

**VENDIME
NJËSUESE TË
GJYKATËS SË LARTË
2021 – 2024**

**GJYKATA E LARTË
E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË**

**VENDIME
NJËSUESE TË
GJYKATËS SË LARTË**
2021-2024

**GJYKATA E LARTË
E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË**

MAJ 2025

© Të drejtat e autorit në lidhje me përmbajtjen e këtij botimi, duke përfshirë tekstin dhe fotot e përdorura, i takojnë Gjykatës së Lartë.
Tiranë, 2025

Përgatiti Aulona Hazbiu
Faqosja dhe kopertina Maluka print
Shtypur në Shqipëri nga "Maluka"

Ky botim u prodhua me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian dhe të Këshillit të Evropës. Përmbajtja e tij është përgjegjësi vetëm e autorit(ve). Pikëpamjet e shprehura këtu nuk mund të konsiderohen në asnjë mënyrë se pasqyrojnë opinionin zyrtar të Bashkimit Evropian apo të Këshillit të Evropës.

Bashkëfinancuar nga
Bashkimi Evropian

COUNCIL OF EUROPE

Bashkëfinancuar dhe zbatuar
nga Këshilli i Evropës

TABELA E SHKURTIMEVE

AKKP	Ish-Agjencia e Kthimit dhe Kompensimit të Pronës
EKB	Enti Kombëtar i Banesave
GJKKO	Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar
GJEDNJ	Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut
IEVP	Institucioni i Ekzekutimit të Vendimeve Penale
ILD	Inspektori i Lartë i Drejtësisë
KC	Kodi Civil
KEDNJ	Konventa Evropiane e të Drejtave të Njeriut
KED	Këshilli i Emërimeve në Drejtësi
KLJG	Këshilli i Lartë Gjyqësor
KLP	Këshilli i Lartë i Prokurorisë
KMCAP	Komisioni Mjekësor i Caktimit të Aftësisë për Punë të Invalidëve
Ish-KKKP	Ish-Komisioni i Kthimit dhe Kompensimit të Pronave
KPA	Kodi i Procedurave Administrative
K.Punës	Kodi i Punës
KP	Kodi Penal
KPC	Kodi i Procedurës Civile
KPP	Kodi i Procedurës Penale
KRR	Kodi Rrugor
OPGJ	Oficer i Policisë Gjyqësore
Prokuroria e Posaçme	Prokuroria e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar
ZVRPP	Ish-Zyra Vendore e Regjistrimit të Pasurive të Paluajtshme

PËRMBAJTJA

FJALË HYRËSE	11
---------------------------	-----------

A. PJESA E PARË: KOLEGJI ADMINISTRATIV

I. Kompetenca	15
Dallimi mes kontratës administrative dhe private:	
Vendim Njësues Nr. 00-2023-3628 (302), datë 22.09.2023	15
Statusi i mësuesit në sistemin arsimor publik parauniversitar:	
Vendim Njësues Nr. 00-2023-3406(258), datë 07.07.2023	38
II. Juridiksioni	52
Juridiksion gjyqësor për kundërshtimin e vendimit të KMCAP Epror:	
Vendim Njësues Nr. 00-2021-1317, datë 22.07.2021	52
III. E drejta e Ankimit/Rekursit.....	73
Rivendosje në afat të ankimit:	
Vendim Njësues Nr.00-2023-4279(259), datë 07.07.2023	73
Kufizimi i së drejtës së ankimit (apel/rekurs) në rastin e mosmarrëveshjes pavlefshmëria e titullit ekzekutiv dhe/ose kundërshtimi i veprimeve përmbartimore:	
Vendim Njësues Nr.00-2023-5688(409), datë 23.11.2023	84
E drejta e rekursit kundër vendimeve përfundimtare dhe të formës së prerë:	
Vendim Njësues Nr. 00-2025-1483 (1), datë 13.01.2025	95
IV. Padia e shpërblimit të dëmit jashtëkontraktor.....	106
Raporti midis padisë për paligjshmërinë e veprimit administrativ/ mosveprimin e organit publik dhe asaj për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor:	
Vendim Njësues Nr.00-2024-1494(154), datë 15.04.2024	106
V. Marrëdhënie pune.....	126
Fitimi i gradës policore për punonjësit e Policisë së Shtetit nëpërmjet procesit të vlerësimit konkurrues dhe jo gjyqësisht:	
Vendim Njësues Nr. 00-2021-1215, datë 15.07.2021	126

E drejta për rikthim në punë për punonjësit e Policisë së Shtetit:

Vendim Njësues Nr. 00-2024-5431 (435), datë 23.10.2024..... 136

B. PJESA E DYTË: KOLEGJI CIVIL

I. Kompetenca 153

Konstatimi kryesisht i kompetencës tokësore në

grykimet pa palë kundërshtare:

Vendim Njësues 00-2024-3759(90), datë 29.02.2024 153

II. E Drejta Ankimit/Rekursit/Rishikimit të vendimit 178

Afati i ankimit për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore:

Vendim Njësues Nr. 00-2022-4586(392), datë 26.10.2022 178

Rishikimi i vendimit të formës së prerë kur është

bazuar në dokumenta të falsifikuara:

Vendim Ndryshues i Kolegjeve të Bashkuara

Gjykatë e Lartë Nr.1, datë 16.12.2022 195

III. Kontratat 202

Kontrata e dorëzarisë:

Vendim Njësues nr.00-2023-4411(106), datë 02.03.2023 202

Fatura e energjisë elektrike si titull ekzekutiv:

Vendim Njësues nr. 00-2024-5438(191), datë 18.04.2024..... 226

IV. Mosmarrëveshje për të drejtën e pronës 259

Fitimi i pronësisë me parashkrim fitues me titull:

Vendim Njësues Nr.00-2022-4596(393), datë 26.10.2022 259

V. Marrëdhënie pune 289

Afati i njoftimit në rastin e zgjidhjes së kontratës

së punës me kohëzgjatje të pacaktuar:

Vendimi Njësues civil nr. 00-2023-5686(724) datë 12.12.2023..... 289

C. PJESA E TRETË: KOLEGJI PENAL

I. Kompetenca 313

Kompetenca e GJKKKO për të gjitha akuzat penale

ndaj subjektit të posaçëm

Vendim Njësues Nr.00-2021-712 (23), datë 27.07.2021 313

Masa sigurimi te vendosura nga gjykata jo kompetente:	
Vendim Njësues Nr.00-2021-1120(55), datë 13.10.2021	323
Rehabilitimi i të dënuarit:	
Vendimi Njësues Nr.00-2022-1036(114), datë 07.04.2022	332
Kompetenca tokësore për gjykimin e mosmarrëveshjeve në fazën e ekzekutimit të vendimit:	
Vendim Njësues Nr.00-2023-470(4), datë 12.01.2023	355
Caktimi i masës mjekësore “person i papërgjegjshëm”:	
Vendim Njësues 00-2023-2241(312), datë 16.11.2023.....	361
II. Gjyqtari i seancës paraprake	
Afatet e paraburgimit që konsumohet gjatë seancës paraprake:	
Vendim Njësues Nr. 00-2021-1134(62), datë 01.11.2021	387
III. Gjykimi në mungesë	
Rivendosje në afat:	
Vendim Kolegjet e Bashkuara Nr. 2, datë 18.11.2022	400
IV. Gjykimi i shkurtuar	
Vepra penale parashikon dënim burgim i përjetshëm:	
Vendim Njësues 00-2024-2161(167), datë 04/07/2024	413
V. Masat e sigurimit	478
Sekuestrimi i të dhënave kompjuterike:	
Vendim Njësues Nr.00-2021-1135(147), datë 23.12.2021	478
Mendimi i prokurorit jo i detyrueshëm, kur ankimi në apel është bërë nga personi nën hetim:	
Vendim Njësues Nr.00-2022-1823(332), datë 15.12.2022	493
VI. Ekzekutimi i dënimit	499
Parashkrimi i ekzekutimit të vendimit:	
Vendim Kolegjet e Bashkuara Nr.1, datë 28.10.2022	499
VII. Aspekte të tjera të të drejtës penale	508
Trafikim i qenieve njerëzore:	
Vendim Njësues Nr.00-2022-1679(217), datë 27.07.2022	508
Organizatë kriminale dhe grup i strukturuar kriminal (dënim i shtuar/vepër penale më vete):	
Vendim Njësues 00-2024-2155(107), datë 24.04.2024	530

**Përsëritja e shqyrtimit gjyqësor në apel kur i pandehuri
është deklaruar i pafajshëm:**

Vendim Njësues Nr. 00-2024-2162(275), datë 06.11.2024 545

**SUMMARY OF UNIFYING DECISIONS
OF THE SUPREME COURT (2021-2024) 570**

PART ONE: ADMINISTRATIVE CHAMBER 574

B. PART TWO: CIVIL CHAMBER 580

C. PART THREE: CRIMINAL CHAMBER..... 584

FJALË HYRËSE

I nderuar lexues,

Është një kënaqësi e veçantë që, në këtë 10 Maj, në Ditën e Drejtësisë, paraqesim një botim tjetër me vendime njësuere dhe ndryshuese të Gjykatës së Lartë 2024-2021. Ky është botimi i tretë i Gjykatës së Lartë (GJL), pas botimeve me vendime të përzgjedhura të viteve 2016–2021 dhe 2021–2023.

Ky botim është dëshmi e qartë e angazhimit tonë të vazhdueshëm për njësimin, zhvillimin dhe orientimin e praktikës gjyqësore, si kushti kryesor për të pasur vendimmarrje gjyqësore të qëndrueshme dhe të besueshme. Përcjellja e vendimmarrjes së GJL, jo vetëm menjëherë pasi vendimi merret, por edhe në forma të tjera të përshtatshme për t'u asimiluar nga praktikantët e së drejtës kontribuon në forcimin e sigurisë juridike dhe rritjen e transparencës në sistemin tonë gjyqësor.

Në këtë botim, mes vendimeve njësuere të Kolegjit Administrativ do të gjeni çështje që trajtojnë dallimet midis kontratave administrative dhe atyre private; marrëdhëniet e punësimit në sistemin arsimor publik parauniversitar dhe në Policinë e Shtetit; juridiksionin për kundërshtimin e vendimeve të KMCAP-it Epror; rivendosjen në afat të ankimit dhe kufizimin e së drejtës së ankimit në rastet e pavlefshmërisë së titullit ekzekutiv; raportin midis padisë për paligjshmërinë e veprimit administrativ dhe kërkesës për shpërblim dëmi jashtëkontraktor, si dhe kufizimin e rekursit për vendimet përfundimtare dhe të formës të Gjykatës Administrative të Apelit.

Nga vendimmarrja e Kolegjit Civil janë përfshirë vendime që trajtojnë çështje të kompetencës tokësore në gjykimet gracioze, afatet për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore, rishikimin e vendimeve të formës së prerë mbi bazën e dokumenteve të falsifikuara, kontratën e dorëzansisë, parashkrimin fitues me titull, faturën e energjisë elektrike si titull ekzekutiv, si dhe afatin e njoftimit në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës me kohë të pacaktuar.

Ndërsa vendimet e Kolegjit Penal trajtojnë çështje të lidhura kompetencën për gjykimin e akuzave penale ndaj subjekteve të posaçme sipas nenit 75/a të KPP-së, masat e sigurimit të vendosura nga gjykata jo kompetente dhe moskompetenca e prokurorit në fazën e hetimeve paraprake, rehabilitimi i të dënuarit, kompetenca tokësore në fazën e ekzekutimit të vendimeve, caktimi i masës mjekësore për personat e

papërgjegjshëm, afatet e paraburgimit në seancën paraprake, si dhe veprat penale të trafikimit të qenieve njerëzore, organizatat kriminale dhe grupet e strukturuar kriminale.

Gjatë viteve të fundit, Gjykata e Lartë ka qenë e angazhuar në një proces të pandërprerë modernizimi, me synimin për t'iu afruar më shumë qytetarëve dhe studiuesve të ligjit, duke përcjellë aktivitetin e saj me transparencë dhe në kohë reale. Për këtë arsye, për herë të parë, ky botim i veçantë, i realizuar me ndihmën e çmuar të Këshillit të Evropës, do të jetë i disponueshëm edhe në format elektronik. Gjithashtu, nisur nga angazhimi dhe pjesëmarrja e GJL në forume ndërkombëtare ku ajo jep kontributin e saj për trajtimin e temave me rëndësi për gjykimin administrativ, civil e penal, u pa me vend që një përmbledhje e shkurtër e këtyre vendimeve të jetë edhe në gjuhën angleze, duke u ardhur në ndihmë studiuesve të huaj ose atyre shqiptarë që prezantojnë vendimmarrjen e GJL jashtë vendit.

Botimi i këtij viti vjen i pasuruar me risi të rëndësishme, jo vetëm në strukturë dhe përmbajtje, por edhe në qasjen ndaj përmbledhjes ligjore, duke synuar një paraqitje më të qartë dhe koncize të thelbit të çdo vendimi njësuës. E njëjta metodikë zbatohet për hedhjen e vendimeve të GJL në arkivën e saj elektronike, JUDIX, performanca e të cilit është duke u përmirësuar çdo ditë e më shumë, falë edhe bashkëpunimit të vazhdueshëm me Këshillin e Evropës, që ka bërë të mundur trajnimin e specialistëve të Qendrës së Dokumentacionit për këtë qëllim. Të gjithë përdoruesit, të jashtëm e të brendshëm, kanë mundësi të kërkojnë dhe gjejnë në JUDIX vendimet e përzgjedhura të GJL, jo vetëm njësuëse, ndryshuëse, por edhe ato që i shërbejnë zhvillimit të së drejtës, përmes fjalëve kyçe dhe përmbledhjeve në formën e “maksimës”, duke ndihmuar kështu një akses dhe kuptim më të thjeshtuar të jurisprudencës së GJL.

Në këtë udhëtim transformimi, në emër të Gjykatës së Lartë, shpreh mirënjohjen time për Këshillin e Evropës, i cili, përmes projektit “Mbrojtja e të drejtës së pronës dhe lehtësimi i ekzekutimit të vendimeve të GJEDNJ-së në Shqipëri” (D-REX III), ka qenë dhe mbetet një partner i palëkundur në rrugën tonë drejt modernizimit të sistemit të drejtësisë. Mbështetja e tij ka qenë vendimtare jo vetëm për harmonizimin e jurisprudencës shqiptare me atë të GJEDNJ-së, por edhe për forcimin e kapaciteteve të Gjykatës së Lartë, me qëllimin final të garantimit të drejtave themelore dhe ofrimit të një drejtësie efektive për të gjithë.

Duke ju falënderuar për vëmendjen, ju uroj një lexim të frytshëm!

SOKOL SADUSHI
Kryetar i Gjykatës së Lartë

A. PJESA E PARË: KOLEGJI ADMINISTRATIV

I. Kompetenca

Dallimi kontrata administrative dhe private: Vendim Njësues Nr. 00-2023-3628 (302), datë 22.09.2023

Së pari: Një kontratë do të konsiderohet administrative, kur krahas pranisë si palë të një organi publik (kriteri organik) verifikohet domosdoshmërisht edhe krijimi, ndryshimi apo shuarja e një marrëdhënie juridike konkrete, për shkak të zbatimit të normave të së drejtës publike (kriteri material), në funksion të një shërbimi publik dhe të realizimit të një interesi publik, të cilit i shërben. Për rrjedhojë, është edhe natyra juridike (shkaku ligjor i mosmarrëveshjes në gjykim), që do të përcaktojë gjykatën kompetente.

Së dyti: Elemente kryesorë përcaktues për identifikimin e një kontrate administrative janë: shërbimi në interesin publik, që përbën shkaktun e kontratës; kufizimi i lirisë kontraktore; epërsia e organit publik, në kuptim të kufizimit të vullnetit kontraktor të palës tjetër për kushte të caktuara të panegociueshme të kontratës, të rregulluara nga e drejta publike; karakteri specifik i kontratës, lidhur me të drejtën e organit publik për tërheqje të njëanshme nga kontrata, kur nuk arrihet marrëveshja për ndryshim ose prishje të saj, kundrejt detyrimit për t'i paguar palës private dëmin e shkaktuar.

Së treti: Në një kontratë administrative palët qëndrojnë në raport me njëra-tjetrën në një marrëdhënie që imponohet nga parimi i ushtrimit të fuqisë/pushtetit sovran, ku mbajtësi i këtij sovraniteti bazohet te kuadri normativ i së drejtës publike. Kontrata është administrative, kur pavarësisht pjesëve të saj që normohen nga e drejta private, evidentohet qartë se rregullimi në tërësi i saj nga normat e së drejtës publike peshon më shumë.

Së katërti: Dallimi mes kontratës publike dhe private, në funksion të përcaktimit të kompetencës lëndore, bëhet jo nëpërmjet leximit literalisht të kontratës, por nëpërmjet analizës në thelb të përmbajtjes së saj dhe

natyrës së mosmarrëveshjes. Objekti, qëllimi dhe normat, që rregullojnë marrëdhënien juridike, duhet të evidentohen qartë si nga palët në proces, ashtu edhe në analizën dhe konkluzionin, që nxjerr gjykata lidhur me këtë çështje.

Kontrata e privatizimit të banesave shtetërore, në kuptim të ligjit nr. 7652, datë 23.12.1992 “Për privatizimin e banesave shtetërore” dhe të ligjit nr. 9321, datë 25.11.2004 “Për privatizimin e banesave dhe objekteve të kthyer në banesa” ka elementet e një kontrate administrative. Megjithatë, për të përcaktuar gjykatën kompetente për shqyrtimin e një mosmarrëveshje, në të cilën vihet në diskutim një kontratë privatizimi banese, përcaktuese do të jetë natyra juridike e mosmarrëveshjes dhe kërkimet konkrete të palëve. Nëse pala kundërshton kontratën administrative, për shkak se bie ndesh me normat e të drejtës publike dhe ka për pasojë kthimin e pronës tek organi publik, kompetente për shqyrtimin e mosmarrëveshjes është gjykata administrative. Nëse një person i tretë, që nuk është palë në kontratë, kërkon njohjen pronar apo bashkëpronar mbi banesën e privatizuar nga pala tjetër, sipas ligjeve të mësipërme, pavarësisht se në mënyrë të tërthortë ngre pretendime edhe për vlefshmërinë e kontratës së privatizimit, mosmarrëveshja në këtë rast është e natyrës civile dhe shqyrtimi i saj është në kompetencën e gjykatës civile.

Fjalë kyçe: kontratë administrative, organ publik, kontrata e shitjes së banesave sociale

Rrethanat e çështjes:

Paditësi K.T. ka pasur në posedim një apartament banimi, me sipërfaqe 228 m², ndodhur në katin përdhe të godinës 4 katëshe të ish Shkollës së Partisë Tiranë. Në bazë të VKM nr. 678, datë 18.06.2009 “Për kthimin në fond banesa të disa objekteve të [...] dhe ish Shkollës së Partisë, Tiranë”, (në vijim VKM nr. 678/2009), objekti në përdorim të paditësit, sikurse edhe objektet e tjera, ka kaluar në fond banesash të EKB, me qëllim privatizimin në favor të personave, që i kishin në përdorim sipas akteve ligjore dhe nënligjore në fuqi.

Në zbatim të VKM nr. 678/2009 dhe udhëzimit nr. 17, datë 17.10.2012 “Për procedurat e shitjes së banesave, pjesë përbërëse e objekteve në përgjegjësi administrimi të Ministrisë[...], për EKB për qëllime privatizimi” të ndryshuar, EKB ka filluar procedurën e privatizimit të objektit në posedim të paditësit. Rezulton që, midis EKB, me cilësinë e shitësit dhe

shtetasve K.T. e M.T. (bashkëshortja e paditësit), me cilësinë e blerësve është lidhur “Kontrata e shitjes me rezervë e pronës” me nr. 2306/1 rep., nr. 858/1 kol., datë 11.07.2011, me vlerë të plotë e detyrimit financiar ...në shumën 1.374.722 lekë. Shlyerja e vlerës së plotë të çmimit nga paditësi është parashikuar të kryhet brenda një periudhe 25 vjeçare, me këste mujore të barabarta, ndërsa interesi është përcaktuar 2% në vit...

Ndërkohë, me anë të VKM nr. 367, datë 18.04.2013 “Për një ndryshim në VKM nr. 678, datë 18.06.2009 “Për kthimin në fond banesa të disa objekteve të [...] dhe ish Shkollës së Partisë, Tiranë”, (në vijim VKM nr. 367/2013) është ndryshuar pika 2 e VKM nr. 678, datë 18.06.2009, në këtë mënyrë: “EKB të bëjë kalimin në pronësi pa kundërshpërblim të këtyre objekteve për personat, të cilët i kanë aktualisht në përdorim”. Sakaq, paditësi në vitin 2015 ka bërë pagesën e plotë të çmimit të blerjes së apartamentit, fakt i provuar nga mandati bankar, datë 27.08.2015 i Credins Bank dhe është pajisur me certifikatë pronësie, duke i kaluar pronësia mbi pronën objekt gjykimi.

Duke pretenduar se pas hyrjes në fuqi të VKM nr. 367/2013, paditësi nuk duhej të vijonte me pagesën e çmimit sipas kontratës dhe se pala e paditur duhet të bënte privatizimin e objektit pa kundërshpërblim, i është drejtuar disa herë me shkresë palës së paditur, duke i kërkuar kthimin e shumës së paguar. Në kushtet kur këto kërkesa kanë mbetur të pa adresuara, paditësi i është drejtuar gjykatës duke pretenduar se pala e paditur ka vepruar në kundërshtim me ligjin dhe prandaj duhet të kthejë vlerën e çmimit të kontratës që ka paguar, pas hyrjes në fuqi të aktit nënligjor normativ.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë ka vendosur rrëzimin e kërkesëpadisë. [...] Gjykata Administrative e Apelit, e cila e shqyrtoi çështjen mbi bazën e ankimit të paditësit, ka vendosur prishjen e vendimit të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë dhe kthimin e çështjes për rigjykim në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë, duke vlerësuar se mosmarrëveshja objekt gjykimi është në kompetencë të gjykatës civile. [...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji ka vlerësuar se është i nevojshëm njësimi e praktikës gjyqësore, me qëllim dhënien e një koncepti më të qartë mbi kontratat administrative, evidentimin e dallimeve që ekzistojnë ndërmjet kontratave administrative dhe atyre të së drejtës private, veçanërisht në rastet kur njëra nga palët është organ publik dhe merr pjesë në procedurat e shitblerjes së banesave,

qoftë në kuadrin e programit social të strehimit, ashtu edhe në procedurat që i përkasin privatizimit të banesave shtetërore, si dhe për të konkluduar edhe për gjykatën kompetente që shqyrton çështje të kësaj natyre.

Kolegji... vendosi të ngrejë për njësim këto çështje:

1. Cilët janë elementet ligjorë që duhen mbajtur parasysh për identifikimin dhe dallimin e kontratave administrative nga ato civile?

2. Në kuptim të ligjit nr. 22/2018 “Për Strehimin Social”, ose në rastin kur organi publik ndërhyt me akt nënligjor për zbatimin e një objekti social në favor të përfituesve, kontratat që lidhen me këtë rast do të cilësohen si kontrata administrative apo si kontrata civile?

3. Kontrata e privatizimit, në kuptim të ligjit nr. 7652, datë 23.12.1992, “Për privatizimin e banesave shtetërore” dhe të ligjit nr. 9321, datë 25.11.2004, “Për privatizimin e banesave dhe objekteve të kthyera në banesa”, është kontratë administrative apo civile?”

a) *Parashikimet ligjore për kontratat administrative*

[...] Pavarësisht parashikimeve ligjore në KPA, identifikimi i kontratës si administrative dhe dallimi i saj nga kontrata të lidhura ekskluzivisht sipas regjimit të së drejtës private nuk paraqitet aq i lehtë, si për doktrinën juridike, ashtu dhe për praktikën gjyqësore. Përcaktimi i natyrës juridike të kontratës, në të cilën një nga palët është organ publik evidenton njëkohësisht edhe kompetencën e gjykatës, që do të zgjidhë mosmarrëveshjen që mund të lindë. Për këtë, Kolegji vlerëson të nevojshme të specifikohen kriteret që shërbejnë për të dalluar natyrën administrative të një kontrate nga ajo civile, sepse në këtë mënyrë arrihet të qartësohet edhe kompetenca lëndore e gjykatës.

b) *Dy mënyrat klasike që përdoren për identifikimin e kontratave administrative*

Kolegji konfirmon qëndrimin e tij për dy mënyrat që përdoren për identifikimin e kontratave administrative. Sipas një mënyre, natyrën e kontratës dhe, për rrjedhojë, kompetencën e gjykatës që do të zgjidhë mosmarrëveshjet mes palëve, mund ta përcaktojë drejtpërdrejtë vetë ligji, ndërsa mënyra tjetër është kur gjykata, në një mosmarrëveshje mes palëve, nëpërmjet zbatimit të kriterëve të përgjithshme dhe kryerjes së analizës dhe metodave të interpretimit, bën cilësimin e kontratës, si administrative ose si civile [...]

Nga pikëpamja e teknikës legjislativë, mund të parashikohet shprehimisht në ligjin material natyra e një kontrate si administrative, ndërsa në ligjin procedural se gjykimi i mosmarrëveshjeve për një kontratë specifike i përket kompetencës lëndore të gjykatës administrative. Me një parashikim të tillë ligjor, kontrata është administrative pa qenë nevoja të përmbushen kriteret e përgjithshme të kontratës administrative, sipas neneve 3, pika 4 të KPA. Vetë KPA ka bërë cilësime për disa kontrata administrative. Kështu, në nenin 90 parashikohet natyra administrative e një kontrate që lidhet në përfundim të një procedure administrative, ndërsa në nenin 120 përcaktohet në mënyrë të drejtpërdrejtë karakteri administrativ i kontratës që zëvendëson aktin administrativ (*kontrata administrative zëvendësuese*). [...] Në nenin 121 parashikohet një tjetër kontratë administrative me objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët ndërmjet organeve publike (*coordinate*), e quajtur ndryshe *kontratë administrative bashkërendimi* apo *koordinimi*. Parashikime për kontrata administrative gjenden edhe në ligje të tjera. Kështu, në nenin 4, pikat 14 deri 20 të ligjit nr. 162/2020 “Për prokurimin publik”, të gjitha kontratat në këtë fushë cilësohen si “*kontrata publike*”. Në nenin 3/1 të ligjit nr. 125/2013 “Për koncesionet dhe partneritetin publik privat”, parashikohet shprehimisht se “*Koncesion*” është *koncesioni i punëve publike ose koncesioni i shërbimeve publike [...]*, ndërsa në nenin 3/23 parashikohet se “*Kontratë e partneritetit publik privat*” ka kuptimin e një kontrate pune publike apo kontrate të shërbimit publik”. Edhe në ligjin nr. 10416/2011 “Për materialin mbjellës dhe shumëzues bimor” (në nenet 49 deri 52), parashikohet lidhja e kontratave publike të shërbimeve në fushën e materialit mbjellës dhe shumëzues bimor, midis Entit Shtetëror të Farave dhe Fidanëve dhe palëve të treta, subjekte publike apo private, etj.

Nga ana tjetër, ligjvënësi mund të përcaktojë gjithashtu se, gjykimi i mosmarrëveshjeve për një kontratë të caktuar, i përket kompetencës lëndore të gjykatave administrative. ..Kështu, p.sh., ligji nr. 93/2015, “Për turizmin” dhe VKM nr. 369, datë 18.05.2016 miratimi i rregullores “Për kushtet dhe kriteret e ushtrimit të veprimtarisë së stacionit të plazhit”, kanë parashikuar se zgjidhja e mosmarrëveshjeve mbi kontratën për përdorimin e hapësirës së plazhit “*do të jetë në kompetencën e gjykatës administrative përkatëse*.” Në të gjithë rastet e sipërcituara, kontrata identifikohet si administrative për shkak të përcaktimit të kompetencës nga vetë ligji, pa qenë nevoja të përmbushen kriteret e përgjithshme të kontratës administrative sipas nenit 3, pika 4 të KPA.

Problematika më e madhe për të identifikuar natyrën e kontratës administrative, si dhe për të përcaktuar kompetencën lëndore krijohet kur një gjë e tillë nuk është e parashikuar nga ligji, por duhet ta zgjidhë gjykata, nëpërmjet interpretimit dhe arsytimit gjyqësor...

c) *Identifikimi i kritereve të përgjithshme të kontratës administrative*

Së pari, Kolegji sjell në vëmendje se, për të arritur në përfundimin nëse një kontratë është apo jo administrative, analiza duhet të nisët nga përkufizimi dhe rregullimi ligjor që bëhet në nenin 3, pika 4 të KPA. [...] Referuar doktrinës juridike, mënyrës së rregullimit që bën ligji, por edhe praktikës së Kolegjit Administrativ, rezulton se dy janë kriteret bazë, që ndihmojnë për identifikimin e kontratës administrative dhe dallimin e saj nga kontrata private. Njëri është *kriteri organik*, që kërkon praninë e një organi publik në kontratë dhe tjetri është *kriteri material*, që lidhet me lëndën e kontratës dhe, më konkretisht, me ekzistencën e marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike. Nga mënyra si është hartuar neni 3, pika 4 i KPA (ashtu si edhe neni 6 i KPA të vitit 1999), dy kriteret rezultojnë të jenë kumulative dhe jo alternative.

Pavarësisht se në pamje të parë, përmbushja e kriterit organik duket si një kriter formal dhe lehtësisht i identifikueshëm, me zgjidhjen që ka bërë ligjvënësi në vite, duke evoluar nga koncepti i ngushtë ligjor “*organ i administratës shtetërore*”, në atë të “*organit të administratës publike*”, duke ardhur gradualisht në një koncept shumë më të zgjeruar të “*organit publik*”, por edhe për arsye se koncepti i shërbimit publik dhe i interesit publik përfshihet jo vetëm te organet e mirëfillta të administratës shtetërore, por, në raste të veçanta, edhe te personat privatë që u njihet “*e drejta e ushtrimit të funksioneve publike*”, Kolegji vlerëson të nevojshme të bëjë një analizë më të thelluar, si për “*kriterin organik*”, ashtu edhe për “*kriterin material*”. Lidhur me plotësimin e “*kriterit organik*”, shtrohet pyetja nëse i përmbush elementet e një kontrate administrative vetëm plotësimi i kushtit të ekzistencës si palë i një organi administrativ, ndërkohë që sipas ligjit ai kryen qoftë funksione publike administrative, të rregulluara nga e drejta administrative, ashtu edhe veprime të administratës publike që rregullohen nga e drejta private?

Nga një lexim i shpejtë dhe sipërfaqësor i nenit 3, pika 4 të KPA, ..në jo pak raste, pyetjes së shtruar më lart i është dhënë përgjigje se kontrata është administrative. Në fakt, dispozita duhet analizuar në tërësinë e saj, sipas së cilës “kontrata administrative” është një marrëveshje, e cila

krijon, ndryshon ose shuan një marrëdhënie konkrete, *sipas së drejtës publike[...]*”. Që një kontratë të cilësohet si administrative dhe të përputhet me kuptimin e nenit 3, pika 4 të KPA, nuk mjafton vetëm prania si palë kontraktore e një subjekti të së drejtës publike, por nevojitet që në ushtrimin e veprimtarisë, ai *“të sigurojë realizimin efektiv të funksioneve publike administrative në shërbim të personave, si dhe mbrojtjen e të drejtave dhe të interesave të ligjshëm të tyre”* (neni 1 i KPA). Sipas këtij vlerësimi, përfshirja në një kontratë e organit publik duhet të kuptohet si masë e ushtruar “me qëllim realizimin e interesit publik të cilit i shërben”, duke përmbytur parakushtin ligjor “sipas të drejtës publike”, nëse kontrata ka për qëllim të ketë ndikim të drejtpërdrejt në një çështje që rregullohet nga e drejta publike, edhe pse objekti i kontratës nuk rregullohet nga e drejta administrative. Kjo mbetet një çështje thelbësore për identifikimin e natyrës së kontratës, përderisa pranohet se organet publike nuk janë të kufizuara vetëm në kryerjen e veprimtarisë, që lidhen me funksionet publike administrative, të rregulluara nga e drejta administrative, por janë të detyruara të kryejnë veprime edhe në kuadrin e të drejtës private.

Kushti për praninë si palë në një kontratë të organit publik nuk përjashton faktin se kontrata administrative mund të lidhet edhe ndërmjet dy ose më shumë organeve publike, ashtu si edhe midis dy subjekteve të së drejtës private. Pra, nevojitet të analizohet gjithashtu nëse do të konsiderohet kontratë administrative, kur palë në këtë kontratë nuk është organi shtetëror, por janë subjekte të së drejtës private, që sipas ligjit u njihet e drejta e ushtrimit të funksioneve administrative publike? Në këtë aspekt është e domosdoshme të bëhet paraprakisht një analizë e konceptit “organ publik”.

ç) Mbi organin publik

Referuar, nenit 2, pika 6 i ligjit nr. 49/2012 [...] dallohet menjëherë se përkufizimi që i bëhet nocionit “organ publik” është më i zgjeruar se përkufizimi i nocionit “organ i administratës publike” që bën neni 3 i KPA të vitit 1999. Në fakt, neni 2, pika 6 i ligjit nr. 49/2012, përveç se ka marrë, në mënyrë identike, të gjithë përcaktimet e nenit 3 të KPA të vitit 1999, ka shtuar formulimin se organ publik është edhe *“[...] çdo person fizik ose juridik, të cilit i është dhënë me ligj, akt nënligjor ose çdo lloj forme tjetër, të parashikuar nga legjislati në fuqi, e drejta e ushtrimit të funksioneve publike.”* Pikërisht, kjo shtesë e bërë në përkufizimin “organ publik” merr një rëndësi të veçantë për mundësinë e cilësimit si administrative edhe të kontratave të lidhura edhe mes personave të së drejtës private.

Nga zgjidhja që ka bërë ligjvënësi rezulton se *çdo person fizik ose juridik mund të cilësohet organ publik, vetëm nëse nëpërmjet kontratës së lidhur i është njohur “e drejta e ushtrimit të funksioneve publike”*. Pra, një kontratë mund të cilësohet si administrative, edhe pse është nënshkruar midis dy subjekteve të së drejtës private, me kusht që njërit nga personatetë së drejtës private, i cili është palë kontraktuese, t'i jetë dhënë e drejta e ushtrimit të funksioneve administrative/publike (*shih vendimin nr. 577, datë 14.01.2014 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë*). Kështu, shoqëritë aksionere, sipas rastit, mund të përfshihen në kategorinë e subjekteve, që u është dhënë e drejta e ushtrimit të funksioneve administrative/publike dhe, për rrjedhojë, të konsiderohen “organ publik”, ashtu si edhe palë të një kontrate administrative (*shih vendimin e Kolegjit Administrativ nr. 00-2014-3136, datë 11.09.2014*). Nga ana tjetër, përveç kur parashikohet ndryshe me ligj, kur një person juridik privat, të cilit i është njohur e drejta e ushtrimit të funksioneve publike, lidh kontrata në funksion të objektit të veprimtarisë së vet, këto nuk konsiderohen kontrata administrative por private, përjashtimisht rasteve kur përbajnë kushte kontraktore që shmangen nga e drejta private, ose bien nën një regjim juridik që shmanget nga e drejta private, apo kur ushtrojnë veprimtari të cilat për nga natyra e tyre hyjnë në kompetencat e organeve publike.

Kushti i ushtrimit të funksioneve publike nevojitet të përmbushet, gjithashtu, edhe nga çdo subjekt i së drejtës publike. Kështu, nuk do të konsiderohet i plotësuar kriteri organik në ato raste, kur me nënshkrimin e kontratës, një person juridik i së drejtës publike nuk vepron në ushtrimin e funksioneve të tij administrative/publike, por vepron si një subjekt i së drejtës private. Këtë qëndrim jo shumë të konsoliduar e gjen edhe në jurisprudencën e Gjykatës së Lartë, sipas të cilës “[...] pavarësisht se palë e kontratës është një organ i administratës publike, në këtë marrëdhënie ai merr pjesë jo si subjekt i së drejtës publike, që ushtron pushtet dhe sovranitet shtetëror, por si subjekt i së drejtës private, në pozita të barabarta me subjektet e tjera të së drejtës private [...]” (*shih vendimin nr. 00-2017-159, datë 28.02.2017 dhe vendimin nr. 00-2017-1167, datë 22.06.2017 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Në përmbyllje të këtij arsytimi, Kolegji thekson se **prania e një subjekti që identifikohet si organ publik nuk e bën automatikisht kontratën të cilësohet administrative. Përkundrazi, përmbushja domosdoshmërisht edhe e kriterit material është thelbësore për kontrata të tilla. Pra, ushtrimi i funksioneve administrative/publike në një kontratë është kusht që pala të cilësohet si organ publik, në kuptim të nenit 3, pika 6 të KPA dhe, për rrjedhojë, edhe kriteri organik të konsiderohet i plotësuar.**

d) *Mbi kriterin material*

Siç edhe u përmend më lart....përveç kriterit organik duhet që të krijohen, ndryshohen apo shuhen marrëdhënie juridike konkrete, sipas të drejtës publike. Ky është **kriteri material**, pasi ka të bëjë drejtpërdrejt me lëndën e kontratës administrative. ..Sipas nenit 119, pika 1 të KPA, kontrata administrative duhet të ketë për qëllim dhe objekt “[...] realizimin e një interesi publik, të cilit i shërben[...].” Ky element i kriterit material shërben për të përkufizuar kontratën administrative, por edhe si një kusht vlefshmërie për lidhjen e saj.

Për të qartësuar konceptin mbi kriterin material, që duhet të përmbushet në një kontratë administrative, nevojitet të evidentohen të përbashkëtat apo dallimet mes konceptit ligjor “*marrëdhënie konkrete, sipas së drejtës publike*” (neni 3, pika 4 i KPA) dhe konceptit të “*marrëdhënies juridike*” (neni 659 i KC), që është i pranishëm në një kontratë të së drejtës private. Kolegji vlerëson se një analizë e tillë shërben për të evidentuar njëkohësisht edhe dallimin mes të drejtës publike dhe të drejtës private.

i. *Dallimi mes të drejtës publike dhe të drejtës private.*

[...] E rëndësishme për të bërë dallimin ndërmjet një kontrate të së drejtës publike dhe private është mënyra e pjesëmarrjes së kontraktorit (e njohur si (pa)barazia e palëve), gjë e cila përcakton edhe natyrën e kontratës. Pranohet gjerësisht se e drejta kontraktore private është një e drejtë ku dominojnë marrëdhënie juridike midis subjektsh juridikisht të barabartë, ndërsa e drejta publike dominohet nga marrëdhënie juridike, që i vendos palët në një marrëdhënie jo të njëjlojtë. Të drejtat që gëzojnë palët në një kontratë, sipas së drejtës private (*neni 660 i KC*), ku përcaktojnë lirisht përmbajtjen e saj brenda kufijve të ligjit, nuk parashikohen njëjloj për palët edhe në kontratat administrative. Kontratat publike ose administrative janë çështje të së drejtës administrative dhe autoriteti administrativ në këto kontrata nuk qëndron në të njëjtin pozicion me palën tjetër kontraktuese. Kështu, administratës publike nuk i njihet autonomi negociuese dhe liri kontraktore, ashtu si në kontratat e së drejtës private. Në rast se palëve në një kontratë administrative do t’u jepej e njëjta liri që kanë palët në një kontratë private, kjo do të ngushtonte diferencën që ekziston mes tyre dhe nuk do të diktonte nevojën e ekzistencës së një kontrate të tillë. Kështu, e drejta e autoritetit administrativ për të ndërhyrë në çdo moment, si dhe për tu tërhequr, qoftë edhe në mënyrë të njëanshme, përbën një veçori të këtyre kontratave. Sidoqoftë, e drejta e administratës për të kryer veprime

të tilla, me efekt të njëanshëm, nuk rrjedh drejtpërdrejt nga kontrata, por nga vetë natyra e pushtetit administrativ që krijon mundësi për të vepruar si një fuqi sovrane, që ka në themel interesin publik të cilit i shërben.

Element dallues që shërben për të bërë ndarjen mes të drejtës publike dhe të drejtës private është *shërbimi publik*. Vetë administrata publike, nëpërmjet veprimtarisë së saj ka gjithmonë për qëllim të përmbushë një mision shërbimi publik, gjë që e bën marrëdhënien të cilësohet si një marrëdhënie juridike e së drejtës publike. Kështu, vetëm një kontratë që ka në objektin e saj “*një veprimtari të shërbimeve publike*” ose “*realizmin e një interesi publik*” (neni 119 i KPA) do të cilësohet si kontratë administrative.

Një tjetër element që ndihmon në bërjen e dallimit midis të drejtës publike dhe të drejtës private është i njohur në doktrinë me termin *prerogativat e fuqisë publike*, të cilat zotërohen nga administrata publike dhe që lidhen me nxjerrjen *eaktit administrativ të njëanshëm*, me *ushtrimin epushtetit diskrecial* dhe me *privilegjin e ekzekutimit paraprak*. Në KPA gjendet i gjithë kuadri ligjor që rregullon këto prerogativa të fuqisë publike. Nenet 98 deri 118 të KPA rregullojnë konceptin për aktin administrativ të njëanshëm, neni 3, pika 3 i KPA *përkufizon pushtetin diskrecial si të drejtën e organit publik...*, ndërsa privilegji i ekzekutimit paraprak në favor të administratës publike shfaqet në disa raste (neni 133/3 i KPA), [...] ose edhe në ligje të tjera që përcaktojnë ekzekutimin e menjëhershëm të dënimit me gjobë nga organet administrative pa pritur vendimin gjyqësor të formës së prerë (si p.sh., ligji nr.10279, datë 20.05.2010 “Për kundërvajtjet administrative”). Pikërisht, këto tre përbërës të së drejtës publike kanë për qëllim përmbushjen e misionit më thelbësor të administratës publike, që është misioni i interesit publik.

Dallimi midis të drejtës publike dhe të drejtës private bazohet në teorinë e interesave, që mbrojnë normat juridike. E drejta publike është e drejtë e posaçme e shtetit dhe përmban norma juridike të cilat mbrojnë interesat e shtetit si organizim në funksion të interesit publik, ndërsa e drejta private përmban norma juridike të cilat mbrojnë interesat e subjekteve private. Në këtë aspekt, një element kryesor i së drejtës publike, që është qëllim i administratës publike dhe që e dallon të drejtën publike nga e drejta private, është *interesi publik*. Mbrojtjen e interesit publik, KPA e parashikon në shumë dispozita, si p.sh., nenet 1, 4, 12, 119/1 dhe 123, ashtu si ligji nr. 49/2012 parashikon në nenin 3/2 [...] si një nga parimet e gjykimit administrativ.

Bazuar në sa më sipër, Kolegji thekson se koncepti i “**marrëdhënieve konkrete, sipas së drejtës publike**”, nënkupton marrëdhënie juridike

të cilat mund të përmbledhin, në të njëjtën kohë ose veç e veç, shumë elemente, si kryerja e një shërbimi publik, ushtrimi i prerrogativave të fuqisë publike, raporti jo i njëjtë mes palëve sa i përket mënyrës së formimit dhe shfaqjes së vullnetit kontraktor, përmbushja e interesit publik, etj. Në këtë mënyrë, sa herë gjendemi përpara një kontrate të nënshkruar nga një organ publik, që krijon të drejta dhe detyrime të normuara nga e drejta publike të cilat mund të jenë edhe të shpërpjestuara midis palëve në favor të organit publik, që nuk bazohen në parimet e autonomisë së vullnetit dhe të barazisë midis privatëve, atëherë kriteri material (marrëdhënie juridike në fushën e së drejtës publike) konsiderohet i plotësuar.

ii. *Elementet e kriterit material*

Kolegji ka analizuar, në jo pak raste, nevojën mbi ekzistencën e disa elementeve të tjerë, të cilët veprojnë si tregues kryesorë për përmbushjen e kriterit material (praninë e marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike). Bazuar në jurisprudencën e Gjykatës së Lartë, Kolegji vlerëson të domosdoshme të ritheksojë se, *kur plotësohet kriteri organik (një nga palët në kontratë është organ publik), atëherë kontrata do të konsiderohet si administrative, me kushtin që të përmbushet edhe kriteri material (ekzistenca e marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike), i cili është i lidhur me rastet kur kontrata administrative:*

- *ka për objekt kryerjen ose ekzekutimin e një veprimtarie shërbimi publik;*
- *ka për objekt kryerjen e punëve publike;*
- *ka për objekt ushtrimin dhe përmbushjen e detyrave dhe funksioneve administrative/publike;*
- *financohet nga paratë publike;*
- *rregullohet dhe i nënshtrohet një regjimi juridik të së drejtës publike;*
- *ka për objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët të organeve publike.*

Të gjithë këto elemente apo nënkritere nuk janë vlerësuar si kumulative, por si alternative dhe, si të tilla, mjafton ekzistenca e njërit prej tyre në një kontratë që kriteri material të konsiderohet i përmbushur, ndonëse jo pak herë kontratat përmbajnë dy apo më tepër nga elementet e mësipërm. Jurisprudenca e Gjykatës së Lartë ka zhvilluar praktikën gjyqësore, duke i dhënë një kuptim më të zgjeruar kriterit material, përmes analizës së këtyre elementeve, me synim përcaktimin e drejtë të natyrës së kontratës administrative dhe për ta dalluar atë nga kontrata civile. Konkretisht:

Kontrata ka për objekt kryerjen e një veprimtarie shërbimi publik.

...Pikërisht, karakteri administrativ i kontratës do të rezultojë nëse objekti i saj është i lidhur me një veprimtari shërbimi publik. Nënkriteri i kryerjes së një veprimtarie shërbimi publik nuk është gjithmonë i lehtë për tu evidentuar në një kontratë. Prandaj, para se të arrihet në përfundimin se një kontratë është administrative duhet të identifikohet ekzistenca e një veprimtarie shërbimi publik dhe më pas të verifikohet natyra juridike e kontratës.Përgjithësisht është pranuar se kontrata është administrative kur i beson një personi fizik ose juridik të së drejtës private ekzekutimin e një shërbimi publik. Shembulli tipik i kontratave që kanë për objekt kryerjen e një veprimtarie shërbimi publik janë koncesionet dhe partneritetet publike private. Duke ia besuar kontraktuesit privat ekzekutimin e një shërbimi publik, organi publik pranon ta bëjë këtë subjekt privat zbatues të vërtetë të këtij shërbimi. Pikërisht, kryerja e një veprimtarie të tillë përcakton natyrën administrative të kontratës dhe, për rrjedhojë, nënshtrimin e saj normave të së drejtës publike, por edhe kompetencën e gjykatave administrative për shqyrtimin e mosmarrëveshjeve që lindin për shkak të tyre. Qartësimi që i ka bërë ligji natyrës së këtyre kontratave nuk ka krijuar ndonjë problematikë as për praktikën gjyqësore.

Kontrata ka për objekt kryerjen e punëve publike. Pranohet se kontrata e nënshkruar nga një organ publik do të krijojë efekte dhe pasoja juridike në fushën e së drejtës publike dhe kriteri material do të konsiderohet i përmbushur, nëse kontrata ka për objekt kryerjen e punëve publike. ...Referuar doktrinës juridike mund të thuhet se punët publike janë punët, që kryhen apo ekzekutohen në emër dhe për llogari të një organi publik dhe kanë për qëllim përmbushjen e interesit publik. P.sh: konsiderohet se puna kryhet apo ekzekutohet në emër dhe për llogari të një organi publik, kur kryhet apo ekzekutohet mbi një objekt apo send që është në pronësi të organit publik, ose kur puna që po kryhet apo ekzekutohet, në përfundim, do të kalojë në pronësi të organit publik. Kryerja apo ekzekutimi i punëve publike është një veprimtari publike, për shkak se përgjatë kryerjes së këtyre punëve publike manifestohen prerogativa të fuqisë publike, siç mund të jenë shpronësimet për interes publik nëpërmjet nxjerrjes së një akti administrativ të njëanshëm, etj. Për rrjedhojë, si nocioni i shërbimit publik dhe ai i punëve publike nënkupton prezencën e një organi publik dhe përmbushjen e një qëllimi të interesit publik. Edhe për këto kontrata nuk është vërejtur ndonjë paqartësi në praktikën gjyqësore.

Kontrata ka për objekt ushtrimin dhe përmbushjen e detyrave dhe funksioneve administrative/publike. Kriteri material i marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike, do të konsiderohet i plotësuar

dhe, për rrjedhojë, kontrata është administrative, nëse organi publik e nënshkruan kontratën përgjatë dhe në funksion të ushtrimit dhe përmbushjes së detyrave administrative/publike. Kështu, në jurispru-
dencën e Kolegjit ka jo pak qëndrime që kanë orientuar praktikën gjyqësore në drejtim të plotësimit të kriterit material, për arsye se me anë të kontratës administrative palët synojnë të rregullojnë të drejta dhe detyrime në lidhje me:

- “[...] ndërtimin e një godine për përdorim nga organet e policisë për ushtrimin e funksionit publik” (vendimi nr. 1235, datë 01.04.2014);

- “[...] ndërtimin e një godine për përdorim nga organet e arkivave shtetërore për ushtrimin e funksionit publik” (vendimi nr. 1111, datë 01.04.2014);

- “[...] realizimin e pavionit etnografik pranë Muzeut Historik Kombëtar, që administrohet nga kjo e fundit, në kuadër të ushtrimit të funksionit publik” (vendimi nr. 1554, datë 06.05.2014);

“[...] dhënien në përdorim të sipërfaqes së përcaktuar për qëllim ushtrimin e veprimtarisë agro-pylltari sipas qëllimit të përcaktuar në kontratë, si dhe në lejen e mjedisit për përdorim nga organet shtetërore për ushtrimin e funksionit publik pjesë e fondit pyjor publik, *Ekonomia Pyjore Dumre*”(vendimi nr. 1637, datë 10.06.2014);

Pavarësisht se me këto kontrata organet publike synojnë ushtrimin dhe përmbushjen e detyrave dhe funksioneve të tyre administrative/publike, ato lehtësisht identifikohen edhe si kontrata prokurimi publik.

Kontrata financohet nga paratë publike. Gjithashtu kriteri material do të konsiderohet i përmbushur dhe kontrata do të jetë administrative në rastet e financimit të saj nga paratë publike. Nocioni i fondeve publike është përkufizuar në nenin 4, pika 9 të ligjit nr. 162/2020 “Për prokurimin publik”... Një kontratë e lidhur nga një organ publik dhe që financohet pjesërisht ose tërësisht nga paratë publike duhet t’i nënshtrohet regjimit juridik të së drejtës publike dhe kompetencës lëndore të gjykatës administrative, nëse marrëdhënia që krijohet dhe normohet nga e drejta publike ka të bëjë me një shërbim publik dhe është në interes të publikut.

Financimi i kontratës nëpërmjet fondeve publike bën që kontrata të rregullohet nga marrëdhëniet juridike të së drejtës publike dhe kriteri material të përmbushet, por kjo nuk do të thotë se një kontratë e financuar nga kontraktuesi privat me fondet e tij, ose me kredi të marrë në institucionet financiare, nuk mund të përmbushë kriterin material dhe, për rrjedhojë, të mos ketë natyrë administrative. [...] **Përdorimi i parave publike është i rëndësishëm dhe mund të plotësojë karakterin administrativ të kontratës, por kontrata është administrative**

jo vetëm për faktin se financohet nga paratë publike, por për arsyen se ka për objekt kryesor të saj kryerjen e punëve e shërbimeve publike. Kjo do të thotë se jo çdo financim nga paratë publike e bën domosdoshërisht kontratën administrative. Është e ditur se organi publik edhe kur vepron si subjekt i së drejtës private përdor paratë publike, sepse kjo nënkuptohet **çdo herë që shteti vepron**, por nevojitet të vlerësohet domosdoshmërisht natyra juridike e marrëdhënies konkrete. Kështu, është i njohur rasti kur organi publik përdor para publike që nuk i nënshtrohen procedurave të prokurimi. Në këtë aspekt ndikon edhe vlera e ulët e financimit. Ka blerje me para publike, në vlera të vogla, të cilat nuk i nënshtrohen procedurave të prokurimit publik. Kontrata të tilla, ku organi publik vepron si çdo subjekt i së drejtës (pa kufizime të lirisë kontraktore), pa qenë nevoja të përdorë fuqinë e tij sovrane konsiderohen si civile. Këtë e ka konfirmuar, në jo pak raste, edhe jurisprudenca e Gjykatës së Lartë.

Kontrata rregullohet nga një regjim juridik i së drejtës publike. Kontrata do të cilësohet si administrative edhe kur elemente të së drejtës publike, që shfaqen nëpërmjet normave ligjore ose nënligjore, rregullojnë kontratën që u imponohet palëve. Në këtë rast, bëhet fjalë për një regjim juridik të së drejtës publike. Nëse rregullat që i zbatohen kontratës i përkasin të drejtës publike, atëherë kriteri material do të gjendet i plotësuar. Përdorimi nga ligjvënësi i termit “*sipas të drejtës publike*” për përkufizimin e kontratës administrative do të thotë se zbatohet vetëm për sferën që rregullohet nga e drejta administrative, siç parashikohet edhe në pikën 1 të nenit 2 të KPA. Kjo do të thotë se një kontratë është administrative kur objekt i saj rregullohet nga e drejta administrative. Pra, është e drejta administrative që përcakton shprehimisht lidhjen e një kontrate administrative si e vetmja mënyrë e mundshme për zgjidhjen e një çështje të caktuar dhe se është kontrata administrative që ndryshon një marrëdhënie juridike ekzistuese që rrjedh nga e drejta administrative, si dhe vendos një detyrim ndaj organit publik që mund të plotësohet vetëm përmes nxjerrjes së një akti administrativ.

Në parim, regjimi juridik që i zbatohet kontratës është pasojë e përcaktimit të natyrës juridike të saj. Në këtë rast, ndodh e kundërta: nga regjimi juridik që i zbatohet kontratës evidentohet natyra juridike e saj. Pra, nëse për një kontratë të caktuar, ekziston një regjim juridik i parashikuar për këtë kontratë dhe ky regjim paraqet norma tepër origjinale, të cilat janë norma të së drejtës publike dhe që normalisht nuk zbatohen në një kontratë midis dy personave të së drejtës private, atëherë kjo kontratë do të cilësohet detyrimisht si një kontratë administrative, për shkak të normave të së drejtës publike që e rregullojnë atë.

Kontrata ka për objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët të organeve publike. Kriteri material do të konsiderohet i përmbushur, sa herë që kontrata e lidhur midis dy ose më shumë organeve publike, do të ketë për objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët të organeve publike kontraktuese. Ky nën kriterrezulton drejtpërdrejt nga ligji dhe zbatohet vetëm për kontratat e lidhura ndërmjet organeve publike... neni 121 i KPA.... Këto kontrata i gjejmë të parashikuara kryesisht në ...ligjin nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”, në nenet 9/1, pikat 1.5 dhe 1.6, shkronja a), 14, 21/3 dhe 30/5, është parashikuar e drejta e njësisë të vetëqeverisjes vendore (bashkitë dhe qarqet) të lidhin kontrata me anë të të cilave: organet e pushtetit qendror i delegojnë funksionet dhe/ose kompetencat e tyre organeve të pushtetit vendor; organet e pushtetit vendor vendosin të ushtrojnë së bashku funksione të dhëna me ligj; organet e pushtetit vendor vendosin t’i delegojnë një pale të tretë organ publik ushtrimin e një apo disa funksioneve; si dhe kontratat midis organeve të pushtetit qendror dhe organeve të pushtetit vendor apo midis vetë organeve të pushtetit vendor për krijimin e një personi juridik të ndarë nga palët kontraktore, të cilit i japin autoritet dhe kompetenca të caktuara, të quajtur subjekt i kompetencave të përbashkëta. Këto kontrata kanë për objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët midis organeve të qeverisjes qendrore me organet e qeverisjes vendore apo midis vetë organeve të qeverisjes vendore. Kontrata me objekt delegimin e kompetencave midis organeve administrative, kur nuk janë në marrëdhënie varësie me njëri-tjetrin, parashikohet edhe nga neni 29/1 i KPA.... Gjithashtu, neni 14/1 i ligjit nr. 107/2014 “Për planifikimin dhe zhvillimin e territorit”, parashikon lidhjen e kontratave ndërmjet autoriteteve qendrore dhe vendore me objekt planifikimin dhe kontrollin e zhvillimit të territorit, ose për kryerjen e shërbimeve për planifikimin dhe zhvillimin e territorit...Për rrjedhojë, kontrata me objekt delegimin e kompetencave nga një organ publik delegues tek një organ publik i deleguar, jo në varësi të organit delegues, përbën kontratë ndërmjet organeve publike me objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët.

Një rast tjetër i kontratës mes dy organeve publike, me objekt rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët, është kontrata e lidhur ndërmjet Këshillit të Ministrave me institucionet e pavarura dhe njësitë e qeverisjes vendore, në mënyrë që institucionet e pavarura dhe njësitë e qeverisjes vendore të ofrojnë shërbimet e tyre nëpërmjet sporteleve të shërbimit dhe pikave të shërbimit me një ndalesë,

që administrohen nga Agjencia e Ofrimit të Shërbimeve Publike të Integruara (ADISA) [...]

dh) Disa konkluzione paraprake

Mbi këtë analizë të hollësishme, rezulton se kontrata do të konsiderohet administrative nëse plotësohen të dy kriteret e kërkuar nga neni 3, pika 4 i KPA, kriteri organik (prania e të paktën një organi publik në kontratë në cilësinë e palës kontraktuese), si dhe kriteri material (ekzistenca e marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike). ...Në parim, të dy kriteret duhet të gjenden të plotësuar, në përmbajtje dhe jo në formë, në mënyrë që kontrata të paraqesë karakter administrativ. Për rrjedhojë, Kolegji vlerëson se ***një kontratë do të konsiderohet administrative kur krahas pranisë si palë të një organi publik (kriteri organik) kërkohet domosdoshmërisht ekzistenca e marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike (kriteri material), që do të thotë se kontrata duhet të ketë për objekt kryerjen apo ekzekutimin e një veprimtarie shërbimi publik; kryerjen e punëve publike; ushtrimin dhe përmbushjen e detyrave dhe funksioneve administrative/publike; rregullimin e marrëdhënieve për kryerjen e veprimtarive në interes të përbashkët të organeve publike kontraktuese; financimin nga paratë publike; rregullimin dhe nënshtrimin një regjimi juridik të së drejtës publike.***

Kolegji vlerëson se një përfundim i tillë nuk është shterues, sepse nga analiza e mësipërme nevojitet të identifikohen edhe elemente të tjerë që ndihmojnë për të dalluar kontratën administrative nga ajo civile. Për këtë arsye është e domosdoshme që në funksion të nxjerrjes së përfundimeve mbi pyetjen e parë, të specifikohen dhe mbahen parasysh edhe disa elemente thelbësore, që shërbejnë për identifikimin e një kontrate administrative, si:

- *shërbimi në interesin publik, që përcjell një qëllim të veçantë të kontratës;*
- *kufizimi me ligj i lirisë kontraktore;*
- *epërsia e organit publik ndaj palës tjetër kontraktore, që diktohet nga nevoja për të mbrojtur interesin e përgjithshëm;*
- *karakteri specifik (intuitu personae) i kontratës, ku në raste të caktuara ndërprerja e saj nuk lejohet pa miratim të autoritetit publik;*
- *tërheqja e njëanshme nga kontrata e organit publik, kur nuk arrihet marrëveshja për ndryshim ose prishje të saj, kundrejt detyrimit për t'i paguar palës private dëmin e shkaktuar.*

Kolegji vlerëson se një trajtim i tillë doktrinar dhe jurisprudencial, padyshim që orienton dhe ndihmon për qartësuar problematikën që ndeshet në praktikë, por për të kuptuar dhe zbatuar ligjin me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore nevojitet një analizë edhe më e thelluar.

Së pari, për të bërë dallimin mes kontratës publike dhe private fokusimi është tek *objekti, qëllimi*, si dhe *normat juridike* që rregullojnë natyrën e marrëdhënies juridike, të cilat duhet të dalin të qarta si gjatë pretendimeve që parashtrajnë palët, ashtu edhe nëpërmjet interpretimit dhe konkluzionit që nxjerr gjykata për zgjidhjen e çështjes. Për palët në gjykim, por edhe për vetë gjykatën mbetet e rëndësishme bërja e këtij dallimi, jo nëpërmjet leximit literalisht të kontratës, por nëpërmjet analizës në thelb të përmbajtjes së kontratës dhe natyrës së mosmarrëveshjes. Nuk e përcakton natyrën e kontratës apo kompetencën për shqyrtimin e saj vetëm emërtimi i kontratës, apo formaliteti i palëve pjesëmarrëse në lidhjen e saj. Vlen në këtë rast referimi edhe në vendimin njësuës të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë nr. 3, datë 29.03.2012 [...]

Çështja nëse një mosmarrëveshje është e së drejtës publike apo civile, kur mungon një parashikim i shprehur i ligjvënësit që përcakton juridiksionin specifik gjyqësor, varet ngushtësisht nga natyra e marrëdhënies juridike, prej së cilës rrjedh edhe pretendimi i palëve për të ngritur padi. Gjykata duhet të niset nga mënyra se si palët i paraqesin pretendimet e tyre mbi një kontratë konkrete dhe objekti i saj për të përcaktuar natyrën e marrëdhënies juridike, llojin e mosmarrëveshjes, e për rrjedhojë edhe kompetencën e gjykatës. Kolegji vlerëson se ***me rëndësi përcaktuese është se si palët i ngrenë pretendimet dhe si i parashtrajnë kërkesat, “nëse ato fokusohen te marrëdhëniet juridiko-civile apo ato juridiko-publike”, si dhe pasojat respektive para gjykatës kompetente (shih vendimin e Gjykatës së Lartë Federale gjermane 10, 164, 165 dhe vendimin e Gjykatës Administrative Federale gjermane BVerëGE 7, 257, 258).***

[...] Tashmë mbizotëron qëndrimi se një marrëdhënie juridike, e cila rrjedh nga një objekt konkret, i bazuar në ndërveprimin e të paktën dy subjekteve juridike ose e një subjekti kundrejt një çështje juridike të caktuar, do të konsiderohet tërësisht, ose si publike, ose si private. Kontrata në tërësi, përfshirë edhe pjesën ku ajo kategorizohet si private, do të konsiderohet publike, nëse pjesa e cila rregullohet sipas së drejtës publike peshon më shumë (që në jurisprudencën gjyqësore ndërkombëtare cilësohet si “teoria e pikës së rëndësës”), sa i përket evidentimit të natyrës së marrëdhënies kontraktore. Pra, në një kontratë të lidhur mes një organi publik dhe subjekteve private fokusi duhet të jetë tek *objekti i kontratës*. Në

rast se objekti kryesor i kontratës është shitja e një trualli, apo dhënia me qira e një objekti, kur organi publik nuk përdor fuqinë sovrane, nuk kryen një shërbim publik dhe nuk vepron në mbrojtje apo avancim të interesit publik, por ushtron liri kontraktore, ashtu si edhe pala tjetër, atëherë bazuar në teorinë e pikës së rëndesës, do të kemi të bëjmë me kontratë private, pavarësisht se ndonjë nga detajet e tjera mund të rregullohen nga normat e së drejtës publike, si p.sh metodologjia e përcaktimit të çmimit apo tarifat e tjera që vendosen me ligj, ose akt nënligjor. Në këtë rast, gjykata civile është kompetente për zgjidhjen e mosmarrëveshjes. Nga ana tjetër, një veprimtari publike mund të ketë efekte relevante të një veprimtari ekonomike të ushtruar nga vetë organi. Kështu, nëse në një kontratë për shitjen e një trualli apo dhënien me qira të një objekti, organi publik mban/ushton sovranitetin shtetëror dhe ku dukshëm prevalon interesi publik (si p.sh., kontrata e qirasë me 1 euro, apo me një çmim simbolik, me kushtin e përmbushjes së një objektivit social, etj), atëherë kontrata do konsiderohet publike, pavarësisht se ka edhe detaje të së drejtës civile. Në këtë rast, gjykata administrative është kompetente për zgjidhjen e mosmarrëveshjes.

Përmbajtja thelbësore e kontratës duhet të ketë disa cilësi objektive, midis të cilave kryesore është ardhja e pasojave juridike në fushën e së drejtës publike (si p.sh zbatimi i normave të së drejtës publike ose detyrimi i organit publik për të kryer ose moskryer një veprim administrativ). Në këtë drejtim orienton edhe jurisprudenca ndërkombëtare....**Përcaktuese në këto raste mbetet “çështja nëse palët qëndrojnë përballë njëra-tjetrës në marrëdhënie që imponohet nga parimi i ushtrimit të sovranitetit shtetëror, pra - me mbi dhe nënvendosje të palëve në kontratë -, si dhe nëse mbajtësi i sovranitetit shtetëror bazohet tek kuadri normativ i së drejtës publike apo tek e drejta civile e vlefshme për këdo.”**(shih vendimin e Gjykatës së Lartë Federale, 41, 264, 267, si dhe vendimin e Gjykatës Federale Administrative gjermane 7, 180, 182).

Kolegji rithekson, ashtu siç arsyetohet edhe në jurisprudencën e njohur ndërkombëtare se nuk ka një kategorizim absolut nëse një veprimtari është apo jo publike, por kjo përcaktohet nga marrëdhënia juridike konkrete në raport me personalitetin juridik, me të cilin vishet organi publik, kur vepron si i tillë. Është e pranuar se kjo çështje mbetet për t’u përcaktuar në varësi të këndvështrimit që i bëhet marrëdhënies juridike (nëse ajo është mikse apo e paqartë), bazës ligjore të padisë dhe pasojave juridike të marrëdhënies/konfliktit. Nisur nga ky vlerësim dallues që i referohet këtyre elementeve, të cilat mund të jenë në favor ose disfavor të organit publik, vlerësohet se kompetencat e karakterit sovran nuk mund të ushtrohen ndaj çdokujt,

por vetëm ndaj një rrethi të caktuar personash dhe në raste konkrete. Nëse marrëdhënia është e tillë që i vendos palët në pozita të barabarta dhe organi publik nuk bazohet në normat e posaçme të së drejtës publike, atëherë konflikti nuk është i natyrës së të drejtës publike dhe, për rrjedhojë, kompetente për zgjidhjen e mosmarrëveshjes është gjykata civile. **Pra, është natyra juridike e mosmarrëveshjes që përcakton edhe kompetencën e gjykatës civile apo administrative dhe jo domosdoshmërisht prania formalisht e një organi publik në kontratë, prania ose jo e interesi publik, apo fakti nëse janë përdorur fonde publike, “sepse të gjitha këto nënkuptohen çdo herë që shteti vepron.”** (*shih vendimin e dhomës së këshillimit të Gjykatës së Lartë Federale, datë 20 maj 2009*).

Të gjitha këto karakteristika të përgjithshme shërbejnë për identifikimin e një kontrate administrative dhe dallimin nga një kontratë e zakonshme e së të drejtës private. Megjithatë, pavarësisht nga mënyra sesi analizohen në doktrinën juridike apo në legjislacion elementët që shërbejnë për të dalluar një kontratë administrative nga kontrata civile, nuk mund të konkludohet se këto përfundime për kontratën administrative janë shteruese [...]

Lidhur me dy pyetjet e tjera të shtruara për njësim, të cilat janë të ndërlydhura me njëra tjetrën, Kolegji vlerëson t'i përgjigjet duke iu referuar analizës së mësipërme, por edhe legjislacionit të posaçëm që rregullon këto marrëdhënie.

Pavarësisht nga ndryshimet që ka pësuar në vite legjislacioni në fushën e strehimit social, në thelb, mënyra e rregullimit të marrëdhënieve dhe e zgjidhjes së mosmarrëveshjeve të lindura, nuk paraqet ndonjë ndryshim thelbësor që të krijojë paqartësi për efektet juridike të vendimit njësuës ndaj çështjeve që janë në gjykim prej vitesh (siç është edhe rasti në shqyrtim) dhe çështjeve të reja që regjistrohen. [...] Nga kjo pikëpamje, analiza dhe interpretimi në parim i dispozitave të mëparshme ligjore, krahasuar me dispozitat aktuale, me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore ndihmon në marrjen e një përgjigje përfundimtare për pyetjen e shtruar nëse “kontratat që lidhen me këtë rast do të cilësohen si kontrata administrative apo si kontrata civile”? Pra, si për mosmarrëveshjet e krijuara nga ligji nr. 9232/2004, ashtu edhe për ato që kanë lindur nga ligji nr. 22/2018, ky vendim njësuës i jep zgjidhje natyrës së kontratave, që përfshihen në programin social të strehimit, por edhe kompetencës së gjykatave për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve konkrete.

Ligji nr. 22/2018, si edhe ligji nr. 9232/2004 parashikojnë programet sociale për strehimin që rregullohen me kontrata të posaçme (kontrata

sociale me qira, kontrata shitblerje me kosto të ulët, kontrata zhvillimi etj), pa përcaktuar drejtpërdrejt natyrën administrative apo civile të tyre. Për identifikimin e këtyre kontratave nevojitet t'i referohemi kriterëve, të analizuara më sipër në këtë vendim njësuës. Kështu, bazuar në nenin 1 të VKM nr. 198/1993 rezulton se organi publik që vepron, me qëllim mbështetjen e politikave sociale të strehimit dhe sigurimin e banesave me kosto të ulët, duke lidhur edhe kontratat përkatëse, është EKB. Këtij organi publik i është dhënë me akt nënligjor, [...] e drejta e ushtrimit të funksioneve administrative publike. Bazuar në këtë akt nënligjor, ndërmjet objektivave të tjera të interesit publik, EKB ka si veprimtari, administrimin e banesave të ndërtuara me fonde publike, të cilat përdoren për plotësimin e kërkesave të familjeve që janë të pastreha. Gjatë kryerjes së veprimtarisë, EKB ka të drejtë tu shesë banesa sociale shtetasve shqiptarë, të cilët plotësojnë kriteret e ligjit për personat e pastrehë, kundrejt një çmimi të përcaktuar në aktet nënligjore, duke i ndihmuar këto persona edhe me anë të kredive të buta, si dhe tu japë me qira banesa sociale. EKB ka gjithashtu të drejtë të financojë, ndërtojë dhe shesë banesat sociale, si dhe të zgjidhë problemet e huave për blerësit. Këto detyra dhe funksione që i përkasin qartësisht një misioni interesi publik, përfshihen tek ushtrimi i funksioneve administrative publike. Në këto kushte, në lidhjen e kontratave të posaçme... EKB ka cilësinë e organit publik. [...]

Edhe në lidhje me kriterin material rezulton se kontratat për programet sociale të strehimit kanë për objekt pikërisht ushtrimin dhe përmbushjen e detyrave dhe funksioneve administrative/publike të një organi publik. Nga referimi në dispozitat e ligjit nr. 22/2018, si edhe të ligjit nr. 9232/2004, rezulton se programi i banesave sociale me qira, apo i shitblerjes kontrollohet nga shteti. ..Kontrata e qirasë së banesave sociale, pavarësisht se lidhet, bazuar në dispozitat e KC (neni 29/1 i ligjit nr. 22/2018), rregullohet dhe i nënshtrohet një regjimi juridik të së drejtës publike, që është element i rëndësishëm i kriterit material. Kështu, vetë kontrata e qirasë sociale përkufizohet si një kontratë, ku niveli i qirasë kontrollohet dhe/ose mund të subvencionohet nga institucionet shtetërore (neni 2/22). Gjithashtu, dispozitat ligjore rreth administrimit dhe mirëmbajtjes së banesave sociale me qira (neni 26), kushtet e menaxhimit të banesave sociale me qira (neni 28), përcaktimi i çmimit të qirasë me vendim të këshillit të njësisë së qeverisjes vendore, i kufizuar sipas metodikës për llogaritjen që miratohet me VKM (neni 30), zgjidhja e kontratës së qirasë në rastet kur qiramarrësi bën deklaram të rremë për të ardhurat, përfiton një banesë tjetër apo të ardhurat e qiramarrësit tejkalojnë ato të përcaktuara në ligj (neni 31), si dhe subvencioni i qirasë

(nenet 33 deri 39) etj, janë tregues që ndihmojnë për të konkluduar se kontrata e qirasë së banesave sociale është një kontratë që rregullohet dhe i nënshtrohet një regjimi juridik të së drejtës publike, pasi këto rregulla nuk gjejnë zbatim për kontratat e lidhura midis privatëve të cilat nuk lidhen për një interes publik. Interesi publik i strehimit të personave të pastrehë dhe me mundësi të ulët ekonomike, bën që në rastin konkret të ekzistojnë këto rregulla për kontratën e qirasë së banesave sociale. [...]

Gjithashtu, kontratat e sipërmarrjes që mund të lidhen midis EKB dhe përfituesve, referuar programit për përmirësimin e kushteve të banesave ekzistuese (neni 11/1, shkronja b), nenet 40 deri 43 të ligjit nr. 22/2018), do të rregullohen dhe nënshtrohen një regjimi juridik të së drejtës publike. Kështu, grantet që jepen (neni 40), objektet që trajtohen (neni 41), instrumentet e programit (neni 42) dhe përfituesit nga programi (neni 43), tregojnë për nënshttrimin e këtyre kontratave një regjimi juridik të së drejtës publike. Edhe në lidhje me programin e banesave me kosto të ulët (nenet 1/11, shkronja c), 44 deri 49), parashikohet se ato shiten me çmim nën vlerën e tregut, por jo nën vlerën e koston së ndërimit (neni 44), ashtu siç përcaktohet se normat dhe standardet e banesave me kosto të ulët, procedurat e blerjes nga tregu, procedurat e vlerësimit dhe të shitjes, si dhe kriteret e përcaktimit të çmimit të shitjes së truallit familjeve që përfitojnë banesa me kosto të ulët, miratohen me VKM (neni 45). Ligji parashikon gjithashtu përfitimin e grantit të menjëhershëm për blerjen e banesave me kosto të ulët (neni 46), si dhe subvencionimin e interesave të kredisë (neni 47). Në të njëjtën mënyrë, edhe programi për zhvillimin e zonës për qëllim strehimi (nenet 11/1, shkronja ç), 50 deri 53), programi i strehëve të përkohshme (nenet 11/1, shkronja d), 54 deri 57), si dhe programi i banesave të specializuara (nenet 11/1, shkronja dh), 58 deri 64), janë programe për zbatimin e të cilave kontratat që do të lidhen do të rregullohen nga një regjim juridik i së drejtës publike.

Të gjitha këto norma ligjore, si dhe analiza që bën Kolegji konfirmojnë qëndrimin se: **interesi publik i strehimit të personave të pastrehë dhe me mundësi të ulët ekonomike bën që të ekzistojnë rregulla specifike për kontratën e shitjes së banesave sociale, që plotëson kriterin material të kontratës administrative - praninë e marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike. Kontrata e shitjes së banesave sociale është në funksion të një shërbimi publik, që ofron shteti, nisur nga interesi publik për zbatimin e objektivave sociale të parashikuar në nenin 59 (1)(b) të Kushtetutës dhe rregullohet e i nënshtrohet regjimit juridik të**

së drejtës publike. Për rrjedhojë, shqyrtimi i mosmarrëveshjeve në lidhje me këtë lloj kontrate, do të jetë në kompetencën e gjykatës administrative.

Lidhur me përgjigjen e pyetjes së tretë, Kolegji i qëndron analizës dhe interpretimit të zhvilluar më sipër për cilësimin, pikësëpari, të EKB si organi publik, që kryen shitjet tek personat e së drejtës private. Për këto kontrata shitje/privatizimi të banesave shtetërore, konsiderohet i plotësuar kushti i kriterit organik të kontratës administrative (organi publik si palë kontraktuese), ndërkohë që Kolegji e vlerëson të domosdoshme edhe përmbushjen e kriterit material, pasi nuk mund të konkludohet në mënyrë kategorike se të gjitha mosmarrëveshjet, që shfaqen në fushën e privatizimit të banesave shtetërore, janë domosdoshërisht administrative.

Në këtë aspekt, vlen të analizohen shumë faktorë që lidhen, në këtë rast, me objektin, qëllimin, si dhe me normat juridike që rregullojnë natyrën e marrëdhënies juridike, të cilat duhet të dalin të qarta nga objekti i kërkimit, nga pretendimet që parashtrojnë palët, por edhe nga interpretimi dhe konkluzioni që nxjerr gjykata për zgjidhjen e çështjes. Kolegji vlerëson se çështje e privatizimit të banesave shtetërore kanë të përbashkëta, ashtu siç kanë edhe veçori, krahasuar me kontratat që lidhen në kuadrin e programitsociale të strehimit. Ato nuk janë tërësisht të njëjta në përmbajtjen e tyre dhe, për këtë arsye, duhen analizuar hollësisht.

Është e vërtetë që EKB, kur shet këto banesa, vepron përgjatë ushtrimit dhe përmbushjes së funksioneve administrative publike dhe se qëllimi dhe objektivi i ligjit 7652/1992 dhe i ligjit nr. 9321/2004 është brenda perimetrit të misionit të shërbimit publik të strehimit, sepse i mundëson qiramarrësve të banesave shtetërore të bëhen pronarë të tyre (neni 1), si dhe krijon tregun e banesave. Gjithashtu, regjimi juridik që zbatohet për këto kontrata është ai i së drejtës publike, sepse përcaktimi i çmimit të kontratës së shitjes bëhet jo sipas tregut të lirë, por me VKM dhe se për disa banesa e kategori subjektsh që përmbushin kushte të caktuara (ata që kanë statusin e ish të burgosurit, të internuarit, të dëbuarit politik dhe të invalidit të luftës), kalimi i pronësisë është falas. Megjithatë, Kolegji thekson se është e nevojshme se për të analizuar mosmarrëveshjet që krijohen në fushën e privatizimit të banesave shtetërore (proces i cili është pothuajse i përfunduar) duhet të orientohemi edhe nga përfundimi i arritur nga analiza e bërë në këtë vendim njësesues se *përcaktuese është*

edhe mënyra se si palët i ngrenë pretendimet dhe i parashtrojnë kërkesat e tyre, duke u orientuar te marrëdhëniet juridiko-civile apo ato juridiko-publike, si dhe te zgjidhja e pasojave para gjykatës kompetente.

Në këtë aspekt vlen të theksohet se pavarësisht nga natyra në dukje administrative që përmban një kontratë e privatizimit të banesave shtetërore, ndryshe paraqitet çështja kur kundërshtimi vjen nga palët në kontratë dhe ndryshe kur të tretët pretendojnë fitimin e pronësisë mbi këtë banesë (ku këto të fundit përbëjnë edhe numrin më të madh të çështjeve që kanë mbetur për zgjidhje para gjykatave). Nuk përjashtohen rastet kur çështje me objekt pavlefshmërinë absolute të kontratave të privatizimit me pasojë kalimin e tyre në favor të shtetit të identifikohen si administrative. Ndërkohë që në çështje, ku paditësi i cili nuk është palë në kontratë i kundërejtohet EKB dhe blerësit të banesës shtetërore, duke kërkuar detyrimin për njohjen e tij si pronar/bashkëpronar, atëherë mosmarrëveshja në një rast të tillë trajtohet si me natyrë të mirëfilltëcivile dhe kompetente për shqyrtimin e tyre do të jetë gjykata e juridiksionit të përgjithshëm dhe jo gjykata administrative. Kjo është përgjithësisht edhe praktika që është ndjekur së fundmi në disa vendime të Gjykatës së Lartë.

Mbi këtë analizë të detajuar ligjore, doktrinare dhe jurisprudenciale, Kolegji arrin në përfundimin:

Kontrata e privatizimit të banesave shtetërore, në kuptim të ligjit nr. 7652, datë 23.12.1992 “Për privatizimin e banesave shtetërore” dhe të ligjit nr. 9321, datë 25.11.2004 “Për privatizimin e banesave dhe objekteve të kthyer në banesa” ka elementet e një kontrate administrative.

- Megjithatë, për të përcaktuar gjykatën kompetente për shqyrtimin e një mosmarrëveshje, në të cilën vihet në diskutim një kontratë privatizimi banese, përcaktuese do të jetë natyra juridike e mosmarrëveshjes dhe kërkimet konkrete të palëve.

- Nëse pala kundërshton kontratën administrative, për shkak se bie ndesh me normat e të drejtës publike dhe ka për pasojë kthimin e pronës tek organi publik, kompetente për shqyrtimin e mosmarrëveshjes është gjykata administrative.

- Nëse një person i tretë, që nuk është palë në kontratë, kërkon njohjen pronar apo bashkëpronar mbi banesën e privatizuar nga pala tjetër, sipas ligjeve të mësipërme, pavarësisht se në mënyrë të tërthortë ngre pretendime edhe për vlefshmërinë e kontratës së privatizimit, mosmarrëveshja në këtë rast është

e natyrës civile dhe shqyrtimi i saj është në kompetencën e gjykatës civile.

Në rastin konkret [...] referuar kontratës për shitje të banesës shtetërore, të lidhur nga palët, mbi bazën e një programi social të strehimit, por edhe arsyetimit të sipërpërmendur, Kolegji vlerëson se kur organi publik ndërhyt me akt nënligjor për zbatimin e një objekti social në favor të përfituesve, mosmarrëveshja që krijohet në këtë rast për zbatimin e kontratës, duhet të cilësohet si administrative. [...] Nga ana tjetër, Kolegji evidenton edhe faktin se, në rastin në shqyrtim padia mbështetet në pretendimin se kontrata e lidhur mes palëve i ka ndërprerë efektet e mëtejshme për shkak të një VKM, që vendos të kalojë në pronësi pa shpërblim banesën përkatëse. Mbi këtë pretendim, paditësi kërkon kthimin nga një organ publik të vlerës së çmimit të kontratës që ka paguar, pas hyrjes në fuqi të aktit nënligjor normativ VKM nr. 367, datë 18.04.2013. Një padi me këtë objekt dhe shkak ligjor, që lidhet me pretendimin për pagim të padetyruar organit publik, e cilëson marrëdhënien juridike të pretenduar, e për rrjedhojë edhe mosmarrëveshjen, si juridiko administrative, ndaj edhe kompetencën për gjykimin e çështjes e ka vetëm gjykata administrative.

Referuar analizës së mësipërme, Kolegji vlerëson se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit, me të cilin u vlerësua se mosmarrëveshja objekt gjykimi është në kompetencë të gjykatës civile, është i pabazuar në ligj. Gjykata Administrative e Apelit ka kompetencën të shqyrtojë mosmarrëveshjen, duke qenë detyrë e saj të vlerësojë pretendimet e ngritura në ankim për një pagim të padetyruar dhe lindjen e përgjegjësisë së EKB, kundrejt konkluzionit të gjykatës së shkallës së parë për vijimin e zbatimit të kontratës dhe efekteve të saj, edhe pas hyrjes në fuqi të VKM nr. 367, datë 18.04.2013.

**Statusi i mësuesit në sistemin arsimor publik parauniversitar:
Vendim Njësues Nr. 00-2023-3406(258), datë 07.07.2023**

Gjykatat kompetente për gjykimin e mosmarrëveshjeve që lindin nga marrëdhënia e punësimit të mësuesve pranë sistemit arsimor parauniversitar publik në Republikën e Shqipërisë janë gjykatat administrative.

Fjalë kyçe: kompetencë gjykata administrative, mësues arsim parauniversitar publik, ligj i posaçëm

Rrethanat e çështjes:

Siç rezulton nga konstatimi i faktit prej gjykatave më të ulëta, paditësja ka ushtruar funksionin e mësueses pranë shkollës 9-vjeçare “Mihal Grameno”; [...] marrëdhënia juridike e punës është formalizuar me vendimin nr.12, datë 28.10.2016, nëpërmjet të cilit paditësja B.GJ është emëruar “Mësuese provizore” deri në përfundim të paaftësisë së përkohshme në punë të mësueses E.K. Në kushtet kur paaftësia e përkohshme në punë e mësueses së profilit ka vijuar, paditësja është riemëruar më datë 11.09.2017 si mësuese provizore me kushtin që marrëdhënia punës do të përfundonte kur të përfundonte paaftësia e përkohshme në punë e mësueses E.K.

Rezulton se mësuesja e emëruar në profilin anglisht E.K. ka dalë në pension 25.05.2021. Drejtoria Arsimore Rajonale Tiranë, me vendimin nr.197, datë 08.07.2021, ka vendosur të ndërpresë marrëdhënien e punës me paditësen B.GJ. si mësuese zëvendësuese/provizore në shkollën 9-vjeçare “Mihal Grameno” Tiranë, për arsye të mbarimit të afatit provizor të kontratës. Në kontratën e punës së paditëses është bërë shënimi për përfundimin e marrëdhënies së punës më datë 21.07.2021, për shkak të përfundimit të afatit.

Pala paditëse ka pretenduar se largimi nga puna si mësuese pranë shkollës 9-vjeçare “Mihal Grameno” përbën zgjidhje të menjëhershme dhe të pajustificuar të kontratës së punës në referim të nenit 155 të KP [...] dhe i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë me padi[...].

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë ka vendosur shpalljen e moskompetencës lëndore të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë për gjykimin e çështjes [...] dërgimin e çështjes [...] gjykatës kompetente që është Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë. Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë [...] ka vendosur të parashtojë çështjen e konfliktit të kompetencave për çështjen [...].

Arsyetimi i Kolegjit:**A. Mbi nisjen e procedurës së gjykimin njëses**

[...] Kolegji konstatoi se për sa i përket gjykatës kompetente për gjykimin e mosmarrëveshjeve të punësimit për mësuesit, vihen re praktika të ndryshme gjyqësore, në lidhje me faktin nëse gjykimi i tyre i përket gjykatave të juridiksionit të përgjithshëm apo gjykatave administrative. Kolegji ka identifikuar se në vendimet nr. 31003-01255-00-2018, datë 05.06.2018 dhe nr. 00-2021-718 datë 27.05.2021, ka mbajtur qëndrimin se mosmarrëveshjet mbi zgjidhjen e marrëdhënies së punës të mësuesit përbëjnë mosmarrëveshje civile, të cilat rregullohen nga dispozitat e KP,

pasi sipas ligjit nr. 39/2017 [...] marrëdhëniet e punës në administratën publike, në gjykatë ose në prokurori, të cilat bazohen në KP, janë përjashtuar nga kompetenca lëndore e gjykatave administrative nga momenti i hyrjes në fuqi të këtij ligji. Ligji i posaçëm nr. 69, datë 21.6.2012 [...] nuk rregullon marrëdhënien në kuptim të nenit 7, shkronja “ç” të ligjit nr. 49/2012, i ndryshuar. Fakti që parashikohet një pikë e dispozitës e cila përcakton se si emërohet një mësues nuk përbën dhe nuk ka kuptimin e ligjit të posaçëm sipas dispozitës së sipërcituar. Në kuptim të nenit 7, shkronja “ç” të ligjit 49/2012 i ndryshuar, do të kuptohet si ligj i posaçëm vetëm ai ligj i cili bënë një rregullim të qartë të marrëdhënies së punës, duke filluar nga mënyra e përcaktimit të kriterëve të punësimit, rekrutimit, lëvizjes paralele apo ngritjes në detyrë, të drejtat dhe detyrimet e punonjësit, përfitimet përkatëse, masat disiplinore, të drejtën e ankimit dhe organin përkatës i cili ushtron këtë funksion, afatet dhe mënyrën e zgjidhjes së marrëdhënies së punës, si dhe çdo masë apo kriter tjetër që shërben për rregullimin e kësaj marrëdhënie pune. Pra, ky ligj do të quhet i posaçëm në kuptim të nenit 7/ç të ligjit 49/2012 dhe që nuk referon në KP për rregullime të tjera apo për mënyrën e zgjidhjes së marrëdhënies së punës. [...] Pra, po vetë ligji i posaçëm nr. 69/2012 [...] referon si ligj të zbatueshëm dispozitat e KP.

Ndërsa në vendimet nr. 00-2022-1806, datë 21.07.2022 dhe nr. 00-2023-324, datë 07.02.2023, Kolegji [...] ka mbajtur qëndrimin se në kuptim të nenit 57, pika 4, të ligjit nr. 69/2012, si dhe aktit nënligjor të dalë në zbatim të tij, në rastin konkret, udhëzimi nr. 38, datë 06.10.2015 i ministrit të Arsimit parashikon një procedurë të hollësishme mbi emërimin dhe, në veçanti, për largimin nga puna të mësuesve, rregulla të cilat duhet të respektohen, si nga punëdhënësi, ashtu edhe nga punëmarrësi. Marrëdhënia e punës me mësuesit gjen rregullim nga ligji i posaçëm nr. 69/2012 [...] dhe jo nga KP, pasi në ligjin e posaçëm parashikohet, procedura e rekrutimit të mësuesve, e cila kalon në disa faza, ku, midis të tjerave, parashikohet edhe rruga e ankimit për çdo fazë konkurrimi.

Gjithashtu, Kolegji konstaton se në Gjykatën e Lartë, në lidhje me objektin e mesipërm, janë paraqitur një numër çështjesh mbi mosmarrëveshjen për kompetencë ndërmjet gjykatave të juridiksionit të përgjithshëm dhe gjykatave administrative. Rezulton se midis këtyre gjykatave ka qëndrime të ndryshme se cila është gjykata që ka kompetencën lëndore për gjykimin e çështjeve që lidhen me mosmarrëveshjet që lindin nga marrëdhënia e punësimit të mësuesve pranë sistemit arsimor parauniversitar publik në Republikën e Shqipërisë.

Në lidhje me sa më sipër, në referim të nenit 62(a)(2) të ligjit nr. 49/2012, Kolegji [...] në dhomë këshillimi, vendosi kalimin e çështjes në

seancë gjyqësore me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore, duke shtruar për njësim pyetjen:

Cila është gjykata kompetente që gjykon mosmarrëveshjet që lindin nga marrëdhënia e punësimit të mësuesve pranë sistemit arsimor parauniversitar publik në Republikën e Shqipërisë?

B. Analiza e çështjes së shtruar për njësim

Kolegji, referuar jurisprudencës së Gjykatës së Lartë, vlerëson se kompetenca nuk është gjë tjetër veçse sasia e juridiksionit ose masa e juridiksionit që i është dhënë në ushtrimin e funksioneve të saj çdo gjykate. Kompetenca lëndore përbën një nga parakushtet procedurale me qëllim që gjykata të marrë në shqyrtim themelin e pretendimeve dhe të prapësimeve të palëve. [...] (*shih vendimin nr. 917, datë 11.05.2017, nr. 00-2022- 3905, datë 15.12.2022; nr. 00-2023- 2318, datë 22.05.2023 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë*).

Kompetenca lëndore është një parakusht procedural, i cili përcakton konceptin e gjykatës së krijuar me ligj. [...] Doktrina dhe jurisprudenca kushtetuese evropiane, ndër vite, kanë përpunuar disa kriteret themelore, për të garantuar që shtetasi do të gjykohej nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme. Para së gjithash, gjykata duhet të jetë e krijuar me ligj, ku të jetë përcaktuar qartë kompetenca lëndore dhe tokësore e saj në shqyrtimin e çështjeve. Me fjalë të tjera, ligji për krijimin e gjykatës duhet t'i paraprijë shqyrtimit të çështjeve konkrete (*shih vendimin nr. 31, datë 05.07.2011 të Gjykatës Kushtetuese*) dhe ky është rregulli i përgjithshëm se si një gjykatë e zakonshme merr juridiksion dhe kompetencë për çështjet.

Kolegji vlerëson thelbësore të evidentojë [...] Gjithashtu edhe jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese mbi termin “Ligj” të përdorur në Kushtetutë dhe në përgjithësi në legjislacion, ka mbajtur qëndrimin se një parashikim i tillë nënkupton një interpretim të gjerë, duke mos përjashtuar, në varësi të formulimit të përdorur, aktet nënligjore. Kjo ka të bëjë me rastet që u përkasin rregullimeve të përgjithshme, që nënkuptojnë përdorimin e termit “Ligj”, në kuptim të legjislacionit ose të së drejtës, dhe jo të aktit të organit ligjvënës (Kuvendit). Për të përcaktuar nëse ndodhemi para njërit ose tjetrit variant, rëndësi ka të sqarohet konteksti, nga i cili del qëllimi i normës. Nisur nga konteksti, termi “Ligj”, në nenin 17 të Kushtetutës, nuk ka të njëjtin kuptim me atë të përdorur në nenin 18, *barazia para ligjit*. Kjo e fundit identifikohet me të drejtën në përgjithësi, ndërsa e para të referon në kompetencën e një organi të vetëm. Konteksti, në të cilën është përdorur togfjalëshi “vetëm me ligj” nuk lejon të bëhet

interpretim i zgjeruar. Kjo edhe për faktin se një interpretim i tillë i normave kushtetuese mund të bëhet vetëm në aspektin pozitiv, kur ky interpretim shkon në favor të mbrojtjes së të drejtave dhe jo e kundërta, si në rastin në shqyrtim. Këtë qëndrim ka mbajtur dhe GJEDNJ në praktikën e saj (*shih vendimi Delcourt kundër Belgjikës, datë 17.01.1970*). Koncepti i zgjeruar i termit “Ligj” që përdoret në doktrinë, nuk vlen për nenin 17 të Kushtetutës. Togfjalëshi përjashtues “vetëm me ligj”, i përdorur në nenet 11(3) dhe 17 të Kushtetutës, ka të bëjë me kufizime të të drejtave dhe ka kuptim të njëjtë, atë të interpretimit të ngushtë, në dallim nga dispozitat e tjera ku termi “Ligj” mund të kuptohet më gjerë. Në këtë përfundim, veç sa u përmend, arrihet edhe duke iu referuar fjalës *vetëm* që përmendin nenet 3)11) e 17 të Kushtetutës. Përdorimi i kësaj fjale nuk është i rastit, por ai është bërë për të treguar se kufizime të tilla nuk mund të vendosen me ndonjë akt tjetër përveç ligjit. [...] (*shih vendimin nr. 20, datë 11.07.2006, vendim nr. 7 datë 27.02.2013 të Gjykatës Kushtetuese*).

Duke marrë në konsideratë standardet e vendosura nga jurisprudenca e GJEDNJ, jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese mbi interpretimin e normës, si dhe bazuar në interpretimin teleologjik dhe logjik të saj, Kolegji çmon se terminologjia e përdorur në nenin 7, shkronja “ç” të ligjit nr. 49/2012, i ndryshuar ia ka njohur ligjit, në kuptimin e gjerë të tij, të drejtën e parashikimit të dispozitave të posaçme për rregullimin e marrëdhënies juridike. Pra, formulimi i nenit 7, shkronja “ç” të ligjit nr. 49/2012 ka lidhur kompetencën e gjykatave administrative me kushtin e rregullimit të marrëdhënies së punës me ligj organik. [...] Vlen të theksohet se pas ndryshimit të vitit 2017, edhe neni 17(1)(g) do të shihet i lidhur me nenin 7(ç) të ligjit nr.49/2012 dhe do të interpretohet sipas kuptimit të këtij neni.

Në vijim, pas trajtimit të bërë për kuptimin e termit “Ligj” [...] Kolegji vlerëson të nevojshme të analizojë natyrën e ligjit nr. 69, datë 21.6.2012 “[...]”, të udhëzimit nr. 13, datë 22.05.2019 “[...]”, si edhe të udhëzimit nr. 12, datë 10.06.2021 “[...]”, i cili ka shfuqizuar udhëzimin nr. 13, datë 22.05.2019, (hyrë në fuqi pas datës 16.06.2021), për sa i përket klasifikimit të marrëdhënies së punësimit të mësuesve si “nëpunës shtetërorë që sipas ligjit organik kanë një rregullim të posaçëm”.

Neni 7(ç) i ligjit nr. 49/2012 përbëhet nga dy fjali, ku e para vendos rregullin e zbatueshëm dhe e dyta përjashtimin nga ky rregull. Sipas fjalisë së parë të këtij neni, rregulli është se në kompetencën lëndore të gjykatave administrative janë mosmarrëveshjet që lindin në fushën e marrëdhënieve

të punës [...] Fjalja e dytë përjashton nga rregulli i mësipërm kategorinë e mëposhtme [...]

Kolegji vëren se në rastin e dispozitave, si ajo e nenit 7(ç) të ligjit nr. 49/2012, për identifikimin e rregullit të së drejtës që ato përmbajnë, zbatohet teknika e interpretimit e quajtur “Ejusdem Generis” (*të të njëjtit lloj dhe natyrë*). Sipas kësaj teknike interpretimi, kur fjalë apo fraza të përgjithshme pasojnë një renditje të dy apo më shumë personave, sendeve apo rrethanave specifike, ato (fjalët e përgjithshme) gjejnë zbatim vetëm për personat, sendet apo rrethanat që përfshihen në të njëjtin lloj të përgjithshëm apo klasë me ato që përmenden specifikisht. Pra, për të kuptuar se nga se përbëhet bashkësia e “nëpunësve shtetërorë që sipas ligjit organik kanë rregullim të posaçëm”, nevojitet të gjendet e përbashkëta e tre kategorive specifike të përmendura nga dispozita që janë “nëpunësit civilë”, “nëpunësit civilë gjyqësorë” dhe “nëpunësit civilë të prokurorisë”.

Një nga të përbashkëtat e marrëdhënies së punës të kategorive “nëpunës civil”, “nëpunës civil gjyqësor” dhe “nëpunës civil të prokurorisë” është se në të tre rastet ka një ligj organik të veçantë që rregullon marrëdhënien e tyre të punës, në mënyrë më shumë apo më pak të detajuar, si dhe parashikimin nga këto ligje të rregullimit me akte nënligjore të aspekteve të veçanta të këtyre marrëdhënieve. Pra, e përbashkëta që i vendos të tri këto kategori në një bashkësi, është rregullimi i aspekteve kryesore të marrëdhënies së tyre të punës ekskluzivisht me ligj të veçantë dhe në vijim rregullimi i detajuar i saj me akte nënligjore, të dala në bazë dhe për zbatimin e këtyre ligjeve. Për këtë mjafton të shihet formulimi i neneve 19(9), 22(6), 23(5), 24(5), 25(5), 26(9), 28(6), 48(7), 50(9), 56(5), 59(10), etj, të ligjit nr. 153/2013 “Për nëpunësin civil” (i ndryshuar); neneve 34(9), 41(2), 42(10), 43(3), 44(3), 54(7), 57(13), 58(6), etj, të ligjit nr. 98/2016 “Për Organizimin e Pushtetit Gjyqësor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar; apo neneve 59(2), 73(9), 74(7), 77(14), 78(6), 83(4), 85(11), 86(7), 88(4), 102, etj, të ligjit nr. 97/2016 “Për Organizimin dhe Funksonimin e Prokurorisë në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar. [...] Pra, rregullimi i marrëdhënies së tyre të punës nuk bëhet vetëm nga ligji, por edhe nga aktet nënligjore, të cilat së bashku përbëjnë kuadrin ligjor të rregullimit të marrëdhënies së punës.

Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji vlerëson se do të konsiderohen marrëdhënie juridike të rregulluara me ligj organik të posaçëm edhe rastet kur përveç rregullimit pjesor të lëndës me ligj, ky i fundit në zbatim të nenit

118 të Kushtetutës autorizon nxjerrjen e akteve nënligjore që rregullojnë në mënyrë më të detajuar marrëdhënien e punës, duke përcaktuar organin kompetent, çështjet që duhen rregulluar, si dhe parimet në bazë të të cilave nxirren këto akte nënligjore. Ky arsyetim gjen zbatim për sa kohë ligjvënësi (ligji nr. 49/2012) nuk e ka kushtëzuar rregullimin e posaçëm të marrëdhënies së punës “vetëm me ligj”.

[...] Konkretisht, neni 60 i ligjit nr. 69/2012 “Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë”, ia ka deleguar përcaktimin e procedurave të detajuara për konkurrimin, vlerësimin, si dhe largimin nga detyra të mësuesit, ministrit, duke i njohur këtij të fundit të drejtën për të nxjerrë akte nënligjore (udhëzime). Kolegji çmon se ajo është një dispozitë deleguese, e cila respekton rezervën ligjore relative, si dhe kriteret për nxjerrjen e akteve nënligjore, të sanksionuara në nenin 118 të Kushtetutës. [...] Pra, neni 60 i ligjit nr. 69/2012 ka autorizuar nxjerrjen e akteve nënligjore, ka përcaktuar organin kompetent, si dhe çështjet specifike që duhen rregulluar mbi bazën e parimeve kryesore për emërimin dhe largimin nga detyra të mësuesve.

Për sa më sipër del në pah qëllimi i ligjvënësit për ta deleguar me akte nënligjore rregullimin e procedurës së pranimit, emërimit, largimit apo lëvizjes paralele të mësuesve, por edhe të procedurës që subjektet duhet të ndjekin pranë këtij organi në sistemin arsimor parauniversitar. Në respektim të këtij delegimi, ministri i Arsimit dhe Sportit ka nxjerrë udhëzimin nr. 38, datë 06.10.2015 [...] dhe në vijim, udhëzimin nr. 13, datë 22.05.2019 [...] si dhe udhëzimin nr. 12, datë 10.06.2021 [...].

Kolegji, duke e analizuar dhe në këndvështrimin e interpretimin evolutiv, vlerëson se udhëzimi nr. 38, datë 06.10.2015 të ministrit të Arsimit, “[...] përcaktonte rregulla të hollësishme si për emërimin ashtu edhe për largimin nga puna të mësuesve. [...]

[...] Megjithatë, vihet re se sërish udhëzimi i ri përmban detajime dhe procedura të hollësishme lidhur me rregullimin e marrëdhënies së punës së mësuesit. Në këtë udhëzim parashikohen procedurat e pranimit, të emërimit në një vend të lirë pune dhe të lëvizjes paralele të mësuesit. [...] Në vijim, udhëzimi nr. 13, datë 22.05.2019 përmban në kreun 2 një detajim të hollësishëm të procedurës së konkurrimit, e cila zhvillohet me dy faza, vlerësimi me dosje dhe testimi i informatizuar. Drejtoritë Rajonale të Arsimit Parauniversitar krijojnë komisione të posaçme për vlerësimin e dosjeve të kandidatëve sipas parashikimeve në kreun 6. Udhëzimi nr.

13, datë 22.05.2019 përmban një procedurë të hollësishme edhe për lëvizjen paralele të mësuesve, ku dhe për këtë proces parashikon ngritjen e komisioneve të posaçme, konkretisht komisionin e vlerësimit të dosjeve të lëvizjes paralele, sipas përcaktimeve të kreut 7. Gjithashtu, udhëzimi parashikon një shkallë ankimi administrativ në kreun 8, [...] Ndërsa në kreun 9 parashikohet “Pezullimi dhe largimi nga puna i mësuesit”, [...]

Kolegji vlerëson se marrëdhënia e punësimit të mësuesve ka qenë objekt i ndryshimeve të shpeshta të bëra me akte nënligjore, ku nëpërmjet udhëzimeve të reja janë shfuqizuar apo ndryshuar udhëzimet e mëparshme. Në këto kushte, udhëzimi nr. 12, datë 10.06.2021 [...] ka shfuqizuar udhëzimin nr. 13 datë 22.05.2019, sipërcituar. Në tërësinë e tij ky udhëzim përmban të njëjtat etapa, faza dhe procedura, si udhëzimet e mëparshme, por ajo që vihet re është një detajim dhe shtimi i procedurave mbi konkurrimin, komisionet e vlerësimit, administrimin e portalit “Mësues për Shqipërinë”, procedurën e emërimit në detyrë të mësuesit, lëvizjen paralele etj. Vlen për tu theksuar rregullimi që i bëhet procedurës së pezullimit dhe largimit nga detyra dhe të drejtës së ankimit në kreun 10 dhe 11 të udhëzimit nr. 12, datë 10.06.2021[...]

Kolegji vlerëson se në kuptim të nenit 57, pika 4, të ligjit nr. 69/2012, si dhe aktit nënligjor të dalë në zbatim të tij, në rastin konkret, udhëzimit nr. 13, datë 22.05.2019, por edhe atij pasardhës me nr. 12, datë 10.06.2021 të ministrit të Arsimit, janë bërë parashikime të hollësishme të procedurës mbi pranimin, emërimin, lëvizjen paralele dhe largimin nga puna të mësuesve, rregulla të cilat duhet të respektohen, si nga punëdhënësi, ashtu edhe nga punëmarrësi në sektorin publik. Përpara se të ushtrojnë profesionin e mësuesit, personat e interesuar duhet që paraprakisht të kenë kryer me sukses praktikën profesionale, të kenë kaluar në provimin e shtetit dhe në vijim të futen në konkurrimin e hapur, i cili kalon në tri faza, ku është parashikuar edhe procedura e ankimit për çdo fazë të konkurrimit. Ndërsa në dispozitat vijuese të ligjit përcaktohet mënyra e përfundimit të marrëdhënieve të punës së mësuesit.

Kolegji thekson se për sa kohë, për çdo procedurë e fazë konkurrimi parashikohet e drejta e ankimit administrativ, rrjedhimisht edhe padia në procesin gjyqësor do të duhet të merret në shqyrtim nga gjykata administrative, e cila do të vlerësojë ligjshmërinë e veprimeve/mosveprimeve të organit publik. Ky qëndrim është mbajtur, si nga Kolegji Civil, ashtu dhe nga Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, të

cilët në mënyrë konsistente kanë arsyetuar se në rastet e kundërshtimit të akteve të nxjerra nga institucionet arsimore, kompetente është gjykata administrative të shkallës së parë. Kundërshtimi i vendimmarrjes së një organi publik lidhur me një veprim administrativ individual dhe bazueshmëria e tij në ligj, nuk mund të shqyrtohet nga gjykata civile, sepse mosmarrëveshja është e natyrës administrative dhe ajo çka kërkohet të shqyrtohet është pikërisht nëse ky organ ka vepruar në përputhje me ligjin nr. 2012/69 [...] dhe akteve nënligjore në zbatim të tij. (*shih vendimin nr. 00-2023-322 datë 07.02.2023 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë; vendimin nr. 00-2022-399 (43) datë 09.02.2022; vendimin nr. 00-2020-297 datë 24.06.2020 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Në këto rrethana, Kolegji vlerëson se do të ishte e pakuptimtë që për kundërshtimin e procedurës së ndjekur nga institucioni arsimor për konkurrimin, emërimin apo lëvizjen paralele, një mësues t'i drejtohej gjykatës administrative dhe për largimin nga detyra të investonte gjykatat e juridiksionit të përgjithshëm. Marrëdhënia e punësimit të mësuesve pranë sistemit arsimor parauniversitar publik në Republikën e Shqipërisë që rregullohet nga ligji nr. 2012/69 dhe udhëzimet e dala në zbatim të tij, mbrojnë një marrëdhënie juridike. Nga kjo marrëdhënie juridike (marrëdhënia e punës) duhet të burojnë të drejta dhe detyrime, të cilat kontrollohen nga i njëjti juridiksion, si në etapat e para të nisjes së saj, ashtu edhe në përfundim. Në të kundërt, copëzimi i kompetencës lëndore sipas fazës së konkurrimit apo largimit nga detyra, do të prodhonte procese gjyqësore jo efektive, do të rriste ngarkesën e gjykatave dhe mundësinë për dhënien e vendimeve kontradiktore nga juridiksione të ndryshme.

Në lidhje me sa më sipër, Kolegji arrin në përfundimin se marrëdhënia e punës e mësuesve në sistemin arsimor parauniversitar publik, rregullohet nga ligji organik nr. 69/2012, [...], si dhe udhëzimet e ministrit përkatës (nr. 13, datë 22.05.2019, apo udhëzimi nr. 12, datë 10.06.2021), me të cilat janë detajuar rregullat e zbatueshme për marrëdhënien e punës së kësaj kategorie nëpunësish shtetërorë. Për shkak të bazës së mësipërme ligjore, marrëdhënia e punës së mësuesve në sistemin arsimor parauniversitar publik, është pjesë e bashkësisë së nëpunësve shtetërorë, që sipas ligjit organik, marrëdhënia e tyre e punës ka rregullim të posaçëm. Fakti që ligji nr. 69/2012 nuk ka bërë të njëjtin rregullim të marrëdhënies së punës të mësuesve në sektorin publik, në raport me rregullimin

që kanë bërë ligjet nr. 153/2013, 98/2016 apo 97/2016 për nëpunësit civilë, nëpunësit civilë gjyqësorë apo nëpunësit civilë të prokurorisë, nuk e përjashton këtë marrëdhënie nga të klasifikuarit si e rregulluar në mënyrë të posaçme me ligj të veçantë (përfshirë edhe aktet nënligjore të zbatueshme). Përderisa ligji nr. 69/2012, si dhe aktet nënligjore të dala në zbatim të tij kanë përcaktuar në mënyrë të detajuar procedurën për konkurrimin, pranimin, emërimin, vlerësimin, lëvizjen paralele, si dhe largimin nga detyra të mësuesit, por edhe procedurën që subjektet duhet të ndjekin pranë organit në sistemin arsimor parauniversitar, Kolegji vlerëson se të gjithë këto elemente e identifikojnë këtë mënyrë të rregullimit ligjor si të posaçëm. Mënyrat e ndryshme të përdorimit të teknikës legjislative, diku me procedura më të detajuara e diku më pak, por që nxjerrin në pah qartësisht të gjithë fazat në të cilat kalon procesi i rekrutimit e deri në largimin nga puna të nëpunësve, apo të procedurave të ankimit, janë një zgjedhje e ligjvënësit që nuk zbeh cilësinë e qenies së marrëdhënies së punës si të rregulluar me ligj të posaçëm, konform nenit 7(ç) të ligjit nr.49/2012.

Ndaj, në kuptim të kësaj dispozite, Kolegji vëren se është në kompetencën e gjykatave administrative zgjidhja e mosmarrëveshjeve të punës së nëpunësve shtetëror, mjafton që nëpunësi shtetëror të ushtrojë një funksion publik për të cilin ka një rregullim të posaçëm me një ligj të së drejtës publike dhe marrëdhënia e tij e punës të jetë normuar po nga ky ligj, i cili të ketë autorizuar njëkohësisht rregullimin e mëtejshëm të kësaj marrëdhënie edhe me akte nënligjore. Parashikimi i nenit 60 të ligjit organik nr. 69/2012 (i ndryshuar), si dhe udhëzimet e sipërcituara të ministrit të Arsimit, përmbushin mjaftueshëm kriterin e një rregullimi ligjor të posaçëm të marrëdhënies së punës së mësuesve në sektorin publik të arsimit parauniversitar, pasi nëpërmjet kësaj baze ligjore rregullohen dhe detajohen rregullat e së drejtës që do të duhet të mbahen parasysh në të gjitha hallkat e marrëdhënies së punës së mësuesve, duke filluar nga emërimi, transferimi dhe deri tek largimi i tyre nga puna.

Fakti se për aspekte të veçanta të marrëdhënies së punës të kategorive të ndryshme të nëpunësve shtetëror (për të cilat nuk ka rregullim të posaçëm, ligjor ose nënligjor), gjen zbatim edhe KP, nuk do të thotë se këto pushojnë së qeni të rregulluara me ligj të posaçëm, në kuptim të nenit 7(ç) të ligjit nr. 49/2012. KP është *lex generalis*, i cili gjen zbatim për çdo aspekt të marrëdhënies së punës, për të cilën nuk ka rregullim të posaçëm *lex specialis*. P.sh: nëse në ligjin e posaçëm mungojnë dispozita për

sigurimin dhe mbrojtjen e shëndetit në punë, atëherë do të gjejnë zbatim rregullat e KP, apo ligjeve të tjera të zbatueshme (sipas rastit[...])

Nga ana tjetër, në interpretim të përjashtimit që parashikon fjalía e dytë e nenit 7(ç) të ligjit nr. 49/2012, i cili përforcon rregullin e trajtuar më sipër, arrihet në përfundimin se nuk është në kompetencën lëndore të gjykatave administrative zgjidhja e mosmarrëveshjeve të punës së punonjësve në administratën publike, në gjykatë ose prokurori, marrëdhënia e punës e të cilëve bazohet në KP. Për të kuptuar se cilën kategori punonjësish përfshin fjalía e dytë e nenit 7(ç) të ligjit nr. 49/2012 na ndihmon interpretimi që iu bë më sipër fjalísë së parë, në lidhje me të përbashkëtat e katër kategorive të nëpunësve, për të cilët ligji i posaçëm ka rregullim të veçantë. E përbashkëta e këtyre katër kategorive është se ato veçohen nga ligjet e posaçme nga kategoria e punonjësve të tjerë që punojnë në të njëjtët institucione, por që nuk ushtrojnë funksione publike të mirëfillta. P.sh: në nenin 4(1)(d) të ligjit nr. 153/2012 [...] është dhënë përkufizimi si vijon: “d) *“Punonjës administrativ”* [...] Ndërkohë sipas nenit 2(g) të ligjit nr. 153/2012, punonjësit administrativë përjashtohen nga fusha e zbatimit të këtij ligji, duke u rregulluar marrëdhënia e tyre e punës nga KP. Kësisoj, marrëdhënia e punës e punonjësit administrativ, të punësuar në administratën publike, në ndihmë apo mbështetje të nëpunësve civile, kur marrëdhënia e tyre e punës nuk rregullohet me ligj të veçantë, nuk është në kompetencën lëndore të gjykatave administrative. Ngjashëm në nenin 70 të ligjit nr. 97/2016, [...] .Kjo do të thotë se të gjithë punonjësit e tjerë të prokurorisë, që nuk përfshihen në kategoritë sipas nenit 70, por që marrëdhënia e tyre e punës normohet kryesisht nga KP dhe jo me ligj organik të veçantë, nëse do të kenë mosmarrëveshje nga marrëdhënia e punës, nuk i përkasin kompetencës lëndore të gjykatave administrative. Edhe ligji nr. 98/2016 ka një rregullim të ngjashëm, në nenin 50 të [...] Edhe mosmarrëveshjet e këtyre punonjësve në administratën publike, për të cilët ligji organik nuk bën rregullim të posaçëm të marrëdhënies së punës, por referon tek KP, nuk do të jenë në kompetencën lëndore të gjykatave administrative.

Bazuar në çka u tha më sipër, edhe punonjësit e tjerë në administratën publike të sistemit arsimor parauniversitar publik, për të cilët ligji organik nr. 69, datë 21.6.2012 [...] si dhe aktet përkatëse, nuk kanë parashikuar rregullim të posaçëm të marrëdhënies së tyre të punës, nuk do të jenë në kompetencën e gjykatave administrative. Ndërsa mësuesit në sektorin arsimor parauniversitar publik, për të cilët ligji i posaçëm dhe aktet

nënligjore të dala në bazë e për zbatim të këtij ligji, kanë rregulluar posaçërisht procedurën e konkurrimit, pranimit, emërimit, vlerësimit, lëvizjes paralele, si dhe largimit nga detyra të mësuesit, duke parashikuar madje edhe të drejtën e ankimit dhe kompetencën për shqyrtimin e saj. Për fazat paraprake të punësimit, hyjnë në kategorinë e nëpunësve shtetërorë që ushtrojnë një funksion publik, të rregulluar sipas ligjit organik në mënyrë të posaçme, që trajtohen nga gjykatat administrative.

Kolegji vlerëson gjithashtu se ligji nr. 69/2012 përcakton parimet bazë për strukturën, veprimtarinë dhe qeverisjen e sistemit arsimor parauniversitar në [...] duke përfshirë këtu institucionet e arsimit publik dhe ato privat, duke përjashtuar në mënyrë të shprehur aspekte të strukturës, veprimtarisë dhe qeverisjes së arsimit profesional, të cilat rregullohen me ligj të veçantë. Për aspekte të përgjithshme ky ligj është baza dhe shërben si ligj i posaçëm si për institucionet arsimore publike edhe për ato private. Megjithatë, përsa i përket aspekteve që normojnë marrëdhënien e punësimit të mësuesit në interpretim sistematik të neneve 42, 55 të ligjit nr. 69/2012, si dhe bazuar në parashikimet eksplicite të nenit 60, Kolegji vlerëson se parashikimet mbi procedurën që duhet të ndjekin mësuesit për pranimin, emërimin, largimin apo lëvizjen paralele janë të detyrueshme vetëm për mësuesit në institucionet arsimore publike. Për rrjedhojë, për sa kohë udhëzimi nr. 38, datë 06.10.2015 [...] apo ai i vitit 2021 që shfuqizoi këtë të fundit, janë nxjerrë në mbështetje të nenit 102, pika 4 të Kushtetutës [...] dhe nenit 60 të ligjit 69/2012, ato kanë si fushë zbatimi vetëm rregullimin dhe përcaktimin e procedurave të emërimit, largimit apo lëvizjes paralele të mësuesve të institucioneve arsimore publike.

Për sa më sipër, Kolegji vlerëson se ky ligj, pavarësisht se përcakton kriteret bazë të arsimit apo kualifikimit që duhet të plotësojë një mësues për të ushtruar profesionin e tij [...] (*si një nga profesionet e rregulluara sipas ligjit të posaçëm*), nuk rregullon aspektet që lidhen me marrëdhënien e punës për mësuesit në institucionet arsimore private, duke e lënë në lirinë kontraktore të privatëve rregullimin e marrëdhënies së punës. Për rrjedhojë nuk mund të konsiderohet se përmban dispozita që të përbëjnë rregullim të posaçëm sipas kërkesave të nenit 7, shkronja “ç”, të ligjit nr. 49/2012, për këtë kategori të punësuarish.

Referuar jurisprudencës së deritanishme, Kolegji thekson se për të identifikuar një mosmarrëveshje, si administrative ose jo, duhet që kumulativisht të plotësohen tre kushte. [...] (*shih vendimin nr. 2, datë 10.03.2014, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë § 23*).

Koncepti i marrëdhënieve juridike në fushën e së drejtës publike nënkupton ato marrëdhënie juridike që përfshijnë në mënyrë kumulative ose alternative shumë elemente, siç janë raportet e pabarazisë mes palëve, kryerjen e një misioni shërbimi publik, ushtrimin e prerogativave të fuqisë (pushtetit) publike, si dhe përmbushjen e interesit publik. Kolegji thekson se, të gjithë këto elemente që karakterizojnë të drejtën publike kanë për qëllim përmbushjen e misionit thelbësor të administratës publike, që është misioni i përmbushjes së interesit publik.

Kolegji për identifikimin e kuptimit të nenit 7(ç) të ligjit nr. 49/2012 (sipas ndryshimeve me ligjin nr. 39/2017) vlerëson të nevojshme referimin edhe në relacionin shpjegues të Komisionit mbi Çështjet Ligjore, Administratën Publike dhe të Drejtat e Njeriut në Kuvend. [...] Siç rezulton dhe nga diskutimet mbi projektligjin në Komision, qëllimi i ndryshimeve ligjore ka qenë përfshirja në kompetencë të gjykatave administrative edhe e punonjësve të tjerë përveç nëpunësve civilë, nëpunësve civilë gjyqësorë dhe nëpunësve civilë të prokurorisë, duke e lënë të hapur mundësinë e interpretimit në varësi të rregullimeve të posaçme që gëzon një marrëdhënie juridike punësimi. Kolegji vlerëson se një parashikim i tillë nuk kushtëzon përfshirjen në kompetencë të gjykatave administrative vetëm të kategorisë së subjekteve që kanë të njëjtën garanci, si nëpunësit civil, të cilët përfitojnë rikthimin në detyrë. Nëse ligjvënësi do kishte pasur këtë qëllim, do kishte lidhur përcaktimin e kompetencës jo me rregullimin e posaçëm në ligjin organik, por me pasojat që do të vinin nga zgjidhja e paligjshme e marrëdhënies së punës (që një nga rastet mund të jetë rikthimin në detyrë). Ligjvënësi e ka lënë të hapur kategorinë e subjekteve që synon të mbrojë apo t'i japë një garanci më të madhe nëpërmjet parashikimit të nenit 7, shkronja “ç” të ligjit nr. 49/2012, pa dashur të përcaktojë një listë shteruese të tyre, duke e lidhur domosdoshmërisht vetëm me kriterin e ekzistencës së një ligji organik që ka një rregullim të posaçëm. Pikërisht, përcaktimi si i posaçëm i rregullimit ligjor që i bëhet kategorisë së nëpunësve shtetërorë përcakton edhe kompetencën e gjykatës.

Kolegji çmon se në rastin objekt gjykimi marrëdhënia e punës së paditëses me palën e paditur [...] që ka filluar prej vitit 2016, rregullohet nga ligji nr. 2012/69 “[...] si dhe aktet nënligjore të dala në zbatim të tij. Kolegji vlerëson se vendimi [...]i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, që ka shpallur moskompetencën për shqyrtimin e çështjes, është rrjedhojë

e zbatimit të drejtë të ligjit dhe si i tillë duhet të lihet në fuqi dhe çështja duhet t'i dërgohet Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë për vijimin e shqyrtimit të mosmarrëveshjes. Gjykata [...] ka kualifikuar drejt natyrën e mosmarrëveshjes, duke individualizuar drejt nga pikëpamja lëndore edhe gjykatën kompetente. [...] Përcaktimi i kompetencës lëndore i referohet identifikimit të natyrës së mosmarrëveshjes, nëse është e natyrës civile apo administrative.

[...] Vlen të përmendet se në vendimin nr. 00-202-718, datë 27.05.2021, Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, i është referuar nenit 60, pika 2, shkronja "a" të ligjit nr. 69/2012, [...] por ky përfundim nuk duhet të merret i shkëputur nga rasti konkret që është shqyrtuar. Pavarësisht nga referimi që përdoret për atë rast, formulimi në dispozitën e mësipërme ku përdoret si shkak për largimin e mësuesit "shkelje e dispozitave të Kodit të Punës", nuk do të thotë se aplikohet procedura e këtij Kodi për mësuesit. Përderisa ka një rregullim me ligj të posaçëm, ku parashikohen shprehimisht kriteret e emërimit apo shkaqet e largimit të mësuesve nga puna me detyrimin për zbatimin e një procedure të hollësishme, atëherë kompetente për shqyrtimin e mosmarrëveshjeve të tyre është gjykata administrative. *(shih vendimin nr. 00-2022-1806, datë 21.07.2022 i Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë).*

Për sa më sipër, Kolegji vlerëson se në mbështetje të këtij arsyetimi dhe rregullave të interpretimit të sipërcituara, sipas kuptimit të ndryshimeve ligjore të vitit 2017 në nenin 7(ç) të ligjit nr. 49/2012, dhe parashikimit të posaçëm ligjor dhe nënligjor të procedurave të hollësishme mbi marrëdhënien e punës së mësuesit, mënyrën e konkurrimit, pranimit, emërimit, lëvizjes paralele, pezullimit të mësuesit nga detyra, largimin, të drejtën e ankimit tek organi publik del në pah qartë qëllimi për rregullimin e posaçëm ligjor të kësaj marrëdhënieje punësimi. I gjithë kuadri ligjor që rregullon marrëdhënien e punës së mësuesve në sistemin arsimor parauniversitar publik në Republikën e Shqipërisë përmbush standardin e kërkuar nga neni 7 shkronja "ç" të ligjit nr. 49/2012, pra përbën ligji organik që ka një rregullim të posaçëm, duke hyrë mosmarrëveshjet e punës në këto raste, në kompetencën lëndore të gjykatave administrative.

[...]

administrativ i paditëses nuk është pranuar me Vendimin nr. 44, datë 21.12.2010 të Komisionit të Caktimit të Aftësive për Punë Epror, pranë Institutit të Sigurimeve Shoqërore (në vijim KMCAp). Në këto kushte, pala paditëse i është drejtuar gjykatës, duke kërkuar anulimin e vendimit të komisionit rajonal dhe KMCAp dhe përcaktimin e saj si invalide e grupit të dytë.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë [...] ka vendosur pranimin e kërkesë-padisë dhe anulimin e të dy vendimeve dhe [...] detyrimin e të paditurit Drejtoria Rajonale e Sigurimeve Shoqërore Tiranë për t'i paguar paditëses pensionin e invaliditetit si person i paaftë për punë, [...], në masën që e ka pasur kur e ka ndërprerë. Gjykata e Apelit Tiranë [...] ka vendosur të shpallë moskompetencën e Gjykatës së Apelit Tiranë për gjykimin e çështjes civile [...] dhe dërgimin e akteve gjykatës kompetente, Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë.”. Gjykata Administrative e Apelit Tiranë me [...] ka vendosur lënien në fuqi të Vendimit [...] të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.

Kontrolli incidental, sipas nenit 145 të Kushtetutës.

Kolegji [...] vëren se në praktikën gjyqësore të gjykatave administrative të shkallës së parë, të Gjykatës Administrative të Apelit dhe të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë janë vënë re qëndrime të kundërta mbi interpretimin dhe zbatimin e nenit 1/39, pika 3 të ligjit nr. 7703, datë 11.05.1993 (në vijim ligji nr. 1993/7703), në lidhje me kuptimin e formës së prerë të vendimeve të KMCAp. Në çështje gjyqësore të ndryshme, nga gjykatat është marrë në analizë, nëse KMCAp, sipas ligjit nr. 1990/7703, plotëson kushtet e gjykatës, në kuptim të nenit 6 të Konventës Europiane të Drejtave të Njeriut (në vijim KEDNJ) dhe sipas standarteve të vendosura nga GJEDNJ, në çështjen “*Dauti kundër Shqipërisë*”, për të konkluduar mbi juridiksionin gjyqësor mbi këto çështje.

Sipas njërit qëndrim të mbajtur në praktikën gjyqësore, neni 39/1, pika 3 i ligjit nr. 7703, datë 11.05.1993 nuk lejon kontrollin gjyqësor mbi vendimet e KMCAp epror dhe se ky organ, me ndryshimet që pësoi ligji nr. 7703/1993, në vitin 2011, plotëson elementët e gjykatës, në kuptimin material. Në të tilla raste, gjykatat kanë konkluduar mungesën e juridiksionit gjyqësor mbi kontrollin e këtyre vendimeve (*shih vendim nr. 00 - 2017-1934, datë 26.09.2017 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë; vendim nr. 1651, datë 02.05.2018 të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë*).

Në raste të tjera të ngjashme Gjykata e Lartë, duke referuar në standardet e vendosura nga GJEDNJ, në çështjen “*Dauti kundër Shqipërisë*”, ka

vlerësuar se duhet të njihet e drejta e ankimit gjyqësor mbi vendimet e KMCAP epror (*shih vendim nr. 00-2017-116, datë 01.02.2017 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë; vendim datë 06.06.2017 i Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë; Vendim nr. 5325 (06125), datë 26.10.2016 të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë; vendim nr. s'ka, datë 21.02.2018 të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë etj*).

[...] Kolegji vlerësoi se KMCAP epror, edhe me ndryshimet që ka pësuar ligji nr. 7703/1993, në vitin 2011, nuk plotëson elementet e *quazi (pothuajse)* gjykatës, sipas nenit 6 të KEDNJ, nenit 42 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë dhe praktikës së GJEDNJ, në çështjen e referuar më sipër.

Nga ana tjetër, Kolegji vlerësoi se rekursi i Institutit të Sigurimeve Shoqërore dhe i Drejtorisë Rajonale të Sigurimeve Shoqërore Tiranë nuk mund të shqyrtohej dhe të vendosej për ligjshmërinë apo jo të vendimit të gjykatës së shkallës së parë dhe të dytë, në kushtet kur këto dy dispozita ligjore, nga viti 1995 e deri më sot, ndalojnë ushtrimin e kontrollit gjyqësor mbi vendimet e KMCAP Epror.

Kolegji vlerësoi se të dy këto parashikime ligjore, i pari i zbatueshëm sa kohë është realizuar kontrolli administrativ (deri në vitin 2011) dhe i dyti i zbatueshëm gjatë kontrollit gjyqësor, pas ushtrimit të padisë dhe nga momenti i hyrjes në fuqi të ndryshimeve të ligjit nr. 7703/1993 të vitit 2011 e deri më sot, vijnë në kundërshtim me nenin 42 dhe 83 të Kushtetutës, por edhe me nenin 6 të KEDNJ-së dhe jurisprudencën e GJEDNJ-së, të artikuluar mbi këtë dispozitë ndër vite. Për rrjedhojë, Kolegji konkludoi se asnjë vlerësim ligjor mbi rekursin objekt gjykimi nuk mund të ishte i mundur, derisa Gjykata Kushtetuese të shprehet mbi kushtetutshmërinë e dispozitës së zbatueshme për zgjidhjen e çështjes, konkretisht pika 3 e nenit 39/1 të ligjit nr. 7703/1993.

Mbi këtë analizë, në bazë të nenit 145, pika 2 të Kushtetutës dhe nenit 68 të ligjit nr. 8577, datë 10.02.2000 “[...] me vendimin e ndërmjetëm datë 12.10.2020, Kolegji pezulloi gjykimin dhe i'u drejtua Gjykatës Kushtetuese për shfuqizimin si antikushtetuese të pikës 3 të nenit 39/1 të ligjit nr. 7703/1993. [...] Gjykata e Lartë shtroi para Gjykatës Kushtetuese disa çështje të natyrës kushtetuese, zgjidhja e të cilave varej nga analiza, interpretimi dhe qëndrimi që do të mbante ky autoritet i lartë kushtetues se:

i) A mundet gjykata në zgjidhjen e çështjes të refuzojë të zbatojë ligjin, duke zbatuar drejtpërdrejtë Kushtetutën dhe të drejtën ndërkombëtare, duke shmangur zbatimin e nenit 145/2 të Kushtetutës, apo thënë ndryshe,

duke shmangur nisjen e kontrollit incidental kushtetues të ligjit nga ana e Gjykatës Kushtetuese?

ii) Çfarë fuqie juridike kanë konkluzionet e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës që konstatojnë përmbushjen e masave të përgjithshme që GJEDNJ ka lënë si detyrë ndaj shtetit në një nga vendimet e saj që ka marrë formë të prerë, nëse pas rezolutës konstatohet se në të vërtetë masat ligjore të marra nga shteti nuk e kanë zbatuar jurisprudencën e GJEDNJ dhe sërish ka shkelje të dispozitave të KEDNJ?

iii) A e kanë respektuar jurisprudencën “Dauti kundër Shqipërisë” të GJEDNJ-së ndryshimet e ligjit nr. 7703/1993 në vitin 2011 dhe, a e kanë shndërruar ndryshimet e ligjit për sigurimet shoqërore të vitit 2011 KMCAP Epror materialisht në një gjykatë me të gjitha elementet e nenit 6 të KEDNJ-së?

iv) A munden të krijohen organet quasi gjyqësore me ligj me shumicë të zakonshme, duke pasur parasysh rregullimin e nenit 81 të Kushtetutës?

v) A mundet të rregullohet organizimi, funksionimi dhe procedurat e shqyrtimit të organeve quasi gjyqësore me ligje me shumicë të zakonshme apo me akte nënligjore normative?

Me vendimin nr. 55, datë 31.03.2021 të Mbledhjes së Gjyqtarëve të Gjykatës Kushtetuese është vendosur moskalimi i çështjes për shqyrtim në seancë plenare. Gjykata Kushtetuese vlerësoi se zgjidhja e këtyre çështjeve lidhej më së shumti me interpretimin e ligjit, ç’ka përbën funksion natyral për Gjykatën e Lartë. Ndër të tjera, Mbledhja e Gjyqtarëve e Gjykatës Kushtetuese ka konkluduar se, çështjet e interpretimit të ligjit i përkasin kompetencës së gjykatave të juridiksionit të zakonshëm dhe sidomos Gjykatës së Lartë, si organi më i lartë i sistemit gjyqësor që ka për funksion të përgjithshëm njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore. [...] Po ashtu, Mbledhja e Gjyqtarëve e Gjykatës Kushtetuese ka theksuar se, pavarësisht ndryshimeve që ka pësuar në kohë, neni 86 i ligjit nr. 7703/1993 parashikonte dhe vazhdon të parashikojë të drejtën e ankimit gjyqësor të individëve kundër vendimeve administrative që përcaktojnë përfitime të pafavorshme. Në këtë mënyrë, mund të thuhet se ky ligj garanton aksesin në gjykatë të procesit kryesor që përcakton të drejtat e ligjshme të individit dhe për efekte të të cilit zhvillohet procesi administrativ i caktimit të shkallës së aftësisë për punë nga Komisioni Epror. Sipas Gjykatës Kushtetuese, në këtë çështje, Gjykata e Lartë duhet të ushtrojë funksionin e saj, duke vlerësuar brenda kufijve kushtetues, nëse është vendi për njësimin, zhvillimin ose ndryshimin e praktikës gjyqësore.

Arsyetimi i Kolegjit:

[...] Përderisa Gjykata Kushtetuese, për pesë çështjet e sipërcituara, të shtruara nga gjykata referuese nuk ka vlerësuar se duhet të ushtrojë përmes rrugës së kontrollit incidental, kontrollin e papajtueshmëria e ligjit me Kushtetutën, atëherë Kolegji [...] ka konkluduar me vendim të ndërmjetëm se shqyrtimi i kësaj çështjeje duhet të kalojë në seancë gjyqësore, me një trupë gjyqësore prej 5 gjyqtarësh, për arsye se rekursi ngre shkaqe që lidhen me zbatimin e ligjit procedural, të një rëndësie themelore për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore.

Mbi këtë bazë, Kolegji vlerëson se çështjet që duhet të shtrohen për njësim janë:

1) A e kanë respektuar jurisprudencën “Dauti kundër Shqipërisë” të GJEDNJ-së ndryshimet e ligjit nr. 7703/1993 në vitin 2011 dhe, a e kanë shndërruar ndryshimet e ligjit për sigurimet shoqërore të vitit 2011 KMCAP Epror materialisht në një gjykatë me të gjitha elementet e nenit 6 të KEDNJ?;

2) Si duhet interpretuar dhe zbatuar neni 39/1 i ligjit nr. 7703/1993, konkretisht pika 3, në pjesën ku parashikon se “...Vendimi i Komisionit Epror është i formës së prerë”, dhe si qëndron kjo dispozitë në raport me dispozitat e tjera procedurale, ligjore dhe kushtetuese që parashikojnë të drejtën e përgjithshme të ankimit, si e drejtë themelore?

[...] Kolegji vlerëson se çështjet e shtruara për njësim kanë një lidhje organike me njëra-tjetrën, ku zgjidhja e çështjes së parë, kushtëzon të dytën. Si rrjedhojë, edhe trajtimi analitik i tyre do të ndjekë të njëjtën renditje. [...]

I) Në lidhje me çështjen e parë të shtruar për njësim:

[...] Për të konkluduar mbi këtë çështje, Kolegji çmon të marrë në analizë ndryshimet që ka pësuar, ndër vite, ligji nr. 7703/1993, nën një vështrim historik dhe krahasimor me dispozitat ligjore në fuqi, të para këto nën dritën e jurisprudencës relevante të GJEDNJ.

Neni 35 i ligjit nr. 7703/1993 është ndryshuar fillimisht me ligjin nr. 7932, datë 17.5.1995. [...] Pra, sipas kësaj dispozite, [...]parashikohej, ndër të tjera, se KMCAP Epror është organi administrativ më i lartë që përcakton paaftësinë për punë, masën e invaliditetit dhe, për rrjedhojë, edhe masën e pensionit për shkak të paaftësisë në punë. [...]Në çdo rast, vendimi i KMCAP Epror nuk mund të ankimohej gjyqësisht, pasi ligji e parashikonte si një akt të formës së prerë dhe të pakundërshtueshëm gjyqësisht.

Në atë kohë, ligji nr. 7703/1993 nuk kishte rregulla organike që të përcaktonin organizimin dhe funksionimin e KMCAP Epror. [...]

Rregullorja e përbashkët e datës 13 korrik 1995 të Institutit të Sigurimeve Shoqërore dhe e Ministrisë së Shëndetësisë mbi organizimin, të drejtat dhe detyrat, si dhe funksionimin e KMCAP-ve rajonale dhe KMCAP Epror [...] Ndërkohë KMCAP Epror[...] përbëhej nga mjekë të specializuar në fushën e kardiologjisë, neurologjisë, psikiatrisë dhe patologjisë dhe anëtarësia në këtë komision duhet të merrte miratimin e Institutit të Sigurimeve Shoqërore dhe të Ministrisë së Shëndetësisë. Rregullorja parashikonte se KMCAP kryesohej nga titullari i njësisë së shëndetit. As në ligj dhe as në aktet nënligjore nuk kishte dispozita që të parashikonin rregullime për shkaqet e largimit nga detyra apo të mbarimit të mandatit të anëtarëve të KMCAP Epror. Gjithashtu, nuk kishte dispozita që të rregullonin garancitë e qëndrimit në detyrë për anëtarët e këtij komisioni apo mekanizma *restitutio in integrum*, në rast të largimit të padrejtë nga detyra.

Në jurisprudencën “*Dauti kundër Shqipërisë*”, GJEDNJ ka marrë në analizë dhe interpretuar nëse KMCAP Epror, me karakteristikat e rregullimit ligjor dhe nënligjor si më lart, është apo jo gjykatë ose tribunal, në kuptimin autonom që jurisprudenca e saj i ka njohur nenit 6 të KEDNJ-së. [...] Ky vendim i GJEDNJ-së ka marrë formë të prerë, me datë 03.05.2009. Thelbi i vendimmarrjes së GJEDNJ-së në çështjen e sjellë në vëmendje më sipër, ishte se sipas nenit 6 të KEDNJ-së, shtetet kontraktuese, duke përfshirë këtu edhe Republikën e Shqipërisë, kanë hapësirë për të krijuar edhe organe alternative “*për shqyrtimin e të drejtave dhe detyrimeve civile*”, që nuk janë gjykata në kuptimin formal, por që materialisht dhe në mënyrë ekuivalente, plotësojnë të gjitha elementët e organit të caktuar me ligj, paanësisë dhe pavarësisë. Në të kundërt, duhet domosdoshmërisht të njihet ankimi dhe aksesimi në gjykatë, ndaj vendimmarrjes së tyre.

Nga kjo jurisprudencë e detyrueshme ndërkombëtare rezulton të jenë vendosur detyra dyplanëshe për Republikën e Shqipërisë. [...]Në planin e përgjithshëm, Shqipëria detyrohej të ndryshonte paragrafin e katërt të nenit 35 të ligjit nr. 7703/1993, që do të thotë të lejonte kundërshtimin në gjykatë të vendimeve të KMCAP Epror. Nëse kjo nuk do të ndodhte, do të duhej që Shqipëria të shndërronte me ligj, KMCAP Epror në një gjykatë apo tribunal me të gjitha karakteristikat jurisprudenciale dhe autonome të nenit 6 të KEDNJ-së, që GJEDNJ i ka elaboruar ndër vite.

Në vitin 2011, Kuvendi miratoi ndryshime ligjore në ligjin nr. 7703/1993. Ndryshimet u destinuan dhe synuan të zbatonin detyrat e përgjithshme të vendimit “*Dauti kundër Shqipërisë* [...]”

Në Raportin e Veprimit datë 03.05.2013 të Sekretariatit të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës, [...] në lidhje me çështjen “*Dauti kundër Shqipërisë*”, në pikën 10 të tij konkludohet se shqetësimi i ngritur nga GJEDNJ, se KMCAP Epror nuk përbënte një gjykatë të pavarur dhe të paanshme, ka gjetur zgjidhje nëpërmjet amendamenteve ligjore të miratuar në ligjin nr. 7703/1993 të vitit 2011. Më tej, në pikën 11 të raportit, konkludohet se zgjidhja finale e vendimit të GJEDNJ-së, në çështjen “*Dauti kundër Shqipërisë*” është arritur edhe në planin e përgjithshëm, edhe në planin individual (*Shih Raportin datë 03.05.2013 të Sekretariatit të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës, DH-DD(2013)506, nga mbledhja e datës 4 – 6 Qershor 2013 (“Execution of the judgment of the European Court of Human Rights Dauti v. Albania (19206/05), judgment of 03/02/2009, final on 03/05/2009”*).

Në këtë pikë të analizës, për Kolegjin u shtrua për zgjidhje çështja se çfarë fuqie juridike kanë konkluzionet e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës që konstatojnë përmbushjen e masave të përgjithshme që GJEDNJ ka lënë si detyrë ndaj shtetit në një nga vendimet e saj që ka marrë formë të prerë, në rast se pas rezolutës konstatohet se, në të vërtetë, masat ligjore të marra nga shteti nuk e kanë zbatuar jurisprudencën e GJEDNJ-së, duke lejuar vijimin e shkeljeve të dispozitave të KEDNJ-së.

Kolegji vlerëson se, Komiteti i Ministrave i Këshillit të Europës[...] është një ndër organet vendimmarrëse dhe ekzekutive kryesore të Këshillit të Europës. [...] Neni 46 i KEDNJ-së ka parashikuar se vendimet e formës së prerë të GJEDNJ-së i kalojnë Komitetit të Ministrave, i cili mbikëqyr përmbushjen e tyre. Nga rregullimi i pikës 5 të kësaj dispozite del se, nëse Komiteti i Ministrave vlerëson se vendimi i GJEDNJ-së është zbatuar në masat individuale dhe të përgjithshme, atëherë vendoset mbyllja e shqyrtimit të çështjes. [...]

Kolegji thekson se duhet të mbahet parasysh rregullimi i nenit 17 të Kushtetutës, [...] Për rrjedhojë, nga neni 17 i Kushtetutës del konkluzioni se gjykatat shqiptare, sikurse edhe Gjykata Kushtetuese, janë të lira të pranojnë standarde më të larta të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut se sa ato që rrjedhin prej Këshillit të Europës.

Pavarësisht rolit të rëndësishëm që i jepet Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës në mbikëqyrjen dhe zbatimin e masave të përgjithshme [...] nuk mundet që këtij institucioni t’i njihet edhe autoriteti gjyqësor i vetë GJEDNJ-së, i gjykatave kushtetuese apo edhe i gjykatave vendase të pushtetit gjyqësor. Kjo do të thotë se, pavarësisht konkluzioneve të arritura, rast pas rasti, nga ana e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës, mbi ekzekutimin e masave të përgjithshme të vendimeve të formës së

prerë të GJEDNJ-së prej shteteve anëtare, konkluzioni nëse këto masa përmbushin cilësisht standardet kushtetuese dhe konventore mbeten në pushtetin e natyrshëm dhe sovran të pushtetit gjyqësor, gjykatave kushtetuese dhe vetë GJEDNJ-së. Në këtë këndvështrim, konkludohet se nuk mund t'i njihet Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës një pushtet i tillë juridik që të zëvendësojë dhe njëkohësisht t'i imponohet gjykatave të zakonshme, gjykatave kushtetuese dhe vetë GJEDNJ-së.

Duke mbajtur parasysh sa më lart u analizua Kolegji arrin në përfundimin se, edhe në rastin konkret, nuk mundet të imunizohet kontrolli i kushtetutshmërisë apo konvencionalitetit të ndryshimeve të ligjit nr. 7703/1993, vetëm nga fakti se Komiteti i Ministrave i Këshillit të Europës ka konkluduar se masat e përgjithshme të ndërmarra nga Republika e Shqipërisë, në vitin 2011, e kanë përmbushur jurisprudencën “*Dauti kundër Shqipërisë*”. Për shkak të statusit kushtetues që ka KEDNJ, nuk mund të pengohen gjykatat e zakonshme të shmangin zbatimin e një ligji të brendshëm, kur vlerësojnë se është në kundërshtim me të.

i) *Jurisprudenca e GJEDNJ-së, e Gjykatës Kushtetuese dhe e Gjykatës së Lartë mbi quazi gjykatat*

[...]

ii) *Përmbushja e elementit të paanësisë dhe pavarësisë*

Kolegji sjell në vëmendje sërish, disa nga konkluzionet e GJEDNJ-së, në çështjen “*Dauti kundër Shqipërisë*”, [...] Këto shkelje të evidentuara nga GJEDNJ të çojnë paraprakisht në përfundimin se të gjitha vendimet e KMCAP Epror, që referojnë në paragrafin e katërt të nenit 35 të ligjit nr. 1993/7703 (para hyrjes në fuqi të ndryshimeve ligjore të vitit 2011), janë marrë nga një organ administrativ që nuk ka garancitë kushtetuese dhe konventore të një organi *quazi* gjyqësor. [...] Në rrethana të tilla, në bazë dhe për zbatim të nenit 42 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së, do të duhet që ligji të lejojë dhe të krijojë një mjet ankimi efektiv në një gjykatë kundër vendimeve të KMCAP Epror (*shih për analogji konkluzionet dhe arsyetimin e çështjes “Ortenberg v. Austria”, Vendim i GJEDNJ datë 25.11.1994, paragrafi 31, seria A nr 295-B. Shih gjithashtu dhe çështjen “Crisan v. Rumania”, Kërkesa nr. 42930/98, Vendim i GJEDNJ datë 27.05.2003, paragrafi 24*).

Mbi bazën e kësaj analize, mbetet të vlerësohet nga Kolegji, nëse ndryshimet ligjore të vitit 2011 e kanë formatuar KMCAP Epror si një organ quazi gjyqësor, në përputhje me nenin 42 të Kushtetutës, nenin 6 të

KEDNJ-së, si dhe jurisprudencën e GJEDNJ-së e të Gjykatës Kushtetuese mbi konceptin autonom të gjykatës apo tribunalit, sipas standardeve të së drejtës për proces të rregullt ligjor?

Neni 35 i ligjit nr. 7703/1993, i ndryshuar, që është në fuqi aktualisht, [...] ka përcaktuar organin, juridiksionin dhe kompetencën e tij.

Ligji parashikon [...] se rregullat për organizimin dhe funksionimin e KMCAP të nivelit të parë caktohen me rregullore të Institutit të Sigurimeve Shoqërore dhe Ministrisë së Shëndetësisë.

[...] Neni 39/2 i Ligjit nr. 7793/1993 parashikon përbërjen e KMCAP Epror [...] Në ndryshim nga parashikimi i mëparshëm, KMCAP Epror, në përbërjen dhe konstituimin e tij nuk rregullohet nga aktet nënligjore normative, por nga ligji dhe për sa kohë ligji shteron në parashikime, atëherë rregullimi i organizimit dhe funksionimit të këtij organi realizohet me një vendim të Këshillit të Ministrave, i cili është një akt nënligjor normativ. Kështu, pika 4 e nenit 39 të ligjit parashikon se rregullat e detajuara për organizimin dhe funksionimin e KMCAP Epror, si dhe masa e shpërblimit mujor të tyre përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

Më tej, në nenin 39/3 dhe 39/4 rregullohet me ligj vijueshmëria e mandatit të anëtarëve të KMCAP Epror dhe lëvizshmëria e tyre nga detyra. [...] Me qëllim përmbushjen e një prej detyrimeve që rrjedh nga vendimi *“Dauti kundër Shqipërisë”*, neni 39 i ligjit ka rregulluar edhe procedurën e betimit të anëtarëve të KMCAP Epror. [...] Neni 39/4 i këtij ligji ka rregulluar mbarimin e mandatit të anëtarëve të KMCAP Epror para kohe [...] Për të përcaktuar mënyrën se si organizohen, si funksionojnë Komisionet Eprore dhe mënyrën e shpërblimit të tyre është miratuar dhe ka hyrë në fuqi Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 505, datë 10.06.2015 *“Për organizimin, funksionimin dhe shpërblimin e komisioneve eprore të caktimit të aftësisë për punë”* (në vijim VKM nr. 505).

[...]

[...] Në vijim të kësaj analize, Kolegji konkludon se, nga problematika e evidentuar nga jurisprudenca *“Dauti kundër Shqipërisë”*, ndryshimet ligjore të vitit 2011 kanë plotësuar këto masa të përgjithshme: i) parashikimin e procedurës së betimit të anëtarëve të KMCAP Epror; ii) përcaktimin e kohëzgjatjes së mandatit të anëtarëve të KMCAP Epror; iii) përcaktimin taksativ të shkaqeve për mbarimin e mandatit të anëtarit të KMCAP Epror; iv) përcaktimin taksativ të shkaqeve të shkarkimit nga detyra të anëtarit të KMCAP Epror; v) proklamimin në ligj të ushtrimit të detyrës së anëtarëve të KMCAP Epror në pavarësi dhe sipas bindjes profesionale; vi) garantimin e anëtarësisë së një anëtarit me profesion jurist dhe me përvojë gjyqësore në KMCAP Epror, i cili emërohet nga Ministri i Drejtësisë.

Nga ana tjetër, Kolegji vëren se ka edhe çështje të tjera, të cilat, megjithëse janë lënë si detyrë në kuadër të masave të përgjithshme të vendimit “*Dauti kundër Shqipërisë*” të GJEDNJ-së, nuk kanë gjetur zbatim në ndryshimet që i janë bërë ligjit në vitin 2011. Analiza e këtyre çështjeve që në fakt përbën edhe një ndër drejtimet kryesore të këtij vendimi njësoj që ndihmon në nxjerrjen e konkluzionit nëse KMCAP Epror plotëson kushtet e një organi *quazi* gjyqësor është e lidhur me:

i) garantimin e pavarësisë materiale dhe funksionale nga presionet e organeve të emërtesës;

ii) garantimin e patundshmërisë nga detyra;

iii) garantimin e kthimit në detyrë në rast shkarkimi në kundërshtim me shkaqet e parashikuara në nenin 39/4 të ligjit nr. 7703/1993;

iv) parashikimin e garancive procedurale të procesit të rregullt ligjor gjatë shkarkimit nga detyra për anëtarët e KMCAP Epror.

Kolegji vlerëson të sjell në vëmendje se pika 2 e nenit 39/3 të ligjit nr. 7703/1993 [...] Ligji, në pikën 2 të nenit 39/3, është përpjekur të kryejë një rregullim të dyfishtë të statusit të anëtarit të KMCAP Epror, duke parashikuar rregullime të posaçme dhe të pavarura statutores për këtë funksionar shtetëror, që e ushtron veprimtarinë me kohë të pjesshme, në raport me pozicionin si nëpunës që ai ka jashtë kësaj detyre, detyrë kjo me kohë të plotë dhe e rregulluar nga normat ligjore respektive që përcaktojnë nëpunësinë e institucionit të emërtesës.

Çështja që shtrohet në këto raste ka të bëjë me faktin *nëse ky rregullim ligjor i dyfishtë, i posaçëm dhe i pavarur, a garanton anëtarin e KMCAP Epror të jetë i pavarur nga presionet që mund t’i vijnë atij nga institucioni ku është i emëruar si nëpunës?* Kolegji vlerëson se për t’iu përgjigjur në mënyrë pohuese kësaj pyetje duhet, në radhë të parë, të sanksionohen përmes parashikimeve ligjore disa garanci që arrijnë të krijojnë besimin se nëpunësit shtetërorë të zakonshëm, marrëdhënia e punës e të cilëve rregullohet sipas KP ose nëpunësit shtetëror që kanë statusin e nëpunësit civil gëzojnë një status pavarësie dhe patundshmërie me natyrë të ngjashme me gjyqtarët.

Është e vërtetë që ndryshimet e ligjit në vitin 2011 përcaktuan kohëzgjatjen, shkaqet e mbarimit të mandatit dhe shkaqet e shkarkimit nga detyra, por në të njëjtën kohë duhet të mbahet parasysh se as ligji nr. 1993/7703, i ndryshuar dhe as aktet nënligjore të dala në bazë dhe për zbatim të tij, nuk kanë parashikuar garancitë procedurale të shkarkimit nga detyra të anëtarit të KMCAP Epror. Në ligj janë parashikuar vetëm shkaqet e shkarkimit në mënyrë taksative nga kjo detyrë, jo me kohë të plotë dhe se anëtarët e KMCAP Epror shkarkohen me vendim të Këshillit të Ministrave.

Duke mos parashikuar asnjë garanci procedurale për shkarkimin e anëtarit të KMCAP Epror, është e pamundur të plotësohet teorikisht dhe praktikisht standardi i procesit të rregullt ligjor dhe se për rrjedhojë diskrecioni i lënë në shkaqet e parashikuara në nenin 39/4 të ligjit në kompetencën e Këshillit të Ministrave nuk është shoqëruar me garanci procedurale për kontrollin e ushtrimit të tij. Mungesa e këtyre garancive ligjore bën që anëtarët e KMCAP Epror të jenë fillimisht njëlloj të pambrojtur nga ushtrimi i presionit të organit punëdhënës në cilësinë e tyre të parë si nëpunës dhe, më tej, të jenë njëlloj të pambrojtur nga ushtrimi i presionit të organit që i shkarkon nga detyra si anëtar të KMCAP Epror.

Gjithashtu duhet të mbahet parasysh se KMCAP Epror nuk plotëson standardet e detyrueshme për t'u quajtur organ *quazi* gjyqësor, pasi ometimi i ligjit nr. 7703/1993, shoqëruar me mënyrën e emërimit dhe të shkarkimit të tyre nga detyra nuk garanton parimin e pavarësisë dhe patundshmërisë, që duhet të ketë një organ shtetëror administrativ për t'u kualifikuar juridikisht si *quazi* gjykatë apo si tribunal, në kuptim të konceptit autonom që ka elaboruar jurisprudenca e GJEDNJ-së, ndër vite, mbi nenin 6 të KEDNJ-së.

[...] Në këtë kuadër, Kolegji sjell në vëmendje interpretimet e kryera në Vendimin Unifikues nr. 2003/31, në Vendimin Unifikues nr. 2007/19, si dhe në Vendimin Unifikues nr. 2011/7 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në të cilat është konkluduar se e drejta e punëmarrësve të shkarkuar pa të drejtë nga detyra, kur ligji i posaçëm nuk e parashikon të drejtën e rikthimit në punë, në mënyrë të qartë dhe eksplicite, nuk gëzon mbrojtje ligjore dhe se këto padi janë të destinuara të rrëzohen gjyqësisht.

Kjo do të thotë se nuk mund të bëhet fjalë për pavarësi dhe patundshmëri në ushtrimin e detyrës së anëtarëve të KMCAP Epror, kur në ligj nuk parashikohet e drejta e rikthimit në detyrë, për shkak të vendimmarrjes së paligjshme të Këshillit të Ministrave për shkarkimin nga detyra. Në këtë pikë të analizës ligjore vlen të sillen në vëmendje dhe merr një rëndësi të madhe edhe natyra juridike e organit të emërtesës dhe të shkarkimit nga detyra, për të cilët janë ministritë e linjës si organe emërtese dhe si organ shkarkimi nga detyra është Këshilli i Ministrave. Duke pasur parasysh statusin në punësimin e përhershëm të tyre dhe se organi i emërtesës dhe i shkarkimit nga detyra janë institucionet kushtetuese më të larta ekzekutive në vend, së bashku me mungesën e garancive procedurale të shkarkimit dhe të garancive statutore të rikthimit në detyrë, Kolegji arrin në përfundimin se ndryshimet ligjore të vitit 2011 nuk kanë arritur ta konturojnë KMCAP Epror si një organ *quazi* gjyqësor.

iii) *Përmbushja e elementit formal të krijimit me ligj të quazi gjykatës.*

Në vijim të analizës së mësipërme, Kolegji risjell në vëmendje jurisprudencën e GJEDNJ-së mbi aktin normativ që krijon gjykatën. [...] Në çështjen konkrete, të shtruar për njësim, Kolegji konstaton se VKM nr. 505 ka krijuar rishtazi edhe një figurë tjetër anëtar i KMCAP Epror, konkretisht atë të anëtarit zëvendësues. Në fakt, ligji nr. 7703/1993, i ndryshuar nuk parashikon mundësinë e zgjedhjes së anëtarëve të tjerë, qoftë edhe zëvendësues. Në këtë aspekt, akti nënligjor normativ kapërcen përmbajtjen e ligjit, duke rregullar kryesisht dhe duke krijuar një tjetër pozicion të anëtarit vendimmarrës në KMCAP Epror, të cilin ligji nuk e individualizon dhe as nuk e njeh.

VKM nr. 505 ka parashikuar gjithashtu se KMCAP Epror mund të shqyrtojë ankimet administrative të subjekteve ndaj komisioneve rajonale edhe me 4 anëtarë, ndërkohë që neni 39/2, pika 1 i ligjit nr. 7703/1993 ka parashikuar pa ekuivok se KMCAP Epror përbëhen nga 5 anëtarë. [...] Për rrjedhojë, Kolegji konkludon se në mënyrën se si krijohet dhe konstituohet trupa gjyquese e KMCAP Epror ka parashikime të tilla, të cilat në rastin më të mirë nuk janë rregullime ligjore dhe nuk janë vullnet i ligjvënësit dhe, në rastin më të keq, janë rregullime nënligjore normative, të cilat ndryshojnë vullnetin e ligjvënësit dhe parashikimet për formësimin e trupës gjyquese të KMCAP Epror.

Duke sjellë në vëmendje se, në rastin në shqyrtim, trupa gjyquese e KMCAP Epror nuk rregullohet vetëm nga vullneti i ligjvënësit, por edhe me akte nënligjore që tejkalojnë vullnetin e ligjvënësit, Kolegji konkludon natyrshëm se KMCAP Epror nuk përbën një *quazi* gjykatë, të caktuar me ligj, sipas konceptit autonom të nenit 6 të KEDNJ. Gjithashtu, duhet të mbahet parasysh se eventualisht trupës gjyquese mund t'i mungojë, sipas rregullimit nënligjor normativ, edhe anëtar i jurist dhe sërish ankimi i individit do të shqyrtohet dhe vendimi i KMCAP Epror do të rezultojë si i pakundërshtueshëm sipas ligjit. Evidentimi i një rasti të tillë do të konsiderohej haptazi në kundërshtim me jurisprudencën e detyrueshme "*Dauti kundër Shqipërisë*" të GJEDNJ-së. Pikërisht, rregullime të tilla normative që janë bërë me këtë akt normativ nënligjor, ndërkohë që vlerësohen se e kanë tejkaluar haptazi përmbajtjen e ligjit, tek i cili duhet të bazohen, konsiderohen nga Kolegji, sipas nenit 38 të ligjit 49/2012, si të paligjshme dhe, për rrjedhojë, të pazbatueshme.

Një çështje tjetër që shtrohet për diskutim, përsa i përket standardit të *quazi* gjykatës së caktuar me ligj, është edhe çështja e procedurës së miratimit të ligjit, me të cilin krijohet dhe rregullohet organizimi dhe

funksionimi i organeve *quazi* gjyqësore. [...]Kjo çështje lidhet ekskluzivisht me zbatimin e drejtë të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë në këtë pjesë të posaçme të veprimtarisë së pushtetit legjislativ.

Në vijim të kësaj analize, për Kolegjin u shtrua për zgjidhje *nëse, në referim të rregullit të nenit 81 të Kushtetutës, mund të krijohen organet quazi gjyqësore me një ligj me shumicë të zakonshme?* Kjo pyetje u shtrua gjithashtu për zgjidhje para Gjykatës Kushtetuese, e cila vlerësoi se edhe kjo çështje i përkiste funksionit nomofilatik të Gjykatës së Lartë. [...]

[...] Kështu Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë nuk është mjaftuar vetëm me rregullimin e nenit 42 dhe 135, sikurse ka bërë KEDNJ, në nenin 6 të saj. [...] Nga mënyra se si është formuluar neni 81 i Kushtetutës rrjedh se ligjet për organizimin dhe funksionimin e gjykatave apo edhe për krijimin e tyre (neni 135 i Kushtetutës) duhet të miratohen me shumicë prej tre të pestave të anëtarëve të Kuvendit. Kjo do të thotë se Kushtetuta nuk lejon krijimin, organizimin dhe funksionimin e gjykatave, me ligje me shumicë të zakonshme. Më tej, mbetet përmes analizës dhe interpretimit, për t'i dhënë përgjigje pyetjes se, *në rast se gjykatat nuk mund të krijohen, të funksionojnë dhe të organizohen me ligje me shumicë të thjeshtë, a është e mundur që në zbatim të Kushtetutës, Kuvendi të krijojë, të organizojë apo të bëjë të mundur, me ligje të tilla, funksionimin e organeve quazi gjyqësore?*

Duhet të mbahet parasysh se, nëse kjo pyetje do të merrte një përgjigje pozitive atëherë garancitë që jep shumica e cilësuar parlamentare në krijimin e institucioneve që ushtrojnë drejtpërdrejt funksione kushtetuese dhe që i përkasin pushtetit gjyqësor apo pushtetit të dhënies së drejtësisë, nuk do të shërbenin për organet ekuivalente të tyre dhe që materialisht ushtrojnë të njëjtin juridiksion në zgjidhjen e çështjeve të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut. Nëse kjo do të lejohej, atëherë do të pranohej se Kuvendi mund të miratojë edhe me procedurë të përshpejtuar ligje për krijimin, organizimin dhe funksionimin e organeve *quazi* gjyqësore, në kuptim të pikës 2 dhe 3 të nenit 83 të Kushtetutës. Gjithashtu, Kolegji çmon se, nëse pyetja e shtuar më lart do të merrte përgjigje pozitive, atëherë do të konkludohej se organet *quazi* gjyqësore do të lejoheshin të krijoheshin, të organizoheshin dhe të funksiononin edhe me akt normativ të Këshillit të Ministrave, në kuptim të nenit 101 të Kushtetutës.

Nga një analizë historike që i bëhet ligjit nr. 7703/1993, i cili është miratuar dhe ndryshuar me shumicë të zakonshme parlamentare rezulton të mos i ketë shpëtuar ndërhyrjeve, qoftë nëpërmjet procedurave të përshpejtuara parlamentare [...] Kolegji vlerëson se nëse organet *quazi* gjyqësore nuk do të gëzojnë garancinë e nenit 81 të Kushtetutës, atëherë

garancitë kushtetuese të dhënies së drejtësisë nga gjykatat dhe nga ana e ligjeve organike do të ishin me ndikim jo pozitiv për funksionimin e shtetit të së drejtës. Mos vendosja e pengesave ligjore për krijimin e organeve *quazi* gjyqësore do të krijonte premisat e shtimit të tyre, gjë e cila sjell shpërpjestimisht edhe zvogëlimin e efekteve të organeve të mirëfillta gjyqësore. Shfaqja e një fenomeni të tillë bën që të mos ekzistojë asnjë kufizim ndaj çdo shumice të zakonshme parlamentare, në legjislatura të ndryshme për të zbehur juridiksionin e përgjithshëm të gjykatave klasike, nëpërmjet partikularizimit të juridiksionalizimit të organeve administrative me funksione gjyqësore. Një zgjidhje e tillë nuk duket se ndalohet shprehimisht nga Kushtetuta, por Kolegji vlerëson se ajo që Kushtetuta ka synuar të ndalojë kategorikisht është rregullimi ligjor i dhënies së drejtësisë dhe mbrojtjes juridiksionale të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, me ligje me shumicë të zakonshme.

Vlerësohet e domosdoshme të sillet në vëmendje, në këtë rast, jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese mbi elaborimin që i ka bërë respektimit të nenit 81 të Kushtetutës. [...] (shih *Vendimin nr. 25, datë 5.12.2008 dhe Vendimin nr. 1, datë 12.01.2011 të Gjykatës Kushtetuese*). [...] (shih *Vendimin nr. 23, datë 08.06.2011 të Gjykatës Kushtetuese*). [...] (shih *Vendimin nr. 19, datë 03.05.2007, Vendimin nr. 9, datë 23.03.2010 dhe Vendimin nr. 23, datë 08.06.2011 të Gjykatës Kushtetuese*). [...] (shih *Vendimin nr. 19, datë 03.05.2007 të Gjykatës Kushtetuese*).

Mbi këtë jurisprudencë të elaboruar prej saj, Gjykata Kushtetuese ka konkluduar se ligjet e zakonshme duhet të nxirren jo vetëm në bazë dhe për zbatim të Kushtetutës, por duhet treguar kujdes i veçantë që ato të mos prekin rregullimet që përfshihen natyrshëm në sferën ekskluzive të ligjeve organike, përndryshe ato do të binin në kundërshtim me nenin 81, pika 2, shkronja a) të Kushtetutës (shih *Vendimin nr. 19, datë 03.05.2007, Vendimin nr. 9, datë 23.03.2010, si dhe Vendimin nr. 23, datë 08.06.2011 të Gjykatës Kushtetuese*). Gjithashtu, Gjykata Kushtetuese ka vendosur shfuqizimin e një akti normativ, sipas kuptimit të nenit 101 të Kushtetutës, i cili ndryshonte një nga ligjet, që sipas nenit 81 të Kushtetutës, miratohen me shumicë parlamentare prej 3/5 të deputetëve (shih *Vendimin nr. 5, datë 05.02.2014 të Gjykatës Kushtetuese*). [...] Kjo jurisprudencë e zhvilluar kushtetuese ka konkluduar se ligji që miraton Kuvendi, duke vlerësuar, formalisht dhe substancialisht aktin normativ me fuqinë e ligjit sipas nenit 101 të Kushtetutës është instrumenti konvertues i të parit si ligj material në një ligj formal dhe, ky i fundit, nuk mund të jetë veçse ligj i thjeshtë. [...]

Në vijim të kësaj analize, bazuar në nenet 6, 42, 135 dhe në veçanti, në nenin 81 të Kushtetutës, Kolegji konkludon se, me qëllim ruajtjen e

standardit kushtetues të mbrojtjes juridiksionale të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, i gjithë procesi i dhënies së drejtësisë në Republikën e Shqipërisë krijohet, organizohet dhe funksionon, sipas ligjit që miratohet me shumicën e cilësuar të Kuvendit. Shkronja a) e nenit 81 të Kushtetutës nuk lidhet ngushtësisht me institucionin në kuptimin formal, por me përmbajtjen dhe substancën e funksioneve kushtetuese dhe ligjore që një institucion ushtron. Kjo detyron Kuvendin që sa herë miraton gjykata të posaçme të vlerësojë se ligji i përmendur në dispozitat e sipërcituara do të duhet të miratohet me 3/5 e të gjithë deputetëve, pasi dhënia e drejtësisë është një nga pushtetet kryesore të sistemit të qeverisjes (*shih nenin 7 të Kushtetutës*).

Në respektim të këtij standardi kushtetues që i shërben mirëfunksionimit të shtetit të së drejtës, Kolegji vlerëson se edhe në rastin kur pushteti i dhënies së drejtësisë i besohet, jo një gjykatë në kuptim të nenit 135, pika 1 të Kushtetutës, por një organi publik, i cili jo aq për emërtimin që mban apo klasifikimin institucional që ka në organikën shtetërore, por për funksionin e rëndësishëm *quazi* gjyqësor që kryen, do të duhet që procesi i ligjbërjes të respektojë garancitë kushtetuese të nenit 81 të Kushtetutës. Është e domosdoshme se për t'i dhënë pushtet një organi administrativ, që cilësohet apo njihet si *quazi* gjyqësor, duhet t'i jepen të paktën të njëjtat garanci pavarësie dhe paanësie, sikurse gjykatat klasike. Të dy këto kategori organesh shtetërore e kanë njëllot të nevojshme garancinë e nenit 81 të Kushtetutës, jo për emrin që mbajnë, por për funksionet që kryejnë.

Kolegji vlerëson se edhe aktet nënligjore normative nuk mund të rregullojnë, në bazë dhe për zbatim të nenit 118 të Kushtetutës, organizimin dhe funksionimin e organeve *quazi* gjyqësore në kundërshtim me ligjin apo në rastet kur nuk ka një autorizim ligjor nga një ligj i miratuar, sipas nenit 81 të Kushtetutës.

Në vijim të kësaj analize vlen të interpretohet, gjithashtu, nga Kolegji, nëse është e mundur me një ligj me shumicë të zakonshme parlamentare apo me akte nënligjore normative të rregullohet procedura apo riti i shqyrtimit të organeve *quazi* gjyqësore? Në praktikën kushtetuese dhe parlamentare të Shqipërisë tradita ka formësuar konkluzionin se koncepti i organizimit dhe funksionimit të një institucioni shtrihet edhe në procedurën e shqyrtimit të çështjeve. [...] Duke i'u rikthyer rastit në shqyrtim rezultoi se procedura e shqyrtimit të KMCAP Epror, fillimisht parashikohet në disa dispozita të ligjit nr. 7793/1993 dhe, më tej, detajohet, sipas pikës 4 të nenit 39/2 të këtij ligji me VKM nr. 505.

Në leximin e parashikimeve procedurale të VKM nr. 505 konstatohet se, për herë të parë, në historinë e së drejtës procedurale civile, penale

dhe administrative prezantohet një procedurë e posaçme e gjykimit në mungesë të ankuesit, në të cilën akti nënligjor normativ i jep vlerë provuese dhe vendimmarrëse vetë mungesës si fakt procedural. Ndër të tjera, ky akt nënligjor normativ parashikon se mungesa e pajustificuar e ankuesit në proces passjell rrëzimin e ankimit apo humbjen e statusit të invaliditetit, që do të thotë edhe shuarjen e së drejtës për të përfituar nga mbrojtja shoqërore.

Kolegji vlerëson se çështje të tilla me rëndësi themelore të së drejtës procedurale nuk mund të prezantohen në rendin juridik, për herë të parë, nga një akt nënligjor normativ. Këtë gjë në historinë e shtetit shqiptar nuk e ka bërë as Shtojca e Dytë e Procedurës Civile, as Kodi i Procedurës Civile i vitit 1958, as Kodi i Procedurës Penale i vitit 1953, as Kodi i Procedurës Civile i vitit 1981, as Kodi i Procedurës Penale i vitit 1977, as Kodi i Procedurës Civile në fuqi, pavarësisht ndryshimeve ligjore ndër vite, as Kodi i Procedurës Penale në fuqi, pavarësisht ndryshimeve ligjore ndër vite, as Kodi i Procedurave Administrative i vitit 1999 dhe i vitit 2014 dhe as ligji nr. 49/2012.

Për rrjedhojë, përmes këtij shembulli të marrë nga rregullimet procedurale me karakter nënligjor, në rastin e KMCAP Epror, Kolegji vlerëson se procedura e shqyrtimit të çështjeve ka një rëndësi themelore për vetë të drejtën kushtetuese dhe konventore të procesit të rregullt ligjor dhe, si e tillë, ajo do të duhet të jetë objekt i rregullimeve parësore ligjore. Bazuar në shkronjën a) dhe d) të pikës 2 të nenit 81 të Kushtetutës mund të konkludohet se riti i gjykimit penal, civil apo administrativ do të duhet të jetë objekt rregullimi, kryesisht i ligjeve organike apo i kodeve dhe, në çdo rast, i ligjeve me shumicë të cilësuar. Për rastin në shqyrtim, zgjidhja ligjore mund të ishte gjetur edhe në parashikimet e Kodit të Procedurave Administrative, apo me një ligj tjetër, por jo të krijohej një rit i posaçëm gjykimi me akt nënligjor normativ. Sigurisht nuk mund të përjashtohet mundësia që një ligj i tillë të zbatojë parashikimet e delegimit të rregullimit normativ, sipas nenit 118 të Kushtetutës, por në çdo rast delegime të tilla të pushtetit normativ nuk mund të bëhen për çështje kaq themelore të së drejtës procedurale. Ato do të duhet gjithnjë të jenë domen ekskluzivisht i ligjit me shumicë të cilësuar.

Në rastin konkret konstatohet se e gjithë procedura e shqyrtimit të rekurseve administrative e KMCAP Epror është rregulluar me ligj me shumicë të thjeshtë dhe, për më tepër, me akt nënligjor normativ, sipas parashikimit të pikës 4 të nenit 39/2 të ligjit. Për rrjedhojë, Kolegji konkludon se edhe parashikimet procedurale të procesit të shqyrtimit të rekursit administrativ të individit kundër një vendimi të komisioneve

rajonale nga ana e KMCAP Epror nuk plotësojnë proceduralisht dhe materialisht garancitë e së drejtës për proces të rregullt ligjor, të parashikuara nga neni 42 i Kushtetutës dhe neni 6 i KEDNJ.

[...]

B) *Në lidhje me çështjen e dytë të shtruar për njwsim:*

[...] Megjithatë, sa e thjeshtë paraqitet zgjidhja në parim e kësaj çështje, po aq ndërlikohet për shkak të parashikimeve të ligjit nr.7703/1993, sepse duhet respektuar sa detyrimi kushtetues nga çdo gjykatë, sipas nenit 145 të Kushtetutës, për zgjidhjen e një çështjeje konkrete, po ashtu edhe dhënia e arsyeve në rast të shmangies së zbatimit të ligjit, në respektim të parimit të epërsisë dhe të zbatimit të drejtpërdrejtë të marrëveshjes ndërkombëtare, sipas nenit 122 të Kushtetutës.

[...] Kolegji risjell në vëmendje se Mbledhja e Gjyqtarëve të Gjykatës Kushtetuese në vendimin nr. 55, datë 31.03.2021 ka orientuar Gjykatën e Lartë për të bërë interpretim pajtues të kësaj dispozite, duke theksuar se koncepti “*formë e prerë*” mund të marrë kuptime të ndryshme sipas legjislacionit në fuqi dhe jo në çdo rast është i barazvlefshëm me konceptin e vendimit final. Gjykata Kushtetuese ka sjellë si shembull, për analogji, Vendimin unifikues nr. 2, datë 03.11.2014 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, ku është diferencuar fuqia ekzekutive e një vendimi gjyqësor të formës së prerë, nga cilësia gjë e gjykuar.

Kolegji ndan një qëndrim të ndryshëm nga ky orientim i Gjykatës Kushtetuese, mbi interpretimin e këtij ligji, për arsyet që do të parashtrihen në vijim.

Së pari, Ligji nuk ka dhënë përkufizime për të sqaruar kuptimin e frazës “vendim gjyqësor i formës së prerë”. Megjithatë konceptin “*formë e prerë*”, si cilësi dhe status ligjor të një vendimi, ligji e përmend edhe në dy dispozita të tjera. Njërën formulim e gjen në nenin 39/4, ku parashikohet se anëtari i KMCAP Epror shkarkohet nga detyra, nëse dënohet me një vendim gjyqësor penal të formës së prerë. Për të përcaktuar vendimin gjyqësor të formës së prerë, sipas këtij rregullimi, do t’i referohemi parashikimit që jepet në nenin 462 të KPP. Formulimin tjetër e gjen në shkronjën d) të së njëjtës dispozitë ligjore, ku parashikohet se mandati i anëtarit të KMCAP Epror përfundon kur vërtetohet paaftësia me vendim gjyqësor të formës së prerë. Edhe për këtë formulim do të duhet t’i referohemi parashikimit që bën neni 451 i KPC.

E përbashkëta e këtyre dy parashikimeve normative mbi konceptin “*formë e prerë e një vendimi*”, për llogari të zbatimit të ligjit nr. 7703/1993,

të ndryshuar, qëndron te situata juridike e prekluzivitetit të ankimeve dhe njëherazi te finaliteti i një zgjidhje ligjore administrative apo gjyqësore.

Ligji nr. 7703/1993 përmban edhe një tjetër formulim mbi formën e prerë të vendimit, në nenin 86, pika 3, [...] Pra, cilësisë së vendimit të formës së prerë, sipas këtij ligji, i shtohet edhe cilësia e vendimit përfundimtar, duke konkluduar se kjo zgjidhje administrative është finale dhe e pamundur të kontestohet gjyqësisht.

Krahas interpretimit literal dhe sistematik, Kolegji çmon të ndalet edhe tek interpretimi teleologjik dhe se cili ka qenë qëllimi i ligjvënësit në përdorimin e togfjalëshit “formë e prerë”, kur përcakton efektet e vendimeve të KMCAP Epror. Në këtë kuadër, Kolegji risjell në vëmendje Raportin e Veprimit, datë 03.05.2013 të Sekretariatit të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës, ku [...] pasqyrohet se në Kuvend u hodh poshtë propozimi për të lejuar ankim gjyqësor kundër vendimeve të KMCAP Epror, të pafavorshme për llogari të subjekteve kërkues, duke u miratuar norma ligjore në variantin se vendimet e KMCAP Epror janë të formës së prerë, të paankimueshme dhe të detyrueshme.

Nisur nga këto tre forma të interpretimit të ligjit, Kolegji vlerëson se koncepti “formë e prerë”, i përdorur nga ligjvënësi në nenin 39/1, pika 3 të ligjit nr. 7703/1993, pa ekuivok dhe pa dyshim është i njëjtë me konceptin e vendimit përfundimtar dhe të paankimueshëm gjyqësisht. Me këtë zgjidhje ligjvënësi ka konkluduar se çështja konsiderohet e përfunduar në procedurën administrative, pa asnjë mundësi ankimi në gjykatë

Së dyti, nëse ligjvënësi do të kishte pasur të konsoliduar si qëllim të këtij ligji se cilësia “formë e prerë” e vendimeve të KMCAP Epror, nuk është e njëjtë me cilësinë e “vendimit përfundimtar, të paankimueshëm gjyqësisht”, nuk do të ishte e nevojshme angazhimi i Kuvendit, në vitin 2011, që nëpërmjet ndryshimeve të ligjit nr. 7703/1993, të kërkonte përmbushjen e standardeve të GJEDNJ-së, për ta konturuar KMCAP Epror si *quazi* gjykatë. Kolegji vlerëson se synimi i ligjvënësit, pavarësisht se nuk e ka përmbushur tërësisht këtë detyrim të GJEDNJ-së, për ta formatuar KMCAP Epror si një organ *quazi* gjyqësor, përputhet me konceptin për të mos lejuar kundërshtimin në gjykatë të këtyre vendimeve.

Në kushtet ku neni 39/1, pika 3, ka ndaluar shprehimisht kontrollin gjyqësor të vendimeve të KMCAP Epror, përpara Kolegjit shtrohet për zgjidhje çështja *nëse i lejohet gjykatës, në zgjidhjen e mosmarrëveshjes, të refuzojë apo të shmang zbatimin e ligjit, kur vlerëson se ky i fundit vjen në kundërshtim me të drejtën ndërkombëtare, në veçanti me KEDNJ, duke kërkuar zbatimin e drejtëpërdrejtë të kësaj të fundit.* Kjo është një nga çështjet që Gjykata e Lartë i'a shtroi për zgjidhje Gjykatës Kushtetuese,

nëpërmjet kontrollit incidental, me qëllim shfuqizimin e nenit 39/1, pika 3 të Ligjit nr. 7703/1993.

Në mënyrë të përgjithshme, Gjykata Kushtetuese vlerësoi se edhe kjo çështje i përket funksionit njësesue të Gjykatës së Lartë. Në këto kushte, në respekt të vendimit të Gjykatës Kushtetuese që nuk vlerësoi se zgjidhja e çështjes i përket atij autoriteti të lartë kushtetues, por Gjykatës së Lartë, mbetet detyrë e këtij Kolegji për të mbajtur një qëndrim përfundimtar, nëpërmjet njësimi të praktikës gjyqësore, mbi raportin juridik midis të drejtës së brendshme dhe të drejtës ndërkombëtare.

Një nga parimet bazë në marrëdhëniet ndërshtetërore, të sanksionuar edhe në Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë është ai i zbatueshmërisë së detyrueshme të marrëveshjeve ndërkombëtare (*pacta sunt servanta*), i cili përbën një nga instrumentet bazë të globalizimit dhe unifikimit të së drejtës. Parimi *pacta sunt servanta* është sanksionuar në Kushtetutë, në nenet 122 ,116 ,5, ku marrëveshjeve ndërkombëtare të ratifikuara i është dhënë një status i veçantë. [...] Neni 116 i Kushtetutës, i cili përcakton hierarkinë e akteve normative në Republikën e Shqipërisë i rendit marrëveshjet ndërkombëtare pas Kushtetutës dhe u jep atyre fuqi mbiligjore në sistemin e burimeve normative. Po ashtu, kjo dispozitë kushtetuese duhet lexuar dhe interpretuar në harmoni edhe me nenin 122, pikat 1 dhe 2 të Kushtetutës, [...]

[...]

Në këtë kuadër Kolegji çmon të nevojshme të sjellë në vëmendje çështjen *Xheraj kundër Shqipërisë*, [...] Çështja e zbatimit të vendimit të GJEDNJ-së, në këtë rast, u adresua para Gjykatës Kushtetuese, e cila me vendimin nr. 20, datë 01.6.2011 vendosi si standard zbatimin e drejtpërdrejtë të vendimit të GJEDNJ-së. [...] Qasja e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë, në vendimin e sipërcituar, erdhi si rrjedhojë e Rekomandimit të Komitetit të Ministrave R (2000), të miratuar me datë 19.01.2000, për shtetet anëtare mbi rishqyrtimin apo rihapjen e çështjeve të caktuara në nivel vendi pas vendimeve të Gjykatës Europiane të të Drejtave të Njeriut. Të njëjtën problematikë mbi ekzekutimin e vendimit të GJEDNJ-së kishte edhe çështja *Lika dhe Laska kundër Shqipërisë*. [...]

Në mënyrë të ngjashme, GJEDNJ dhe Këshilli i Ministrave në Rekomandimin e tij 6/2004, për përmirësimin e mjeteve të brendshme të ankimit, përcaktuan se shtetet ishin të detyruara të modifikonin të drejtën e tyre të brendshme për t'u dhënë fund shkeljeve të Konventës dhe për të ekzekutuar vendimet e GJEDNJ-së. [...]

Në vijim të kësaj analize, duke u bazuar te dispozitat kushtetuese mbi statusin e posaçëm të KEDNJ në rendin e brendshëm, si dhe në nenet 1

dhe 46 të KEDNJ-së, Kolegji konkludon se vendimet dhe jurisprudenca e GJEDNJ-së, adreson detyrime për të gjitha pushtetet shtetërore të brendshme për të bërë të mundur zbatimin e menjëhershëm dhe të përshtatshëm të KEDNJ-së. Krahas pushtetit ekzekutiv dhe legjislativ, një rol të rëndësishëm e luajnë gjykatat, të cilat në veprimtarinë e përditshme ligjzbatuese, duhet të garantojnë zbatimin e KEDNJ-së dhe vendimeve të GJEDNJ-së, nëpërmjet teknikave të interpretimit pajtues të ligjit, interpretimeve me analogji dhe kur është rasti, në kushtet e ometimit legjislativ apo të ligjit në kundërshtim me KEDNJ-në, të zbatojnë drejtpërdrejtë këtë të fundit.

Në veçanti, refuzimi nga gjykatat për të zbatuar drejtpërdrejtë KEDNJ-në dhe praktikën e GJEDNJ-së, me argumentimin formal të mungesës së ligjit apo ekzistencës së ligjit që pengon zbatimin e saj, në pritje për reforma apo ndërhyrje nga pushteti ligjvënës apo edhe nga Gjykata Kushtetuese, nuk pajtohet me nenin 46 të KEDNJ-së dhe standardin e vendosur nga GJEDNJ, mbi marrjen e çdo lloj mase të shpejtë, efikase dhe të përshtatshme për rikthimin në gjendjen e mëparshme. [...] Nën këtë vështrim krahasues, Kolegji konstaton se zbatimin e drejtpërdrejtë të vendimeve të GJEDNJ-së, edhe në kushtet e ometimit legjislativ apo të kundërshtive me sistemin e brendshëm ligjor, jurisprudenca e gjykatave të larta të vendeve europiane e ka përdorur si një ndër mekanizmat e respektimit të nenit 46 të KEDNJ-së, duke zbatuar standardin e vendosur nga GJEDNJ për *“heqjen e pengesave ligjore për kthimin në gjendjen e mëparshme”*. Kështu, në çështjen *Barbera etj kundër Spanjës*, [...] në çështjen *Brusco kundër Francës*, [...]

Duke i'u rikthyer çështjes konkrete, për të gjitha argumentat e dhëna në pjesën e parë të këtij vendimi njësuës, në kushtet ku KMCAP Epror nuk plotëson të gjitha elementët e tribunalit në kuptimin material, sipas standarteve të nenit 6 të KEDNJ-së, të trajtuara në çështjen *“Dauti kundër Shqipërisë”*, parashikimi i nenit 39/1, pika 3 se vendimet e KMCAP Epror janë të formës së prerë, përbëjnë mohim të pajustificuar të aksesit në gjykatë dhe, për rrjedhojë, shkelje të nenit 6 të KEDNJ-së.

Në këtë kuptim, Kolegji vlerëson se në raste të tilla gjen zbatim drejtpërdrejtë vendimi i GJEDNJ-së, në çështjen *“Dauti kundër Shqipërisë”*, se në rast se KMCAP Epror nuk plotëson kushtet për tu konsideruar *quazi* gjykatë, atëherë duhet të njihet kontrolli dhe juridiksioni gjyqësor mbi vendimmarrjen e këtij organi. Si rrjedhojë Kolegji vlerëson se neni 39/1, pika 3 i ligjit nr. 7703/1993 do të mbetet i pazbatueshëm, në raport me vendimin e GJEDNJ-së, si më sipër, dhe në raport me dispozitat e tjera me natyrë procedurale, ligjore dhe kushtetuese, që njohin të drejtën e ankimit

gjyqësor ndaj aktit administrativ.

Kolegji sjell në vëmendje, parashikimin e nenit 86/3 të ligjit nr. 7703/1993, [...] Përderisa nuk ka rregullim ndryshe, mbi procedurën, afatet, kushtet e ushtrimit të padisë ndaj aktit administrativ, do të gjejnë zbatim dispozitat e përgjithshme të ligjit nr. 49/2012.

Kolegji vlerëson se e drejta e ankimit gjyqësor ndaj aktit administrativ është një prezumim kushtetues që buron nga e drejta e përgjithshme e kujtdo për akses në gjykatë (neni 42), dhe e drejta kushtetuese themelore për tu zhdëmtuar/dhe ose rehabilituar nga aktet e paligjshme të organeve publike (neni 44), përveç rasteve kur ligji në mënyrë të shprehur mund ta kufizojë, sipas kriterëve të parashikuara në nenin 17 të Kushtetutës. [...]

Në përfundim Kolegji çmon të rëndësishme të theksojë se nevoja për fleksibilitet dhe efikasitet, që janë plotësisht në pajtim me mbrojtjen e të drejtave të njeriut, mund ta justifikojnë shqyrtimin e mosmarrëveshjeve në lidhje me të *“drejtat dhe detyrimet civile”* nga organe administrative, profesionale dhe të specializuara, në kushtet ku organet gjyqësore nuk përmbushin këto kërkesa në çdo aspekt. Në këtë kuptim, konkluzionet e Gjykatës së Lartë, nuk pengojnë ligjëvendësin që në të ardhmen, nëpërmjet ndryshimeve në ligjin nr. 7703/1993, të marrë masat për të konturuar KMCAP Epror si një *quazi* gjykatë, me të gjitha elementet që e karakterizojnë atë, sipas jurispruedencës së GJEDNJ-së, të analizuara në këtë vendim njëses. Vetëm në një eventualitet të tillë, kufizimi i aksesit në gjykatë kundër vendimmarrjes së këtyre organeve do të vlerësohet i pajtueshëm me nenin 6 të KEDNJ-së, si dhe me vendimin *“Dauti kundër Shqipërisë”* të GJEDNJ-së.

[...]

C. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Kolegji vlerëson se pretendimi themelor i palës së paditur, [...] ka qenë mbi mungesën e juridiksionit gjyqësor për kontrollin e vendimit të KMCAP Epror, pranë Instituit të Sigurimeve Shoqërore, për shkak të parashikimit të nenit 39/1, pika 3 të ligjit nr. 7703/1993. Sipas analizës dhe interpretimit të kryer nga Kolegji në këtë vendim njëses, Kolegji vlerëson se me të drejtë gjykatat më të ulëta kanë pranuar se mosmarrëveshja i përket juridiksionit gjyqësor.

Nga ana tjetër, pretendimet e palës së paditur në rekurs, mbi mënyrën e vlerësimit të provave, nga gjykatat më të ulëta, nuk bëjnë pjesë në juridiksionin rishikues të Gjykatës së Lartë dhe si të tilla janë të papranueshme.

III. E drejta e Ankimit/Rekursit

Rivendosje në afat të ankimit:

Vendim Njësues Nr.00-2023-4279(259), datë 07.07.2023

Në kuptim të neneve 152 dhe 458 të KPC, në të gjitha gjykimet administrative ku paraqitet një kërkesë për rivendosjen në afat të ankimit, kërkuesi ka detyrimin që t'i bashkëlidhë kërkesës edhe aktin procedural të ankimit për të cilin kërkohet rivendosja në afat.

Fjalë kyçe: rivendosje në afat të ankimit, akt procedural ankimi

Rrethanat e çështjes:

Komisioni i Ndarjes së Tokës së fshatit Borsh, Sarandë, nëpërmjet Aktit të Marrjes së Tokës në Pronësi (AMTP) datë 01.10.1995, duke përcaktuar se bazohej në ligjin nr. 7501/1991 “Për Tokën”, ka trajtuar familjen Lala (T.L., T.L., D.L. dhe E.L.), me 10.500 m² tokë bujqësore dhe me 600 m² truall. Prefekti i Qarkut Vlorë, duke vlerësuar se AMTP në fjalë është lëshuar në kundërshtim me ligjin, i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, duke kërkuar anulimin e AMTP-së të dhënë në favor të familjes Lala.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Sarandë ka vendosur të shpallë mos kompetencën lëndore të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, për gjykimin e çështjes civile [...]. Dërgimin e akteve për gjykim gjykatës kompetente, Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër[...].Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Gjirokastër ka vendosur pranimin e kërkesëpadsisë pjesërisht. Deklarimin e pavlefshmërisë së pjeshme të AMTP [...]. Rrëzimin e padsisë për pjesën tjetër të objektit. [...] Vendimi i Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër, sipas shënimeve të sekretarisë gjyqësore, rezulton të ketë marrë formë të prerë më datë 23.08.2014, pa u ankimuar nga palët.

Duke mos qenë dakord me këtë fakt, kërkuetit i janë drejtuar më datë 10.11.2014 Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër me kërkesën për rivendosjen në afat për paraqitjen e ankimit kundër vendimit të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër [...]

Rezulton se kërkesa objekt gjykimi, nuk përmban bashkëlidhur ankimin drejtuar Gjykatës Administrative të Apelit për të cilin kërkohet rivendosja në afat.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Gjirokastër ka vendosur pranimin e kërkesës. Dhe rivendosjen në afat të kërkesve [...]. Gjykata Administrative Apelit ka vendosur ndryshimin e vendimit të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër dhe rrëzimin e kërkesës për rivendosje në afat. [...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji [...] konstatoi ekzistencën e praktikave të ndryshme, që lidheshin me kuptimin e institutit procedural të rivendosjes në afat të ankimit, lidhur me faktin nëse duhet apo jo që kërkesës për rivendosje në afat t'i bashkëlidhet edhe akti procedural i ankimit për të cilin kërkohet rivendosja në afat (*shih ndër të tjerë, vendimin nr. 00-2013-570 (73), datë 29.01.2013 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë; vendimin nr. 00-2015-3386, datë 09.07.2015 të Kolegjit Administrativ i Gjykatës së Lartë; vendimin nr. 00-2022-2780 (456), datë 09.11.2022, të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, etj*).

Dy qëndrimet kryesore kontradiktore të konstatuara nga Kolegji dhe që janë vënë re në praktikë janë:

(1) Gjatë shqyrtimit të kërkesës për rivendosje në afat, nuk është e nevojshme të bashkëlidhet edhe akti procedural i ankimit, por ky i fundit depozitohet brenda një afati të ri 15 ditor, që fillon të ecë pasi vendimi gjyqësor për rivendosje në afat të apelit merr formë të prerë;

(2) Kërkesës për rivendosje në afat duhet t'i bashkëlidhet edhe akti procedural për të cilin kërkohet rivendosja në afat, që është pikërisht ankimi në Gjykatën Administrative të Apelit. Nëse kjo kërkesë pranohet me vendim të formës së prerë, atëherë akti procedural i paraqitur bashkëlidhur kërkesës për rivendosje në afat quhet se është paraqitur në afat dhe bëhet i aftë të nisë procedurën e apelit, sa i përket shqyrtimit të themelit të çështjes nga Gjykata Administrative e Apelit.

Mbi këto qëndrime kontradiktore, Kolegji, mbështetur në nenet 62(1) (b) dhe 62/a të ligjit nr. 49/2012, vendosi kalimin e çështjes për shqyrtim në seancë gjyqësore, duke shtruar për njësim çështjen kryesore si vijon:

- **Referuar nenit 152 të Kodit të Procedurës Civile, në gjykimet administrative, kur paraqitet një kërkesë për rivendosje në afat të ankimit, a duhet që kërkuesi ti bashkëlidhë kërkesës edhe aktin procedural të ankimit për të cilin kërkon rivendosjen në afat?**

[...]

Kolegji vlerëson se instituti procedural i rivendosjes në afat, është i lidhur ngushtësisht dhe është pjesë përbërëse e konceptit juridik të afateve

procedurale. Ndaj, para trajtimit të këtij instituti si dhe parashtrimit të rregullit të së drejtës për çështjen e shtruar për njësim nga Kolegji, vlerësohet e nevojshme që të jepen disa konsiderata të përgjithshme në lidhje me kuptimin, llojet dhe zbatimin e afateve që parashikon ligji procedural. Kolegji vëren se afatet procedurale janë ato hapësira kohore para, brenda apo pas kalimit të cilave, ligji procedural lejon apo kërkon nga subjektet procedurale kryerjen e sjelljeve të caktuara, të cilat kanë pasoja juridike për të drejtat dhe detyrimet e tyre në atë proces. Afatet janë përshpejtuese kur ligji përcakton momentin deri kur mund të kryhet një akt procedural dhe vonuese, kur ligji përcakton momentin para të cilit nuk mund të kryhet një akt procedural i caktuar. Afatet janë veçanërisht të rëndësishme në procedurat gjyqësore, pasi janë shfaqje e formalizmit të së drejtës procedurale, të cilat kanë si funksion kryesor rregullimin, disiplinimin, orientimin dhe qartësimin e procesit gjyqësor, duke buruar nga nevoja për gjykim brenda afateve të arsyeshme, sipas kuptimit të nenit 42(2) të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ, si dhe mbi të gjitha për garantimin e parimit të sigurisë juridike. [...].

Afatet procedurale gjejnë zbatim dhe rregullojnë si veprimtarinë procedurale të palëve ashtu edhe atë të gjykatës. [...] në bazë të kompetencave që i jepen nga ky Kod, vendos për *afatet* dhe urdhëron marrjen e masave të nevojshme. [...]

Në vija të përgjithshme mund të thuhet se afatet që parashikon ligji procedural janë ose detyruese ose orientuese. Afate detyruese janë ato, mosrespektimi i të cilave passjell pasoja penalizuese juridike për subjektet procedurale, duke iu pamundësuar atyre kryerjen e mëtejshme të veprimeve të caktuara procedurale apo ushtrimin e të drejtave në proces. Ndërsa afatet orientuese nuk passjellin pasoja të drejtpërdrejta penalizuese për subjektet procedurale, por parashikohen nga ligji me qëllim për të orientuar subjektet për kohën e arsyeshme që duhet të kenë parasysh për kryerjen e veprimtarive të caktuara procedurale. Nenet 145, 146, 147, 151 e 445 të KPC rregullojnë aspektet kryesore të afateve procedurale, duke i ndarë ato në dy kategori kryesore: 1) afatet ligjore (*ato që parashikohen shprehimisht në ligj*), 2) afatet gjyqësore (*ato, përcaktimi konkret i të cilave lihet në zgjedhjen e kujdesshme të gjykatës, pavarësisht se ligji mund të kenë parashikuar marzhe të caktuara në ushtrimin e kësaj zgjedhje*). Afatet ligjore janë a) të zakonshme, b) të prera, c) me karakter prekluziv. Afatet gjyqësore janë gjithnjë vetëm të zakonshme, përveç kur ligji shprehimisht i jep të drejtë gjykatës për vendosjen e një afati të prerë apo prekluziv.

Afatet e prera dhe ato prekluzive duhet të përcaktohen shprehimisht nga ligji si të tillë, pasi mosrespektimi i tyre passjell pamundësi apo humbje të së drejtës për të kryer një veprimtari konkrete procedurale. Gjykata mund që kryesisht apo me pëlqimin e palëve të shkurtojë apo të zgjasë afatet e zakonshme, kur një gjë e tillë është e lejueshme nga ligji, ndërsa afatet e prera dhe ato prekluzive nuk mund të shkurtohen apo të zgjaten. Nga ana tjetër të gjitha afatet mund të rivendosen, me përjashtim të atyre me natyrë prekluzive, por edhe këto të fundit mund të mos merren parasysh nga gjykata, në rrethana të caktuara shprehimisht në ligj (*si p.sh: në rastin e palës që nuk ka dijeni për procesin gjyqësor ku është palë për shkak të pavlefshmërisë së njoftimeve*).

Midis llojeve të ndryshme të afateve, ato që normojnë ushtrimin e të drejtës së ankimit, janë ndër afatet më të rëndësishme të parashikuara në KPC dhe ligjin nr.49/2012, pasi kalimi i tyre, i shoqëruar me mosveprimin e palës së interesuar për të paraqitur ankim ndaj një vendimi gjyqësor, passjell humbjen e të drejtës për këtë palë. Nisur nga karakteristikat e nxjerra në pah më sipër, afatet e ankimit të parashikuara nga neni 443 i KPC janë përshpejtuese, detyruese, ligjore dhe të prera. Ndaj në nenin 444 të KPC parashikohet se afatet e ankimit janë të prera dhe fillojnë nga dita e nesërme e njoftimit të vendimit të arsyetuar. Kalimi i afateve të ankimit passjell marrjen formë të prerë të vendimit gjyqësor përkatës, në kuptim të nenit 451(b) të KPC. Vendimi përfundimtar i formës së prerë dhe që nuk mund t'i nënshtrohet më asnjë mjeti të zakonshëm ankimi ka fuqinë e gjësë së gjykuar, në kuptim të nenit 451/a të KPC dhe e njëjta çështje nuk mund të gjykohet sërish.

Në lidhje me sa më sipër, dallohen disa situata që mund të verifikohen në praktikë, ndër të cilat veçohen tre, si vijon: 1) rasti kur pala është në dijeni të procesit gjyqësor, por vendimi përfundimtar i arsyetuar i gjykatës nuk i njoftohet fare (mungon procedura e njoftimit) nga sekretaria gjyqësore sipas nenit 316 të KPC; 2) rastin kur pala është në dijeni të procesit gjyqësor dhe i është njoftuar edhe përmbajtja e vendimit përfundimtar të arsyetuar të gjykatës, por gjatë kohëvazhdimin të afatit të ankimit, ndodhet në rrethana të tilla që pa fajin e saj, e bëjnë absolutisht të pamundur ushtrimin e të drejtës së ankimit në afat (shkaqet e arsyeshme); dhe 3) rasti kur pala në mungesë nuk ka dijeni fare për procesin dhe as vendimin përfundimtar të gjykatës, për shkak të pavlefshmërisë së njoftimeve, por merr dijeni efektive më pas për vendimin e gjykatës.

Referuar rastit të parë, kur palës e cila ka dijeni për procesin (*pa-varësisht se mund të ketë qenë në mungesë të vullnetshme në shpalljen*

e vendimit apo në ndonjë seancë tjetër gjyqësore, ose ka qenë prezent në shpalljen e vendimit nga gjykata pa arsyetim por vetëm me dispozitiv), nuk i njoftohet vendimi përfundimtar i arsyetuar i gjykatës sipas nenit 316 të KPC, atëherë në këtë rast, gjykata nuk mund të konsiderojë të formës së prerë një vendim që nuk i është njoftuar palëve dhe nëse gabimisht e ka bërë një gjë të tillë, shënimi i “formës së prerë” në atë vendim nuk ka vlerë juridike. Forma e prerë është gjendje fakti dhe juridike njëkohësisht, e cila kushtëzohet nga dijenia e vërtetuar e palëve. Në këtë rast, pala e interesuar konform nenit 444 të KPC, ka të drejtë të paraqesë ankim në gjykatën që ka dhënë vendimin (sipas nenit 446 të KPC) brenda afateve të parashikuara në nenin 443 të këtij Kodi, duke filluar nga dita e nesërme e ditës kur njoftohet apo merr dijeni efektivisht për vendimin e arsyetuar. Në këtë rast është gjyqtari i ankimit ai që sipas nenit 450 të KPC, do të vlerësojë respektimin e kushteve formale të ankimit. Ndaj nuk shtrohet për diskutim rivendosja në afat e ankimit, pasi afati as formalisht nuk ka filluar të ecë për palët, për shkak të mos realizimit të ndonjë njoftimi nga gjykata. [...]

Ndryshe qëndron rasti i dytë, kur gjykatat ia njoftojnë vendimet ndaj të cilave lejohet ankim, palëve apo përfaqësuesve të tyre, por këto për shkaqe të arsyeshme, që kanë të bëjnë me rrethana objektive me natyrë absolute dhe të pavarura nga vullneti i tyre, nuk kanë mundësi të ushtrojnë të drejtën e ankimit. Në këtë rast pala ka dijeni për vendimin e arsyetuar ndaj të cilit kërkon të ushtrojë ankim, por ndodhet në kushtet e pengesave objektive absolute që nuk mund të ishin parashikuar prej saj, e që për këtë shkak nuk mundet të ushtrojë të drejtën e ankimit. Këtu gjen zbatim instituti i rivendosjes në afat të ankimit, sipas neneve 151, 152 e 458 të KPC.

Në vijim referuar rastit të tretë të parashtruar më sipër, nëse gjykata i ka zbatuar formalisht rregullat e njoftimeve sipas KPC (*p.sh: nenet 128-133/b dhe 141-144/a*) për palët në mungesë apo përfaqësuesit e tyre, duke u dërguar atyre njoftimet gjatë gjykimit dhe më pas edhe për vendimin e gjykatës, si dhe ka administruar aktet përkatëse të njoftimit, por këto njoftime preken nga pavlefshmëri sipas nenit 122 të KPC (*të tilla që krijojnë pasiguri të plotë për personin apo datën e njoftimit*), atëherë “forma e prerë” që i ka shënuar gjykata vendimit të saj (*për mosankimim nga palët në mungesë*), mund të cenohet vetëm nëpërmjet paraqitjes së kërkesës për rivendosje në afat të ankimit, në të cilën pala e interesuar shënon si shkak për humbjen formale të afatit të ankimit, pavlefshmërinë e njoftimeve të kryera nga gjykata. Po kështu vepron edhe pala që ndonjëse ka dijeni

për procesin, ka qenë në mungesë në shpalljen e vendimit, ose vendimi është shpallur i paarsyetuar dhe akti i njoftimit të vendimit të arsyetuar të gjykatës për të është i pavlefshëm sipas nenit 122 të KPC. Edhe kjo palë duhet të kërkojë rivendosjen në afat të ankimit, nëse dëshiron të ankimojë vendimin e gjykatës. Pavlefshmëria e njoftimit në këtë rast, përbën një rrethanë që nuk duhet të ketë të bëjë me vullnetin e palës, siç janë për shembull rastet e parashikuara nga nenet 129(5), 158(5) të KPC (*detyrimi i palëve dhe personave të tretë për të njoftuar gjykatën për ndryshimin e të dhënave të tyre elektronike të kontaktit*), përndryshe pretendimi për pavlefshmëri është i papranueshëm.

Nisur nga sa më sipër, Kolegji vëren se instituti procedural i rivendosjes në afat të ankimit është aspekti ekuilibrues i ngurtësisë që shoqëron në vetvete ekzistencën e afateve procedurale dhe përbën përjashtimin nga rregulli, i cili ndikon në përforcimin e vetë rregullit. Ky institut i jep elasticitetin e nevojshëm procedurave gjyqësore dhe shërben për mbrojtjen dhe garantimin e procesit të rregullt ligjor. Rivendosja në afat e cila parashikohet nga nenet 151, 152 e 458 të KPC, është mjete i mbrojtjes për palën që, pa fajin e saj, humb formalisht një afat ankimi. Kjo, si në rastin kur ajo vetë apo përfaqësuesi i saj për shkaqe të arsyeshme ndodhen në kushtet e pamundësisë absolute për paraqitjen e ankimit, që nuk varet nga rrethana që mund të parashikoheshin prej tyre, ashtu edhe në rastin kur afati humbet për shkak të pavlefshmërisë së njoftimeve, të cilat formalisht janë kryer nga gjykata, por që në thelb janë të vesuara në atë masë, sa ligji i quan të pavlefshme. Në këtë rast, pala e interesuar, e cila dëshiron të paraqesë ankim, do që të zhbëjë cilësinë e formës së prerë të vendimit gjyqësor, dhe kjo realizohet vetëm nëpërmjet procedurës së posaçme të rivendosjes në afat, e cila sipas neneve 152 e 458 të KPC, është një procedurë që zhvillohet në prani edhe të palës tjetër kundërshtarë, pasi është zgjatim natyral i institutit procedural të ankimit dhe vlerësimit gjyqësor të respektimit apo jo të afatit të ankimit nga palët e interesuara. [...] Kjo pasi, siç u tha më lart, nëse nuk ushtrohet e drejta e ankimit (në rastet kur lejohet ankimi), vendimi merr formë të prerë dhe nuk mund të cenohet më ajo që është vendosur nga gjykata, pasi cenohet siguria juridike dhe gjëja e gjykuar (*kur nuk ka mjete të tjera ankimi në dispozicion*), përveç kur vendimi ka natyrë të tillë që ligji parashikon se mund të ndryshohet sa herë ndryshojnë rrethanat (si p.sh: vendimi që ka vendosur një detyrim për ushqim).

Në rastin e humbjes së afatit të ankimit për shkak të pavlefshmërisë së njoftimeve, ky fakt përbën argument për të kërkuar rivendosjen në afat

të ankimit të munguar, e jo paraqitjen e një padie për pavlefshmërinë e njoftimeve. Në këtë rast, pretendimi që shërben për të mbështetur kërkesën për rivendosje në afat, ngrihet gjatë kësaj procedure të posaçme ku gjykata heton dhe vlerëson faktin nëse pretendimi i parashtruar është apo jo i vërtetë. Por, nuk ka interes juridik pala e interesuar që të iniciojë një proces gjyqësor de novo me palë kundërshtare vetëm për këtë pretendim, duke paraqitur padi me objekt pavlefshmërinë e njoftimeve, kundrejt palës tjetër kundërshtare të gjykimit të themelit. Aktet e njoftimit, janë akte të gjykatës dhe çdo pretendim për pavlefshmëri të tyre i adresohet gjykatës nëpërmjet kërkesës për rivendosje në afat, ku gjatë kësaj procedure, për shkak se potencialisht mund të preken të drejtat e palës tjetër, dëgjohet edhe kjo e fundit, në lidhje me qenien apo jo të pavlefshme të njoftimeve. Nëpërmjet këtij procesi, i cili ka si objekt të tij vetëm rrethanat që kanë penguar ushtrimin e të drejtës së ankimit nga pala e interesuar, mundësohet zgjidhja e pretendimit dhe eventualisht rivendosja në vend e të drejtës.

[...]

Kolegji vlerëson se [...] formulim i nenit 152 të KPC rregullon disa çështje: 1) Përcakton se është gjykata që ka dhënë vendimin ajo që shqyrton dhe vendos për kërkesën për rivendosjen e afatit të humbur të ankimit (*shih dhe nenin 458 të KPC*), 2) Pala e interesuar duhet të paraqesë edhe dokumentet (provat) që justifikojnë ekzistencën e rrethanave të tilla që vlerësohen të arsyeshme dhe që i pamundësonin palës ushtrimin e të drejtës së ankimit brenda afatit të përcaktuar nga ligji, 3) Pala e interesuar ka detyrimin që bashkë me kërkesën për rivendosjen në afat, të paraqesë edhe ato dokumente për të cilat kërkohet rivendosja e afatit, d.m.th në rastin e ankimit atë akt procedural që do të duhej të ishte paraqitur brenda afatit të humbur pa fajin e palës, por që për shkak të rrethanave të justifikuara, nuk qe e mundur të paraqitej. Në këtë rast, shprehja “dokumentet” ka disa kuptime njëherësh, si në kuptim të provave që provojnë rrethanat e arsyeshme që penguan ushtrimin e të drejtës së ankimit, ashtu edhe vetë aktin e ankimit që kërkohet të rivendoset në afat.

Pala ka interes juridik për paraqitjen e kërkesës për rivendosjen në afat të ankimit, vetëm nëse e shoqëron kërkesën e saj me aktin procedural të ankimit, ashtu siç kërkon neni 152 i KPC [...]. Nëse pala nuk e bashkëlidh ankimin, atëherë gjykata duhet ta konstatojë me të meta kërkesën dhe t'i lërë asaj një afat për plotësimin e saj me aktin procedural për të cilin kërkohet rivendosja në afat (*sipas nenit 455 të KPC*). Pala nuk ka interes nëse kërkon thjesht rifillimin e afatit nga e para, në mënyrë që të ketë në dispozicion një afat të ri, gjatë të cilit të vlerësojë nëse do e bëjë apo jo ankimin. Afati i kaluar nuk mund të rifillojë edhe njëherë, por e drejta e

“cenuar” mund të “shërohet”. Ndaj flitet për rivendosje në afat (rivendosje në situatën *quo ante*) dhe jo rifillim të afatit. Kjo pasi, pala kur merr dijëni efektive për vendimin gjyqësor të arsyetuar, të cilin kërkon ta ankimojë, ndonëse e humbi më parë afatin ligjor të ankimit për shkaqe të pavarura nga vullneti i saj (qoftë edhe për shkak të njoftimit të pavlefshëm), duhet të paraqesë kërkesën për rivendosjen në afat të ankimit dhe bashkë me këtë kërkesë të paraqesë edhe kopjen e ankimit që kërkon të rivendosë në afat, me qëllim që edhe ai bashkë me kërkesën t’i njoftohet palëve të tjera. Në këtë mënyrë, palët e tjera kanë mundësi që të paraqesin kundërshtimet e tyre (nëse kanë) për kërkesën për rivendosje në afat dhe njëkohësisht, nëse dëshirojnë, të paraqesin edhe kundërankimet (apo kundërrekurset) përkatëse, me qëllim që nëse kërkesa për rivendosje në afat pranohet, gjykata që do të shqyrtojë ankimin, të ketë mundësi të vlerësojë edhe qëndrimin e palës kundërshtare në lidhje me përmbajtjen e tij. Kjo do të thotë se në procedurën që pason paraqitjen e kërkesës për rivendosje në afat, gjykata mban parasysh dhe zbaton *mutatis mutandis* edhe rregullat e tjera procedurale që shoqërojnë paraqitjen e mjetit përkatës të ankimit, që lidhen me pranueshmërinë e tij, si dhe plotësinë e aktit procedural të ankimit, konform neneve 442 e vijues të KPC (*për aq sa i lejohet të vlerësojë gjykatës që ka dhënë vendimin*).

Kolegji thekson se nëse do të pranohej se nëpërmjet institutit procedural të rivendosjes në afat, rifillon edhe njëherë një afat i caktuar, atëherë rrezikohet që ky mjet procedural të kthehet në jo efektiv, pasi mund të prodhojë situata absurde kur pas rivendosjes së afatit, lindin rrethana të tjera që i pamundësojnë palës sërish paraqitjen e ankimit, e kështu mund të kalohet në një proces ciklik kërkesash për rivënien e afateve njëri pas tjetrit, duke dëmtuar sigurinë juridike dhe afatet e arsyeshme të gjykimit. Kolegji vëren se nuk është, e nuk mund të jetë ky kuptimi i institutit të rivendosjes në afat, e për këtë qëllim ligji ka përcaktuar në nenin 152 të KPC se kërkesës për rivendosje në afat i duhet bashkëlidhur edhe dokumenti (në këtë rast akti procedural) për të cilin kërkohet rivendosja në afat. Në këtë mënyrë, shmanget mundësia e rifillimit disa herë të të njëjtit afat, për shkaqe të ndryshme, ekonomizohet procesi dhe garantohet gjykimi i çështjes në afate të arsyeshme, duke u respektuar njëkohësisht edhe parimi i sigurisë juridike. E njëjta qasje legislative gjendet edhe në nenet 147 e 420/1 të KPP, apo nenin 54 të KPA.

Referuar sa më sipër dhe në lidhje organike dhe aksesore me faktin se kërkesës për rivendosje në afat të ankimit i duhet bashkëlidhur edhe

akti procedural i ankimit për të cilin paraqitet kjo kërkesë, shtrohet pyetja: a ka një afat pala e interesuar për të paraqitur kërkesën për rivendosje në afat të ankimit? Në lidhje me këtë ligji procedural civil nuk ka parashikuar drejtpërdrejtë një rregull të tillë, porse në nenin 445 të KPC është parashikuar vetëm afati i gjatë prekluziv një vjeçar [...]. Kjo dispozitë rregullon vetëm afatin prekluziv një vjeçar i cili fillon nga dita e shpalljes së vendimit dhe pasi mbaron, shuan të drejtën e ankimit të palëve. Ky rregull nuk zbatohet vetëm në rast se njoftimet janë të pavlefshme dhe për këtë shkak pala në mungesë nuk ka qenë në dijeni të procesit gjyqësor. Pra, në rastin e njoftimeve të pavlefshme, pala në mungesë si më sipër nuk ndalohet të ushtrojë të drejtën e ankimit, e cila siç u tha më sipër, do të lejohet në kuadër të procedurës së rivendosjes në afat. Ndaj, meqë kërkesës për rivendosje në afat i duhet bashkëlidhur detyrimisht edhe akti procedural i ankimit, ky fakt bën që për ushtrimin e kësaj të drejte aksesore, në mungesë të një parashikimi të ndryshëm ligjor, e në funksion të garantimit të barabartë të të drejtave të palëve, të merret për referencë afati i ankimit për të cilin paraqitet kërkesa për rivendosjen në afat. Në këtë rast, mbahet një standard si për rastin kur humbja e afatit ndodh për shkak të pavlefshmërisë së njoftimeve, ashtu edhe kur gjatë kohëvazhdimin të afatit, pala që ka dijeni për vendimin e arsyetuar të gjykatës, e humb afatin e ankimit për shkaqe të arsyeshme që nuk varen prej saj.

Pra, kërkesa për rivendosjen në afat të ankimit duhet të paraqitet brenda të një afati të njëjtë me atë që parashikon neni 443 i KPC për bërjen e ankimit përkatës i cili kërkohet të rivendoset. Ky afat do të fillojë të llogaritet sipas nenit 148 të KPC, nga dita e nesërme e ditës së marrjes dijeni efektivisht për vendimin e arsyetuar për të cilin kërkohet rivendosja në afat e ankimit (*në rastin e pavlefshmërisë së njoftimeve*), ose nga dita e nesërme e ditës kur ka pushuar së ekzistuari shkak i arsyeshëm (*forcë madhore apo shkak tjetër i arsyeshëm që nuk mund të parashikohej nga pala*) që e ka penguar palën të ushtrojë të drejtën e ankimit. Ky arsyetim, sidomos sa i përket pavlefshmërisë së njoftimit, si shkak për rivendosjen në afat të ankimit, mbështetet edhe në kuptimin e paragrafit të tretë të nenin 120 të KPC [...].

Nëse pala e interesuar është penguar në ushtrimin e të drejtës së ankimit ndaj një vendimi gjyqësor, vetëm për shkak të njoftimeve të pavlefshme të këtij vendimi dhe më pas ndonëse merr dijeni efektivisht për këtë vendim, nuk vepron brenda të njëjtës kohë sa afati i ankimit që kërkon të rivendosë, duke mos paraqitur kërkesën për rivendosje në afat të këtij ankimi, atëherë kjo palë vlerësohet se ka hequr dorë heshtazi nga

pretendimi për pavlefshmëri të njoftimit e për rrjedhojë nuk mund të gëzojë më mbrojtje e drejta e saj e ankimit dhe nuk mund të pranohet rivendosja në afat, për mungesë interesi juridik. Heqja dorë heshtazi nga pretendimi për pavlefshmërinë e njoftimit, nëse ai është i vetmi argument në të cilin pala e mbështet kërkesën për rivendosje në afat, dëmton drejtpërdrejtë mundësinë e saj për mbrojtjen e të drejtës së ankimit, pasi edhe kjo e drejtë humbet bashkë me pretendimin e pa ngritur në kohë. Kjo mënyrë të kuptuari e dispozitave ligjore të mësipërme është nga njëra anë garantuese për palën që gabimisht dhe pa fajin e saj është penguar që të ushtrojë të drejtën e ankimit, e cila mund ta rivendosë të drejtën e saj nëpërmjet paraqitjes brenda afatit të kërkesës për rivendosje në afat të ankimit, e nga ana tjetër është shkurajuese për palën që neglizhon apo qëllimisht nuk vepron në kohë dhe zvarrit pa shkak mbrojtjen e të drejtave të saj. Në rastin e fundit, balanca midis interesit për mbrojtjen e të drejtave të atij që me vetëdije nuk vepron për t'i mbrojtur ato brenda afatit dhe interesit për garantimin e sigurisë juridike që prodhojnë vendimet e formës së prerë, anon nga ana e kësaj të fundit.

Lidhur me sa është trajtuar më sipër në këtë vendim njësoje, shtrohet për zgjidhje qëndrimi që duhet të mbajnë gjykatat për çështjet e gjykuara para njësimi të praktikës gjyqësore. Në lidhje me këtë, Kolegji thekson se gjykatat në shqyrtimin e kërkesave të paraqitura e të shqyrtuara para botimit në Fletoren Zyrtare të këtij vendimi njësoje, duhet të bëjnë kujdes që sa është theksuar më sipër, të mos lëndojnë në mënyrë joproporcionale të drejtat procedurale të palëve. [...]. Rrjedhimisht gjykatat duhet të kenë parasysh si vijë orientuese, që të rregullojnë sa të jetë e mundur procedurën, në atë mënyrë që të garantojë ushtrimin efektiv të të drejtave nga palët. P.sh: nëse një palë ka iniciuar një proces për pavlefshmëri njoftimesh, por nga kjo del qartë se kërkohet rivendosja në afat e të drejtës së ankimit të humbur për shkak të pavlefshmërisë së njoftimeve, atëherë gjykatat duhet të vlerësojnë thelbin e kërimit dhe të kërkojnë nga pala edhe paraqitjen e ankimit përkatës, e më pas të disponojnë për rivendosjen në afat, nëse ky kërkim rezulton i mbështetur në ligj e në prova. Në zgjidhjen e drejtë të çështjeve të parashtruara dhe të shqyrtuara para njësimi, sa i përket elementëve formalë të procesit, gjykatat duhet të mbajnë parasysh parimin e së drejtës së shënuar në paragrafin e fundit të nenit 119 të KPC [...]. Kësisoj, nuk mund të cenohet një vendim i marrë për një çështje të shqyrtuar para njësimi të praktikës, në të cilën p.sh: gjykata ka vendosur rifillimin e afatit procedural dhe pala e interesuar ka ushtruar më pas të drejtën e ankimit brenda afatit të rifilluar, dhe aktet janë përcjellë në

gjykatën kompetente për shqyrtimin e ankimit. Në këtë rast pavarësisht të metave, akti e ka arritur qëllimin për të cilin është destinuar. Në të njëjtën frymë gjykatat duhet të vlerësojnë edhe raste të tjera që mund të lindin në praktikë.

[...]

Në lidhje me zgjidhjen çështjes objekt gjykimi, Kolegji vëren, se[...]referuar akteve procedurale në dosjen gjyqësore, rezulton se shkalla e parë nuk e ka administruar dosjen e themelit për të parë dhe vlerësuar pretendimet mbi mosnjoftimin e rregullt të kërkuësve. Kjo e metë e hetimit gjyqësor nuk është rregulluar as nga gjykata administrative e apelit. Sa herë kërkohet rivendosja në afat e ankimit, gjykata duhet të administrojë dosjen origjinale, ose në pamundësi një kopje të vërtetuar të saj, pasi nëpërmjet kësaj mund të vlerësojë nëse qëndrojnë apo jo pretendimet e kërkuësit për pavlefshmëri të njoftimeve. Disa nga aktet e njoftimit të gjykimit të themelit, rezulton se janë depozituar nga kërkuësit, të cilët bashkëlidhur rekursit[...].

Kolegji vlerëson se gjykatat më të ulta kanë zbatuar gabim nenin 152 të KPC [...]. i cili plotëson nenin 458 të këtij Kodi, kur nuk kanë konstatuar të metë kërkesën për rivendosje në afat dhe të kërkonin nga kërkuësit që asaj ti bashkëlidhej edhe akti procedural i ankimit për të cilin kërkohej rivendosja në afat. Kjo e metë formale i pamundëson Gjykatës së Lartë vlerësimin e mëtejshëm të argumenteve në lidhje me shkakun e mosmarrjes dijeni nga pala, që është pavlefshmëria e njoftimeve, pasi pavarësisht nëse ky pretendim është apo jo i bazuar, në gjendjen që janë aktet, nuk mund të disponohet me vendim për rivendosjen në afat të një ankimi që mungon në dosje.

Kolegji vlerëson, se referuar analizës së mësipërme lidhur me aktet e ndodhura në dosje, ndodhemi në kushtet kur duhet të prishet vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit dhe çështja të dërgohet për rishqyrtim në këtë gjykatë me tjetër trup gjykues. Në rigjykim, kjo gjykatë t'i lërë afat palës kërkuëse që të plotësojë kërkesën për rivendosje në afat me ankimin përkatës, të administrojë dosjen gjyqësore të themelit, për të cilën kërkohet të ushtrohet ankim, e më pas të vijojë me shqyrtimin e çështjes, duke u shprehur për shkaqet e parashtruara nga palët, në lidhje me themelësinë e kërkesës për rivendosjen në afat të ankimit.

Kufizimi i së drejtës së ankimit (apel/rekurs) në rastin e mosmarrëveshjes pavlefshmëria e titullit ekzekutiv dhe/ose kundërshtimi i veprimeve përmbartimore: Vendim Njësues Nr.00-2023-5688(409), datë 23.11.2023

Në zbatim të neneve 45 dhe 56 të ligjit me nr. 49/2012, i ndryshuar, për padi me objekt “pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv”, për tituj të përcaktuar në pikat “a”, “b”, “c” dhe “ç” të këtyre neneve, si dhe për ankimin ndaj veprimeve të përmbartuesit gjyqësor, për ekzekutimin e këtyre titujve, e drejta e ankimit/rekursit ndaj vendimeve përfundimtare të gjykatës administrative do të kufizohet në përputhje me parashikimet e bëra nga ligjvënësi në këto dispozita.

Fjalë kyçe: Kufizimi i të drejtës së apelit/rekursit, pavlefshmëria e titullit ekzekutiv, kundërshtimi i veprimeve përmbartimore

Rrethanat e çështjes:

[...] IKMT me vendimin nr. 32, datë 17.12.2014, është marrë ndaj paditësit B. B masa administrative gjobë në shumën 500.000 (pesëqind mijë) lekë, për kundërvajtjen administrative “Ndërtim tende me konstruksion druri e ndërtuar në hapësirë publike pa leje përkatëse”. Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë, [...] ka vendosur pranimin e kërkesës, lëshimin e urdhrit të ekzekutimit për vendimin [...] e IKMT për subjektin fizik dhe urdhërimin e shërbimit përmbartimor për zbatimin e këtij vendimi. [...] rezulton se përmbartuesi gjyqësor privat A.V ka njoftuar paditësin për përmbushjen dhe ekzekutimin vullnetarisht të detyrimit kundrejt kreditorit IKMT.

Më datë 07.03.2016, shoqëria përmbartimore ka vijuar procesin e ekzekutimit të detyrueshëm të titullit ekzekutiv.. [...]

Gjykata e Administrative e Shkallës së Parë Tiranë, me vendimin nr. 3492, datë 04.07.2016, ka vendosur: “Rrëzimin e padisë si të pabazuar në ligj dhe në prova [...]”

Gjykata Administrative e Apelit, me vendimin nr. 360, datë 12.10.2022, ka vendosur: “Lënien në fuqi të vendimit nr.3492 (80-2016-3490, datë 04.07.2016 të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë [...]”.

Arsyetimi i Kolegjit:

Mbi nisjen e procedurës së gjykimit njësoes

[...] Kolegji konstaton se praktika e tij gjyqësore lidhur me kufizimin e të drejtës së rekursit për shkak të vlerës në paditë me objekt pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv dhe kundërshtimin e veprimeve përmbarimore mbi këto tituj ekzekutiv, nuk ka qenë e njëtrajtshme. Në vendimin nr. 00-2021-1850, datë 07.10.2021, ku kundërshtohet vlefshmëria e titullit ekzekutiv “Vendim dënimi me gjobë” i nxjerrë prej IKMT dhe njëkohësisht kundërshtoheshin veprimet përmbarimore, është mbajtur qëndrimi se kufizimi i të drejtës së rekursit lidhet vetëm me vlefshmërinë e aktit (titulli ekzekutiv, vendimi i dënimit me gjobë) dhe sa i përket kundërshtimit të veprimtarisë së përmbaruesit, shkaqet e parashtruara në rekurs do të duhet të shqyrtohen në themel nga ana e Kolegjit, pavarësisht vlerës së vogël të titullit ekzekutiv. [...]

Në një rast tjetër të praktikës gjyqësore, vendimin nr. 00-2021-1432, datë 23.09.2021, Kolegji ka shqyrtuar kërkimin për pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv “Vendim dënimi me gjobë” të nxjerrë nga Zyra Shqiptare për të Drejtën e Autorit, si dhe pretendimet për paligjshmërinë e veprimeve të përmbaruesit gjyqësor, në funksion të ekzekutimit të titullit ekzekutiv, duke mbajtur qëndrimin se kufizimi i të drejtës së rekursit shtrihet, jo vetëm mbi titullin ekzekutiv, por vepron edhe mbi kërkimin për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore të kryera në funksion të ekzekutimit të këtij titulli.

Sa më sipër, Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë konstaton se vihen re praktika të ndryshme gjyqësore, në lidhje me çështjen nëse do të gjejë zbatim kufizimi i së drejtës së ankimit (apel/rekurs), referuar neneve 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012, kur objekt i mosmarrëveshjes është “pavlefshmëria e titullit ekzekutiv dhe/ose kundërshtimi i veprimeve përmbarimore” dhe titulli ekzekutiv përfaqëson një vlerë monetare nën limitimin e parashikuar nga ligji për lejimin e ushtrimit të ankimit (apel dhe rekurs). Kolegji thekson se paqartësia e vazhdueshme në kohë e praktikës gjyqësore është e papajtueshme me parimin e shtetit të së drejtës dhe me parimin e sigurisë juridike. [...]

Kolegji [...] me qëllim njësimin e praktikës, duke shtruar për njësim pyetjen:

“Në zbatim të neneve 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012, i ndryshuar, a kufizohet e drejta e ankimit/rekursit ndaj vendimeve përfundimtare të gjykatës administrative për padi me objekt “Pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv”, si dhe për ankimin ndaj veprimeve të përmbaruesit gjyqësor?”

Për shkak të interesit që paraqet çështja e shtruar për njësimin e praktikës gjyqësore, Kolegji, në mbështetje të nenit 62/a (7), të ligjit nr. 49/2012, kërkoi mendimin me shkrim nga Avokatura e Shtetit për çështjen ligjore të shtruar për njësim.

Avokatura e Shtetit, [...] ka parashtruar se ligjvënësi në përmbajtjen e neneve 45/a dhe 56/a të ligjit nr. 49/2012, ka përcaktuar tekstualisht pamundësinë e ushtrimit të ankimit/rekursit për kundërshtimin e dënimit për kryerjen e kundërvajtjeve administrative, respektivisht me vlerë më të vogël se njëzet/dyzetfishi i pagës minimale në shkallë vendi. [...] Kështu që kundërvajtësi nuk mund të ushtrojë ankim/rekurs, në fazën ekzekutive ndaj gjobave që janë nën parashikimet ligjore të përcaktuara me nenet 45/a dhe 56/a të ligjit nr. 2012/49.

Lidhur me çështjen e shtruar për njësim

Mbi paditë e ngritura në gjykimin administrativ në mbështetje të nenit 609 dhe 610 të Kodit të Procedurës Civile.

[...] Sipas nenit 164 të KPA, akti administrativ mund të ekzekutohet vetëm pasi ka hyrë në fuqi. Nëse ndaj aktit nuk lejohet ankim administrativ, apo kur lejohet ankim, por ky i fundit nuk ka efekt pezullues, akti administrativ fillon të ekzekutohet menjëherë. Nëse ndaj aktit lejohet ankim administrativ, ai bëhet i ekzekutueshëm kur ndaj tij nuk është bërë ankim brenda afatit. Në të kundërt, kur është bërë ankim, akti bëhet i ekzekutueshëm pas njoftimit të vendimit që zgjidh ankimin nga organi administrativ epror, nëse ky i fundit e ka refuzuar apo nuk e ka pranuar apelimin. Pra, efektet e akteve administrative individuale, nëpërmjet ekzekutimit të tyre realizohen pasi ato të kenë hyrë në fuqi.

Në këtë aspekt, Kolegji e vlerëson të nevojshme t'i referohet kuptimit që jep ligji për titujt ekzekutivë. Referuar nenit 510 të KPC, në të cilin listohen titujt ekzekutivë, [...] Kjo nuk do të thotë se çdo akt administrativ i nxjerrë nga organi publik konsiderohet automatikisht titull ekzekutiv. Përkundrazi, tituj ekzekutiv janë vetëm ato akte administrative për të cilat shprehet legjislacioni i posaçëm. Kështu, sipas nenit 22 të ligjit nr. 10279, datë 20.5.2010 "Për kundërvajtjet administrative": [...] Edhe në nenin 30 të këtij ligji .. [...]

Mbi këtë analizë ligjore, duke iu referuar katër rasteve, për të cilat në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012, kufizohet e drejta për ankim apo recurs, Kolegji çmon se nuk mund të konkludohet *a priori* se aktet administrative të listuara e kanë cilësinë e titullit ekzekutiv. I vetmi përjashtim mund të jetë për aktin administrativ të dënimit për kryerjen

e një kundravajtje administrative, të cilin legjislacioni i posaçëm e konsideron titull ekzekutiv dhe që është menjëherë i ekzekutueshëm (shkronja “a”). Për rastet e tjera, ligji kërkon të kthehen në tituj ekzekutivë që të fillojë ekzekutimi i detyrueshëm. Referuar nenit 609 të KPC, ky titull ekzekutiv i formësuar nëpërmjet vendimit gjyqësor të formës së prerë që ka njohur të drejtën e subjektit, mund të kundërshtohet për pavlefshmëri vetëm për fakte të ngjara pas dhënies së këtyre vendimeve gjyqësore që kanë zgjidhur ankimin e subjektit pretendues. Në kushtet që në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm të titullit ekzekutiv, lindin marrëdhënie juridike procedurale, si ndërmjet palëve që tërheqin të drejta apo mbartin detyrime nga ky titull, ashtu edhe ndaj përmbaruesit gjyqësor, si subjekti që, nëpërmjet veprimtarisë së tij procedurale, përmbush ekzekutimin e titullit, KPC, ka parashikuar edhe një mjet tjetër mbrojtje, sic është ankimi ndaj veprimeve të këtij të fundit. [...]

Për të garantuar të drejtën për një proces të rregullt ligjor gjatë gjithë gjykimit civil/administrativ, KPC ka parashikuar mjete procedurale efektive edhe në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm. Në respektim të parimit të ligjshmërisë, për të ndrequr gabimet që mund të bëhen nga përmbaruesit gjyqësor në ekzekutimin e detyrueshëm, si dhe për të shmangur dëmet që mund t'i vijnë të interesuarve nga ekzekutimi i detyrueshëm, ligji ka ofruar mjetin procedural të pavlefshmërisë së titullit ekzekutiv (neni 609 i KPC), si dhe kundërshtimin e veprimeve të përmbaruesit gjyqësor (neni 610 i KPC). Procesi gjyqësor i zhvilluar gjatë fazës ekzekutive konceptohet një dhe i vetëm, si zgjatim i procesit gjyqësor njohës, ku gjyqtari i ekzekutimit, nëpërmjet vendimeve që lëshon gjatë kësaj faze, kontrollon veprimtarinë ekzekutive të përmbaruesit gjyqësor, njëlloj sikurse gjyqtari i çështjes së themelit kontrollon dhe drejton procesin gjyqësor njohës nëpërmjet urdhrave dhe vendimeve të ndërmjetme.

Lidhur me natyrën e mjeteve procedurale të parashikuara në nenin 609 dhe 610 të KPC, në vendimin njësesues nr. 392, datë 26.10.2022 të Kolegjit Civil Gjykatës së Lartë, është theksuar [...]

Mbi këtë analizë ligjore dhe jurisprudenciale, Kolegji vlerëson se, nisur nga objekti dhe shkaku, këto dy mjete procedurale mbrojtje nuk kanë arsye të qëndrojnë së bashku në objektin e një padie, si kërkime autonome pasi, nëse kërkohet pavlefshmëria e pjeshme apo tërësore e titullit ekzekutiv, pasoja e këtij kërkimi çon detyrimisht në anulimin e një pjese apo të gjithë procesit të ekzekutimit të detyrueshëm dhe, në këtë kuptim, paditësi nuk ka në fokus të drejtpërdrejt, veprime apo mosveprime të caktuara të përmbaruesit. Ndërsa, kur kërkohet të deklarohet i paligjshëm një veprim

apo mosveprim përmbarimor, paditësi ka pretendime lidhur me mënyrën se si po ekzekutohet ai. Mjeti i mbrojtjes sipas nenit 609 të KPC është padi, ndërsa mjeti i mbrojtjes sipas nenit 610 të KPC është ankim, në kuptim të nenit 442/a të këtij Kodi. Këto mjete janë të dallueshme nga njëri – tjetri dhe jo automatikisht të bashkueshëm në një gjykim të vetëm.

Mbi proporcionalitetin e kufizimit të të drejtës së ankimit në paditë administrative me objekt pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv dhe/ose kundërshtimin e veprimeve përmbarimore.

E drejta për t'iu drejtuar gjykatës me qëllim kundërshtimin e një akti të organeve të administratës publike konsiderohet si një e drejtë themelore autonome dhe si element i procesit të rregullt ligjor, parashikuar nga nenet 6 dhe 13 të KEDNJ dhe neni 42 i Kushtetutës. [...]

Në respektim të këtij parimi dhe në mbrojtje të interesit publik dhe të të drejtave e interesave të ligjshëm të personave privatë, të cenuara nga veprimtaria administrative e organeve publike, ligji nr. 49/2012, ka garantuar të drejtën e subjekteve për ta kundërshtuar aktin në rrugë gjyqësore. [...] Lidhur me të drejtën e ankimit, në ligjin nr. 2012/49, ligjvënësi ka parashikuar kufizimin e kësaj të drejte, apelit apo rekursit, respektivisht ndaj vendimit përfundimtar të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë dhe Gjykatës Administrative të Apelit, për disa padi të parashikuara shprehimisht në ligj. Kështu, sipas nenit 45 të ligjit nr.49/2012, i titulluar “*Vendime të paankimueshme*”: [...] Më tej, sipas nenit 56 të ligjit nr. 49/2012, i titulluar “*Vendime të paankimueshme në Gjykatën e Lartë*”: [...]

Sipas dispozitave të mësipërme, kufizimi i të drejtës së ankimit është konceptuar ngushtësisht i lidhur me vlerën e ulët monetare të çështjes në kontekstin e një gjykimi administrativ. [...] Kufizimi i të drejtës së rekursit, i materializuar në nenin 472 të KPC dhe më pas, në nenin 58 të ligjit nr. 49/2012, **në përcaktimin në mënyrë shteruese të shkaqeve për të cilat mund të ushtrohet ky mjet ankimi, është një standard që respektohet në praktikën e Gjykatës së Lartë.** Kufizimi i të drejtës së ankimit apo rekursit ndaj një vendimi gjyqësor për shkak vlere, sipas parashikimeve të nenit 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012, është një risi që solli miratimi i ligjit nr. 49/2012, i cili, edhe pse në vetvete konkuron me disa parime kushtetuese, konkretisht të drejtën e aksesit që ka çdo subjekt për t'iu drejtuar gjykatës, për të pasur një proces gjyqësor të rregullt apo edhe të drejtën e ankimit kundër një vendimi gjyqësor në një gjykatë më të lartë, në thelb nuk i cenon ato. [...] Përmbajtja e këtyre dispozitave është trajtuar

edhe në vendimin njësues nr. 3, datë 06.12.2013, Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, ku theksohet: “... *Me qëllim vlerësimin e zbatimit të parimit të proporcionalitetit kur me ligj vendoset një kufizim i një të drejte themelore, duhet të identifikohen interesat publikë për të cilat është vendosur masa kufizuese. Në rastin konkret, interesi publik i identifikuar ka të bëjë me nevojën e një administrimi sa më të mirë, efektiv dhe efikas të drejtësisë, duke i dhënë zgjidhje sa më të shpejtë mosmarrëveshjeve administrative dhe arritjen e paqes sociale me kosto sa më të ulët për shtetin dhe publikun*”.

Në zbatim të neneve 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012 dhe qëndrimit të mësipërm unifikues, Kolegji ka vendosur tashmë disa standarde jurisprudenciale mbi kufizimin e rekursit për shkak vlere, duke theksuar se ky kufizim për kundërshtimin e dënimit për kryerjen e kundërvajtjeve administrative me vlerë më të vogël se dyzetfishi i pagës minimale në shkallë vendi, vepron pavarësisht faktit nëse kundërshtohet dënimi administrativ si akt administrativ, apo si titull ekzekutiv, pasi, në interpretim teleologjik të nenit 56 shkronja “a” të ligjit nr. 49/2012, qëllimi i ligjvënësit në parashikimin e këtij kufizimi ka qenë shmangia e juridiksionit rishikues të Gjykatës së Lartë lidhur me çështje administrative, objekti i padisë së të cilave përmban një vlerë më të vogël se masa e përcaktuar në ligj. (*shih vendimi nr. 00 – 2021 – 1850, datë 07.10.2021 të Kolegjit Administrativ*). Kolegji ka interpretuar më tej kufizimin e të drejtës së rekursit edhe në rastet kur objekt padie janë disa akte administrative, të cilat individualisht janë nën kufizimin financiar të caktuar në ligjin nr. 49/2012, por të marra së bashku në objektin e padisë janë mbi vlerën e këtij kufizimi. Në këto raste Kolegji ka vlerësuar se fakti që pala paditëse i ka bashkuar në një padi të vetme të gjitha kërkimet, nuk përlligj palët ndërgjyqëse që vlerën e padisë ta përcaktojnë si shumatore aritmetike të vlerës së çdo kërrimi. (*shih vendimi nr. 00-2023-2448, datë 23.03.2023 të Kolegjit Administrativ*). Këto vendimmarrje tregojnë se Kolegji është prirur me fleksibilitet drejt zbatueshmërisë së kufizimit të të drejtës së rekursit për shkak të vlerës së vogël. Ky qëndrim është çmuar në përputhje me qëllimin e ligjvënësit mbi kufizimin e aksesit në gjykimin rishikues për çështjet gjyqësore të një rëndësie të pakët financiare. Ky kufizim është bazuar mbi kriterin e vlerës së padisë, respektivisht për vlerë më të vogël se njëzetfishi i pagës minimale në shkallë vendi dhe për vlerë më të vogël se dhe dyzetfishi i pagës minimale në shkallë vendi.

Nga sa më sipër, referuar jurisprudencës së Gjykatës Kushtetuese dhe GJEDNJ si dhe në analizë të neneve 45 dhe 56 të ligjit nr. 2012/49, konstatohet se ligjvënësi ka përcaktuar qartësisht se cilat janë ato çështje

për të cilat, e drejta e ankimit ndaj vendimeve përfundimtare të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë dhe e drejta e rekursit ndaj vendimeve përfundimtare të Gjykatës Administrative të Apelit, nuk lejohet. [...]

Në analizë të dispozitave të mësipërme, konstatohet se për një kategori të caktuar çështjesh, kur akti administrativ apo vlera e padisë për mbrojtjen e të drejtave, lirive dhe interesave kushtetues dheligjorë, që rrjedhin nga sigurimet shoqërore dhe shëndetësore, ndihma ekonomike dhe pagesa e aftësisë së kufizuar, është deri në një vlerë të caktuar (sa më sipër kriteri i kufizimit është përcaktuar qartë në nenet 45 dhe 56 të ligjit), respektivisht Gjykata Administrative e Apelit dhe Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë nuk mund të investohen nëpërmjet mjetit të ankimit, apo të rekursit, për t'i marrë në shqyrtim vendimet përfundimtare të gjykatës administrative dhe ato të Gjykatës Administrative të Apelit. Ky kufizim i përcaktuar nga ligjvënësi, nuk është bërë pa qëllim dhe në asnjë rast ai nuk cenon parimet bazë të një procesi të rregullt gjyqësor, apo shkelje të të drejtave të subjekteve që marrin pjesë në këtë proces, referuar nenit 43 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, si dhe të nenit 13 të KEDNJ.

Në interpretim teleologjik të kufizimit të së drejtës së ankimit/rekursit, për paditë me objekt të përcaktuar qartë në nenet 45 dhe 56 të ligjit, Kolegji vlerëson se ky kufizim duhet të jetë i zbatueshëm edhe në proceset gjyqësore që mund të lindin në fazën e ekzekutimit të këtyre akteve administrative, të kthyera tashmë në tituj apo të ekzekutimit të vendimeve gjyqësore përfundimtare që kanë shqyrtuar ankimin individual ndaj një akti administrativ refuzues, ose mosmarrëveshjet që lidhen me mbrojtjen e të drejtave, lirive dhe interesave kushtetues dheligjorë, që rrjedhin nga sigurimet shoqërore dhe shëndetësore, ndihma ekonomike dhe pagesa e aftësisë së kufizuar. Nuk mund të ketë dy qasje të ndryshme në gjykatë, kur ndaj një akti administrativ me vlerë të përcaktuar e drejta e ankimit të kufizohet, në refencë të neneve 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012 dhe ndaj të njëjtit akt administrativ, tashmë i shndërruar në titull ekzekutiv dhe i paraqitur me një kërkim tjetër të objektit të padisë, referuar nenti 609 të KPC në “pavlefshmëri titulli ekzekutiv”, e drejta e ankimit të mos kufizohet, referuar dispozitave të mësipërme, por të ndjekë të gjithë shkallët e gjykimit. Në respektim të *ratio* të neneve 45 dhe 56 të ligjit, Kolegji vlerëson se qëllimi i ligjvënësit është kufizimi i të drejtës së ankimit për shkak vlerë, pavarësisht natyrës ekzekutive të aktit.

Për një kategori të caktuar çështjesh (për shkak të natyrës që kanë dhe vlerës së vogël që ato përfaqësojnë), ligjvënësi ka gjykuar, duke e sanksionuar në ligj, se një shkallë apelimi është mëse e mjaftueshme për subjektet që janë në proces gjyqësor, në mënyrë që ato të marrin një vendim

përfundimtar dhe të formës së prerë, referuar nenit 43 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë. Përfundimi i tyre në dy shkallë gjykimi do të bënte që pikërisht këto çështje të mos zvarriten pafundësisht në gjykim, por të marrin formë të prerë dhe vendimi të jetë përfundimtar. Kjo e bën procesin gjyqësor administrativ më efektiv dhe më të shpejtë. I njëjti parim vlen dhe për çështjet kur nga ligjvënësi është çmuar e përshtatshme që shqyrtimi i tyre të përfundojë brenda gjykimit njëshkallësh, pa pasur akses për ushtrimin e ankimit. [...]

Në mënyrë të posaçme, neni 56 i ligjit nr. 49/2012, ka pasur parasysh edhe natyrën e gjykimit në Gjykatë të Lartë, si një gjykatë ligji. Ligjvënësi ka përcaktuar qartësisht se Gjykata e Lartë nuk mund të ngarkohet pa shkak, me volum pune dhe shqyrtim dosjesh, për të cilat gjykimi me dy shkallë është mëse i mjaftueshëm, si dhe në kundërshtim me natyrën e gjykimit që kryen kjo gjykatë. (*shih vendimin nr.462, datë 03.05.2017 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë*). Qëllimi i ligjvënësit në vendosjen e kufizimeve të drejtës për ankim për shkak vlerës së objektit të padisë, ka qenë shmangia e mbingarkesave të gjykimeve të mosmarrëveshjeve administrative me vlerë të vogël padie, duke i dhënë fund gjykimit në shkallë të parë. Çmohet se një kufizim i tillë i shërben interesit publik, efektivitetit të gjykimit administrativ, si dhe ekonomisë gjyqësore, si parim që duhet të shtrihet në të gjitha nivelet e sistemit gjyqësor (*shih vendimi nr. 00-2021-993, datë 24.06.2022*).

Kufizimi i ushtrimit të ankimit për shkak vlere, duhet të veprojë edhe për sa i përket kërkimit për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore, të cilat lidhen pikërisht me ekzekutimin e aktit, për të cilin gjykata rishikuese ka akses të kufizuar. Kolegji vlerëson se me ankimin e kundërshtimit të veprimeve përmbarimore, të parashikuar nga neni 610 i KPC kundërshtohet mënyra e ligjshmëria e zhvillimit të vetë procesit të ekzekutimit të titullit ekzekutiv, për shkak të mosrespektimit të ligjit në vendimmarrjen dhe veprimet e përmbaruesit. Këto parregullsi formale ekzistojnë në ato raste kur aktet dhe sjelljet procedurale të përmbaruesit përbëjnë zbatim të gabuar të ligjit procedural civil, apo janë akte e sjellje të kryera nga përmbaruesi duke zbatuar gabim ligjin procedural në çështjen konkrete që procedohet për ekzekutim.

Në këtë mënyrë, kundërshtimi i veprimeve përmbarimore është një mjet procedural (ankim) që legjitimon palët të kundërshtojnë veprimet ose mosveprimet e përmbaruesit gjyqësor dhe jo mjet ankimi për të shqyrtuar themelsinë dhe bazueshmërinë në ligj të një titulli ekzekutiv. Shkaku për të cilin mund të kundërshtohen gjyqësisht veprimet e përmbaruesit lidhen kryesisht me parregullsitë procedurale që mund të kryhen prej tij, ose me

mungesën e kushteve që duhen për të proceduar lidhur me ekzekutimin e një titulli ekzekutiv. Këto parregullsi formale ekzistojnë në ato raste kur aktet dhe sjelljet procedurale të përmbaruesit përbëjnë zbatim të gabuar të ligjit procedural civil, apo janë akte e sjellje të kryera në zbatim të gabuar të ligjit procedural në çështjen konkrete që procedohet për ekzekutim.

Kolegji vlerëson se gjykata administrative rishikuese, ndodhur në kushtet e pamundësisë së shqyrtimit të (pa) ligjshmërisë së titullit ekzekutiv, nuk mund të gjykojë as ligjshmërinë e veprimeve përmbarimore të kryera në funksion të aktit i cili karakterizohet nga aksesit i kufizuar në gjykatë. Kolegji orientohet në këtë qasje duke pasur në vëmendje se veprimtaria administrative në kuadër të ekzekutimit të titullit ekzekutiv me vlerë të vogël, karakterizohet nga e njejta peshë relative në kuadër të kufizimit të aksesit në gjykatë, pasi veprimtaria përmbarimore kryhet në funksion të ekzekutimit të titullit, për atë masë dhe vlerë sa titulli rezulton i ligjshëm nga gjykimi pranë gjykatës së shkallës së parë ose gjykatës së apelit, varësisht vlerës së aktit.

[...] Në përfundim Kolegji vlerëson se, edhe për kërkimin për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore, kur titulli ekzekutiv për të cilin është kryer veprimi përmbarimor është një akt individual administrativ me vlerë të përcaktuar i cili kushtëzohet nga mosushtrimi i ankimit dhe rekursit sipas neneve 45 dhe 56 të ligjit nr.2012/49, do të duhet të aplikohet i njëjti kufizim për sa i përket ushtrimit të ankimit apo rekursit si për titullin ekzekutiv.

[...]

Në lidhje me rekursin e palës paditëse

[...] Në zbatim të sentencës njësuere e në mbështetje të nenit 56 të ligjit nr. 2012/49, Kolegji arrin në përfundimin se pala paditëse ka ushtruar rekurs ndaj një vendimi për të cilin nuk lejohet e drejta e ushtrimit të këtij mjeti procedural, rrjedhimisht Kolegji duhet të vendos mospranimin e rekursit.

MENDIM PARALEL (Gjyqtari Gentian Medja)

[...] ndaj qëndrim të ndryshëm me atë të shumicës në lidhje me njësimin e praktikës, përsa i përket kufizimit të të drejtës së ankimit dhe rekursit edhe për çështjet me objekt kundërshtimin e veprimeve përmbarimore, sipas nenit 610 të KPC.

Në lidhje me rregullin e së drejtës për çështjen e shtruar për njësim

[...] Në arritjen e këtij konkluzioni mendoj se është e rëndësishme të mbahet parasysh që vendimet për këto çështje nuk parashikohen shprehimisht në vendimet për të cilët nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 2012/49 kufizojnë të drejtën e ankimit për shkak të vlerës; natyra e ndryshme e gjykimit që paraqesin çështjet me këtë objekt gjykimi në raport me ato të parashikuara në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 2012/49 dhe me objekt pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv; dhe faktin që kufizimi i ankimit në një gjykatë më të lartë për këto çështje nuk respekton parimin e proporcionalitetit.

[...] Megjithatë, ajo çfarë duhet të ketë në vëmendje gjykata është që në interpretimin e një norme duhet të tregojë vetëpërmbajtje dhe të mos kalojë kufijtë e kompetencës së saj që përmes interpretimit të krijojë një normë të re.

Në rastin e normave ligjore që kufizojnë të drejta themelore, interpretimi i tyre duhet bërë duke mbajtur në vëmendje, së pari, që kufizimi duhet të përcaktohet shprehimisht në ligj dhe, më pas, të ndjekë një qëllim të ligjshëm dhe të jetë proporcional, pa ndryshuar thelbin e të drejtës. Në rastet kur ligji nuk është i qartë në lidhje me kufizimin, atëherë ai duhet interpretuar në mënyrë të ngushtë, strikte, pa i dhënë atij një kuptim të zgjeruar duke mbizotëruar interpretimi në favor të mbrojtjes së të drejtës. [...]

Bashkohem me qëndrimin e shumicës së Kolegjit, që kufizimi i të drejtës për të paraqitur ankim në një gjykatë më të lartë, i parashikuar në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012, aplikohet edhe në paditë që kanë për objekt pavlefshmërinë e një titulli ekzekutiv, sipas nenit 609 të KPC, në ato raste kur e drejta që përmban titulli i nënshtrohet këtyre kufizimeve. [...]

Në ndryshim nga shumica e Kolegjit, ndaj qëndrim të ndryshëm në lidhje me shtrirjen e këtij kufizimi edhe në kërkesat për kundërshtimin e veprimeve përmbartimore për titujt ekzekutiv që i nënshtrohen këtij kufizimi, për arsye se vendimmarrja e gjykatës në këtë rast nuk plotëson kriterin e llojit të kërimit sipas neneve 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012 dhe as të vlerës së objektit të padisë. Jam i mendimit që vendimi gjyqësor në lidhje me kërkesa për kundërshtimin e veprimeve përmbartimore nuk i nënshtrohet kufizimit të të drejtës së ankimit sepse vendimi për këtë lloj kërkitimi nuk parashikohet shprehimisht në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012 dhe as mund të kuptohet nga interpretimi i këtyre neneve. Kjo për shkak se, natyra e çështjeve me objekt kundërshtimin e veprimeve përmbartimore nuk është as e njëjtë dhe as e ngjashme me

çështjet që parashikohen në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012 apo me pavlefshmërinë e titujve ekzekutiv, sipas nenit 609 të KPC.

[...] Sa më sipër, ky lloj kërkimi, qartazi, dallon nga gjykimet e themelit që parashikohen në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012 dhe nga gjykimi për pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv. Përmbartuesi gjyqësor nuk vlerëson të drejtën dhe as vlefshmërinë e titullit por ndjek procedurat ligjore për ekzekutimin e tij. Për rrjedhojë, në këtë gjykim, objekt shqyrtimi janë veprimet e përmbartuesit gjyqësor dhe jo e drejta në themel dhe as shuarja e saj. Në fokusin e këtij gjykimi është vlerësimi i ligjëshmërisë së veprimeve të përmbartuesit dhe nuk vlerësohet e drejta mes palëve dhe as vlefshmëria e titullit.

Natyra e ndryshme e këtij gjykimi në raport me gjykimin e themelit ku shqyrtohet e drejta apo me gjykimin për pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv ndikon edhe në krijimin e një ndërgjyqësie të ndryshme. Në rastin e gjykimin të themelit apo të pavlefshmërisë së titullit, meqënëse vihet në diskutim e drejta apo shuarja e saj, gjykimi zhvillohet mes mbajtësit të së drejtës së pretenduar apo kreditorit kundër personit që ka shkelur këtë të drejtë apo debitorit. Ndërsa në rastin e kundërshtimit të veprimeve përmbartimore, gjykimi nuk zhvillohet mes dy subjekteve që kontestojnë të drejtën apo titullin por pretendimet i drejtohen përmbartuesit gjyqësor në lidhje me ligjëshmërinë e veprimeve të tij.

Përveç faktit që nuk përfshihen në grupin e çështjeve që parashikohen në nenet 45 dhe 56 të ligjit nr. 49/2012, jam i mendimit që vlera e kërkimit në gjykimet për kundërshtimin e veprimeve përmbartimore jo në çdo rast përputhet me vlerën e të drejtës që përfaqëson titulli ekzekutiv. Është e vërtetë që përmbartuesi gjyqësor fillon procedurat ekzekutive me qëllim nxjerrjen e kredisë së kreditorit që përfaqëson vlerën e titullit ekzekutiv, por vjelja e detyrueshme e kësaj kredie mund të kalojë përmes veprimeve përmbartimore nga më të ndryshmet, të cilat në rrethana të caktuara nuk mund të konsiderohen si të një rëndësie të vogël.

Në KPC janë parashikuar veprimet që kryen përmbartuesi në lidhje me ekzekutimin e një titulli ekzekutiv, të cilat, për të përmenduar vetëm disa prej tyre, fillojnë me lajmërimin për ekzekutim vullnetar, kalimin në ekzekutim të detyrueshëm, vendosjen e sekuestrove konservative dhe ekzekutive, vlerësimin apo edhe shitjen në ankand. Në ekzekutimin e një titulli ekzekutiv, përmbartuesi nuk mjaftohet vetëm në gjetjen e shumave monetare apo të një llogarie bankare dhe ekzekutimin e titullit mbi këtë shumë monetare. Në funksion të ekzekutimit të titullit ekzekutiv, përmbartuesi gjyqësor ka të drejtë që të realizojë një sërë veprimesh. Pavarisht vlerës së titullit ekzekutiv, përmbartuesi mund të vendosë sekuestrimin e sendeve të luajshme dhe të

paluajtshme, pavarësisht vlerës së tyre, e cila në raste të caktuara mund ta tejkalojë disa herë vlerën e titullit ekzekutiv apo edhe kufirin monetar që kufizon të drejtën e ankimit, mund të vlerësojë sendin e sekuestruar, të kërkojë pjestimin dhe ta nxjerrë në shitje në ankand. Në këtë kuptim, kundërshtimi i veprimeve përmbarimore në lidhje me veprime që drejtohen ndaj sendeve që kanë vlerë më të lartë se kredia që kërkohet të vilet, e në disa raste edhe disa herë më e lartë se vlera kufi për të cilën ligji kufizon ankimin, nuk mund të konsiderohet më si një çështje me rëndësi të vogël, për të cilën mund të kufizohet e drejta e ankimit në një gjykatë më të lartë, sipas nenit 43 të Kushtetutës. Në ndryshim nga rasti kur gjykohet themeli i të drejtës apo vlefshmëria e titullit, ku është e qartë vlera në konfliktit, në kundërshtimin e veprimeve përmbarimore vlera në konflikt mund të kalojë vlerën e kufirit monetar, pavarësisht vlerës së titullit ekzekutiv.

Në lidhje me rekursin e palës paditëse

Ndaj të njëjtin qëndrim me shumicën e Kolegjit përsa i përket disponimit në lidhje me rekursin e palës paditëse. Përsa i përket kërkimit për pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv, aktit nr. 32, datë 17.12.2014 të IKMT, të shndërruar në titull ekzekutiv, vlera e padisë është nën vlerën e parashikuar për rekurs sipas nenit 56 të ligjit nr. 49/2012, prandaj ndaj vendimit nuk mund të paraqitet rekurs. Ndërsa përsa i përket kërkimeve në lidhje me kundërshtimin e veprimeve përmbarimore, pala paditëse nuk ka ngritur shkaqe nga ato të parashikuara në nenin 58 të ligjit nr. 49/2012, prandaj, në zbatim të neneve 62/a dhe 63 pag. 1/a dhe pag. 2, duhet vendosur mospranimi i rekursit.

E drejta e rekursit kundër vendimeve përfundimtare dhe të formës së prerë: Vendim Njësues Nr. 00-2025-1483 (1), datë 13.01.2025

“E drejta e aksesit në gjykatë, si një e drejtë me karakter jo absolut mund të jetë objekt i kufizimeve, me kusht që të mos cenohet thelbi i saj.

Kufizimi i të drejtës për rekurs, që vjen për shkak të parashikimit ligjor ose të njësimit a zhvillimit të praktikës gjyqësore, është në përputhje me nenin 17 të Kushtetutës dhe me ligjin nr. 49/2012, kur vlerësohet se një masë e marrë është e nevojshme, e përshtatshme dhe ka një qëllim legjitim për interesin publik, shërben për mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të të tjerëve, si dhe vendos një marrëdhënie të arsyeshme proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet.

Referuar dispozitave të ligjit nr.115/2016 “Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë”, të cilat lidhen me interesin publik që ka ngritja dhe bërja funksionale brenda afateve të arsyeshme e organeve kushtetuese, por edhe me sigurinë juridike dhe administrimin e mirë të drejtësisë, togfjalëshi “vendimi është përfundimtar dhe i formës së prerë” kufizon të drejtën e rekursit për palët në proces.”

Fjalë kyçe: kufizimi i të drejtës për rekurs, vendim përfundimtar dhe i formës së prerë

Rrethanat e çështjes:

[...] pala paditëse, S.K. ka kandiduar në procedurën për plotësimin e vendeve/pozicioneve vakante për anëtar të KLGJ dhe KLP. Pala e paditur, Komisioni i Pavarur Ad–Hoc pranë Avokatit të Popullit me vendimin me nr.19, datë 07.12.2023 ka vendosur përfundimin e procedurës së verifikimit paraprak për kandidatin [...] dhe ka arritur në përfundimin për mosplotësimin e kushtit ligjor [...] për arsye se kandidati nuk ka shlyer rregullisht të gjitha detyrimet tatimore dhe ato financiare ndaj Dhomës së Avokatisë.

[...] Pas gjykimit të çështjes në seancë gjyqësore, si juridiksion fillestar, Gjykata Administrative e Apelit Tiranë me vendimin nr. 109 (86-2023-1510), datë 28.12.2023 ka vendosur: *“Pranimin e kërkesëpadisë të paditësit. Shfuqizimin e vendimit nr. 19 datë 07.12.2023 të Komisionit të Pavarur Ad-Hoc [...] Ky vendim është përfundimtar dhe i formës së prerë”*.

[...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Procedura në Gjykatën e Lartë dhe nevoja për njësim të praktikës gjyqësore

[...] Kolegji ka konstatuar se në praktikën gjyqësore janë shfaqur *qëndrime të ndryshme* në lidhje me interpretimin e ligjit procedural mbi (mos) lejimin e ushtrimit të rekursit në rastet kur legjislacioni ka parashikuar se vendimmarrja e Gjykatës Administrative të Apelit në mbështetje të parashikimeve të ligjit nr. 2016/115, *është përfundimtare dhe e formës së prerë*.

Natyra e vendimeve përfundimtare dhe të formës së prerë, dhënë nga ana e Gjykatës Administrative të Apelit në rastet e parashikuara në ligjin nr. 115/2016, është analizuar për herë të parë nga ana e Kolegjit në vendimin

nr. 00-2022-684, datë 17.03.2022, ku është mbajtur ky qëndrim: *“..Pra, e gjithë fryma e hartimit të kësaj dispozite (dhe dispozitave të ngjashme të këtij ligji) dukshëm garanton statusin e një vendimi të Gjykatës Administrative të Apelit përfundimtar (final), të parekursueshëm dhe menjëherë të ekzekutueshëm...”*.

[...] Ky qëndrim është ndjekur në vijimësi nga praktika gjyqësore e Kolegjit, por edhe e Gjykatës Administrative të Apelit. Nga ana tjetër, rezulton se një trup e Kolegjit Administrativ, gjatë vitit 2024, ka mbajtur një qëndrim krejt të ndryshëm nga i mëparshmi. Konkretisht, në një çështje të ngjashme me rastin objekt gjykimi, me vendimin nr. 246, datë 11.06.2024 është konkluduar për lejimin e ushtrimit të rekursit me qëllim garantimin e aksesit, pavarësisht formulimit të nenit 32 të ligjit nr. 115/2016. [...]

Referuar këtyre qëndrimeve, krejt të kundërta me njëra-tjetrën, Kolegji çmon të rëndësishme të theksojë se paqartësia e vazhdueshme në kohë e praktikës gjyqësore është e papajtueshme me parimin e shtetit të së drejtës dhe me parimin e sigurisë juridike. [...] Kolegji në dhomë këshillimi të datës 08.10.2024, ka vendosur të shtrojë për njësim pyetjen:

“Në kuptim të ligjit nr. 115/2016 “Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë”, a lejohet ushtrimi i rekursit kundër vendimeve të Gjykatës Administrative të Apelit, të cilat sipas ligjit kanë statusin e vendimit “përfundimtar dhe të formës së prerë” ?

[...]

A. *E drejta për akses në gjykatë dhe kufizimi i saj në gjykimin rishikues. Praktika gjyqësore ndërkombëtare mbi kufizimin e të drejtës së ankimit.*

Në çështjen objekt gjykimi, shtrohet e nevojshme që në nenin 32 të ligjit nr. 115/2016 të bëhet analiza dhe interpretimi i frazës se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit *“është përfundimtar dhe i formës së prerë”*. [...]

GJEDNJ ka nënvizuar se e drejta e aksesit në gjykatë është një standard themelor që mbrohet nga KEDNJ, me qëllim shmangien e pushtetit arbitrar. Në praktikën e saj, GJEDNJ ka vlerësuar se drejta e aksesit në gjykatë duhet të jetë “praktike dhe efektive”, jo “teorike apo iluzive”. [...] Në këtë drejtim është për t’u theksuar fakti që GJEDNJ ka mbajtur qëndrimin se *megjithëse kufizimi i të drejtës së aksesit në gjykatë nuk është parashikuar shprehimisht në ligj, ajo është zhvilluar edhe nga*

praktika gjyqësore. Sipas gjykatës “parashikueshmëria” nuk do të thotë gjithmonë se çdo kufizim ose kusht procedural për paraqitjen e një çështje ose një ankimi duhet domosdoshmërisht të jetë i parashikuar në ligj, pasi edhe kufizimet e krijuara përmes jurisprudencës janë të pranueshme. Në çështjen *Largos dhe të tjerë kundër Francës (viti 2023, prg 139)*, gjykata ka vlerësuar se në formulimin e rregullave që lidhen me aksesin në një gjykatë, shtetet gëzojnë një kufi të caktuar vlerësimi, pavarësisht nëse kufizimi vjen nga dispozita të hartuara në kuadrin legjislativ dhe rregullator ose nga norma të zhvilluara në kuadrin e praktikës gjyqësore.

Në frymën e Këshillit të Evropës, por edhe të drejtës së Bashkimit Evropian, e drejta e aksesit nënkupton që gjykatat duhet të jenë të aksesueshme. [...] Një trajtim kaq i pasur jurisprudencial, padyshim që orienton dhe ndihmon për të qartësuar problematikën që ndeshet në praktikën gjyqësore. Sidoqoftë, për të kuptuar dhe zbatuar drejtë formulimin e dispozitës ligjore në aspektin e (mos)cenimit të së drejtës për akses në gjykatë, me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore, nevojitet një analizë edhe më e thelluar e rregullimit që bën Kushtetuta dhe ligji në këtë drejtim.

B. Proporcionaliteti i kufizimit të të drejtës së rekursit, në rastet kur ligji nr. 115/2016, ka parashikuar se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit është përfundimtar dhe i formës së prerë.

Ligji nr. 115/2016 “Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë” [...] Në mjaft dispozita të tij dhe konkretisht, në nenet 12, 18, 32, 46, 52, 57, 110, 116, 130, 144, 150, 155, 221, 238 përcaktohet regjimi i ankimit ndaj veprimtarisë administrative të zhvilluar në kuadër të procedurës të përzgjedhjes së anëtarëve të KLGJ, KLP dhe vendimmarrjes së KED për ndalimin e kandidimit në vendet vakante pranë Gjykatës Kushtetuese dhe ILD. Vendimi që merret nga Gjykata Administrative e Apelit, në këto raste është “përfundimtar dhe i formës së prerë”. Pikërisht, kjo mënyrë e formulimit të dispozitës ligjore, nxjerr në pah nevojën për të kryer një analizë të plotë dhe të hollësishme, me qëllim shmangien e keqkuptimeve që ndeshen në praktikën gjyqësore, në drejtim të (mos)kufizimit të së drejtës së rekursit.

Nga një vlerësim në tërësi i dispozitave të ligjit nr. 115/2016, pikësëpari evidentohet se ankimi ndaj veprimtarisë që kryejnë organet kushtetuese të sipërcituara për përzgjedhjen e kandidatëve në një procedurë konkurrimi, si dhe akteve që ato nxjerrin është i kushtëzuar: (i) me ekzistencën e shkeljeve të rënda procedurale në procedurën e ndalimit të kandidimit

(neni 12, 32, 57, 110, 130, 155, 238) ose (ii) me vërtetimin gjatë procedurës së votimit të shkeljeve të tilla që kanë ndikuar ose mund të kishin ndikuar në rezultatin e zgjedhjeve (neni 18, 46, 52, 116, 144, 150). Në rastet e ekzistencës dhe të vërtetimit të këtyre kushteve, Gjykata Administrative e Apelit gëzon juridiksion të plotë faktik dhe ligjor për zgjidhjen e mosmarrëveshjes së lindur gjatë veprimtarisë administrative.

Dispozitat e mësipërme ligjore, që nuk kanë kufizuar të drejtën për t'iu drejtuar Gjykatës Administrative të Apelit, por kanë përcaktuar qartësisht shkaqet ligjore për ankimin gjyqësor ndaj veprimtarisë administrative, nxjerrin në pah qëllimin e ligjvënësit se për krijimin dhe funksionimin efikas të organeve kushtetuese, të parashikuara në këtë ligj, duhet shmangur çdo zvarritje e panevojshme e procesit që do cenonte rëndë interesin publik dhe mirëadministrimin e sistemit të drejtësisë. Mbi këtë bazë, janë parashikuar edhe afate të shkurtra ligjore që kërkojnë paraqitjen e padisë brenda 5 ditëve, si dhe shqyrtimin e çështjes nga Gjykata Administrative e Apelit brenda 7 ditëve. Gjithashtu, për shkak të funksionit që kryejnë, këto organe përmbushin të gjitha garancitë konform standardeve konventore dhe kushtetuese për t'u konsideruar me funksione “quasi-gjyqësore”. Në këtë mënyrë ato gëzojnë autoritetin kushtetues dhe ligjor për të vepruar si “shkallë e parë gjykimi”. (shih vendimin nr. 00-2021-1229 (88), datë 24.06.2021 i KAGJL). Në këtë kontekst, Kolegji vlerëson se veprimtaria administrative që kryejnë organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë (KLGJ/KLP/KED etj), referuar dispozitave të sipërcituara të ligjit nr. 115/2016, nuk është e pakontrollueshme. Pikërisht, nëpërmjet lejitimit të ankimit në një shkallë të sistemit gjyqësor, përkatësisht pranë Gjykatës Administrative të Apelit, realizohet edhe kontrolli ndaj veprimtarisë dhe akteve juridike që ato nxjerrin duke u kufizuar vetëm në ekzistencën e disa shkaqeve ligjore. Vlerësohet gjithashtu se kjo zgjedhje e ligjvënësit është e zakonshme edhe për natyrën që paraqet gjykimi administrativ, i cili priret drejt relativizimit të peshës dhe rëndësisë së shkeljeve të kryera prej organeve publike, në rastet kur ato nuk kanë ndikuar në të drejtën e pretenduar (shih nenin 40(4), të ligjit nr. 49.2012).

Bazuar në këtë linjë arsyetimi, Kolegji vlerëson se ligjvënësi, mbi të njëjtën *ratio*, ka parashikuar se këto vendime të Gjykatës Administrative të Apelit “janë përfundimtare dhe të formës së prerë”. Ky formulim ligjor nevojitet të analizohet dhe interpretohet për të kuptuar nëse përbën një kufizim të rekursit dhe nëse është i tillë, për të vlerësuar përshtatshmërinë dhe proporcionalitetin e ndërhyrjes.

Jurisprudenca kushtetuese ka theksuar se e drejta themelore e ankimit, e sanksionuar në nenin 43 të Kushtetutës, është një e drejtë procedurale

që shërben për të mbrojtur një të drejtë substanciale. Kjo e drejtë bazohet në parimin se “...nuk mund të ekzistojë një e drejtë pa të drejtën e ankimit” ose “...nuk ka të drejtë ankimi pa pasur një të drejtë”. [...]

Në parim, pranohet se përderisa nuk ka parashikim të shprehur ndalues, rekursi mund të lejohet. Sigurisht, kjo nuk nënkupton se ankimi/rekursi është e drejtë absolute, pasi ai mund të kufizohet si ligjërisht, ashtu edhe nëpërmjet jurisprudencës gjyqësore. Është e njohur në praktikën gjyqësore vendase dhe ndërkombëtare se kur ligji kufizon të drejtën e ankimit/rekursit, është e rëndësishme që ky kufizim të jetë i qartë dhe eksplisit, duke pasur në vëmendje kushtet dhe qëllimin e këtij kufizimi. Parashikimet e qarta që duhet të bëjë ligji në kufizimin e të drejtës së ankimit janë thelbësore për garantimin e parimit të sigurisë juridike, në mënyrë që palët të kuptojnë të drejtat e tyre procedurale në çdo hallkë gjykimi. Mungesa e rregullave specifike formale që rregullojnë procedurat gjyqësore qartësisht cenon mbrojtjen e të drejtave subjektive të qytetarëve. Kjo është thelbësore për të siguruar transparencën, sigurinë juridike dhe besueshmërinë e një procesi gjyqësor.

Nga ana tjetër, një praktikë gjyqësore koherente dhe një zbatim konsistent i kësaj praktike plotëson kriterin e *parashikueshmërisë në lidhje me një kufizim për aksesin në gjykatën më të lartë*. Pra, **çështjet e sigurisë juridike dhe mirëadministrimit të drejtësisë janë dy elemente qendrorë për të bërë dallimin midis formalizimit të tepruar dhe formaliteteve procedurale të pranueshme për zbatim**. Kjo do të thotë se aksesin në gjykatë mund të kufizohet përmes kriterëve të pranueshmërisë së ankimit, në bazë të rrethanave të arsyeshme dhe vlerësimit të proporcionalitetit të ndërhyrjes. Roli i gjykatës është themelor në ruajtjen e vlerave kushtetuese, ndaj gjykata dhe veçanërisht Gjykata e Lartë, e cila duhet të garantojë uniformitetin në mënyrën e zbatimit të ligjit material dhe procedural, duhet të sigurojë parashikueshmërinë në mënyrën e zbatimit të rregullave procedurale për gjykatat më të ulëta në mënyrë që e drejta substanciale të mbrohet në mënyrë efektive. Prandaj, arsyet që duhet të jepen nga çdo gjykatë për zbatimin e ligjit duhet të mundësojnë një balancë të drejtë midis legjitimitetit të masave procedurale për depozitimin e ankimit nga pikëpamja ligjore, nga njëra anë, dhe të drejtës për akses në gjykatë, nga ana tjetër. (*Ghrenassia v. Luxembourg*, para. 34-37).

Pikërisht, parashikueshmëria në lidhje me mundësinë e një kufizimi të aksesit në gjykatën më të lartë gjendet e përcaktuar në Kushtetutë. Sipas nenit 43 të Kushtetutës, [...] kufizimi i referohet çdo mjeti ankimi,

pavarësisht nivelit. Mënyra që ka zgjedhur hartuesi i Kushtetutës për të vendosur një standard për kufizimin e së drejtës së ankimit është si përmes përcaktimit të drejtpërdrejtë në normën kushtetuese të rasteve të kufizimit, ashtu edhe nëpërmjet delegimit legjislativ. Pavarësisht se neni 43 ka parashikuar kufizimin e ankimit, duke specifikuar “*kundërvajtjet e lehta penale*”, si dhe “*çështje civile ose administrative me rëndësi ose vlerë të vogël*”, kjo nuk është e mjaftueshme dhe as e zbatueshme, nëse nuk realizohet një ndërhyrje me ligj. Për të përcaktuar natyrën e lehtë apo të rëndë të kundërvajtjes penale, si dhe rëndësinë ose vlerën e vogël të çështjes civile apo administrative nevojitet ndërhyrja e domosdoshme e ligjvënësit i cili, në respekt të kushteve që kërkon neni 17 i Kushtetutës, (për një interes publik dhe në përpjesëtim me gjendjen që e ka diktuar atë), mund të parashikojë edhe kufizimin e të drejtës së ankimit/rekursit. Një gjë të tillë e ka bërë ligjvënësi në jo pak ligje, ku shprehimisht ka përcaktuar, si p.sh., vlerën e padisë në çështjet civile e administrative, ndërkohë që nuk e ka bërë për evidentimin e kundërvajtjeve të lehta penale. Pikërisht, kjo mënyrë formulimi e normës kushtetuese dëshmon se rastet e përcaktuara në nenin 43 nuk janë shteruese. Mjafton që ligjvënësi të ketë vullnetin për të bërë një ndërhyrje me ligj, për një interes publik, për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve dhe në përpjestim me gjendjen e diktuar, që kufizimi i recursit të jetë i lejueshëm për të kaluar testin e kushtetutshmërisë. Një parashikim i tillë ligjor që kufizon recursin, nuk nevojitet të bëhet vetëm në mënyrë pohuese në normën përkatëse, për sa kohë kufizimi përmbush kushtet që kërkon neni 17 i Kushtetutës. Pikërisht, këtë interpretim e bën gjykata, e cila është në gjendje të analizojë dhe të konkludojë për qëllimin e ligjvënësit në mënyrën e formulimit të normës.

Me qëllim vlerësimin për rastin në shqyrtim të proporcionalitetit të kufizimit ligjor të ushtrimit të recursit në Gjykatën e Lartë, Kolegji do të analizojë frazën “*përfundimtar dhe i formës së prerë*”, duke u orientuar fillimisht nga tri faktorë të rëndësishëm që janë trajtuar edhe nga praktika e GJEDNJ. Konkretisht: (i) procedura që ndiqet për ankimitin duhet të jetë e parashikueshme nga pikëpamja ligjore prej ankuesit; (ii) pasi të identifikohen gabimet procedurale që kanë ndodhur gjatë procesit që ka penguar aksesin e ankuesit në gjykatën më të lartë, duhet vlerësuar nëse kërkuesi ka vuajtur një barrë të tepruar nga këto gabime dhe (iii) **nëse kufizimet respektive përfshijnë formalizma të tepruar. Në parim, vendosja e disa kritereve të pranueshmërisë për akses në Gjykatën e Lartë përshtatet edhe me qëllimin e saj si gjykatë ligji, pasi nuk mund të merret me çfarëdolloj çështjesh, por me**

çështje të një rëndësie të veçantë që i përshtatet rolit të saj (Zubac v. Croatia prg 73).

Me qëllim arrijen në një përfundim sa më të drejtë mbi mundësinë e ushtrimit të rekursit dhe të hapësirës së kufizimit të tij, duhet analizuar mënyra e formulimit të dispozitave ligjore. Nga një vështrim tërësor që i bëhet dispozitave ligjore të kësaj natyre, konstatohet se ligjvënësi nuk ka përdorur një terminologji të njësuar juridike, lidhur me kufizimin e të drejtës për ankim/rekurs. Ka raste kur qartazi ligji ka parashikuar se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit është *“i formës së prerë dhe kundër tij nuk lejohet rekurs”* (neni 34 i ligjit nr. 97/2016 “Për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në Republikën e Shqipërisë”), apo se *“Vendimi i Kolegjit Zgjedhor është i formës së prerë. Ndaj tij nuk bëhet ankim.”* (neni 158, pika 5 i Kodit Zgjedhor). Megjithatë kjo nuk do të thotë se ligjvënësi, në referim të nenit 43 të Kushtetutës të mos parashikojë edhe ndonjë mënyrë tjetër formulimi për kufizimin e rekursit, që përfshihet brenda kushteve të kufizimit të nenit 17. Kështu në ligjet që i përkasin paketës së reformës në drejtësi konstatohet një formulim i ndryshëm, kur vendimi i gjykatës së apelit, si një vendim i formës së prerë, ka fuqi ekzekutive nga rasti kur ky vendim, përtej fuqisë ekzekutive, ka fituar edhe cilësinë *“res judicata”*, duke qenë kështu një vendim i pacenueshëm në rrugë të zakonshme gjyqësore. Kështu në nenin 32/6 të ligjit nr. 96/2016 “Për statusin e gjyqtarëve dhe prokurorëve në Republikën e Shqipërisë”, parashikohet se vendimi i gjykatës kompetente *“është përfundimtar dhe i formës së prerë”*, ndërsa në nenin 41, pika 2 dhe 3, përdoret terminologjia e *“vendimit të formës së prerë”*. Ndërkohë që në ligjin nr. 115/2016 “Për organet e qeverisjes së sistemit të drejtësisë”, shumë dispozita (nenet 12, 18, 32, 46, 52, 57, 110, 116, 130, 144, 150, 155, 221, 238) që përcaktojnë regjimin e ankimit ndaj procedurës të përzgjedhjes së anëtarëve të KLGJ, KLP dhe vendimmarrjes së KED për ndalimin e kandidimit në vendet vakante pranë Gjykatës Kushtetuese dhe ILD parashikojnë se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit është *“përfundimtar dhe i formës së prerë”*.

[...] Kolegjet e Gjykatës së Lartë kanë mbajtur qëndrimin se vendimi gjyqësor i formës së prerë, sipas të drejtës tonë procedurale civile, më së tepërmi, përafron me një vendim me forcë ekzekutive se sa me një vendim i cili ka fituar statusin e gjësë së gjykuar (*res judicata*). [...]

Një vendim gjyqësor *“i formës së prerë”*, në çdo rast është një vendim gjyqësor me fuqi ekzekutive dhe nuk konsiderohet domosdoshmërisht një vendim përfundimtar. Ligji ka parashikuar formën e prerë të vendimeve të gjykatave të apelit, ndërkohë që ato mund të rekursohen

në rrugë të zakonshme ankimi pranë Gjykatës së Lartë, e cila brenda juridiksionit të saj ligjor eventualisht mund të ndryshojë vendimarrjen, ndonëse tashmë të ekzekutuar. Kjo do të thotë se në këto raste, vendimi përfundimtar është vendimi i kolegjeve përkatëse të Gjykatës së Lartë, në rastet kur ushtrohet ankimi dhe jo vendimi i formës së prerë i gjykatës së apelit, i cili është bërë i ekzekutueshëm. Paqartësitë konceptuale mes vendimit gjyqësor të formës së prerë për efekt ekzekutimi dhe vendimit gjyqësor të formës së prerë për efekt të gjësë së gjykuar (*res judicata*) janë evidentuar edhe më parë në parashikimet tashmë të shfuqizuara të KPP, të cilët sollën vendimin njësuës nr. 2, datë 03.11.2014 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë dhe në vijim të tij, disa ndryshime legjislative.

Në dallim nga *“forma e prerë”*, fraza *“përfundimtar dhe i formës së prerë”* që përdoret në disa ligje dhe në veçanti në ligjin nr. 115/2016, nuk lidhet vetëm me fuqinë ekzekutive të vendimit gjyqësor. Nëse do ishte ky qëllimi i ligjit, atëherë teksti i normës do parashikonte vetëm togfjalëshin *“formë e prerë”*. Në fakt, ligjvënësi e ka përforcuar togfjalëshin *“formë e prerë”* edhe me termin *“përfundimtar”*, duke qartësuar në këtë mënyrë qëllimin e tij për mosankimimin e çështjes në një gjykatë rishikuese. Në këtë kontekst, Kolegji vlerëson se shtimi i togfjalëshit *“përfundimtar”* ndikon dukshëm në regjimin e ankimit dhe jo në efektin e ekzekutimit të vendimit gjyqësor.”

Kolegji rithekson se dispozitat e ligjit nr. 115/2016 (konkretisht neni 32/2), ku parashikohet se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit *“është përfundimtar dhe i formës së prerë”* dhe që garanton statusin e një vendimi të parekursueshëm dhe menjëherë të ekzekutueshëm, ndjek qëllimin legjitim dhe proporcional të ligjvënësit për kufizimin e të drejtës së rekursit. Ky formulim ligjor orienton dhe në të njëjtën kohë, synon përfundimin në një kohë sa më shpejtë të procesit administrativ dhe atij gjyqësor të përzgjedhjes së anëtarëve të organeve kushtetuese (KLGJ, KLP, ILD, Gjykatë Kushtetuese), me qëllim krijimin dhe mirëfunksionimin e organeve të qeverisjes së sistemit të drejtësisë. Për shkak të rëndësisë që merr parimi i funksionalitetit të shtetit dhe përderisa neni 17 lejon kufizimin e të drejtave dhe lirive të parashikuara në Kushtetutë, kur vendoset me ligj, për një interes publik ose për mbrojtjen e të drejtave të tjerëve dhe në përpjestim me gjendjen që e ka diktuar atë, atëherë kufizimi është i pranueshëm. Interpretimi i ndryshëm i dispozitës ligjore rrezikon cenimin e pushtetit gjyqësor dhe organeve themelore të sistemit të drejtësisë, duke vonuar në mënyrë të paarsyeshme krijimin dhe funksionimin e tyre. Një interpretim i kundërt do të bënte, gjithashtu, ligjin të pakuptimtë e të

pazbatueshëm në lidhje me regjimin e ankimeve, duke konkluduar në një interpretim të ngushtuar, jashtë kontekstit dhe qëllimit të ligjvënësit, se “përfundimtar dhe i formës së prerë” është thjesht dhe vetëm një vendim i ekzekutueshëm që zgjidh çështjen në themel.

Edhe praktika e GJEDNJ, referuar nenit 6/1 të Konventës mbron zbatimin e vendimeve gjyqësore përfundimtare dhe të detyrueshme, të cilat janë të dallueshme nga zbatimi i vendimeve që mund të rishikohen nga një gjykatë më e lartë. [...] Nga kjo analizë, Kolegji konkludon se ligjvënësi ka përmbushur detyrimin për garantimin e një mjeti efektiv ankimi gjyqësor pranë Gjykatës Administrative të Apelit, ndaj veprimtarisë administrative (*kryesisht quasi gjyqësore*) të organeve të parashikuara në ligj të cilat gëzojnë autoritetin kushtetues dhe ligjor për të vepruar si “*shkallë e parë gjykimi*”. Kjo gjykatë ka juridiksion të plotë faktik dhe ligjor për zgjidhjen në mënyrë përfundimtare të mosmarrëveshjes së lindur gjatë veprimtarisë administrative. Kufizimi që i bëhet të drejtës për të ushtruar rekurs në Gjykatën e Lartë ndaj vendimit të Gjykatës Administrative të Apelit nuk vjen nga vlera apo rëndësia e vogël e çështjes, por për arsye të natyrës së veçantë të këtij gjykimi, që përmbush kushtet e kufizimit sipas nenit 17 të Kushtetutës. Siç u theksua edhe më lart, neni 43 i Kushtetutës, duke referuar te neni 17, nuk ka synuar listimin në mënyrë shteruese të rasteve kufizuese. Mjafton të referojmë në nenin 34 të ligjit nr. 97/2016 “Për organizimin dhe funksionimin e Prokurorisë në Republikën e Shqipërisë”, apo në nenin 158, pika 5 të Kodit Zgjedhor që ndalojnë shprehimisht paraqitjen e rekursit, për të mos pranuar se ky kufizim është kryer për shkak të rëndësisë apo vlerës së vogël të këtyre çështjeve. Rastet e kufizimit të rekursit, sipas nenit 43 të Kushtetutës, nuk mund të kodifikohen në mënyrë shteruese. Në këtë drejtim një hapësirë vlerësimi kanë gjykatat. Në formulimin e rregullave që lidhen me aksesin në një gjykatë, siç shprehet dhe GJEDNJ, “parashikueshmëria” nuk do të thotë gjithmonë se çdo kufizim ose kusht procedural për paraqitjen e një çështje ose një ankimi duhet domosdoshmërisht të jetë i parashikuar në ligj, pasi edhe kufizimet e krijuara përmes jurisprudencës janë të pranueshme. (*shih Largos dhe të tjerë kundër Francës*).

[...] Është e pranueshme edhe për legjislacionin ndërkombëtar se vendosja e disa kritereve të pranueshmërisë për akses në Gjykatën e Lartë përshtatet edhe me qëllimin e saj si gjykatë ligji, pasi nuk mund të merret me çfarëdolloj çështjesh, por me çështje të një rëndësie të veçantë që i përshtatet rolit të saj (Zubac v. Croatia prg 73). Pikërisht ky lloj gjykimi që parashikohet në

nenin 32 të ligjit 115/2016 dhe që përcakton se vendimmarrja e Gjykatës Administrative të Apelit është “përfundimtar dhe i formës së prerë” është i asaj natyre që përmbush kriteret e kufizimit të rekursit, referuar nenit 43 dhe 17 të Kushtetutës.

Të njëjtin qëndrim ka mbajtur edhe Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë për rastet e shqyrtimit të ankimeve individuale ndaj vendimmarrjeve të Kolegjit, të cilat kanë konkluduar se vendimmarrja “përfundimtare dhe e formës së prerë” e Gjykatës Administrative të Apelit, në rastet e parashikuara në ligjin nr. 115/2016, është e parekursueshme. [...]

Mbi këtë analizë, Kolegji vlerëson se ***një kufizim nuk do të jetë në përputhje me Kushtetutën, nëse nuk ndjek një qëllim legjitim dhe nëse nuk ka një marrëdhënie të arsyeshme proporcionaliteti midis mjeteve të përdorura dhe qëllimit që kërkohet të arrihet. Nëpërmjet ndërhyrjes me ligj, me mjete të arsyeshme dhe proporcionale dhe për një arsye të rëndësishme publike, që lidhet me nevojën për krijimin dhe funksionimin e organeve të qeverisjes së sistemit të drejtësisë, kufizimi i rekursit, në rastin e parashikimit ligjor se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit “është përfundimtar dhe i formës së prerë” është i lejueshëm kushtetutshmërisht.***

Në këtë kontekst, Kolegji vlerëson se për shkak të parashikimit në ligjin nr. 115/2016, të një kufizimi proporcional të të drejtës së rekursit, është gjyqtari i pranueshmërisë në Gjykatën Administrative të Apelit që në rast të paraqitjes së rekursit, do të vendosë mospranimin e ankimit, në bazë të nenit 450 të KPC, me argumentin se ndaj vendimit përfundimtar dhe të formës së prerë të Gjykatës Administrative të Apelit nuk mund të bëhet rekurs. Kjo vendimmarrje e gjyqtarit të pranueshmërisë mbyll në thelb shqyrtimin e mëtejshëm të çështjes brenda juridiksionit të zakonshëm gjyqësor.

[...]

III. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

[...] Rekursi i veçantë i paraqitur nga Avokati i Popullit ndaj vendimit [...] të Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë, me të cilin është vendosur mospranimi i ankimit ndaj vendimit [...] të kësaj gjyqate, është i pabazuar në ligj.

IV. Padia e Shpërblimit të Dëmit Jashtëkontraktor

Raporti midis padisë për paligjshmërinë e veprimit administrativ/ mosveprimit e organit publik dhe asaj për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor: Vendim Njësues Nr.00-2024-1494(154), datë 15.04.2024

1) Kur paligjshmëria e veprimit apo mosveprimit të organit publik është shkaku përcaktues i shkeljes së konstatuar që ka sjellë në mënyrë të drejtëpërdrejtë dëmin konkret për subjektin, atëherë ngritja në afat e padisë për shqyrtimin e paligjshmërisë së veprimit/ mosveprimit administrativ ndikon në mënyrë thelbësore mbi përfundimin e gjyqimit administrativ, në lidhje me pranimin apo rrëzimin e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, por nuk ndikon në llogaritjen e afatit për paraqitjen e kësaj padie, sipas ligjit nr. 49/2012.

2) Në rastin kur subjektit i shkaktohet një dëm konkret për shkak të një veprimi a mosveprimi të ligjshëm të organit publik (rasti i përgjegjësisë pa faj), ose kur pretendimi për shkakun e paligjshëm bazohet në pavlefshmërinë absolute të aktit administrativ, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor mund të paraqitet brenda 3 vjetësh, nga çasti kur i dëmtuari ka marrë dijeni ose duhej të merrte dijeni për ekzistencën ose zbulimin e dëmit konkret dhe për organin që e ka shkaktuar atë.

3) Vetëm në rastin kur për shkak të rrethanave është absolutisht e pamundur të identifikohet qartësisht organi publik, shkaktar i dëmit, dhe për ngjarjen ka filluar një procedim penal që i pamundëson të dëmtuarit të zbulojë vetë në mënyrë të pavarur faktet me rëndësi për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, ose në rastin kur ligji i posaçëm ka parashikuar shprehimisht shqyrtimin paraprakisht si gjykim më vete të padisë për paligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit administrativ që pretendohet se ka shkaktuar dëmin, fillimi dhe llogaritja e afatit për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor kushtëzohet nga përfundimi i çështjeve të mësipërme me vendim gjyqësor të formës së prerë.

Fjalë kyçe: shpërblimit të dëmit jashtëkontraktor, kundërshtim i ligjshmërisë së veprimit apo mosveprimit administrativ, kërkim i ndërvarur

Rrethanat e çështjes:

Në datën 11.12.2015 është publikuar në Sistemin e Prokurimeve Elektronike procedura e prokurimit “Procedurë e Hapur” me nr. ref - 19283-12-11-2015 me objekt “Riveshje dhe sistemim asfaltim, masa inxhinierike, Këlcyrë-Përmet, loti 3”, me fond limit 461,986,558 lekë pa TVSH. [...]

Autoriteti Rrugor Shqiptar [...] ka njoftuar operatorët ekonomikë pjesëmarrës, me anë të sistemit të prokurimeve elektronike (S.P.E.), mbi rezultatet e vlerësimit të Komisionit të Vlerësimit të Ofertave (në vijim KVO), sipas të cilit rezultojnë: “1. “Cobial” SHPK, 294,347,892.3 lekë, skualifikuar; 2. “Alba Konstruksion” SHPK, 395,136,546 lekë, skualifikuar; 3. “Salillari” SHPK, 401,919,200 lekë, skualifikuar; 4. “Curri” SHPK, 407,848,091.7 lekë, skualifikuar; 5. “Arifaj” SHPK, 411,480,831 lekë, skualifikuar; 6. “Riviera” SHPK, 415,787,392.65 lekë, skualifikuar; 7. “Alko Impex General Construction”, 423,917,939 lekë, skualifikuar; 8. “Agbes Konstruksion” SHPK & Arbëria SHA, 434,806,792.35 lekë, kualifikuar; 9. “GPG Company” SHPK, 443,482,977.5 lekë, skualifikuar”.

[...] operatori ekonomik “Cobial” SHPK, pasi është njoftuar për skualifikimin e ofertës së tij, ka paraqitur fillimisht ankim pranë autoritetit kontraktor, duke kundërshtuar vendimin e KVO. Me shkresën [...], autoriteti kontraktor i ka kthyer përgjigje palës ankimese për mospranimin e ankimit. [...] shoqëria Cobial SHPK, ka paraqitur ankimin me të njëjtin objekt pranë Komisionit të Prokurimit Publik.

Komisioni i Prokurimit Publik (në vijim KPP), me vendimin numër [...] ka vendosur: “Të pranohet ankesën e operatorit ekonomik “Cobial” SHPK, [...] Të anulohet vendimin e KVO mbi skualifikimin e operatorit ekonomik “Cobial” SHPK, dhe të korrigjohet shkeljet, duke e kualifikuar këtë operator ekonomik. [...]...”

Në datë 27.04.2016, shoqëria “Agbes Konstruksion” SHPK, si përfaqësuese e Bashkimit të Operatorëve Ekonomik “Agbes Konstruksion” SHPK dhe “Arbëria” SHPK ka paraqitur ankim pranë Autoritetit Kontraktor kundër rikualifikimit të shoqërisë “Cobial” SHPK. Në datë 03.05.2016, Komisioni i Shqyrtimit të Ankesave pranë Autoritetit Kontraktor ka pranuar ankesën e Bashkimit të Operatorëve, shoqëria “Agbes Konstruksion” SHPK dhe “Arbëria” SHPK, për procedurën e prokurimit, objekt gjykimi, duke vendosur kualifikimin e tij, si dhe skualifikimin e shoqërisë “Cobial” SHPK dhe të gjitha shoqërive të tjera. [...]

Në datë 09.05.2016 operatori ekonomik “Cobial” SHPK ka paraqitur ankim pranë Autoritetit Kontraktor, duke kundërshtuar këtë vendim të KVO. Me shkresën nr. 1/3509 prot., datë 13.05.2016, autoriteti kontraktor ka njoftuar për mospranimin e ankimit. Në datë 17.05.2016, operatori ekonomik “Cobial” SHA ka paraqitur ankim pranë KPP, me të njëjtin objekt si në ankimin drejtuar Autoritetit Kontraktor.

[...] KPP, pasi ka shqyrtuar ankimin ka vendosur: *“Të pranohet ankesën e operatorit ekonomik “Cobial” SHPK, [...] Të anulohet vendimin e KVO mbi skualifikimin e operatorit ekonomik “Cobial” SHA dhe të korrigjohet shkëlqet, duke e kualifikuar këtë operator ekonomik...”*. [...]

Në vijim, në përfundim të procedurës, Autoriteti Rrugor Shqiptar dhe operatori ekonomik “Cobial” SHPK kanë lidhur kontratën me nr. 10065/10, datë 28.07.2016, me objekt “Riveshje dhe sistemim asfaltim masa inxhinerike Këlcyrë-Përmet”. Duke pretenduar se nëpërmjet vendimeve të mësipërme janë cenuar interesat ekonomike pala paditëse i është drejtuar gjykatës me padinë objekt gjykimi.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë [...] ka vendosur: *“Mospranimin e padisë nr. 5363/189 akti, me palë paditëse: Shoqëria “Agbes Konstruksion” SHPK dhe “Arbëria” SHPK.”*

Gjykata Administrative e Apelit [...] ka vendosur: *“Prishjen e vendimit nr. 343, datë 07.02.2017 të Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Tiranë dhe kthimin e çështjes për rigjykim në po atë gjykatë me tjetër trup gjykues.”*

Arsyetimi i Kolegjit:

Procedura në Gjykatën e Lartë dhe nevoja për njësim të praktikës gjyqësore

[...] Kolegji konstatoi se, për sa i përket institutit të shpërblimit të dëmit jashtëkontraktor, vihen re praktika të ndryshme, në lidhje me faktin nëse ky kërkim është i ndërvarur nga ai i kundërshtimit të ligjshmërisë së veprimit apo mosveprimit administrativ, si dhe për ndikimin që sjell në përllogaritjen e afatit për ngritjen e kësaj padie gjykimi më vete i padisë për paligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit administrativ, që pretendohet se ka shkaktuar dëmin. [...]

Në rastet kur padia e paraqitur në gjykatë nuk është padi kundër veprimit administrativ dhe nuk është kundërshtuar asnjë veprim apo mosveprim i organit publik, që është thirrur me cilësinë e palës së paditur, por kërkohet dëmshpërblim, vihen re praktika gjyqësore sipas të cilave pala ka të drejtën të depozitohet drejtpërdrejt padinë në gjykatë, në zbatim të dispozitave të

KC, sipas referencës në ligjin nr. 8510, datë 15.07.1999 “Për përgjegjësinë jashtëkontraktore të organeve të administratës shtetërore” i ndryshuar, dhe se sipas këtij ligji pala nuk ka detyrimin për shterimin e rrugës administrative. Gjithashtu është mbajtur qëndrimi se, nëse ligji i posaçëm ka një parashikim të qartë mbi mënyrën e ankimit, organin dhe afatin për paraqitjen si të ankimit administrativ dhe atij gjyqësor, pavarësisht se kërkitimi i referohet ligjit për përgjegjësinë jashtëkontraktore, ligji specifik prevalon për sa i përket disponimit të padisë dhe vendimmarjes së gjykatës. Në rastin e ligjit nr. 9643, datë 20.11.2006 “Për Prokurimin Publik”, kërkohet dosmosdoshmërisht ezaurimi i ankimit administrativ para se të bëhet kundërshtimi i akteve në gjykatë, duke patur në fokus si kërkim kryesor, atë të kontrollit të ligjshmërisë së veprimit administrativ (neni 63/2, 64/3 i ligjit) dhe, në varësi të interesave subjektive që kërkohen të mbrohen nga pala, mund të kërkohet dhe shpërblimi i dëmit. Pas lidhjes së kontratës, sipas këtyre qëndrimeve, Gjykata mund të shqyrtojë procedurën e prokurimit, vetëm për efekte deklarative të të drejtave te cenuara nga prokurimi dhe nëse ka vend që pala ankimuese të përfitojë shpërblimin e dëmit të pësuar.

Për sa i përket afatit të ngritjes së padisë, Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, ka mbajtur qëndrimin se ky afat, referuar nenit 17, pika 1 të ligjit nr. 8510/1999 dhe nenit 120 të KC, që kanë pothuajse të njëjtën përmbajtje, fillon nga dita kur i dëmtuari ka ditur ose duhej të dinte për dëmin e pësuar dhe për personin që e ka shkaktuar (*shih vendimin nr. 00–2022–1893 (300), datë 13.09.2022 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë, vendimin nr. 00–2021–974 (83), datë 14.06.2021 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë*). Ndërkohë nga gjykatat e faktit, në rastet e kundërshtimit të aktit administrativ, që shoqërohet me kërkimin dytësor atë të shpërblimit të dëmit, është arsyetuar se pala paditese i është drejtuar gjykatës brenda afatit ligjor për shfuqizimin e akteve administrative objekt gjykimi, pasi ka shteruar rrugën administrative të ankimit sipas parashikimit të ligjit për prokurimit publik, i lidhur me nenin 16, pika 1 të ligjit nr. 49/2012. Sa i përket kërkimit për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, duke mos pasur detyrimin për shterimin e ankimit administrativ, në kuptim të nenit 16, pika 1 të ligjit nr. 49/2012, padia është paraqitur brenda afatit 3 vjeçar të parashkrimit të parashikuar nga neni 115, shkronja “dh” i KC për paditë me objekt shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, lidhur me nenin 18, pika 4 të ligjit nr. 49/2012”.

[...] Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë [...] ka shtruar këto çështjet për njësim:

• ***A mund të ngrihet padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, të shkaktuar nga veprimi ose mosveprimi i organit publik, pa u kërkuar në të njëjtën padi, ose me padi të veçantë paligjshmëria e veprimit apo mosveprimit administrativ, që pretendohet se ka shkaktuar dëmin?***

• ***Kur lind e drejta për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor të shkaktuar nga veprimi ose mosveprimi i organit publik dhe si ndikon në afatin e paraqitjes së kësaj padie gjykimin më vete i padisë për paligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit administrativ, që pretendohet se ka shkaktuar dëmin?***

[...]

Në lidhje me çështjen e parë të shtruar për njësim

[...]

1) ***Mbi konceptin e përgjegjësisë shtetërore***

a) ***Përgjegjësia jashtëkontraktore e organeve të administratës shtetërore***

[...] Elementet e përgjegjësisë jashtëkontraktore të organeve të administratës publike gjejnë rregullim në ligjin nr. 8510/1999, përjashtimisht rasteve kur ligjet e posaçme kanë përcaktuar këtë lloj përgjegjësie, duke rregulluar njëkohësisht mënyrën e kërimit, afatin dhe rastet e përfitimit të dëmshpërblimit. [...]

Koncepti për përgjegjësinë shtetërore me faj gjendet i parashikuar edhe në nenin 15 të KPA, ku përcaktohet se përgjegjësia jashtëkontraktore e administratës lind kur organi i administratës publike apo nëpunësit e tyre, në mënyrë të paligjshme dhe me faj, i shkaktojnë një pale ose personave të tjerë të lidhur, një dëm në personin ose në pasurinë e tyre.

Për të analizuar institutin e shpërblimit të dëmit për rastet kur shteti është përgjegjës, krahas referimit në dispozitat ligjore të sipërcituara, nuk mund të shmanget rregullimi që bën KC. Sipas nenit 608 e vijues të tij, për të konkluduar për dëmin jashtëkontraktor nevojitet ekzistenca e katër elementeve të përgjegjësisë: (a) ekzistenca e dëmit, (b) paligjshmëria e veprimeve apo mosveprimeve të palës së paditur, (c) ekzistenca e lidhjes shkakësore (dëmi të jetë rrjedhim i drejtpërdrejtë dhe i menjëhershëm i veprimit apo i mosveprimit), (d) ekzistenca e fajit (në rastin konkret të palës së paditur) në shkaktimin e dëmit. Në referim të këtij rregullimi që bëhet në KC, dëmi pasuror sjell si pasojë cenimin e pasurisë së të dëmtuarit, në kuptimin e ngushtë ekonomik, pra humbjen e pasurisë

(*deminutio patrimonii*) në mënyrë të paligjshme. Shpërblimi i dëmit pasuror, sipas nenit 640 të KC, përbëhet nga humbja e pësuar dhe fitimi i munguar, shpenzimet e kryera në mënyrë të arsyeshme për të shmangur ose pakësuar dëmin, ato që kanë qenë të nevojshme për të përcaktuar përgjegjësinë dhe masën e dëmit, si dhe shpenzimet e arsyeshme të kryera për të siguruar shpërblimin në rrugë jashtëgjyqësore.

Në ligjin nr. 8510/1999, i cili bën një rregullim të posaçëm të përgjegjësisë jashtëkontraktore, parashikohet shpërblimi i dëmit pasuror i shkaktuar nga veprimet a mosveprimet e organeve të administratës shtetërore, kthimi fizik i një sendi ose rivendosja e një të drejte të pezulluar për shkak të veprimeve ose mosveprimeve të administratës shtetërore, si dhe zhdukja e shkaqeve që sollën dëmin. Edhe rastet e lindjes së përgjegjësisë për shpërblimin e dëmit prej organeve të administratës shtetërore janë të përcaktuara qartësisht në nenin 3 të këtij ligji [...]

Referuar këtyre parashikimeve ligjore, por edhe doktrinës dhe qëndrimeve që mbahen në praktikën gjyqësore, përgjegjësia shtetërore lind kur ekzistojnë domosdoshmërisht kushtet bazë, që lidhen me ekzistencën e faktit dëmtues, të dëmit, si dhe të një lidhje shkakësore mes veprimit a mosveprimit dhe dëmit të ardhur. Përgjegjësia lind për gabimet e çdo organi publik ose të personit që ushtron një vullnet të caktuar shtetëror, vetëm nëse shkelja kryhet gjatë ushtrimit të funksionit publik. Shteti nuk përgjigjet për dëmtimet e shkaktuara nga një zyrtar, derisa ai nuk kryen ndonjë detyrë publike, që i është besuar. Përmbushja e detyrës publike kërkon një sjellje dhe veprim të rregullt nga ana e autoriteteve dhe e nëpunësve zyrtarë, të cilët duhet të respektojnë parimet bazë, mbi të cilat administrata funksionon. Një vendim i papërshtatshëm nuk mjafton të krijojë përgjegjësi, pasi duhet të ekzistojë një rast i qartë i mosushtrimit të detyrës, që sjell paligjshmëri.

Edhe shpërdorimi ose ushtrimi i paligjshëm i diskrecionit i bën autoritetet publike përgjegjëse për çdo dëmtim të shkaktuar ndaj një individi. Përgjegjësia shtetërore lind jo vetëm për ushtrim të paligjshëm të diskrecionit, por edhe për mosushtrim të paligjshëm të tij. Në rast se autoritetet publike nuk ofrojnë përfitimet ose lehtësitë, që janë të detyruara t'i ofrojnë sipas ligjit, nëse ka mosfunksionim të veprimtarisë administrative që mund të marrë formë nga më të ndryshme, si organizim i keq i shërbimeve, mungesë informacioni, mungesë mbikëqyrje, mosruajtje e informacioneve konfidenciale, mos korrigjim i informacioneve të pasakta, kur shihet se ato janë të gabuara, shkelje e detyrimit për shpejtësi dhe administrim, etj, nga të cilat cenohen subjektet privatë, duhet të vlerësohet si përgjegjësi e shtetit, kur parregullsia është e asaj natyre që normalisht një administratë e

kujdesshme nuk do e kishte lejuar. Pra, përgjegjësia shtetërore shkaktohet si nga veprimet, ashtu edhe nga mosveprimet e organeve publike të autorizuar për kryerjen e detyrave.

Përgjithësisht, përgjegjësia e administratës është një përgjegjësi me faj. Praktika gjyqësore ka pranuar një koncept të zgjeruar të asaj që përbën një faj administrativ. Kështu, faji në veprimet e administratës, përjashtimisht ndonjë rasti me dashje (veprim me dëshirën e plotë ose të qëllimshëm) shfaqet kryesisht në formën e pakujdesisë, neglizhencës, mosveprimit, ngadalësisë së tepruar, të premtimeve të pambajtura dhe veçanërisht në rastin e premtimeve të paligjshme. Një lloj premtimi konsiderohet “Akti i garancisë”, që sipas nenit 3, pika 1 të KPA “është një akt administrativ individual, me anë të të cilit organi publik, nëse kjo parashikohet me ligj të veçantë, mund të sigurojë paraprakisht, se ai do të nxjerrë ose nuk do të nxjerrë një akt të caktuar administrativ individual në një datë të mëvonshme.”. Kështu, kur premtimi është i qartë dhe i garantuar, administrata duhet ta përmbushë atë, sepse përndryshe do të ketë përgjegjësi për dëmin.

Natyrisht, për një shkelje të kryer me faj nga organi publik dhe që sjell një padi për dëmshpërbllim, duhet të plotësohen disa kushte, që janë të lidhura kryesisht me dëmin dhe shkakun. Lidhur me dëmin duhet mbajtur në vëmendje se ai është domosdoshmërisht material/fizik ose në të holla, por mund të jetë edhe vetëm një shqetësim, çrregullim, dëm psikologjik, ose moral, i një shkalle apo përmase të tillë që passjell përgjegjësinë për shpërbllimin e dëmit. Dëmi mund të jetë efektiv, ose një dëm i ardhshëm, por në çdo rast duhet të jetë i sigurt dhe jo hipotetik. Për sa i përket shkakut, duhet vlerësuar fakti se i përket paditësit të provojë se ka pësuar një dëm nga veprimet e padrejta të dëmtuesit dhe se ekziston lidhja shkakësore mes veprimit administrativ të paligjshëm dhe dëmit të shkaktuar. Pra, nevojitet të provohet se veprimet e administratës janë shkak i dëmit të pretenduar.

Në rastin e përgjegjësisë jashtëkontraktore, që organi të mbajë përgjegjësi mjafton të provohet dëmi, fakti i padrejtë që ka sjellë dëmin dhe lidhja shkakësore. Si rregull, të dëmtuarit (paditësit) nuk i bie barra e provës për të provuar fajësinë në ardhjen e dëmit jashtëkontraktor, pasi prezumohet se dëmi është kryer me faj nga dëmtuesi. Nëse dëmtuesi ka vepruar pa faj, atëherë për të rrëzuar prezumimin e fajësisë i takon atij të provojë të kundërtën. Organi publik, më mirë se kushdo e di se çfarë e ka shtyrë të kryejë veprimin apo mosveprimin dhe se cila ka qënë sjellja e tij, pasi ndodhi dëmi, për të mënjeluar ardhjen apo shtimin e pasojave. Prandaj ligji i'a ka ngarkuar organit publik të provojë se ka vepruar pa

faj për tu shkarkuar nga përgjegjësia. Organi publik mund t'i shpëtojë detyrimit, tërësisht ose pjesërisht, në qoftë se provon se dëmi ishte shkaktuar jo për faj të tij, por nga diçka tjetër, siç mund të jetë një veprim/mosveprim me faj i vetë paditësit, një veprim i një personi të tretë, ose një situatë e forcës madhore, si një ngjarje natyrore, krejt e jashtme nga palët dhe e paparashikueshme. Kjo parashikohet shprehimisht në nenin 11, pika 1 të ligjit nr. 8510/1999 [...]

Megjithëse përgjegjësia shtetërore konsiderohet si një përgjegjësi me faj, legjislacioni shqiptar pranon gjithashtu edhe detyrimin e organeve për të kompensuar të dëmtuarin, kur për shkak të veprimeve të ligjshme “*u shkaktojnë një dëm të pabarabartë subjekteve të cilëve u drejtohet ky veprim a mosveprim.*”. Legjislacioni ynë (referuar shkronjës “b” dhe “c” të nenit 3 të ligjit nr. 8510/1999), ashtu si doktrina dhe praktika gjyqësore pranojnë se, në rrethana të caktuara, administrata mund ta gjejë veten edhe si përgjegjëse pa faj. Ndonjëherë veprimet administrative, për nga natyra e kryerjes apo fushëveprimi i tyre, krijojnë rreziqe të veçanta, në rastet kur veprohet në interes të publikut në mënyrë të ligjshme dhe pa asnjë faj. [...]

b) *Përgjegjësia shtetërore sipas praktikës gjyqësore ndërkombëtare*

[...]

Për sa i përket trajtimit të nenit 41 të Konventës, në lidhje me shpërblimin e dëmit, kundrejt organeve të administratës, gjykata ka referuar disa standarde, të cilat mund të merren parasysh edhe nga gjykatat vendase në trajtimin e padive të kësaj natyre. Sipas kësaj dispozite të Konventës gjykatës i jepet kompetencë për të kompesuar palën për veprimin ose mosveprimin, që u bë shkak për të konstatuar shkeljen (*shih çështjet Qufaj Co shpk kundër Shqipërisë nr. 54268/00, 54-59, 18 nëntor 2004, Beshiri etj kundër Shqipërisë nr. 7352/03, datë 22 gusht 2006*). Në elementet e dëmit gjykata ka pranuar se përfshihen dëmi pasuror efektiv dhe ai moral (jo pasuror) dhe se dëmi i pretenduar duhet të jetë real, i matshëm, e nga ana tjetër masa e shpërblimit vendoset sipas praktikës gjyqësore, kritereve dhe shkallëzimeve, që marrin parasysh gjykatat e brendshme (*shih çështjen nr. 25376/06, datë 16.12.2014, Rolanda Ceni kundër Italisë*). Për natyrën e dëmshpërblimit, gjykata ka theksuar se jo vetëm që duhet të ketë natyrë kompesuese, por edhe ndëshkuese, ç’ka do të thotë se për të parandaluar ripërsëritjen e shkeljes, gjykata mund të japë një masë të lartë të shpërblimit të dëmit jo pasuror (*shih çështjen Stradovnik kundër Slovenisë, nr. 24784/02, §§ 23-25, 13 prill 2006*).

[...]

Mbi këtë analizë që i bëhet konceptit të përgjegjësive shtetërore, duke iu referuar legjislacionit dhe praktikës gjyqësore vendase e ndërkombëtare, që kanë vendosur disa standarde të gjithëpranuara ndërkombëtarisht, dhe në funksion të pyetjes së shtruar për njësim, Kolegji vlerëson se shkaktimi i një dëmi të paligjshëm nga një veprim apo mosveprim i organit administrativ, pavarësisht nëse është përgjegjësi me faj apo pa faj, i jep të drejtën subjektit privat që të rehabilitohet dhe/ose të zhdëmtohet. Sipas parimit të përgjegjësive shtetërore, paraqitja e një padie për nxjerrjen e përgjegjësive së organit publik për shkeljen e së drejtës së subjektit privat është mjete i nevojshëm juridik që mund të përdoret. Përderisa, çështja që shtrohet për njësim është e lidhur me paditë dhe me natyrën që duhet të kenë kërkimet e subjektit privat për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, Kolegji vlerëson se është e nevojshme analiza edhe në këtë drejtim.

2) Mbi mjetet juridike që duhet të përdorë subjekti i cenuar dhe natyra e kërimit për përfitimin e shpërblimit të dëmit jashtëkontraktor

E drejta për të kërkuar shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor njihet si një nga llojet e padive administrative, që mund të ngrihet sipas ligjit nr. 49/2012 “Për gjykatat administrative dhe gjykimin e mosmarrëveshjeve administrative”, (i ndryshuar). [...]

Referuar rregullimeve, që bëhen në këtë ligj, *kthimi* është një nga llojet e dëmshpërblimit për përgjegjësinë jashtëkontraktore të organeve administrative që realizohet në dy mënyra. Së pari: *kthimi fizik i një sendi*, që lidhet me kthimin e asaj që është marrë në mënyrë të paligjshme nga organi publik (si p.sh., kthimi i një mjeti të bllokuar sipas KRR) dhe së dyti: *rivendosja në vend e një të drejte të shkelur* padrejtësisht nga veprimet e organit administrativ (siç mund të jetë mohimi padrejtësisht që i bëhet një subjekti në dhënien e një leje, license, granti, burse studimi etj). *Shpërblimi* është lloji i dytë i dëmshpërblimit që lidhet me pagimin në të holla të dëmit të shkaktuar. Ky lloj shpërblimi kryhet në rastin kur dëmi është i tillë, që e bën të pamundur si kthimin e sendit në gjendjen që ka qenë fillimisht, ashtu edhe rivendosjen e të drejtës të shkelur. Sidoqoftë, shpërblimi në të holla mund të zbatohet edhe si barazpeshim i dëmit të shkaktuar, pavarësisht se është realizuar kthimi i sendit apo është bërë rivendosja e të drejtës. *Zhdukja e shkaqeve që kanë sjellë dëmin* është një mënyrë tjetër e dëmshpërblimit, të cilën dispozita ligjore e lidh me rastin e shkaktimit të dëmit një subjekti konkret si rrjedhojë e ndryshimit

të një situatë juridike apo faktike, e cila e ka origjinën e saj në një akt administrativ të organit kompetent. Në raste të tilla organi publik detyrohet të mënjanojë pasojat nëpërmjet rivendosjes së gjendjes së mëparshme, ose kur një gjë e tillë është e pamundur nëpërmjet vendosjes së një gjendje të ngjashme. Pra, nëse shkak për ardhjen e dëmit është akti administrativ dhe pasojat juridike që ka sjellë, atëherë shfuqizimi do të konsiderohet si zgjidhje për rikthimin e ligjshmërisë. Megjithatë, paragrafi i dytë i nenit 7 të ligjit nr. 1999/8510 ka vendosur rregullin se ky lloj dëmshpërblimi nuk përmbushet ligjërisht në dy raste: *“kur rivendosja e gjendjes së mëparshme ose e një gjendjeje të ngjashme është e pamundur”*, si dhe *“kur gjendja ekzistuese është shkaktuar nga një akt administrativ, i cili është bërë i pakundërshtueshëm për të dëmtuarin.”* Pikërisht, rasti i dytë që lidhet me pakundërshtueshmërinë e aktit administrativ (arsyet mund të jenë të ndryshme) dhe që e bën të pamundur përfitimin e dëmshpërblimit, do jetë pjesë e analizës në vijim të këtij vendimi.

Parashikime të detajuara të rasteve të përgjegjësisë shtetërore, si dhe të padive që mund të ushtrohen për përfitimin e dëmshpërblimit gjejnë rregullim edhe në disa ligje të posaçme, si [...]

Sipas këtyre rregullimeve, që parashikohen në legjisllacionin e posaçëm dhe në veçanti në ligjin nr. 8510/1999, subjekti i cenuar duhet të identifikojë llojin e dëmshpërblimit (*kthim, shpërblim ose zhdukje e shkaqeve që sjell dëmin*) dhe, në varësi të tij, do të duhet të përcaktojë edhe objektin e kërimit të padisë. Nisur nga lloji i dëmshpërblimit, që kërkon subjekti i cenuar, çështja që shtrohet për zgjidhje para Kolegjit është nëse *padia për dëmshpërblim është e ndërvarur apo mund të paraqitet si një kërkim i ndarë dhe i pavarur nga llojet e padive, që parashikohen në nenin 17 të ligjit nr. 49/2012, siç janë padia për shfuqizimin e aktit, padia për detyrimin e organit për të nxjerrë aktin, padia për konstatimin e pavlefshmërisë absolute të aktit, etj?*

Nga parashikimet që bën legjisllacioni i posaçëm, subjektit të cenuar, padyshim, që i lind e drejta për të paraqitur një padi për dëmshpërblim. [...] Në aspektin e rivendosjes së të drejtave të cenuara, Kolegji konstaton se në praktikën gjyqësore janë evidentuar raste të ndryshme, kur paditësi, i është drejtuar gjykatës: *a) me padinë për kundërshtimin e veprimit/mosveprimit administrativ dhe kërkimin e shpërblimit të dëmit, njëkohësisht, ose njëra pas tjetrës, b) vetëm me padinë për kundërshtimin e aktit administrativ, c) me padinë për shpërblimin e dëmit, pa e lidhur me padinë për shfuqizimin e aktit administrativ, ç) me padinë për shpërblimin e dëmit, nëpërmjet konstatimit të pavlefshmërisë absolute të aktit, etj.*

Për shkak të larmisë së padive që aplikohen në praktikën gjyqësore, Kolegji ka vlerësuar si të domosdoshëm mbajtjen e një qëndrimi njësues, nëpërmjet shtrimit të pyetjes së parë. Padyshim që e drejta e disponimit të padisë për përcaktimin e objektit dhe shkakut ligjor, ku pala mbështet të drejtën e vet subjektive, i takon ekskluzivisht paditësit, por çështja shtrohet nëse padia për shfuqizimin e aktit administrativ është gjithmonë kusht shterues, që padia për shpërblimin e dëmit të gëzojë mbrojtje ligjore, apo këto dy kërtime/padi konsiderohen si autonome e të ndara nga njëra-tjetra?

Për të konkluduar mbi këtë çështje, Kolegji vlerëson se, referimi në legjislacionin dhe praktikën gjyqësore ndërkombëtare, ndihmon për të analizuar qëndrimet që mbahen në legjislacionin dhe praktikën gjyqësore shqiptare, por edhe për të konkluduar për një zgjidhje sa më të drejtë dhe të pranueshme.

3) Raporti ndërmjet padisë për shfuqizimin e aktit administrativ dhe padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor sipas legjislacionit dhe praktikës gjyqësore ndërkombëtare.

[...]

Sipas doktrinës juridike, por edhe qëndrimeve që mbahen në praktikën gjyqësore të GJED, rezulton se, ndërkohë që pretendimet për anulimin/shfuqizimin e aktit dhe ato për dëmshpërblim janë formalisht autonome, në praktikë vihet re se, bazuar në rrethanat e rastit konkret, ato mund të jenë të ndërlidhura. Si në praktikën gjyqësore të GJED, ashtu edhe të disa vendeve evropiane vihet theksi në qëndrimin se sigurimi i një anulimi/shfuqizimi të një akti administrativ mund të forcojë potencialisht një pretendim për dëmshpërblim, pasi vendos paligjshmërinë e aktit në fjalë. Ky qëndrim, që pranon formalisht autonominë e padive, por edhe me orientimin nga një lloj ndërvarësie mes tyre, duket përgjithësisht si më i pranuar. [...]

Karakterit autonom i padisë për dëmshpërblim nga padia për anulim të aktit administrativ njihet formalisht në shumë shtete evropiane. Ka juridiksione që e lejojnë kërkimin për dëmshpërblim pa qenë e nevojshme të kërkohej anulimi/shfuqizimi i aktit administrativ që ka shkaktuar dëmin, ashtu si shfuqizimi i një akti administrativ nuk çon automatikisht në dëme e, për rrjedhojë, pretendime për dëmshpërblime, sepse nevojitet të përmbushen kushtet specifike për përgjegjësinë jashtëkontraktore. Pra, autonomia e dy llojeve të padive është parë në aspektin se, jo

domosdoshmërisht, një padi për anulimin e aktit sjell edhe kompensimin e dëmit të shkaktuar. [...] Megjithatë qëndrimi më i konsoliduar që evidentohet qartazi aktualisht në shumicën e vendeve me praktikë gjyqësore të zhvilluar (si Gjermania, Franca, Mbretëria e Bashkuar, Italia, Spanja, etj.) dhe që i trajton të dy paditë formalisht si të pavarura, ka orientuar drejt standardit se *konstatimi i paligjshmërisë mbi një padi për anulim/shfuqizim të aktit administrativ mund të përdoret apo të ndikojë në një padi për dëmshpërblim*.

[...]

Në qëndrimet e mbajtura në praktikën gjyqësore të këtyre vendeve konkludohet se “një rezultat pozitiv në një gjykim për anulimin e aktit administrativ mund të përforconte një pretendim të mëvonshëm për dëmshpërblim.” (*vendimi nr. 3667/2019, Gjykata e Lartë e Kasacionit dhe Drejtësisë e Rumanisë*). Pra, sipas këtij qëndrimi, pretendimet për anulimin e aktit administrativ dhe pretendimet për dëmshpërblim janë autonome nga njëra-tjetra, por mund të jenë edhe të ndërthurura.

Mbi sa më sipër, evidentohet pikësëpari se, shkaktimi i dëmit një subjekti privat për shkak të një veprimi apo mosveprimi administrativ, pavarësisht se administrata publike është përgjegjëse me faj apo pa faj, i jep të drejtën të përdorë para gjykatës padinë, si mjetin juridik më të përshtatshëm për nxjerrjen e përgjegjësisë shtetërore. Padyshim që raporti ndërmjet padive për dëmshpërblim dhe padive për anulimin e aktit administrativ në çdo shtet anëtar të BE, por edhe në shtete të tjera, mund të ndikohet nga faktorë të ndryshëm, përfshirë traditat ligjore kombëtare, legjislationit dhe elaborimi i jurisprudencës bashkëkohore. Megjithatë, Kolegji vlerëson të nevojshme të theksojë se, ndërsa ka një tendencë të përgjithshme për të njohur formalisht autonominë e këtyre padive, pranohet qartazi ndërveprimi mes tyre dhe se, pavarësisht se janë mjete ankimi të ndara, një padi e suksesshme për shfuqizimin e aktit administrativ mund të përdoret apo të ndikojë në një padi për dëmshpërblim.

Mbi këtë analizë të kryer konstatohet se padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor që rrjedh nga sjellja e organit publik paraqitet proceduralisht autonome në lidhje me padinë për kundërshtimin e ligjshmërisë së veprimit apo mosveprimit administrativ që pretendohet se ka shkaktuar dëmin. Kjo pasi, përgjegjësia administrative për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor mund të lindë jo vetëm në rastin e sjelljeve të paligjshme, por edhe në raste kur organet shtetërore ushtrojnë veprimtari të ligjshme (neni 3 i ligjit nr. 8510/1999). Në rastin e përgjegjësisë pa faj, padia për kërkimin e përgjegjësisë jashtëkontraktore për shkak të një veprimi a mosveprimi të ligjshëm

të organit administrativ është autonome dhe nuk kushtëzohet e as kërkon paraqitjen e ndonjë padie ndaj veprimit apo mosveprimit administrativ, ndërsa në rastin e sjelljes së paligjshme të organeve publike, padia për shpërblimin e dëmit mund të ngrihet si njëkohësisht me atë për kërkimin e paligjshmërisë së sjelljes administrative, ashtu edhe më pas. Nga ana tjetër, kur dëmi jashtëkontraktor i shkaktuar rrjedh nga veprimi ose mosveprimi i paligjshëm i organit publik (që nuk përbën pavlefshmëri absolute), mos shterimi nga paditësi i rrugës administrative (kur është e detyrueshme) apo gjyqësore të ankimit, brenda afateve të parashikuar në ligj, passjell mungesën e njërit nga elementet e domosdoshëm për lindjen e përgjegjësisë nga shkaktimi i dëmit, që është veprimi apo mosveprimi i paligjshëm.

Përrjashtimisht në rastin e dëmit jashtëkontraktor të ardhur nga mosveprimi i paligjshëm i organit publik, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor nuk cenohet në çdo rast nga moskundërshtimi veçmas i kësaj sjelljeje të organit publik, kur pala provon se kjo rrugë ankimi nuk do të mund të mbronte efektivisht të drejtat ose interesat e ligjshme të saj. Gjithashtu, nëse akti administrativ i organit publik që ka shkaktuar dëmin, preket nga rastet e pavlefshmërisë absolute, atëherë padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor nuk kushtëzohet nga konstatimi paraprakisht i pavlefshmërisë absolute të aktit me padi të veçantë, por ky konstatim mund të bëhet edhe gjatë gjykimit të padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor. Megjithatë, në dallim nga kërkimi për konstatimin e pavlefshmërisë absolute të një akti administrativ, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor do i nënshtrohet afatit të parashkrimit të padisë, siç është parashikuar nga neni 17 i ligjit nr. 8510, datë: 15.7.1999 “Për Përgjegjësinë Jashtëkontraktore të Organeve të Administratës Shtetërore” (i ndryshuar).

Duke iu referuar çështjes së shtruar për njësim dhe me qëllim dhënien e përgjigjes për pyetjen e parë, Kolegji konkludon se ***në çdo rast që paraqitet një padi është e domosdoshme të analizohen veprimet ose mosveprimet e të paditurit, që brenda ose jashtë një procedure administrative, i kanë cenuar të drejtën ose interesin e ligjshëm subjektit privat, duke i sjellë një dëm konkret. Kushtet ligjore të shpërblimit të dëmit jashtëkontraktor kërkohet të përmbushen në mënyrë kumulative dhe paditësi duhet të argumentojë ligjërisht, se cili ka qenë veprimi/mosveprimi i palës së paditur që i ka shkaktuar dëmet e pretenduara dhe përse duhet të mbahet***

përgjegjës për shpërblimin e dëmit. Nëpërmjet identifikimit qartësisht të veprimit ose mosveprimit të organit publik, që është bërë shkak për shkeljen e konstatuar dhe që ka sjellë në mënyrë të drejtpërdrejtë dëmin për subjektin privat, arrihet të qartësohet natyra e padisë dhe objekti i kërimit. Në këtë mënyrë përcaktohet edhe raporti autonom apo i ndërvarur mes padisë për dëmshpërblim dhe padisë për shfuqizimin e aktit, si dhe fakti nëse padia për shfuqizimin e aktit administrativ është kusht shterues, që padia për shpërblimin e dëmit të gëzojë mbrojtje ligjore.

[...]

Në lidhje me çështjen e dytë të shtruar për njësim

Kolegji thekson se, për të konkluduar mbi zgjidhjen e çështjes së dytë të shtruar për njësim, duhet të analizohen me radhë të dy nënpyetjet se “1. Kur lind e drejta për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor të shkaktuar nga veprimi ose mosveprimi i organit publik dhe si ndikon në afatin e paraqitjes së kësaj padie gjykimi më vete i padisë për paligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit administrativ që pretendohet se ka shkaktuar dëmin?”

1) Momenti i lindjes të së drejtës për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor

[...] Për të vlerësuar nëse ka kaluar apo jo afati i paraqitjes së padisë, si pasojë e mosveprimit të titullarit të saj, me rëndësi është përcaktimi i saktë i momentit të lindjes të së drejtës, nga fillon edhe llogaritja e afatit. Sipas nenit 117 të KC, afati i parashkrimit të padisë fillon nga dita, kur subjektit i ka lindur e drejta e padisë. Pikërisht, momenti i lindjes të së drejtës së padisë përcaktohet si fillim i ecjes së afatit të parashkrimit, pasi vetëm me lindjen e kësaj të drejte mund të flitet për mosveprim të titullarit dhe vetëm kur cenohet e drejta subjektive lind e drejta e padisë për mbrojtjen e saj. (shih vendimin nr. 273, datë 28.05.2015 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë).

Çështja, që shtrohet për zgjidhje para Kolegjit, është e lidhur me interpretimin që duhet bërë veçanërisht për parashkrimin e padive, që listohen në nenin 18 të ligjit 2012/49. Konkretisht, padia kundër veprimit administrativ paraqitet në gjykatë brenda 45 ditëve, duke përcaktuar disa nga momentet që shërbejnë për fillimin e këtij afati. [...] ndërsa në lidhje me padinë për kërkimin e dëmit jashtëkontraktor të shkaktuar nga organet

e administratës shtetërore, neni 18 i ligjit 49/2012 referon te afatet që parashikohen në legjislacionin e posaçëm. [...]

Fillimi i parashkrimit, i lidhur me momentin kur i dëmtuari dinte apo duhej të dinte për dëmin e pësuar dhe për shkaktarin e tij (organin publik), është një rregullim i rëndësishëm, por i përgjithshëm. Duhet të mbahet në vëmendje se e drejta për të ndërmarrë veprimin ligjor, ngritjen e padisë, fillon kur pala e cenuar bëhet e ndërgjegjshme për dëmin e zbuluar dhe shkaku të tij. Kolegji vlerëson se si pikënisje e parashkrimit nuk mjafton të konsiderohet fakti që ka shkaktuar dëmin dhe identifikimi i organit, pa i lidhur ato edhe me momentin kur i dëmtuari arrin të zbulojë dhe të konkretizojë dëmin (*vendim i GJED i datës 27 janar 1982, Birra Ëuhrer, çështja 256/80, rec.85*). Pra, kushtet e përgjegjësisë nuk konsiderohen të përmbushura përderisa dëmi nuk është materializuar, ose kur nuk është zbuluar ende. Në këtë rast, pala e dëmtuar ka detyrimin e ushtrimit të kujdesit të zakonshëm, në mënyrë që të marrë dijeni për sa më sipër. Pra, në rastin kur fakti mund të ketë ndodhur (si, p.sh., nga prishja e një impianti radioaktiv, ose nga përdorimi i një medikamenti vjen një dëm që nuk shfaqet menjëherë te individi i cenuar, por pas disa viteve), vetëm identifikimi konkret (zbulimi) i dëmit do të konsiderohet si moment përcaktues për fillimin e afatit të paraqitjes së padisë. I dëmtuari nuk duhet të hamendësojë apo të perceptojë se dëmi prezumohet se i ka ardhur nga një organ publik, por nevojitet të ketë prova të mjaftueshme dhe bindëse mbi provueshmërinë e këtij fakti dhe në veçanti mbi evidentimin konkret të dëmit.[...]

Përcaktimi i momentit të marrjes dijeni për faktin dhe për organin që ka shkaktuar dëmin konkret është një çështje që lidhet me dinamika të ndryshme, si me mënyrën e rregullimit që bëjnë ligjet e posaçme, ashtu dhe me qëndrimet e ndryshme që vërehen në praktikën gjyqësore. [...]

Një tjetër moment për llogaritjen e parashkrimit shues të padisë (që njihet më tepër si teorik dhe jo aq i ndeshur në praktikë), gjendet i parashikuar në nenin 17, pika 2 të ligjit nr. 8510/1999, sipas të cilit: “Në rastin kur dëmi shkaktohet nga ndryshimi i situatës, në vend të marrjes dijeni për dëmin, futet koncepti i marrjes dijeni për rrethanat, të cilat e kanë bërë situatën të kundërligjshme.”. Nisur nga ky rregullim ligjor, pavarësisht se ndryshimi i situatës nuk parashikohet shprehimisht në nenin 3 të këtij ligji, momenti i fillimit të ngritjes së padisë për këto raste do të konsiderohet kur i dëmtuari *vihet në dijeni për rrethanat e reja të kundërligjshme* që passollën dëmin, si edhe kur njeh organin që

ka shkaktuar këtë dëm. Ka raste në praktikën gjyqësore kur ndaj aktit administrativ, i cili ka shteruar me zbatimin e tij dhe që konsiderohet se ka pushuar efektet juridike (si p.sh., një leje ndërtimi e sjell dëmin shumë kohë pas zbatimit të saj) subjekti i cenuar nuk kundërshton në gjykatë shfuqizimin e aktit (që nuk ka më efekte juridike), por ngre padinë për kërkimin e dëmshpërblimit.

Nga të gjithë këto situata që paraqiten në praktikën gjyqësore apo edhe në ndonjë ligj të veçantë, e rëndësishme për palët në gjykim është të provojnë faktet. Si rregull, ai që pretendon një të drejtë ka detyrimin të provojë faktet, ku mbështet pretendimet. Padiësit duhet të provojë se kur ka rënë në dijeni të dëmit konkret të ndodhur (ose të rrethanave që passollën dëmin), si dhe të organit që e ka shkaktuar këtë dëm. Ligji 49/2012 ka sjellë risi për barrën e provës në një proces administrativ, që vlerësohet në varësi të objektit të padisë. Ngarkimi i organit publik me barrën e provës u referohet atyre gjykimeve, që kanë për objekt kundërshtimin e aktit apo veprimit administrativ (të nxjerrë me nismën e vetë organit), mosmarrëveshjet që rrjedhin nga marrëdhëniet e punës, etj. Ndërkohë që, për paditë me objekt shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor në ligjin nr. 49/2012 nuk ka ndonjë parashikim specifik. Për pasojë, në zbatim të nenit 2/2 të po këtij ligji do gjejnë zbatim dispozitat e KPC. Sipas këtij të fundit, për padi me objekt shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor barrën e provës e ka padiësi për të provuar ekzistencën e kushteve, se ka pësuar dëmin nga veprimet e padrejta të dëmtuesit dhe se ekziston lidhja shkakësore mes tyre. Padiësit nuk i bie barra e provës për të provuar fajësinë në ardhjen e dëmit jashtëkontraktor, pasi ai prezumohet se është kryer me faj nga dëmtuesi.

Duke analizuar parashikimet ligjore të sipërcituara, por edhe qëndrimet e ndryshme të mbajtura në praktikën gjyqësore lidhur me momentin e lindjes të së drejtës për ngritjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, Kolegji vlerëson se nuk mund të konkludohet *a priori* se në të gjitha rastet, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor ndaj organeve publike duhet të ngrihet vetëm pas përfundimit të gjykimeve me një vendim gjyqësor të formës së prerë. Kushtëzimi i ngritjes së padisë së dëmshpërblimit, me përfundimin e gjykimeve me vendim gjyqësor të formës së prerë paraqitet si një rast përjashtimor dhe i varur veçanërisht nga rrethanat që mund të krijohen për pamundësinë apo vështirësinë në evidentimin e shkaktarit të dëmit, ndërkohë që dijenia e subjektit të cenuar për dëmin konkret (ose për rrethanat që passollën dëmin), si dhe për organin që e ka shkaktuar këtë dëm mbetet si moment përcaktues.

[...]

2) A ka ndikim në afatin e paraqitjes së padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor gjykimi më vete i padisë për paligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit administrativ, që pretendohet se ka shkaktuar dëmin? Raporti mes këtyre padive.

Për zgjidhjen e kësaj çështjeje, që shtrohet para Kolegjit, nevojitet paraprakisht të trajtohet shkurtimisht afati i padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor. Kjo lloj padie paraqitet në gjykatë, sipas afateve të parashikuara në ligjin e posaçëm, afat i cili fillon kur i dëmtuari vihet në dijeni qartësisht për ekzistencën e faktit apo të rrethanave të reja të kundërligjshme që kanë shkaktuar dëmin e evidentuar dhe të konkretizuar. Për të ngritur padinë e kërimit të shpërblimit të dëmit, si në ligjin e posaçëm, ashtu edhe në KC parashikohet një afat tre vjeçar, i cili pranohet edhe nga referimi që bëhet në nenin 18, pika 4 të ligjit nr. 49/2012. [...] Në vijim, Kolegji vlerëson se paditë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, për sa nuk është parashikuar ndryshe në ligjin e posaçëm, do t'i nënshtrohen edhe rregullimeve të KC që lidhen me afatet, ndërprerjen, pezullimin e tyre, etj.

Për t'iu rikthyer analizës së çështjes së shtruar për njësim, Kolegji vlerëson të nevojshme të theksojë se, krahas kuptimit të rolit të gjykatës në vlerësimin e afatit tre vjeçar të paraqitjes së padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor nga organet shtetërore, duhet të qartësohet gjithashtu raporti ndërmjet kësaj padie me padinë e shqyrtimit të ligjshmërisë së veprimit/mosveprimit administrativ; pra, çështja shtrohet nëse afati për paraqitjen e padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor ndikohet nga detyrimi për paraqitjen më parë të një padie të veçantë të shqyrtimit të ligjshmërisë së veprimit/mosveprimit administrativ? [...]

Mbi sa më sipër, Kolegji vlerëson se në eventualitetin që pala ka paraqitur fillimisht padinë e shfuqizimit të aktit, pa kërkuar njëkohësisht dhe atë të shpërblimit të dëmit jashtëkontraktor, ndërkohë që brenda afatit 3 vjeçar nga dijenia për dëmin dhe organin që e ka shkaktuar paraqet këtë padi, gjykata, në varësi të kërkesave procedurale të palëve, mund të vendosë bashkimin e të dy padive në një të vetme (*duke i gjykuar së bashku, nëse kjo është e mundshme proceduralisht*), ose pezullimin e gjykimit për padinë e shpërblimit të dëmit deri në vërtetimin e paligjshmërisë së veprimit.

Çështja paraqitet ndryshe nëse padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor, të shkaktuar nga veprimi ose mosveprimi administrativ para-

qitet si një padi më vete dhe e pashoqëruar dhe as e paraprirë me padinë për shqyrtimin e paligjshmërisë së veprimit/mosveprimit administrativ. Për të vlerësuar suksesin ose dështimin e një padie të tillë nevojitet të mbahen në vëmendje, përfundimet që janë nxjerrë në sentencën njësuere të çështjes së parë të shtruar për zgjidhje se, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor dhe padia për paligjshmërinë e veprimit a mosveprimit administrativ janë proceduralisht **të pavarura** nga njëra-tjetra, ashtu siç paraqiten në kuptimin material edhe të ndërvarura. Nxjerrja e përfundimit njësuere se këto dy padi janë sa autonome aq edhe të ndërvarura nga njëra tjetra, lidhet me faktin se në një gjykim administrativ, organet publike nuk përgjigjen vetëm kur cenohen në mënyrë të paligjshme interesat e palëve të treta, por edhe në rastet kur megjithëse organet kryejnë veprime a mosveprime të ligjshme, u shkaktohet një dëm i pabarabartë subjekteve të cilëve u drejtohet ky veprim a mosveprim. Kështu në rastin e përgjegjësisë pa faj, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor nuk kushtëzohet dhe as nuk mund të jetë e ndërvarur nga ngritja paraprakisht e ndonjë padie ndaj veprimit apo mosveprimit administrativ, që në fakt nuk kontestohen për paligjshmëri, por vlerësohen si të ligjshëm. E njëjta situatë është edhe kur akti administrativ i organit publik që ka shkaktuar dëmin, preket nga rastet e pavlefshmërisë absolute, atëherë padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor nuk do të kushtëzohet nga konstatimi paraprakisht i pavlefshmërisë absolute të aktit me padi të veçantë, pasi një konstatim i tillë mund të bëhet edhe gjatë gjykimit të padisë për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor. Rastet e sipërpërmendura, pa përjashtuar edhe të tjera nuk kërkojnë domosdoshmërisht paraqitjen e një padie për shfuqizimin e aktit përpara paraqitjes së padisë për dëmshpërblim.

Pra, në rastin kur pretendimi për shkakun e paligjshëm bazohet në pavlefshmërinë absolute të aktit administrativ, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor nuk kushtëzohet nga e para. Arsyeja është thelbësore, sepse konstatimi i pavlefshmërisë absolute të një akti administrativ mund të bëhet në çdo kohë, duke e paraqitur si pretendim edhe gjatë shqyrtimit të padisë për dëmshpërblim. Për rrjedhojë, padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor mund të ngrihet brenda 3 vjetëve, nga çasti kur i dëmtuari merr dijeni për dëmin dhe organin që e ka shkaktuar atë.

Sigurisht që nuk mund të jetë e njëjta situatë, kur shkakun e dëmit lidhet me pretendimin se në themel të përgjegjësisë për shpërblimin e dëmit, qëndron paligjshmëria e veprimit a mosveprimit administrativ, kontrolli i të cilit mund të kryhet vetëm në rrugë gjyqësore nëpërmjet ngritjes së padisë përkatëse. Në këtë rast, për evidentimin dhe pranimin

e përgjegjësish civile jashtëkontraktore nevojitet të vërtetohet lidhja shkakësore ndërmjet sjelljes së paligjshme (veprimi a mosveprimi) me faj të organit publik dhe dëmit të shkaktuar. Kjo është zgjidhje që shkon në referim të konceptit *condicio sine qua non*, sipas të cilit, ardhja e pasojës së dëmshme nuk do të vërtetohet nëse nuk do të kishte ndodhur shkak, sjellja e paligjshme dhe me faj e personit përgjegjës për shkaktimin e dëmit. (*shih vendimin njësuës nr. 12, datë 14.09.2007 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*). Në këtë rast padia për shpërblimin e dëmit jashtëkontraktor do të rezultonte e pasuksesshme, pa u kërkuar në të njëjtën padi, ose me padi të veçantë paligjshmëria e veprimi apo mosveprimi administrativ.

[...]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

[...]

Kolegji thekson se, në rastin konkret ligji që rregullon mosmarrëveshjen në gjykim është ligji nr. 9643, datë 20.11.2006 “Për Prokurimin Publik”, (i ndryshuar), tashmë i shfuqizuar nga ligji nr. 162, datë 23.12.2020. Duke iu referuar nenit 64 të ligjit të kohës së zgjidhjes së mosmarrëveshjes, rezulton të jenë parashikuar kompetenca që ka KPP kur investohet nga subjektet e interesuar në një procedurë prokurimi, llojet e ndryshme të vendimeve që merren gjatë dy fazave, para dhe pas lidhjes së kontratave, si dhe mundësia e ankimit administrativ dhe, më pas, edhe të paraqitjes së padisë në gjykatë. [...] Pra, paraqitja e ankimit administrativ dhe shqyrtimi fillimisht nga Autoriteti Kontraktor, më pas nga KPP nënkupton përdorimin në mënyrë shteruese nga subjekti i cenuar të të gjithë mjeteve juridike, që i ka njohur ligji përpara se të paraqesë padinë në gjykatë. [...]

Duke iu rikthyer çështjes në shqyrtim, Kolegji vlerëson se, në kushtet kur pala paditëse ka pretenduar se i është shkaktuar dëm nga marrja e një vendimi të paligjshëm të KPP dhe të Autoritetit Kontraktor për kualifikimin, skualifikimin e operatorëve konkurrues, kërkimi i saj për shpërblimin e dëmit ka qenë i varur nga kërkimi për kundërshtimin e aktit administrativ respektiv. Prandaj, padinë për shpërblimin e dëmit paditësi nuk e ka veçuar nga padia për shfuqizimin e aktit. Në këtë aspekt, paraqitja nga pala paditëse e padisë me dy kërkime është në linjën e qëndrimit të mbajtur për çështjen e parë të shtruar për njësim, sipas të cilës *kur paligjshmëria e veprimi apo mosveprimi administrativ pretendohet si shkak thelbësor i dëmit, atëherë padia për dëmshpërblim, ndonëse proceduralisht është e pavarur, në kuptimin*

material ajo ndërvaret nga fati i padisë për paligjshmërinë e veprimit apo mosveprimit administrativ.

Në rastin në shqyrtim rezulton se kjo padi është ngritur nga pala paditëse ndaj veprimeve të Autoritetit Rrugor Shqiptar dhe KPP mbi kualifikimin, sipas saj të paligjshëm, të operatorit ekonomik “Cobial” SHPK që ka passjellë lidhjen e kontratës për kryerjen e punëve publike. [...] Në kushtet kur pala paditëse ka pretenduar se ky dëm është shkaktuar nga marrja e një vendimi të paligjshëm të KPP dhe të Autoritetit Kontraktor që kanë sjellë lidhjen e kontratës me operatorin tjetër konkurrues, kërkimin e saj në lidhje me shpërblimin e dëmit, e ka orientuar nga pretendimi edhe për paligjshmërinë e aktit administrativ. Një padi e tillë e detyronte Gjykatën Administrative të Shkallës së Parë jo thjesht të kryente verifikimin e parakushteve procedurale për ngritjen e kësaj padie, siç është ai i vlerësimit të afatit për kundërshtimin e aktit administrativ, por t'i jepte përgjigje përfundimtare kërkimit të dytë mbi dëmshpërblimin. [...]

Pavarësisht se Gjykata Administrative e Shkallës së Parë, për shkak të tejkalimit të afatit ligjor, ka vendosur pas shqyrtimit gjyqësor të provave mospranimin e padisë, kjo nuk e bën të cënueshëm vendimin në këtë pjesë, sepse edhe vetë Kolegji konkludon se padia është jashtë afatit ligjor. [...]

Arsyetimi që përdor Gjykata Administrative e Apelit se pala paditëse është vënë në dijeni për këtë vendim të KPP në datë 11.07.2016 është dukshëm i pabazuar. Ndryshe nga sa pretendon pala paditëse në lidhje me marrjen dijeni të këtyre vendimeve, duke iu referuar datës 11.07.2016, “pretenduar si vendim”, rezulton se nuk ka vendimmarrje në këtë datë, por vetëm një shkresë të Autoritetit Kontraktor (ARRSH), bazuar në vendimin nr. 423, datë 07.06.2016 të KPP, nëpërmjet të cilës janë njoftuar subjektet pjesëmarrëse mbi renditjen përfundimtare të ofertuesve. Fakti që pala paditëse ka depozituar në datën 13.06.2016 kërkesën për sigurimin e padisë provon dijeninë e saj të plotë për vendimin, objekt gjykimi. Në këto kushte, Gjykata Administrative e Shkallës së Parë ka vlerësuar drejtë se, referuar datës së marrjes dijeni efektive (datë 16.03.2016 dhe datë 13.06.2016) për vendimet objekt kundërshtimi, padia është paraqitur jashtë afatit ligjor sipas parashikimeve të nenit 18, pika 1, shkronja “a” të ligjit nr. 49/2012 “Për Gjykatat Administrative dhe Gjykimin e Mosmarrëveshjeve administrative”.

Përsa i përket kërkimit tjetër për detyrimin e palëve të paditura solidarisht për shpërblimin e dëmit dhe fitimin e munguar, Kolegji konstaton se Gjykata Administrative e Shkallës së Parë nuk arsyeton se përse mospranimi i padisë për kërkimin e parë, i shtrin efektet edhe mbi kërkimin e dytë. Në mungesë të shkaqeve për të cilat, ky kërkim

konsiderohet i papranueshëm, gjykata, në këtë rast, kishte detyrimin ligjor ta shqyrtonte atë në themel, duke zgjidhur mosmarrëveshjen. Për këtë arsye, Kolegji vlerëson se vendimi i Gjykatës Administrative të Apelit për prishjen e vendimit dhe dërgimin e çështjes për rigjykim, lidhur me këtë kërkim, është i drejtë dhe duhet të lihet në fuqi. Në rigjykim, Gjykata Administrative e Shkallës së Parë duhet të zgjidhë çështjen në përputhje me ligjin dhe me sentencën njësuere të këtij vendimi.

V. Marrëdhënie Pune

Fitimi i gradës policore për punonjësit e Policisë së Shtetit nëpërmjet procesit të vlerësimit konkurrues dhe jo gjyqësisht: Vendim Njësues Nr. 00-2021-1215, datë 15.07.2021

Procesi i fitimit të gradave policore nga niveli “Nënkomisar” deri në nivelin “Drejtues i Parë”, duhet t’i nënshtrohet domosdoshmërisht procedurës së vlerësimit konkurrues, sipas parashikimeve të neneve 50-60 të ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”. Plotësimi i kriterëve formale për fitimin e gradës, si vjetërsia në gradën pararendëse dhe/ose ushtrimi efektiv i funksionit në përputhje me gradën e pretenduar, nuk mund të sjellin fitimin gjyqësisht të gradës policore, pa iu nënshtruar më parë punonjësit e Policisë së Shtetit një procesi vlerësimi konkurrues nga komisioni i gradimit.

Fjalë kyçe: punonjës policia e shtetit, procedure vlerësimi konkurrues, fitim grade

Rrethanat e çështjes:

Paditësi L.N. me urdhrin nr. 900/1, datë 31.12.2001 është bërë pjesë e strukturave të Policisë së Shtetit, duke ushtruar detyra të ndryshme përgjate periudhes 2001-2010 [...]. Me urdhrin nr. 3052/1, datë 02.11.2010 të Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit, paditësit rezulton t’i jetë njohur grada “Komisar”. Me urdhrin nr. 2304 prot., datë 15.10.2015 të Drejtorit të Policisë së Shtetit, paditësi është transferuar përkohësisht në detyrën e shefit të komisariatit, në Komisaratin e Policisë [...]. Me urdhrin nr. 452, datë 08.02.2016 të Drejtorit të Policisë së Shtetit, është ndërprerë transferimi i përkohshëm i paditesit, duke e transferuar dhe emëruar paditësin në detyrën e shefit të komisariatit, në Komisaratin e Policisë Malësi e Madhe, pranë Drejtorisë së Policisë së Qarkut Shkodër. [...].

Në muajin janar të vitit 2017, paditësi i është drejtuar palës së paditur me kërkesën për njohjen e gradës policore “Kryekomisar” [...] duke pretenduar se ka kaluar afati tre vjeçar i qëndrimit në gradën policore “Komisar” dhe se aktualisht ushtron një funksion të cilit i takon grada “Kryekomisar”. Pala e paditur përmes shkresës nr.159/1-2 prot., datë 09.02.2017 [...] i ka komunikuar paditësit se në mbështetje të ligjit nr.108/2014 nuk parashikohet marrja e gradës sipas pozicionit të punës dhe se fitimi i gradës së radhës bëhet përmes vlerësimit konkurrues nga Komisioni i Gradimit. Në këtë shkresë pala e paditur fton paditësin të marrë pjesë në konkurrimin e radhës në rast se plotëson kriteret ligjore.

Per shkak të mosnjohjes nga pala e paditur të gradës korresponduese “Kryekomisar”, paditësi është drejtuar Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër [...] duke pretenduar nëpërmjet kërkespadiisë objekt gjykimi, detyrimin e palës së paditur t’i njohë gradën “Kryekomisar”.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Gjirokastër ka vendosur pranimin e kërkesëpadiisë; dhe detyrimin e palës së paditur t’i njohë paditësit gradën policore “Kryekomisar”. [...] Gjykata Administrative e Apelit, ka vendosur lënien në fuqi të vendimit [...]

Arsyetimi i Kolegjit:

[...]

I. *Për njësimin e praktikës gjyqësore lidhur me sistemin e fitimit të gradave policore të punonjësve të Policisë në Republikën e Shqipërisë.*

[...] Kolegji sjell në vëmendje se nga vëzhgimi i praktikës gjyqësore që lidhet me shqyrtimin e mosmarrëveshjeve me objekt njohjen e gradës policore, është konstatuar se praktika gjyqësore e gjykatave administrative për çështje të ngjashme është e ndryshme.

[...] Për shkak të paqartësisë që është hasur në praktikën gjyqësore lidhur me kufijnjtë e shqyrtimit gjyqësor mbi veprimtarinë administrative të organit publik në procesin e dhënies së gradave policore, duke marrë në konsideratë faktin se në Vendimin Unifikues nr.1, datë 29.02.2016 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, nuk u arrit të njësohej praktika gjyqësore, në lidhje me pyetjen e shtruar për unifikim, mbi kriteret ligjore që duhet të merren parasysh për caktimin e gradës së re, në rastin e ekuivalentimit të gradave policore, por edhe duke konstatuar se praktika e mbajtur në ndonjë rast nga Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, nuk ka gjetur pasqyrim në praktikën gjyqësore të gjykatave administrative të të gjitha niveleve, Kolegji vlerëson të domosdoshme që të shtrohet për diskutim interpretimi përfundimtar i dispozitave të ligjit

nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit”, konkretisht nenet 50-60 të tij, lidhur me plotësimin e kushteve dhe kriterëve që nevojiten për fitimin e gradave policore për punonjësit e Policisë së Shtetit, me synim për të konkluduar me një qëndrim njësues, për këtë çështje. Nisur nga sa më sipër, Kolegji vlerëson të shtrojë për njësim këtë çështje:

• ***A mund të fitohet gjyqësisht grada policore për shkak të plotësimit të kriterit të vjetërsisë në gradë dhe/ose ushtrimit të funksionit përkatës për gradën e pretenduar, pa iu nënshtruar procedurës së vlerësimit konkurrues nga një komision gradimi?***

A. Analizë mbi kuadrin ligjor

Në përputhje me statusin institucional që i është njohur punonjësve të Policisë së Shtetit me ligjin nr. 8553, datë 25.11.1999 “Për Policinë e Shtetit” (në vijim ligji nr. 8553/1999), u miratua ligji nr. 8643, datë 20.7.2000 “Për gradat në Policinë e Shtetit” (në vijim ligji 8643/2000), në të cilin u konfiguruan rishtazi gradat policore, si shprehje e hierarkisë së punonjësve të policisë. Ligji 8643/2000 parashikonte se gradat policore fitohen sipas arsimit dhe kualifikimit profesional, vjetërsisë në shërbim, duke përfshirë edhe periudhën e mëparëshme të shërbimit ushtarak të kohës (sipas parashikimeve të ligjit 8553/1999) dhe karrierës në strukturat policore. [...] Në pasqyrim të ndryshimeve ligjore, si më sipër, ka evoluar edhe qasja e legjislatorit lidhur me njohjen dhe fitimin e gradës policore. Ligji nr. 9749/2007 shënoi kalimin në një sistem të ri gradash policore, duke detajuar ecurinë në karrierë të punonjësve të policisë në raport me ushtrimin e gradës. Neni 36 i ligjit nr. 9749/2007 gruponte gradat në nivel zbatues, drejtues të ulët, të mesëm dhe të lartë, duke njohur si grada funksionale, të cilat merren *ex legge*, për shkak të emërimit në funksion, atë të Drejtorit/Zëvendësdrejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit. Sipas nenit 39 të ligjit nr. 2007/9749, përcaktimi i funksionit korrespondues për secilën prej gradave realizohej me akte normative nënligjore. Në mbështetje të nenit 39 dhe 126 të ligjit nr. 2007/9749, kalimi nga sistemi i vjetër i gradave, parashikuar në ligjin 2000/8643, në gradat sipas ligjit nr. 2007/9749, u realizua përmes VKM nr. 803, datë 21.11.2007 [...].

Ligji nr. 9749/2007 përcaktonte rregullat dhe parimet përmes të cilave fitohen gradat policore. [...]

Neni 41/5, shkronja a) i ligjit nr. 9749/2007 [...] neni 42 i këtij ligji [...] dhe Gjithashtu neni 3.1 i VKM nr. 803, datë 21.11.2007 [...] në analizë të dispozitave ligjore dhe nënligjore të mësipërme Kolegji vlerëson se procedura e fitimit të gradës policore sipas ligjit nr. 9749/2007, pas

kalimit në sistemin e ri të gradave, realizohet ekskluzivisht përmes procesit të fitimit të gradës me konkurim. Sipas kërkesave të ligjit, punonjësi i policisë do të duhet t'i nënshtrohej më parë procesit kualifikues dhe testimi në mënyrë që të realizohej efektivisht e drejta e ngritjes në gradë dhe vetëm në përfundim të kësaj procedure, organi kompetent do mund të merrte vendim për fitimin ose jo të gradës.

Sipas ligjit nr. 9747/2007, ngritja në gradë nënkuptonte ngritjen në detyrë dhe jo të anasjelltën. Ngritja në detyrë nuk prezumon vetiu përfitimin e gradës vetëm për shkak të ushtrimit të funksionit. Në vështrim të dispozitave të mësipërme çmohet se ligjvënësi qartësisht ka sanksionuar se fitimi i gradës policore realizohet përmes një procedure administrative, e cila, *së pari*, kërkon kalimin me sukses të procedurës konkurruese dhe, *së dyti*, ndjekjen e trajnimit korrespondues për secilën gradë policore. Në këtë kuptim, ngritja në gradë sipas ligjit nr. 4979/2007, pas sistemit të ri të gradave, kërkon plotësimin kumulativ të kushteve vijuese:

1. Punonjësi i policisë duhet të plotësojë kushtin e vjetërsisë në gradë, sipas nenit 41/5 të ligjit nr. 4979/2007,

2. Ngritja në gradë realizohet vetëm për të plotësuar vendet e lira që ka sistemi i policisë për çdo gradë dhe, për këtë arsye, ngritja në gradë sjell ngritjen në detyrë,

3. Ngritja në gradë kërkon kalimin me sukses të procesit të vlerësimit konkurrues,

4. Në vijim, punonjësit duhet të ndjekin kursin e trajnimit përkatës për gradë.

Një ndër rrisitë e ligjit nr. 9747/2007 ishte përcaktimi i një sistemi të ri gradash policore. Në këtë kontekst lindi nevoja për ekuivalentimin e gradave, të fituara sipas ligjit të mëparshëm nr. 8643/2000 "Për gradat në Policinë e Shtetit". [...] Punonjësit e policisë përmes ekuivalentimit të gradës përfitonin gradën në përputhje me funksionin vetëm nëse plotësohej kushti i vjetërsisë në gradën që i korrespondonte funksionit, në të kundërt punonjësi përfitonte gradën më të lartë sipas vjetërsisë përkatëse në gradë.

Sipas akteve ligjore dhe nënligjore të mësipërme, ndryshe nga rregulli i përgjithshëm i parashikuar në nenet 41 dhe 42 të ligjit nr. 9749/2007 për fitimin e gradës policore, në procesin e ekuivalentimit të gradave të vjetra me ato të reja, u ndoq parimi "funksioni përcakton gradën". Kolegji vlerëson se kjo qasje e ligjvënësit në vështrim të situatës ligjore dhe faktike të kohës ka qenë e drejtë dhe ka ardhur natyrshëm në kushtet ku ekuivalentimi i gradës nuk përbënte fitim të një gradë të re dhe as përparim në karrierë, por vetëm barazvlerësim të sistemit të gradave për shkak të ndryshimeve ligjore.

Për sa më sipër, Kolegji çmon të sjell në vëmendje se ngritja ose ulja në gradë për shkak të ekuivalentimit të gradave, ndjek një regjim juridik të ndryshëm nga fitimi i gradës policore për shkak të përparimit në karrierën policore.

I njëjti regjim juridik gradimi është ruajtur edhe për punonjësit e policisë, të cilët u ripranuan në Policinë e Shtetit, pasi kanë ndërprerë marrëdhënien e punës, para hyrjes në fuqi të ligjit nr. 9749/2007, në përputhje me parashikimet e VKM nr. 917, datë 04.10.2013 “[...] Nga sa më sipër, Kolegji vlerëson se në kuptim të ligjit nr. 9479/2007, pas sistemit të ri të gradave, për fitimin e gradës policore nga niveli “Inspektor” deri në nivelin “Drejtues i Parë”, punonjësit e policisë duhet t’i nënshtroheshin procedurës konkurruese, në përputhje me parashikimet e nenit 41 dhe 42 të ligjit.

Kolegji vlerëson se të njëjtën qasje për mënyrën e fitimit të gradave policore, ka edhe edhe ligji i ri, aktualisht në fuqi, nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”. [...] Ligji nr. 108/2014 përcakton se ecuria në karrierë e punonjësve të Policisë së Shtetit, bazohet në avancimin gradual dhe meritokratik në gradë policore, sipas konfigurimit të përgjithshëm të sistemit të gradave të parashikuara në të. Përmes ligjit nr.108/2014, legjislatori synon rishikimin e rolit të gradave në Policinë e Shtetit, duke ribashkuar gradën me funksionin, e më pas funksionin me trajtimin financiar.

Legjislatori e ka konceptuar gradën policore si një e drejtë që fitohet nëpërmjet procesit vlerësues e konkurrues, duke i njohur kompetencën ekskluzive autoritetit përkatës, komisionit të gradimit, për zhvillimin e karrierës policore të punonjësve të policisë, përmes ecurisë në gradë. [...] Në nenet 53 dhe 54 të ligjit nr. 2014/108 parashikohet procedura për fitimin e gradës, autoriteti përgjegjës për dhënien e gradës përkatëse dhe parimet e përgjithshme për fitimin e gradave policore. [...] Ligjvënësi, në mënyrë të qartë dhe të drejtpërdrejtë, në frymë të ligjit dhe *ad litteram* ka përcaktuar se procedura e fitimit të gradës policore për punonjësit e Policisë së Shtetit kalon nëpërmjet pjesëmarrjes në një proces vlerësues dhe konkurrues, i cili administrohet nga komisioni i gradimit. Ligji nr. 108/2014 njuh kompetencën ekskluzive dhe diskrecionare të komisionit të gradimit për vlerësimin e kandidatëve pjesëmarrës në procesin konkurues për fitimin e gradës, duke përcaktuar parimet, kriteret, fazat e testimit të kandidatëve dhe ankimin për procesin administrativ të fitimit të gradës policore. Gjithashtu, ligji i njuh autoritetit përgjegjës, Drejtorit të Policisë së Shtetit, kompetencën diskrecionare për të vlerësuar nevojat e sistemit dhe në varësi të prioriteteve të çel procedurat për fitimin e gradës. Ligji nr.

108/2014 synon që çdo pozicion brenda strukturave të Policisë së Shtetit të ushtrohet nga mbajtësi i gradës takuese dhe, për këtë qëllim, dispozitat ligjore i kushtojnë një vëmendje të veçantë procedurës së fitimit të gradës, avancimit meritokratik dhe gradual në gradë të punonjësve të Policisë së Shtetit. Në këtë mënyrë, ligjvënësi garanton plotësimin e nevojave të sistemit policor me punonjës të kualifikuar, duke synuar shkrirjen e gradës me funksionin e ushtruar efektivisht.

Përcaktimi i funksionit korrespondues për secilën prej gradave policore ka gjetur rregullim të detajuar në VKM nr. 892, datë 21.12.2016. [...] Neni 55 i ligjit nr. 108/2014 rendit kriteret që duhet të përmbushin punonjësit e policisë për fitimin e gradës nga niveli “Nënkomisar” në nivelin “Drejtuesi i Parë”, [...] Plotësimi i kriterëve formale për fitimin e grades, të parashikuara në nenin 55 të ligjit, nuk përbën kushtin e vetëm për përfitimin e gradës policore. Ligji nr. 108/2014, në nenet 55-59 ka parashikuar të gjitha hallkat e procedurës administrative për fitimin e gradave policore. Kriteret e parashikuara në nenin 55 të ligjit kanë natyrë objektive formale, plotësimi i të cilave verifikohet nga strukturat qendrore të burimeve njerëzore gjatë fazës së aplikimit, testimit, trajnimit, deri në momentin e fitimit të gradës. Këto kriteret përbëjnë vetëm kushtet formale që shoqërojnë aplikimin e punonësve të Policisë së Shtetit gjatë procedurave vlerësuese dhe konkurruese.

Për fitimin e gradës policore punonjësit e Policisë së Shtetit duhet të kalojnë me sukses fazën e testimit me shkrim, intervistës me gojë dhe specifikisht për përfitimin e gradës “Kryekomisar” deri në “Drejtuesi i Parë” parashikohet edhe kryerja e ushtrimeve vlerësuese. Kufiri minimal për kalimin e testimit përkatës përcaktohet nga Drejtori i Policisë së Shtetit dhe nuk mund të jetë më i ulët se 70%. Numri i personave të shpallur fitues për përfitimin e gradës nuk mund të jenë më shumë se 30 % mbi numrin e vendeve të lira të shpallura për gradën përkatëse.

Konkurentët e shpallur fitues për gradat “Nënkomisar” dhe “Drejtues” përfundojnë programin e arsimit përkatës, ndërsa për gradat e tjera duhet të kenë përfunduar programin e trajnimit përkatës sipas gradës. Në vijim të procedurës administrative hartohet lista emërore e të drejtës për gradë policore, duke filluar nga punonjësi me vlerësimin më të lartë në rend zbritës, duke u mundësuar të drejtën e përzgjedhjes së pozicionit të lirë për emërim. Në përfundim të procedurës sa më sipër, dhënia e gradës policore realizohet përmes urdhrimit të Drejtorit të Policisë së Shtetit, bazuar në aktin e vlerësimit të komisionit të gradës. [...]

Nisur nga analiza e mësipërme e kuadrit ligjor mbi fitimin e gradave policore, Kolegji vlerëson se në mbështetje të ligjit nr.108/2014, fitimi i

gradës policore realizohet përmes një procedure administrative që kalon nëpër disa faza dhe kuadrohet nga detyrimi i kandidatëve për plotësimin e një sërë kriteresh formale. Kolegji konkludon se procesi i dhënies së gradave policore, në mbështetje të ligjit nr. 108/2014 kushtëzohet, *së pari*, me plotësimin e kriterëve objektive për konkurim, të cilat listohen në nenin 55 të ligjit dhe, *së dyti*, me kalimin me sukses të procedurës konkurruese të testimit dhe kryerjes së trajnimeve përkatëse. Gjithashtu vlerësohet se këto faza duhet të paraprihen nga ekzistenca e vendeve vakante për funksionet takuese, të cilat i korrespondojnë grades, për të cilën zhvillohet konkurrimi. Ky proces formësohet nëpërmjet ushtrimit të ligjshëm të diskrecionit të organit publik, në drejtim të çeljes dhe administrimit tërësor të procedurave konkurruese.

B. *Parimet kushtetuese dhe procesi i fitimit të gradave policore*

Kolegji, nisur nga autoriteti kushtetues që gëzon në drejtim të interpretimit dhe zbatimit përfundimtar dhe të drejtë të ligjit, në përputhje me parimet koventore dhe kushtetuese, në vështrim të problematikave që parashtron interpretimi i hasur gjerësisht nga ana e gjykatave të faktit për procesin e fitimit të gradave policore dhe në mbështetje të analizës ligjore të parashtruar sa më sipër, vlerëson se në rastin konkret implikohet zbatueshmëria e parimeve kushtetuese të ndarjes dhe balancimit të pushteteve, të ushtrimit të ligjshëm të diskrecionit dhe parimit të shanseve të barabarta. [...].

Kolegji vlerëson se asnjë institucion pushteti nuk mund të marrë përsipër kompetenca nga një institucion tjetër e as mund të transferojë ose të heq dorë prej tyre. Kolegji çmon se çdo vendimarrje gjyqësore që detyron organin publik të njoh gradën policore punonjësve të policisë, pa lejuar zhvillimin sipas ligjit të një procedure administrative vlerësimi nga komisioni përkatës i gradimit, duke ushtruar në mënyrë të paligjshme kompetenca ekskluzive dhe ekzekutive të organit publik, në cenim të pushtetit të tij diskrecionar për të vlerësuar përmbushjen e të gjitha kushteve dhe kriterëve të përcaktuara në ligj për fitimin e gradës, në thelb ka zëvendësuar funksionin që ka organi publik në këtë proces ligjor të rëndësishëm. Një qëndrim i tillë cenon rëndë parimin e ndarjes dhe balancimit të pushteteve dhe parimin e ligjshmërisë.

Shtirirja e kontrollit gjyqësor mbi veprimtarinë administrative përfshin kontrollin e ligjshmërisë së veprimit administrativ dhe veprimtarisë administrative në tërësi, në drejtim të ushtrimit të ligjshëm të diskrecionit të organit publik, i cili garantohet përmes parimit kushtetues të ndarjes dhe balancimit të pushteteve. Funkzioni thelbësor i kontrollit gjyqësor

mbi veprimtarinë administrative, kryesisht synon të garantojë mungesën e arbitraritetit në ushtrimin e kompetencave administrative të organit publik. Në këtë drejtim, gjykata duhet të jetë e kujdesshme për të mos vepruar vetë si një organ administrativ, përveç rasteve kur një gjë e tillë parashikohet shprehimisht nga ligji.

Autoriteti publik i organeve administrative ushtrohet përmes kompetencave urdhëruese ligjzbatuese, si edhe nëpërmjet kompetencave diskrecionare. [...] Kolegji vlerëson se kompetencat diskrecionare gëzojnë legjitimitim kushtetues dhe janë të pajtueshme me shtetin e së drejtës, nëse ato i janë dhënë administratës publike me ligj. Pushteti diskrecional është pushteti që i jep një autoriteti administrativ një shkallë të caktuar lirie për të marrë vendime, duke i mundësuar që të zgjedhë mes disa vendimeve të pranueshme ligjore atë që është më i përshtatshëm. [...]. Në këtë kuptim, diskrecioni është ushtrimi i pushtetit të autorizuar nga ligji, por i kufizuar nga e drejta.

Ligji nr. 108/2014 ka parashikuar një sërë kompetencash diskrecionare të organit publik në procesin administrativ për fitimin e gradës si: evidentimi i nevojave për çdo gradë sipas prioriteteve dhe miratimi i urdhrit për fillimin e fazës së aplikimeve për fitimin e gradës (neni 54 pika 1), verifikimi i kandidatëve për plotësimin e kriterëve për konkurim gjatë fazës së aplikimit, testimi, trajnimin deri në momentin e fitimit të gradës (neni 56, pika 1 dhe 2), përcaktimi i nivelit minimal për kalimin me sukses të testimi me shkrim dhe intervistës me gojë (neni 57 pika 3), si dhe dhënien e gradës përmes vlerësimit në tërësi nga ana e komisionit të gradimit (neni 59) [...] përkatësisht Drejtorit të Policisë së Shtetit lidhur me vlerësimin e nevojave dhe prioriteteve për çeljen e fazës së aplikimeve për fitimin e gradës, sikurse ka autorizuar komisionin e gradimit për vlerësimin dhe përparimin e punonjësve të Policisë së Shtetit në karrierë, në të cilin përfshihet edhe pjesëmarrja në procesin konkurrues për fitimin e gradës. Kolegji çmon se ka rëndësi të veçantë të sjell në vëmendje, se këto kompetenca diskrecionare nuk janë të pakufizuara, sepse përndryshe do cenohej thelbi i shtetit të së drejtës. [...]. Qëllimi i një koncepti kushtetues të ndarjes dhe balancimit të pushteteve siguron të parandalojë çdo degë të qeverisjes për të ushtruar një pushtet të pakufizuar. Kontrollat dhe ekuilibrat që njeh Kushtetuta i japin secilës degë pushtet që të kompensojnë apo zbus ato të degëve të tjera. [...] (*Shih vendimin nr. 11, datë 06.03.2004 të Gjykatës Kushtetuese*).

Kolegji vlerëson se misioni i mbrojtjes së të drejtave dhe lirive themelore që i është ngarkuar pushtetit gjyqësor mund të realizohet vetëm atëherë kur zbatimi i normës nga pushteti ekzekutiv, i cili ka ndërhyrë në

sferën e të drejtave të qytetarëve, bëhet i kontrollueshëm nga gjykatat administrative. [...] Ushtrimi i gabuar i vlerësimit diksrecionar nga ana e autoriteve publike i nënshtrohet kontrollit të gjykatave administrative. Ndarja e pushteteve midis tri degëve të qeverisjes mund të garantohet vetëm nëpërmjet sistemit të kontroleve dhe ekuilibrave.

Në këtë kuptim, shtrirja e juridiksionit gjyqësor mbi veprimtarinë administrative të organeve publike ka për qëllim të garantojë parimin e ligjshmërisë dhe kontrollin gjyqësor mbi veprimtarinë diskrecionare të organit publik, por pa dubluar ose zëvendësuar kompetenca të cilat ekskluzivisht janë njohur organit publik, sipas ligjit. Kolegji vlerëson se ky është një qëndrim i konsoliduar që pasqyrohet gjerësisht edhe në praktikën e gjykatave supreme europiane. [...] (*Shih vendimi nr. 207, datë 21.12.2004 i Gjykatës Kushtetuese belge*). Kolegji çmon të sjell në vëmendje jurisprudencën e konsoliduar të GJEDNJ, në këtë drejtim rastin *Meltex Sh.p.k. dhe Mesrop Mousesyan kundër Armenisë (shih prg 81, 2008)* [...] (*Navalnyy kundër Rusisë 2018, prg.113*), [...] (*Maestri kundër Italisë 2004, prg. 30*).

[...] Duke ju rikthyer çështjes në shqyrtim, Kolegji vlerëson se juridiksioni gjyqësor në kontrollin e veprimtarisë administrative të organit publik në procesin e dhënies së gradave mund të shtrihet në drejtim të vlerësimit të gabuar ligjit, konstatimit të rrethanave të pasakta ose kryerjes së gabimeve procedurale të tilla që kanë ndikuar në vlerësimin e gabuar të përmbushjes së kriterëve formale për aplikimin në fazën e konkurrimit, duke përfshirë kundërshtimin e secilës prej fazave administrative për fitimin e gradës, të cilat sipas nenit 60 të ligjit nr. 108/2014 i nënshtrohen paraprakisht edhe procesit të ankimit administrativ dhe veçanërisht kontrollit mbi rastet e ushtrimit ultra vires të pushtetit diskrecionar të organit publik lidhur me administrimin tërësor të procesit të konkurimit për fitimin e gradës. Kolegji vlerëson se juridiksioni gjyqësor që gëzojnë gjykatat administrative në këtë proces duhet të ketë për qëllim mbrojtjen e meritokracisë për avancimin në gradë në kuadër të lirisë së ushtrimit të profesionit dhe nuk mund të zëvendësojë organin publik, konkretisht komisionin e gradimit, duke dhënë gjyqësisht gradën policore, në kushtet ku aplikanti nuk i është nënshtruar konkurimit për fitimin e gradës.

Kolegji vlerëson se nënshtrimi i punonjësve të policisë në procedurën konkurruese për fitimin e gradës është në përputhje me parimet kushtetuese të sigurisë juridike, stabilitetit ligjor dhe pritshmërive legjitime, në kushtet ku legjislacioni mbi fitimin e gradave policore, që në vitin 2007, ka ofruar qartësi dhe qëndrueshmëri, në drejtim të përcaktimit të mënyrës së fitimit

të gradës përmes procedurave konkurruese. Në këtë drejtim, Kolegji vlerëson se fitimi i gradave policore gjyqësisht pa ju nënshtruar më parë punonjësit e policisë procedurës konkurruese cenon rëndë edhe parimin e shanseve të barabarta.

Jurisprudenca kushtetuese ka elaboruar në vijimësi parimin e barazisë, [...] (*shih vendimet nr. 34, datë 10.04.2017, nr. 10, datë 29.02.2016; nr. 71, datë 27.11.201, nr. 20 datë 20.04.2021 të Gjykatës Kushtetuese*). Në këtë drejtim, Kolegji çmon të sjell në vëmendje jurisprudencën autoritative të Gjykatës Federale Kushtetuese Gjermane, në të cilën është trajtuar e drejta e shanseve të barabarta në fushën e vlerësimeve konkurruese. Sipas parimit të shanseve të barabarta, e cila mbizotëron në të drejtën mbi provimet për ata që merren në provime të ngjashme, duhet të vlejnjë me sa të jetë e mundur kushte të ngjashme të marrjes në provim, dhe kritere të ngjashme vlerësimi. Do të ishte e papajtueshme nëse kandidatëve të veçantë, të cilët fillojnë një proces gjyqësor administrativ, do t'u jepej shansi i një vlerësimi të pavarur e pa kuadrin e krahasimeve. Do të cënohej rëndë gjykimi i barabartë i të gjithë kandidatëve të ngjashëm. Ai është i mundur vetëm kur komisioneve të provimeve u lihet një hapësirë veprimi në vlerësimet për provime specifike dhe nëse kufizohet kontrolli gjyqësor. [...] (*Shih vendimin e Gjykatës Federale Gjermane 1 BvR 419/81 dhe 21 3/83 i Senatit të Parë datë 17.04.1991*).

Së fundmi, Kolegji çmon të theksojë se procesi konkurues synon të rrisë profesionalizmin në radhët e punonjësve të Policisë së Shtetit, të garantojë meritokracinë, në kuadër të zhvillimit të tyre profesional, në përputhje me parashikimet e nenit 49 të Kushtetutës [...]

II. Në lidhje me shqyrtimin e rekursit të palës së paditur

[...]Vendimi [...] i Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë, përmes së cilës është lënë në fuqi vendimi [...] i Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë Gjirokastër është marrë në zbatim të gabuar të ligjit. [...] Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Gjirokastër [...]ka pranuar padinë, duke vlerësuar se paditësit i takon përfitimi i gradës, për shkak se plotëson kushtin e vjetërsisë në detyrë dhe efektivisht ushtron funksionin në përputhje me gradën e pretenduar “Kryekomisar”. Gjykata ka vlerësuar se në kuadër të parimit të sigurisë juridike dhe të drejtave të fituara padia është e mbështetur në ligj. [...]

Në vijim të përfundimit njësuës Kolegji vlerëson se plotësimi i kriterit të ushtrimit të funksionit të kërkuar për gradën e pretenduar dhe vjetërsisë në gradë, nuk mund të sjell përfitimin gjyqësisht të gradës policore të pretenduar, pa iu nënshtruar procedurës së konkurrimit vlerësues nga komisioni i gradimit, në përputhje me parashikimet e ligjit nr. 108/2014.

Në vështrim të analizës së mësipërme, Kolegji vlerëson se pretendimet e paditësit se plotëson kushtet për fitimin e gradës dhe duhet ta fitoj atë gjyqësisht, pasi organi nuk ka hapur procedurën e konkurimit vlerësohet i pabazuar në ligj. Në këtë aspekt, Kolegji çmon të theksojë se paditësi do mund të kishte orientuar gjykimin e mosmarrëveshjes objekt gjykimi në një tjetër drejtim, duke vlerësuar gjyqësisht ushtrimin e diskrecionit nga ana e palës së paditur në administrimin dhe çeljen e procesit të konkurimit dhe jo duke pretenduar dhënien e menjëhershme të gradës nga gjykatat, në kushtet ku nuk është ndjekur procedura ligjore konkurruese për fitimin e gradës policore.

[...] Në vështrim të analizës së mësipërme, Kolegji konkludon se vendimet e gjykatave të faktit janë dhënë në zbatim të gabuar të ligjit dhe se çështja që shtrohet për zgjidhje në mosmarrëveshjen objekt gjykimit është ekskluzivisht çështje ligji, për të cilën nuk është e nevojshme të kryhet rivlerësimi i provave apo i fakteve të vëna në themel të mosmarrëveshjes. Në këto kushte, në mbështetje të nenit 63, shkronja dh) të ligjit nr. 2012/49, pas ndryshimeve me ligjin nr. 2021/49, Kolegji nuk pengohet të zgjidhë në themel mosmarrëveshjen objekt gjykimi.

E drejta për rikthim në punë për punonjësit e Policisë së Shtetit: Vendim Njësues Nr. 00-2024-5431 (435), datë 23.10.2024

Statusi i punonjësve të Policisë së Shtetit, i miratuar me hyrjen në fuqi të ligjit nr.108/2014, u njeh punonjësve të Policisë së Shtetit të drejtën për të kërkuar në rrugë gjyqësore rikthimin në detyrë, në rastet kur konstatohet paligjshmëria/pavlefshmëria e aktit të përjashtimit, apo të lirimimit nga Policia e Shtetit.

Fjalë kyçe: nëpunës civil, punonjës Policia e Shtetit, e drejta për rikthim në punë

Rrethanat e çështjes:

Paditësi S.A, ka filluar punë në strukturat e Policisë së Shtetit në datë 06.01.1995 [...] ku ka punuar deri në datën 25.07.1999. Në datën 26.07.1999, paditësi është liruar nga Policia e Shtetit dhe më pas është emëruar përsëri në Komisarjatin e Policisë, Gramsh, [...]. Me urdhër të datës 19.11.2013 të Drejtorit të Policisë së Qarkut, Elbasan “Për transferimin dhe emërimin në detyrë të një punonjësi policie” Drejtori i Policisë së Qarkut Elbasan ka urdhëruar: “Inspektor S.A [...] për ndryshim të strukturës organizative të policisë, të transferohet dhe emërohet, në detyrën Oficer i patrullës së

përgjithshme, Trupë shërbimi, në seksionin e rendit publik, [...]”Nga data 31.03.2015 deri në datën 31.03.2016, paditësi ka qenë me detyrë inspektor në trupën e shërbimit të trafikut [...]. Me urdhrin objekt gjykimi me nr. 3699, datë 31.03.2016 “Për lirimin nga detyra të një punonjësi policie”, Drejtori i Policisë së Shtetit ka urdhëruar: “1. Inspektor S.A [...] për shkurtim të funksionit organik të lirohet nga Policia e shtetit. [...]”

Paditësi [...] me padinë objekt gjykimi, ka kërkuar anulimin e urdhrit [...], rikthimin në punë dhe pagën deri në momentin e rikthimit në detyrë.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë, Durrës, me vendimin [...] ka vendosur:

“Rrëzimin e padisë.” [...]

Gjykata Administrative e Apelit, me vendimin [...] ka vendosur:

“Ndryshimin e vendimit [...] Pranimin e pjesshëm të padisë së paditësit. Shfuqizimin e vendimit nr. 3699, datë 31.03.2016 i Drejtorit të Përgjithshëm të Policisë së Shtetit Tiranë, përsa i takon lirimit të paditësit nga Policia e Shtetit. Detyrimin e të paditurit të rikthejë paditësin në Policinë e Shtetit në pozicion të barazvlefshëm me të. Detyrimin e të paditurit t'i paguajë pagën nga data 01.04.2016 e deri në kthimin në detyrë, duke zbritur nga kjo pagesë pagesën që ka përfituar paditësi për efekt të nenit 12 të ligjit nr. 10142, datë 15.05.2009. rrëzimin e padisë për kërkimet e tjera.”

[...]

Arsyetimi i Kolegjit:

A. Mbi nisjen e procedurës së gjykimit njëses

[...] Jurisprudenca e Gjykatës së Lartë në lidhje me problematikën e rikthimit në punë të punonjësve të policisë, është unifikuar fillimisht me vendimin nr. 31, datë 14.04.2003 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, duke u sanksionuar:

“[...] me anë të ankimit në gjykatë punonjësi i policisë, ashtu si dhe një numër tjetër punonjësish publike që kanë detyra të caktuara shërbimi ndaj shtetit, për shkak të të cilave veprojnë si përfaqësues të shtetit për mbrojtjen e interesave të tij, nuk mund të realizojnë gjyqësish rikthimin në detyrën që kanë pasur, edhe në qoftë se provohet se janë larguar prej saj pa shkaqe të përligjura.

E drejta e rikthimit në punë nuk gëzon mbrojtje gjyqësore, ndërsa e drejta e dëmshpërblimit është një e drejtë që gëzon mbrojtje. Pala

që dëmtohet nga një pushim i padrejte nga puna gëzon të drejtën e dëmshpërblimit në rrugë gjyqësore.”

Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë ripohon qëndrimin e mësipërm, me vendimin unifikues nr. 7, datë 01.06.2011 (i nxjerrë pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 9749/2007 “Për Policinë e Shtetit”) dhe praktika gjyqësore lidhur me zbatimin e ligjit nr. 9749/2007 “Për Policinë e Shtetit” (i ndryshuar), përsa i përket të drejtës për rikthim gjyqësisht në detyrë, është interpretuar sipas përcaktimeve të vendimeve unifikuese të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë nr. 31/2003 dhe nr. 7/2011.

Konstatohet se pas miratimit të ligjit nr.152/2013 “Për Statusin e Nëpunësit Civil” dhe ligjit nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit” në mosmarrëveshjet që lidhen me pasojat e përfundimit të marrëdhënies së punës së punonjësve të Policisë së Shtetit në Republikën e Shqipërisë (sa i përket dëmshpërblimeve dhe rikthimit ose jo në detyrë të kësaj kategorie), vihet re zhvillimi i praktikës gjyqësore në mënyrë jo të njëtrajtshme nga ana e gjykatave administrative dhe vetë Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë (shih ndër të tjera vendimet nr.00-2020-2015, datë: 1.7.2020 dhe atë nr.31003-00961-2015.akti, datë: 3.11.2022 të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë). Konstatohet se edhe pas ndryshimeve ligjore, në disa vendimmarrje gjyqësore është pranuar rikthimi në detyrë i punonjësve të policisë në rastet kur lirimi/përrjashtimi i tyre nga detyra ka rezultuar i paligjshëm, ndërsa në një pjesë tjetër të vendimmarrjeve gjyqësore kufizohet e drejta e rikthimit në detyrë me arsyetimin e detyrueshmërisë së zbatimit të vendimit unifikues nr. 31/2003 dhe nr. 7/2011 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë. Ndodhur në këto kushte, Kolegji Administrativ [...] vendosi të shtrojë për njësim pyetjen:

• Në zbatim të ligjit nr. 152/2013 “Për Nëpunësin Civil” të ndryshuar dhe ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit” të ndryshuar, a gëzojnë punonjësit e Policisë së Shtetit të drejtën e rikthimit në detyrë, në rastet kur konstatohet paligjshmëria e ndërprerjes së marrëdhënies së punës?

B. Ligji i zbatueshëm

[...]

C. Analiza e çështjes së shtruar për njësim

Kolegji [...] e vlerëson të nevojshme të bëjë fillimisht një ekspozim

të praktikës së ndryshme gjyqësore të tij, në lidhje me problematikat e rikthimit ose jo në detyrë të punonjësve të Policisë së Shtetit, referuar situatës pas hyrjes në fuqi të ligjit nr.152/2013 “Për Statusin e Nëpunësit Civil” dhe ligjit nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit”. [...]

Në vendimin nr. 00-2016-2734 (505), datë 25.10.2016 të Kolegjit [...] ka vendosur pranimin e padisë vetëm përsa i përket dëmshpërblimit me paga duke rrëzuar padinë për pjesën e rikthimit me arsyetimin vijues: “[...] Sipas pikës 1 të nenit 3 të ligjit nr. 152/2013 “Për Nëpunësin Civil” punonjësit e Policisë së Shtetit janë nëpunës civil, por ky ligj gjen zbatim për këtë kategori të punësuarish vetëm për atë që nuk parashikohet ndryshe në ligjin e posaçëm.. [...] E thamë edhe më sipër se edhe para rregullimeve që ka bërë ligji nr. 178/2014 “Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 152/2013 “Për Nëpunësin Civil” marrëdhëniet e punës për punonjësit e policisë do të rregullohen me ligjin specifik (të posaçëm) të kohës që ka lindur mosmarrëveshja, që në rastin në shqyrtim është ligji nr. 9749/2007 “Për Policinë e Shtetit”. Ky ligj në asnjë dispozitë të tij nuk ka parashikuar se si rregullohen marrëdhëniet e punës në rastin e largimit të punonjësit të policisë, prandaj për këto raste qëndrimi i praktikës gjyqësore ka qenë mjaft i konsoliduar, duke u zbatuar vendimi unifikues nr. 31, datë 14.04.2003 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, Për rrjedhojë, gjykata vendos që të vetmet mosmarrëveshje që përjashtohen prej përmbajtjes së nenit 6/1 të Konventës Europiane të të Drejtave të Njeriut janë ato që ngrihen nga nëpunësit publik, detyrat e të cilëve tipizojnë aktivitetet specifike të shërbimit publik për atë që ky i fundit vepron si depozitar i autoritetit publik, që është përgjegjës për mbrojtjen e interesave të përgjithshme të shtetit ose të autoriteteve të tjera publike. Një shembull i shprehur qartë i aktiviteteve të tilla është rezervuar për forcat e armatosura dhe policinë [...]”

Të njëjtin qëndrim si më lart ka mbajtur sërish KAGJL me vendimin nr. 00-2021-144, datë 08.02.2021, për rastet e lirit të paligjshëm të punonjësve të Policisë së Shtetit nga detyra, duke aplikuar vetëm dëmshpërblimin me paga dhe jo rikthimin në detyrë.

Në vendimin nr. 592, datë 20.12.2016 të KAGJL, bëhej fjalë për lirimin nga detyra të zëvendës drejtorit të Drejtorisë së Përgjithshme të Policisë së Shtetit në vitin 2013 [...]. Gjykata e Lartë, në ndryshim nga gjykatat e faktit, ka vlerësuar se në rastin e zëvendës drejtorit të përgjithshëm, e drejta për rikthimin në detyrë gëzon mbrojtje ligjore, pasi në bazë të nenit 25, pika 2, të ligjit nr. 9749/2007, individit kthehet në të njëjtën gradë që kishte përpara marrjes së detyrës, që do të thotë se marrëdhënia e punës së kërkueses nuk ishte me afat të caktuar 4 vjeçar. Mbi këtë bazë, Gjykata

e Lartë ka arsyetuar se gjykatat më të ulëta duhet të kishin urdhëruar, krahas dëmshpërblimit me pagën deri në përfundim të mandatit 4 vjeçar, edhe sistemimin e kërkueses në detyrën e mëparshme ose në një detyrë tjetër të të njëjtit nivel dhe gradë. [...].

Në vendimin nr. 00-2020- 157 (4), datë 01.07.2020 të KAGJL është argumentuar ndër të tjera: “[...] Arritja e përfundimit apriori se mosparashikimi në ligj i të drejtës së rikthimit në detyrën e mëparshme shpreh vullnetin e ligjvënësit për të mos ta njohur këtë të drejtë është i gabuar pasi, në të njëjtën kohë, ligjvënësi nuk parashikon as të drejtën e dëmshpërblimit në këtë ligj. Ligji i posaçëm, duke mos parashikuar asnjë prej të dy zgjidhjeve të mundshme, do ta çojë gjyqtarin në referimin në ligje të tjera, pasi në të kundërt ai nuk do të ishte i aftë për të marrë një vendim për një çështje konkrete, gjë që nuk pajtohet me detyrimin që i buron atij nga rendi juridik [...].”

Në vendimin nr. 31003-2279-2015 i Regjistrat Themeltar, datë 06.10.2022 të KAGJL [...] ka arsyetuar se “[...] vullneti i ligjvënësit është i qartë, për sa i përket (mos)rikthimit në Policinë e Shtetit të punonjësve të përjashtuar, si nga parashikimet e ligjit nr. 9749/2007, legjislacioni në tërësi që gjejnë zbatim për zgjidhjen e mosmarrëveshjes objekt gjykimi, ashtu edhe nga legjislacioni dytësor që ka dalë në zbatim të tij. Legjislacioni që rregullon marrëdhënien juridike të punës të punonjësve të Policisë së Shtetit, pranon se një punonjës i Policisë së Shtetit, i përjashtuar nga detyra, nuk mund të rikthehet në Policinë e Shtetit, përveç se kur akti i përjashtimit është revokuar ose shfuqizuar nga vetë organi publik ose kur është shfuqizuar ose deklaruar absolutisht i pavlefshëm me vendim gjyqësor të formës së prerë. [...].”

Në vendimin nr. 00-2023-4056, datë 19.10.2023, KAGJL ka vlerësuar se për sa i përket të drejtës për rikthim gjyqësisht në detyrë, [...] punonjësi i policisë është nëpunës civil ndaj të cilit gjen zbatim ligji i ri nr.153/2013, gjen zbatim vetëm, për aq sa nuk parashikohet ndryshe nga ligji i posaçëm. Ndaj siç u tha më lart, duke qenë se ligji i posaçëm në atë kohë ishte ligji nr.9749/2007, i cili zbatohet konform vendimeve unifikuese të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë nr.31/2003 dhe nr.7/2011, rrjedh se e drejta e rikthimit gjyqësisht në punë të paditësit në kohën e lindjes së mosmarrëveshjes, nuk gëzonte mbrojtje gjyqësisht. Ky qëndrim është mbajtur edhe më herët me vendimin nr.31003-00961-2015.akti, datë 03.11.2022 të KAGJL.

Në vijim të sa më sipër, Kolegji konstaton se në vitin 2014 Kuvendi i Shqipërisë miratoi një legjislacion të ri për punonjësit e Policinë e Shtetit, e konkretisht ligjin nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”, i ndryshuar, i

cili është ligji i zbatueshëm për çështjen objekt gjykimi. [...] Ligji i ri nr.108/2014 ka synuar nga njëra anë të shtojë kufizimet për punonjësit e policisë, e nga ana tjetër, siç rezulton nga neni 1 i këtij ligji, të rrisë garancitë për “garantimin e karrierës, mirëqenies dhe vazhdimësisë në detyrë të punonjësit të policisë”. [...] Nga përkufizimet e ligjit nr.108/2014, arrihet të dallohet se brenda Policisë së Shtetit ka disa kategori të punësuarish si: (1) Nëpunës civilë që janë persona të emëruar në strukturat e policisë, marrëdhëniet e punës të cilëve rregullohen me legjislacionin e nëpunësit civil; (2) Punonjës policie që janë personat e emëruar në strukturat e Policisë së Shtetit pas përfundimit të arsimit/kualifikimit përkatës dhe mban gradë policore, si dhe (3) Punonjësit administrativ që janë personat e emëruar në strukturat e Policisë në funksione pa gradë policore, marrëdhëniet e punës të cilët rregullohen sipas KP. [...]

Rrjedhimisht, në kuptim të përcaktimit të vendimit unifikues të KBGJL nr.31/2003 se “[...] *ligjvënësi nuk ka pengesë që të miratojë një ligj për t`i dhënë mbrojtje gjyqësore edhe kësaj të drejte,*” (konfirmuar nga KBGJL në 2011), Kolegji vëren se *lex specialis* ose thënë ndryshe ligji për të cilin flasin KBGJL përsa i përket marrëdhënies së punës së punonjësve të Policisë së Shtetit është vetëm ligji nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit” dhe jo ligji nr.152/2013 “Për Statusin e Nëpunësit Civil”. Në këtë këndvështrim, parashikimi i nenit 3(1) të ligjit nr.152/2013 se “punonjësi i policisë [...] është nëpunës civil, ndaj të cilëve zbatohet ky ligj, për aq sa nuk parashikohet ndryshe nga ligji i posaçëm”, vlerësohet nga Kolegji se duhet lexuar gjithnjë në raport me parashikimet e posaçme të ligjit nr.9749/2007 “Për Policinë e Shtetit”, që ishte në fuqi në kohën e miratimit të ligjit nr.152/2013 dhe që brenda kategorisë së të emëruarve në polici (personeli policor) përfshinte jo vetëm punonjësit e policisë por edhe nëpunësit civilë apo ata administrativë. Ndaj neni 3(1) i ligjit nr.152/2013, në kohën e miratimit të tij, arsyeshëm mund të kuptohet se i referohej nëpunësve civilë që ishin pjesë e personelit të Policisë së Shtetit në përputhje me ligjin nr.9749/2007, por jo edhe pjesës tjetër të këtij personeli që, sipas kuptimit të nenit 11(1) të ligjit nr.9749/2007 kishte kompetenca të plota operacionale. [...] Kolegji vlerëson se përveç parashikimit të nenit 3(1) të ligjit nr.152/2013 ai ligj dhe aktet nënligjore të dala në bazë e për zbatimin e tij, nuk parashikonin elemente të tjerë rregullues për punonjësit e Policisë së Shtetit me kompetenca të plota operacionale, sipas kuptimit të nenit 11(1) të ligjit nr.9749/2007. Ndaj në interpretim sistematik të normave të mësipërme, arrihet në përfundimin se ligji nr.152/2013 nuk kishte si synim të shtrinte rregullimin e vet tek punonjësit e Policisë së Shtetit me gradë policore, për sa kohë që në atë

kohë ligji nr.9749/2007 “Për Policinë e Shtetit”, bënte një rregullim tërësor të marrëdhënies së punësimit të personelit policor me kompetenca operacionale të plota. Në këtë këndvështrim, Kolegji vlerëson se me hyrjen në fuqi të ligjit nr.152/2013 nuk ndryshoi statusi i punonjësve të policisë me kompetenca të plota operacionale (që më pas me ligjin nr.108/2014 u quajtën thjesht punonjës policie) dhe ata nuk u barazuan me nëpunësit civilë, për shkak se ligji i posaçëm nr.9749/2007 kishte pothuajse të njëjtin rregullim me ligjin pararendës “Për Policinë e Shtetit” dhe ishte interpretuar nga KBGJL me vendimet unifikuese nr.31/2003 dhe 7/2011, se nuk i njihete të drejtën e kthimit në punë të punonjësve të Policisë së Shtetit[...]

Që punonjësit e policisë me gradë policore nuk gëzonin mbrojtjen e ligjit nr.152/2013, u qartësua edhe më tej me miratimin nga Kuvendi të ligjit nr.178/2014, datë 18.12.2014 “Për disa Ndryshime dhe Shtesa në ligjin nr.152/2013 “Për Statusin e Nëpunësit Civil”, ku në nenin 2(h) u specifikua qartë se ligji nr.152/2013 nuk zbatohet ndaj “punonjësve që realizojnë atributet e agjentit/oficert të Policisë Gjyqësore dhe ata që sipas ligjit lejohen të mbajnë armë.” [...]. Ndonëse ligjvënësi nuk ka harmonizuar saktë terminologjinë e përdorur në ligjin nr.152/2013, me atë të ligjeve të tjera, Kolegji arrin në përfundimin se edhe ndryshimet që pësoi ky ligj me ligjin nr.178/2014 nxjerrin në pah mungesën e qëllimit për të shtrirë zbatimin e këtij ligji edhe tek punonjësit e policisë. Fakti që nuk u shfuqizua neni 3(1) i ligjit nr.152/2013 nuk është argument se neni 2(h) do zbatohet për të gjithë subjektet e tjera që realizojnë atributet e policisë gjyqësore apo që lejohen nga ligji të mbajnë armë, përveç punonjësve të policisë. Nëse do të ishte kështu, ligjvënësi do e kishte shkruar qartë në ligj një gjë të tillë. Por, edhe po të pranohej e kundërta e këtij konstatimi, prapë se prapë rregulli ndalues zhvleftëson atë lejues, sidomos kur është normë e miratuar më pas në kohë.

Kolegji vlerëson se ndryshe u zhvillua rregullimi ligjor pas datës 01.03.2015 kur hyri në fuqi ligji i ri nr.108/2014 “Për Policinë e Shtetit” (i ndryshuar), i cili siç u tha më lart, përbën *lex specialis* në raport me rregullimin e marrëdhënies së punës së punonjësve të Policisë së Shtetit, në kuptim të referimit të vendimit unifikues nr.2003/31 të KBGJL. Ky ligj dalloi qartë punonjësit e policisë nga punonjësit e tjerë që mund të punësohen në strukturat e Policisë së Shtetit dhe për më tepër parashikoi shprehimisht në nenin 39 të tij (titulluar “Statusi i punonjësve të policisë”) se “*Punonjësi i policisë është nëpunës civil, ndaj të cilit zbatohen dispozitat e ligjit për nëpunësin civil, për aq sa nuk parashikohet ndryshe nga ligji i posaçëm.*” Në pamje të parë formulimi i nenit 39 të ligjit nr.108/2014

duket i njëjtë me atë të nenit 3(1) të ligjit nr.152/2013, porse siç u shpjegua më lart, Kolegji vlerëson se në kohën e miratimit të ligjit nr.152/2013, në raport me ligjin nr.9749/2007, nuk mund të identifikohet vullneti i ligjvënësit për dhënien e garancive shtesë për punonjësit e policisë me gradë policore. Në kushtet kur tashmë është ligji nr.108/2014 i cili përmban një dispozitë të titulluar “Statusi i punonjësve të policisë” dhe që referon tek statusi që ligji nr. 152/ 2013 njuh për nëpunësit civil, para gjykatave shtrohet për zgjidhje kuptimi i kësaj dispozite të posaçme dhe se çfarë ka dashur të rregullojë ligjvënësi me këtë normë të re juridike.

Në pamje të parë mund të krijohet përshtypja se neni 2(h) i ligjit “Për Nëpunësin Civil” (i ndryshuar) përbën dispozitë përjashtuese, d.m.th me natyrë të tillë që ndalon zbatimin e tij për punonjësit që lejohen me ligj të mbajnë armë apo që ushtrojnë atributet e policisë gjyqësore dhe referenca e nenit 39 të ligjit “Për Policinë e Shtetit” (e cila është një normë më e ulët në hierarkinë e normave) bie ndesh me këtë parashikim. Në lidhje me këtë, Kolegji vlerëson se nëse krahasohen rregullimet e ligjit nr.152/2013 me ato të ligjit nr.108/2014, vihet re se statusi i punonjësve të policisë së shtetit është rregulluar në mënyrë pothuajse totale nga ligji i posaçëm nr.108/2014 dhe praktikisht nuk ka vend për zbatimin e ligjit nr.152/2013 në rastin e punonjësve të Policisë së Shtetit. Por, ka një element të statusit i cili gjen rregullim në dispozitat e ligjit “Për Nëpunësin Civil”, por që nuk përmendet tek ligji nr.108/2014 dhe kjo është pikërisht mënyra se si do të zgjidhen pasojat nëse gjykatat konstatojnë paligjshmërinë e largimit apo lirimit nga detyra. Nëse statusi i nëpunësit civil, në funksion të zgjidhjes së pasojave, si një nga të drejtat kryesore u njuh nëpunësve civil të drejtën për të kërkuar gjyqësisht rikthimin në detyrë, ligji nr. 108/2014 nuk e ka përmendur shprehimisht por është mjaftuar me afirmimin e nenit 39, që punonjësi i policisë është nëpunës civil. Kolegji gjen kuptimin e parashikimit të nenit 39 të ligjit “Për Policinë e Shtetit”, pikërisht në vullnetin e ligjvënësit për të njohur, edhe për këtë grup punonjësish, të drejtën e njohur për nëpunësit civil, atë të rikthimit në detyrë kur konstatohet se punonjësi i policisë është larguar në kundërshtim me ligjin nga detyra. Në këtë pikë, Kolegji vlerëson se punonjësit e policisë kanë status të posaçëm dhe ata vërtetë nuk janë nëpunës civilë ndaj të cilëve të gjejnë zbatim rregullimet e ligjit nr.152/2013, porse vlerësohet se megjithatë gjen zbatim një aspekt që nuk përmendet nga ligji nr. 108/2014 që është pikërisht mundësia që njuh neni 66/1 i ligjit nr.152/2013 për rikthimin në detyrë të punonjësve të policisë me vendim gjyqësor të formës së prerë. Në këtë rast, nuk është ligji nr.152/2013 që bën nëpunës civil punonjësit e policisë, por është ligji nr.108/2014 i cili zgjeron garancitë e punonjësve të policisë, duke referuar

ky ligj tek të drejtat që ligji nr.152/2013 u njuh nëpunësve civilë, për të cilat nuk ka parashikime të tjera ligji nr.108/2014. Ndaj Kolegji arrin në përfundimin se qëllimi i nenit 39 të ligjit nr.108/2014 ishte që, pa i bërë nëpunës civil punonjësit e policisë (pasi ata kishin statusin e tyre të posaçëm dhe të dallueshëm sipas ligjit nr.108/2014), t'u njihje atyre të drejtën e rikthimit në punë, për shkak të referencës në këtë garanci shtesë që ligji nr.152/2013 ka për nëpunësit civilë. Nga ky moment kohor Kolegji vlerëson se ka mbetur pa fuqi vendimi unifikues nr.31/2003 i KBGJL, pasi ligjvënësi tashmë e miratoi një ligj të posaçëm për t'i dhënë mbrojtje gjyqësore edhe kësaj të drejte (rikthimit në detyrë).

Sa më sipër, çmohet të silllet në vëmendje se në referim të pyetjes së shtruar për njësim, e cila lidhet edhe me mundësinë e punonjësve të policisë për t'iu drejtuar gjykatës për çështje që lidhej me marrëdhënien e tyre të punës (përfshirë edhe rikthimin në detyrë), vlen të përmendet edhe vendimi i GJEDNJ *Vilho Eskelinen dhe të tjerë kundër Finlandës*, kërkesa nr. 63235/00, vendim i datës 19 prill 2007 i Dhomës së Madhe të GJEDNJ. [...] Edhe pse vendimi i GJEDNJ nuk trajton drejtpërdrejt rikthimin e punonjësve të Policisë së Shtetit në detyrë, ai thekson se, i takon shtetit të përcaktojë me ligj atë kategori punonjësish që mendon se ushtrojnë sovranitet shtetëror gjatë ushtrimit të detyrave e që për këtë shkak nuk mund të kërkojnë gjyqësisht p.sh: rikthimin në detyrë. Sa i përket punonjësve të policisë ligji (neni 46(5) i ligjit nr.108/2014) ka parashikuar drejtëpërdrejt rrugën e ankimit gjyqësor ndaj akteve që sjellin përfundimin e marrëdhënies së punës të punonjësve të Policisë së Shtetit. [...] Megjithatë, Kolegji konstaton se me hyrjen në fuqi të ligjit nr.108/2014 ligjvënësi shtoi një garanci shtesë për punonjësit e policisë, që është pikërisht ajo që kuptohet arsyeshëm nga mënyra e formulimit të nenit 39 të këtij ligji, ndonëse vetë kjo dispozitë nuk parashikon shprehimisht të drejtën e rikthimit në detyrë me vendim gjyqësor, por kjo del nga interpretimi krahasimor i dispozitave të ligjit nr.153/2013 me ato të ligjit nr.108/2014, nga ku rezulton se garancia shtesë të cilën synon tu japë punonjësve të policisë neni 39 i ligjit nr.108/2014 është ajo që rrjedh nga neni 66/1 i ligjit nr.152/2013, që bën fjalë për mundësinë e rikthimit në punë të nëpunësit civil.

Kolegji vëren se parimi i sigurisë juridike kërkon domosdoshmërisht nga ligjvënësi që të hartojë një formulim të qartë të normave ligjore, pasi një rregullim i pasaktë i normës ligjore, që i lë shteg zbatuesit për t'i dhënë asaj kuptime të ndryshme dhe me pasoja, nuk shkon në përputhje me qëllimin, stabilitetin, besueshmërinë dhe efektivitetin që synon vetë norma juridike. Është kërkesë e parimit të sigurisë juridike fakti se një ligj

në tërësi, pjesë apo dispozita të veçanta të tij në përmbajtjen e tyre duhet të jenë të qarta, të përcaktuara dhe të kuptueshme. Prandaj është detyrë e gjykatave që normat kundërthënëse apo të paqarta, ti interpretojnë në përputhje me frymën e ligjit, për të nxjerrë në pah qëllimin e normës, në respektim të Kushtetutës, KEDNJ dhe parimeve ligjore që karakterizojnë rendin tonë juridik. Duke shmangur gjithnjë bërjen e normave pozitive, të cilat janë pushtet i Kuvendit, në çdo rast “[g]jykata nuk mund të refuzojë të shqyrtojë dhe të japë vendime për çështjet që i paraqiten për shqyrtim, me arsyetim se ligji mungon, nuk është i plotë, ka kundërthënie ose është i paqartë” (*neni 1 i KPC*).

Referuar analizës së mësipërme Kolegji arrin në përfundimin se duke filluar vetëm nga data 1 mars 2015 kur ka hyrë në fuqi ligji nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit” (i ndryshuar) dhe paditësi që ka fituar statusin sipas ligjit të mësipërm ngre padi pas kësaj date, duke kërkuar edhe rikthimin në detyrë dhe gjykatat konstatojnë paligjshmërinë/pavlefshmërinë e ndërprerjes së marrëdhënies së punës së punonjësit të Policisë së Shtetit, ato mund të vendosin edhe rikthimit në detyrë. Nga ana tjetër, i takon ligjvënësit që të miratojë norma ligjore më të detajuara në lidhje me të gjitha aspektet që shoqërojnë zbatimin e institutit juridik të rikthimit në punë.

Ç. Rregulli i së drejtës për çështjen e shtruar për njësim
[...]

D. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Kolegji vlerëson se, në rastin në shqyrtim, [...] duke qenë se nga vlerësimi i fakteve të kësaj çështje nga Gjykata Administrative e Apelit rezulton se paditësi është larguar nga detyra në kundërshtim me ligjin dhe në shkelje të parashikimeve ligjore, atëherë gjendet e drejtë zgjidhja e vendosur nga Gjykata Administrative e Apelit me vendimin nr. 592, datë 07.12.2022, referuar gjithnjë shkaqeve të artikuluara në rekursin e depozituar në Gjykatën e Lartë prej palës së paditur, përfaqësuar nga Avokatura e Shtetit. [...]

MENDIM PAKICE

(Gjyqtarët Sokol Sadushi dhe Sokol Ngresi)

Paraprakisht vlerësojmë të nevojshme të theksojmë se punonjësit e Policisë e kanë përfutuar me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 152/2013 “Për Statusin e Nëpunësit Civil”, të drejtën për të kërkuar në rrugë gjyqësore

rikthimin në detyrë, ndryshe nga qëndrimi i mbajtur nga shumica që e lidh këtë të drejtë me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”. Pikërisht, vetëm me momentin kohor për fillimin e efekteve të përfitimit të kësaj të drejte ndahemi me qëndrimin e shumicës.

Rikthimi në detyrë i punonjësve të policisë së shtetit ka qenë një nga çështjet më të diskutueshme, si nga pikëpamja e ligjit, ashtu edhe e praktikës gjyqësore. [...]

Reforma e kryer në administratën publike në vitin 2013, u shoqërua ndër të tjera edhe me hartimin e një ligji të ri për nëpunësit civilë, i konceptuar si një ligj i përgjithshëm, që do të përcaktonte parimet dhe do të vendoste standartet e përgjithshme të menaxhimit si dhe përgjegjësitë përkatëse, në përputhje me parimet themelore të hapësirës administrative evropiane. Ky vullnet i ligjvënësit u materializua në hartimin dhe miratimin e ligjit nr. 152/2013 “Për Nëpunësin Civil”.

Në përmbushje të qëllimit dhe objektit të tij, për të ofruar një regjim homogjen juridik për të gjitha pozicionet që ushtrojnë autoritetin publik dhe që kanë përgjegjësi për mbrojtjen e interesit të përgjithshëm publik, ligji nr. 152/2013, përveç përcaktimit të përgjithshëm të fushës së veprimit të tij, pra, mbi çdo nëpunës që ushtron një funksion publik në një institucion të administratës shtetërore, institucion të pavarur apo njësi vendore, parashikoi në mënyrë të shprehur zbatimin e tij edhe në disa sektorë të administratës publike të rregulluara nga ligje të posaçme. Kështu, sipas nenit 3 të tij [...]

Në mënyrë të qartë, nëpërmjet kësaj norme, ligjvënësi ka përcaktuar kategorizimin e punonjësit të policisë së shtetit si nëpunës civil dhe vullnetin e përfshirjes në fushën e zbatimit të këtij ligji të gjithë elementeve të statusit të tyre, për aq sa nuk parashikohet ndryshe, në mënyrë të shprehur, nga ligji i posaçëm. Çështjet që rregullohen shprehimisht në ligjin e posaçëm (**ligji nr. 9749, datë 4.6.2007 “Për Policinë e Shtetit”**), lidhen me kuptimin për nivelet dhe gradat, të drejtën për t’u pranuar në polici, vlerësimin, lirimimin dhe përjashtimin nga policia, ripranimin në polici, kufizimet në jetën politike të punonjësve të policisë, procesin disiplinor, masat disiplinore, të drejtën për ankim, etj. E thënë ndryshe, për çdo element të statusit të punonjësit të policisë, që nuk ka një rregullim konkret në ligjin e posaçëm, do të zbatohen dispozitat e ligjit nr. 152/2013. I vetmi element që nuk rregullohet nga ligji i posaçëm, por nga ligji 152/2013 është fitimi i statusit të nëpunësit civil dhe e drejta për të kërkuar në rrugë gjyqësore rikthimin në detyrë. Pikërisht, këtë çështje ligjvënësi e ka zgjidhur për herë të parë me ligjin nr 152/2013, i cili është ligji i zbatueshëm.

Me ligjin nr. 178/2014 [...] u bënë disa ndryshime të dispozitave të ligjit nr. 153/2013, ndër të tjera, edhe neni 2 që përcaktonte fushën e veprimit të këtij ligji dhe përjashtimet përkatëse nga zbatimi i tij për kategori të caktuara, si dhe neni 3 që përcaktonte rastet e vecanta të zbatimit të tij. Me këto ndryshime, ndër të tjera ligjvënësi zgjeroi rrethin e nëpunësve që, megjithëse ushtrojnë një funksion publik në një institucion të administratës shtetërore, institucion të pavarur apo njësi të qeverisjes vendore, përjashtohen nga zbatimi i ligjit nr. 152/2013, duke përjashtuar tashmë edhe punonjësit që realizojnë atributet e agjentit/oficerit të Policisë Gjyqësore dhe ata që sipas ligjit lejohet të mbajnë armë.

Pavarësisht nga ndryshimi i bërë në nenin 2, ligjvënësi la të pandryshuar përmbajtjen e nenit 3, se “1. *Punonjësi i policisë dhe punonjësi i shërbimit të jashtëm është nëpunës civil, ndaj të cilëve zbatohet ky ligj, për aq sa nuk parashikohet ndryshe nga ligji i posaçëm.*”. Edhe me ligjin nr. 178/2014, vullneti i ligjvënësit qartazi ka vijuar të jetë i pandryshuar lidhur me kategorizimin e punonjësve të policisë si nëpunës civilë dhe fushën e zbatimit të ligjit nr. 152/2013 të ndryshuar, për të gjithë elementet e statusit të tyre, për aq sa nuk parashikohet ndryshe, pra në mënyrë të shprehur, nga ligji i posaçëm.

Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë të nevojshme të evidentojë faktin se përjashtimi nga fusha e zbatimit të ligjit nr. 152/2013, pas ndryshimeve të pësuara me ligjin nr. 178/2014, të punonjësve që realizojnë atributet e agjentit/oficerit të Policisë Gjyqësore, nuk krijon kontradiktë me përmbajtjen e nenit 3, pika 1 të këtij ligji (i cili nuk pësoi ndryshime). Përkundrazi, me këtë parashikim qëllimi i ligjvënësit ka qenë i pandryshuar në drejtim të statusit që e kanë përfituar punonjësit e Policisë dhe të shërbimit të jashtëm.

E drejta e ushtrimit të attributeve të Policisë Gjyqësore nga çdo punonjës i policisë, (sipas nenit 4, pika 3 të ligjit nr. 9749/2007 “Për Policinë e Shtetit”, ligj ky në fuqi në kohën e këtij ndryshimi të bërë me ligjin nr. 178/2014 dhe sipas nenit 18 të ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”, i cili hyri në fuqi në 11.3.2015), lidhet pandashmërisht me funksionin bazë të këtij institucioni, që ka të bëjë me ruajtjen e rendit e të sigurisë publike dhe garantimin e zbatimit të ligjit, e lidhur ngushtë me nevojën për të dokumentuar veprat penale të konstatuara gjatë ushtrimit të këtyre funksioneve. Ndërkohë, sipas ligjit nr. 8677 datë 2.11.2000, “Për organizimin dhe funksionimin e Policisë Gjyqësore”, i ndryshuar, si dhe ligjit aktual nr. 25/2019 “Për Organizimin dhe Funksionimin e Policisë Gjyqësore”, funksionet e Policisë Gjyqësore nuk ushtrohen vetëm nga punonjësit e Policisë së Shtetit, por edhe nga oficerët e Policisë Gjyqësore

në seksionet pranë prokurorive të juridiksionit të përgjithshëm, punonjësit e Byrosë Kombëtare të Hetimit, të cilët kanë statusin e oficerëve të Policisë Gjyqësore sipas legjislacionit në fuqi për organizimin dhe funksionimin e institucioneve për të luftuar korrupsionin dhe krimin e organizuar, si dhe punonjësit e shërbimeve të tjera policore dhe të institucioneve shtetërore të cilëve me ligj u njihen funksionet e Policisë Gjyqësore. Qëllimi i ligjvënësit, për të përjashtuar nga fusha e veprimit punonjësit që realizojnë atributet e agentit/oficerit të Policisë Gjyqësore, i referohet pikërisht kategorisë së punonjësve të shërbimeve të tjera policore dhe të institucioneve shtetërore të cilëve me ligj u njihen funksionet e Policisë Gjyqësore, por jo punonjësve të Policisë së Shtetit, sepse për këta të fundit dispozita ligjore që përcakton statusin e nëpunësit civil ka mbetur e pandryshuar. Pikërisht këtë analizë për të interpretuar ligjin, jo në mënyrë parciale, por integrale nuk e gjen në arsyetimin e shumicës.

I njëjti konkluzion arrihet edhe për përjashtimin nga fusha e zbatimit të ligjit nr. 152/2013, pas ndryshimeve të pësuara me ligjin nr. 178/2014 të punonjësve që, sipas ligjit, lejohet të mbajnë armë. Edhe në këtë rast, qëllimi i ligjvënësit nuk është përjashtimi nga zbatimi i këtij ligji të punonjësve të policisë, edhe pse, sipas ligjit organik (nenit 59 të ligjit nr. 9749/2007 “Për Policinë e Shtetit” dhe nenit 99 të ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit”), punonjësi i policisë ka të drejtë të mbajë armë. Ndonëse fraza e përdorur nga ligjvënësi në ligjin nr. 178/2014, duke evidentuar si kriter “*lejimin për të mbajtur armë*”, është e ngjashme me frazën e përdorur në ligjet përkatëse organike “Për Policinë e Shtetit”, si “*e drejtë për të mbajtur armë*”, gjyqtarët në pakicë janë të mendimit se, në rastin e parë, bëhet fjalë për punonjës të atyre strukturave të administratës publike që mund ta ushtrojnë detyrën e tyre, pa qenë e nevojshme mbajtja apo përdorimi i armëve të zjarrit, por që për shkak të funksionit i lejohet që të mbajnë edhe armë, ndërkohë që, kur bëhet fjalë për punonjësit e Policisë së Shtetit, referuar edhe dispozitave përkatëse të ligjeve përkatëse organike “Për Policinë e Shtetit”, që normojnë rastet dhe format e përdorimit të forcës, mbajtja dhe përdorimi i armës, parashikohet qartësisht si domosdoshmëri për përmbushjen e detyrës në situata të tilla. Pra, qëllimi i ligjvënësit nuk është të identifikojë apo përkufizojë punonjësit e Policisë nëpërmjet përdorimit të frazeologjisë “që u lejohet të mbajnë armë”, sepse policët e kanë të detyrueshme mbajtjen e armës, por për të specifikuar ata punonjës të tjerë të administratës publike, përjashtimisht punonjësve të policisë, që u lejohet mbajtja e armës.

Bazuar në këtë analizë të dispozitave të ligjit nr.152/2013, edhe pas ndryshimeve të bëra me ligjin nr. 178/2014, gjyqtarët pjesërisht në pakicë vlerësojnë se ky kuadër ligjor është mëse i qartë për kategorizimin e

punonjësve të Policisë së Shtetit, si nëpunës civilë dhe zbatimin e këtij ligji për të gjithë elementet e statusit të tyre, për aq sa nuk parashikohet ndryshe, pra në mënyrë të shprehur, nga ligji i posaçëm. Në kushtet që, sipas nenit 66/1 të ligjit nr. 152/2013, të ndryshuar me ligjin nr.178/2014, nëpunësit e larguar apo të liruar padrejtësisht nga shërbimi civil mund të rikthehen në detyrë me një vendim gjyqësor të formës së prerë, edhe për punonjësit e Policisë, kjo e drejtë tashmë gëzon mbrojtje ligjore, për shkak se ligji organik i kohës nr. 9749/2007 “Për Policinë e Shtetit”, si ligj i posaçëm, në lidhje me këtë element të statusit të tyre, nuk parashikonte shprehimisht një rregullim të ndryshëm.

Pas hyrjes në fuqi të ligjit nr. 152/2013, si ligji bazë që, në kuadër të rregullimit të marrëdhënies juridike ndërmjet shtetit dhe nëpunësit civil, normoi në mënyrë të detajuar dhe garantiste statusin e kësaj kategorie punonjësish, Kuvendi i Shqipërisë miratoi legjislacionin e ri për punonjësit e Policinë e Shtetit, ligjin nr. 108/2014. Sipas këtij ligji njihen tri kategori punonjësish, të emërtuar respektivisht si “punonjës i Policisë”, “nëpunës civil” dhe “punonjës administrativ”. Konkretisht: a) punonjësit e Policisë që konsiderohen personat e emëruar në strukturat e Policisë, pas përfundimit të arsimit policor, që mbajnë gradë policore; b) Nëpunësit civilë, ku përfshihen personat e emëruar në strukturat e Policisë, marrëdhëniet e punës të të cilëve, rregullohen me legjislacionin e nëpunësit civil; c) Punonjësit administrativë, ku përfshihen personat e emëruar në strukturat e Policisë në funksione pa gradë policore, marrëdhëniet e punës të të cilëve, rregullohen sipas KP.

[...] Ligji nr. 108/2014 i jep mundësinë punonjësit të policisë, që të kundërshtojë masat disiplinore jo vetëm nëpërmjet ankimit administrativ, por edhe atij gjyqësor në gjykatën administrative të shkallës së parë, pas ezaurimit të ankimit administrativ, por pa përcaktuar ndonjë kufizim lidhur me të drejtat që gëzojnë mbrojtje gjyqësore në rast të përjashtimit të paligjshëm nga Policia. Në këtë ligj, nuk rezulton asnjë dispozitë që kufizon të drejtën e këtyre punonjësve për të mbrojtur gjyqësisht të drejtat e tyre të cenuara në rast lirimi apo përjashtimi, duke përfshirë edhe të drejtën e rivendosjes së plotë të tyre, nëpërmjet rikthimit në detyrë, ndërkohë që është ligji nr. 152/2013, i ndryshuar, me ligjin nr. 178/2014 që i njeh mundësinë e rikthimit të nëpunësve civilë në detyrë, kur janë larguar apo liruar në mënyrë të padrejtë nga detyra. Pra, është vetëm ligji 152/2013, që i jep mbrojtje gjyqësore kësaj të drejte. Kështu, sipas nenit 66/1, të tij: “1. *Vendimet gjyqësore të formës së prerë për rikthimin e nëpunësve civilë në detyrë zbatohen menjëherë nga njësia përgjegjëse...*”.

Në interpretim të dispozitave të ligjit nr. 152/2013, i ndryshuar, me

ligjin nr. 178/2014, në raport me rregullimet specifike të ligjit nr.108/2014, si dhe në zbatim të jurisprudencës së qartë të GEDNJ, të shprehur në vendimin e saj “Vilho Eskelinen dhe të tjerë kundër Finlandës”, duke përcaktuar kriteret përjashtuese mbi përjashtimin nga mbrojtja sipas nenit 6/1 të KEDNJ, për kategorinë e nëpunësve publikë, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se çdo punonjës i Policisë së Shtetit, të drejtat e të cilit janë cenuar në rast lirimi apo përjashtimi në rast lirimi apo përjashtimi, gëzon të drejtën e rivendosjes së plotë të tyre, duke përfshirë edhe të drejtën e rikthimit në detyrë, e cila është ligjëruar, për herë të parë, me ligjin nr 152/2013.

Edhe jurisprudenca e Kolegjit Administrativ ka mbajtur qëndrimin mbizotërues se para hyrjes në fuqi të ligjit nr. 152/2013, të ndryshuar, punonjësit e Policisë së Shtetit nuk gëzonin të drejtën e rikthimit në detyrë në rastet e lirimit/largimit/shkarkimit të paligjshëm, ndërsa pas miratimit të këtij ligji, njohja në mënyrë të shprehur e statusit të nëpunësit civil për punonjësit e Policisë së Shtetit dëshmoi dhe qartësoi pozitën e tyre në raport me garancinë e vijimit të ushtrimit të funksionit në rast kur vërtetohet me vendim gjyqësor të formës së prerë se përfundimi i marrëdhënies së punës është në kundërshtim me ligjin ose në mënyrë flagrante e papajtueshme me dispozitat ligjore që rregullojnë rastet e lirimit ose përjashtimit të punonjësve të Policisë së Shtetit.

Mosparashikimi në ligj në mënyrë të shprehur i të drejtës së rikthimit në detyrën e mëparshme, por nga ana tjetër duke garantuar barazinë në statusin e punonjësit të Policisë me atë të nëpunësit civil, shpreh vullnetin e ligjvënësit për ta njohur këtë të drejtë. Në këto kushte, në harmoni me ligjin nr. 152/2013, i cili i njëh punonjësit të larguar të drejtën e rikthimit në detyrë, kur ka një vendim gjyqësor të formës së prerë që ka shfuqizuar aktin administrativ të largimit, të njëjtën të drejtë gëzojnë dhe punonjësit e Policisë nëse akti i largimit/përjashtimit konstaton paligjshmërinë e ndërprerjes së marrëdhënies së punës.

Për sa më sipër, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se çështja e shtruar për njësim duhej të kishte një zgjidhje më të plotë sipas këtij formulimi: **“Në zbatim të ligjit nr. 152/2013 “Për nëpunësin civil” të ndryshuar dhe ligjit nr. 108/2014 “Për Policinë e Shtetit” të ndryshuar, kur konstatohet paligjshmëria/pavlefshmëria e ndërprerjes së marrëdhënies së punës me vendim gjyqësor të formës së prerë, punonjësit e Policisë së Shtetit gëzojnë të drejtën e rikthimit në detyrë”**.

B. PJESA E DYTË: KOLEGJI CIVIL

I. Kompetenca

Konstatimi kryesisht i kompetencës tokësore në gjykimet pa palë kundërshtare: Vendim Njësues 00-2024-3759(90), datë 29.02.2024

Neni 61 i Kodit të Procedurës Civile është i zbatueshëm edhe në çështjet pa palë kundërshtare (me karakter gracioz).

Fjalë kyçe: gjykime pa palë kundërshtare, konstatim kryesisht mungese kompetence tokësore

Rrethanat e çështjes:

[...] Kërkuueset Th.M dhe V.P janë motra. Nëna e tyre, e ndjera I.P, ka ndërruar jetë në datën 22.01.2022. Pas vdekjes së nënës trashëgimtarët e saj kanë kërkuar përpara noterës çeljen e dëshmisë testamentare. Me vendimin për lëshimin e dëshmisë së trashëgimisë testamentare, me nr. 358 Rep., nr. 189 Kol., datë 03.02.2023, noterja ka lëshuar dëshminë e trashëgimisë testamentare sipas të cilës, e ndjera në kohën që ka qenë gjallë ka lenë testamentin me nr. 496, datë 11.05.2016, sipas të cilit ka shprehur vullnetin e saj të lirë dhe të plotë që të gjithë pasurinë e saj t'ia lë trashëgimi djalit të saj, D.P [...]

Gjatë çeljes së testamentit noterja ka evidentuar se ka cenim të rezervës ligjore sipas parashikimeve të nenit 379 të KC. Në këto kushte ajo ka konkluduar se nuk mund të përjashtohen nga trashëgimia si trashëgimtarë i paaftë për punë bashkëshorti i të ndjerës D.P dhe nipërit dhe mbesat e mitur që trashëgojnë me zëvendësim si më poshtë vijon nga 1/10 pjesë e pronësisë: [...] Ky vendim është regjistruar në ASHK me dokumentin me numër 02141, datë 06.02.2023 dhe konkretisht të miturit janë bashkëpronarë të katër pasurive në fshatin Goraj, Kuçovë.

Duke qenë se të miturit nuk mund të administrojnë pasuritë e tyre, prindërit e tyre kërkojnë nga gjykata autorizimin për tjetërsimin e pasurisë

së të miturve në interesin më të lartë të tyre që lidhet me shkollimin, edukimin dhe për të pasur mundësi më të mira jetese.

Gjykata e Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, me vendimin nr. [...] ka disponuar:

“1. Deklarimin e moskompetencës tokësore të Gjykatës së [...] dhe dërgimin e akteve gjykatës kompetente, Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan [...]”.

Gjykata e Shkallës së Parë e Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan, [...] ka parashtruar qëndrimin e saj përpara Gjykatës së Lartë, duke disponuar:

“Parashtrimin në Gjykatën e Lartë, të mosmarrëveshjes së kompetencës tokësore midis Gjykatës së shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan dhe Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, lidhur me gjykimin e çështjes me kërkues [...]”

Arsyetimi i Kolegjit:

I. *Procedura para Gjykatës së Lartë dhe nevoja për njësimin e praktikës gjyqësore:*

Kolegji [...] ka vlerësuar se në rastin konkret, shtrohej për zgjidhje çështja ligjore, nëse në gjykimet e çështjeve me karakter gracioz (pa palë kundërshtare), a mundet gjykata të konstatojë dhe vendosë kryesisht mungesën e kompetencës tokësore.

Pas një hulumtimi mbi praktikën gjyqësore, kryesisht pas ndryshimeve të nenit 61 të KPC me ligjin nr. 38/2017, Kolegji ka evidentuar se çështja e konstatimit të mungesës së kompetencës tokësore në gjykimet pa palë kundërshtare, ka qenë e diskutueshme dhe ka sjellë përjasje të ndryshme në praktikën e gjykatave më të ulëta.

[...] Në praktikën mbizotëruese të Kolegjit Civil [...] ku është marrë në analizë dhe interpretuar neni 61 i KPC, pas ndryshimeve me ligjin nr.38/2017, është mbajtur qëndrimi se e drejta e gjykatës për të vlerësuar kryesisht çështjen e kompetencës tokësore është kufizuar vetëm për paditë e ngritura sipas neneve 45 dhe 46 të KPC dhe nuk mund të zbatohet në mënyrë të zgjeruar për padi, regjimi juridik i të cilave përcaktohet në dispozita të tjera të KPC. Gjykata e Lartë në një sërë vendimmarrjesh dhe në mënyrë konstante, duke filluar prej vitit 2019, ka pranuar se interpretimi pajtues me parimet e përgjithshme që disiplinojnë procesin civil dhe me qëllimin e ligjvënësit në ndryshimin e nenit 61 të KPC, është ai i zbatimit në mënyrë të ngushtë (*stricto sensu*) të përjashtimit të parashikuar në këtë dispozitë.

Në këtë kuptim, e drejta e gjykatës për të vlerësuar kryesisht çështjen e kompetencës tokësore ekskluzive, përfaqëson një përjashtim nga rregulli dhe nga parimi i disponibilitetit të palës dhe si e tillë nuk mund të shtrihet në mënyrë të zgjeruar edhe në raste të tjera, përveç padive të ngritura sipas neneve 45 dhe 46 të KPC (*shih vendimin nr. 00-2019-155, datë 28.03.2019; vendimin nr. 00-2019-265, datë 09.05.2019; vendimin nr. 00-2019-188, datë 28.03.2019; vendimin nr. 00-2019-120, datë 04.03.2019; vendimin nr. 00-2021-1005, datë 30.06.2021; vendimin nr. 00-2022-1362, datë 20.07.2022 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj.*).

I njëjti qëndrim si më sipër, evidentohet edhe në vendimmarrjet e Kolegjit Civil lidhur me konstatimin e mungesës së kompetencës në rastin e gjykimeve pa palë kundërshtare ku përfshihen gjykimet për zgjidhjen e martesës me pëlqim reciprok, gjykimet për caktimin e masës së përkohshme të takimit me fëmijën, vërtetimet e faktit, urdhrat e ekzekutimit etj.

Sipas një praktike vijues të mbajtur nga Kolegji rezulton se, në pikën 1 të nenit 61 të KPC, legjislatori ka përcaktuar si raste të kompetencës tokësore ekskluzive, ato të parashikuara në nenet 45 dhe 46 të KPC dhe të gjitha rastet e tjera do të konsiderohen si raste të kompetencës tokësore jo ekskluzive, përveç kur legjislatori do të përcaktojë shprehimisht një gjykatë si ekskluzivisht kompetente nga pikëpamja tokësore (*shih vendimin nr. 00-2022-4287, datë 14.12.2022; vendimin nr. 00-2023-2745, datë 14.06.2023; vendimin nr. 00-2020-945, datë 22.10.2020; vendimin nr. 00-2023-4542, datë 3.11.2023 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj.*).

Krahas vendimeve të sipërcituara, pavarësisht konsistencës së vendimmarrjeve të Kolegjit Civil nga viti 2019 e vijues, janë evidentuar vendimmarrje të gjykatave më të ulëta, të cilat reflektojnë qëndrime të konstatimit kryesisht nga gjykata të mungesës së kompetencës tokësore (jo asaj ekskluzive) në gjykimet me natyrë gracioze (pa palë kundërshtare). Në thelb të këtyre qëndrimeve jurisprudenciale qëndron arsyetimi se, parashikimi i nenit 61 të KPC duhet të merret në konsideratë vetëm për çështjet me palë kundërshtare, ku palës së paditur i është dhënë mundësia për të kundërshtuar kompetencën tokësore dhe jo për gjykimet gracioze, në të cilat pala kundërshtare mungon dhe është gjykata ajo që mund të konstatojë dhe vendosë kryesisht për mungesën e kompetencës tokësore.

Kolegji ka sjellë në vëmendje se përpara Gjykatës së Lartë vijnë të paraqiten parashtrime të qëndrimeve lidhur me kompetencën, të cilat kanë si zanafillë vendimmarrjet e gjykatave më të ulëta për konstatimin kryesisht të mungesës së kompetencës tokësore në gjykimet pa palë kundërshtare. Duke patur parasysh qëndrimet e ndryshme të gjykatave të shkallëve të para të juridiksionit të përgjithshëm lidhur me këtë aspekt

dhe problematikat ligjore në interpretimin e ligjit procedural në çështje të kësaj natyre, Kolegji Civil ka evidentuar nevojën për njësimin e praktikës gjyqësore.

Kolegji ka çmuar të theksojë se paqartësia e vazhdueshme e praktikës gjyqësore edhe përgjatë një periudhe të zgjatur kohore nga hyrja në fuqi e ndryshimeve të nenit 61 të KPC me ligjin nr. 38/2017, është e papajtueshme me parimin e shtetit të së drejtës dhe atë të sigurisë juridike. [...]

Mbi këtë bazë, Kolegji vlerësoi se çështja që duhet të shtrohet për njësim është: ***Në gjykimet e çështjeve me karakter gracioz (pa palë kundërshtar), gjykata a mund të konstatojë dhe vendosë kryesisht mungesën e kompetencës tokësore?***

[...]

II. Vlerësimi i Kolegjit Civil

Në kuptimin e të drejtës procedurale civile, kompetenca është një kusht i domosdoshëm procedural, që bën të vlefshëm procesin gjyqësor, si dhe të gjitha aktet e marra në administrim gjatë zhvillimit të tij. Përcaktimi i kompetencës nënkupton identifikimin e gjykatës të cilës i takon shqyrtimi dhe zgjidhja e mosmarrëveshjes së parashtruar në rrugë gjyqësore. Disa prej kriterëve kryesorë mbi bazën e të cilëve diferencohen llojet e kompetencës gjyqësore janë: lënda, funksioni, vlera dhe territori.

Tre kriteret e para identifikojnë kategoritë e gjykatave që kanë të drejtë të zgjidhin çështje të ndryshme në varësi të objektit të mosmarrëveshjes, funksionit që vetë ligji i ka atribuar gjykatave dhe vlerës që objekti i mosmarrëveshjes përfaqëson (*kompetenca në kuptimin vertikal*).

Kriteri i katërt përcakton se cila prej gjykatave kompetente për shkak të lëndës, ka të drejtë të gjykojë mosmarrëveshjet që lidhen me atë pjesë të territorit ku gjykata shtrin veprimtarinë e saj (*kompetenca në kuptimin horizontal*).

Kompetenca tokësore e gjykatës, është e ndarë në kategori në varësi të lidhjes që ekziston midis palëve ndërgjyqëse apo midis objektit të padisë, me territorin ku vepron gjykata që ka kompetencë lëndore për gjykimin e çështjes. Lidhja midis palës së paditur dhe territorit ku vepron gjykata, përcakton atë që njihet si *kompetenca tokësore e përgjithshme*, ndërsa lidhja midis objektit të padisë me territorin e gjykatës që ka kompetencë lëndore për gjykimin e çështjes njihet si *kompetencë tokësore e posaçme*.

Kompetenca tokësore e përgjithshme gjen rregullim në nenet 42 dhe 43 të KPC. [...] Në interpretim të dispozitës rezulton se nëse ligji nuk parashikon ndryshe, është kompetente nga pikëpamja tokësore gjykata e

vendit, ku pala e paditur ka vendbanimin ose vendqëndrimin e saj dhe nëse këto nuk dihen apo nuk identifikohen, gjykata e vendit ku pala ka banesën e përkohshme. Duke qenë se legjislatori nuk ka vendosur një rend zbritës midis koncepteve të vendbanimit dhe vendqëndrimit, atëherë të dy këto kritere konsiderohen në të njëjtin nivel dhe pala paditëse ka të drejtën e zgjedhjes midis disa gjykatave kompetente, duke paraqitur padinë aty ku ajo e vlerëson.

Nëse pala e paditur është person juridik, atëherë gjejnë zbatim parashikimet e nenit 43 të KPC, [...]

Në zbatim të kësaj dispozite kompetenca tokësore e përgjithshme i përket gjykatës së vendit ku ka qendrën e tij personi juridik (vendi ku ndodhen organet drejtuese të personit juridik¹). [...]

Kompetenca tokësore e posaçme e gjykatës kompetente nga pikëpamja lëndore, përcaktohet nisur nga lidhja që ekziston midis gjykatës dhe objektit të mosmarrëveshjes së paraqitur për gjykim. Ka qenë vetë legjislatori, që për një kategori mosmarrëveshjes ka zgjedhur të përcaktojë në mënyrë të shprehur gjykatën kompetente nga pikëpamja tokësore, duke marrë për bazë aspekte specifike të mosmarrëveshjes dhe elementë të cilëve ka dashur t'i japë përparësi. Kompetenca tokësore e posaçme gjen rregullim në nenet 45-51 të KPC dhe në dispozita të tjera të kodit² që nuk janë të përfshira në Kreun III “Kompetencat”.

Gjithashtu, parashikime të tilla lidhur me kompetencën tokësore gjejnë pasqyrim edhe në ligje të posaçme si p.sh. Kodi i Familjes³, ligji nr. 110/2016 “Për falimentin”⁴ etj.

Kompetenca tokësore e posaçme ndahet në dy kategori: fakultative dhe ekskluzive. Në rastet e kompetencës tokësore të posaçme fakultative ligjvënësi, jo vetëm i jep të drejtën palës paditëse të zgjedhë gjykatën kompetente nëpërmjet paraqitjes së padisë, por edhe parashikon mundësinë lidhur me ndryshimin me marrëveshje të kompetencës.

Neni 52 i Kodit të Procedurës Civile parashikon se [...] Në këtë drejtim vlen të nënvizohet se kompetenca tokësore e ndryshuar me marrëveshje me shkrim të palëve, pavarësisht vullnetit të tyre, nuk përfshihet në kategorinë e kompetencës tokësore ekskluzive. Pra, në rastin kur palët kanë caktuar me marrëveshje gjykatën kompetente nga pikëpamja

¹ Neni 28 i Kodit Civil përcakton se “Personi juridik ka qendrën atje ku ndodhet organi drejtues i tij, përveç kur në statut ose në aktin e krijimit është parashikuar ndryshe”.

² Nenet 350, 375, 382, 388 të Kodit të Procedurës Civile.

³ Nenet 125, 234, 254, 263, 277 të Kodit të Familjes.

⁴ Neni 11 i ligjit nr. 110/2016.

tokësore dhe padia apo kërkesa paraqitet përpara një gjykate të ndryshme nga ajo e zgjedhur nga palët, kjo e fundit nuk mund të konstatojë kryesisht mungesën e kompetencës tokësore, pasi kjo lloj kompetence e përcaktuar me marrëveshje të palëve nuk futet në kategorinë ekskluzive sipas neneve 45 dhe 46 të Kodit të Procedurës Civile.

Në rastin e kompetencës tokësore të posaçme ekskluzive, legjislatori ndalon në mënyrë të shprehur mundësinë që padia të paraqitet në një gjykatë të ndryshme nga ajo e përcaktuar me ligj. Në legjislacionin procedural civil shqiptar kompetenca tokësore ekskluzive gjen rregullim në nenet 45 dhe 46 të KPC-së dhe kriteri që përcakton gjykatën kompetente nga pikëpamja tokësore, kushtëzohet nga lidhja e ngushtë që ekziston midis objektit të padisë me një territor të caktuar.

[...] Në rastin e kompetencës tokësore ekskluzive ligjvënësi ka përjashtuar mundësinë që padia të mund të paraqitet në një gjykatë të ndryshme nga ajo e përcaktuar në nenet 45 dhe 46 të KPC, madje kjo kompetencë është e paderogueshme, pra nuk mund të ndryshohet me marrëveshje midis palëve.⁵

Kolegji evidenton se pas ndryshimeve të KPC me ligjin nr. 38/2017, koncepti i kompetencës tokësore të gjykatës në fushën civile u karakterizua nga parimi i përgjithshëm i “prorogacionit të heshtur” të kompetencës tokësore dhe kufizimit kohor të kundërshtimit të saj, me përjashtim të rasteve të kompetencës së posaçme tokësore ekskluzive. [...]

Në vijim të ndryshimeve të KPC me ligjin nr. 38/2017⁶ koncepti i kompetencës tokësore nuk përbën më një prezumim procedural absolut, por është relativizuar në raport me rëndësinë që ka për vlefshmërinë e procesit gjyqësor.

Neni 61 i KPC-së, [...] Nga përmbajtja e dispozitës konstatohet një ndryshim rrënjësor në qasjen e legjislatorit mbi rëndësinë procedurale të kompetencës tokësore, duke e kufizuar oficialitetin e gjykatës për të vlerësuar kryesisht mungesën e kompetencës tokësore jo ekskluzive.

Gjykata e Lartë në jurisprudencën e saj, duke filluar nga viti 2019, ka pranuar se çështja e kompetencës tokësore, me përjashtim të padive sipas neneve 45 dhe 46 të KPC, vlerësohet vetëm me kërkesë të palëve dhe për sa kohë nuk është nxjerrë urdhri për caktimin e seancës gjyqësore.

⁵ Sipas nenit 52 të KPC “Kompetenca tokësore mund të ndryshohet me marrëveshje me shkrim të palëve, përveç rasteve të parashikuara në nenet 45 e 46 të këtij Kodi dhe kur ligji e ndalon këtë marrëveshje”.

⁶ Ndryshimet e KPC me ligjin nr. 38/2017 kanë hyrë në fuqi në datën 5 Nëntor 2017, 6 muaj pas botimit në Fletoren Zyrtare nr. 98, viti 2017.

E drejta e gjykatës për të konstatuar kryesisht çështjen e kompetencës tokësore ekskluzive, duke qenë një përjashtim nga rregulli dhe nga parimi i disponibilitetit të palës, nuk mund të shtrihet në mënyrë të zgjeruar edhe në raste të tjera. Kjo do të thotë se neni 61 i KPC e ka kushtëzuar dhe kufizuar ofcialitetin e gjykatës për të vlerësuar kryesisht kompetencën tokësore vetëm për paditë e ngritura sipas neneve 45 dhe 46 të KPC dhe nuk mund të zbatohet në mënyrë të zgjeruar (*shih vendimin nr. 00-2019-85, datë 28.02.2019 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Qëllimi (*ratio legis*) i legjislatorit i shprehur në nenin 61 të KPC-së, ka qenë shndërrimi i kompetencës tokësore në një prezumim procedural relativ dhe prapësim të kufizuar në kohë. [...]

Në kuadër të frymës së interpretimit të dispozitës rezulton se edhe përpara ndryshimeve, gjykata e apelit nuk e prishte vendimin e gjykatës së shkallës së parë kur ishin shkelur rregullat procedurale lidhur me kompetencën tokësore, për sa kohë vendimi i dhënë nga gjykata ka qenë i drejtë dhe nuk është disponuar në tejkalim të kompetencave të gjykatës të cilës i takonte çështja (gjithnjë kur gjykata ka pasur kompetencë lëndore).

Një gjykatë që nuk është kompetente nga pikëpamja e lëndës dhe e funksionit, nuk mund të vijojë shqyrtimin e një mosmarrëveshjeje që sipas përcaktimit të ligjit të zbatueshëm, është lëndë gjykimi e një gjykatë tjetër apo e një shkalle tjetër gjykimi. Gjithashtu, gjykata jo kompetente nga pikëpamja e lëndës dhe e funksionit nuk mund të kryejë asnjë veprimtari procedural, pasi të gjitha veprimet dhe aktet që ajo mund të marrë janë të pavlefshme. Për këtë arsye, gjykata merr në konsideratë që në fillim të procesit gjyqësor, kryesisht apo më kërkesë të palëve, nëse ajo është apo jo kompetente nga pikëpamja e lëndës dhe e funksionit për gjykimin e një mosmarrëveshjeje të caktuar.

Nga ana tjetër, mungesa e kompetencës tokësore të gjykatës është e korrigjueshme dhe nuk çon në pavlefshmërinë e vendimit apo nulitetin e procesit gjyqësor. Një rregullim i tillë ligjor, frymëzohet nga parimi i disponibilitetit dhe ai i konvalidimit të akteve procedurale në gjykimin civil (neni 120 i KPC) sipas të cilit nuk mund të shpallet pavlefshmëria e një akti procedural, pa kërkesën e palës në interes të të cilës kryhet ai akt⁷.

⁷ Neni 120 i KPC (i ndryshuar me ligjin nr.38/2017) parashikon “Nuk mund të shpallet pavlefshmëria e një akti procedural pa kërkesën e palës, përveç kur ligji parashikon ndryshe. Vetëm pala në interes të së cilës ligji parashikon një element të aktit procedural, mund të prapësojë pavlefshmërinë e aktit për mungesë të atij elementi. Prapësimi duhet të ngrihet në seancën më të parë pas njoftimit, ose menjëherë, kur dijenia merrret gjatë gjykimimit. Pavlefshmëria nuk mund të prapësohet nga pala që e ka shkaktuar atë dhe as nga ajo që ka hequr dorë heshtazi”.

Kjo do të thotë se gjykata, që sipas ligjit nuk është fillimisht kompetente nga pikëpamja tokësore, bëhet e tillë dhe prodhon akte të vlefshme në momentin kur pala e pranon apo heshtazi ka hequr dorë nga kundërshtimi i kompetencës tokësore (*shih vendimin nr. 00-2019-63, datë 20.02.2019 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Kolegji vlerëson se parashikimi i nenit 61 të KPC i ndryshuar, është marrë si model nga i njëjti regjim juridik që zbatohet edhe në procesin gjyqësor administrativ. Kështu neni 13, pika 2 e ligjit nr.49/2012 “Për gjykatat administrative dhe gjykimin e mosmarrëveshjeve administrative”, i ndryshuar, parashikon se [...] Në po të njëjtën linjë, ndryshimi i përmbajtjes së nenit 62 të KPC dhe shfuqizimi i nenit 63 të KPC, përforcon edhe më tej qëllimin e legjislatorit për ta parë kompetencën tokësore në procesin gjyqësor civil, si një prapësim procedural në kuptimin e ngushtë.

[...] Ndër të tjera, me ndryshimet e vitit 2017, legjislatori shfuqizoi rregullin e sanksionuar në nenin 63 të KPC⁸, sipas të cilit gjatë kohës së shqyrtimit të ankimit të veçantë kundër vendimit të kompetencës nga Gjykata e Lartë, gjykimi i çështjes pezullohej dhe gjykata mund të kryente vetëm veprime procedurale që nuk presin.

Kolegji thekson se qëllimi i ankimit të veçantë është krijimi i një ekuilibri të përshtatshëm për individin në një proces gjyqësor në drejtim të urgjencës, të ekonomisë gjyqësore dhe të sigurisë juridike. Çështjet për të cilat ligji lejon ankim të veçantë, janë të përcaktuara shprehimisht në legjislacionin procedural dhe mbulojnë situata urgjente, adresimi i të cilave jo vetëm dikton zgjidhjen përfundimtare të mosmarrëveshjes, por mundësia e gjykatës për të gabuar në këto raste duhet verifikuar aty për aty, për të shmangur dëmin nga vonesa gjer në përfundimin e shqyrtimit të çështjes. Parashikimet ligjore si më sipër, të cilat kanë shmangur zbatimin e ankimit të veçantë lidhur me vendimmarrjet sa i takon kompetencës, evidentojnë faktin se legjislatori është orientuar drejt relativizimit të natyrës urgjente të kompetencës në raport me pasojat që ky element procedural ka për vijueshmërinë e procesit gjyqësor civil.

⁸ Përpara shfuqizimit me ligjin nr. 38/2017 neni 63 i KPC parashikonte se “Me depozitimin e ankesës, sipas nenit 62 të këtij Kodi, pezullohet gjykimi i çështjes dhe gjykata mund të kryejë vetëm veprime procedurale që nuk presin. Gjykata e Lartë shqyrton ankimin në dhomë këshillimi, në kolegji, me trup gjykues të përbërë nga 3 gjyqtarë dhe shprehet me vendim të arsyetuar jo më vonë se tridhjetë ditë nga momenti i depozitimit të ankesës. Gjykata e Lartë në vendimin e saj për rregullimin e kompetencës jep udhëzimet e nevojshme për procesin gjyqësor të zhvilluar dhe për vazhdimin e tij nga gjykata që deklarohet kompetente”.

Kolegji vlerëson se paragrafi i parë i nenit 61 të KPC do të duhet të rregullojë vetëm mënyrën se si gjykata verifikon kompetencën lëndore, funksionale dhe atë tokësore ekskluzive sipas neneve 45 dhe 46 të KPC. Pra, mungesa e kompetencës tokësore (jo ekskluzive) nuk mund të konstatohet kryesisht nga gjykata, por mund të ngrihet vetëm mbi bazën e pretendimit të palëve ndërgjyqëse. Ndryshe nga parashikimi i mëparshëm ligjor, çështjen se kush gjykatë do e zgjidhë më lehtë dhe më shpejt çështjen mund ta vlerësojnë ekskluzivisht palët dhe nuk mundet gjykata, sipas parimit të disponibilitetit të bëjë një vlerësim ndryshe të këtyre interesave. Në zbatim të nenit 61 të KPC edhe koha (momenti procedural) i kundërshtimit të kompetencës i nënshtrohet kufizimit, duke u sanksionuar rregull se prapësimi i mungesës së kompetencës tokësore mund të ngrihet dhe të merret në konsideratë nga gjykata, deri sa nuk është nxjerrë urdhri për caktimin e seancës gjyqësore në kuptim të nenit 185/c të KPC.

Në vijim të analizës së mësipërme lidhur me kategorizimin e kompetencës tokësore (*e përgjithshme dhe e posaçme*), Kolegji çmon të evidentojë se e vetmja lloj kompetence që nuk mund të konstatohet kryesisht nga gjykata, është kompetenca tokësore, qoftë ajo e përgjithshme (*e lidhur me të paditurin*) apo e posaçme (*e lidhur me aspekte specifike të mosmarrëveshjeve të caktuara nga legjislatori*). Me përjashtim të rasteve të kompetencës tokësore ekskluzive të sanksionuar nga nenet 45 dhe 46 të KPC-së, pala apo subjekti që investon gjykatën ka të drejtën e zgjedhjes midis disa gjykatave kompetente nga pikëpamja tokësore, të drejtë të cilën e ushtron duke paraqitur padinë në gjykatën që zgjedh. Neni 54 i KPC parashikon të drejtën e palës për të zgjedhur midis disa gjykatave kompetente nga pikëpamja tokësore [...] Kjo dispozitë përcakton qartë se kompetenca tokësore për shqyrtimin e çështjes (kur kemi kompetenca alternative), konstituohet në momentin e paraqitjes së padisë apo kërkesë, para një prej gjykatave kompetente për zgjidhjen e civile.

Kolegji vlerëson se, ngritja e padisë përfaqëson një nga momentet më të rëndësishme të procesit gjyqësor civil, sepse nga ai moment fillojnë të lindin pasoja të ndryshme juridike për subjektet pjesëmarrës në proces. Sapo padia paraqitet në gjykatë, ajo nga një akt personal i paditësit, kthehet në një akt procedural, për shkak se të gjitha rrethanat e pasqyruara në të, do të jenë objekt i shqyrtimit gjyqësor nga ana e gjykatës.⁹ KPC sanksionon dhe rregullon padinë në kuptimin procedural, në ndryshim nga Kodi Civil

⁹ Stavri Çeço, “Leksione në lëndën E drejta procedurale civile e RPSSH”, Universiteti i Tiranës, “Fakultetit i Shkencave Politike Juridike”, Tiranë, 1983, fq. 115.

apo ligje të tjera specifike, të cilat sanksionojnë të drejtat materiale që synohen të mbrohen nëpërmjet gjykatës, duke iu referuar kësisoj padisë në kuptim material.

Në dispozitat e tij KPC parashikon mjete të ndryshme procedurale për vënien në lëvizje të gjykatës, duke iu referuar me termat “*kërkesëpadi*” dhe “*kërkesë*”. Përdorimi i këtyre mjeteve bëhet sipas rastit dhe llojit të gjykimit për të treguar veprimin procedural me të cilin pala e interesuar, qoftë palë paditës apo subjekt kërkues, investon gjykatën në mbrojtje të së drejtës së tij subjektive apo një interesi të ligjshëm. Në këtë drejtim të dyja këto akte kanë të njëjtin qëllim. (*shih vendimin njësuës të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë nr. 00-2023-4411 (106), datë 02.03.2023*).

Në analizë të parashikimeve të KPC, rezulton se juridiksioni gjyqësor civil ushtrohet jo vetëm mbi gjykimin e zakonshëm me palë kundërshtare, që njihet si gjykimi kontencioz (*kontradiktor, me palë kundërshtare*), por edhe mbi gjykimet të cilat vihen në lëvizje dhe zhvillohen me një subjekt kërkues, pa pasur palë kundërshtare, të njohura si gjykimet gracioze (*ex partë, pa palë kundërshtare*). Gjykimi kontencioz ka për qëllim që të zgjidhë mosmarrëveshjet civile midis dy ose më shumë personave dhe zhvillohet gjithnjë kundrejt një pale kundërshtare, të cilës i drejtohet kërkimi për të dhënë diçka, për të kryer ose mos kryer një veprim apo për të njohur një të drejtë. Këto gjykime investohen gjithnjë nëpërmjet aktit procedural të padisë, e cila synon: (i) rivendosjen e një të drejte ose interesi të ligjshëm që është shkelur (neni 32/a i KPC); (ii) vërtetimin e qenies apo mosqenies së një marrëdhënie juridike ose të drejte (neni 32/b i KPC); (iii) njohjen e vërtetësisë apo pavërtetësisë së një dokumenti (neni 32/c i KPC).

Nga ana tjetër, gjykimet gracioze vihen në lëvizje gjithnjë nëpërmjet kërkesës si mjet ligjor procedural, duke mos iu kundërtuar kurrkujt, por vetëm duke dashur të arrihet një qëllim i caktuar nga vendimi i gjykatës që do ta pranojë atë. Këto gjykime nuk kanë dhe nuk mund të lejohet të kenë palë kundërshtare (*shih vendimin nr.00-2022-4573 (406), datë 1.11.2022 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Vendimi që jep gjykata në përfundim të shqyrtimit gjyqësor të një gjykimi gracioz (*pa palë kundërshtare*) ka gjithnjë karakter deklarativ dhe certifikues, duke mos prodhuar asnjëherë pasoja detyruese (*krijuese, ndryshuese apo shuese*) kundrejt një pale tjetër apo subjekti të tretë.

Nga një interpretim i ngushtë dhe thjesht literal i nenit 61, paragrafi i dytë i KPC-së, duket sikur mungesa e kompetencës tokësore jo ekskluzive, e cila mund të merret parasysht nga gjykata vetëm me kërkesë të palëve, i referohet vetëm gjykimeve me natyrë kontencioze (kontradiktore),

midis palëve ndërgjyqëse me pozita procedurale të mirë-përcaktuara në rolet e paditësit dhe të paditurit. Ndërkohë, zgjedhur të përqendrohet në një interpretim qëllimor dhe sistematik të dispozitës në raport edhe me ndryshimet e sanksionuara nga legjislatori, Kolegji evidenton se kufizimi i mundësisë së gjykatës për të konstatuar kryesisht mungesën e kompetencës tokësore jo ekskluzive në gjykimet civile, zbatohet si në gjykimet me natyrë kontradiktore, ashtu edhe për gjykimet gracioze (pa palë kundërshtare).

Fakti që neni 61 i KPC nuk sanksionon një rregullim specifik për gjykimet gracioze apo krahas termit me kërkesë “*të palëve*” nuk përdor edhe termin “*subjekteve kërkuës*”, nuk mund të kutohet se i njeh të drejtën gjykatës, të verifikojë kryesisht kompetencën tokësore jo ekskluzive në këto lloj gjykimesh. Për sa kohë në paragrafin e parë të nenit 61 të KPC, legjislatori ka qenë kategorik sa i përket rasteve se kur gjykata mund të konstatojë kryesisht mungesën e kompetencës, duke e kufizuar atë vetëm tek kategoritë e kompetencës lëndore, funksionale dhe asaj tokësore ekskluzive, kjo nënkupton se në rastet e tjera mundësia që gjykata të konstatojë kryesisht mungesën e kompetencën është e përjashtuar shprehimisht. E drejta e gjykatës për të vlerësuar kryesisht çështjen e kompetencës tokësore ekskluzive, duke qenë një përjashtim nga rregulli, nuk mund të shtrihet në mënyrë të zgjeruar edhe në raste të tjera krahas atyre të parashikuara shprehimisht në ligj.

KPC udhëhiqet nga parimi i ligjshmërisë dhe për pasojë gjykata, si titullare e pushtetit gjyqësor është e përgjegjshme në drejtim të zbatimit të rregullave të sanksionuara nga legjislacioni procedural civil. Në ato raste kur ligjvënësi ka patur për qëllim të ndalojë zbatimin e një rregullimi ligjor procedural, e ka bërë këtë nëpërmjet normimit ligjor të ndalimit, bazuar në parimin e taksativitetit. Në këtë drejtim, Kolegji sjell në vëmendje (*për analogji*) parashikimin e nenit 203, paragrafi i dytë i KPC sipas të cilit [...] Nenet 203 dhe 206 të KPC janë ndryshuar në përmbajtjen e tyre me ligjin nr. 122/2013. Në kuadër të këtyre ndryshimeve ligjore, në nenin 203 të KPC u shtua një paragraf, i cili ndalonte sigurimin e padisë në rastet e padive që ngrihen gjatë fazës së ekzekutimit të vendimit, për të cilat zbatohet pjesa e katërt e këtij Kodi. Gjithashtu, tek neni 206 i KPC, i cili përcakton llojet e masave të sigurimit të padisë, është hequr parashikimi i mëparshëm që gjykata mund të caktojë si masë sigurimi pezullimin e ekzekutimit.

Të tilla parashikime ligjore ndaluese, tregojnë se nëse legjislatori do të kishte si qëllim që të përjashtonte gjykimet gracioze (pa palë kundërshtare) nga fusha e zbatimit të kufizimit të nenit 61 të KPC, duke i dhënë mundësinë gjykatës për të konstatuar kryesisht mungesën e kompetencës tokësore jo

ekskluzive në këto gjykime, do ta kishte bërë një gjë të tillë në mënyrë të shprehur. Për sa kohë nuk është sanksionuar në mënyrë taksative një përjashtim i tillë, atëherë nuk ka pse gjykatës t'i njihet një atribut i shtuar për të konstatuar kryesisht mungesën e kompetencës tokësore jo ekskluzive në gjykimet me natyrë gracioze.

[...] Në këtë drejtim, legjislacioni procedural civil shqiptar ka parashikuar si raste të kompetencës tokësore ekskluzive vetëm paditë e sanksionuara nga nenet 45 dhe 46 të KPC, duke mos përfshirë kategori të tjera padish apo gjykimesh. Për pasojë, të gjitha rastet e tjera do të konsiderohen si raste të kompetencës tokësore jo ekskluzive, përveç kur legjislatori do të përcaktojë shprehimisht një gjykatë si ekskluzivisht kompetente nga pikëpamja tokësore.

Në KPC dhe ligje të tjera të posaçme gjejnë rregullim një sërë gjykimesh me natyrë gracioze (pa palë kundërshtare), për të cilat legjislatori ka përcaktuar gjykatën kompetente nga pikëpamja tokësore. Kështu, neni 350 i KPC, 263 i Kodit të Familjes, Neni 234 i Kodit të Familjes, Neni 254 i Kodit të Familjes, Neni 375 i KPC, Neni 388 i KPC....Lidhur me një gjykim të tillë gracioz, Kolegji Civil ka argumentuar se është një rast i zakonshëm i kompetencës tokësore dhe jo një rast i kompetencës tokësore ekskluzive dhe do të aplikohen parashikimet e pikës 2 të nenit 61 të KPC-së, për sa kohë që nuk përfshihet në parashikimet e neneve 45 dhe 46 të KPC-së (*shih vendimin nr.00-2020-945, datë 22.10.2020 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Në rastin e kërkesës për zgjidhjen e martesës me pëlqim reciprok të bashkëshortëve, parashikuar nga neni 125 i Kodit të Familjes, jemi përpara një gjykimi pa palë kundërshtare ku bashkëshortët paraqiten si subjekte kërkues dhe investojnë gjykatën nëpërmjet aktit procedural të kërkesës. Kompetenca e gjykatave për shqyrtimin e kërkesave të tilla gjën rregullim në nenin 51 të KPC, [...]

Kolegji vlerëson se parashikimet ligjore si më sipër lidhur me kompetencën tokësore në gjykimet me natyrë gracioze, pavarësisht se janë të sanksionuar në dispozita që rregullojnë gjykime të posaçme në KPC, duhet të interpretohen jo në kundërshtim, por në raport me përcaktimin e dispozitave procedurale të përgjithshme të parashikuara në nenet 61, 45 dhe 46 të KPC. Bazuar në nenin 61 të KPC, kompetenca tokësore ekskluzive e një gjykate i përket vetëm mosmarrëveshjeve juridike civile të përcaktuara në nenet 45 dhe 46 të KPC. Për çështjet e tjera të ndryshme nga ato të përcaktuara nga dispozitat e sipërcituara, pavarësisht nëse përfaqësojnë gjykime kontencioze (me palë kundërshtare) apo gracioze

(pa palë kundërshtare), ligjvënësi e ka përcaktuar kompetencën si një aspekt procedural, për të cilin gjykata nuk mund të disponojë kryesisht.

Sipas një qëndrimi në vijueshmëri të mbajtur nga Kolegji edhe në raport me gjykimet me natyrë gracioze evidentohet se, në pikën 1 të nenit 61 të KPC legjislatori ka përcaktuar si raste të kompetencës tokësore ekskluzive, rastet e parashikuara në nenet 45 dhe 46 të KPC-së dhe të gjitha rastet e tjera do të konsiderohen si raste të kompetencës tokësore jo ekskluzive, përveç kur legjislatori do të përcaktojë shprehimisht një gjykatë si ekskluzivisht kompetente nga pikëpamja tokësore (*shih vendimin nr. 00-2022-4287, datë 14.12.2022; vendimin nr. 00-2023-2745, datë 14.06.2023; vendimin nr. 00-2020-945, datë 22.10.2020; vendimin nr. 00-2023-4542, datë 3.11.2023 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj.*).

Me qëllim që një gjykatë të shqyrtojë mosmarrëveshje midis palëve (pavarësisht nga natyra e tyre) dhe të japë vendime të ekzekutueshme dhe me pasoja për to, duhet që ajo të krijohet me ligj dhe ligji të parashikojë hollësisht fushën e kompetencave tokësore dhe lëndore të saj. Shqyrtimi i një konflikti midis palëve nga një gjykatë e caktuar me ligj është element i procesit të rregullt ligjor. [...]

Në dallim nga vlerësimi që i bëhet kompetencës lëndore, si një nga elementët e gjykatës së caktuar me ligj, Gjykata Kushtetuese nuk ka arritur një konkluzion kategorik lidhur me kompetencën tokësore. Në jurisprudencën e saj kjo gjykatë ka pranuar se jo çdo shkelje e rregullave procedurale e bën procesin të parregullt në aspektin kushtetues dhe se ndikim të drejtpërdrejtë në një proces ligjor kanë ato shkelje thelbësore, vërtetimi i të cilave do të cenonte të drejtat dhe liritë themelore të individit (*shih vendimet nr. 40, datë 22.09.2011 dhe nr. 21, datë 01.10.2008 të Gjykatës Kushtetuese*). [...]

Kolegji vlerëson se parashikimet e sanksionuara në dispozitat e KPC (nenet 282, 350, 375, 382, 388, 511 etj.) dhe ato të Kodit të Familjes (nenet 125, 234, 254, 263, 277 etj.), të cilat përcaktojnë kompetencën tokësore (jo ekskluzive) të gjykatës për shqyrtimin e çështjeve pa palë kundërshtare (*gracioze*), nuk zhbëjnë konceptin e gjykatës së caktuar me ligj, nëse palët zgjedhin të paraqesin kërkesën në një gjykatë të ndryshme nga ajo e specifikuar nga dispozita. Gjykimi i çështjeve me natyrë gracioze (pa palë kundërshtare) nga një gjykatë e ndryshme nga ajo e parashikuar nga ligji si gjykata kompetente nga pikëpamja tokësore, nuk cenon rolin e gjykatës si garantuese të aspekteve procedurale që lidhen me kompetencën. Kjo pasi kompetenca tokësore jo ekskluzive e gjykatës përbën një prezumim me karakter relativ të korigjueshëm dhe është vetë KPC që nëpërmjet nenit 61, i ka atribuuar subjektit kërkues të drejtën për të përcaktuar gjykatën

kompetente, sipas vlerësimit që ato i bëjnë interesave të tyre ngushtësisht personale, për gjykatën që do të zgjidhë më shpejtë dhe më lehtë çështjen e tyre.

Kolegji çmon të theksojë se kufizimi i prezumimit të kompetencës tokësore jo ekskluzive, bëhet akoma edhe me i qenësishëm në rastin e gjykimeve *camerale* (në dhomë këshillimi), të cilat zhvillohen pa praninë e subjekteve, nga gjyqtari i vetëm, mbi bazën e akteve të paraqitura (*gjykim de plano*). Në të tilla gjykime, sikundër është shqyrtimi i kërkesës për lëshimin e urdhrit të ekzekutimit (neni 511 KPC) apo gjykimi i masës për sigurim padie (neni 205 i KPC), për shkak të natyrës së posaçme, praktikisht asnjëherë nuk do të mund të vihet në diskutim nga gjykata çështja e kompetencës tokësore, për sa kohë nuk ka një palë kundërshtarë që të ngrejë prapësimin e mungesës së kompetencës tokësore të gjykatës para të cilës është paraqitur kërkesa (*shih vendimin nr. 00-2019-63, datë 20.02.2019 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Në kuadër të gjykimeve të tilla Kolegji sjell në vëmendje parashikimin e nenit 204 të KPC[...] Në eventualitetin që përpara ngritjes së padisë, do të paraqitej një kërkesë për sigurim padie, në një gjykatë të ndryshme nga ajo ku ka banimin paditësi ose ku ndodhet pasuria me të cilën do të sigurohet padia, nëse pranohet parimi sipas të cilit gjykata mund të konstatojë kryesisht mungesën e kompetencës tokësore, atëherë në një situatë të tillë gjykata do të legjitimohej të shpallte moskompetencën për shqyrtimin e masës së sigurimit të padisë. Ndërkohë në interpretim të përmbajtjes së nenit 204 të KPC, për shkak të prevalencës që ka urgjenca në gjykime të këtij lloji, ligji procedural ka parashikuar një rregullim të posaçëm në lidhje me përcaktimin e gjykatës kompetente.

Në analizë të kësaj dispozite në raport me nenin 61 të KPC-së, ligjvënësi legjitimon përgjithësisht çdo gjykatë me juridiksion të zakonshëm, që për shkak të karakterit emergjent që shfaqin këto lloj kërkesash t'i marrë në shqyrtim ato, pavarësisht kompetencës tokësore apo lëndore të gjykatës për shqyrtimin e padisë së ardhshme, e cila përcaktohet në momentin e paraqitjes së saj në gjykatë, sipas nenit 41/2 të KPC (*shih vendimin e Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë nr. 00-2021-180, datë 10.02.2021*).

Parimet e derogimit dhe relativizimit të rëndësisë së kompetencës tokësore jo ekskluzive, i përgjigjen logjikës juridike se, ndarja e gjykatave sipas kompetencës tokësore i shërben kryesisht interesave private të palëve për zhvillimin e një gjykimi efektiv, të shpejtë, në funksion të garantimit të ekonomisë gjyqësore dhe sa më pranë territorit të vendbanimit apo vendqëndrimit të tyre.

Nga ana tjetër në rastin e kompetencës tokësore ekskluzive, përcaktimi i territorit ku gjykata ushtron kompetencën e saj, lidhet me interesa të përgjithshme publike, për mbrojtjen dhe garantimin e të cilave legjislatori ka “zgjedhur” të mos kushtëzohet nga nevoja apo vullneti i palëve, duke mos i lënë atyre të drejtën të zgjedhin gjykatën. Ligjvënësi, duke sanksionuar shprehimisht kategorinë e çështjeve për të cilat zbatohen rregullimet e kompetencës tokësore ekskluzive, përcakton edhe interesat publikë specifik, të cilëve u jep prioritet. Si të tilla legjislatori procedural civil shqiptar ka zgjedhur ato [...], të sanksionuara në nenet 45 dhe 46 të KPC. Lidhur me paditë dhe gjykimet e tjera (përfshi këtu ato me natyrë gracioze), të cilat legjislatori nuk i ka kushtëzuar me parashikimin e kompetencës tokësore ekskluzive, është pala paditëse apo subjekti kërkues që ka të drejtën të “zgjedhë” gjykatën, e cila i garanton më mirë lehtësinë e aksesit në drejtësi.

[...]

Në rastin e gjyqimeve gracioze (pa palë kundërshtare), ku gjykata vihet në lëvizje me anë të kërkesës së subjektit të interesuar, qëllimi i kompetencës tokësore lidhur me aksesin territorial të gjykatës bie, për sa kohë ka qenë vetë pala kërkuese e cila ka përcaktuar gjykatën nëpërmjet paraqitjes së kërkesës. Në gjyqime të një natyre të tillë, për sa kohë mungon pala kundërshtare, nuk kemi një subjekt të cilit potencialisht mund t'i cenohet e drejta e zhvillimit të gjyqimit përpara një gjykate të ndryshme nga ajo ku është paraqitur kërkesa, vendndodhja territoriale e të cilës do të ndihmonte në një gjykim më të shpejtë dhe efikas. Në momentin që subjekti kërkues vë në lëvizje gjykatën nëpërmjet mjetit procedural të kërkesës, pa kundërtuar pretendime drejt një pale kundërshtare, atëherë i vetmi interes për një proces efektiv që duhet mbrojtur, është ai i vetë subjektit kërkues, i cili duke paraqitur kërkesën në gjykatë ka disponuar vullnetin rreth gjykatës që kërkon të gjykojë çështjen e tij.

Ndërmarrja e iniciativës nga gjykata për konstatimin kryesisht të mungesës së kompetencës tokësore në gjykimet me natyrë gracioze, do të sillte si pasojë cenimin e të vetmit interes për një gjykim efektiv që ekziston në këto lloj çështjesh dhe njëkohësisht do ti jepte dispozitave të KPC që rregullojnë kompetencën të njëjtën frymë që ato kishin para ndryshimeve me ligjin nr.38/2017.

[...] Kolegji çmon se parashikimi i paragrafit të dytë të nenit 61 të KPC, nuk mund dhe nuk duhet të merret në konsideratë vetëm për çështjet me palë kundërshtare, ku palës së paditur i është dhënë mundësia për të kundërshtuar kompetencën tokësore brenda një afati të arsyeshem (deri sa nuk është nxjerrë urdhri për caktimin e seancës gjyqësore). Ky parashikim

ligjor është njëlloj i vlefshëm dhe i zbatueshëm edhe për gjykimet gracioze, në të cilat në mungesë të palës kundërshtare, konstatimi kryesisht nga gjykata i mungesës së kompetencës tokësore nuk do t'i shërbente interesit të asnjë subjekti, pasi nuk do të vihej në diskutim asnjëherë çështja e kompetencës tokësore të gjykatës, përpara të cilës është paraqitur kërkesa që e ka vënë në lëvizje. Pala kërkuese prezumohet se e ka shprehur vullnetin se cila gjykatë do e gjykojë kërkesën në momentin që e ka paraqitur kërkesën para gjykatës respektive.

[...]

V. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Në çështjen konkrete, Kolegji vlerëson se kompetenca tokësore e gjykatës që shqyrton kërkesën me objekt lëshimin e autorizimit të tjetërsimit të pasurive të të miturit (neni 234 i Kodit të Familjes) nuk përfshihet në kategorinë e kompetencës tokësore ekskluzive dhe për rrjedhojë mungesa e saj nuk mund të merret parasysh nga gjykata kryesisht, pavarësisht natyrës së gjykimit gracioz (pa palë kundërshtare).

Gjykata e Shkallës së Parë e Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, ka konstatuar kryesisht se i mungon e kompetenca tokësore (jo ekskluzive) për shqyrtimin e kërkesës së kërkuësve, ndërkohë që subjekti kërkuës e ka përcaktuar atë si gjykatë kompetente, duke paraqitur kërkesën për investimin e gjykatës. [...] Sa më sipër arsyetuar, Kolegji vlerëson se vendimi nr.5063, datë 11.10.2023 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, me të cilin është vendosur shpallja e moskompetencës tokësore dhe dërgimi i çështjes pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan është i pabazuar në ligjin procedural dhe si i tillë duhet të priset dhe çështja të dërgohet në Gjykatën e Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë për vazhdimin e gjykimit.

MENDIM PAKICE

Ne, gjyqtarët Margarita Buhali dhe Sokol Ngresi kemi votuar kundër vendimit të marrë nga Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë në çështjen civile me nr. 11249-00663-00-2023 që i përket: [...]

Duke pasur parasysh çështjen e shtruar për njehësim nga kolegji civil si gjyqtare në pakicë kemi votuar që në përgjigje të pyetjes së shtruar për diskutim përgjigja njehësuese të ishte: ***Në çështjet pa palë kundërshtare gjykata ka të drejtë të konstatojë kryesisht mun-***

gesën e kompetencës tokësore të saj duke i dërguar aktet në gjykatën kompetente të caktuar nga ligji.

[...]

Kolegji Civil (shumica) ka arritur në konkluzionin e mësipërm duke u përqëndruar vetëm te paragrafit të parë të nenit 61 të Kodit të Procedurës Civile, në të cilin parashikohet e drejta e gjykatës për konstatimin kryesisht të mungesës së kompetencës në rastet e kompetencës funksionale, lëndore dhe tokësore ekskluzive sipas nenit 45 e 46 të Kodit të Procedurës Civile. Ai i ka dhënë kësaj dispozite një interpretim të ngushtë duke e shtrirë zbatimin e tij edhe në çështjet me natyrë gracioze (pa palë kundërshtare) në kundërshtim me qëllimin e kësaj dispozite ligjore dhe të parimeve të interpretimit harmonik e llogjik të dispozitave ligjore procedurale. Kjo mënyrë interpretimi e nenit 61 të KPC e bërë nga shumica ka lënë pa zbatim një sërë dispozitash ligjore procedurale, që rregullojnë në mënyrë të posaçme si kompetencën tokësore të çdo çështje pa palë kundërshtare, por edhe procedurën në veçanti të gjykimit të këtyre çështjeve, gjë që vjen në kundërshtim me parimin e përgjithshëm kushtetues se *dispozitat e posaçme kanë prioritet në zbatim në raport me ato të përgjithshme.*

[...]

Konstatimi i shumicës në vendim njësuës të datës 29.02.2024 për qëndrueshmërinë e interpretimit të nenit 61 të KPC në raste të ngjashme, së pari jo vetëm që nuk është i saktë, por as nuk mund të përbëjë një shkak për të konsoliduar me njësim një praktikë që bie ndesh dhe e deformon qëllimin e kuptimin e ligjit. Në kuadër të verifikimit të historikut të qëndrimeve të Gjykatës së Lartë konstatohet se ndryshimet e ligjit nr.38/2017 në nenin 61 të KPC për kufizim të rolit aktiv të gjykatës në çështjet e kompetencës tokësore, nuk prekën praktikën e mëparëshme gjyqsore pasi pothuajse gjatë gjithë vitit 2018 Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë ka mbajtur qëndrimin se çështjet pa palë kundërshtare si ato të urdhrave të ekzekutimit etj. nuk binin nën fushën e zbatimit të nenit 61 të Kodit të Procedurës Civile për shkak të natyrës së veçantë të këtyre çështjeve dhe gjykata ruante të drejtë të konstatonte kryesisht mungesën e kompetencës tokësore. [...]

Duke mbajtur në konsideratë qëndrimet e kundërta në praktikën gjyqsore dhe për më tepër problematikën e sjellë nga zbatimi i nenit 61 të KPC pas ndryshimit nga ligji nr.38/2017 [...] si gjyqtarë në pakicë evidentojmë se mënyra e interpretimit të nenit 61 i KPC nga shumica jo vetëm nuk i përshtatet frymës së ligjit, por nxit rritjen e vonesave në gjykim të kësaj kategorie çështjesh në kundërshtim me parimin “eficencë gjykimi” me të cilën shumica argumenton konkluzionin e saj se neni 61 i

KPC zbatohet në të njëjtën mënyrë si për çështjet me palë kundërshtare dhe për çështjet pa palë kundërshtare. Në nxjerrjen e këtij konkluzioni pakica ka në konsideratë edhe faktin se shqyrtimi kryesisht nga gjykata i kompetencës tokësore për çështjet me natyrë gracioze i shërben jo vetëm interpretimit të drejtë të ligjit, por edhe ndarjes sa më të barabartë të ngarkesës së këtyre çështjeve midis gjykatave sipas hartës gjyqsore, e cila ishte organizuar duke mbajtur në vëmendje pikërisht rregullat e kompetencës tokësore të përcaktuara për këtë natyrë çështjesh në Kod. Mënyra e interpretimit të nenit 61 të KPC nga shumica sipas të cilës kompetenca tokësore me përjashtim të asaj ekskluzive të nenit 45 e 46 të KPC mund të ngrihet vetëm nga palët deformon qëllimin e ligjit për çështjet pa palë kundërshtare dhe ndikon negativisht në organizimin e ndarjen e ngarkesës së punës midis gjykatave në kundërshtim me parimin e efikasitetit të gjyqkimit.

[...] Duke iu referuar këtyre dispozitave del e qartë se rregullat për përcaktimin e kompetencës tokësore të gjykatave sipas KPC i shërbejnë jo vetëm krijimit të lehtësirave të aksesit në drejtësi të qytetarëve, por dhe një ndarje sa më barabartë të punës midis gjykatave në përputhje me ndarjet administrative e zhvillimin demografik, burimeve njerëzore në dispozicion në gjykata, efikasitetit të gjykatave për ofrimin e shërbimeve ndaj publikut etj. [...]

Në analizë sa më sipër del se çështja e kompetencës tokësore të gjykatave nuk afekton vetëm subjektet procedurale konkrete pjesëmarrës në një mosmarrëveshje, por të gjithë popullatën, si dhe ndikon në mënyrën e organizimit e ndarjen e rretheve gjyqsore duke imponuar ndryshimet e shpeshta të tyre. Kjo situatë nuk i shërben rritjes së efikasitetit të gjyqkimit për individët dhe dëmton nivelin e shërbimeve gjyqsore që ofrohen në gjykata, pasi disa gjykata mund të rëndohen me një numër shumë më të lartë çështjesh megjithëse nuk janë kompetente nga pikëpamja tokësore, ndërkohë që numri i gjyqtarëve në këto gjykata është i kufizuar në përputhje me pritshmërinë e ngarkesës së planifikuar paraprakisht sipas kriterëve ligjore të kompetencës tokëse të gjykatave në ndarjen e çështjeve. Pra mënyra e ngushtë e interpretimit të nenit 61 të KPC nga shumica në vendimin njuhësues të datës 29.02.2024 në fakt jo vetëm që nuk i ka hapur rrugë gjyqkimit sa më të shpejtë e efektiv të çështjeve pa palë kundërshtare nga gjykata e caktuar me ligj, por ka ndikuar në një shpërndarje të pabarabartë të çështjeve të kësaj kategorie megjithëse burimet njerëzore në gjykata për zgjidhjen e tyre janë llogaritur sipas zbatimit korrekt të kriterëve ligjore të kompetencës tokësore për këto çështje.

Sigurisht kufizimi i rolit aktiv të gjykatës për konstatimin e kompetencës tokësore sipas neni 61 [...] ka ndikuar edhe në shpërndarjen e çështjeve me palë kundërshtare, por lidhur me këto të fundit parashikimi ligjor kufizues është qartësisht i shprehur, ndërkohë që nuk ka një parashikim të tillë për çështjet pa palë kundërshtare. Gjykata e Lartë ka për detyrë të interpretojë ligjin në mënyrë harmonike për të zbuluar qëllimin e tij në zbatim të rritjes së efikasitetit në drejtësi. Kjo e fundit nuk arrihet me mundësinë e publikut për paraqitjen e çështjes pa palë kundërshtare në çdo gjykatë, sikurse arsyetoni shumica, por me marrjen e shërbimit të gjykimet të çështjes në kohë sa më të shpejtë e me cilësi nga gjykata. Duke mbajtur në konsideratë këtë parim kushtetues dhe përmbajtjen në tërësi të nenit 61 të KPC në krahasim me të gjitha dispozitat e posaçme të kompetencës tokësore për çështjet me natyrë gracioze, si gjyqtarë në pakicë vlerësojmë se kriteri ndalues i rolit aktiv të gjykatës për konstatimin kryesisht të kompetencës tokësore (të ndryshme nga ajo ekskluzive) i parashikuar nga neni 61/1 nuk gjen zbatim për gjykimet pa palë kundërshtare. Për këto çështje gjykata ka kompetencë të verifikojë në çdo rast kompetencën e saj tokësore si garante e respektimit të procesit të rregullt ligjor. [...]

Interpretimi i një kriteri ose instituti i të drejtës të marrë nga një ligj tjetër bëhet duke mbajtur në konsideratë kuptimin ligjor e jurisprudencial, që i është dhënë këtij instituti në atë ligj, pasi institutet e njëjta të të drejtës nuk mund të kenë kuptime të ndryshme pavarësisht ligjeve, ku ato përfshihen. Edhe në manualin e hartimeve të ligjeve fq.106 përcaktohet se *“Hartuesi duhet të shikojë të gjithë legjislativonin ekzistues të fushës përkatëse para se të fillojë punën hartuese në mënyrë që të sigurojë përdorimin konsistent të terminologjisë”*. Në ligjin nr.2012/49 nuk parashikohen gjykime me natyrë gracioze, pra pa palë kundërshtare. Nën këtë llogjikë edhe parashikimi i nenit 61 të KPC, që lejon marrjen në shqyrtim nga gjykata të rasteve të tjera të kompetencës tokësore vetëm me kërkesën e palëve, sikurse neni 13 i ligjit nr.2012/49, ka të bëjë me gjykimet me palë kundërshtare.

Një konkluzion i tillë rrjedh edhe nga interpretimi gramatikor e llogjik i nenit 61 të KPC. Më konkretisht në paragrafin e parë të nenit 61 të KPC citohet rregulli bazë i përgjithshëm i konstatimit të moskompetencës që ka të bëjë me kompetencën funksionale, lëndore dhe atë tokësore ekskluzive. Në bazë të këtij rregulli, gjykata konstaton moskompetencën e sipërcituar kryesisht ose me kërkesë të palëve. Duke qënë se për këto lloje kompetencash gjykata e ka të drejtën e konstatimit kryesisht të moskompetencës atëherë del e nevojshme të interpretohet kjo dispozitë në tërësi për të kuptuar se kur kufizohet roli aktiv i gjykatës. Ky kufizim

gjen shprehje në paragrafin e dytë të nenit 61 të KPC. Sipas kësaj dispozite në raste të tjera të kompetencës tokësore, mungesa e kompetencës merret parasysh kur ekzistojnë dy kushte kumulative; a- me kërkesë të palëve b- të ngritur deri sa nuk është nxjerrë urdhëri për caktimin e seancës gjyqore. Atëherë lind pyetja nëse ky paragraf i dytë përbën përjashtimin nga rregulli i përgjithshëm i nenit 61/1 të Kodit dhe nëse neni 61/1 ndalon ngritjen kryesisht të kompetencës tokësore nga gjykata në çështjet pa palë kundërshtare?

Shumica e ka interpretuar nenin 61/2 si një përjashtim nga rregulli bazë i nenit 61/1 i tij, rregull që sipas saj vlen edhe për gjykimet pa palë kundërshtare. Shumica gabon në nxjerrjen e një konkluzioni të tillë. Për të përcaktuar kuptimin e nenit 61 të Kodit gjykata është e detyruar të ndjekë disa metoda të interpretimit të ligjit, duke filluar nga konteksti historik, sistematik, teleologjik, gramatikor, dinamiko-evolucionare etj., të cilat nuk rezultojnë të jenë analizuar në vendimin njehesues nga shumica. [...]

Duke i krahasuar të dyja këto paragrafe del se përcaktimi i paragrafit të dytë në lidhje me kompetencën tokësore, megjithëse është vendosur më pas nuk përbën përjashtim, por është rregulli bazë i mënyrës së konstatimit të kompetencës tokësore. Kjo del nga interpretimin unik i gjithë dispozitës. Sipas këtij interpretimi moskompetenca tokësore konstatohet si rregull me kërkesë të palëve të paraqitur para kalimit të çështjes në seancë gjyqore me përjashtim të kompetencës ekskluzive tokësore që mund të konstatohet edhe kryesisht nga gjykata. Vetëm nga interpretimi unik i gjithë nenit 61 të Kodit kuptohet cili është rregulli bazë i mënyrës së konstatimit të kompetencës tokësore. Kështu e drejta e palëve për ngritjen e pretendimeve për kompetencën tokësore gjendet si në nenin 61/1 dhe 61/2 të Kodit, duke mbetur vetëm një mundësi përjashtuese nga ky rregull që është konstatimi kryesisht nga gjykata i kompetencës tokësore ekskluzive.

Nisur nga sa mësipër del se rregulli i përgjithshëm është se moskompetenca tokësore ngrihet nga palët para nxjerrjes së urdhërit për kalimin në seancë gjyqore. Atëherë diskutimi është nëse ky rregull i përgjithshëm përfshin apo jo edhe çështjet pa palë kundërshtare apo është i zbatueshëm vetëm për gjykimet me palë kundërshtare? Për të kuptuar natyrën e çështjeve, ku gjen zbatim ky rregull atëherë në rradhë të parë përdorim metodën e interpretimit gramatikor të termave të përmbajtura në dispozitë. Në bazë të kësaj metode janë dy element, që kushtëzojnë zbatimin e këtij rregulli konkretisht a-subjekti -ushtrimi i kërkesës së moskompetencës nga “palët” dhe b- koha-para nxjerrjes së urdhërit për kalim në seancë gjyqore. Të dyja këto kushte duhet të

ekzistojnë njëkohësisht për të bërë të mundur marrjen në shqyrtim të moskompetencës tokësore nga gjykata.

[...] Duke qënë se paditësi është pala, që e shfaq vullnetin e saj për përcaktimin e gjykatës kompetente me paraqitjen e padisë dhe nuk mund ta revokojë ose ta ndryshojë këtë “zgjedhje” gjatë gjykimit, atëherë të drejtën për të ngritur pretendime për moskompetencën e gjykatës sipas nenit 61/2 të Kodit e ka pala tjetër kundërshtarë, pra pala që nuk ka qënë në dijeni të procesit derisa iu njoftua padia. [...] Në rezume kjo është pala që në kuptim të nenit 61 të Kodit ka të drejtë të kundërshtojë kompetencën tokësore të gjykatës së zgjedhur nga pala që e inicioi gjykatën për shqyrtimin e mosmarrëveshjes. Një regull i tillë është paraparë nga ligji për tu vendosur në një pozitë të barabartë të dyja palët pjesëmarrëse në një gjykim në mënyrë që ato të kenë mundësi të ushtrojnë të drejtat e tyre për të kërkuar gjykimin e çështjes nga një gjykatë kompetente e përcaktuar nga ligji sipas nenit 42 të Kushtetutës dhe nenit 6 të KEDNJ-së.

[...]

Për rrjedhojë gjykata e zgjedhur nga paditësi, megjithëse gëzon pritshmëri për të fituar kompetencë në gjykimin e çështjes, nuk konsiderohet përfundimisht gjykatë kompetente me ligj për shqyrtim për aq kohë sa pala kundërshtarë ende nuk është njoftuar për gjykimin dhe ende nuk është nxjerrë urdhëri i kalimit në seancë gjyqsore. Në fazën procedurale nga momenti i paraqitjes së padisë deri në momentin e nxjerrjes urdhërit për kalimin në seancë gjyqësore çështja e kompetencës tokësore të gjykatës të zgjedhur nga paditësi për gjykimin e çështjes është ende e diskutueshme. E drejta e zgjedhjes së paditësit të gjykatës kompetente do të konsiderohej përfundimtare vetëm në rastet, kur ai zgjedh njërën prej gjykatave, që konsiderohen kompetente ligjërisht për gjykimin e çështjes. Nëse ai paraqet padinë në një gjykatë jokompetente, kjo e fundit do të fitojë kompetencë për gjykimin e çështjes, kur pala tjetër e pranon ose nuk e kundërshton kompetencën tokësore të saj brenda afatit ligjor.

Kushti i dytë i diskutimit të kompetencës është momenti kohor deri kur mund të ushtrohen pretendimet për moskompetencë, i cili është i kufizuar me pasojë decadence deri para se të nxirret urdhëri për kalimin e çështjes në seancë gjyqsore. Pra, del se kompetenca tokësore me përjashtim të asaj ekskluzive mund të merret parasysh nga gjykata me kërkesë të palës kundërshtarë të ngritur deri para se jetë dhënë vendimi për kalimin në seancë gjyqësore. Duke mbajtur në konsideratë këto dy kushte që bëjnë të zbatueshme rregullin e përgjithëshëm të shqyrtimit të kompetencës tokësore nga gjykata kuptohet se gjykata e shqyrton moskompetencën

tokësore të saj në gjykimin e atyre çështjeve, ku ngrihet një pretendim i tillë nga pala kundërshtare derisa nuk është dhënë vendimi për kalimin e çështjes në seancë gjyqësore. Për rrjedhojë, në çështjet pa palë kundërshtare ky rregull i përgjithshëm është i pazbatueshëm, pasi nuk ka asnjë palë kundërshtare në këto lloj gjykimesh, pra mungon subjekti të cilit ligjërisht i është njohur e drejta për të ngritur pretendimet e moskompetencës tokësore të gjykatës.

Mënyra e formulimit të nenit 61 të Kodit është bërë me qëllim që çështja e kompetencës tokësore të gjykatës të ketë mundësi të diskutohet, pavarësisht se një e drejtë e tillë i është lënë në iniciativë palës kundërshtare. Mungesa e palës kundërshtare do të bënte të pamundur verifikimin e shqyrtimin e ligjshmërisë së kompetencës tokësore të gjykatës së zgjedhur nga kërkuesi, gjë që bie në kundërshtim me qëllimin e kësaj dispozite në veçanti dhe të të gjitha dispozitave të tjera që rregullojnë kompetencën tokësore të gjykatës në shqyrtimin e çështjeve pa palë kundërshtare. Të gjitha dispozitat ligjore për përcaktimin e kompetencës tokësore të gjykatës në çështjet pa palë kundërshtare do të mbeteshin të pazbatueshme, pasi kompetenca e gjykatës do të përcaktohej vetëm nga zgjedhja e kërkuesit me paraqitjen e kërkesës. Një gjë e tillë do të binte ndesh me parimin e ligjshmërisë. ku dispozitat ligjore janë parashikuar me qëllim zbatimin e tyre dhe jo për të qënë të paefektshme.

[...] Mënyra e formulimit të nenit 61 i Kodit ka pasur si qëllim të ruajë kontrollin e gjykatës mbi çështjen e tjera të kompetencës tokësore të ngritura nga palët pavarësisht mungesës së rolit aktiv të saj për konstatimin kryesisht të mungesës së kompetencës. Ndërkohë, interpretimi i bërë nga shumica se neni 61 i Kodit për pjesën e kompetencës tokësore vlen edhe për gjykimet gracioze (pa palë) shuan totalisht të drejtën e gjykatës për kontrollin e kompetencës së saj tokësore në gjykimin e kësaj kategorie çështjesh pasi në këto gjykime nuk ka palë kundërshtare që mund ta ngrëjë problemin e kompetencës. Për rrjedhojë zgjedhja e gjykatës nga kërkuesi në çështjet pa palë kundërshtare me interpretimin e bërë nga shumica është shndërruar në një rregull absolut përcaktimi të gjykatës kompetente tokësore, megjithëse një gjë e tillë nuk njihet dhe as është pranuar nga ligji procedural si kriter lidhes i kompetencës.

Si gjyqtarë në pakicë duke mbajtur në konsideratë kushtet, që kërkon për zbatim rregulli i përgjithshëm i kundërshtimit të kompetencës tokësore të gjykatës së zgjedhur nga paditësi sipas nenit 61 të Kodit, vlerësojmë se ky rregull është i zbatueshëm vetëm për çështjet me palë kundërshtare, pra paditë. Një gjë e tillë veç interpretimit gramatikor të dispozitës del dhe nga interpretimi sistematik i saj.

[...]

Dispozitat e pjesës së përgjithëshme të Kodit të Procedurës Civile do të zbatohen për gjykimet e çështjeve pa palë kundërshtare vetëm në rast se nuk parashikohet rregulla specifike në kreun përkatës të gjykimit dhe për atë sa ato janë të zbatueshme. Mbi këtë rregull gjykata është e detyruar të zbatojë në mënyrë primare këto dispozita procedurale të veçanta duke filluar së pari nga kompetenca. Përderisa në secilin nga rregullat e kompetencës për çështjet pa palë kundërshtare nuk parashikohet ndonjë rregull kufizues i mënyrës së kundërshtimit të kompetencës atëherë gjykata ka të drejtë që kryesisht të konstatojë moskompetencën tokësore të saj në gjykimin e këtyre çështjeve duke i dërguar ato pranë gjykatës kompetente. [...]

Çështjet pa palë kundërshtare dallojnë nga ato me palë kundërshtare jo vetëm për shkak të objektit, pozitës së subjekteve procedurale në to, procedurës së gjykimit, por edhe qëllimit të realizimit të tyre. Në gjykimin gracioz ose pa palë kundërshtare gjykata nuk ka si funksion të realizojë të drejtën subjektive, por rregullimin e atyre çështjeve juridike për të cilën ligji kërkon ndërhyrjen e gjykatës. Në këtë procedurë roli i gjykatës përafrohet me atë të një organi administrativ, por ligji ka zgjedhur t'ia ngarkojë gjykatës për shkak të standartit më të lartë të kontrollit dhe garancive, që ofron gjykatat në zbatimin korrekt të ligjit. Të tilla janë p.sh. gjykimet për cakimin e kujdestarisë për të miturit e mbetur pa prindër ose pa përkujdesje, për lëshimin e autorizimit për disponimin e pasurisë së të miturve ose të personave të paafte, për lejimin e martesës, për heqjen e zotësisë e caktimin e kujdestarit, për ndjekjen e procedurave të falimentit, i caktimit të kujdestarit të testamentit, për dhënien e pëlqimit për birësim, për zgjidhjen e martesës me pëlqimin reciprok të bashkëshortëve ku gjykata kujdeset e miraton marrëveshjen lidhur me mënyrën e ushtrimit të përgjegjesisë prindërore etj. Po ashtu në procedurën e gjykimit gracioz dispozitat flasin për pjesëmarrësit zakonisht kërkuesi ose persona të interesuar dhe organi shtetërorë, që mbart pasojat nga vërtetimi i një fakti ose lëshimi i një leje nga gjykata dhe jo paditës e i paditur sikurse ndodh në procedurën me palë kundërshtare. Në gjykimet gracioze nuk ka palë me interesa të kundërta sikurse ndodh në procedurën me palë kundërshtare. Po ashtu procedura e gjykimit të çështjeve me natyrë gracioze përbëhet nga rregulla juridike heterogjene në varësi të marrëdhënies juridike objekt i mbrojtjes ose i vërtetimit në gjykatë, të cilat dallojnë nga rregullat e përcaktuara për gjykimin me palë kundërshtare.

Në KPC janë të parashikuara procedura gjykimi të posaçme për çështjet pa palë kundërshtare të tilla si heqja e zotësisë për të vepruar, caktimi i kujdestarisë së të miturit, shpallja e zhdukjes ose e vdekjes së një personi, vërtetimi i faktit sipas nenit 388 e vijues të Kodit etj. Secila prej këtyre

procedurave të posacme të gjykimit përfshin dispozita konkrete për përcaktimin e gjykatës kompetente nga pikëpamja tokësore, që shqyrton çështjen. Në asnjë prej dispozitave të kompetencës nuk parashikohet ndonjë mundësi derogimi nga rregulli i vendosur dhe as nuk evidentohet ndonjë normë mbi mënyrën e konstatimit të mungesës së kompetencës nga gjykata. Parashikimi i rregullit të kompetencës pa asnjë mundësi derogimi në ndryshim kjo nga rregullat e përgjithëshme të kompetencës, ku përfshihet neni 52 i Kodit tregon se kompetenca tokësore e gjykatës për gjykimin e çështjes me natyrë gracioze ose pa palë kundërshtare nuk mund të ndryshohet as me marrëveshje të palëve të interesuara dhe as me zgjedhjen e gjykatës nga kërkuesi sikurse ndodh në rastin e padisë.

Përderisa procedura e gjykimit të çështjes me natyrë gracioze është unike për çdo rast dhe si e tillë e zbatueshme me prioritet ndaj rregullave të përgjithëshme të padive, të njëjtën cilësi gëzon edhe rregulli i kompetencës së gjykatës që është pjesë e kësaj proceduriale speciale. Mungesa e rregullit për mënyrën e konstatimit të kompetencës tregon se si gjykata kryesisht ashtu edhe palët kanë të drejtë të vënë në diskutim çështjen e kompetencës tokësore të gjykatës. Një interpretim i tillë del jo vetëm nga mungesa e ndalesave ose e rregullave kufizuese, por edhe nga fakti se në çështjet me natyrë gracioze është gjykata ajo, që kujdeset në mënyrë të drejtëpërdrejtë për respektimin e dispozitave proceduriale të posacme të këtij lloj gjykimi, për marrjen e provave të kërkuara detyrimisht nga ligji, për njoftimin e organeve të interesuara etj, në ndryshim nga gjykimi kontecioz, ku roli i gjykatës është më pak aktiv dhe fokusohet më tepër në vlerësimin e provave të paraqitura nga palët.

[...]

Në kuadër të arsyetimit të vendimit, shumica ka zgjeruar zbatimin e parashikimeve të nenit 61 të Kodit dhe në çështjet e shqyrtuara në dhomë këshillimi, gjë që bie po ashtu në kundërshtim me ligjin. Rregulli i përgjithëshëm i parashikuar nga neni 61 i Kodit që përcakton se kundërshtimi i kompetencës tokësore bëhet nga palët para se të nxiret urdhëri i kalimit në seancë tregon njëkohësisht se ky rregull gjen zbatim për çështjet e shqyrtuara me seancë gjyqësore. Po ashtu, shumica ka përfshirë në kategorinë e çështjeve, ku zbatohet neni 61 i Kodit edhe kërkesat për lëshimin e urdhërave të cilat janë çështje, që i përkasin fazës së ekzekutimit, fazë kjo e cila ka një procedurë të veçantë gjykimi të dallueshme nga rregullat e përgjithëshme të shqyrtimit të çështjeve me palë kundërshtare. Në këto çështje, mungon si pala kundërshtare debitorë, ashtu edhe shqyrtimi i saj bëhet në dhomë këshillimi. Kompetenca e shqyrtimit të çështjeve në këtë fazë i përket gjykatës së vendit të ekzekutimit. [...]

Roli aktiv i gjykatës për konstatimin e kompetencës në fazën e lëshimit të urdhërit të ekzekutimit bëhet më i nevojshëm nisur nga fakti se në nenin 35 të Kodit është parashikuar për herë të parë kompetenca funksionale e gjyqtarit të fazës së ekzekutimit, parashikim, që nuk gjendet në asnjë prej rregullave të tjera të karakterit të përgjithshëm.

[...]

Mënyra e interpretimit të nenit 61 të Kodit nga shumica duke e shtrirë zbatimin e tij dhe në çështjen pa palë kundërshtare jo vetëm, që bie ndesh me frymën e kësaj dispozite dhe të dispozitave procedurale të veçanta për kompetencën tokësore, por krijojnë premisa për abuzime me të drejtën e ngritjes së kërkesave në çështjet pa palë kundërshtare. Kështu, në këto çështje merr pjesë vetëm pala, që ka interes për gjykimin dhe jo subjekti tjetër të drejtat e të cilit diskutohen në çështje. Kjo i jep mundësi palës kërkuese që të ngrejë për disa herë dhe para gjykatave të ndryshme të njëjtën kërkesë megjithëse ajo mund të jetë rrëzuar nga një gjykatë e mëparëshme. Pra ndalimi i të drejtës së gjykatës për të kontrolluar kryesisht kompetencën e gjyqimit të çështjeve pa palë kundërshtare sikurse u interpretua nga shumica do të krijojë kushte për shmangien e kontrollit të institutit të gjësë së gjykuar në çështjet e kësaj natyre duke u rritur rastet e abuzimit me të drejtën nga palët kërkuese. [...]

Në çështjet pa palë kundërshtare garanti i kontrollit të ligjshmërisë së kërkesës është vetëm gjykata dhe roli i saj nuk mund të kufizohet qoftë edhe në pjesën e kompetencës tokësore përderisa një gjë e tillë nuk është përcaktuar në mënyrë të shprehur në dispozitat procedurale të posacme, që rregullojnë këtë natyrë gjykimesh.

Për sa mësipër në unitet të të gjitha argumentave të sipërcituara gjyqtarët në pakicë kanë votuar që sentenca njëhësuese duhet të ishte si më poshtë;

• Në çështjet pa palë kundërshtare gjykata ka të drejtë të konstatojë kryesisht mungesën e kompetencës tokësore të saj duke i dërguar aktet në gjykatën kompetente të caktuar nga ligji.

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Në çështjen konkrete, [...] vendimi i Gjykatës së Shkallës së Parë e Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, e cila ka konstatuar kryesisht mungesën e kompetencës tokësore për shqyrtimin e kërkesës së kërkuësve është marrë në përputhje me rregullat procedurale të natyrës së gjyqimit të çështjes. Gjykata kompetente në këtë rast është caktuar nga neni 234 i KF, pra jo vetëm nga një dispozitë procedurale e posaçme por edhe

nga një Kod i posaçëm për e të drejtave dhe procedurave të gjykimit të mosmarrëveshjeve familjare. [...]

Në rezume të sa mësipër ne gjyqtarët në pakicë vlerësojnë me vendimi nr.5063, datë 11.10.2023 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, me të cilin është vendosur shpallja e moskompetencës tokësore dhe dërgimi i çështjes pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan është i bazuar në ligjin procedural dhe si i tillë duhet të lihet në fuqi.

II. E Drejta Ankimit/Rekursit/Rishikimit të vendimit

Afati i ankimit për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore: Vendim Njësues Nr. 00-2022-4586(392), datë 26.10.2022

Neni 610 i KPC, lejon ankim të veçantë, brenda një afati 5 ditor, ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë që ka disponuar mbi ankimin kundër veprimeve të përmbaruesit gjyqësor.

Ankimi i veçantë i parashikuar në nenin 610 të KPC, është mjeti me të cilin goditet si vendimi për “pezullimin e veprimeve përmbarimore” ashtu edhe vendimi që disponon përfundimisht mbi “kundërshtimin e veprimit përmbarimor.”

Fjalë kyçe: Kundërshtim veprime përmbarimore, ankim i veçantë

Rrethanat e çështjes:

Pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë është paraqitur një padi me objekt kundërshtimin e veprimeve përmbarimore, [...]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë [...] ka vendosur rrezimin e padisë [...]

Lidhur me ankimin e paditësit, Gjykata e Apelit Tiranë, [...] ka vendosur mospranimin e ankimit [...]

Procedura para Gjykatës së Lartë dhe nevoja për njësimin e praktikës gjyqësore

Kolegji [...] Pasi mori në shqyrtim aktet e fashikullit të gjykimit; llojin e vendimmarrjes së gjykatës së apelit sipas nenit 450/a të KPC, objekt rekursi dhe kontrolli nga Gjykata e Lartë, pretendimet e ngritura në rekursin e paraqitur nga paditësi, [...] Kolegji vlerësoi se në rastin konkret, shtrohej për zgjidhje një çështje ligjore, se sa është afati i ankimit ndaj

vendimit të gjykatës së shkallës së parë që ka shqyrtuar ankimin e palëve ndaj veprimeve të përmbauesit gjyqësor, sipas nenit 610 të KPC.

Pas një hulumtimi mbi praktikën gjyqësore ndër vite, Kolegji konstatoi se çështja e llojit dhe afatit të ankimit, ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë, që ka disponuar mbi padinë/ankimin me objekt kundërshtimin e veprimeve përmbaimore, ka qenë shumë e diskutueshme në jurisprudencën e gjykatave më të ulëta dhe po ashtu të Gjykatës së Lartë.

KPC ka pësuar vazhdimisht disa ndryshime, duke përfshirë edhe kapitullin e dispozitave që rregullojnë fazën e ekzekutimit të detyrueshëm dhe paditë e ngritura në fazën përmbaimore [...] Në praktikën mbizotëruese të Kolegjit [...], ku është interpretuar si neni 611 i KPC, ashtu dhe neni 610, pas ndryshimeve me ligjin nr.122/22013, [...] është mbajtur qëndrimi i vazhdueshëm se afati i ankimit ndaj vendimit përfundimtar të gjykatës që ka disponuar në lidhje me një padi të ngritur sipas nenit 609 apo 610 të KPC është 15 ditë, sipas rregullave të zakonshme të ankimit. Ndërkohë afati 5 ditor dhe ankimi i veçantë sipas nenit 610 apo sipas nenit 611 të mëparshëm është mjet për goditjen e vendimeve të ndërmjetme të gjykatës me të cilat vendoset pezullimi i ekzekutimit të veprimeve përmbaimore (*shih vendim nr.00-2009-1185 i vendimit (289), dt.01.10.2009; vendim nr.00-2012-1839 i vendimit (257), datë 17.05.2012; vendim nr.00-2015-3441 i vendimit (417), datë 07.10.2015; vendim nr.00-2015-2903 i vendimit (347), datë 02.07.2015; vendim nr.00-2015 -2445 i vendimit (256), datë 14.05.2015 vendim nr.(221), datë 22.06.2016 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj).*

Nga ana tjetër, janë konstatuar edhe disa raste, më të pakta në numër, ku Kolegji [...], në interpretim të nenit 610 të KPC, ka mbajtur qëndrimin jurisprudencial që lejon ankim të veçantë ndaj vendimit përfundimtar të gjykatës, që ka disponuar mbi ankimin kundër veprimeve të përmbauesit gjyqësor (*shih vendim nr.11243-1613-2018, datë 23.02.2022 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj).*

Edhe në rastet ku Gjykata e Lartë ka konkluduar mbi të drejtën e ankimit sipas rregullave të zakonshme, sipas jurisprudencës mbizotëruese, jo pak vendime të Kolegjit janë marrë me shumicë votash. Gjyqtarët e mbetur në pakicë kanë arsyetuar se neni 610 i KPC ofron një mjet ankimi të veçantë për goditjen e vendimeve gjyqësore që kanë disponuar mbi kundërshtimin e veprimeve përmbaimore. I njëjti interpretim është konstatuar edhe në jurisprudencën e gjykatave të apelit në përgjithësi. Duke vlerësuar se ankimi i lejuar në të tilla raste është i veçantë, këto gjykata në zbatim të nenit 450/a të KPC kanë disponuar me mospranim ankimi, për shkak të paraqitjes së tij jashtë afatit 5 ditor.

Kolegji sjell në vëmendje se para Gjykatës së Lartë gjenden për gjykim, një numër i konsiderueshëm i rekurseve të regjistruara ndaj vendimeve të gjykatave të apelit, të marra sipas nenit 450/a të KPC në harmoni me nenin 610 të KPC, prej vitit 2015 e në vijim, që shtrojnë të njëjtin diskutim mbi interpretimin e ligjit procedural. Për shkak të paqartësisë së krijuar nga praktika gjyqësore e gjykatave me juridiksion rishikues, në jo pak raste, edhe gjykatat e shkallës së parë, kur kanë përcaktuar të drejtën e ankimit në pjesën urdhëruese të vendimit të dhënë prej tyre, sipas nenit 310/III/3 të KPC, nuk kanë qenë koherente mbi individualizimin e llojit të ankimit apo në rastin më të keq kanë orientuar gabimisht palën mbi të drejtën e ankimit dhe afatin e paraqitjes së tij. Edhe pse e drejta e ankimit, lloji dhe afati i paraqitjes së tij, përcaktohet nga ligji dhe nuk mund të ndryshohet me vendim gjyqësor, Kolegji konstaton se si rrjedhojë e një praktike gjyqësore jo të njësuar ndër vite, palët në një proces gjyqësor përmbarimor kanë qenë të paorientuara mbi mënyrën e interpretimit të nenit 610 të KPC, çka ka çuar në jo pak raste në humbjen e të drejtës së ankimit, si një e drejtë themelore kushtetuese.

Kolegji çmon të rëndësishme të theksojë se paqartësia e vazhdueshme në kohë e praktikës gjyqësore, është e papajtueshme me parimin e shtetit të së drejtës dhe me parimin e sigurisë juridike. GJEDNJ në disa vendime, ndër to edhe në dhomën e madhe, ka vlerësuar se njëtrajtshmëria e zbatimit të ligjit nga jurisprudenca përbën garanci për zbatimin e parimit të sigurisë juridike që është element thelbësor i shtetit të së drejtës (*shih çështjen "Chapman v United Kingdom" vendim i GJEDNJ, datë 18.01.2001*), duke patur lidhje të drejtpërdrejtë edhe me garancitë e nenit 6 të KEDNJ

[..] Në vijim të kësaj analize, në çështjen ligjore të shtruar për diskutim, Kolegji,

- në ushtrim të të drejtës dhe detyrimit kushtetues dhe ligjor, që lidhet me funksionin nomofilatik;

- duke pasur parasysh praktikat e ndryshme të gjykatave të niveleve më të ulëta dhe të vetë Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, që vijnë për shkak se mund të ketë disa interpretime të nenit 610 të KPC, mbi të drejtën e ankimit;

- meqenëse përpara Gjykatës së Lartë gjenden për shqyrtim raste të ngjashme, për të cilat duhet të jepet një zgjidhje e njëjtë dhe e njësuar në interpretimin e ligjit procedural;

- në zbatim të nenit 35/3, 472/a, 481 dhe 482/a të KPC, të ndryshuar me ligjin nr.44/2021, ka konkluduar me vendim të ndërmjetëm se shqyrtimi i kësaj çështjeje duhet të kalojë në seancë gjyqësore, me një trupë gjyqësore prej 5 gjyqtarësh, për arsye se rekursi ngre shkaqe që lidhen me zbatimin

e ligjit procedural, të një rëndësie themelore për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore.

Mbi këtë bazë, Kolegji vlerësoi se çështja që duhet të shtrohet për njësim është:

Sa është afati i ankimit ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë që ka disponuar mbi ankimin kundër veprimeve të përmbaruesit gjyqësor sipas nenit 610 të KPC?

Ankimi i veçantë i parashikuar në këtë dispozitë, nënkupton se me këtë mjet goditen vendimet e gjykatës mbi pezullimin e veprimeve përmbarimore apo vendimet e gjykatës që kanë disponuar përfundimisht mbi ankimin kundër veprimit të përmbaruesit gjyqësor?

[..]

Arsyetimi i Kolegjit:

Ekzekutimi i detyrueshëm i titujve ekzekutivë në përgjithësi, e sidomos ekzekutimi i detyrueshëm i vendimit të formës së prerë të gjykatës në veçanti, konsiderohet si faza përfundimtare e realizimit të një të drejte të fituar sipas ligjit. Karakteri unitar i procesit civil detyron respektimin e garancive të procesit të rregullt si në fazën e gjykimit, ashtu edhe të ekzekutimit të detyrueshëm. Në këtë mënyrë ligji procedural ka ndërfutur si moderator të këtij procesi gjykatën e shkallës së parë të vendit të ekzekutimit.

[..]

I. Jurisprudenca relevante e GJEDNJ dhe e Gjykatës Kushtetuese në lidhje me karakterin unitar të procesit dhe zbatimin e nenit 6 të KEDNJ, në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm.

Në jurisprudencën e vazhdueshme të GJEDNJ, [..] çështja “*Qufaj v. Shqipërisë*” [..] u shpreh se “*e drejta për t’iu drejtuar gjykatës nuk do të ishte reale, nëse sistemi ligjor i një shteti do të lejonte që një vendim gjyqësor i detyrueshëm dhe përfundimtar të mos zbatohet në dëm të njëjës palë*”.

Duke u nisur nga ky konceptim, në praktikën e konsoliduar të GJEDNJ është vendosur si standard se, në veçanti, ekzekutimi i detyrueshëm i një vendimi gjyqësor të formës së prerë, duhet të përfundojë brenda një afati të arsyeshëm. Vonesat në ekzekutim, cenojnë të drejtën e palës për akses në gjykatë dhe kjo qasje përbën shkelje të nenit 6 të KEDNJ. Në çështjen “*Gjyli kundër Shqipërisë*”, GJEDNJ ka theksuar se një vonesë e tejzgjatur e paarsyeshme në zbatimin e një vendimi përfundimtar dhe detyrues mund të shkelë Konventën.

Kjo praktikë e GJEDNJ, mbi afatet e arsyeshme të ekzekutimit të një vendimi gjyqësor të formës së prerë, gjeti pasqyrim edhe në praktikën e konsoliduar të Gjykatës Kushtetuese [...] Faza e parë, ose gjykimi në kuptimin e ngushtë, ka të bëjë me njohjen ose deklarimin e të drejtës që si rregull përfundon kur vendimi gjyqësor merr formë të prerë. [...] Në fazën e dytë, kur lipset dhe ndërhyrja, qoftë dhe me masa shtrënguese për zbatimin e tij, realizohet ajo që quajmë qëllimi i drejtësisë. Duke qenë kështu, gjykimi nuk duhet konceptuar ngushtë vetëm me sigurimin e një vendimi gjyqësor, por me përfundimin e gjithë këtij procesi, sepse një e drejtë e fituar, nëse ajo nuk realizohet nëpërmjet ekzekutimit të vendimit, mbetet pa asnjë vlerë (*shih vendim nr.6, datë 31.03.2006 të Gjykatës Kushtetuese*).

Gjykata Kushtetuese, ka theksuar se ekzekutimi brenda një afati të arsyeshëm i vendimit të formës së prerë të gjykatës duhet konsideruar si pjesë përbërëse e së drejtës për një proces të rregullt ligjor, në kuptim të Kushtetutës [...] dhe të KEDNJ. [...]. Ai konsiderohet si faza përfundimtare e realizimit të një të drejte të fituar gjyqësisht. Vetëm pas realizimit të kësaj faze mund të konsiderohet se individi e ka vendosur plotësisht në vend të drejtën e tij të fituar. Faza ekzekutive konsiderohet si fazë e mëtejshme e të njëjtit proces (*shih vendimin nr.1, datë 21.01.2016 të Gjykatës Kushtetuese*).

II. Konteksti historik dhe krahasimor mbi natyrën e padive/ankimeve përmbarrimore, ndryshimet që ka pësuar ndër vite legjislacioni procedural civil shqiptar.

Kundërshtimi i veprimeve të përmbarruesit gjyqësor, i normuar në nenin 610 të KPC, është konceptuar nga ligji si mjet juridik mbrojtës, me natyrë thelbësisht procedurale, në dispozicion të palëve të një procesi gjyqësor civil, në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm. Ky mjet në duart e palëve, ka për qëllim të kundërshtojë veprimet (*aktet procedurale*) që kryhen nga përmbarruesi gjatë procesit të ekzekutimit të titullit ekzekutiv, ose kundër refuzimit të përmbarruesit për të ekzekutuar një titull ekzekutiv.

Me këtë mjet, nuk kundërshtohet e drejta e kreditorit, por mënyra dhe ligjshmëria e zhvillimit të vetë procesit të ekzekutimit të titullit ekzekutiv, për shkak të mosrespektimit të ligjit procedural civil në vendimmarrjen dhe veprimet e përmbarruesit.

Në KPC të miratuar me ligjin nr.6341, datë 27.06.1981, kundërshtimi i veprimeve të përmbarruesit gjyqësor ishte rregulluar në nenin 214, [...] Vendimi i gjykatës së shkallës së parë, në të tilla raste, duke u nisur nga nevoja e përfundimit të shpejtë të fazës së ekzekutimit të detyrueshëm, ishte i paankimueshëm dhe i formës së prerë. Një parashikim i tillë gjendej në nenin 216 të këtij Kodi.

Njëlloj me parashikimin e KPC të Republikës së Shqipërisë të vitit 1981, ka edhe modele ligjore aktuale evropiane të cilat nuk lejojnë fare ankim, qoftë apel apo qoftë rekurs ndaj vendimeve të gjykatës së shkallës së parë që ka si kompetencë lëndore gjykimet përmbartimore. [..]

Më tej, me hyrjen në fuqi të KPC pas viteve 90, me ligjin nr.8116, datë 29.03.1996, kundërshtimi i veprimeve të përmbartuesit gjyqësor, si mjet procedural ankimi, u rregullua në nenin 610. Në përpjekje për ta përqsuar vazhdimisht me standartet ndërkombëtare, kjo dispozitë ka pësuar disa ndryshime thelbësore që prej vitit 2001 deri në vitin 2021, në lidhje me natyrën juridike të këtij mjete, pozitën procedurale të pjesëmarrësve në proces, afatet dhe procedurën e gjykimit, në gjykatat e shkallës së parë dhe në ato me juridiskion rishikues.

Në formulimin e tij fillestar, neni 610 i KPC, [..], e konceptonte kundërshtimin e veprimeve të përmbartuesit gjyqësor, si ankim të subjekteve të përfshirë në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm, ndaj akteve procedurale të realizuara nga përmbartuesi gjyqësor. Sipas kësaj dispozite, kundër veprimeve të përmbartuesit gjyqësor, [..] palët mund të bëjnë ankim në gjykatën që ekzekuton vendimin, brenda 5 ditëve nga dita e kryerjes së veprimit ose refuzimit, nga dita që u është njoftuar ose kanë marrë dijeneri për veprimin ose refuzimin. Aty, përcaktohej kompetenca e gjyqtarit të vendit të ekzekutimit për shqyrtimin e ankimit, por nuk parashikohej e drejta e ankimit ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë. Kjo e drejtë rregullohej në nenin 611 të KPC [..]

[..] Ndërsa me ndryshimet që pësoi KPC, me ligjin nr.10052, datë 29.12.2008, për herë të parë dhe të vetme, ky mjet është konceptuar si padi, ku përmbartuesi duhet të thirrej në cilësinë e palës së paditur. [..]

Më tej, me ligjin nr.122/2013, [..] është shfuqizuar neni 611. E drejta e ankimit, në mënyrë të njëjtë sikurse parashikohej në këtë dispozitë, u integrua dhe u rregullua në nenin 610 të KPC, [..]

Nga nevoja për përfundimin e ekzekutimit të detyrueshëm brenda një afati të arsyeshëm, dhe nga nevoja për një gjykim të shpejtë, si në juridiksionin fillestar, ashtu edhe në juridiksionin rishikues, me ligjin nr.114/2016, ligjvënësi e rikonceptoi ritin e gjykimit të kundërshtimit të veprimeve të përmbartuesit gjyqësor, në gjykimin në shkallë të parë dhe në apel. Ankimi kundër veprimeve të përmbartuesit gjyqësor, do të shqyrtohej tashmë nga gjykata e shkallës së parë në dhomë këshillimi pa praninë e palëve brenda 20 ditëve. Përfjashtimisht, gjykata e shkallës së parë mund të thërrasë palët dhe përmbartuesin gjyqësor kur e sheh të nevojshme, pa u cilësuar që përmbartuesi gjyqësor në këtë lloj gjykimi ka pozitën e palës së paditur.

Duke ndjekur një regjim të njëjtë të posaçëm edhe në juridiksionin rishikues, në këtë dispozitë u parashikua se shqyrtimi i ankimit nga gjykata e apelit, ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë, për kundërshtimin e veprimeve përmbare, duhet të bëhet brenda 30 ditëve në dhomë këshillimi. Gjkata e apelit, përjashtimisht mund ta shqyrtojë ankimin në seancë gjyqësore, brenda 45 ditëve, kur debati gjyqësor çmohet si i domosdoshëm, në rastet dhe rrethanat e parashikuara nga ligji.

Së fundi, me ligjin nr.44/2021, gjykimi përmbare pësoi një ndryshim thelbësor. Në nenin 610 të KPC, u shtua paragrafi i tretë [...] Me këtë parashikim të fundit ligjor, u centralizua kompetenca e një gjyqtari të vetëm në shqyrtimin e të gjitha ankimeve ndaj veprimeve të përmbaresit gjyqësor të lidhura me të njëjtin titull ekzekutiv. [...] Rikonceptimi i gjykimit përmbare, erdhi në përputhje me qasjen e GJEDNJ dhe të Gjykatës Kushtetuese, mbi karakterin unitar të gjykimit në fazën njohëse dhe ekzekutive. Copëzimi i gjykimit përmbare, në gjykime të veçanta, cenonte parimin e ekonomizimit procesual¹⁰ si derivat i së drejtës për gjykim brenda një afati të arsyeshëm. [...] Kjo mënyrë operimi krijonte premisat për cenimin e figurës së gjyqtarit natyral të çështjes, si një ndër elementet përbërës dhe thelbësor të gjykatës së caktuar me ligj.¹¹

[...] Me ndryshimet që pësoi KPC në vitin 2021, për ti dhënë fleksibilitet dhe shpejtësi, procedurave gjyqësore përmbare, në nenin 35, figura e gjyqtarit monokratik u parashikua edhe në juridiksionin rishikues të gjykatës së apelit. Në gjykatën e apelit si rregull çështjet gjyqësore shqyrtohen me trup gjykues të përbërë nga tre gjyqtarë. Përjashtimisht në këtë dispozitë u parashikua se ankimet ndaj vendimeve të gjykatës së shkallës së parë që kanë disponuar mbi kundërshtimin e veprimeve përmbare do të gjykohen nga gjykata e apelit me trup gjykues të përbërë nga një gjyqtar.

Në Evropë ka modele legjisacionesh që e kanë krijuar gjyqtarin e ekzekutimit edhe në procesin civil. [...]

¹⁰ Shih qëndrimin e mbajtur në vendimin njësuës nr.20315, dt.20.09.2006 të Seksioneve të Bashkuara Civile të Gjykatës së Kasacionit të Republikës së Italisë.

¹¹ Shih vendimin nr.40, dt.11.03.2002; vendimin nr.35, dt.20.12.2005; vendimin nr.26, dt.02.11.2005; vendimin nr.25, dt.10.11.2006; vendimin nr.25, dt.10.11.2006; vendimin nr.9, dt.26.02.2007; vendimin nr.11, dt.04.04.2007; vendimin nr.23, dt.08.06.2007; vendimin nr.36, dt.15.10.2007; vendimin nr.7, dt.09.03.2009 të Gjykatës Kushtetuese.

III. Lloji i ankimit të lejuar ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë sipas nenit 610 të KPC.

Në vijim të këtij vështrimi historik dhe krahasimor, Kolegji vlerëson se në ndryshimet që ka pësuar KPC, në dispozitat procedurale që normojnë kundërshtimin e veprimeve të përmbaruesit gjyqësor, ligjvënësi shqiptar ka synuar në vazhdimësi përsosjen, eficienën dhe përsheptimin e fazës ekzekutive, duke e disiplinuar atë në tërësi, me afate shumë të shkurtra dhe me procedura të thjeshtëzuara gjyqësore. Këto ndryshime kanë qenë një përpjekje e vazhdueshme për ta përqasur legjislationin relevant të brendshëm me jurisprudencën e GJEDNJ dhe me modelet europiane që kanë si qëllim përfundimin e shpejtë të fazës ekzekutive. Ajo që vlen të theksohet është se për këtë arsye, faza e ekzekutimit të detyrueshëm dhe veprimtaria gjyqësore përmbarimore, ndjek një regjim juridik tërësisht të ndryshëm dhe të posaçëm në raport me normat juridike procedurale që rregullojnë veprimtarinë e gjykatës në fazën njohëse të së drejtës.

[..] Duke qenë një proces me karakter unitar, aktet e prodhuara nga përmbaruesi gjyqësor në fazën ekzekutive, janë vijimësi e akteve procedurale, të prodhuara nga gjykata në fazën njohëse, por me një destinim të ndryshëm procedural, materializimin fizik të së drejtës së kreditorit, kundrejt debitorit, të njohur tashmë me vendim gjyqësor të formës së prerë ose të përfshirë në titullin ekzekutiv, objekt i ekzekutimit.

Përmbaruesi gjyqësor [..], është një figurë e posaçme procedurale, që drejton fazën ekzekutive dhe që vihet në lëvizje me kërkesë të kreditorit. Për këtë qëllim, ligji procedural civil, e ka pajisur me kompetencën për të marrë vendime dhe për të nxjerrë urdhra, të cilat janë të detyrueshme për zbatim, pavarësisht dëshirës dhe vullnetit të debitorit. Megjithëse veprimtaria e përmbaruesit gjyqësor është e normuar nga ligji, ai nuk plotëson kualitetet e gjykatës apo kuazigjykatës (sikurse janë pavarësia, paanësia etj.), prandaj aktet procedurale të realizuara prej tij, nga të cilat mund të cenohen të drejtat pasurore të debitorit ose të personave të tretë, i nënshtrohen kontrollit gjyqësor.

Gjykimi përmbarimor ka për objekt pikërisht vlefshmërinë e këtyre akteve dhe me këtë logjikë juridike, edhe vendimet e gjykatës, në përfundim të gjykimit përmbarimor, kanë për qëllim kontrollin dhe drejtimin e fazës ekzekutive.

Çështja më e diskutueshme në praktikën gjyqësore, e cila është shtruar për zgjidhje në këtë vendim njëses, lidhet me të drejtën e ankimit ndaj vendimeve të dhëna nga gjykata e shkallës së parë sipas nenit 610 të KPC.

E drejta e ankimit ndaj një vendimi të dhënë nga gjykata e shkallës së parë, përbën një prezumim kushtetues, që e ka legjitimitetin nga neni 43 i

Kushtetutës [..]. Kufizimi i kësaj të drejte, duhet të bëhet shprehimisht me ligj dhe vetëm për rastet dhe kushtet e parashikuara në nenet 17 dhe 43 të Kushtetutës. [..]

KPC ka parashikuar edhe llojet e ankimeve, duke i ndarë në dy kategori: ankimet sipas rregullave të zakonshme dhe ankimet e veçanta. Kategorizimi i tyre jepet në nenin 443 të KPC dhe ka si kriter ndarës primar afatin e paraqitjes së tyre.

[..] Regjimi juridik i posaçëm i ankimeve dhe/ose rekurseve të veçanta lidhet jo vetëm me afatin 5 ditor të paraqitjes së tyre në gjykatën me juridiksion rishikues, por edhe llojin e vendimmarrjes gjyqësore që ato kundërshtojnë, ritin e gjykimit të tyre nga gjykata rishikuese dhe afatet e posaçme për shqyrtimin e tyre.

Kolegji sjell në vëmendje llojet e vendimeve gjyqësore të prodhuara gjatë një procesi gjyqësor, të cilat ndahen në vendime përfundimtare, të ndërmjetme dhe jopërfundimtare. Kuptimi për secilin prej tyre jepet në nenet 125-127 të KPC. [..] Në KPC, është përzgjedhur një teknikë e tillë legislative, ku në parim, vendimet gjyqësore ankimohen sipas rregullave të zakonshme të ankimit, me përjashtim të rasteve ku ligji në mënyrë të shprehur parashikon ankimin e veçantë. Nëse merren në analizë dispozitat e KPC që parashikojnë në mënyrë eksplicite të drejtën e ankimit të veçantë, mund të dallohet se me këtë mjet ankimi goditen në përgjithësi vendimet e ndërmjetme dhe jopërfundimtare të gjykatave (shih p.sh. nenet 154/a/5; 194/2; 209; 301; 315; 318; 370 etj.). Përjashtim bën vetëm rasti i parashikuar në nenin 158/ç të KPC, ku vendimi gjyqësor me të cilin është miratuar marrëveshja e palëve për zgjidhjen e çështjes me pajtim mund të goditet me ankim të veçantë.

Kjo bëhet më e dukshme/e qartë në nenet 470 [..] dhe 471/a të KPC [..] ku është parashikuar se ankimet dhe rekurset e veçanta ndaj vendimit të ndërmjetëm ose jopërfundimtar të gjykatës, shqyrtohen nga gjykata më e lartë, në dhomë këshillimi dhe brenda 30 ditëve. Ndërkohë vendimet përfundimtare, me të cilat është zgjidhur mosmarrëveshja në themel, ankimohen sipas rregullave të zakonshme të ankimit.

Logjika e ligjvënësit në parashikimin e ankimit të veçantë për vendimmarrje të tilla gjyqësore, lidhet me nevojën urgjente të shqyrtimit të tyre nga gjykata rishikuese si dhe me mjetin efektiv të ankimit. Duke patur një karakter instrumental, në funksion të zgjidhjes së çështjes në themel, ligjshmëria e vendimeve të ndërmjetme të goditura me ankim të veçantë, duhet të shqyrtohet nga gjykata rishikuese, para mbylljes së gjykimit në shkallë të parë, me vendim përfundimtar. Po ashtu, edhe vendimet jopërfundimtare, duke qenë se nuk i japin zgjidhje themelit

të pretendimeve të palëve, si një kufizim i aksesit në gjykatë, duhet të gjykohej me shpejtësi nga gjykata rishikuese.

Në të tilla raste jo vetëm afati i ankimit është i shkurtër (5 ditë), por edhe shqyrtimi i tyre nga gjykata rishikuese duhet të përfundojë brenda një afati të shkurtër 30 ditor, sipas ritit të gjykimit në dhomë këshillimi.

Kolegji risjell në vëmendje edhe një herë parashikimin e nenit 610 të KPC, në [...] Në një paragraf më vete të kësaj dispozite, është parashikuar e drejta e ankimit të veçantë ndaj vendimit të gjykatës. Sikurse u evidentua në pjesën e evolucionit historik, në dispozitat e KPC, para ndryshimeve me ligjin nr.122/2013, neni 610 nuk parashikonte të drejtë ankimi, ndërkohë e drejta e ankimit të veçantë parashikohej në nenin 611 që rregullonte në mënyrë të posaçme masat e përkohshme gjyqësore për pezullimin e veprimeve të përmbaruesit gjyqësor.

Edhe pas riformulimit të nenit 610 të KPC, me ligjin nr.122/2013, me të cilin u shfuqizua neni 611 e drejta e ankimit të veçantë është parashikuar në paragrafin që vjen fill pas atij që rregullon masat gjyqësore të përkohshme të pezullimit të ekzekutimit. Për shkak të kësaj teknike legjislative të përzgjedhur, në praktikën gjyqësore është krijuar një paqartësi, nëse ankimi i veçantë është mjet për goditjen e vendimeve të gjykatës për pezullimin e veprimeve përmbarimore apo me këtë mjet goditet edhe vendimi i gjykatës që ka zgjidhur përfundimisht ankimin ndaj veprimeve të përmbaruesit gjyqësor.

Në interpretimin e nenit 610 të KPC, në praktikën mbizotëruese të Gjykatës së Lartë, është ndjekur një logjikë argumentuese tejjet formaliste, duke u nisur thjesht nga teknika legjislative dhe nga fakti se ku është vendosur e drejta e ankimit të veçantë në këto dispozita. Në vendimet e dhëna nga Gjykata e Lartë para ndryshimeve të KPC me ligjin nr.122/2013, është theksuar se, duke vështruar në tërësi mjetet e mbrojtjes kundër ekzekutimit të vendimeve, ankimi i veçantë kundër vendimeve të gjykatës është parashikuar shprehimisht në nenet 512, 516/3, 517/2, 539, 601 dhe 611 të këtij Kodi. Në këto vendime, Gjykata ka argumentuar se, ligjbërësi, për rastet kur ka çmuar se duhet të ushtrohet ankimi i veçantë, e ka parashikuar këtë mjet ankimi në mënyrë të posaçme. Kjo haset në të gjitha dispozitat kur lejohet ushtrimi i këtij mjete. Në kushtet kur në nenin 610 të KPC nuk është parashikuar afati i ankimit, sikurse është parashikuar për të gjitha rastet e tjera kur si mjet ankimi lejohet të ushtrohet ankimi i veçantë, atëhere ankimi i nënshtrohet rregullit të përgjithshëm, afatit 15 ditor dhe se ankimi i veçantë i lejuar lidhet vetëm me masat e pezullimit të ekzekutimit të detyrueshëm.

I njëjti qëndrim jurisprudencial vijoi edhe pas ndryshimeve të KPC me ligjin nr.122/2013, edhe pse tashmë neni 611 ishte shfuqizuar dhe e drejta e

ankimit të veçantë u integrua në një paragraf më vete në nenin 610 të KPC.

Kolegji vlerëson se një interpretim i tillë, ngushtësisht literal dhe i cunguar, duke u nisur thjesht nga vendi i vendosjes së parashikimeve ligjore që rregullojnë të drejtën e ankimit, nuk është në pajtim me parimet e përfundimit të ekzekutimit të detyrueshëm brenda një afati të arsyeshëm dhe me një interpretim teleologjik dhe sistematik të të gjitha dispozitave që disjunojnë fazën e ekzekutimit të detyrueshëm në tërësi, sipas natyrës juridike të ankimeve të tilla dhe qëllimit të cilin ato synojnë të realizojnë.

Kolegji vlerëson se ankimi ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë, që disponon mbi ankimet ndaj veprimeve të përmbauesit gjyqësor, në çdo rast duhet të jetë i veçantë. Pra rregullimi i mëparshëm i nenit 611/2 të KPC, i integruar sot në nenin 610, si dispozitë e vetme që rregullon ankimin për kundërshtimin e veprimeve të përmbauesit gjyqësor (me ligjin nr.122/2013), duhet të interpretohet se rregullonte dhe rregullon të gjitha llojet e vendimmarrjes gjyqësore në lidhje me konfliktet e palëve me përmbauesin gjyqësor në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm.

Mjeti i parashikuar në nenin 610 të KPC, nuk ka natyrën e padisë, por të ankimit ndaj akteve procedurale të lëshuara nga subjekti i ngarkuar nga ligji për ekzekutimin e titullit ekzekutiv [..] Ndërsa kuptimi i ankimit, ku përfshihet edhe ankimi sipas nenit 610 të KPC, jepet në nenin 442/, [..] Në këtë kuptim, ankimi i palëve ndaj akteve procedurale të realizuara nga përmbauesi gjyqësor është analog me ankimin e palëve në gjykatën rishikuese, ndaj akteve procedurale të realizuara nga gjykata më e ulët, gjatë procesit kontencioz, në fazën njohëse të së drejtës.

Një dallim i tillë midis ankimeve për kundërshtimin e veprimeve përmbaimore dhe padive të themelit është bërë vazhdimisht edhe në praktikën e Kolegjit Civil [..]. Ky dallim evidentohet më shumë, sidomos duke patur parasysh që në dispozitat e pjesës së katërt të KPC, ka edhe mjete të tjera mbrojtjeje në disponibilitetin e debitorit dhe të personave të tretë, gjatë procesit të ekzekutimit të detyrueshëm, të cilat janë ndarë në dy kategori kryesore:

(i) paditë që ngrihen gjatë procesit përmbaimor e që lidhen me mbrojtjen e të drejtave që rrjedhin nga e drejta materiale (nenet 609, 612-614) dhe (ii) ankimi (kundërshtimi) ndaj veprimeve ose mosveprimeve të përmbauesit (neni 610).

Të dyja mjetet e parashikuara në nenet 609 dhe 610 të KPC, edhe pse hyjnë në rrethin e mjeteve mbrojtëse të debitorit ndaj ekzekutimit të detyrueshëm të titullit ekzekutiv kanë:

(i) shkak ligjor të ndryshëm; (ii) afate të ndryshme ankimi; (iii) mënyra mbrojtjeje të ndryshme; dhe (iv) pasoja dhe efekte të ndryshme ndaj palëve

të përfshira në një procedure ekzekutimi të detyrueshëm të titullit ekzekutiv.

Në nenin 609 të KPC, është parashikuar si mjet mbrojtjeje padia për goditjen e titullit ekzekutiv, që ngrihet nga debitori kundër kreditorit.

Titulli ekzekutiv si koncept juridik, tregon ekzistencën e një të drejte subjektive materiale, të cenuar ose të papërbushur. Për këtë arsye, titulli ekzekutiv është burim i menjëhershëm dhe i drejtpërdrejtë i legjitimitetit të kreditorit për të iniciuar procesin e ekzekutimit të detyrueshëm, legjitimitet i cili buron nga fakti se subjekti që ka titullin ekzekutiv ose në favor të të cilit është lëshuar titulli ekzekutiv, ka dhe të drejtën e përfshirë në të.

Padia për goditjen e titullit ekzekutiv konstituon një gjykim themeli që përqendrohet mbi shqyrtimin e masës dhe sasisë së të drejtës materiale që gjendet në titullin ekzekutiv dhe si e tillë i nënshtrohet një gjykimi të zakonshëm kontradiktor. Me anë të kësaj padie, nëpërmjet vërtetimit të së kundërtës, debitori synon të kundërshtojë të drejtën e kreditorit, i cili nga ana e tij, synon të procedojë me ekzekutimin e detyrimit.

Kjo padi, përmban elementet e një padie njohje negative. Shkaku ligjor i padisë së pavlefshmërisë së titullit ekzekutiv qëndron në të drejtën e debitorit, për t'u çliruar nga një detyrim i cili rrjedh nga titulli ekzekutiv, për shkak të mospërputhjes ndërmjet realitetit që përfaqëson titulli ekzekutiv, me realitetin që ekziston efektivisht, kur e drejta e kreditorit nuk ka ekzistuar si e tillë që në origjinë ose për fakte shuese të ngjara pas formimit të titullit (*Shih vendim i Kolegjit Civil, nr.214, datë 06.05.2010.*)

Ndërkohë mjeti tjetër juridik gjatë fazës së ekzekutimit të detyrueshëm është padia e personit të tretë për kërkimin e sendit apo për përjashtimin e tij nga ekzekutimi i detyrueshëm e rregulluar në nenin 612 të KPC. Megjithëse ky mjet juridik është vendosur formalisht në rregullimet e pjesës së katërt të KPC, në thelb ka natyrën e një padie rivendikimi (*rei vindicatio*), e një lloji të veçantë, meqë ngrihet vetëm gjatë fazës së ekzekutimit të detyrueshëm, pra para se të ketë përfunduar ekzekutimi i detyrueshëm dhe sendi të jetë shitur në ankand. Gjithashtu ajo ka një karakter njohës dhe detyrues në të njëjtën kohë.

Gjykata në shqyrtimin e kësaj padie investohet në verifikimin e vlefshmërisë së titujve të pronësisë, që kanë palët ndërgjyqëse, me pretendime pronësie mbi sendin. Ajo konkludon për përjashtimin e sendit nga ekzekutimi, duke i njohur dhe konfirmuar titullin e pronësisë palës paditëse që i kundërvihet titullit të pronësisë së palës të paditur. Në përfundim të gjykimit, gjykata e detyron palën e paditur që të njohë pronësinë e paditësit mbi sendin (*vendim nr.222, datë 23.06.2016 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë.*)

Vendimet e dhëna nga gjykata në përfundim të gjykimit të investuar nga padia sipas neneve 609 dhe 612 të KPC, janë vendime përfundimtare, të cilat goditen sipas rregullave të zakonshme të ankimit.

Ndërkohë, kundërshtimi i veprimeve të përmbaruesit gjyqësor është mjet që ka për qëllim të godasë vlefshmërinë e akteve të procesit të ekzekutimit të detyrueshëm të titullit ekzekutiv, që realizohen nëpërmjet kryerjes ose moskryerjes së veprimeve të përmbaruesit gjyqësor. Në këto lloj gjykimesh, gjykata nuk shqyrton më themelësinë e të drejtës së kreditorit të cilësuar në titullin ekzekutiv, por vlerëson, nga pikëpamja procedurale, nëse ankimi është ngritur brenda afatit ligjor të parashikuar shprehimisht në nenin 610 të KPC dhe nëse veprimet e përmbaruesit gjyqësor janë kryer apo jo në përputhje me ligjin.

Shkaku për të cilin mund të kundërshtohen gjyqësisht veprimet e përmbaruesit lidhen kryesisht me parregullsitë procedurale që mund të vërehen gjatë kryerjes së tyre nga ana e përmbaruesit, ose me mungesën e kushteve që duhen për të proceduar lidhur me ekzekutimin e një titulli ekzekutiv. (*vendim nr. 658, datë 17.12.2014 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Karakteristikat e gjykimit përmbarimor dhe çështjet që shqyrton gjykata e investuar nga një ankim sipas nenit 610 të KPC, diktuan edhe përqendrimin e gjithë fazës ekzekutive në kompetencën e një gjyqtari të vetëm sipas nenit 610/3 të KPC, të ndryshuar me ligjin nr.44/2021, për të garantuar parimin e gjyqtarit natyral të çështjes, gjykimit brenda një afati të arsyeshëm, parimin e sigurisë juridike etj.

Në aspektin e ngushtë teknik-procedural, centralizimi i shqyrtimit të ankimeve kundër veprimeve të përmbaruesit gjyqësor, në kompetencën e një gjyqtari të vetëm, lidhet pikërisht me faktin se në këtë fazë, gjykata nuk shqyrton themelësinë e të drejtës subjektive të kreditorit dhe ekzistencën e detyrimit të debitorit, si elemente përmbajtësorë të marrëdhënies juridike materiale, të përfshirë në një titull ekzekutiv. Si rrjedhojë, gjyqtari i ekzekutimit nuk bëhet i papajtueshëm në ankimet e ndryshme që mund të vijnë nga palët në fazën ekzekutive, ku ai kontrollon ekskluzivisht ligjshmërinë e veprimeve të ndryshme procedurale të ndërmarra nga përmbaruesi, për ekzekutimin e të njëjtit titull ekzekutiv.

Vendimet që jep gjykata në fazën ekzekutive janë të karakterit të mirëfilltë procedural. Ato kanë natyrë të posaçme për nga kërkimet që zgjidhin dhe pasojat juridike që sjellin. Këto vendime sjellin efekte vetëm në marrëdhënien juridike procedurale ekzekutive, sa i takon vlefshmërisë së akteve të përmbaruesit gjyqësor. Në përfundim të gjykimit përmbarimor, gjykata sipas rastit mundet të anullojë veprimin përmbarimor dhe/ose

të urdhërojnë ripërsëritjen e tij, çka përcakton vijimësinë e procedurës së ekzekutimit të detyrueshëm. Si të tilla ato përafrohen më shumë nga natyra me urdhrat dhe vendimet e ndërmjetme që merr gjykata për të drejtuar dhe kontrolluar procesin gjatë fazës njohëse. Sipas parimit të gjyqtarit natyral dhe të pandërmjetshmërisë, njëlloj si në procesin gjyqësor njohës, ku gjyqtari (apo trupa gjykuese), si rregull duhet të jetë një dhe i vetëm gjatë gjithë gjykimit, edhe në fazën ekzekutive do të duhet të ruhet kjo garanci.

Natyra e tillë e këtyre vendimeve, bëhet më e dukshme/e qartë sidomos në gjykimin administrativ, ku gjykata apo gjyqtari që ka dhënë vendimin, me qëllim ekzekutimin e tij, në dhomë këshillimi, me kërkesë të palëve, merr masa për kryerjen e veprimeve të posaçme, duke përcaktuar afatet dhe mënyrën e tyre (neni 66 i ligjit nr.49/2012, të ndryshuar). Këto masa gjyqësore nuk kanë për qëllim të zgjidhin thelbin e së drejtës së individit kundrejt organit shtetëror, por kanë për qëllim të konkretizojnë mënyrën se si do të realizohet kjo e drejtë.

Sikurse u analizua më sipër, si rregull, KPC parashikon ankim të veçantë për vendimmarrje të tilla gjyqësore.

Këtu vlen të sillen në vëmendje se me ndryshimet që pësoi KPC, me ligjin nr.114/2016, në nenin 609 të KPC, u bë një diferencim i shprehur midis vendimit përfundimtar dhe vendimit të ndërmjetëm të gjykatës, për sa i përket të drejtës së ankimit. [...] Një diferencim i tillë, qëllimisht, nuk u bë me këtë ligj, në nenin 610 të KPC, në të cilën u la i pandryshuar paragrafi i 5 [...]

Nëse vështrohet e gjithë pjesa e katërt e KPC apo edhe dispozita të tjera në Kod, që rregullojnë fazën e ekzekutimit të detyrueshëm dhe gjykimet përmbarimore, mund të thuhet se këto dispozita, përbëjnë një regjim juridik të posaçëm, në raport me rregullat që dispiplinojnë gjykimin kontencioz të zakonshëm, të iniciuar nga padia sipas neneve 31 dhe 32 të KPC. Nga një vështrim sistematik, lehtësisht vërehet vullneti i qartë dhe i padiskutueshëm i ligjvënësit që, kjo fazë është e dispipluar me afate shumë të shkurtra dhe gjykimet zhvillohen në afate të përcaktuara nga ligji, sipas rritit të gjykimit të posaçëm në dhomë këshillimi, si në gjykimin me juridiksion fillestar, ashtu edhe në gjykimin rishikues.

Rregullimi i posaçëm mbi afatet që dispiplinojnë këtë fazë, fillimisht rezulton nga parashikimi i nenit 399/2 të KPC, ku janë parashikuar afatet orientuese, me qëllim shqyrtimin e kërkesave të palëve për shkelje të afateve të arsyeshme si standard i parashikuar në nenet 6 të KEDNJ dhe 42 të Kushtetutës [...]. Sikurse mund të konstatohet, ligjvënësi, ka parashikuar afate dukshëm më të shkurtra për fazën ekzekutive. Duke qenë se në këtë

fazë, materializohet fizikisht e drejta e çertifikuar në procesin njohës apo në titullin ekzekutiv të parashikuar si të tillë nga ligji dhe që përbën qëllimin e drejtësisë, nuk mundet që ajo të zgjasë po njëlloj apo edhe më shumë në kohë, sesa vetë procesi gjyqësor njohës.

Duhet të mbahet parasysh në këtë drejtim që potencialisht dhe teorikisht çdo veprim përmbartimor mundet të bëhet objekt gjykimi brenda pesë ditëve në gjykatë. Nëse sjellim në vëmendje se sa veprime përmbartimore ndërmerren për ekzekutimin e një titulli ekzekutiv, atëherë kuptohet se sa kohë do të mund të zgjaste faza ekzekutive nëse do të ndiqeshin rregullat e zakonshme të gjykimit.

Këtu, Kolegji risjell në vëmendje, se ka modele ligjore (të marra në analizë në pjesën e dytë të këtij vendimi njësuës), të cilat nuk lejojnë fare ankim, qoftë apel apo qoftë rekurs ndaj vendimeve të gjykatës së shkallës së parë që ka si kompetencë lëndore gjykimet përmbartimore. Ligjvënësi jonë nuk e ka vendosur një kufizim të tillë, por ka parashikuar afate shumë të shkurtra ankimi dhe gjykimi në gjykatat rishikuese.

Kështu, lëshimi i urdhrimit të ekzekutimit të titullit ekzekutiv, pa të cilin nuk mund të fillojë procedura e ekzekutimit të detyrueshëm, realizohet nga gjykata në dhomë këshillimi (neni 511 i KPC). Ndaj vendimit të gjykatës me të cilin refuzohet lëshimi i urdhrimit lejohet ankim i veçantë, brenda afatit 5 ditor (neni 512 i KPC).

Më tej, afatet të cilat disjelojnë veprimtarinë e përmbartuesit gjyqësor dhe të subjekteve të përfshira gjatë fazës ekzekutive, (shih nenet 515, 517, 553, 557, 560, 564, 567, 569, 575, 601 etj); afatet e ankimeve në gjykatë ndaj veprimeve të veçanta të përmbartuesit (shih nenet 512, 516, 517, 539, 583, 588, 599, 601, 606, 617 etj), janë më të shpejtat dhe më të shkurtrat ndërmjet mjeteve procedurale që mundëson e parashikon ligji procedural civil. Po ashtu, procedurat gjyqësore përmbartimore janë disjelinuar nga afate të shkurtra (shih nenet 517/3, 522 etj).

Sipas nenit 610 të KPC, ankimi ndaj veprimeve të përmbartuesit gjyqësor duhet të paraqitet në gjykatë brenda 5 ditëve nga data e kryerjes së veprimit ose nga data e njoftimit. Po ashtu, ky ankim shqyrtohet nga gjykata, në dhomë këshillimi, si rregull, brenda një afati të shpejtë prej 20 ditësh. Edhe ankimi ndaj vendimit të dhënë nga gjykata e shkallës së parë, në apel, shqyrtohet, me një gjyqtar, sipas rritit të posaçëm në dhomë këshillimi, brenda një afati 30 ditor nga data e regjistrimit të ankimit (rregull analog me atë të parashikuar në nenin 470/3 të KPC), me përjashtim kur debati zhvillohet në seancë gjyqësore, gjykimi duhet të përfundojë brenda një afati prej 45 ditësh.

Nëse e gjithë veprimtaria e palëve dhe e gjykatës në fazën ekzekutive, disjelinohet nga afate shumë të shkurtra dhe nga procedura gjykimi të

posaçme, të thjeshtëzuara dhe të shpejta, nuk ka asnjë arsye logjike e juridike që të justifikojë interpretimin se, përbën përjashtim, pra nuk ka ankim të veçantë, vetëm rasti i ankimit ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë që disponon lidhur me kundërshtimin e veprimeve përmbartimore sipas nenit 610 të KPC, që përbën një dispozitë të përgjithshme dhe pilot për të gjitha ankimet e paraqitura kundër veprimeve të përmbartuesit gjyqësor.

Kjo dispozitë nuk mundet të interpretohet si një rregull i izoluar, në raport me dispozitat e tjera dhe me frymën që përshkon në tërësi rregullat e posaçme që dispijlojnë fazën e ekzekutimit të detyrueshëm. Në të kundërt do të krijohej një anomali, ku gjykimi në këtë fazë do të zgjaste në kohë njëlloj apo edhe më shumë, në raport me procesin gjyqësor në fazën njohëse.

Kolegji sjell në vëmendje faktin se, ankimi ndaj veprimeve të përmbartuesit gjyqësor në gjykatë dhe, më pas, ankimi ndaj vendimit gjyqësor për pranimin ose jo të ankimit për kundërshtimin e veprimeve përmbartimore, nuk kanë efekt pezullues kundrejt veprimeve të kryera ose jo nga përmbartuesi gjyqësor. Në dallim edhe nga parimi i përgjithshëm i sanksionuar posaçërisht në nenin 449 të KPC, sipas të cilit ankimi ndaj vendimit përfundimtar gjyqësor pezullon ekzekutimin e tij, synimi është që këto ankime të lidhur me veprimet përmbartimore të fazës së ekzekutimit të mos shërbejnë si një lojë e mjet abuzues i palës debitore pikërisht për të penguar ekzekutimin e një titulli ekzekutiv. Ligjvënësi në këtë dispozitë synon e parashikon vetëm një përjashtim, atë që vetëm gjykata, në rrethana të posaçme e përjashtimore, të urdhërojë pezullimin e ekzekutimit deri në përfundim të shqyrtimit gjyqësor të ankimit për kundërshtimin e veprimeve përmbartimore.

Së fundi, vlen të sillet në vëmendje se me ndryshimet që pësoi neni 35 i KPC, me ligjin nr. 44/2021, ligjvënësi në mënyrë të shprehur përcaktoi se ankimi ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë që ka disponuar mbi kundërshtimin e veprimeve përmbartimore, është ankim i veçantë. [...]

Në vijim të këtij arsyetimi, Kolegji vlerëson se neni 610 i KPC, ku parashikohet edhe mjeti i “ankimit të veçantë”, nuk lidhet vetëm me vendimin e gjykatës së shkallës së parë që urdhëron pezullimin e ekzekutimit apo vetëm me pjesën eventuale të dispozitivit të vendimit që ka disponuar përfundimisht mbi ankimin kundër veprimeve përmbartimore, për pezullimin ose jo të ekzekutimit të titullit ekzekutiv. Pavarësisht nga teknika legjislative jo e përsosur në formulimin e paragrafëve, për sa i përket vendndodhjes të së drejtës së ankimit të veçantë, paragrafi i gjashtë i nenit 610 përfshin natyrshëm edhe ankimin kundër vendimit gjyqësor

që ka disponuar përfundimisht për çështjet me shkak ligjor dhe objekt kundërshtimin e veprimeve përmbarimore.

Kolegji çmon të rëndësishme të theksojë se ankimi i veçantë i parashikuar në nenin 610, me ndryshimet që ka pësuar KPC në vitin 2021, do të duhet të ndjekë të njëjtin regjim juridik të posaçëm, si në gjykimin në apel, ashtu edhe në gjykimin në Gjykatën e Lartë. Në nenin 443 të ndryshuar me ligjin nr.44/2021, është parashikuar instituti i rekurseve të veçanta, si mjet për goditjen e vendimeve të gjykatës së apelit, të vënë në lëvizje nga një ankim i veçantë, ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë. Ligjvënësi ka patur si qëllim që të ofrojë ankime të veçanta ndaj çështjeve për të cilat duhet adresuar gjyqësisht nga juridiksioni rishikues një zgjidhje e shpejtë, qoftë nga gjykata e apelit, qoftë nga Gjykata e Lartë.

Ndaj njëjtësimi i rregullave të gjykimit rishikues në Gjykatën e Lartë, si ndaj ankimeve të zakonshme ashtu edhe ndaj ankimeve të veçanta nuk do të ishte as në frymën e ligjit dhe as zbatim kushtetues i tij. Për rrjedhojë, Kolegji vlerëson se edhe ndaj vendimeve të gjykatës së apelit që disponojnë mbi ankimet e veçanta kundër vendimeve të gjykatës së shkallës së parë, sipas nenit 610 të KPC, ligji lejon rekurs të veçantë në Gjykatën e Lartë, që do të thotë rekurs brenda 5 ditëve.

[...]

III. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete.

Në çështjen konkrete, pala paditëse ka kundërshtuar veprimet e përmbaruesit gjyqësor, sipas nenit 610 të KPC. Vendimi i gjykatës është shpallur me datë 23.10.2015 dhe ai ka qenë prezent në momentin e shpalljes. Rezulton se ankimi i paditësit në gjykatën e apelit është depozituar me datë 02.11.2015 dhe më tej është plotësuar me datë 07.12.2015, pas marrjes dijeni mbi arsyetimin e vendimit.

Gjykata e Apelit Tiranë ka vlerësuar se sipas nenit 610 të KPC, (të zbatueshëm në atë kohë), ankimi i lejuar është ankim i veçantë, brenda një afati 5 ditor. Ky afat ka filluar të ecë nga e nesërmja e shpalljes, sipas neneve 443 dhe 444 të KPC dhe ka përfunduar me datë 28.10.2015. Nuk rezulton që kjo datë dhe ditët në vijim të kenë qenë ditë pushimi ose festë zyrtare, çka do të shkaktonte shtyrjen e afatit, sipas nenit 148 të KPC. Si rrjedhojë, në bazë të nenit 450/a të KPC, Gjykata e Apelit Tiranë ka vendosur mospranimin e ankimit.

Duke u bazuar në konkluzionet e këtij vendimi njësuës, Kolegji vlerëson se vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë është rrjedhojë e zbatimit të drejtë të ligjit procedural dhe duhet të lihet në fuqi.

Rishikimi i vendimit të formës së prerë kur është bazuar në dokumenta të falsifikuara: Vendim Ndryshues i Kolegjeve të Bashkuara Gjykatë e Lartë Nr.1, datë 16.12.2022

Sipas nenit 494/a të KPC duhet të plotësohen katër kushte kumulative për t'i dhënë udhë rishikimit të një vendimi gjyqësor të formës së prerë: 1) dalja e rrethanave apo provave të reja; 2) këto rrethana apo prova të reja duhet të kenë ekzistuar gjatë gjyqimit, por nuk dihetin dhe as nuk mund të dihetin nga pala apo gjykata në kohën e gjyqimit të çështjes, jo vetëm për shkak të veprimit të palës kundërshtare, por edhe, për çdo shkak tjetër që nuk rrjedh nga faji i palës që kërkon të mbështesë të drejtat e tij mbi provën ose rrethanën e zbuluar; 3) këto prova të mos jenë administruar gjatë gjyqimit; 4) të kenë rëndësi esenciale për zgjidhjen e çështjes. Parashikimi ligjor në nenin 495 të KPC, është i qartë për kushtin që duhet të plotësojë kërkesa për rishikim sipas nenit 494/ç, kur pretendohet dhënia e vendimit bazuar në dokumenta të falsifikuara dhe nuk le mundësi për ekuivoke. Kërkesa për rishikim, në rastet e parashikuara në pikat “b”, “c” dhe “ç” të KPC, duhet të shoqërohet me një vendim gjyqësor të formës së prerë, lidhet me garancinë që çështja gjyqësore të rihapet, bazuar jo mbi dyshime se dokumentat ku është bazuar vendimi kanë qenë të falsifikuara, por mbi bazën e një shkalle të lartë të vërtetësisë mbi këtë fakt, në mënyrë të padiskutueshme.

Fjalë kyçe: Rishikim vendimi të formës së prerë, dokumente të falsifikuara

Rrethanat e çështjes:

Nga aktet e fashikullit të gjyqimit ka rezultuar se, ish-Komisioni i Kthimit dhe Kompensimit të Pronave pranë Bashkisë Tiranë, me vendimin nr. 609, datë 11.06.1996 i ka kthyer palës së paditur-kundër paditëse, Kishës Katolike “Zemra e Krishtit”, ndër të tjera, një ndërtesë të ndodhur në [...] Tiranë [...]. Këtë banesë e përdorin paditësat në bazë të një kontrate qiramarrjeje me shtetin.

Paditësit e kundër paditur, duke pretenduar se banesa duhet të ruajë regjimin juridik të pronës shtetërore dhe se ata kanë të drejtën e privatizimit të saj sipas dispozitave mbi privatizimin e banesave shtetërore, kanë kërkuar anullimin për këtë pjesë të vendimit të Komisionit të Pronave. Ata kanë pretenduar se banesa në kohën e shtetëzimit nuk ka qenë në pronësi të Kishës [...] por në pronësi të shoqërisë së huaj tregtare “SAVIEI”, prandaj padrejtësisht i është kthyer Kishës Katolike.

Nga ana tjetër, Kisha Katolike [...] me cilësinë e pronares, nëpërmjet kundërpadisë ka kërkuar detyrimin e paditësave t`i lirojnë e dorëzojnë banesën përkatëse.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin nr. 1793, datë 24.04.1997, ka vendosur pranimin e padisë dhe rrëzimin e kundërpadisë; Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 1740, datë 15.08.1997 ka vendosur lënien në fuqi të vendimit.. [...] **Gjykata e Kasacionit**, me vendimin nr. 446, datë 14.01.1998 ka vendosur prishjen e vendimit [...] të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe dërgimin e çështjes për rishqyrtim në Gjykatën e Apelit Tiranë.”

Në këtë vendim, Gjykata e Kasacionit ka orientuar gjykatën e apelit për të hetuar se çfarë është shoqëria “Saviei”, për çfarë qëllimi i blinte ajo këto prona, nga kush administrohej në atë periudhë kjo shoqëri dhe nga kush përfaqësohej shoqëria e Jezuitëve.

Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr. 115, datë 8.7.1998 ka vendosur rrëzimin e kërkesëpadisë. [...] dhe pranimin e kundërpadisë [...] **Gjykata e Lartë**, me vendimin nr. 406, datë 30.4.1999 ka vendosur prishjen e vendimit [...] të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe dërgimin e çështjes për rigjykim në atë gjykatë. Gjykata ka vlerësuar se Gjykata e Apelit nuk ka zbatuar detyrat e lëna nga Gjykata e Lartë, [...]

Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin [...] ka vendosur rrëzimin e kërkesë-padisë...; pranimin e pjesshëm të kundërpadisë. Ruajtjen e pozitës juridike si qiramarrës të paditësve të kundër paditur, mbi banesën objekt gjykimi dhe detyrimin e tyre për lirimin e banesës në zgjidhjen e problemit të tyre të strehimit.

Gjykata e Lartë, me vendimin nr. 470, datë 25.04.2002 ka vendosur prishjen e vendimit [...] të Gjykatës së Apelit Tiranë dhe dërgimin e çështjes për rigjykim në po atë gjykatë me tjetër trup gjykues.” Ndër të tjera, Gjykata e Lartë ka arsyetuar se gjykata e apelit nuk ka zbatuar detyrat e lëna nga Gjykata e Lartë. Në rigjykimin e çështjes, gjykata e apelit ka administruar vetëm një deklaratë të Kurisë së Përgjithshme të Jezuiteve të Romës, e cila ka qenë një dokument i administruar edhe në gjykimet e mëparshme dhe që i është nënshtruar vlerësimit si provë nga gjykatat. [...] Nga pala paditëse është pretenduar se prona nuk është blerë nga Kisha por nga shoqëria “SAVIEI” (shoqëria anonime Venete Industriale dhe Imobilare) dhe ky pretendim i saj është provuar gjatë gjykimeve. Në këto rrethana, pala e paditur ka patur barrën për të vërtetuar pretendimin e ngritur në të gjithë gjykimet se edhe pse pronat janë blerë nga kjo shoqëri në fakt ato janë blerë për llogari të Kishës. [...] Nga hetimi i këtyre rrethanave varet zgjidhja përfundimtare e çështjes. Kjo për faktin se neni 23 i ligjit nr 7698

datë 15.04.1993 “Për kthimin e kompensimin e pronave ish-pronareve” përjashton nga trajtimi pronat e ish-mbretit dhe të shoqërive të huaja ose të përbashkëta.

Gjykata e Apelit Tiranë, me vendimin nr.1, datë 20.01.2003 ka vendosur pranimin e kërkesë-padisë duke anuluar piken 1/a te vendimit nr.609, datë 11.06.1996 të K.K.K.Pronave Bashkia Tiranë, për godinën dy-katëshe në rruga e Kavajes; Rrëzimin e kërkesë-padisë.

[..]

Çështja ka kaluar për gjykim në **Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë**, ku është shtruar për unifikim kjo pyetje:- “(. . .) Në rrethanat e reja të shfuqizimit të ligjit nr. 7698, datë 15.04.1993 dhe të mos përfshirjes në ligjin e ri të ndalimit të parashikuar në nenin 23 të këtij ligji për pronat e shoqërive të huaja, a vazhdojnë të konsiderohen të legjitimuar paditësat në kërkimin e tyre për anulimin e vendimit përkatës të Komisionit të Pronave [..]

Në përfundim, **Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë** me vendimin nr. 5, datë 30.03.2005 kanë arritur në konkluzionin unifikues se: [..] Kolegjet e Bashkuara kanë arsyetuar se vendimi nr. 609, datë 11.06.1996 i Komisionit të Pronave pranë Bashkisë Tiranë është rrjedhojë e interpretimit dhe zbatimit të drejtë të dispozitave të Ligjit nr. 7698, datë 15.04.1993 [..] [..]Kolegjet e Bashkuara [..] arrijnë në përfundimin se në rastet kur regjimi komunist ka shtetëzuar prona kundër Kishës Katolike, pavarësisht se ato kanë qenë të regjistruara në emër të personave fizikë apo personave juridike (shoqëri tregtare) të krijuara para hyrjes në fuqi të marrëveshjes midis Shtetit Italian dhe Selisë së Shenjtë, këto prona i kthehen apo kompensohen Kishës Katolike.

Kolegjet kanë arritur në konkluzionin se padia e paditësave nuk rrëzohet thjeshtë për mungesë legjitimitimi procedural. Paditësat legjitimohen për ngritjen e padisë, si në regjimin juridik të Ligjit nr.7698, datë 15.04.1993, ashtu edhe pas hyrjes në fuqi të Ligjit të ri nr.9235, datë 29.07.2004 “Për Kthimin dhe Kompensimin e Pronës”. Ligji i ri nuk e parashikon ndalimin për kthimin apo kompensimin e pronave të shoqërive të huaja, por, gjithsesi, çështja është zgjidhur sipas ligjit të mëparshëm dhe prona i është kthyer një subjekti për të cilin nuk ka pasur e nuk ka ndalim ligjor.

[..]

Përsa i përket kundërpadisë vendimi i apelit duhet të lihet në fuqi. Posedimi i paditëseve nuk është i kundërligjshëm, sepse ai bazohet në një kontratë qiraje. Lirimi dhe dorëzimi i ndërtesës do të behet i mundur nëpërmjet ekzekutimit të vendimit të Komisionit të Pronave sipas modaliteteve të përcaktuara nga shteti për këtë qëllim.

Në përfundim, në lidhje me rastin konkret, **Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë**, kanë vendosur:

“Ndryshimin e vendimit nr.1 datë 20.01.2003 të Gjykatës së Apelit lidhur me padinë, rrëzimin e padisë se paditësave të kundërpaditur [..], kundër të paditurës kundër paditëse Kisha [..] me objekt anulimin e vendimit nr.609 datë 11.06.1996 të K.K.K Pronave Tiranë; Lënien në fuqi të vendimit të Gjykatës së Apelit lidhur me kundërpadinë”

Më datë 30.01.2009, kërkuesi Gj.S. i është drejtuar Gjykatës së Lartë me një kërkesë për rishikimin e vendimit nr. 5, datë 30.03.2005 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë [..].

Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë ka vendosur kalimin e kërkesës për shqyrtim në seancë gjyqësore. Meqenëse objekt i kërkesës për rishikim, është një vendim unifikues i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në seancën gjyqësore datë 25.02.2015 është vendosur që kërkesa për rishikim të gjykohej nga Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë. Është zhvilluar një seancë gjyqësore nga Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë në vitin 2017 e të cila është shtyrë për shkak të papajtueshmërisë së anëtarëve të trupës gjyqësore.

Në vijim, çështja është ri shortuar dhe është planifikuar gjykimi i çështjes [..] në seancë publike më datë 18.11.2022.

Arsyetimi i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë:

Përsa i përket mënyrës se procedimit në lidhje me gjykimin e çështjes në fjalë, Kolegjet e Bashkuara [..] evidentojnë faktin se çështja në fjalë ka kaluar për shqyrtim në Kolegjet e Bashkuara si dhe është zhvilluar edhe seancë publike me prezencë të palëve.

Po kështu vlen të evidentohet fakti që objekt rishikimi është një vendim unifikues i praktikës gjyqësore, i cili në kohën e paraqitjes së kërkesës për rishikim (përpara ndryshimeve të KPC me Ligjin nr. 38/2017 datë 30.03.2017) ishte në kompetencë funksionale të Kolegjeve të Bashkuara.

Përsa më lartë, Kolegjet e Bashkuara vlerësuan se shqyrtimi i kërkesës për rishikim duhet të vijojë të shqyrtohet nga Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë në seancë gjyqësore.

Duke iu kthyer çështja në gjykim, objekt i kërkesës për rishikim është vendimi unifikues nr.5, datë 30.03.2005. Nëpërmjet provave të paraqitura nga pala kërkuese bashkëlidhur kërkesës, kjo e fundit ka mohuar lidhjen midis pronave të shoqërisë “SAVIEI” dhe atyre të Kishës Katolike. Në

këtë kuptim, nëpërmjet kërkesës për rishikim, pala kërkuese në thelb ka kundërshtuar konkluzionin unifikues [..]

Kolegjet e Bashkuara, vlerësojnë se pretendimet e palës kërkuese mbi statutin dhe aktin themeltar të shoqërisë “SAVEI” janë bërë pjesë e shqyrtimit gjyqësor dhe po ashtu këto prova janë administruar dhe janë bërë pjesë e debatit gjyqësor. Si rrjedhojë nuk mund të paraqiten rishtazi në mbështetje të kërkesës për rishikim.

Gjithashtu, pala kërkuese e ka mbështetur kërkesën në disa dokumenta arkivorë dhe hipotekorë të marra nga ish-ZVRPP Tiranë dhe nga institucione të tjera publike, një pjesë e të cilave janë lëshuar me kërkesën e tij gjatë gjykimit. Në vijim pala kërkuese dhe më tej trashëgimtarët e tij, kanë paraqitur në vijimësi dokumenta të kësaj natyre, me të cilat synojnë të vërtetojnë faktin se prona objekt gjykimi nuk i është shtetëzuar Kishës Katolike; se mbi truallin prej 713 m² nuk është ndërtuar godina e Kishës; se nuk ka patur një lidhje midis pronave të shoqërisë “SAVEI” dhe atyre të Kishës Katolike etj.

Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se këto pretendime janë haptazi të pambështetura në nenet 494 e vijues të KPC dhe në praktikën e Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë në raste të ngjashme, kur ka interpretuar se çfarë kushtesh duhet të plotësojë kërkesa për rishikim sipas nenit 494/a të KPC.

Gjykata e Lartë, në praktikën e saj ka vlerësuar se, sipas nenit 494/a të KPC duhet të plotësohen katër kushte kumulative për t'i dhënë udhë rishikimit të një vendimi gjyqësor të formës së prerë: 1) dalja e rrethanave apo provave të reja; 2) këto rrethana apo prova të reja duhet të kenë ekzistuar gjatë gjykimit, por nuk dihenin dhe as nuk mund të dihenin nga pala apo gjykata në kohën e gjykimit të çështjes, jo vetëm për shkak të veprimit të palës kundërshtare, por edhe, për çdo shkak tjetër që nuk rrjedh nga faji i palës që kërkon të mbështesë të drejtat e tij mbi provën ose rrethanën e zbuluar; 3) këto prova të mos jenë administruar gjatë gjykimit; 4) të kenë rëndësi esenciale për zgjidhjen e çështjes.

Përsa i përket kushtit të dytë, Gjykata e Lartë ka vlerësuar se mungesa e dijenisë mbi rrethanën apo provën e re, lidhet me pamundësinë objektive dhe jo subjektive të palës për të gjetur provat me të cilat do të provojnë pretendimet e tyre gjatë gjykimit. (vendim nr. 00-220-966, datë 17.12.2020; vendim 00-2018-194 i Vendimit (6) dt.15.02.2018 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj).

Neni 494 i KPC duhet interpretuar në mënyrë të ngushtë dhe kufizuese dhe në zbatimin e tij është e rëndësishme të mbahet parasysh karakteri përjashtimor dhe i jashtëzakonshëm i kërkesës për rishikim, si mjet për goditjen e vendimit gjyqësor të formës së prerë.

Në praktikën e konsoliduar të GJEDNJ parimi i sigurisë juridike dikton rregullin, që kur mosmarrëveshja civile është shqyrtuar në themel nga gjykatat ajo duhet të vendoset njëherë e përgjithmonë dhe nuk duhet të diskutohet apo të vihet në pikëpyetje (*Kehaya dhe të tjerë kundër Bullgarisë, app no 477 97/99 dhe 68698/01, dt. 12.01.2006*).

Gjithashtu, GJEDNJ ka theksuar se, parimi i gjësë së gjykuar nënkupton, që asnjë palë nuk ka të drejtë të kërkojë rishikimin e një vendimi të formës së prerë vetëm për të përfituar një ridëgjim në seancë gjyqësore, një rishqyrtim dhe një rigjykim të çështjes. [...] Anashkalimi i këtij parimi, justifikohet vetëm kur bëhet e nevojshme nga rrethanat me natyrë të rëndësishme dhe detyruese (*Brumarescu kundër Rumanisë, app no 28342/95, dt. 28.10.1999*).

Gjykata e Lartë në raste të ngjashme ka mbajtur qëndrimin se vendimi gjyqësor i formës së prerë që e ka zgjidhur çështjen në themel, përbën një zgjidhje të natyrës përfundimtare dhe të qëndrueshme të mosmarrëveshjes si në kuptimin konstitiuv, ashtu dhe në atë prekluziv. Në kuptimin konstitiuv ai jep zgjidhjen përfundimtare të mosmarrëveshjes, pozitive të palëve të kundërta në atë gjykim, ndërsa në kuptimin prekluziv ndalohet mundësia e kërimit në gjykatë të ndryshimeve në zgjidhjen e mosmarrëveshjes së përcaktuar me vendimin gjyqësor të formës së prerë.

Derogimi nga parimi i përgjithshëm, mund të justifikohet vetëm nëse një gjë e tillë bëhet e nevojshme nga rrethanat e një karakteri substancial ose detyrues nëpërmjet rihapjes së çështjes. Meqenëse, rishikimi i vendimit civil të formës së prerë është një mjet i jashtëzakonshëm, ai nuk cenon parimin e përgjithshëm që ndalon goditjen e vendimit të formës së prerë, dhe nuk i heq vendimit që kërkohet të rishikohet cilësinë dalluese të pakundërshtueshmërisë, sepse rishikimi, mbetet gjithmonë një mjet shumë i kufizuar, që mund të ushtrohet vetëm në ato raste përjashtimore, kur ka të dhëna se vendimi gjyqësor i formës së prerë, i cili ka zgjidhur konfliktin gjyqësor në mënyrë përfundimtare, nuk i përgjigjet të vërtetës objektive (vendim 00-2014-3434 (360), datë 06.06.2014 i Kolegji Civil të Gjykatës së Lartë).

Gjatë gjykimit civil pala që bën pretendimin është e ngarkuar me barrën e provës, qoftë për të paraqitur provat që ndodhen pranë saj, qoftë duke ju drejtuar të tretëve (insitucione shtetërore apo subjekteve privatë) dhe në pamundësi të shfrytëzojë mjetet e parashikuara në nenet 223 dhe 224 të KPC që këto prova t'i sigurojë nëpërmjet gjykatës.

Kërkesa për rishikim nuk mund të shërbejë si mjet për rihapjen e procesit gjyqësor, sa herë që pala ndërgjyqëse, e cila ka ometuar për faj të saj, në përmbushjen e barrës së provës gjatë gjykimit, gjen prova që

objektivisht mund dhe duhet t'i kishte paraqitur gjatë procesit gjyqësor (Vendim nr. 00-220-966, datë 17.12.2020 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë).

Në rastin konkret Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se, në thelb, kërkesa për rishikim e paraqitur nga kërkuesi, është një apel i fshehur nga pala e pakënaqur me vendimin gjyqësor dhe ka për qëllim një rishqyrtim të çështjes nga e para, për rrethana, fakte apo prova që mund të ishin paraqitur prej saj gjatë gjykimit. Dokumentat arkivore dhe hipotekorë të paraqitura nga pala kërkuese, duke pretenduar se paditësit nuk gëzojnë cilësinë e ish-pronarit, janë prova të cilat kjo e fundit, i kishte të gjitha lehtësitë dhe mundësitë për t'i gjetur, mjafton të tregonte kujdesin e duhur gjatë gjykimit dhe mjafton t'i drejtohej me kërkesë institucioneve përkatëse, sikurse e ka bërë menjëherë sapo ka përfunduar gjykimi.

Dokumentacioni i paraqitur nga pala kërkuese, pavarësisht datës se kur është nxjerrë, ka ekzistuar gjatë gjykimit dhe pala paditëse nuk ka patur asnjë pengesë objektive për të paraqitur këto dokumenta. Për më tepër, mbrojtja e palës së paditëse duhet të kishte qenë e orientuar në hetimin dhe marrjen e këtyre dokumentave, kur çështja e shtruar për diskutim dhe debati gjyqësor ka qenë përqendruar pikërisht tek lidhja që ekziston midis pronave të shoqërisë "SAVIEI" dhe Kishës Katolike dhe nëse mbi pronën objekt gjykimi, i padituri gëzon cilësinë e ish-pronarit. Kjo ka qenë arsyeja pse çështja është kthyer disa herë për rigjykim në apel nga Gjykata e Lartë.

Kërkuesi nuk ka argumentuar dhe provuar në kërkesën për rishikim se pse me gjithë kërkimet e tij, objektivisht e ka patur të pamundur të gjejë këto prova gjatë gjykimit dhe njëkohësisht nuk rezulton që kjo pamundësi të ketë ardhur për shkak të veprimeve me keqbesim të palës kundërshtare.

Akti i ekspertimit teknik-grafik, i realizuar gjatë hetimit paraprak nga prokurori, nuk mund të shërbejë si bazë dhe shkak për rishikimin e vendimit gjyqësor, në kuptim të nenit 494/ç dhe 495 të KPC. Sipas këtyre dispozitave, nëse pala pretendon se vendimi gjyqësor i formës së prerë është bazuar në dokumenta të falsifikuara, rishikimi lejohet vetëm nëse një rrethanë e tillë është vërtetuar me vendim gjyqësor të formës së prerë civil ose penal (shiko vendim nr. Nr. 00-2009-303 (95), dt. 19.03.2009; Vendim Nr.00-2009-814 i Vendimit (218), dt. 18.06.2009; Vendim i (277), dt. 25.04.2013; Vendim nr. 00-2014-2010 (247), datë 20.05.2014; Vendim Nr. 00-2018-194 i Vendimit (6) dt.15.02.2018 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj.)

Parashikimi ligjor në nenin 495 të KPC, është i qartë për kushtin që duhet të plotësojë kërkesa për rishikim sipas nenit 494/ç, kur pretendohet dhënia e vendimit bazuar në dokumenta të falsifikuara dhe nuk le mundësi

për ekuivoke. Qëllimi i Ligjvënësit ku ka parashikuar detyrimin që kërkesa për rishikim, në rastet e parashikuara në pikat “b”, “c” dhe “ç” të KPC, duhet të shoqërohet me një vendim gjyqësor të formës së prerë, lidhet me garancinë që çështja gjyqësore të rihapet, bazuar jo mbi dyshime se dokumentat ku është bazuar vendimi kanë qenë të falsifikuara, por mbi bazën e një shkalle të lartë të vërtetësisë mbi këtë fakt, në mënyrë të padiskutueshme.

III. Kontratat

Kontrata e dorëzarisë: Vendim Njësues nr.00-2023-441(106), datë 02.03.2023

Njësimi për çështjen e parë. Për aktet që përmbajnë detyrime në të holla dhe që sipas nenit 510 të KPC janë tituj ekzekutivë, kërkesa e kreditorit për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit është e barazvlefshme, përsa i përket efekteve juridike që sjell, me padinë e ngritur sipas nenit 600 të KC. Ndërkohë për efekt të vënies në ekzekutim të urdhërit të ekzekutimit, kërkesa drejtuar përmbaruesit gjyqësor i nënshtrohet rregullave të parashikuara në nenin 113 të KC, pra kjo kërkesë i nënshtrohet një tjetër afati të përcaktuar në nenin 600 të KC.

Njësimi për çështjen e dytë. Referuar përcaktimeve të neneve 597, 598, 599 dhe 600 të KC dorëzansi legjitimohet të kërkojë shuarjen e dorëzarisë me padi të tij, apo ta prapësojë atë në një proces gjyqësor ku është thirrur si i paditur me kërkimin e paditësit për përmbushjen e këtij detyrimi. Për aktet që janë tituj ekzekutivë mjeti procedural me të cilin dorëzansi mund të kërkojë shuarjen e dorëzarisë është padia për “Pavlefshmërinë e këtij titulli”, përsa i takon detyrimin të dorëzansit, sipas nenit 609 të KPC.

Njësimi për çështjen e tretë. Afati 6 (gjashtë) mujor i përcaktuar në nenin 600 të KC është një afat që lidhet me shuarjen e të drejtës për të përdorur mjetin procedural, padinë, për realizimin e të drejtës, dhe jo me humbjen e vetë të drejtës subjektive. Si i tillë ky është afat parashkrimi dhe jo prekluziv.

Njësimi për çështjen e katërt. Kontrata e dorëzarisë fillon të japi efektet e parashikuara në ligj që në momentin e lidhjes së saj dhe cilësia e debitorit dhe dorëzansit barazohet në momentin që detyrimi bëhet i kërkueshëm. Në këtë moment, si rregull, kreditori mund t'i drejtohet si debitorit ashtu edhe dorëzansit. Referuar neneve 589, 590 dhe 591

të KC, cilësia e dorëzansit me atë të debitorit barazohen vetëm për pjesën e detyrimit, radhën e ekzekutimit dhe ndarjen e detyrimit mes disa dorëzansave, si palët mund të kenë përcaktuar në kontratën e dorëzansë.

Fjalë kyçe: kontratë dorëzanie, shuarje dorëzanie, detyrim solidar

Rrethanat e çështjes:

Nga aktet e fashikullit të gjykimit [...] rezulton se pala e paditur, shoqëria Banka Credins sh.a. është [...]person juridik, [...] me objekt të saj, veprimtarinë bankare.

Personi i tretë në këtë gjykim, Shoqëria “Italdruri Elbasan” sh.p.k. është [...]person juridik, [...]me objekt të veprimtarisë, ndër të tjera, prodhim dhe tregtim të lëndës drusore, mobilim etj, ndërkohë që paditësi N.H., është njëri prej ortakëve të shoqërisë “Italdruri” sh.p.k.

Midis palës së paditur [...], në cilësinë e kredidhënësit dhe të personit të tretë shoqëria [...]në cilësinë e kredimarrësit është lidhur kontrata “Marrëveshje linjë kredie nr. 256, datë 03.07.2009”, e noterizuar me [...] datë 17.07.2009. Me këtë kontratë personi i tretë ka marrë kredi shumë prej 25.000.000 lekë me qëllimin e financimit të aktivitetit të tij. Kontrata është lidhur për një afat 6 muaj, i cili nis të llogaritet nga dita e autorizimit në llogari (neni 3.2 i kontratës).

Paditësi N.H., në cilësinë edhe të njërit prej ortakëve të [...] në kohën e nënshkrimit të kontratës së kredisë, është përfshirë në këtë kontratë kredie në cilësinë e dorëzansit për të garantuar përmbushjen e detyrimit nga huamarrësi.

Duke qënë se detyrimi sipas kontratës nuk është përmbushur nga debitori, personi i tretë në këtë gjykim [...] pala e paditur [...] si kreditore ka kërkuar lëshimin e urdhërit të ekzekutimit për kontratën e kredisë si titull ekzekutiv.

Me vendimin nr.1016, datë 11.03.2011 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë është lëshuar urdhëri i ekzekutimit për këtë titull ekzekutiv dhe me kërkesë të kreditorit, [...] ka filluar procedurat për ekzekutimin e këtij titulli.

Si debitori dhe dorëzansësi kanë marrë dijeni për fillimin e këtyre procedurave dhe lajmërimin për ekzekutimin vullnetar të detyrimit, por nga asnjëri prej tyre nuk është përmbushur detyrimi vullnetarisht. Në këto rrethana, nga ana e Zyrës së Përmarrimit ka filluar ekzekutimi i detyrueshëm duke vendosur sekuestron mbi pasurinë e luajtshme dhe të paluajtshme të debitorit dhe të dorëzansit.

Paditësi në vijim i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë me padinë objekt gjykimi, [...] duke pretenduar se, dorëzania e tij është shuar, në mbështetje të nenit 600 të KC. [...] duke qënë që afati i ekzekutimit të detyrimit ka qënë data 17.01.2010, me kalimin e afatit 6 muajor nga kjo datë [...]

Rezulton se kreditori, [...]i është drejtuar gjykatës në muajin mars 2011 me kërkesë për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit. Lidhur me këtë pretendim të paditësit, pala e paditur në prapsimet e saj ka pretenduar se jemi përpara ndërprerjes së parashkrimit për faktin se si debitori edhe dorëzanësi, pas kalimit të afatit për ekzekutimin e detyrimit, e kanë pranuar këtë detyrim, duke kryer edhe pagesa pjesore të detyrimit. Kjo në mbështetje të nenit 131 të KC gërma “a”, sipas të cilit parashkrimi i dorëzanisë është ndërprerë. Pas përfundimit të afatit të shlyerjes së detyrimit, kreditori, pala e paditur në këtë proces, ka njoftuar si debitorin dhe dorëzanësin për shlyerjen e detyrimit. Nga ana e këtyre të fundit ka filluar likuidimi i detyrimit në këste, shlyerje të cilat kanë vazhduar deri në dhjetor 2010. Sipas nenit 134 të KC, koha e kaluar para se të vërtetohej shkaku ndërprerës nuk llogaritet dhe pas zhdukjes së këtij shkaku fillon një afat i ri parashkrimi. Meqenëse pagesat nuk kanë vazhduar gjatë vitit 2011, pala kreditore në Mars 2011 i është drejtuar gjykatës për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit dhe ka vazhduar ekzekutimi i detyrueshëm nga përmbaruesi gjyqësor.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, [...]ka vendosur rrëzimin e padisë së paditësit [...] Mbi ankimin e paditësit, Gjykata e Apelit Tiranë, [...] ka vendosur lënien në fuqi të vendimit [...]të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë”.

[..]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji Civil [...] ka vendosur kalimin për shqyrtimin e çështjes konkrete në Kolegje të Bashkuara, për unifikimin e praktikës gjyqësore mbi interpretimin e dispozitave të Kodit Civil që rregullojnë institutin e dorëzanisë, të cilat do të parashtrohen në mënyrë më të detajuar në vijim. Pavarësisht se u mblodhën për të vendosur mbi çështjet e shtruara për njësimin e praktikës gjyqësore, ato nuk arritën të marrin një vendim, për shkak të mosplotësimit të kuorumit ligjor të gjyqtarëve.

[..]

Në vijim, Kolegji, [...] konstatoi se në vazhdimësi gjykatat shqiptare në të gjitha shkallët e gjykimit, kanë interpretuar dhe zbatuar në mënyra të ndryshme normat materiale mbi dorëzaninë. Kjo ka sjellë edhe disponime

të kundërta përsa i përket formës së veprimit procedural me të cilin kreditori investon gjykatën për kërkimin e ekzekutimit të detyrimit, legjitimitet të dorëzanësit për të kërkuar shuarjen e dorëzanisë, natyrës dhe llojit të afatit që parashikon ligji, neni 600 i KC për ngritjen e padisë, si qëndrojnë në raporte mes tyre dhe me kreditorin, dorëzanësi dhe debitori etj.

Kolegji vlerëson se paqartësia e parë ka ardhur mbi çështjen e regjimit juridik të përgjegjësisë civile të dorëzanësit, nëse mundet apo jo kreditori, që pa provuar se ka gjurmuar dhe ka kryer të gjitha veprimet e mundshme ligjore për përmbushjen e kredisë me pasurinë e debitorit kryesor, t'i drejtohet dorëzanësit sakaq për të aktivizuar mjetin e tij të garancisë mbi kredinë. Në disa praktika gjyqësore praktikën gjyqësore është mbajtur qëndrimi se kreditori mundet t'i drejtohet palës dorëzaneve vetëm atëherë kur ka kryer të gjitha veprimet e mundshme për përmbushjen e kredisë nga pasuria e debitorit kryesor, por ka qenë e pamundur një gjë e tillë.

Në disa praktika të tjera gjyqësore, në interpretim të nenit 590 të KC, është mbajtur qëndrimi se në momentin që vërtetohet rënia në morë e debitorit kryesor, atëherë kreditori mundet të zgjedhë cilindo nga të detyruarit e tij për t'i kërkuar përmbushjen e detyrimit, qoftë debitorit kryesor dhe qoftë dorëzanësit. Në këto raste është konkluduar se nga momenti i rënies në morë të debitorit kryesor, ai dhe dorëzanësi janë debitor solidar të kreditorit.

Po ashtu, në praktikën gjyqësore ka pasur çështje në të cilat është pretenduar dhe është pranuar nga gjykatat se aktivizimi i përgjegjësisë pasurore të dorëzanësit kundrejt kreditorit mundet të bëhet vetëm pas ngritjes së padisë nga ky i fundit, si në rastet kur detyrimi kryesor nuk është titull ekzekutiv dhe në rastet kur detyrimi kryesor është titull ekzekutiv. Kjo praktikë gjyqësore është mbështetur në interpretimin literal të nenit 600 të KC. Ky qëndrim është mbajtur edhe nga Kolegji Civil duke interpretuar se marrëdhënia e dorëzanisë është një marrëdhënie e mëvetësishme nga kontrata e kredisë bankare dhe se nuk ndjek regjimin juridik të saj si titull ekzekutiv, por se për vënien në ekzekutim të dorëzanisë kreditori duhet të ngrejë padi në gjykatë kundër dorëzanësit.

Nga ana tjetër ka pasur edhe qëndrime apo pretendime të palëve në gjykime se neni 600 i KC duhet të interpretohet në mënyrë të zgjeruar, që do të thotë se kur detyrimi kryesor është titull ekzekutiv, atëherë kreditori për t'iu drejtuar dorëzanësit do të duhet ta bëjë njëloj sikurse për aktivizimin e përgjegjësisë pasurore të debitorit kryesor, që do të thotë me kërkesë për lëshimin e urdhrin të ekzekutimit në gjykatë dhe më tej me kërkesë për ekzekutimin e detyrueshëm në shërbimin

përmbartimor. Ky qëndrim vijon se, kur përgjegjësia e debitorit kryesor është e aktivizueshme civilisht vetëm pas një gjykimi kontencioz dhe sakaq vetëm me ekzekutimin e një vendimi të formës së prerë, atëherë i njëjti regjim juridik do të vlejë edhe për aktivizimin e përgjegjësive pasurore të dorëzanësit kundrejt kreditorit.

Gjithashtu, në praktikën gjyqësore ka pasur mosmarrëveshje në të cilat është vënë në diskutim fakti nëse afati gjashtë mujor apo një vjeçar, që parashikon nenin 600 i KC, është afat parashkrimi apo është afat prekluziv.

Kështu, rezulton se në një rast Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, i ka konsideruar afatet që përmend nenin 600 i KC si afate parashkrimi (*shih vendimin nr. 00-2013-980 (223), datë 28.03.2013 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*). Në një vendim tjetër, Kolegji Civil, e ka konsideruar marrëdhënien e dorëzanës si të mëvetshme, dhe afatin 6 mujor të parashikuar nga paragrafi i parë i nenit 600 të KC si një afat prekluziv, mosrespektimi i të cilit ka si pasojë shuarjen e së drejtës së kreditorit për të realizuar të drejtën e tij nëpërmjet pasurisë së dorëzanës (*shih vendimin nr. 00-2015-3661 (455), datë 28.10.2015 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*). Ndërkohë, qasja e ndryshme e Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë është më e theksuar në praktikën e gjykatave më të ulta, të cilat kanë mbajtur qëndrime të ndryshme nëse afatet e përcaktuara në nenin 600 të KC, janë afate parashkrimi apo afate prekluzive.

Kolegji çmon të rëndësishme të theksojë se paqartësia e vazhdueshme në kohë e praktikës gjyqësore është e papajtueshme me parimin e shtetit të së drejtës dhe me parimin e sigurisë juridike.

[..] Në vijim të kësaj analize, në çështjet ligjore të shtruar për diskutim, Kolegji, në ushtrim të të drejtës dhe detyrimit kushtetues dhe ligjor, që lidhet me funksionin nomofilatik;

- duke pasur parasysh praktikat e ndryshme të gjykatave të niveleve më të ulëta dhe të vetë Kolegjit [..], që vijnë për shkak se mund të ketë disa interpretime lidhur me dorëzanimin e konkretisht me parashkrimet e nenit 600 të KC;

- meqenëse përpara Gjykatës së Lartë gjenden për shqyrtim raste të ngjashme, për të cilat duhet të jepet një zgjidhje e njëjtë dhe e unifikuar në interpretimin e ligjit material;

- në zbatim të nenit 35/3, 472/a, 481 dhe 482/a të KPC, të ndryshuar me ligjin nr. 44/2021,

ka konkluduar se duhet të vijojë me gjykimin njësoj duke vlerësuar të drejta edhe çështjet e ngritura nga Kolegji i mëparshëm, në funksion të njësimin të praktikës gjyqësore, ka vlerësuar të ngrerë për njësim të praktikës gjyqësore, çështjet si më poshtë vijon:

1. A barazohet kërkesa për lëshim urdhëri ekzekutimi me padinë referuar nenit 600 të KC?

2. Referuar neneve 597, 598, 599 dhe 600 të KC, a legjitimohet dorëzanësi të kërkojë shuarje dorëzanie?

3. Afati 6 mujor është afat prekluziv apo afat parashkrimi (neni 600 KC)?

4. Referuar neneve 589, 590 dhe 591 të KC, a barazohet cilësia e dorëzanesit me atë të debitorit? Nëso po, gjatë cilës fazë mund të barazohen këto dy cilësi?

Mbi institutin e dorëzanisë, aspekti ligjor dhe kushtetues.

Dorëzania në ligj (shih nenin 585 të KC), përkufizohet si një veprim juridik i dyanshëm, me të cilën një person (dorëzanësi), detyrohet t'i sigurojë kreditorit ekzekutimin e detyrimit të një personi të tretë (debitori kryesor). Pra, përmes dorëzanisë, një subjekt i tretë në marrëdhënien kreditor-debitor, dorëzanësi, garanton përmbushjen e detyrimit nga ky i fundit, (debitori), si dhe merr përsipër ta përmbushë atë, (detyrimin) vetë në eventualitetin e “dështimit” nga debitori. Si një marrëdhënie juridike detyrimi, mundet të ketë si burim krijimi ligjin, marrëveshjen ndërmjet palëve apo një vendim gjyqësor.

Në një kuptim të përgjithshëm, dorëzania përbën një marrëdhënie juridike detyrimi. Regjimi juridik i detyrimeve përcaktohet në mënyrë të detajuar në KC dhe në ligje të tjera, por parësisht ato janë shprehje e lirisë së veprimtarisë ekonomike, si një nga liritë themelore kushtetuese.

Në nenin 11 § 1 të saj, Kushtetuta [...] Më tej, neni 41 i Kushtetutës, [...] Referuar këtyre parashikimeve kushtetuese dhe jurisprudencës përkatëse, Kolegji çmon se mundësia e subjekteve të njohur nga e drejta, për të hyrë në marrëdhënie juridike të ndryshme që kanë si qëllim lidhjen e kontratave për qarkullimin e mallrave, shërbimeve dhe kapitalit gëzon mbrojtje kushtetuese. Në këtë kuptim, interpretimi i dispozitave të legjislationit civil që rregullojnë marrëdhëniet juridike të detyrimit, dhe në veçanti marrëdhënien juridike të dorëzanisë, duhet të qaset drejt asaj mënyre që i garanton këto liri.

[..]

Nga një vështrim të dispozitave të KC, edhe në planin historik dhe krahasimor, mund të deduktohet se, dorëzania, si një veprim juridik dhe shfaqje vullneti, është një kontratë e dyanshme e lidhur ndërmjet dorëzanesit dhe kreditorit, ndërsa debitori, si rregull, mbetet i palidhur me këtë marrëdhënie. Nuk kërkohet për perfeksionimin dhe konstituimin

e marrëdhënies juridike të dorëzarisë vullneti i palës debitore kryesore. Qëllimi i dorëzarisë nuk është garantimi i debitorit, por garantimi i kreditorit.

Ajo kategorizohet në mjetet e garancisë personale dhe subjektive, pasi dorëzanësi garanton përmbushjen e detyrimit të debitorit kryesor me të gjithë pasurinë e tij të tashme dhe të ardhshme, nëse në kontratën e dorëzarisë nuk parashikohet ndryshe. Subjekti dorëzanës garanton kreditorin për cilësitë personale të debitorit, për besueshmërinë dhe mundësinë e tij në përmbushjen e detyrimit. Gjithashtu, dorëzanësi merr përsipër riskun duke garantuar ekzekutimin e detyrimit me pasurinë e tij, pa dhënë si garanci një pasuri të caktuar.

Kjo karakteristikë e dallon dorëzanimin nga mjetet reale të garancisë, si për shembull pengu apo hipoteka, të cilat krijohen janë të lidhura pazgjydhshmërisht me sendin dhe pasurinë respektive që individualizojnë palët në kontratë. Si mjet garancie personale, dorëzania nuk lidhet me një pasuri konkrete, por lidhet me pasurinë në tërësi të dorëzansit.

Dorëzania ka gjithmonë karakterin e një marrëdhënie juridike aksesore në raport me marrëdhënien juridike parësore që ekziston ndërmjet kreditorit dhe debitorit. Ajo qëndron vetëm për një detyrim efektiv dhe mund të jepet për një detyrim të ardhshëm dhe/ose një detyrim me kusht. Si e tillë ajo është e lidhur funksionalisht dhe integralisht me veprimin juridik kryesor (*aksesorum sequitur principales*).

Kjo lidhje do të ndikojë gjithmonë në mënyrën se si lind, si zhvillohet dhe se si shuhet ajo. Një karakteristikë e tillë, e dallon marrëdhënien juridike të dorëzarisë me detyrimin solidar në përgjithësi.

Dorëzania ka në vetvete një qëllim ekonomik, por njëherazi edhe njerëzor sepse dorëzanësi, bëhet mbështetës i debitorit dhe rrit besueshmërinë e tij në sytë e kreditorit. Në këtë marrëdhënie, interesat e palëve qëndrojnë në këto raporte: kreditori ka interes të ketë një mundësi shtesë/plus nga një subjekt i tretë që debitori do ta përmbushë detyrimin në formën, mënyrën dhe kohën e caktuar në kontratë; debitori ka interes të ketë përkrahje të shtuar dhe një person të besuar, me qëllim që kreditorit ti mundësojë vlerën e kërkuar; dorëzanësi niset nga një interes me natyrë sociale dhe njerëzore duke përkrahur dhe mbështetur edhe juridikisht debitorin.

Dorëzania është një marrëdhënie juridike subsidiare dhe e kushtëzuar, që do të thotë se aktivizohet atëherë kur debitori kryesor nuk përmbush detyrimin. Kjo do të thotë se momenti i vërtetimit të kushtit, vonesa apo mora e debitorit në përmbushjen e detyrimit, aktivizon përgjegjësinë civile të dorëzansit garant ndaj kreditorit. Kjo karakteristikë e dorëzarisë është shenjë tjetër dalluese e saj me detyrimin solidar.

Kontrata e dorëzarisë mund të gjendet në praktikë në formën e një kontrate bankare, ose kontratë nga një institucion finaciar jobankar.

Në paragrafin e parë, shkronja d) të nenit 510 të KPC [...] Parimisht të gjitha aktet e kësaj kategorie janë tituj ekzekutivë dhe për to lëshohet urdhëri i ekzekutimit sipas përcaktimeve të nenit 511 të po këtij kodi. Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji çmon se dorëzania do të konsiderohet titull ekzekutiv vetëm në ato raste kur përmbushen kërkesat ligjore që parashikon neni 510 i KPC, në mënyrë të veçantë paragrafi i parë, shkronja d) e kësaj dispozite, e lidhur me aktet për dhënien e kredive bankare ose aktet për dhënien e kredive nga institucionet financiare jobankare. Për pasojë, në këto raste kemi një ndërthurje midis dy llojeve të gjykimeve, gjykimit për kontestimin e kontratës së dorëzarisë si titull ekzekutiv dhe gjykimit për kontestimin e saj si veprim juridik i dyanshëm.

Çështjet e shtruara për njësim

1. A barazohet kërkesa për lëshim urdhëri ekzekutimi me padinë referuar nenit 600 të Kodit Civil ?

Nisur nga fakti se si në çështjen objekt shqyrtimi dhe gjerësisht në praktikën gjyqësore, kontratat e dorëzarisë gjendet edhe në formën e një kontrate bankare, ose kontratë nga një institucion finaciar jobankar, akte të cilat referuar parashikimit të nenit 510 i KPC janë tituj ekzekutiv, Kolegji ka shtruar si pyetje nëse kërkesa që bën kreditori në këto raste për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit, mund të konsiderohet e barazvlefshme me padinë që kreditori duhet të ushtrojë në respektim të nenit 600 të KC.

Në nenin 600 të KC [...] Kjo dispozitë, sipas njërit variant interpretimi, nuk ndjek të njëjtën logjikë juridike për përmbushjen e detyrimeve për të cilat ligji heq fazën njohëse të së drejtës, apo fazën gjyqësore të formësimit të titullit ekzekutiv. Kjo do të thotë se edhe për detyrimet kryesore, të cilat sipas ligjit janë tituj ekzekutiv, dorëzania do të duhet të ekzekutohet vetëm nëpërmjet ngritjes së padisë, marrjes formë të prerë të vendimit gjyqësor dhe më tej ekzekutimit të detyrueshëm të këtij vendimi.

Në variantin më të mirë të interpretimit, dispozita ometon në lidhje me ekzekutimin e dorëzarisë që është lidhur për të garantuar përmbushjen e një detyrimi kryesor, i cili sipas ligjit është titull ekzekutiv. Para këtij ometimit legjislativ, gjykata, në bazë dhe për zbatim të nenit 1 paragrafi i dytë i KPC, do të duhet të krijojë me analogji një dispozitë ligjore dhe rregull normativ të zbatueshëm për këto raste.

Nga një vlerësim *apriori* nuk mund të thuhet se kreditori nuk ka afat ligjor brenda të cilit duhet të përmbushë detyrimin kundrejt dorëzanësit, pasi kjo do të çonte në konkluzionin e papranueshëm se debitori kryesor do të gëzonte më shumë të drejta se dorëzanësi. Si rrjedhojë do të duhet të arrijmë në konkluzionin se edhe dorëzania që është pjesë e titullit ekzekutiv anulohet, nëse kreditori brenda një periudhe të caktuar kohe nuk tregon interes për kredinë e tij kundrejt dorëzanësit.

Kolegji vlerëson se nëse ka disa mënyra interpretimi të normës ligjore, atëherë ndërmjet tyre duhet të zgjidhet ajo e cila vjen në pajtim me Kushtetutën. (*Shiko Vendimin Nr.12/2010, Vendimin Nr.30/2010, Vendimin Nr. 7/2013, Vendimin Nr. 39/2014 si dhe Vendimin Nr. 7/2015 të Gjykatës Kushtetuese etj*).

Sa më lart, fillimisht, Kolegji vlerëson të përqëndrohet tek origjina e kësaj norme ligjore dhe tek modelet apo filozofia e normave analoge në shtetet evropiane.

[..] konstatohet se me përjashtim të Kodit Civil të vitit 1929, në vazhdimësi ligjvënësi ka përdorur termin “*padi*” për të identifikuar mjetin që duhet të përdoret nga kreditori, në përmbushje të interesave të tij, brenda afatit gjashtë mujor apo një vjeçar, me kërkimin që ky detyrim të ekzekutohet nga dorëzanësi.

Çështja që shtrohet konkretisht për diskutim nga Kolegji është nëse me termin “*padi*”, për qëllime të nenit 600 të KC, do të duhet të kuptohet ngushtësisht kërkesëpadija si akt që konstituon një proces gjyqësor civil kontencioz, apo me të, do të kuptohet gjerësisht pretendimi i kreditorit kundrejt dorëzanësit për mospërmbushje të detyrimit, pavarësisht formës se si artikullohet ky pretendim, që mund të jetë edhe kërkesa për fillimin e ekzekutimit të detyrueshëm.

Kolegji vlerëson se në aspektin parimor, interpretimi i ngushtë dhe literal, do të shkaktonte cenimin e nenit 11 pika 3 të Kushtetutës, qarkullimin civil të lirë dhe iniciativën e lirë ekonomike, duke e vështirësuar atë. Pra, një interpretim i tillë, se me termin “*padi*”, sipas nenit 600 të KC, do të kuptohen vetëm aktet që iniciojnë gjykime kontencioze, do të mohonte qëllimin e legjislatorit në parashikimin e shkronjave “d” të nenit 510 të KPC ku janë cilësuar si tituj ekzekutiv kontratat e kredive bankare dhe kontratat e kredive të dhëna nga institucionet financiare jo bankë.

Qëllimi i këtij parashikimi ligjor ka qenë që në qarkullimin civil të mundësohej dhënia e kredive për vitalizmin e ekonomisë dhe paralelisht me të edhe mjetet pagueuse, me qëllim që subjektet të ishin solvabël dhe të kishin mundësi investimi. Por nga ana tjetër kjo politikë ligjore është shoqëruar me mundësinë dhe garancinë e ofruar nga ligji për bankat

apo institucionet financiare për të mbledhur kreditë e tyre. Interpretimi i ngushtë dhe literal [...], dëmton ekskluzivisht bankat dhe institucionet financiare jobankë, pasi atyre iu vështirëson realizimin e kredisë, duke dërguar në gjykatë për proces kontencioz këdo kreditor që kërkon të aktivizojë mjetin e garancisë së kredisë të individualizuar në dorëzani.

Nuk mundet të pranohet me një logjikë mesatare juridike se ekzekutimi i detyrimit aksesor dhe i mjetit të garancisë të jetë i ndryshëm dhe shumë më i vështirë në kohë se sa ekzekutimi i detyrimit principal. Kështu edhe dorëzania nuk mundet të jetë *apriori* më e vështirë për t'u ekzekutuar se sa vetë detyrimi principal përmbushjen e së cilit ajo është destinuar juridikisht për ta garantuar.

Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji vlerëson se neni 600 i KC, në pjesën ku përmendet termi “padi”, do të duhet të interpretohet në mënyrë të zgjeruar dhe teleologjike. Sakaq, është e rëndësishme të merret në analizë kuptimi juridik i padisë, qëllimi i dorëzanisë, si dhe rëndësia e kërkesës për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit, për të vlerësuar nëse ligji na e lejon një mënyrë interpretimi të tillë.

Fillimisht, Kolegji sjell në vëmendje se, në praktikën e Gjykatës së Lartë, është bërë në mënyrë të vazhdueshme dallimi midis padisë në kuptimin material dhe atij procedural. [...] (*shih vendimin nr. 00 - 2019 - 245 (7), datë 10.04.2019 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj.*)

Ka një interpretim të qëndrueshëm në lidhje me faktin se termi “padi” që përdoret në KC, si një ligj material, ka të bëjë me “padinë”, në kuptimin e saj material. Për rrjedhojë “padia” që përmendet në KC, nuk është mjete procedural me të cilën palët i drejtohen gjykatës. Mjete me të cilën palët i drejtohen gjykatës, nuk rregullohet nga e drejta materiale, por nga e drejta procedurale, konkretisht KPC, i cili parasheh mjete të ndryshme procedurale për vënien në lëvizje të gjykatës, sic janë “kërkesëpadia” dhe “kërkesa”. Përdorimi i këtyre mjeteve bëhet sipas rastit dhe llojit të gjykimit.

Kolegji vlerëson se neni 600 i KC, me padi nuk nënkupton kërkesëpadinë, si mjete procedural për vënien në lëvizje të gjykatës, por padinë në kuptimin material, pra si mundësi që njihet nga ligji për t'iu adresuar gjykatës, për të arritur respektimin e të drejtave dhe të një interesi legjitim. E drejta për të vënë në lëvizje gjykatën nëpërmjet një kërkesë për ekzekutim të detyrueshëm, futet brenda konceptit të padisë në kuptimin material, pasi edhe qëllimi i këtij mjete juridik është realizimi i një të drejte dhe interesi legjitim, siç është e drejta e kreditorit, për të kërkuar përmbushjen e detyrimit nga dorëzanësi.

Vetëm kur dorëzania përbën titull ekzekutiv, kërkesa për lëshim urdhër ekzekutimi barazohet me padinë sipas nenit 600. Në rastet kur dorëzania

nuk përbën titull ekzekutiv kreditori mund të shfrytëzojë nenin 600 për të *paraqitur një padi themeli, kundër dorëzanësit, duke respektuar afatet e parashikuara nga ky nen.*”

Në mënyrë komplementare me interpretimin teleologjik, Kolegji vlerëson të bëjë edhe interpretimin gjuhësor të dispozitës.

Fjalët e përdorura në një normë ligjore u duhet dhënë kuptimi i tyre i zakonshëm, me përjashtim kur vetë ligji u jep një kuptim tjetër. [...] Bazuar në këto dy formulime shkencore, gjuha shqipe, i ka dhënë dy kuptime termit “*padi*”. Kuptimi i parë lidhet me padinë me palë kundërshtare, ndërsa kuptimi i dytë i termit “*padi*”, rezulton që të jetë edhe një kërkesë nëpërmjet të cilës kërkohen të drejtat përpara gjykatës, ose për zgjidhjen një çështjeje, akt nëpërmjet të cilit vihet në lëvizje një proces pa palë kundërshtare.

Edhe në aspektin krahasimor, duhet theksuar se një interpretim i zgjeruar i nenit 600 të Kodit tonë, është në përputhje me qasjen e modeleve europiane ligjore, në mënyrën sesi ato e kanë konceptuar institutin e dorëzanisë.

[...] Kolegji vlerëson se kjo mënyrë interpretimi, garanton edhe regjimin juridik të solidaritetit në detyrime ndërmjet debitorit kryesor dhe dorëzanësit, që sanksionohet në nenin 590 të KC. Kjo dispozitë, në momentin kur detyrimi kryesor bëhet i kërkueshëm dhe nuk ka marrëveshje të ndryshme ndërmjet palëve për dorëzani subsidiare, e bën të kërkueshme njëllor edhe detyrimin kryesor nga debitori kryesor dhe nga dorëzanësi, që pas këtij momenti është debitor solidar apo bashkëdebitor.

Kjo do të thotë se i pajtueshëm me nenin 590 të KC, do të jetë vetëm interpretimi që do të mundet të bëjë njëkohësisht të kërkueshëm detyrimin kryesor nga debitori kryesor dhe nga dorëzanësi dhe do t'i japë sakaq të drejtën e zgjedhjes kreditorit ndërmjet dy të detyruarve solidar.

Në vijim të kësaj analize, Kolegji konkludon se në rastin kur dorëzania është dhënë nga subjekte të së drejtës që nuk janë insitucione bankare apo financiare jobankare, atëherë për mbrojtjen e të drejtave të tyre, këto subjekte i drejtohen gjykatës me aktin procedural, të emërtuar si “*kërkesëpadi*”. Në rastin e insitucioneve bankare dhe insitucioneve financiare jobankare, ligjvënësi ka përcaktuar që kontratat e tyre përbëjnë titull ekzekutiv. Për rrjedhojë në këtë rast, këto subjekte, kur i drejtohen gjykatës, i drejtohen me aktin procedural të “*kërkesës*”.

Kontrata e dorëzanisë, duke qenë një kontratë aksesore që garanton një detyrim kryesor, duhet t'i shërbejë pikërisht kësaj të fundit. Në praktikën e tij, Kolegji Civil, për çështje në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm, duke analizuar se: [...]. (*shih vendimin nr. 00-2011-758 (181), datë 19.04.2011 të Kolgjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Sikurse u përmend edhe më sipër, kontrata e dorëzarisë haset më së shumti në praktikë si një kontratë bankare, ose kontratë nga një institucion financiar jobankar, në të cilën subjekti bankar ose financiar jobankar, përkundrejt kredisë që lëvtron ndaj debitorit, preferon edhe një garanci nga një subjekt tjetër, dorëzanësi. Në kuptim të shkronjës d) të nenit 510 të KPC, parimisht të gjitha aktet e kësaj kategorie janë tituj ekzekutivë dhe për to lëshohet urdhëri i ekzekutimit sipas përcaktimeve të nenit 511 të po këtij kodi.

Në rastin e përmendur në paragrafin e mësipërm, në interpretim të frymës dhe qëllimit të dorëzarisë, si dhe karakterit subjektiv të saj, duke e parë padinë në kuptimin material si një e drejtë subjektive, nevojitet që kreditori të ndërmarrë veprime procedurale ligjore konkrete ndaj dorëzanësit. Kreditori nevojitet që të tregojë interes të përshtatshëm dhe vigjilencë në këtë drejtim. Fakti që kreditori ndërmerr veprime procedurale konkrete duke ju drejtuar gjykatës me kërkesë për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit për kontratën e dorëzarisë, në ato raste kur ajo është një akt për dhënien e kredisë bankare apo akt për dhënien e kredive nga institucionet financiare jobankare, prezumon se ai, (kreditori), synon të realizojë një të drejtë subjektive, konkretisht të drejtën për të kërkuar ekzekutimin e detyrimit nga dorëzanësi. Pra, në këtë rast kërkesa e kreditorit për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit barazohet me padinë në kuptim procedural.

Në këtë konkluzion arrihet edhe po të kemi parasysh se në dispozitat e KPC përdoren termat “padi” dhe “kërkesë” për të treguar veprimin procedural me të cilin pala e interesuar, paditës apo kërkues investon gjykatën në mbrojtje të së drejtës së tij subjektive, në këtë drejtim të dyja këto akte kanë të njëjtin qëllim.

Mbetet të konkludohet se brenda kujt afati kreditori duhet t’i drejtohet dorëzanësit me kërkesën për ekzekutim të detyrueshëm të dorëzarisë dhe se me kalimin e kujt afati dorëzania shuhet. Për këtë pjesë të rregullimit të posaçëm të dorëzarisë, kur ajo përbën titull ekzekutiv, ligji ometon. Në këto kushte norma duhet të krijohet rishtazi nga gjykata nëpërmjet interpretimit me analogji, në bazë dhe për zbatim të nenit 1 paragrafi i dytë i KPC.

Kolegji çmon të marrë në analizë momentin juridik nga nis afati 6 mujor apo një vjeçar i shuarjes së dorëzarisë, momentin që shenjon fillimin e fazës së ekzekutimit të detyrueshëm dhe afatet e parashkrimit në fazën e ekzekutimit të detyrueshëm.

Momenti i nisjes së afatit të shuarjes së dorëzarisë deduktohet qartë nga neni 600 i KC, i cili përkon me momentin nga ku detyrimi i kreditorit

bëhet i kërkueshëm (në mënyrë më të zgjeruar, kjo çështje do të trajtohet në vijim).

Ky parashikim është i pajtueshëm me rregullin e përgjithshëm të sanksionuar në nenet 117 dhe 118 KC. Në këto dispozita është parashikuar se afati i parashkrimit të padisë fillon nga dita kur subjektit i ka lindur e drejta e padisë dhe në detyrimet kontraktore të lidhura me afat ekzekutimi, parashkrimi i padisë fillon nga dita kur është plotësuar ky afat. Ndërsa në rastin kur detyrimet janë pa afat, Ligjvënësi ka bërë një parashikim të posaçëm, sipas të cilit afati i shuarjes së dorëzarisë është 1 vit dhe fillon nga data e lidhjes së kontratës së dorëzarisë.

KC nuk ka një rregullim të plotë mbi parashkrimin e kërkesave për ekzekutimin e detyrueshëm të titujve ekzekutivë, por për këtë, na vjen në ndihmë neni 113 i KC, si e vetmja dispozitë që thotë diçka mbi këtë institut. [..]

Kolegji vlerëson se me një interpretim të kundërt (*per a contrario*), kërkesat për ekzekutimin e detyrueshëm të titujve ekzekutivë, që lidhen me paditë që nuk përfshihen në listën e nenit 113, do të parashkruhen brenda afateve të parashkrimit të padive respektive dhe në rastet kur kemi të bëjmë me tituj ekzekutivë, të ndryshme nga vendimet gjyqësore, rregullat mbi parashkrimin e padive do të zbatohen me analogji.

Në këtë kuptim, duke patur në konsideratë edhe nenet 11 dhe 18 të Kushtetutës, do të duhet të konkludohet se, dorëzania që është titull ekzekutiv duhet të shuhet brenda të njëjtave afate ligjore sikurse dorëzania që nuk është titull ekzekutiv. Për rrjedhojë arrihet në konkluzionin se neni 600 i KC do të interpretohet dhe zbatohet me analogji edhe për afatin ligjore të shuarjes së dorëzarisë që është titull ekzekutiv.

Nga ana tjetër, mënyra dhe mjeti se si vihet në ekzekutim kjo lloj dorëzanie nuk rregullohet nga neni 600 i Kodit Civil, por rregullohet sipas nenit 515 i KPC.[..]. Lëshimi i urdhrin të ekzekutimit nuk është momenti i fillimit të ekzekutimit të një titulli ekzekutiv. Lëshimi i urdhrin të ekzekutimit është një gjykim gracioz i cili ka për qëllim verifikimin e ekzistencës kushteve të vlefshmërisë së një titulli ekzekutiv.

Fillimi i ekzekutimit është momenti i paraqitjes së kërkesës për-mbaruesit për nisjen e ekzekutimit të detyrueshëm. Mund të ndodhë që kreditori të nxjerrë urdhrin e ekzekutimit për një titull ekzekutiv dhe më tej të mos kërkojë ekzekutimin e detyrueshëm të tij. Kjo parashikohet edhe në nenin 131/ç të KC[..]

Në vijim të këtij arsytimi, Kolegji vlerëson se çdo veprim që kreditori ndërmerr ndaj debitorit apo ndaj dorëzanesit, (padi, kërkesë për lëshim urdhri ekzekutimi, kërkesë për ekzekutim të detyrueshëm), duhet të

konsiderohet se *ipso legge* ndërpresin afatin e parashkrimit. Pra aktivizimi i ekzekutimit të dorëzanisë nga kreditori, për qëllimet e parandalimit të shuarjes së dorëzanisë, për shkak të kalimit të afatit ligjor, duhet të bëhet prej secilës formë juridiksionale të mbrojtjes së pasurisë, qoftë duke konstituuar një proces gjyqësor për lëshimin e urdhrit të ekzekutimit apo edhe nisjen e ekzekutimit të detyrueshëm të titullit ekzekutiv, me kërkesë drejtuar përmbauesit gjyqësor, mjete ligjore të cilat sipas rastit mundet të vënë në ekzekutim detyrimin kryesor ndaj debitorit kryesor apo ndaj dorëzanësit.

Nga analiza e mësipërme konkludohet se për efekt të nenit 600 të KC, do të barazohen kuptimi i kërkesëpadsisë dhe kërkesës për lëshim urdhri ekzekutimi, në rastin kur dorëzania përbën titull ekzekutiv.

Kjo do të thotë se kreditori për të parandaluar ecjen e afatit 6 mujor ose një vjeçar duhet ti drejtohet gjykatës me kërkesë për lëshimin e urdhrit të ekzekutimit brenda 6 muajve ose një viti, sipas nenit 600 të KC. Nga ky moment fillon një afat i ri 6 mujor ose njëvjeçar, brenda të cilit kreditori duhet të paraqesë kërkesën për fillimin e ekzekutimit të detyrueshëm drejtuar përmbauesit gjyqësor.

Nisur nga sa më lart, Kolegji konkludon se, për aktet që përmbajnë detyrime në të holla dhe që sipas nenit 510 të KPC janë tituj ekzekutivë, kërkesa e kreditorit për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit është e barazvlefshme, përsa i përket efekteve juridike që sjell, me padinë e ngritur sipas nenit 600 të KC.

Ndërkohë për efekt të vënies në ekzekutim të urdhërit të ekzekutimit, kërkesa drejtuar përmbauesit gjyqësor i nënshtrohet rregullave të parashikuara në nenin 113 të KC, pra kjo kërkesë i nënshtrohet një tjetër afati të përcaktuar në nenin 600 të KC.

2. Referuar neneve 597, 598, 599 dhe 600 të KC, a le gjitimohet dorëzanësi të kërkojë shuarje dorëzanie?

Dispozitat e mësipërme të KC, përcaktojnë rastet e shuarjes së dorëzanisë. Kështu rezulton se sipas Kodit shuarja e dorëzanisë ndodh për shkak të shuarjes së detyrimit kryesor (neni 597); se kreditori heq dorë nga privilegjet, pengu dhe hipoteka, për pasojë dorëzanësi shkarkohet nga detyrimi (neni 598); kreditori pranon një pasuri ose çdo gjë tjetër për pagimin e detyrimit kryesor (neni 599); plotësimi i afateve të parashkrimit prej gjashtë muajsh apo një viti (neni 600).

[..]

Ndër qëllimet e kontratës së dorëzarisë është dhënia e garancisë se debitori do të përmbushë detyrimin në kohën, mënyrën dhe kushtet e caktuara. Në këtë marrëdhënie me kreditorin, dorëzanesi nuk ka një të drejtë të tij subjektive dhe konkrete, por ai gjendet në çdo moment i riskuar në të drejtat pasurore sepse eventualisht debitori mund të ndodhet në kushtet e pamundësisë për të përmbushur detyrimin kryesor. Në këto kushte, për të mbrojtur dorëzanesin nga ky risk i “pafund”, ligji ka parashikuar edhe rastet e shuarjes së detyrimit të tij.

Kështu, megjithëse nenet 597 deri 599 të KC nuk parashikojnë në mënyrë të shprehur të drejtën e dorëzanesit për të kërkuar gjyqësisht shuarjen e dorëzarisë, kjo e drejtë del nga përmbajtja e nenit 592 të KC, [...] E thënë ndryshe, për të parashtruar një kërkim është e nevojshme që subjekti të ketë interes. Ky interes prezumon kërkesën e subjektit drejtuar gjykatës me qëllim njohjen ose rivendosjen në vend të së drejtës së cenuar, mohuar apo shkelur nga një subjekt tjetër, të cilin ai e thërret në gjykim. Kërkimi për njohjen ose rivendosjen në vend të së drejtës së cenuar, shkelur apo mohuar është legjitim vetëm nëse parashtrohet nga ai të cilit i përket e drejta subjektive e cenuar, shkelur apo mohuar (legjitimiteti aktiv), dhe vetëm kundër atij që me sjelljen apo veprimet e tij ka cenuar, shkelur apo mohuar të drejtën subjektive të palës tjetër (legjitimiteti pasiv). Ndaj edhe dorëzanesi gëzon legjitimitet aktiv për të investuar gjykatën me padi me objekt “shuarjen e dorëzarisë”. Tek e fundit dorëzanesi është palë në këtë veprim juridik sipas nenit 585 të KC dhe për rrjedhojë gëzon të drejtën e mbrojtjes ligjore duke qenë në pozitën e palës paditëse, pra ka legjitimitet aktiv.

Sipas teorisë bazë të së drejtës kushtetuese, të të drejtave të njeriut, të së drejtës civile dhe e së drejtës procedurale civile, kushdo që pretendon se cenohet në të drejtat e tij kushtetuese apo ligjore mundet t’i drejtohet gjykatës. Ky parim absolut i aksesit në drejtësi është në gjendje që të zgjidhë pikëpyetjen e shtruar për njësim nga Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë.

Sigurisht që askush më shumë se dorëzanesi nuk është i interesuar dhe mundet të legjitimohet aktivisht në gjykatë për të kërkuar shuarjen e dorëzarisë. Debitori kryesor nuk mundet të ketë interes për t’iu drejtuar gjykatës, pasi me një dorëzani efektive ai ka siguri që detyrimi i marrë përsipër do të përmbushet kundrejt kreditorit. Nga ana tjetër kreditori nuk mundet të kërkojë diçka të tillë në gjykatë, pasi ai nuk mundet të ketë interes që të pakësojë mjetet ligjore që garantojnë realizimin e kredisë së tij. Të tretët janë krejt indiferent në këtë çështje. E për rrjedhojë përgjigja e pyetjes së Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë mbetet e padyshimtë se vetëm

dhe ekskluzivisht dorëzanësi mundet të kërkojë në gjykatë me padi njohje shuarjen e dorëzanisë.

Në një rast ku paditës është dorëzanësi nuk jemi përpara ndërgjyqësisë së detyrueshme, pra dorëzanësi nuk është i detyruar të thërrasë si të paditur njëherazi kreditorin dhe debitorin. Sikurse u analizua në pjesën hyrëse, kontrata e dorëzanisë lidhet midis dorëzanësit dhe kreditorit, marrëdhënia juridike lind midis tyre dhe si rregull debitori mbetet i palidhur me këtë marrëdhënie juridike.

Nga ana tjetër, dorëzanësi legjitimohet të kërkojë shuarjen e dorëzanisë, edhe përmes prapësimit gjyqësor, në ato gjykime ku është thirrur në cilësinë e palës së paditur. Kjo deduktohet nga rregulli i përgjithshëm procedural civil, se barrën e paraqitjes së fakteve shuese, penguese apo ndryshuese të së drejtës së paditësit dhe barrën e provës për këto fakte, në një proces civil, e ka pala e paditur.

Dorëzania është një veprim juridik, pra konsiston në një manifestim të drejtpërdrejtë të vullnetit me synimin për të arritur pasoja juridike të caktuara, më konkretisht për: krijimin e një situatë të re (e një marrëdhënie juridike të re); disiplinimin e një situatë tashmë ekzistuese, (një marrëdhënie juridike që ekziston); mbarimin/shuarjen e një situatë tashmë ekzistuese, atëherë janë të zbatueshme dispozitat materiale që parashikon Kodi Civil, nenet 79 e vijues të tij, sikundër edhe jurisprudenca e Kolegjeve të Bashkuara e manifestuar në vendimet unifikuese.

Në rastet kur kontrata e dorëzanisë gjendet e integruar apo në formën e një kontrate bankare, ose kontratë nga një institucion financiar jobankar, akte të cilat janë tituj ekzekutiv, mjetet e mbrojtjes të së drejtave të dorëzanësit përputhen me mjetet e mbrojtjes kundër ekzekutimit të detyrimeve të përcaktuara në nenet 609 e vijues të KPC. Këtu përmendim: padinë për pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv sipas nenit 609; ankimin për kundërshtimin e veprimeve përmbarimore sipas nenit 610 dhe padinë për kërkimin e sendit nga personi i tretë neni 612.

Në nenin 609 të KPC parashikohet se: [...] Pra, kërkimi i pavlefshmërisë së pjeshme apo të plotë të titullit ekzekutiv është një nga mjetet e mbrojtjes së debitorit kundër ekzekutimit të vendimeve gjyqësore civile.

Titulli ekzekutiv është akti përmes të cilit legjitimohet kërkesa për nisjen e procedurës së ekzekutimit të detyrueshëm. Kushtet e titullit ekzekutiv konsistojnë në ekzistencën e së drejtës materiale, e drejtë e cila duhet të jetë e sigurt, e përcaktuar dhe e kërkueshme. Nga ana tjetër nëse kundërshtohet titulli ekzekutiv për pavlefshmëri, bazuar në nenin 609 të KPC, kërkohet të kundërshtohet tërësisht ose pjesërisht vetë e drejta e përfshirë në të. Në këtë kuadër, Kolegji vlerëson se, mjete procedural

me të cilin dorëzanësi mund të kërkojë shuarjen e dorëzarisë, në ato raste kur kjo e fundit përbën titull ekzekutiv është kërkespadija me objekt “*pavlefshmëri titulli ekzekutiv, kontratë dorëzanie*”.

Mbi këtë analizë, Kolegji konkludon se, referuar përcaktimeve të neneve 597, 598, 599 dhe 600 të KC, dorëzanësi legjitimohet të kërkojë shuarjen e dorëzarisë me padi të tij, apo ta prapësojë atë në një proces gjyqësor ku është thirrur si i paditur me kërkimin e paditësit për përmbushjen e këtij detyrimi.

Për aktet që janë tituj ekzekutivë, mjeti procedural me të cilin dorëzanësi mund të kërkojë shuarjen e dorëzarisë është padia për “*Pavlefshmërinë e këtij titulli*”, përsa i takon detyrimin të dorëzarisë, sipas nenit 609 të KPC.

3. Afati 6 mujor, (neni 600 KC), është afat prekluziv apo afat parashkrimi ?

Neni 600 i KC, përmban në vetvete dy afate për shuarjen e dorëzarisë, afatin gjashtë mujor që nis të llogaritet “*nga dita e mbarimit të afatit të ekzekutimit të detyrimit*” dhe afatin një vjeçar që nis të llogaritet “*nga dita e lidhjes së kontratës së dorëzarisë*”. Për të sqaruar natyrën juridike të këtij afati, Kolegji çmon të trajtojë dy institute të së drejtës civile materiale, parashkrimin dhe dekadencën, kuptimin dhe dallimet midis tyre.

[..]

Parashkrimi është një fakt juridik i kategorisë së ngjarjeve me vërtetimin e të cilit vijnë pasoja me natyrë shuese, pasoja këto të lidhura me të drejtën e përdorimit të njërit prej mjeteve bazë dhe më të rëndësishme të mbrojtjes së të drejtave civile-padisë. Ligji duke u njohur personave të drejtën subjektive për t’iu drejtuar gjykatës me anën e padisë, njëkohësisht, e kufizon ushtrimin e kësaj të drejte me afate të caktuara kohore, të gjykuara të arsyeshme dhe të mjaftueshme nga ligjvënësi për ushtrimin e kësaj të drejte.

Mosushtrimi i të drejtës brenda këtyre afateve bën që subjekti të humbasë të drejtën për t’iu drejtuar gjykatës, pra të humbasë të drejtën për të detyruar palën tjetër të përmbushë detyrimin e saj nëpërmjet një vendimi gjyqësor.

Elementet përbërëse të parashkrimit janë dy: mosveprimi i titullarit (*mbajtësit*) të së drejtës subjektive dhe kalimi i kohës brenda të cilës ai duhet ta kishte ushtruar këtë të drejtë. Pra, parashkrimi është humbja e të drejtës së padisë për shkak të kalimit të afateve të përcaktuara në ligj. Parashkrimi shues sjell shuarjen e të drejtës subjektive. Arsyeja për të cilin rregullimi juridik e lidh me shkaqet jo të arsyeshme të titullarit shuarjen

e së drejtës subjektive qëndron në nevojën e sigurisë së marrëdhënieve juridike. Kur një e drejtë subjektive nuk ushtrohet, tek njerëzit formohet bindja që ajo nuk ekziston ose se është braktisur.

Sipas nenit 117 të KC, [...]Për lloje të ndryshme marrëdhëniesh e drejta e padisë lind në kohë të ndryshme. Në detyrimet kontraktore të lidhura me afat ekzekutimi, parashkrimi i padisë fillon nga dita kur është plotësuar ky afat dhe kur detyrimi është i përbërë nga pagesa periodike, për secilën prej tyre afati i parashkrimit fillon të ecë në mënyrë të veçantë. Për detyrimet kontraktore të lidhura pa afat dhe për detyrimet që ekzekutohen me kërkesën e kreditorit, afati i parashkrimit fillon nga dita kur ka lindur detyrimi.

Mund të ndodhë që para se të fillojë të ecë afati i parashkrimit ose pasi afati ka filluar të ecë, të vërtetohen rrethana të cilat pengojnë titullarin e së drejtës për të realizuar të drejtën e tij subjektive nëpërmjet ngritjes së padisë dhe të cilat pezullojnë ecjen e afatit.

Pezullimi i parashkrimit konsiston në mosfillimin ose mosecjen e afatit të parashkrimit për sa kohë ekziston rrethana (*ose rrethanat*) që nuk e lejojnë titullarin e të drejtës të paraqesë padinë dhe vetëm pas rënies së tij, afati vazhdon të ecë. Nëse koha e mbetur nga afati i parashkrimit, pas zhdukjes së shkakut pezullues, është më e shkurtër se gjashtë muaj, ajo zgjatet deri në gjashtë muaj. Shkaqet e pezullimit të parashkrimit parashikohen në mënyrë të shprehur dhe shteruese nga neni 129 i KC.

Gjithashtu në ligj njihet edhe instituti i ndërprerjes së afatit të parashkrimit. Ndërprerja e parashkrimit është rrethana e cila pengon ecjen e afatit dhe koha e kaluar përpara vërtetimit të rrethanës/rrethanave që sjell ndërprerjen nuk llogaritet dhe pas zhdukjes së shkakut ndërprerës fillon të ecë një afat i ri parashkrimi. Rastet e ndërprerjes së afatit të parashkrimit parashikohen në nenin 131 të KC.

Nga ana tjetër, KC në nenin 137 e vijues, ka parashikuar edhe institutin e afatit prekluziv dhe dekadent të të drejtave subjektive. Ndryshe nga kalimi i afatit të parashkrimit shues, me kalimin e afatit prekluziv apo dekadent, në rastet e parashikuara nga ligji, shuhet e drejta subjektive në vetvete. Në këtë rast, pasiviteti i titullarit të së drejtës, nuk ka si pasojë vetëm humbjen e së drejtës për të ngritur padi në gjykatë, por sjell një pasojë edhe më të rëndë, që është ajo e humbjes në tërësi të së drejtës subjektive. Pra, për efekt të ligjit, titullari i së drejtës nuk konsiderohet më se i përket ajo e drejtë

Duke u bazuar në këtë dallim midis dy instituteve, rrjedhin disa pasoja juridike. Nga e drejta për të prapsuar parashkrimin e padisë, pra shuarjen e të drejtës së subjektit titullar për mbrojtje shtetërore, debitori, ndaj të

cilit ushtrohet forca shtrënguese e shtetit, mund të heqë dorë pasi të jetë plotësuar afati i tij (neni 126 i KC). Kjo pasi e drejta subjektive e kreditorit edhe në këtë rast gjithësesi ekziston dhe debitori mund ta realizojë në çdo kohë qoftë edhe vullnetarisht.

Po ashtu, debitori nuk mund të pretendojë kthimin e shumës së parave apo të sendit të dhënë vullnetarisht, pas kalimit të këtij afati, sepse detyrimi i tij karshi kreditorit në vetvete nuk është shuar (neni 128 i KC). Afati i parashkrimit nuk mund të merret parasysh nga gjykata, por vetëm me kërkesën e palës së interesuar (neni 125 i KC). Nga ana tjetër, nga afati prekluziv palët nuk mund të heqin dorë pas plotësimit të tij. Shuarja e së drejtës subjektive ndodh *ipso factum*, me kalimin e afatit, pavarësisht vullnetit të palëve (neni 139 i KC).

Afati prekluziv, duke qenë se lidhet me vetë ekzistencën e së drejtës subjektive, merret parasysh nga gjykata kryesisht (neni 140 i KC).

Kolegji vijon se, ndryshimi midis parashkrimit dhe prekluzivitetit qëndron edhe te fakti nëse afatet mund të pezullohen, ndërpriten apo rifillojnë. Parashkrimi kërkon pasivitetin e pajustificuar të titullarit të së drejtës, që do të thotë se ky institut nuk vepron në rast se ai ka një arsye objektive që justifikon pasivitetin e tij. Në rast se ndodhemi përpara një situatë të tillë, do të zbatohen rregullat e pezullimit dhe ndërprerjes së parashkrimit.

Prekluziviteti nga ana tjetër, përkon në afate të prera, strikte, të cilat as nuk mund të ndërpriten apo të pezullohen, me përjashtim të rasteve kur ligji e parashikon shprehimisht një gjë të tillë.

Duke iu kthyer çështjes konkrete, në nenin 600 të KC, Ligjvënësi ka përdorur termin “shuhet”, në lidhje me të drejtën e kreditorit që nuk ushtrohet për të ekzekutuar detyrimin ndaj dorëzanësit brenda afatit të parashikuar në të dhe Kolegji vlerëson se kjo ka sjellë më së shumti paqartësinë lidhur me këtë afat.

Pavarësisht terminologjisë së përdorur në ligj, në konsideratë të kuptimit dhe dallimeve midis dy instituteve të trajtuara më sipër, Kolegji vlerëson se afati i parashikuar në nenin 600 të Kodit Civil, është një afat parashkrimi.

Së pari, Kolegji bazohet tek fakti se ky afat lidhet me ushtrimin e të drejtës së padisë së kreditorit ndaj dorëzanësit dhe referuar parashikimit të nenit 112 të KC, shuarja e të drejtës së padisë ndodh kur ajo nuk ushtrohet brenda afatit të caktuar të parashkrimit.

Gjithashtu, Kolegji vlerëson të bëjë edhe një interpretim historik të dispozitave që kanë normuar institutin e parashkrimit, duke i parë ato në mënyrë sistematike, me regjimin juridik të shuarjes së dorëzanisë ndër vite.

Në planin historik, legjislacioni shqiptar e ka njohur dhe rregulluar, institutin e parashkrimit në mënyrë të vazhdueshme.

[..] Në vijim të kësaj analize, Kolegji evidenton faktin se prekluziviteti, si institut i së drejtës civile, në legjislacionin shqipëtar është parashikuar për herë të parë nga Kodi Civil i vitit 1994, nenet 140 – 137, duke munguar në legjislacionet e mëparshme. Kolegji, ka analizuar më lart dhe risjell në vëmendje se neni 600 i KC i sotëm është pothuaj i njëjtë edhe në terminologji me nenin 133 të ligjit nr. 2359, datë 15.11.1956 “Mbi veprimet juridike dhe detyrimet” [..]

Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, referoi se është në diskrecionin e ligjvënësit që të zgjedhë nëse norma që kanë qenë parashikuar në legjislacionin e mëparshëm, do të rikthehen në fuqi apo jo. Po sipas arsyetimit të mësipërm, nëse ligjvënësi vendos t'i riktheje këto norma në fuqi, duke i parashikuar në mënyrë identike në ligjin e ri që miraton, konsiderohet se norma e re ruan të njëjtin kuptim, sic i ishte dhënë nga jurisprudenca dhe doktrina juridike e kohës.

Kolegji vlerëson se do të përbënte *non sens* juridik që e njëjta normë me përmbajtje identike të kishte kuptime të ndryshme në kohë të ndryshme. Për këtë arsye, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, duke respektuar zgjedhjen e ligjvënësit, si edhe duke e lidhur me parimet kushtetuese të sigurisë juridike dhe të barazisë para ligjit, çmon se neni 600 duhet të këtë të njëjtin kuptim që ka pasur neni 133 i LVJD. Përveç mungesës së parashikimeve ligjore, mbi prekluzivitetin e të drejtave, [..] Për rrjedhojë terminologjia e nenit 133 të LVJD, si për termin “*shuhet*”, ashtu edhe për afatin 6 mujor ka pasur në konsideratë afate parashkrimi dhe jo prekluziviteti.

Në vijim të analizës së tij, Kolegji Civil, analizon se përdorimi i termit “*shuhet*”, nga ligjvënësi në përmbajtjen e KC, si rregull, prezumohet se përdororet në një kuptim të caktuar dhe të njëjtë, me përjashtim të rasteve kur nga konteksti del se është përdorur në një tjetër kuptim.

Në KC, termi “*shuhet*”, përdoret në disa dispozita, nenet 112, 526, 527, 583, 597, 600, 634, 763, 955, 1033 etj.

Nga përmbajtja dhe konteksti i këtyre dispozitave, rezulton se parashikimet e disa neneve, konkretisht 526 e 527, (pamundësia e ekzekutimit), 583, (shuarja e hipotekës) 597, 763, (shuarja e dhurimit), dhe 1033 nuk kanë të bëjnë me afate dhe për rrjedhojë nuk kanë vlerë të merren në konsideratë për analizë nga ky Kolegji.

Nga dispozita të tjera, konkretisht nga neni 112 i KC, rezulton se duke na dhënë pikërisht kuptimin e parashkrimit të padisë, ligji përdor termin “*shuhet*”, [..] Si konstatohet, vetë neni 112 përdor termin “*shuhet*”, i njëjti term i cili përdoret nga ligjvënësi edhe në nenin 600 të KC. Për rrjedhojë,

duke qenë se në këto dy dispozita kemi të bëjme me afate, llogjika interpretuese kërkon që ky term të ketë kuptim të njëjtë, në të dyja këto norma. Pra, e thënë ndryshe, ligjëvënësi, duke përdor termin “shuhet” në nenin 600 të KC, ka pasur në konsideratë afatin e parashkrimit për të cilin përdoret i njëjti term.

Konkluzioni si më sipër përforcohet edhe nga fakti se në nenet 137-140 të KC, që trajtojnë prekluzivitetin, nuk përdoret për asnjë moment termin “shuhet”.

[..] Krahas interpretimit historik, Kolegji Civil, çmon të analizojë përmbajtjen e nenit 600 të KC, në mënyrë sistematike edhe në raport me dispozita të tjera të KC. Kështu, nga përmbajtja e neneve 115, shkronja “a” dhe “c”, nenit 129/d, 130, 312 dhe 313, 866 etj., rezulton se afatet 6 mujore dhe një vjeçare janë si rregull afate parashkrimi.

Kolegji çmon të theksojë se gjatësia e afateve nuk mund të jetë gjithmonë një kriter kategorik ndarës, por shërben si tregues, në rastet kur ligji ndjek të njëjtën logjikë në përcaktimin e afateve.

Nga ana tjetër, Kolegji sjell në vëmendje nenin 133 të KC në fuqi i cili [..] Kjo dispozitë që parashikon efektet e ndërprerjes së parashkrimit, sipas rasteve të nenit 131 të KC, i shtrin efektet e saj si për debitorin kryesor, ashtu edhe për dorëzanësin. Nëse Kolegji Civil, bazuar vetëm në termin “shuhet” do të konsideronte afatin 6 mujor në nenin 600, si një afat prekluziv, atëherë kjo do të sillte që neni 133 i KC, të mbetej pa fuqi juridike, pasi sikurse u analizua më sipër, instituti i ndërprerjes gjen zbatim vetëm për afatet e parashkrimit.

Për rrjedhojë, Kolegji Civil, duhet që të bëjë një interpretim të harmonizuar të këtyre normave dhe e vetmja mënyrë që këto dy dispozita të KC të interpretohen në mënyrë pajtuese së bashku është që afatet e nenit 600 të konsiderohen si afate parashkrimi.

Në vijim të këtij arsytimi, Kolegji arrin në konkluzionin se termi “shuhet” në nenin 600 të Kodit është përdorur për t’ju referuar parashkrimit dhe jo prekluzivitetit apo dekadencës. E njëjta logjikë vlen edhe për afatin 1 vjeçar të parashikuar në fjalinë e dytë të kësaj dispozite. Ndryshimi midis tyre qëndron vetëm nga natyra e detyrimit, nëse jemi para detyrimeve me afat ekzekutimi ose jo.

Për sa më lart, Kolegji konkludon se, afati 6 (gjashtë) mujor i përcaktuar në nenin 600 të KC është një afat që lidhet me shuarjen e të drejtës për të përdorur mjetin procedural, padinë, për realizimin e të drejtës, dhe jo me humbjen e vetë të drejtës subjektive. Si i tillë ky është afat parashkrimi dhe jo prekluziv.

4. Referuar neneve 589, 590 dhe 591 të KC, a barazohet cilësia e dorëzanësit me atë të debitorit? Nëso po, gjatë cilës fazë mund të barazohen këto dy cilësi?

Nga analiza e ligjeve shqiptare dhe europiane, të hulumtuara për qëllimet e këtij vendimi, Kolegji vlerëson se ka dy lloje të dorëzanisë, duke marrë si kriter kategorizimi, aktivizimin e përgjegjësisë së dorëzanësit kundrejt kreditorit. Në fakt të gjitha modelet ligjore të studiuara i njohin të dy kategoritë dhe llojet e ndryshme të dorëzanisë, por mënyra se si janë normat e formuluar ndryshojnë.

[..] Sa më lart, Kolegji vlerëson se përgjigja e kësaj pyetje të shtruar për njësimin e praktikës gjyqësore, duke nënkuptuar këtu pjesën e parë të pyetjes, zgjidhet duke kuptuar se kë model ligjor dorëzanie ka zgjedhur legjislatori shqiptar. Pjesa tjetër e pyetjes do të zgjidhet duke pasur parasysh konkluzionin mbi pjesën e parë të çështjes së zgjidhur tashmë.

Në vijim të këtij arsyetimi, Kolegji vlerëson të marrë në analizë në planin historik dhe krahasimor, se si është rregulluar kjo çështje, në legjislacionin shqiptar dhe atë europian.

[..] Ndryshe nga Kodi Civil i vitit 1929, ligji civil i parë, pas hyrjes në fuqi të Kushtetutës së vitit 1946, parashikoi se si rregull kontrata e dorëzanisë do të krijojë marrëdhënien e dorëzanisë solidare.[..]I njëjti regjim juridik i dorëzanisë solidare u parashikua edhe në Kodin Civil të vitit 1981.

[..]

Dispozita në fuqi e KC [..] që rregullon aktivizimin dhe llojin e përgjegjësisë së dorëzanësit kundrejt kreditorit është neni 590 i[..] Pas kësaj analize historike dhe krahasimore e llojit të përgjegjësisë së dorëzanësit kundrejt kreditorit, është e thjeshtë për të konkluduar se KC në fuqi, sikurse ligji civil shqiptar i vitit 1956 e 1981 dhe ligji civil italian, prezumojnë se dorëzania, në mungesë të një marrëveshje që do ta regjojë atë sipas modelit subsidiar, është solidare.

Në veçanti, Kolegji çmon të verë theksin tek fjalja e dytë e nenit 590 të Kodit Civil, [..] Kjo do të thotë se si rregull, përveç rastit kur palët parashikojnë ndryshe, nga momenti i rënies në morë të debitorit kryesor, ky i fundit dhe dorëzanësi i kreditorit përgjigjen solidarisht para tij për përmbushjen e detyrimit. Kreditori mundet të zgjedhë ndjekjen e secilës prej rrugëve apo mjeteve ligjore për ekzekutimin e detyrimit ndaj debitorit dhe dorëzanësit, i cili nga ai moment përgjigjet sikur të jetë bashkëdebitor solidar. I vetmi kufi për përgjegjësinë solidare të dorëzanësit është paragrafi i dytë i nenit 589 të KC, i cili parashikon se dorëzania që kalon detyrimin ose që jepet në kushte më të rënda se detyrimi kryesor, është e vlefshme vetëm deri në kufijtë e këtij të fundit.

Në kuptim të neneve 589, 590 dhe 591, debitori kryesor dhe dorëzanësi janë në pozita të barasvlefshme përsa i përket detyrimit kryesor edhe në drejtim të pagimit të kamatës, shpërblimit të dëmit nga vonesa, apo edhe të shpenzimeve të tjera. Njëherazi debitori dhe dorëzanësi kanë një marrëdhënie solidariteti për ekzekutimin e detyrimit, duke i lejuar kreditorit të paraqesë padi kundër të dyve njëkohësisht.

Aktivizimi i përgjegjësisë solidare të dorëzanësit, krahas asaj të debitorit kryesor, do të lindë në momentin kur detyrimi është maturuar, apo kur afati për të përmbushur detyrimin ka mbaruar dhe debitori kryesor ka rënë në morë. Kjo nuk duhet të çojë në konkluzionin se kontrata e dorëzanisë i jep efektet apo hyn në fuqi në momentin kur debitori kryesor bie në morë apo detyrimi bëhet i kërkueshëm.

Në të vërtetë kontrata e dorëzanisë është kontratë konsensuale, që do të thotë se ajo hyn në fuqi në momentin e nënshkrimit dhe perfeksionimit të saj sipas ligjit, por përgjegjësia solidare e dorëzanësit kundrejt kreditorit dhe krahas debitorit kryesor do të varet nga vërtetimi i kushtit pezullues, që do të thotë maturimi i detyrimit apo rënia në morë e debitorit kryesor. Pikërisht ky është edhe momenti që nis të ecin afatet e parashkrimit të parashikuara në dy paragrafët e nenit 600 të KC.

Kolegji vlerëson se cilësia e dorëzanësit barazohet me cilësinë e debitorit kryesor për shkak të modelit të dorëzanisë solidare që ligji civil shqiptar ka parashikuar. Por barazimi i cilësisë së dorëzanësit dhe debitorit kryesor nuk ndodh *apriori* dhe ndodh ndryshe sipas llojit të dorëzanisë së zgjedhur nga palët në kontratën e dorëzanisë.

Në dorëzaninë solidare, kur palët nuk kanë parashikuar ndryshe në kontratë, cilësia e dorëzanësit do të barazohet me cilësinë e debitorit kryesor për llogari të përmbushjes së detyrimit kundrejt kreditorit, në momentin kur detyrimi maturohet dhe debitori kryesor bie në morë.

Nga ana tjetër, nëse dorëzania është përcaktuar në kontratë nga palët si dorëzani subsidiare, atëherë cilësia e dorëzanësit do të barazohet me cilësinë e debitorit kryesor për llogari të përmbushjes së detyrimit kundrejt kreditorit, vetëm në momentin kur kreditori ka shteruar të gjitha mjetet e gjurmimit të pasurisë së debitorit kryesor dhe ka qenë e pamundur për të ekzekutimi i kredisë.

Në nenin 595 të KC [..]*Ratio legis* e kësaj dispozite është se dorëzanësi e përmbush detyrimin, në rastet kur kreditori i drejtohet atij duke e vënë në dijeni se nuk është përmbushur detyrimi nga debitori sipas kontratës. Në këtë rast kreditori nuk paraqet padi kundër tij, por e njofton në një mënyrë tjetër, me një veprim apo mjet tjetër juridik. Ndërkohë, dorëzanësi që përmbush

detyrimin në vend të debitorit kryesor ka të drejtë që t'i kundrejtojë kreditorit të gjitha prapsmet që mund t'i kundrejtonte vetë debitori, si dhe të kërkojë kompensimet që kreditori i detyrohet debitorit edhe sikur debitori të ketë hequr dorë nga e drejta ose të ketë pranuar detyrimin.

Në vijim të këtij arsyetimi, Kolegji vlerëson se kontrata e dorëzarisë fillon të sjellë efektet e parashikuara në ligj që në momentin e lidhjes së saj dhe cilësia e debitorit dhe e dorëzansit barazohet në momentin që detyrimi bëhet i kërkueshëm. Në këtë moment, si rregull, kreditori mund t'i drejtohet si debitorit, ashtu edhe dorëzansit, përveç kur palët kanë disponuar ndryshe në kontratën e dorëzarisë.

Nga sa më sipër, Kolegji konkludon se, kontrata e dorëzarisë fillon të japi efektet e parashikuara në ligj që në momentin e lidhjes së saj dhe cilësia e debitorit dhe dorëzansit barazohet në momentin që detyrimi bëhet i kërkueshëm. Në këtë moment, si rregull, kreditori mund t'i drejtohet si debitorit ashtu edhe dorëzansit.

Referuar neneve 589, 590 dhe 591 të KC, cilësia e dorëzansit me atë të debitorit barazohen vetëm për pjesën e detyrimit, radhën e ekzekutimit dhe ndarjen e detyrimit mes disa dorëzansave, si palët mund të kenë përcaktuar në kontratën e dorëzarisë.

[...]

Zgjidhja e çështjes objekt shqyrtimi.

[..] Në analizë të këtyre fakteve Kolegji çmon se marrëdhënia e krijuar mes ndërgjyqësave është një marrëdhënie dorëzanie, në të cilën dorëzansi dhe debitori përgjigjen solidarisht dhe në të njëjtën kohë ndaj kreditorit. Afati për ekzekutimin e detyrimit ka qenë data 17.01.2010.

Pasi është vënë në dijeni nga banka për qënien në vonesë në shlyerjen e detyrimit, pas datës 02.06.2010, debitori ka shlyer një pjesë të këtij detyrimi, duke kryer gjithësej dhjetë pagesa deri në datën 27.12.2010. Pra, nga dita e maturimit të kredisë deri në momentin e dorëzimit të dosjes pranë përmbarusit gjyqësor, personi i tretë, [..], në cilësinë e debitorit, ka kryer disa pagesa duke nisur nga data 08.03.2010 në vazhdim deri në datën 27.12.2010.

Për këtë arsye, në këtë periudhë kohore kur debitori ka vijuar të kryejë pagesa, afati i parashkrimit është ndërprerë, në kuptim të nenit 131, shkronja a) dhe nenit 133 të KC. Kolegji vlerëson se debitori dhe dorëzansi si debitor solidar, me veprimet e mësipërme kanë njohur detyrimin, fakti i cili referuar nenit 131, shkronja a) të Kl ka sjellë ndërprerjen e parashkrimit. Në vijim ka nisur një afat i ri parashkrimi konform nenit 134 të KC.

Në këto kushte, pala e paditur, [...] në momentin që ka kërkuar në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Tiranë lëshimin e urdhërit të ekzekutimit, në muajin mars të vitit 2011 ndodhej brenda afatit të parashkrimit prej gjashtë muajsh sipas përcaktimit të nenit 600 të KC.

Për sa më sipër, ky Kolegj, vlerëson se vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë është marrë në zbatim të drejtë të ligjit procedural dhe material, si i tillë duhet të lihet në fuqi. Në zbatim të paragrafit të dytë të nenit 485 të KPC ky vendim që njëson praktikën gjyqësore botohet në Fletoren Zyrtare.

Fatura e energjisë elektrike si titull ekzekutiv: Vendim Njësues nr. 00-2024-5438(191), datë 18.04.2024

Fatura e energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik të faturuar nga shoqëria e shpërndarjes së energjisë elektrike sipas ligjit nr.9072, datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar me ligjin nr.10362, datë 16.12.2010, dhe ajo e lëshuar sipas Ligjit nr.43/2015 “Për sektorin e energjisë elektrike”, si dhe akteve nënligjore të ERE, të dala në zbatim të secilit ligj në këtë fushë, ka cilësinë e titullit ekzekutiv.

Fjalë kyçe: titull ekzekutiv, fatura e energjisë elektrike, dëm ekonomik

Rrethanat e çështjes:

Rezulton se paditësi, si abonent jofamiljar, ka lidhur një kontratë furnizimi nr.138694, me palën e paditur shoqëria C.E.Z. Shpërndarje SH.A., (OSHEE Group SH.A.) për furnizimin me energji elektrike të lokalit që ka [...]. Sipas kontratës rezulton se furnizuesi (i padituri) ka marrë përsipër që të furnizojë paditësin me energji elektrike dhe ky i fundit të paguajë detyrimin e shprehur në faturën mujore sipas energjisë elektrike të harxhuar efektivisht. [...] Në datën 20.10.2011, pala e paditur ka ushtruar kontroll në lokalitetin e paditësit[...] dhe ka mbajtur procesverbalin me numër serie 0066095, i cili nuk ka nënshkrimin e palës paditëse [...] rezulton se tek abonenti, gjatë kontrollit është konstatuar një linjë e dytë, në momentin që limitatori ishte i stakuar ekspresi i kafesë në ambient rezultonte me energji elektrike. Në procesverbal është konstatuar se dëmi ekonomik është 20.000 këh.

Mbi bazën e këtij procesverbal [...] shoqëria [...] i ka faturuar si energji të pamatur dëmin ekonomik 10,000 këh për periudhën 13.10.2011-30.10.2011 në shumën 146.400 lekë.

Pala paditëse, duke mos qënë darkord me këtë faturim, ka [...] kërkuar

pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv që është fatura e energjisë elektrike [..].

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lushnjë, me vendimin [..] ka vendosur:

“Pranimin e kërkesë padisë së paraqitur nga paditësi. Heqjen e detyrimit të parashikuar në faturën tatimore të shitjes së energjisë elektrike [..], për periudhën e faturimit 13.10.2011-30.10.2011, si energji e pamatur në shumën 146,400 (njëqind e dyzet e gjashtë mijë e katërqind) lekë, që i ka faturuar pala e paditur [..]”

Gjykata e Apelit Vlorë, me vendimin [..] ka vendosur: *“Lënien në fuqi të vendimit nr.458(64-2014-1105), datë 07.07.2014, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lushnjë.”*

[..]

Arsyetimi i Kolegjit:

Procedura e gjykimit në Gjykatën e Lartë dhe nevoja për njësimin e praktikës gjyqësore

Kolegji Civil [..] vlerësoi se në rastin konkret, shtroheshin për zgjidhje disa çështje ligjore, në lidhje me interpretimin e ligjit nr.9072/2003 mbi kuptimin e institutit të dëmit ekonomik të llogaritur nga furnizuesi i energjisë elektrike, në faturën tatimore të konsumit të energjisë elektrike, dhe të cilësisë së tij si titull ekzekutiv, si pjesë e faturës së energjisë elektrike. Duke qenë se ligji nr.9073/2003 aktualisht është shfuqizuar nga ligji nr.43/2015, Kolegji vlerësoi të analizojë në unitet të dyja këto ligje në lidhje me institutin e dëmit ekonomike dhe faturimin e tij në faturën tatimore të energjisë elektrike pasi kjo e fundit vazhdon të trajtohet si titulli ekzekutiv sipas të njëjtit ligj që është ai me nr.8662/2002.

Ligji nr.9072 dt.22.05.2003 ka parashikuar ndër të tjera edhe situatat e përfitimit të energjisë elektrike nga konsumatorët pa kontratë, në cënim të aparatëve matës, jashtë tyre ose në cënim të rrjetit të shpërndarjes duke i konsideruar ato si fakte të paligjshme që nxisin përlllogaritjen e dëmit ekonomike të shkaktuar shoqërisë shpërndarëse pasi energjia është përfituar në kundërshtim me ligjin. [..] Në zbatim të këtij ligji, ERE nxorri vendimin nr.42, datë 22.4.2011 për metodologjinë e llogaritjes së dëmeve, duke e individualizuar atë me sasi standarde, që i referohej konsumit mesatar vjetor të një konsumatori tipik të kategorisë, ku përfshihen subjekti i dyshuar për shkaktimin e dëmit si pasojë e ndërhyrjes në rrjet. Ky vendim është ndryshuar nga ai nr.109/2012

Aktualisht me ligjin nr.43/2015 dt.30.04.2015 “Për sektorin e energjisë elektrike” është shfuqizuar ligji nr.9072 dt.22.05.2003. [..] Duke mbajtur në konsideratë këto parashikime ligjore, ndryshimet e tyre

ndër vite, vendimet e Gjykatës Kushtetuese që në mënyrë konstate ka refuzuar kërkesat e gjykatave për konstatimin si antikushtetuese të ligjit nr.8662/2002 dhe nenit 51/14 të ligjit nr.9072/2003, pas një studimi paraprak, Kolegji konstatoi se në praktikën e gjykatave më të ulëta si dhe në Gjykatën e Lartë janë hasur probleme në lidhje me interpretimin e ligjit në këtë drejtim dhe mbahen qëndrime të ndryshme lidhur me cilësinë si titull ekzekutiv të faturës së energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik, të cilat nxisin nevojën për kalimin e çështjes për njesim.

Në qëndrimin e parë, -jurisprudenca e gjykatave-, siç është dhe rasti në shqyrtim, mbështet arsyetimin se vlera e detyrimit e pasqyruar si pasojë e dëmit ekonomik në faturën e energjisë elektrike, nuk mund të jetë pjesë e faturës. Sipas këtij qëndrimi OSHEE nuk ka të drejtë që të përcaktojë vetë se sa është vlera e dëmit të shkaktuar dhe më pas t'a përfshijë atë në faturën e shitjes së energjisë elektrike duke e bërë drejtëpërdrejtë të ekzekutueshëm. Sipas kësaj linje qëndrimi të praktikës gjyqësore ligji i njeh cilësinë e titullit ekzekutiv, vetëm energjisë së matur sipas rregjistrimit të matësit, ndërsa llogaritja e dëmit ekonomik nga njëra palë kontraktore në rastin e ndërhyrjeve në matës ose në rrjetin e shpërndarjes interpretohet si vlerësim i njëanshëm i demit në kundërshtim me parimin e barazisë së palëve në marrëdhënien kontraktore dhe për këtë shkak fatura për këtë pjesë nuk ka cilësinë e titullit ekzekutiv. Nën këtë llogjikë, dëmi ekonomik i pretenduar nga furnizuesi mund të jenë objekt hetimi dhe shqyrtimi gjyqësor vetëm në gjykata në gjykime të padive me objekt shpërbllimin e dëmit të shkaktuar nga konsumatori i energjisë elektrike, padi këto të iniciuara nga pala e dëmtuar OSHEE, ku gjykata duhet të përcaktojë nëse ekziston dëmi, vlerën e tij dhe se kujt i ngarkohet sipas nenit 608 e vijues të KC. Vendimet që reflektojnë këtë qëndrim janë: Vendimi nr. 00-2022-1735, datë 20.07.2022 dhe vendimi nr.00-2022-3612, datë 05.12.2022 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë ; Vendimi nr. 00-2022-1794 (300), datë 20.07.2022 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë; Vendimi nr. 00-2015-779 (5), datë 14.01.2015 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë; Vendimi nr. 00-2014-1319-147, datë 17.04.2014, i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë,

Në qëndrimin e dytë, mbështet arsyetimin se vlera e detyrimit të pasqyruar në faturën e energjisë elektrike, si dëm ekonomik, mund të vendoset në këtë faturë dhe të jetë pjesë e titullit ekzekutiv, për shkak së pari, të natyrës *sui generis* së këtyre faturimeve, që rrjedh si shkak i ndërhyrjeve të paligjshme në rrjetin e shpërndarjes ose në aparatet matëse, dhe së dyti, llogaritja e dëmit ekonomik duhet të jetë detyrim eksplicit i palës së dëmtuar, por kryer veçse në përputhje me metodologjinë përkatëse të

miratuar nga ERE. [...] Vendimet që reflektojnë këtë qëndrim, janë: nr.00-2016-289 (23), datë 27.01.2016 Gjykata e Lartë; Vendimi nr. 00-2014-1319-147, datë 17.04.2014; Vendimi nr. 00-2023-3179, datë 19.07.2023, dhe vendimi nr. 00-2023-838 (112), datë 08.03.2023, i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë; Vendimi nr. 00-2013-2149, datë 03.05.2023, i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë [...]

Duke patur parasysh qëndrimet e ndryshme të Kolegjit Civil, interpretimet e kontradiktore të gjykatave më të ulëta, si edhe problemet ligjore që kanë dalë lidhur me interpretimin e ligjit në këtë natyrë çështjesh, numrin e lartë të çështjeve në pritje për gjykim para Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë dhe në Gjykatën e Apelit, Kolegji Civil, evidenton nevojën për njësimin e praktikës gjyqësore në drejtim të faktit nëse dëmi ekonomik i shkaktuar shoqërisë shpërndarëse të energjisë elektrike mund të faturohet si pjesë e faturës së energjisë elektrike dhe nëse fatura për këtë pjesë gëzon apo jo cilësinë e titullit ekzekutiv kur ajo është lëshuar sipas ligjit nr.9072/2003 të ndryshuar me ligjin nr.10362/2010 e ligjit aktual nr.43/2015. [...]

Në vijim të kësaj analize, në çështjet ligjore të shtruar për diskutim, Kolegji, në ushtrim të të drejtës dhe detyrimit kushtetues dhe ligjor, që lidhet me funksionin nomofilatik,

- duke pasur parasysh praktikat e ndryshme të gjykatave të niveleve më të ulëta dhe të vetë Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, që vijnë për shkak se mund të ketë disa interpretime lidhur me faktin nëse përfshirja e dëmit ekonomik në faturën e energjisë elektrike iu jep këtyre të fundit cilësitë e titullit ekzekutiv apo jo (në kuptim të nenit 510, paragrafi i dytë, shkronja “e”, të KPC);

- meqenëse përpara Gjykatës së Lartë gjenden për shqyrtim raste të ngjashme, për të cilat duhet të jepet një zgjidhje e njëjtë dhe e unifikuar në interpretimin e ligjit material;

- në zbatim të nenit 35/3, 472/a, 481 dhe 482/a të KPC, të ndryshuar me ligjin nr. 44/2021, ka konkluduar se duhet të vijojë me gjykimin njësuës duke vlerësuar të drejta edhe çështjet e ngritura nga Kolegji i mëparshëm, në funksion të njësimin të praktikës gjyqësore, ka vlerësuar të ngre për njësim të praktikës gjyqësore, çështjen si më poshtë vijon:

Fatura e energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik të faturuar nga shoqëria e shpërndarjes së energjisë elektrike sipas ligjit nr.9072, datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar me ligjin nr.10362, datë 16.12.2010, dhe sipas ligjit aktual nr.43/2015 “Për sektorin e energjisë elektrike”, a ka cilësinë e titullit ekzekutiv?

[..]

III. Vlerësimi i Kolegjit Civil.

Mbi çështjen e shtruar për njësim

Energjia elektrike është send i qarkullimit civil. Prodhimi, shpërndarja dhe shitja e saj rregullohet në bazë të legjislacionit “Për sektorin e energjisë elektrike”, akteve nënligjore të dala në bazë dhe për zbatim të tij si dhe në bazë të akteve të tjera ligjore në të cilat dispozita të veçanta rregullojnë marrëdhënien e prodhimit dhe furnizimit, shitjes së energjisë elektrike.

Për furnizimin me energji elektrike në bazë të legjislacionit të sipërpërmendur nr.9072/2003 dhe aktualisht atij nr.43/2015 lidhet kontratë midis furnizuesit dhe konsumatorit ose klientit, kontratë e cila ka një ndërthurje të elementëve të kontratës së furnizimit dhe kontratës së shitjes. Për shkak të veçorisë, që gëzon kjo kontratë nisur nga natyra e veçantë e sendit objekti i furnizimit dhe ligji i posacëm, që rregullon veprimtarinë e prodhimit dhe shpërndarjes së këtij sendi, kontrata tip e energjisë elektrike për furnizimin me energji elektrike të abonentëve familjar ose jofamiljar është e miratuar me vendime nga Enti Rregullator i Energjisë Elektrike. Pra, kjo kontratë dhe klauzolat kontraktore të saj nuk janë pasojë e vullnetit të lirë të palëve, sikurse ndodh zakonisht në marrëdhëniet kontraktore. Legjislatori për shkak të rëndësisë së këtij sektori strategjik ka zgjedhur të kufizojë lirinë kontraktore në interes të të mirës së përgjithshme, kufizim që fillon që nga parashikimet specifike ligjore, miratimi i kontratave tip, parashikimit të Entit Rregullator të Energjisë Elektrike si një organ kompetent ligjor rregullator në këtë fushë për vendosjen e rregullave të deleguara nga ligji dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjeve etj.

Furnizimi me energji elektrike përbën shitje të produktit “energji” dhe si i tillë ai i nënshtrohet rregullave tatimore të parashikuara nga ligji nr.7928/1995 i ndryshuar. Sasia e energjisë elektrike të konsumuar ose të shitur në një periudhë kohore përcaktohet në faturën tatimore të lëshuar nga furnizuesi, shitësi për këtë qëllim, sipas ligjit për procedurat tatimore.

Ligjvënësi i ka dhënë faturës tatimore të energjisë elektrike cilësinë e titullit ekzekutiv. Kështu, në nenin 1 të ligjit nr.8662, datë 18.9.2000 “Për trajtimin si titull ekzekutiv të faturës së konsumit të energjisë elektrike” është parashikuar [..] *Në vijim, ky ligj është ndryshuar me ligjin nr.8735, datë 01.02.2001 “Për një shtesë në ligjin nr.8662, datë 18.09.2000 “Për trajtimin si titull ekzekutiv të faturës së konsumit të energjisë elektrike”, i*

shtuar me ligjin nr.10486, datë 26.11.2011¹², i cili gjithashtu përbëhet nga tre nene. [...] Ky lloj faturimi i referohet konsumimit të energjisë elektrike pa evidentuar nëse ky konsum është si pasojë e matjes së energjisë nga aparati matës, e faturimit afrofe, e përlllogaritjes së dëmit ekonomik, apo e energjisë së pamatur për shkak të gabimeve teknike të matësit. Pavarësisht se faturimi i energjisë elektrike ka të bëjë me përmbushjen e një detyrimi kontraktual të lidhur midis palëve, për shkak të rëndësisë, që paraqet pagesa e këtyre faturave me qëllim vazhdimësinë e aktivitetit ekonomik të këtij sektori me rëndësi jetike për shoqërinë, ligjvënësi ka parashikuar faturën e konsumit të energjisë elektrike si titull ekzekutiv.

Gjykata Kushtetuese, në vendimin nr. 52, datë 05.12.2012, ka theksuar rëndësinë e veçantë që ka mbledhja e detyrimeve të faturave të furnizimit me energji elektrike për mirëfunksionimin e gjithë shoqërisë në tërësi duke e vlerësuar cilësimin si titull ekzekutiv të saj, si një mjet propocional për realizimin e interesit publik nga njëra anë në vazhdimësinë e aktiviteteve ekonomike, jetike e shtetërore të ndërvarura nga qëndrueshmëria e rrjetit elektro-energjitik dhe nga ana tjetër interesat e individit për tu mbrojtur nga abuzimi me faturat e energjisë elektrike. Sipas qëndrimit të kësaj gjykate, metoda e përzgjedhur nga ligjvënësi, sipas së cilës fatura e energjisë elektrike përbën titull ekzekutiv, ekuilibron interesat e vëna në diskutim, si dhe është diktuar nga domosdoshmëria dhe efektshmëria për të realizuar shlyerjen e detyrimeve financiare të energjisë elektrike nga konsumatorët, brenda një afati kohor të arsyeshëm.

E njëjta logjikë arsyetuese vlen edhe për faturimet e dëmeve ekonomike, të cilat janë faturime, që kryen në rastet e ndërhyrjeve të paligjshme në rrjetin e shpërndarjes ose në aparatet matëse. Ato nuk janë penalitete me karakter sanksioni, por simbolizojnë “energji të konsumuar” të përlllogaritur sipas rregullave të normuara, që synojnë rikuperimin e energjisë elektrike të përfituar padrejtësisht nga abonentët si rezultat i ndërhyrjeve. Do të ishte e papranueshme, që nisur nga shpërndarje totale e rrjetit në mbarë vendin dhe nevojat primare të gjithë sektoreve të shoqërisë për energji elektrike, shoqëria OSHEE Group SH.A, t’i drejtohet për kërkimin e vlerës së dëmit rrugës gjyqësore nëpërmjet padive të veçanta sipas nenit 608 e vijues të KC, në çdo rast të konstatimit të ndërhyrjeve në rrjet. Përderisa fatura e energjisë elektrike është konsideruar titull ekzekutiv në tërësinë e saj, madje edhe në rastet e shitjes dhe blerjes së energjisë me operatorët e

¹² Ky ligj është bërë objekt kontrolli kushtetues nga Gjykata Kushtetuese, e cila me vendimin nr. 52, datë 05.12.2012, ka vendosur të rrëzojë kërkesat e gjykatës investuese për antikushtetutshmëri të ligjit.

tjerë, sipas ligjit nr. 10486 dt.26.11.2011, është e papranueshme, që ajo të mos ketë këtë fuqi edhe në rastet e faturimit të dëmit ekonomik, që përbën energji të përfituar, pra të konsumuar, në mënyrë të paligjshme si rezultat i ndërhyrjes së paautorizuar në rrjetin e shpërndarjes ose aparatit matës.

Në rast se do të pranohej e kundërta atëherë do të vendosej në një pozitë të pabarabartë mbrojtjeje konsumatori i rregullt i energjisë ndaj të cilit fatura do të përbente titull ekzekutiv, në raport me atë, që e ka përfituar këtë energji në mënyrë të paligjshme, ndaj të cilit shoqëria furnizuese për të vjelë energjinë e konsumuar do të duhet të ngrinte padi në gjykatë, proces i cili përveç shpenzimeve kërkon edhe kohë. Kjo situatë do të nxiste veprimet e paligjshme nga konsumatorët e energjisë elektrike, në kundërshtim me qëllimin ligjor të parashikimit si titull ekzekutiv të faturës së konsumimit të energjisë elektrike, që ishte vjelja e shpejtë e detyrimeve ndaj konsumatorëve, për të bërë të mundur vazhdimësinë e aktivitetit ekonomik të shoqërisë. Për të garantuar të drejtën e pronësisë mbi energjinë si produkt dhe mirëfunksionimin e sistemit të shpërndarjes së saj, ligjvënësi ka penalizuar vjedhjen e saj dhe ndërhyrjen e paligjshme e të paautorizuar në rrjetin elektrik dhe në sistemin e matjes në nenin 137 të Kodit Penal.

Sipas përcaktimit të bërë nga ligjvënësi në ligjin nr.8662/2002 fuqinë e titullit e ka fatura e “konsumit të energjisë elektrike”. Sipas fjalorit shqip-shqip [...] në përputhje me kuptimin gramatikor të termit “konsum” del se ai përfshin si veprimtari çdo lloj përdorimi të sendeve ose të të mirave materiale. Për rrjedhojë, mjafton të vërtetohet fakti se një sasi energjie është konsumuar dhe përdoruesi i saj duhet të paguajë vlerën e energjisë së përfituar. Për rrjedhojë, në interpretimin literal termi ‘konsum’ përfshin çdo lloj përdorimi energjie, pavarësisht nga mënyra se si është realizuar ky përfitim.

Në ligjin nr.8662/2002 nuk pasqyrohet asnjë lloj përkufizimi për togfjalëshin “faturë e konsumit të energjisë” dhe as ndonjë referencë për modelin “konsum” që konsiderohet titull ekzekutiv. Duke mbajtur në konsideratë kuptimin gramatikor të fjalës “konsum” në përputhje me interpretimin gjuhësor të ligjit, llogjikisht cilësinë e titullit ekzekutiv duke iu referuar ngushtësisht vetëm këtij ligji e ka çdo faturë tatimore e energjisë elektrike që në përmbajtjen e saj pasqyron energji të konsumuar, pavarësisht mënyrën se si është llogaritur ky konsum.

Për të kuptuar se cila është energjia, që faturohet si energji e “konsumuar”, duhet t’i referohemi ligjit të posacëm “Për sektorin e energjisë elektrike” pasi është ky ligj, që parashikon rregullat e përcaktimit të saj në çdo rast, më konkretisht ligji nr.9072/2003 e aktualisht atij me numër

43/2015. Duke mbajtur në konsideratë kohën, kur doli ligji nr.8662/2000, që parashikoi faturën e konsumit të energjisë elektrike si titull ekzekutiv është e nevojshme të analizohet kuadri ligjor që rregullonte mënyrën e faturimit të energjisë elektrike në atë kohë dhe ndryshimet ndër vite të ligjit të posaçëm “Për sektorin e energjisë elektrike” në këtë drejtim. Në këtë mënyrë, sipas parimit të interpretimit historik të ligjit do të kuptohet nëse energjia e konsumuar si pasojë e ndërhyrjeve të paligjshme dhe e llogaritur si dëm ekonomik nga shoqëria furnizuese sipas kritereve ligjore e ka apo jo cilësinë e energjisë së konsumuar, të faturueshme si titull ekzekutiv.

Kështu, në kohën, kur ka dalë ligji nr.8662/2000, që e cilësoi faturën e energjisë elektrike si titull ekzekutiv ka qenë në fuqi ligji nr.7962, datë 13.7.1995 “Për energjinë elektrike” dhe ligji nr.7970, datë 20.7.1995 “Për rregullimin e sektorit të energjisë elektrike”. [...] Pra edhe sipas ligjit “Për sektorin e energjisë elektrike” në fuqi, në kohën kur fatura e konsumimit të energjisë elektrike u njoh si titull ekzekutiv, del se llojet e faturimit të energjisë elektrike ishin si ato me matje sipas leximit të matësit, faturim afrofe në periudhën tranzitore dhe faturimi për marrjen e padrejtë të energjisë, e cila llogaritej sipas metodës së përcaktuar nga ERE. Duke qenë se përcaktimi i bërë në ligjin nr.8662/2000 i referohej faturës së konsumit të energjisë elektrike pa veçuar posaçërisht ndonjë lloj konsumi kuptohet se fatura e kishte cilësinë e titullit ekzekutiv për të treja llojet e faturimeve të njohura nga ligji i posaçëm nr.7962/1995 të sipërcituara, që tregonin konsum energjie nga subjekti pavarësisht metodës së përdorur për llogaritjen e konsumit, që mund të ishte konsum i llogaritur nga matja, konsum aforfe apo konsum i llogaritur sipas metodës së përcaktuar nga ERE për shkak të marrjes së padrejtë të energjisë.

Në vijim ligji nr.9072/2003, që shfuqizoi atë nr.7962 dt.13.07.1995, parashikoi disa mënyra të llogaritjes së energjisë së konsumuar [...] Afati i aplikimit të këtij lloj faturimi u shty disa herë deri në Prill 2010 me qëllim për t’i krijuar mundësi furnizuesit të siguronte aparatet matës për të gjithë abonentët. Ndër vite ERE ka miratuar me vendim “sasi fikse” të energjisë që duhet të faturohej aforfe sipas llojit të klientëve dhe vendndodhjes së tyre. Pra, konstatohet se ky ligj fillimisht nuk parashikoi ndonjë mënyrë llogaritje për energjinë e konsumuar nga subjektet nga marja e padrejtë të energjisë në çënim të aparateve matëse, të rrjetit ose pa kontratë etj. megjithëse në nenin 51 të tij ndërshkonte ndërhyrjet e paligjshme në rrjetin e shpërndarjes.

Për shkak të problematikave të dala gjatë zbatimit të ligjit të mësipërm, ky ligj pësoi ndryshime, që kryesisht konsistonin në sanksione të vendosura

për parandalimin e mënyrave të paligjshme të lidhjes dhe konsumit të energjisë elektrike, si dhe parashikimin e mënyrave për të bërë të mundur pagesat e energjisë të konsumuar në raste të tilla. [...] Pra në mënyrën e formulimit të saj kjo dispozitë rinjohu llogaritjen e dëmit ekonomik, që përfaqësonte energjinë e konsumuar nëpërmjet marrjes së padrejtë së saj, ashtu sikurse e kishte parashikuar edhe ligji nr.7962/1995 në nenin 17 të tij, duke u përdorur rishtazi si kritere llogaritjeje metodat e miratuara nga ERE. Akti shkresor, që pasqyronte dëmin ekonomik është fatura e lëshuar nga shpërndarësi.

Sipas nenit 46/1 pika 5 të sipërcituar u parashikua se gjoba kishte cilësinë e titullit ekzekutiv, ndërkohë që nuk u bë ndonjë parashikim i tillë për dëmin ekonomik, kjo jo pa qëllim pasi ky i fundit si “energji e konsumuar” pa autorizim nga subjekti e kishte një cilësi të tillë sipas ligjit nr.8662/2000, që konsideronte titull ekzekutiv faturën tatimore të konsumit të energjisë elektrike. Këtu mbahet parasysh edhe fakti se sipas parimit historik të interpretimit të ligjit “Për sektorin e energjisë elektrike” dhe atij evolutiv ndër vite faturimi i dëmit ekonomik si energji e konsumuar, por e llogaritur sipas metodologjisë së ERE ishte njohur që nga ligji nr.7962/1995.

Me parashikimet e mësipërme, ligji “Për sektorin e energjisë” nuk referoi rrugën gjyqësore për kërkimin e shpërblimit të dëmit të shkaktuar sipas nenit 608 të KC as për sa i përket vërtetimit të fajit, të ndërhyrjes së paligjshme, lidhjes shkakësore dhe as për llogaritjen e vlerës së dëmit, por përcaktoi për llogaritjen e dëmit te metodologjia e ERE duke qenë kjo e fundit institucioni, që vendoste rregulla, madje edhe tabela të vlerave për dëmin ekonomik. Ky i fundit, përbënte energjinë e konsumuar por të pamatur, njëlloj sikurse njihej ai edhe nga ligji nr.7962/1995. Vlera e kësaj energjie, që konsiderohej “Dëm”, pasi përfitohej në mënyrë të paligjshme nga konsumatori, llogaritej sipas tabelave të ERE, e cila përcaktonte vlerat përkatëse sipas llojit të shkeljes, madhësisë së fuqisë së instaluar në objekt dhe kohës së vërtetuar me shkelje. Duke qenë se dëmi ekonomik përbënte një energji të konsumuar, por të matur jo me aparate matës por sipas metodologjisë së ERE në bazë të delegimit që vetë ligji i jepte ERE, atëherë mënyra e vjeljes së tij ndaj abonentit ishte e njëjtë me atë të energjisë së konsumuar, që ishte ajo nëpërmjet faturës së energjisë elektrike.

Ky përjashtim nga rregulli i përgjithshëm i mënyrës së kërkimit dhe i përcaktimit të dëmeve ekonomike në përgjithësi ka pasur si qëllim të krijojë një mbrojtje të veçantë për sektorin e energjisë elektrike nga abuzimet dhe konsumi i papaguar i energjisë elektrike, duke shmangur rrugën gjyqësore për kërkimin e dëmit, e cila në krahasim me vënien në ekzekutim të titullit ekzekutiv, është më pak efektive. Nuk ka dyshim që në

referim të ligjit nr.8662, datë 18.9.2000 “Për trajtimin si titull ekzekutiv të faturës së konsumit të energjisë elektrike”, edhe fatura tatimore e lëshuar për faturimin e dëmit ekonomik përbën titull ekzekutiv, për shkak se është faturë e konsumit të një sasive të energjisë elektrike (dëm ekonomik i përllogaritur sipas metodës së ERE).

Një gjë e tillë u bë më e qartë me ndryshimet ligjore, që pasuan në vijim ligjin nr.9072/2003 dhe vendimet e ERE-s të dhëna pas këtyre ndryshimeve. [...] Në përputhje me këtë vendim kuptohet se ERE konstatonte të paligjshme faturimin e dëmit ekonomik të kryer për periudhën pas hyrjes në fuqi të ligjit nr.9997/2008, gjë që do të thotë se në interpretim “ad contrario” ky institucion i pavarur rregullator në fushën e energjisë elektrike njihet si të vlefshme e të ligjshme të gjitha faturimet e bëra për këtë institut për periudhën para hyrjes në fuqi të këtij ligji duke pranuar në këtë mënyrë se faturimi i dëmit ekonomik sipas metodologjisë së miratuar prej saj ishte pjesë e faturës së energjisë elektrike e për rrjedhojë titull ekzekutiv, para se të bëheshin ndryshimet ligjore me ligjin nr.9997/2008.

Me vendimin nr.94 dt.01.12.2010 ERE plotësoi vendimin nr.90 të sipërcituar [...] Pra, nëpërmjet vendimit nr.94/2010 ERE konsideroi të ligjshme faturimet e bëra nga kompania furnizuese në zërin “energji e pamatur” në rastet e gabimeve në matje për shkak të defekteve teknike të matësit, megjithëse edhe në këto raste llogaritja e energjisë nuk bëhej nga matja e saktë e aparatit matës, por sipas metodës së përcaktuar nga ERE në Kodin e Matjes duke marrë për bazë marxhin e gabimit, energjinë e rregjistruar në matës dhe periudhën e korrektimit sipas Kodit të Matjes. Kjo tregon se faturat e lëshuara për gabimet në matje vazhduan të konsiderohen në përputhje me ligjin nr.8662/2000 si fatura të konsumit të energjisë, megjithëse nuk ishin rezultat drejtëpërdrejtë i matjes së energjisë nga aparati matës, duke gëzuar cilësinë e titullit ekzekutiv sipas këtij ligji.

Më tej, për tu plotësuar boshllëku ligjor i krijuar nga ligji nr.9997/2008 për llogaritjen e faturimin e dëmit ekonomik, ligji nr. 9072, datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike” pësoi sërish ndryshime me ligjin nr. 10362, datë 16.12.2010. [...] Ky formulim i përllogaritjes së dëmit ekonomik është i njëjtë me atë të ligjit nr.7962/1995, që ishte në fuqi në kohën, kur u parashikua për herë të parë fatura e energjisë elektrike si titull ekzekutiv dhe me atë me nr.9072/2003 para shfuqizimeve të ligjit nr.9997/2007. Duke qënë se ligji nr.9072/2003 me ndryshimin e pësuar nga ligji nr.10362/2010 risolli të njëjtin model përllogaritje të dëmit

ekonomik siç ka qënë në ligjin nr.7962/1995 atëherë ky institut si në drejtim të kuptimit të tij, zbatimit dhe mënyrës së kërkimit të tij do të gëzonte të njëjtat cilësi si edhe me ligjin e mëparëshëm, në përputhje kjo me parimin kushtetues të sigurisë juridike dhe të interpretimit historik e evolutiv të ligjit.

Këtë qëndrim ka mbajtur Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë edhe në vendimin njesues nr. 00 - 2023 - 4411 dt.02.03.2023[...] *se do të përbënte non sens juridik që e njëjta normë me përmbajtje identike të kishte kuptime të ndryshme në kohë të ndryshme.*

Veç interpretimit historik, kuptimi i dëmit ekonomik si energji e konsumuar e përlllogaritur nga shoqëria furnizuese e për rrjedhojë pjesë e faturës së konsumit të energjisë elektrike del edhe nga interpretimi sistematik i gjithë paragrafëve të nenit 51 të ligjit nr.9072/2003 të ndryshuar nga ligji nr.10362/2010. Kështu, kjo dispozitë titullohet ‘Matja e energjisë elektrike’ dhe në të janë parashikuar si forma të matjes së energjisë si ajo e nxjerë nëpërmjet leximit të matësit e deri te ajo e llogaritur për dëmin ekonomik të shkaktuar si pasojë e ndërhyrjes së paligjshme, që bëhet sipas metodologjisë së miratuar nga ERE. Po në nenin 52 të ligjit parashikohet përlllogaritja e faturimeve afrofe për një periudhë tranzitore pa matësa sipas metodologjisë së ERE. Në përputhje me nenin 46 të ligjit n.9072/2003 të ndryshuar, furnizuesi ka të drejtën e lëshimit të faturës së konsumimit të energjisë elektrike dhe përmbushin të gjitha detyrimet e tjera, që rrjedhin nga zbatimi i këtij ligji dhe legjislacioni ose rregulloret përkatëse në fuqi. Janë pikërisht këto detyrime, që normojnë mënyrën se si dhe kur furnizuesi kishte të drejtë të faturonte energjinë e konsumuar nga ndërhyrja e paligjshme, e cila konsiderohej dëm ekonomik sipas metodologjisë së ERE.

Bazuar në ligjin nr.9072 datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar, me nenin 8 pika “d” dhe nenin 51 pika 14, është miratuar vendimi nr.42 datë 21.04.2011 i Entit Rregullator të Energjisë “Për miratimin e metodologjisë së llogaritjes së faturimit të dëmit ekonomik”, i ndryshuar me vendimin nr. 109 datë 31.07.2012, ku janë përcaktuar vlerat fikse të dëmit ekonomik sipas konsumatorëve tipik të energjisë. [...] Pra, në përputhje me këtë metodologji kuptohet se dëmi ekonomik nuk është penalitet por është vlera korresponduese e sasisë së energjisë e llogaritur si produkt konsumi, duke pasur për rrjedhojë të njëjtin kuptim si terminologjia “konsum i energjisë” që përdoret për të identifikuar faturën e energjisë elektrike titull ekzekutiv. Fakti se përlllogaritja e këtij konsumi bëhet për një periudhë 12 ose 19 mujore nuk cenon cilësinë e dëmit ekonomik si energji konsumi, pasi e njëjta llogjikë

përdoret për llogaritjen e energjisë së pamatur si rezultat i gabimeve në matje sipas pikës IV të Kodit të Matjes, faturë kjo që gjithmonë e ka pasur cilësinë e titullit ekzekutiv.

[..] Për aq kohë sa kjo metodë ishte e miratuar nga një organ i deleguar nga ligji për një gjë të tillë, përlllogaritja e vlerës së energjisë së konsumuar si dëm ekonomik nga shoqëria furnizuese në faturë nuk përbënte cënim të parimit të barazisë kontraktore të palëve. [..]

Janë pikërisht këto akte ligjore e nënligjore që i njohën të paditurit (OSHEE SHA) të drejtën e përlllogaritjes dhe faturimit të dëmeve ekonomik shkaktuar nga ndërhyrjet e paligjshme, nga momenti i hyrjes në fuqi të ligjit nr.10360/2010 në Janar 2011 e në vazhdim. Megjithatë, një e drejtë e tillë mund të ushtrohet vetëm në ato raste kur shoqëria shpërndarëse konstaton cënime në aparatën matës ose në linjën elektrike, të cilat krijojnë dyshime të bazuara për marrjen e padrejtë të energjisë elektrike, te j asaj të regjistruar në matës, ose që nuk regjistrohej në këtë të fundit.

Ligji special nr.9072/2003 ka prioritet në zbatim, në përputhje me parimin lex specialis derogat generalis, duke shmangur aplikimin e rregullave të përgjithshme të llogaritjes së dëmit sipas KC nga gjykata, nisur kjo dhe nga rëndësia jetike që ka furnizimi me energji elektrike për shoqërinë. Pikërisht për këtë shkak ERE nxorri vendimin nr.42 dt.22.04.2011, që përcaktoi mënyrën e llogaritjes së dëmit ekonomik duke vendosur kufi standart të vlerës së dëmit të faturuar sipas kategorisë së konsumatorit, ku bën pjesë subjekti që ka cënuar. Në këtë mënyrë dihet vlera e dëmit ekonomik për çdo subjekt, gjë që bën të panevojshme llogaritjen e dëmshpërblimeve në rrugë gjyqësore. Nga ana tjetër, rruga gjyqësore do të rriste koston ekonomike e vonesat kohore të vjeljes së vlerave të dëmshpërblimeve, ndërkohë që sektori i energjisë elektrike ka një rëndësi jetike për shoqërisë dhe vonesat në shlyerjen e detyrimeve dëmtojnë ofrimin e shërbimit të furnizimit me energji për të ardhmen për gjithë konsumatorët. Nisur nga kjo prevalencë ligjvënësi ka parashikuar, që faturat e energjisë elektrike të kenë fuqinë e titullit ekzekutiv në tërësinë e tyre si për pjesën e energjisë së matur dhe për atë të pamatur qoftë kjo e fundit rezultat i faturimit afrofe ose për shkak të gabimit në matje apo dëmit ekonomik, pasi në të gjitha rastet kemi të bëjmë me energji të konsumuar.

Edhe pse për periudhën 2008 deri në Janar 2011 fatura e energjisë elektrike për pjesën e llogaritjes së dëmit ekonomik nuk gëzonte cilësinë e titullit ekzekutiv, pasi kompanisë furnizuese ju hoq e drejta e faturimit të këtij dëmi, ndryshimi që solli ligji nr.10362 dt.16.12.2010 në ligjin nr.9072, në nenin 51/14, i riktheu shoqërisë furnizuese të drejtën e faturimit

të kësaj energjie të konsumuar nga klientët, si pasojë e ndërhyrjes së paligjshme në matës ose në rrjetin e shpërndarjes, duke e kontrolluar këtë faturim nëpërmjet vendosjes së kriterëve nga ERE. Është furnizuesi ai, që kontrollon gjëndjen e matësit dhe faturon energjinë e konsumuar. [..]

Në delegimin, që ligji i ka bërë ERE, në nenin 51/14 të ligjit nr.9072, të ndryshuar, për përcaktimin e kriterëve të llogaritjes së dëmit ekonomik, nuk ka asnjë cënim të parimit të procesit të rregullt ligjor të parashikuar nga neni 42 i Kushtetutës dhe neni 17 të saj, dhe as të barazisë së palëve para ligjit sipas neni 18 të Kushtetutës. Në vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr.52 dt.05.12.2012, ERE është cilësuar si institucion i pavarur mbikëqyrës për ruajtjen e ekuilibrave ndërmjet interesave të konsumatorëve, shtetit, investitorëve dhe pjesëmarrësve të tjerë në sektorin e energjisë elektrike. Po ashtu edhe në ligjin e ri 43/2015 “Për energjinë elektrike” në nenin 10 të tij, ERE përkufizohet si *një person juridik publik, i pavarur nga çdo institucion tjetër publik ose privat*. Pra si në drejtim të funksionimit dhe të kompetencave ky institucion plotëson kushtet e një institucioni të pavarur *quasi* gjyqësor, pasi qëndron mbi palët, si atë furnizuese dhe të furnizuar, dhe përbën garanci për ekuilibrin e interesit publik me atë të individit në rregullimin e kuadrit nënligjor në marrëdhëniet juridike midis palëve. Në këto kushte, me të drejtë ligjvënësi i ka deleguar këtij institucioni përcaktimin e kriterëve për përlogaritjen e vlerave të dëmeve ekonomike nga ndërhyrjet e paligjshme në rrjet ose në matës.

Në legjislacionin mbi sektorin e energjisë elektrike ka parashikime të hollësishme mbi trajtimin dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjeve ndërmjet të licensuarve dhe konsumatorëve, duke i dhënë Entit Rregullator të Energjisë Elektrike kompetencën e trajtimit administrativ të ankesave të konsumatorëve, në rast të mosmarrëveshjeve mes furnizuesit dhe konsumatorëve. Po në këtë drejtim mund të theksohet dhe detyrimi i aprovimit të Kontratës Tip të furnizimit me energji elektrike ndërmjet konsumatorëve tarifore dhe furnizuesit, nga ERE, institucion i pavarur mbikëqyrës për ruajtjen e ekuilibrave ndërmjet interesave të konsumatorëve, shtetit, investitorëve dhe pjesëmarrësve të tjerë në sektorin e energjisë elektrike. Në këtë kontratë është parashikuar një procedurë e detajuar e verifikimit të ankesave nga furnizuesi, e pezullimit të ekzekutimit të faturës për faturime dukshëm të larta si dhe anulimit tërësisht ose pjesërisht të faturës së energjisë elektrike, në rast se ankimi qëndron, duke garantuar mbrojtje të interesave të konsumatorëve nëpërmjet një procesi administrativ.

Mbi këtë bazë, ERE ka nxjerrë vendimin nr.42 dt.22.04.2011 ku ka përcaktuar vlerat e dëmit ekonomik për çdo kategori të konsumatorëve. [..]

Në kushtet, kur ligji specifik nr.9072/2003 nuk ka përcaktuar asnjë entitet ligjor të ndryshëm nga kompania shpërndarëse, për të bërë llogaritjen e dëmit ekonomik, madje as e ka përmendur termin entitet ligjor, atëherë akti nënligjor për këtë pjesë nuk ka asnjë fuqi detyruese pasi nuk mund të tejkalohet kufijtë e ligjit. Gjykata ka për detyrë të interpretojë përmbajtjen e aktit nënligjor në përputhje me ligjin në zbatim, të të cilit ai ka dalë dhe jo në kundërshtim me të.

Duke interpretuar vendimin e ERE nr. 42/2011 në përputhje me nenin 51/14 të ligjit nr. 9072/2003 kuptohet se togfjalëshi “enti ligjor” i përdorur në këtë vendim nënkupton subjektin, i cili ka të drejtë të verifikojë çënimin e matësit, të rrjetit të shpërndarjes dhe marrjen pa të drejtë të energjisë, pasi faturimi i dëmit ekonomik është pikërisht pasojë e këtyre fakteve të paligjshme. Përderisa një të drejtë të tillë e ka kompania furnizuese ose shpërndarëse, atëherë është po kjo shoqëri, që ka të drejtë të faturojë dëmin ekonomik sipas ligjit nr.9072/2003. [...] Pra nën interpretimin logjik të kësaj dispozite edhe në rastin e përcaktimit të metodologjisë së llogaritjes së dëmit ekonomik, sikurse për faturimin afrofe, shoqëria furnizuese jo vetëm ka iniciuar procedurën e miratimit nga ERE të kësaj metodologjie, por ka siguruar njëkohësisht edhe të drejtën për të zbatuar këtë metodologji në përlllogaritjen e vlerave korresponduese të energjisë së konsumuar si dëm ekonomik.

Fakti se parashikimi i nenit 51/14 i shtruar në ligjin nr.9072/2003 i riktheu të drejtën shoqërisë furnizuese për faturimin e dëmit ekonomik si pjesë të faturës së energjisë elektrike del jo vetëm nga mënyra se si ka gjetur zbatim kjo dispozitë nga ERE me miratimin e metodologjisë përkatëse, emetimi ndër vite nga shoqëria furnizuese i faturave në përlllogaritje të dëmit ekonomik, por edhe nga mosekzistenca e asnjë vendimi të dhënë nga ERE në penalizim të shoqërisë furnizuese për lëshimin e faturave të energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik, në ndryshim nga qëndrimi i mëparëshëm, që ky institucion ka mbajtur kur nxori vendimin nr.90/2010 pas shfuqizimit të nenit 46/1 I ligjit nr.9072/2003 nga ligji nt.9997/2007. Një gjë e tillë mbështetet edhe nga praktika e konsoliduar e Gjykatës Kushtetuese e cila për disa herë me rradhë nuk ka pranuar kërkesa e paraqitura nga gjykatat e juridiksionit të zakonshëm për shfuqizimin e nenit 51/14 të ligjit nr.9072/2003 , madje edhe të nenit 77 të ligjit nr.43/2015 që ka bërë të njëjtin parashikim, dispozitë që sipas gjykatave ka çënuar parimet e barazisë ekonomike të palëve dhe të ligjshmërisë së llogaritjes së dëmit ekonomik nga gjykata.

Kështu Kolegji seleksionues i Gjykatës Kushtetuese, me vendimin nr.231 datë 12.12.2016 ka vendosur moskalimin në seancë plenare të

kërkesës së Gjykatës së Apelit Vlorë për shfuqizimin e nenit 51/14 të ligjit nr.9072/2003, për llogaritjen e dëmit ekonomik nga shoqëria OSHEE SHA duke sjellë në vëmendje jurisprudencën e mëparshme të Gjykatës Kushtetuese mbi legjitimitetin kushtetues të trajtimit të faturave të energjisë elektrike si tituj ekzekutive, [...] Pra me këtë vendim gjykata kushtetuese i ka dhënë fund diskutimit ligjor nëse fatura e energjisë elektrike për pjesën e faturimit të institutit të dëmit ekonomik kishte apo jo cilësinë e titullit ekzekutiv duke e gjetur në përputhje me Kushtetutën parashikimin ligjor të nenit 51/14 të ligjit nr.9073/2003 të ndryshuar, që i njohu ERE të drejtën e përcaktimit të metodologjisë së përlllogaritjes së tij, të zbatueshme nga kompania e shpërndarjes.

Rishtazi Gjykata e Apelit Durrës ka dërguar për shfuqizim nenin 51/14 të ligjit nr.9072/2003 duke e shtrirë kontrollin kushtetues edhe te neni 77 pika 9 e ligjit të ri që bënte të njëjtin parashikim me arsyetimin se; [...] *Gjykata referuese, duke konstatuar se ERE nuk është organ që bën pjesë në strukturën e organeve kushtetuese dhe as organ që parashikohet nga Kushtetuta, ka vlerësuar se pika 14 e nenit 51, që i ka dhënë ERE-s të drejtën të hartojë legjislacion të deleguar, ka krijuar një situatë antikushtetutshmërie.* Gjykata Kushtetuese me vendimin nr.27 dt.13.02.2023 ka vendosur moskalimin e çështjes në seancë plenare me arsyetimin se; *gjykata referuese nuk ka arritur të argumentojë në vendimin e saj për pezullimin e gjykimit se përse pika 14, e nenit 51, të ligjit 9072/2003, sikundër edhe vendimi i ERE-s, për të cilat ka ngritur probleme të pajtueshmërisë me Kushtetutën dhe ka vënë në lëvizje kontrollin e kushtetutshmërisë së normës ligjore, janë pikërisht “ligji i zbatueshëm për zgjidhjen e çështjes konkrete gjyqësore [...]”*

Nga sa më sipër duke mbajtur në konsideratë këtë praktikë të qëndrueshme të Gjykatës Kushtetuese rezulton se përcaktimi i kriterëve të përlllogaritjes së dëmit ekonomik nga ERE, që është një institucion publik i pavarur, garanton një balancë të arsyeshme midis interesit publik të qëndrueshmërisë së sistemit elektrik dhe interesit të ligjshëm të qytetarëve, për tu mbrojtur nga abuzimet e shoqërive furnizuese, që faturojnë dhe vjelin pagesat e energjisë.

Në kuadër të parimit të sigurisë juridike konstatohet se edhe ligji nr. 43, datë 30.04.2015 “Për sektorin e energjisë elektrike” parashikon të njëjtin qëndrim për mënyrën e llogaritjes së dëmit ekonomik si ligji i mëparshëm nr. 9072, datë 22.5.2003, “Për sektorin e energjisë elektrike”, pas ndryshimeve me ligjin nr. 10362, datë 16.12.2010. [...] Nisur nga ky përcaktim pothuajse i njëjtë Kolegji Civil vlerësoi të zgjerojë fushën e interpretimit njësues të ligjit me qëllim për të ruajtur njëtrajtshmërinë e

praktikës gjyqësore sigurisht duke mbajtur në konsideratë veçantitë, që ka ligji nr.9072/2003 në raport me atë aktual nr.43/2015 për procedurat dhe subjektin, që ka të drejtë të faturojë dëmin ekonomik.

Në përputhje me këtë dispozitë del e qartë se pas shfuqizimit të ligjit nr.9702 dt.22.05.2003, me ligjin e ri nr.43/2015 të drejtën për përlllogaritjen e të faturimit të dëmit ekonomik e ka në mënyrë të shprehur operatori i sistemit të shpërndarjes së energjisë. [...] Bazë për llogaritjen e dëmit ekonomik edhe sipas ligjit të ri është përsëri rregullorja e miratuar nga ERE. Pra edhe ligji i ri, i cili ka bërë një parashikim më të qartë të subjektit, që bën përlllogaritjen e dëmit ekonomik duke ia lënë atë operatorit të sistemit shpërndarës ose në marrëveshje me këtë furnizuesit, ruan të njëjtin standard të sigurisë juridike për kriteret e përlllogaritjes së dëmit ekonomik sipas ERE.

Në zbatim të dispozitës së mësipërme ERE miratoi fillimisht me vendimin nr.94/2016 metodologjinë që ka pasur për qëllim të rregullojë procedurën e rimbursimit të Operatorit të sistemit, në rastet kur konstaton ndërhyrje të paligjshme, përmes ndjekjes së procedurës ligjore lidhur me përlllogaritjen e rimbursimit përkatës. [...] Në pjesën e tretë “Metodologjia për përlllogaritjen e dëmit ekonomik” është përcaktuar përlllogaritja e dëmit ekonomik, faturimi dhe pagesa e tij. [...]

Metodologjia për llogaritjen e dëmit ekonomik që i shkaktohet OSSH nga ndërhyrjet e paligjshme në sistemin e matjes dhe rrjetin e shpërndarjes së energjisë elektrike nga përdoruesit e rrjetit të lidhur në sistemin e shpërndarjes është miratuar me vendimin nr. 232 datë 20.12.2019 të ERE “Rregullore dhe metodologjia për llogaritjen dhe vendosjen e dëmit ekonomik të shkaktuar nga ndërhyrjet e paligjshme në sistemin e matjes së energjisë elektrike”. [...]

Në rast se operatori konstaton, qoftë edhe njërin nga rastet e sipërcituara, përlllogarit dëmin, sipas metodologjisë së miratuar nga ERE, dhe e faturon atë. Fatura lëshohet në përputhje me udhëzimin e Ministrit të Financave nr.6/2015, (i ndryshuar) “Për Tatimin e Vlerës së Shtuar në RSH”, lidhur me elementët që duhet të përmbajë një faturë tatimore shitjeje. [...]

Sa më sipër, dëmi ekonomik llogaritet në bazë të konsumit mesatar të konsumatorëve të grupit, ku bën pjesë. Në këtë kontekst, dëmi ekonomik duhet të përfshihet në bilancin e energjisë, duke qenë se përfaqëson energjinë e konsumuar nga klienti/jo klienti. Për të përcaktuar metodologjinë e llogaritjes së dëmit ekonomik, vendimi i ERE në mënyrë eksplicite konsideron konsumin mesatar të energjisë sipas grupit të konsumatorëve, mbi të cilin aplikohet çmimi i rregulluar dhe jo çmimi i tregut, sipas një modeli që bazohet mbi konsumin dhe jo mbi sanksionin.

Koncepti i dëmit ekonomik ka të bëjë me rikuperimin e vlerës monetare për çdo periudhë kohe, gjatë së cilës është kryer një lidhje e paligjshme.

Duke iu referuar gjithë këtij kuadri ligjor të ri të sipërcituar rezulton se legjislatori ka ruajtur të njëjtin kuptim ligjor të dëmit ekonomik si kundërvlefë në lekë e sasisë së energjisë së konsumuar në mënyrë të paautorizuar nga përdoruesi dhe e kërkueshme ndaj tij sikurse parashikohet kuptimi i tij në vendimin e ERE nr.42/2011 të dalë në zbatim të ligjit nr.9072/2003. Po ashtu metodologjia e llogaritjes dhe e faturimit është bërë po me akte të nxjerrë nga ERE, pavarësisht se faturimi i është dhënë Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes. Përsëri në këtë ligj nuk është bërë ndonjë parashikim i shprehur mbi cilësinë ose jo si titull ekzekutiv të faturës së energjisë elektrike të lëshuar për dëmin ekonomik, madje nuk rezulton të jetë bërë ndonjë cilësim i tillë as për faturat e tjera, që mund të lëshohen nga matja ose ato provizore, kur matësi ka qenë jashtë kushteve teknike etj. [...] Në asnjë prej dispozitave të ligjit nuk parashikohet që vlera e dëmit ekonomik të faturuar ose jo të kërkohet nëpërmjet ngritjes së padisë në gjykatë sipas nenit 608 e vijues të KC ose të përcaktohet me vendim gjykatë. Përkundrazi e vetmja mënyrë për të realizuar vjeljen e vlerës koresponuese të energjisë së konsumuar, ku përfshihet edhe dëmi ekonomik si energji e konsumuar në mënyrë të paligjshme, është nëpërmjet faturimit të energjisë elektrike.

Pra, në unitet të parashikimeve si nga ligji nr.9072/2003 dhe ai nr.43/2015 e akteve nënligjore të dala në zbatim të tyre del e qartë se e vetmja mënyrë si mund të realizohet vjelja e vlerës së energjisë së konsumuar në ngarkim të përdoruesve të energjisë elektrike, qoftë e llogaritur me matje, afrofe apo si pasojë e ndërhyrjes së paligjshme si dëm ekonomik, apo për gabime teknike, është nëpërmjet faturës së energjisë elektrike të cilësuar nga ligji nr.8662/2000 si titull ekzekutiv. Përderisa ky është ligji, që në mënyrë universale e të pandryshueshme rregullon mënyrën e kërkimit të detyrimeve, që rëndojnë mbi konsumatorët e energjisë elektrike pavarësisht nëse ata e kanë konsumuar energjinë në mënyrë të ligjshme apo jo, Kolegji vlerëson se përjashtohen mënyra të tjera të kërkimit të këtyre detyrimeve nëpërmjet rregullave të përgjithëshme të ngritjes së padive sipas dispozitave të KC.

Mjeti proceduriale për realizimin e mbrojtjen e një të drejte subjektive si rregull është padia ose përjashtimisht kërkesa për lëshimin e urdhërit të ekzekutimit, kur ligji i ka dhënë një akti fuqinë e titullit ekzekutiv, akt ky që mundëson ekzekutimin e një të drejte subjektive pa qenë e nevojshme që ekzistenca e saj në ngarkim të subjektit debitor të vërtetohet me vendim gjyqsor të formës së prerë. Parimi kushtetues bazë i mënyrës së rregullimit

të një marrëdhënie është se rregulli i posaçëm ka prioritet në raport me rregullin e përgjithshëm, parim ky që vjen nga e drejta romake se *lex specialis derogate generalis*. [..]

Në rastin konkret legjislatori ka zgjedhur në mënyrë të qëndrueshme ndër vite dhe sëfundmi me ligjin nr.9072/2003 e atë nr.43/2015 e aktet nënligjore përkatëse të rregullojë mënyrën e përlogaritjes e të vjeljes së detyrimeve, që rrjedhin nga konsumi i energjisë elektrike ndaj përdoruesve të energjisë nëpërmjet lëshimit të faturave të konsumit të energjisë elektrike. Fakti që këto ligje janë miratuar me një shumicë të thjeshtë nuk i bën ato më pak të zbatueshme në krahasim me rregullat e përgjithëshme të parashikuara në KC e në KPC. Asnjë prej këtyre kodeve në mënyrë të posaçme nuk vendos rregulla për mënyrën e vjeljes së dëmeve nga marrja e padrejtë e energjisë elektrike dhe për rrjedhojë mënyra se si do të rregullohet kërkimi i vlerës koresponduese të tij është ajo e parashikuara nga ligji i posaçëm nëpërmjet faturimit.

Pra, në interpretim të këtyre dispozitave të posaçme dhe parimit *lex specialis derogate generalis* del se rregulli bazë është se dispozita e posaçme është direkt e zbatueshme, ndërsa rregullat e përgjithshme procedurale mund të zbatohen në çështjet me natyrë të posaçme përjashtimisht vetëm nëse dispozitat e posaçme referojnë te dispozitat e përgjithshme ose kur dispozitat e posaçme nuk parashikojnë zgjidhje për situatën juridike dhe rregulli i përgjithshëm gjendet i përshtatshëm për aplikim. Në kushtet, kur të dy ligjet e posaçme për sektorin e energjisë elektrike të sipërcituara parashikojnë rregulla për mënyrën e llogaritjes e të faturimit të dëmeve të shkaktuara nga ndërhyrja e paligjshme duke referuar te metodologjia e ERE, atëherë ky lloj dëmi nuk përcaktohet nga gjykata me vendim gjyqsor, por sipas procedurave të parashikuara në ligjin e posaçëm e aktet nënligjore të deleguara nga ligji.

[..] Pra, ligjvënësi e ka rregulluar në mënyra të ndryshme të drejtën e personit të dëmtuar për të kërkuar dëmin në varësi të faktit se kush është subjekti i dëmtuar mbajtës i të drejtës. Kështu, në rastin kur i dëmtuari është konsumatori atij i njihet e drejta të kërkojë shpërblimet e dëmeve dhe mënyra se si bëhet shpërblimi i dëmeve është sipas Kodit të Matjes dhe KC, gjë që tregon se ky shpërblim kërkohet sipas rregullave të përgjithëshme në gjykatë nëpërmjet ngritjes së padisë sipas neneve 608 e vijues të KC. Ndërsa kur i dëmtuari është shoqëria furnizuese për shkak të ndërhyrjeve të paligjshme atëherë dispozita nuk referon te Kodi Civil dhe as përmend institutin e shpërblimit të dëmit, si forma klasike e rivendosjes së të drejtës së cënuar nëpërmjet padisë. Përkundrazi ligji ka zgjedhur të parashikojë shprehimisht mënyrën si bëhet llogaritja kur e

dëmtuar është kompania shpërndarëse, gjë që do të thotë se në këtë rast nuk ka procedurë gjyqore për realizimin e të drejtës së shpërblimit të dëmit. Kjo mënyrë formulimi e ligjit e inicuar me togfjalëshin “llogaritja e dëmit” nënkupton se ky i fundit llogaritet nga vetë kompania në të njëjtën mënyrë sikurse ajo realizon vjeljen e detyrimit të matur, pra me faturën e energjisë, por me vecantinë që llogaritja të bëhet sipas rregullave të vendosura nga ERE.

Ligjvënësi i ka dhënë faturës tatimore të energjisë elektrike cilësinë e titullit ekzekutiv. [...] vihet re që ligjvënësi nuk ka pasur qëllim të bëjë një ndarje specifike të vlerës në të holla që përkthehet si detyrim i konsumimit mujor të energjisë elektrike të faturuar rregullisht, dhe vlerës në të holla që përkthehet si detyrim që vjen për shkak të ndërhyrjeve të paaautorizuara në rrjetin e shpërndarjes, që sjellin dëme ekonomike ose asaj të njohur si vlerë në të holla e faturimit afrofe për shkak të mungesës së matësit etj.

Ky ligj i posaçëm i ka dhënë faturës së konsumit të energjisë elektrike vlerën e titullit ekzekutiv, e cila në zbatim të nenit 510/e të KPC i jep mundësi kreditorit të realizojë të drejtën e tij të kredisë nëpërmjet lëshimit të urdhërit të ekzekutimit në gjykatë, duke shmangur proces gjyqore në realizimin e të drejtës së pretenduar prej tij. [...] Ekzekutimi i detyrueshën i posaçëm është ai që nuk realizohet në bazë të një vendimi gjyqësor, por në bazë të një akti tjetër të sanksionuar nga ligji si titull ekzekutiv¹³.

Ligjit nr.8662/2000 i mungon përcaktimi i elementëve përbërës të faturës së energjisë elektrike si dhe momenti se kur fatura bëhet titull ekzekutiv¹⁴. Lidhur me këtë të fundit kupton se ajo gëzon një cilësinë të tillë *ipso lege*, por në aspektin ekzekutiv ajo e fiton një cilësi të tillë pasi ka përfunduar periudha e ekzekutimit vullnetar të saj sipas afateve të vendosura me aktet nënligjore të ERE. Ndërkohë, lidhur me elementët përbërës së faturës rezultojnë se ato nuk përcaktohen as nga ligji nr.9072/2003, as nga ai nr.43/2015 dhe as nga neni 36 i ligjit nr.7928/1995, që referohet si model i faturës. Ligji nr.7928/1995 rregullon procedurat e faturimit dhe të vjeljes së detyrimit tatimor të TVSH dhe referenca e modelit të faturës së konsumimit të energjisë elektrike te ky ligj është bërë pikërisht për efekt të pasqyrimin e vjeljes së këtij detyrimi tatimor dhe jo për të evidentuar elementët e llojit të konsumit që përmban fatura e cilësuar si titull ekzekutiv.

¹³ E drejta Procedurale Shqiptare, Vahid Lama, Pjesa I. Dispenca II.Tiranë 1974

¹⁴ Vendim i Gjykatës Kushtetuese nr. 52 datë, më 05.12.2012

Kështu, neni 36 i ligjit nr.7928/1995 parashikon; [...] Pra, duke iu referuar këtyre elementëve konstatohet se ligji ka vendosur rregulla të përgjithshme, që duhet të përmbajnë faturat tatimore me qëllim pasqyrimin e TVSH së pagueshme për çdo lloj sasive malli të furnizuar sipas çmimit të tij. E rëndësishme është që fatura të evidentojë sasinë e mallit të furnizuar e çmimin e tij.

Në rastin e energjisë së konsumuar nga përdoruesit si rezultat e ndërhyrjes së paligjshme, metodologjia e ERE ka njohur për çdo rast sasinë e mallit “energji të prezumuar” si të konsumuar nga përdoruesi e për rrjedhojë vlerën korresponduese të tij mbi të cilën bëhet edhe llogaritja e TVSH sipas ligjit nr.7928/1995. Pra, rezulton se fatura e lëshuar për llogaritjen e dëmit ekonomik gëzon elementët e kërkuar nga ky ligj sikurse edhe fatura e energjisë e lëshuar nga leximi i matësit ose aforfe ose për shkak të gabimeve teknike të matësit dhe për rrjedhojë ajo plotëson kriteret e nenit 36 të ligjit nr.7928/1995.

Aktualisht me ligjin nr.48/2014 është parashikuar cilësia e titullit ekzekutiv edhe për faturat e tjera të lësuara për marrëdhënien juridike midis tregtare, pavarësisht nga lloji i furnizimit të mallrave ose të shërbimeve. [...] Në përputhje me këtë përcaktim rezulton se ligjvënësi ka zgjeruar llojshmërinë e marrëdhënieve juridike për të cilën e njeh faturën e furnizimit të mallrave ose të shërbimeve si titull ekzekutiv, pa evidentuar në mënyrë të posaçme ndonjë element përbërës së faturës ose model të saj. Nisur nga kjo tendencë legjislative për të shmangur procedurat gjyqësore të formësimit të titujve ekzekutiv me vendime gjyqësore dhe nxitur vjeljen e shpejtë të detyrimeve në rastin e marrëdhënieve të tjera tregtare, kolegji thekson se referimi i ligjit nr.8662/2000 te modeli i faturës sipas nenit 36 të ligjit nr.7928/1995 nuk ka për qëllim të kufizojë llojin e faturimeve të energjisë që gëzojnë cilësinë e titullit ekzekutiv, por të rregullojë mënyrën e faturimeve, që për çdo rast të kuptohet detyrimi i pagueshëm nga abonenti dhe të vilet tatimi mbi vlerën e shtuar.

Elementet e faturës së energjisë elektrike në mënyrë më specifike janë të parashikuara nga vendime të ERE, por në asnjë rast ato nuk kushtëzojnë cilësinë ose jo të faturës së konsumit të energjisë elektrike si titull ekzekutiv, përderisa ligji nr.8662/2000 ose neni 36 i ligjit nr.7928/1995 nuk i konsideron ato pjesë të qenësishme të ekzistencës së titullit ekzekutiv në këtë fushë. [...] Ligji nr.8662/2000 ka zgjedhur të konsiderojë titull çdo faturë të konsumit të energjisë elektrike, që plotëson kriteret e përgjithëshme të faturave për furnizimet e tatueshme me TVSH të kërkuara në nenin 36 të ligjit nr.7928/1995 pa u marrë në detaje me përmbajtjen e faturës për shkak të veçantisë së marrëdhënies juridike të furnizimit me energji elektrike.

Duke mbajtur në konsideratë shkakun e mënyrat e faturimit të energjisë, aktualisht në faturën tip të energjisë elektrike përfshihet si formë faturimi; matje e energjisë nga leximi, përlllogaritja e saj në rast të gabimeve të matësit, faturimi i saj në rastet e mungesës së matësit duke u vendosur në zërin e energjisë pa matje ose atë jashtë kushteve teknike, ose në energjinë e llogaritur si pasojë e dëmit ekonomik nga ndërhyrja në rrjet e cila faturohet ose në zërin dëm ekonomik ose në atë energji e pamatur ose në atë matje jashtë kushteve teknike. Zëri ose rubrika, ku është pasqyruar në faturë përlllogaritja e dëmit ekonomik nuk përcakton dhe as afekton vlefshmërinë e faturimit dhe as cilësinë e faturës si titull ekzekutiv për këtë pjesë. I rëndësishëm në këtë rast është pasqyrimi i saktë i përlllogaritjes së energjisë së faturuar si pasojë e dëmit ekonomik pavarësisht emërimit formal të zërit specifik të faturës, ku ajo është përfshirë. Në të gjitha këto raste fatura e gëzon cilësinë e titullit ekzekutiv nisur nga shaku që ka sjellë përfshirjen e llogaritjes të institutit të dëmit ekonomik në faturë dhe gjykata duhet të analizojë vlefshmërinë e faturës duke shqyrtuar në themel ekzistencën apo jo të kushteve të përlllogaritjes së dëmit ekonomik dhe për rrjedhojë të shprehet për vlefshmërinë apo jo të faturës sipas nenit 609 të KPC.

Nëse ligjbërësi, do të synonte të bënte një veçim në trajtim për sa i përket terminologjisë së zërit (rubrikës) të veçantë të faturës së energjisë, natyrës së këtij detyrimi dhe mjetit procedural me të cilin do të kërkohet disponimi i tij nga gjykata, atëherë këtë ndryshim do e materializonte në një parashikim ligjor/nënligjor, të pjesës së faturës së energjisë elektrike që do të konsiderohet titull ekzekutiv ose së paku në zëra të veçantë të faturës së energjisë elektrike. Në interpretim *ad contrario*, në kushtet kur fatura e energjisë elektrike, referuar dispozitës së mësipërme të ligjit nr.8662/2000 është titull ekzekutiv, në të gjithë tërësinë e saj pa u ndarë në bazë të zërave, atëherë të gjithë zërat (rubrikat) e përfshirë në faturën e energjisë elektrike, për efekt të ligjit, do të kenë të njëjtin vlerë ligjore në ekzekutueshmërinë e tyre si titull ekzekutiv[..]

Fatura e konsumit të energjisë elektrike, e cilësuar si titull ekzekutiv nuk përfshin vetëm faturën e lëshuar sipas rregjistrimit të matësit, por çdo lloj fature konsumi pavarësisht se ky konsum energjie është kryer në mënyrë të ligjshme apo të paligjshme nga abonenti. Interpretimi se fatura e konsumit të energjisë përbën vetëm atë të lëshuar sipas leximit të matësit do të linte jashtë cilësimit si titull ekzekutiv përveç faturimit të energjisë së konsumuar si dëm ekonomik edhe faturimet aforfe apo ato të energjisë së pamatur për shkak të gabimeve të matësit, për të cilat në asnjë rast nuk është diskutuar fuqia e tyre si titull ekzekutiv. Gjykata duhet të interpretojë

ligjin për të garantuar zbatimin njësoj të tij për të gjitha llojet e faturimeve të energjisë elektrike, jo të krijojë diferenca në kundërshtim me qëllimin e ligjit, madje edhe me vetë përmbajtjen e tij tekstuale.

Fatura e konsumit ka të bëjë me faturimin e energjisë së harxhuar nga abonenti, pavarësisht se është konsum i matur apo i prezumuar dhe i përlogaritur sipas vendimeve përkatëse të ERE. Për atë kohë sa abonenti ka konsumuar energji elektrike, me ose pa matës, shoqëria furnizuese ka të drejtë të faturojë këtë energji sipas kuadrit ligjor e nënligjor, që rregullon specifikisht mënyrën e faturimit. Në rast se ligjvënësi do kishte si qëllim të konsideronte titull ekzekutiv vetëm faturën e energjisë elektrike të lëshuar me matje të energjisë nga matësi do e kishte parashikuar shprehimisht një gjë të tillë, ndërkohë që ka zgjedhur të cilësojë titull ekzekutiv faturën e konsumit, që ka të bëjë me gjendjen e faktit të përfitimit ose të konsumimit të energjisë elektrike nga përdoruesi, ku përfshihen edhe faturimet aforfe, me energji të pamatur si rrjedhojë e gabimeve të matësit, ato për dëmin ekonomik (të cilat mund të shënohet edhe si energji e pamatur ose jashtë kushteve teknike) që janë rezultat i vlerave të prezumuara të konsumit të përcaktuara me vendim të ERE në bazë të ligjit nr.9072/2003 të ndryshuar ose të atij nr.43/2015 aktualisht.

[..]

Duke mbajtur në konsideratë sa më sipër konstatohet se edhe në jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese shqiptare furnizimi me energji dhe me ujë të pijshëm janë konsideruar shërbime me interes të përgjithshëm, gjë që përlligj ndërhyrjen e autoritetit publik në mënyrë të drejtpërdrejtë ose të tërthortë edhe në marrëdhëniet juridike private, për të mbrojtur interesat e përgjithshme¹⁵. Mbi këtë bazë Gjykata Kushtetuese e ka identifikuar si interes publik parashikimin në ligjin për atribimin e faturës së energjisë elektrike si titull ekzekutiv me qëllim përmirësimin e cilësisë dhe aksesit të këtij shërbimi, si shërbim tepër jetik për të gjithë konsumatorët dhe shoqërinë në tërësi. Të njëjtin qëndrim Gjykata Kushtetuese e ka rikonfirmuar dhe në vendimin nr.7, datë 16.02.2015 me objekt konstatimin e papajtueshmërisë me Kushtetutën të ligjit nr.8975, datë 21.11.2002 “Për trajtimin e faturave tatimore të ujit të pijshëm si titull ekzekutiv”, të ndryshuar.

Referuar parashikimeve të akteve ligjore dhe nënligjore të sipërcituara, ligjvënësi ka zgjedhur të normojë me akte ligjore dhe nënligjore fushën e furnizimit me energji elektrike mënyrën e faturimit të energjisë si atë të matur, aforfe, me gabime në matje ose dëmin ekonomik nga shoqëria

¹⁵ Vendimi nr.52 dt.05.12.2012 i Gjykatës Kushtetuese

furnizuese. Të gjitha këto akte ligjore dhe nënligjore konsiderohen të detyrueshme për zbatim dhe plotësojnë të drejtat e detyrimit kontraktore të palëve, të cilat gjithashtu rezultojnë të jenë të përfshira në kontrata tip që përcaktojnë të njëjtat rregulla për të gjithë abonentët e një lloji kategorie. Aktet ligjore e nënligjore në fushën e faturimit të energjisë elektrike udhëhiqen nga i njëjti parim i sigurimit të efikasitetit në vjeljen e shpejtë të detyrimit, që përkon me energjinë e konsumuar nga përdoruesi, qoftë ky detyrim i përcaktuar me lexim matësi apo i përcaktuar mbi bazën e një sistemi tarifor ose modeli tip llogaritje që prezumon matjen e konsumit, në kushtet kur kjo matje është e pamundur të bëhet për shkak të mosfunksionit të matësit ose të ndërhyrjes së paligjshme në të ose në rrjetin e shpërndarjes.

Referimi i ligjeve nr.9072/2003 dhe atij nr.43/2015 për llogaritjen e dëmit ekonomik i shkaktuar shoqërisë furnizuese nga ndërhyrjet e paligjshme në matës sipas metodologjisë së ERE dhe përcaktimi nga ky ent publik rregullator i vlerave fikse të energjisë dëm ekonomik, që i korresponon energjisë së konsumuar nga një konsumator tipik i kategorisë, ku bën pjesë subjekti që ka bërë ndërhyrjes provon se dëmi ekonomik i përfshirë në faturën e energjisë elektrike nuk përbën sanksion dhe as ka natyrën e shpërblimit të dëmit sipas të gjithë elementëve të tij të parashikuar nga KC. Ai presupozon një energji të konsumuar, matja e të cilës është bërë mbi kriteret tabelare të cilat ligjërisht bëjnë të përcaktueshme energjinë e konsumuar, kur matja e saj nuk është e mundur të kryhet sipas leximit të matësit. Ky rregull ndiqet jo vetëm në rastin e dëmit ekonomik por edhe për rastet e faturimeve afrofe kur matësi është jashtë shërbimit ose mungon. Përderisa njihet e pranohet faturimi afrofe si një lloj energjie e konsumuar e prezumuar dhe si e tillë titull ekzekutiv, atëherë të njëjtën vlerë ka dhe faturimi i kryer për dëmin ekonomik për të cilin zbatohet i njëjti parim faturimi për energji të konsumuar të prezumuar, sipas kriterëve tabelare ligjore.

Vendosja e tabelave fikse të llogaritjes së dëmit ekonomik nga ERE përbën një konsum energjie të njohur për secilën kategori abonentësh në rast se vërtetohen rastet e ndërhyrjes së paligjshme në rrjetin e shpërndarjes. Si të tilla këto vlera janë automatikisht të aplikueshme në rastet e dëmeve ekonomik nga entiteti, që i është njohur një e drejtë e tillë si shoqëria furnizuese ose shpërndarëse dhe nuk mund të jetë objekt aplikimi nga gjykata në rastet e shpërblimit të dëmit. Gjykata në kuadër të padive të shpërblimit të dëmit sipas neneve 608 e vijues të KC përcakton vlerën reale të dëmit duke marrë për bazë veçoritë e çdo rasti konkret. Masa e shpërblimit të dëmit në gjykatë nuk mund të kufizohet mbi vlera

fikse. Për rrjedhojë, përcaktimi i këtyre vlerave sipas vendimeve përkatëse të ERE duket se ka të bëjë me plotësimin e kuadrit ligjor e nënligjor rregullator për matjen e faturimit e energjisë së konsumuar nga shoqëria furnizuese ose OSSH në kushtet e mungesës së matësit, të marrjes së energjisë pa kontratë, ndërhyrjes në rrjetin e shpërndarjes ose në matës në mënyrë të paautorizuar.

Në rastet e ndërhyrjeve të paligjshme që krijojnë përfitime të padrejta të energjisë për përdoruesit e energjisë, këta të fundit mbartin detyrimin e pagesës së saj sipas rregullave ligjore. Pikërisht për këtë shkak ligji nr.8662/2000 i njohur faturës së energjisë elektrike cilësinë e titullit ekzekutiv. [..]

Në respektim të interesit të përgjithshëm publik dhe qëndrueshmërisë së sistemit elektroenergjetik, ligjvënësi ka parashikuar që faturat e energjisë elektrike të kenë fuqinë e titullit ekzekutiv në tërësinë e tyre si për pjesën e energjisë së konsumuar edhe për atë dëm ekonomik ose energji e pamatur. Ky lloj parashikimi i shërben parandalimit të shkeljeve të ligjit dhe siguron përmbushjen e detyrimit financiar të konsumatorëve për energjinë elektrike në një mënyrë të efektshme dhe të drejtë.

Teorikisht titulli ekzekutiv është akti që përmban njohjen e detyrimit të plotë, të saktë, të përcaktuar dhe përfundimtar të një personi kundrejt një tjetri sipas parashikimeve ligjore. Ekzistenca e titullit ekzekutiv është *conditio sine qua non* (kusht i domosdoshëm), pa të cilin nuk mund të iniciohet faza e ekzekutimit në mënyrë të detyrueshme të së drejtës materiale të kreditorit, të cilës i korespondon një detyrim të debitorit. Nisur nga specifikat e kësaj marrëdhënie juridike procedurale që krijohet, ligjvënësi i ka dhënë mbrojtje shtetërore juridiksionale vetëm një grupi të caktuar aktesh, duke i njohur pasoja ligjore ekzekutive. [..] Në rastin objekt gjykimi, ndodhemi para një titulli ekzekutiv që nuk është një vendim gjyqësor i formës së prerë, pra jemi përpara rastit kur titulli ekzekutiv është një akt jashtëgjyqësor. Siç është arsyetuar më sipër, fatura tatimore e konsumit të Energjisë Elektrike, është përcaktuar si titull ekzekutiv përmes parashikimesh ligjore të posaçme. [..]

Duke qenë se subjekti mbajtës i të drejtës për vjeljen e energjisë së konsumuar në mënyrë të paligjshme është shoqëria furnizuese sipas ligjit nr.9072/2003 ose OSSH sipas ligjit nr.43/2015, atëherë ky subjekt ka barrën e provës të vërtetojë gjatë procesit të inicuar nga konsumatori sipas nenit 609 të KPC ekzistencën e ndërhyrjes në rrjet ose në matës ose marrjen e energjisë pa kontratë dhe kategorinë e subjektit që i përket ky përdorues, ndërkohë që ky i fundit ka barrën e provës të vërtetojë të kundërtën si për

sa i përket ekzistencën apo jo të faktit të paligjshëm shkak të faturimit të konsumit të pezumuar dhe jo me matje , ashtu edhe të komponentëve të tjerë që kanë lidhje me ekzistencën e kushteve të nenit 609 të KPC.

Kushtetevlefshmërisë së titullit ekzekutiv janë sigurua, përcaktueshmëria dhe kërkueshmëria. Edhe në komponentët e dëmit ekonomik, të shkaktuar nga konsumatori, i cili si institut mund të jetë pasqyruar në faturën e energjisë elektrike qoftë në zërin dëm ekonomik ose energji e pamatur ose matje jashtë kushteve teknike përmbushen të tre këta elemente. Kushti i sigurisë nënkupton që e drejta duhet të rezultojë në ekstremet e saj objektive dhe subjektive nga titulli ekzekutiv. Nga analiza e mësipërme ligjore, u identifikua fakti se dëmi ekonomik, përlllogaritet nga një institucion i ligjëruar (shoqëria furnizuese ose OSSH) dhe mbi bazën e një metodologjie rigoroze dhe të rregulluar me akt nënligjor, në përputhje me parimin e sigurisë juridike. Kushti i përcaktueshmërisë që është vlerësimi në para (në të holla), i sendit ose i të drejtës objekt ekzekutimi, gjithashtu përmbushet pasi përlllogaritja e dëmit bëhet sipas metodologjisë ligjore e cila e përkthen në vlerë “në para” dëmit e pretenduar, që në fakt përbën një energji të konsumuar të prezumuar përderisa nuk mund të bëhej matje e energjisë si rezultat i përfitimit të saj nga ndërhyrje të paligjshme, të kryera në interes të përdoruesit. Kushti i kërkueshmërisë që ka të bëjë me faktin se kërkimi i ekzekutimit të detyrueshëm mund të kërkohet menjëherë, pa u lidhur me një afat të papërfunduar, apo me një kusht pezullues, gjithashtu përmbushet, pasi përlllogaritja e dëmit të mësipërm ekziston i identifikuar mbi akte nënligjore, dhe është i kërkueshëm në çdo moment. Ky dëm ka një natyrë të vecantë *sui segeris* pasi një thelb prezupozon tarifë konsumi të prezumuar të përlllogaritur mbi baza ligjore, të marra nga i njëjti akt metodologjik, i kryer nga i njëjti organ ERE i ngarkuar me ligj, që përjashton mundësinë e çdo interpretimi/përlllogaritje subjektive të kryer nga bindja e brendshme e subjektit mbajtës së të drejtës.

[...]

IV. Zgjidhja e çështjes objekt shqyrtimi.

[..]

Kolegji Civil [...] vlerëson se rekursi i paraqitur nga pala e paditur në këtë gjykim, [...] kundër vendimit të Gjykatës së Apelit Vlorë përmban shkaqe nga ato të parashikuara në nenin 472 të KPC, të cilat, e bëjnë të cenueshëm vendimin e dhënë nga Gjykata e Apelit.

Gjatë shqyrtimit të çështjes në të dy shkallët më të ulëta të gjykimit, kanë mbajtur të njëjtin qëndrim në lidhje me zgjidhjen e çështjes, duke vlerësuar pranimin e padisë me arsyetimin se; *lëshimi i faturës së energjisë elektrike objekt shqyrtimi, është kryer në kundërshtim me dispozitat*

ligjore në fuqi, konkretisht ligjin nr.9072/2003. [...] Të njëjtin qëndrim ka mbajtur edhe Gjykata e Apelit Vlorë në vendimin objekt gjykimi.

Këtë qëndrim të mbajtur nga të dyja gjykatat më të ulëta, Kolegji e gjen të padrejtë, pasi është rrjedhojë e mungesës së hetimit të plotë gjyqësor të çështjes, si dhe të interpretimit të gabuar të ligjit material. Gjykatat e faktit në interpretim të gabuar të ligjit kanë konstatuar se i padituri nuk ka të drejtë të faturojë dëmin ekonomik duke interpretuar në mënyrë të gabuar nenin 51/14 të ligjit nr.9072/2003 e vendimin e ERE nr.42/2011 të ndryshuar. Ky arsyetim bie ndesh me kuadrin ligjor në fuqi në kohën, kur është lëshuar fatura objekt gjykimi, sikurse ka arsyetuar mësipër Kolegji.

Në interpretim të drejtë historik, evolutiv, gramatikor, sistematik dhe logjik të ligjit nr.9072/2003 të ndryshuar me ligjin nr.10362/2010, ligjit nr.8662/2000, vendimit të ERE nr.42/2011 në fuqi në kohën e lëshimit të faturës objekt gjykimi, Kolegji vlerëson se për çështjen gjen zbatim sentenca njësuere e konkluduar në këtë vendim [...] Në rastin konkret në faturën objekt gjykimi, i padituri ka faturuar nën zërin energji e pamatur të faturës, dëmin ekonomik të llogaritur sipas vendimit të ERE nr.42/2011 për shkak të ndërhyrjes së paligjshme në rrjetin elektrik nëpërmjet një linje dytësore në shmangie të rregjistrimit të saj në matës. Pra shkaku i faturimit vjen si pasojë e dëmit ekonomik të shkaktuar shoqërisë furnizuese. Sikurse u konkludua më sipër kjo e fundit ka të drejtë të bëjë faturimin e këtij dëmi në faturë, qoftë në zërin “energji e pamatur”, ose ‘dëm ekonomik’ ose “jashtë kushteve teknike” të faturës pasi dëmi ekonomik përbën në vetvete një energji të pamatur nga matësi, por të llogaritur sipas metodologjisë së miratuar nga ERE nr.42/2011. Nga sa mësipër Kolegji vlerëson se qëndrimi i Gjykatës së Apelit Vlorë për pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv, pasi i padituri nuk ka të drejtë të faturojë dëmin ekonomik, është i papabazuar.

[...] Kolegji arrin në konkluzionin se vendimi i dhënë nga Gjykata e Apelit Vlorë duhet të priset dhe çështja të kthehet për rigjykim pranë Gjykatës së Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë, me qëllim që të hetohen qartësisht faktet e çështjes, sipas detyrave të caktuara nga Kolegji me qëllim që të arrihen në konkluzione të qarta dhe të mbështetura në prova dhe në ligj për zgjidhjen në themel të mosmarrëveshjes objekt shqyrtimi. [...]

MENDIM PAKICE

Ne gjyqtarët Valbon Çekrezi dhe Vojsava Kola kemi votuar për mospranimin e rekursit të bërë ndaj vendimit të Gjykatës së Apelit Vlorë, me arsyetim që është zbatuar drejt ligji material në fuqi. Duke pasur

parasysh shkaqet e ankimit dhe rrethanat e provat e paraqitura në gjykim, si gjyqtarë në pakicë kemi mendimin se Kolegji i Gjykatës së Lartë **duhet të kishte vendosur:**

Mospranimin e rekursit të bërë nga OSHEE SHA kundër vendimit nr. 117, datë 09.02.2016 të Gjykatës së Apelit Vlorë i cili çmohet se është si një vendim i bazuar në prova dhe në ligj.

[..] Gjithashtu në lidhje me sentencën e ngritur për njehsim ky kolegji konkludoi si më poshtë vijon:

Fatura e energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik të faturuar nga shoqëria e shpërndarjes së energjisë elektrike sipas ligjit nr.9072, datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar me ligjin nr.10362, datë 16.12.2010, dhe ajo e lëshuar sipas Ligjit nr.43/2015 “Për sektorin e energjisë elektrike”, si dhe akteve nënligjore të ERE, të dala në zbatim të secilit ligj në këtë fushë, ka cilësinë e titullit ekzekutiv.

[..]

Vlerësimi i gjyqtarëve në pakicë

Si gjyqtarë në pakicë kemi votuar kundër këtij konkluzioni mbi njehsimin e praktikës gjyqësore si dhe disponimit për prishjen e vendimit të Gjykatës së Apelit Vlorë dhe dërgimin e çështjes për rigjykim, pasi për mendimin tonë të dy vendimet e gjykatave të faktit kanë analizuar dhe zbatuar drejtë ligjin duke dhënë dhe zgjidhje të drejta mbi çështjen konkrete. Vendimi i Kolegjit Civil për kthimin e çështjes për rigjykim jo vetëm që nuk ka baza ligjore, pasi interpretimi i ligjit të zbatueshëm është i drejtë dhe i saktë, por as edhe mundësi aktuale për tu realizuar duke patur parasysh që fatura objekt kundërshtimi dhe matësi konkret i përkasin viti 2011 (rreth 13 vjet para).

Së pari: Lidhur me themelin e çështjes, çmon të ritheksojë se padia me objekt pavlefshmërinë e titullit ekzekutiv, e rregulluar nga neni 609 të KPC, është një gjykim themeli që përqendrohet mbi shqyrtimin e masës dhe sasisë së të drejtës materiale që gjendet në titullin ekzekutiv. [..] Sa më lart, është e qartë se titull ekzekutiv është fatura nominale e konsumimit mujor të energjisë elektrike dhe si e tillë, apo e grupuar për të njëjtin shkak, kundërshtimi duhet të hetohet edhe nga gjykatat në çështjet me objekt pavlefshmërinë e këtyre titujve ekzekutivë. Edhe në rast se shohim modelin tip të miratuar nga Ministria e Financave, kontratën tip të furnizimit të energjisë elektrike të abonentëve familjar dhe elementët e specifikuar të faturës, në nenin 36 të Ligjit nr. 7928, datë 27.04.1995 “Për tatimin

mbi vlerën e shtuar”, i ndryshuar, në asnjë zë të saj nuk pasqyrohet termi “dëm ekonomik” apo “energji jashtë kushtit teknik”, por vetëm energjia e konsumuar e cila si rregull matet dhe pasqyrohet në mënyrë periodike çdo muaj në faturën e energjisë elektrike, titull ekzekutiv sipas ligjit.

Ndryshe nga ky rregullim ligjor, në çështjen konkrete, pala e paditur, në faturën tatimore të energjisë elektrike, objekt gjykimi, të shndërruar në titull ekzekutiv, krahas konsumit të energjisë elektrike sipas matësit, ka vendosur edhe një shumë “energji e pamatur”, dëm që sipas saj i është shkaktuar nga paditësi, si pasojë e marrjes së energjisë elektrike nëpërmjet një linje të dytë në ambjenti për të cilin ishte lidhur kontratë e furnizimit me energji elektrike, kategoria jo familjar. Në si gjyqtarë në pakicë, vlerësojmë se baza ligjore e përmendur më sipër nuk i njeh të gjitha të drejtat që gjeneron kontrata për llogari të entit shpërndarës të energjisë elektrike, në cilësinë ligjore të titullit ekzekutiv.

Në mënyrë taksative, kufizuese dhe eksplicite ligji ia njeh këtë cilësi ekskluzivisht vetëm të drejtës/detyrimit që emëton fatura e energjisë elektrike, konkretisht çmimit të energjisë elektrike të konsumuar në periudhën respektive, që mbulon ajo faturë konkrete.

Në të tilla raste, Legjislatori ka specifikuar dhe identifikuar një të drejtë të posaçme të cilës qëllimisht i ka veshur cilësinë ligjore të titullit ekzekutiv, ndaj ligji shprehet qartësisht, fillimisht në titull e më pas në nenin 1 të tij, respektivisht se “...*trajtimi si titull ekzekutiv i faturës së konsumit të energjisë elektrike...*” apo “*Fatura tatimore e konsumit të energjisë elektrike...është titull ekzekutiv dhe ngarkohen zyrat e përmbarimit për ekzekutimin e tyre.*”

Ky konkluzion nuk pas sjell mohimin e mundësisë së gëzimit të të drejtës së entit shpërndarës për tu shpërblyer për dëmet e shkaktuara atij nga veprimet e konsumatorëve të energjisë elektrike, përkundrazi kjo e drejtë mund dhe duhet të sanksionohet gjyqësisht, nëpërmjet kërkesëpadisë në një gjykim me palë kundërshtarë (*juridictio contenciosa*).

Vlerësimi i njëanshëm i dëmit nga njëra palë kontraktore dhe cilësimi i tij si titull ekzekutiv direkt i ekzekutueshëm, është abuziv dhe do të linte palën më të dobët në këtë marrëdhënie juridike, në kushte pabarazie, tërësisht të pambrojtur kundrejt interpretimeve dhe iniciativave të palës tjetër. Në rastin konkret, pjesa e faturave që tregojnë një gjë të tillë janë thjesht një paralajmërim që i bëhet palës tjetër kontraktore për të qenë korrekt dhe i kujdesshëm në ekzekutimin e detyrimit kontraktor dhe jo pjesë integrale e faturës që ligji i njeh cilësinë e titullit ekzekutiv, pra direkt i ekzekutueshëm. Nuk mund të njëjtësohet çdo e drejtë e parashikuar në kontratë vetëm nga fakti i përfshirjes fizikisht në faturë apo jo, me qëllimin

e Ligjvënësit që ka specifikuar qartësisht vetëm një të drejtë të aftë, që pa iu nënshtruar verifikimit kontradiktor gjyqësor, të konstituojë marrëdhënien juridike të ekzekutimit të detyrueshëm.

Vlerësojmë se në gjykime të tilla, të iniciuara me padi sipas nenit 609 të KPC, para gjykatave të faktit, objekt hetimi dhe shqyrtimi gjyqësor, sipas një vlerësimi *apriori*, është vetëm nëse detyrimi i pasqyruar në faturën tatimore të energjisë elektrike, nga pala e paditur, është apo jo pjesë e titullit ekzekutiv. Kjo do të thotë se gjykatat nuk kanë detyrimin t'ia nënshtrorjnë hetimit dhe debatit gjyqësor bazueshmërinë në ligj dhe në prova të pretendimeve të palës së paditur për dëmin ekonomik të shkaktuar nga energjia e pamatur. Pretendime të tilla mund të jenë objekt hetimi dhe shqyrtimi gjyqësor vetëm në gjykime të iniciuara nga enti shpërndarës me qëllim shpërblimin e dëmit të shkaktuar nga konsumatori i energjisë elektrike.

Ky konkluzion arrihet nga një interpretim i drejtë, literal, i saktë dhe në përputhje me parimet kryesore të ligjshmërisë që i bëhet legjislacionit në fushën e energjisë elektrike të cilat po i citojmë më poshtë, por edhe parimeve të përcaktuara nga Kodi Civil me marrëdhënie kontraktore të kësaj kategorie.

[...] Pikërisht ky togfjalësh “**entitet i caktuar me ligj**” të cilin vetë ligji dhe vendimi i ERE nuk e ka përcaktuar saktësisht se kush është, por ka përdorur një shprehje të përgjithshme, të papërcaktuar dhe abstrakte e cila duhej të plotësohej me parashikime të tjera ligjore apo nënligjore, është interpretuar, saktësuar apo plotësuar nga vendimi i shumicës në këtë vendim njehsues, duke e theksuar se ky entitet është pikërisht Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike, apo thënë ndryshe pala furnizuese e kësaj energjie. Pra, pavarësisht se kjo e drejtë e OSHEE nuk është parashikuar as në ligjin për sektorin e energjisë elektrike, as në ligjin për parashikimin e faturës së energjisë elektrike si titull ekzekutiv, madje as në vendimin e ERE si akt i një enti juridik i rregulluar me ligj të posaçëm, me një interpretim të përgjithshëm të dispozitave të këtij fundit, shumica ka plotësuar ligjin në rastin konkret.

Gjithashtu, çmojmë se referuar parashikimit të Vendimit të ERE-s nr. 42, datë 22.04.2011, në mungesë të një parashikimi konkret në ligjin e posaçëm, nuk mund të jetë vetë shoqëria Furnizuese për të bërë llogaritjen e dëmit ekonomik sipas kësaj metodologjie, por do të jetë pikërisht një entitet i caktuar me ligj. Duke ju referuar ligjit të posaçëm, nuk

parashikohet në asnjë dispozitë se furnizuesi mund të përlllogarisë dëmin ekonomik që mund t`i shkaktohet nga ndërhyrjet në matës, dhe kështu OSHEE SHA “nuk është entiteti i caktuar me ligj” të cilit i duhet të bëjë llogaritjen e dëmit ekonomik dhe që të zbatohet në këtë rast metodologjinë e parashikuar në këtë vendim. Kjo vjen në përputhje edhe me ndryshimet që kanë ndodhur në Ligjin “Për sektorin e energjisë elektrike.” [..]. Këto dispozita u shfuqizuan me ligjin nr. 9997, datë 22.09.2008. Me hyrjen në fuqi të këtij të fundit, llogaritja e dëmit ekonomik të shkaktuar furnizuesit për shkak të cenimeve të aparatit matës nuk mund të bëhet më nga furnizuesi. Si rrjedhojë, është vetë ligjvënësi i cili ka vendosur që të mos jetë shoqëria furnizuese ajo që do të mund të llogarisë dëmin ekonomik, dhe si rrjedhojë në mungesë të një parashikimi konkret në ligj, nuk mund të jetë shoqëria OSHEE ajo që legjitimohet të llogarisë dëmin ekonomik dhe t`ia faturojë paditësit në faturën objekt gjykimi dhe për më tepër ti japë asaj fuqinë e titullit ekzekutiv, sikurse dhe është konkluduar në këtë vendim njëhjesues.

Referuar situatës konkrete të faktit, që përbën objektin e këtij gjykimi, dhe legjislacionit në fuqi të kohës, pala e paditur, për pretendimet e saj duhet të zgjidhte mjetin e duhur juridik për t`i realizuar ato, sikundër mund të ishte padia për njohjen e shkaktimit të dëmit ekonomik dhe detyrimin e subjektit përkatës për shlyerjen e tij, për sa kohë që nuk parashikohet ende nga Ligji i posaçëm apo nga ndonjë ligj tjetër si “një entitet i caktuar me ligj” pikërisht për të bërë llogaritjen e dëmit dhe që për llogaritjen e këtij dëmi të mund të zbatohet metodologjinë e parashikuar në Vendimin nr. 42, datë 22.04.2011 të ERE-s., dhe ajo që është më e rëndësishmja ta përfshijë atë si pjesë të titullit.

[..]

Konstatojmë gjithashtu se, pavararësisht se ligji i ri nr.43/2015 nuk ka qënë ligji në fuqi mbi të cilin është nxjerrë fatura objekt gjykimi, dhe nuk ka qënë bazë ligjore e vendimit gjyqësor mbi të cilin u konkludua dhe sentenca njëhjesuese, sërish shumica ka marrë përsëripër të interpretojë edhe këtë ligj të ri, duke tejkualuar në këtë mënyrë edhe kompetencat e veta njëhjesuese lidhur me ligjin e zbatueshëm dhe të interpretueshëm.

Përveç legjislacionit të posaçëm në fushën e energjisë elektrike të cituar më lart, mbahen në vëmendje edhe dispozitat e Kodit Civil që rregullojnë marrëdhënien e detyrimit në përgjithësi dhe kontratën e furnizimit në veçanti.

Në nenin 772 të Kodit Civil [..] ligjvënësi ka përcaktuar kuptimin e marrëdhënies së furnizimit.

Ligjvënësi ka përcaktuar se që kjo kontratë të quhet e vlefshme dhe të prodhojë pasoja duhet të ekzistojnë katër elementë të domosdoshëm të kontratës si: e para, të ekzistojë pëlqimi (vullneti) kontraktor i palëve; e dyta, të jetë e mbështetur mbi një shkak të ligjshëm; e treta, të jetë përcaktuar objekti që formon lëndën e kontratës dhe e katërta të ketë formën e caktuar nga ligji.

Në interpretim të këtyre dispozitave palët kanë rënë dakort edhe për mënyrën e shlyerjes se faturës së energjisë elektrike.

[..] Vlerësojmë se faturimi nga ana e paditur në zërin “Jashtë kushtit teknik apo dëm ekonomik” përfaqëson në thelb një faturim për të dëmshpërblyer një humbje, me një faturim i cili nuk është faturim i bërë sipas leximit mujor që urdhëron ligji. Palët janë në një marrëdhënie juridike të tillë që rregullohet si nga Kodi Civil ashtu edhe nga ligji specifik, nr. 9072, datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike” i ndryshuar me ligjin nr. 9913, datë 05.05.2008, ligjin nr. 9997, datë 22.09.2008 dhe ligjin nr.10362, datë 12.12.2010, dhe nga një kontratë tip e miratuar nga një ent rregullator i krijuar për të garantuar edhe të drejtat e konsumatorit, në kushtet një operatori të vetëm në tregun e furnizimit me energji elektrike.

Veprimet e anës së paditur “OSHEE” SHA për të marrë masa administrative, duke lëshuar fatura për “jashtë kushtit teknik” të vlerësuar prej saj, nuk gjen mbështetje në asnjë dispozitë të Kodit Civil për rregullimin e marrëdhënieve kontraktore mes palëve apo në ndonjë ligj tjetër.

Sa më sipër del e qartë se nga ana e palës së paditur është vepruar në kundërshtim me kërkesat ligjore, përsa i përket procedurës së ndjekur për kontrollin, përllogaritjen e dëmit ekonomik dhe nxjerrjen e faturës tatimore të shitjes së energjisë elektrike.

[..] Ligjvënësi ka patur parasysh faturimin e energjisë elektrike sipas kontratës së miratuar, me kushtet e saj të përgjithshme dhe të veçanta, faturimin në çdo muaj të saj, mbi bazën e sasisë së energjise elektrike të konsumuar. Si gjyqtarë në pakicë vlerësojmë se rubrika e vendosur në faturën e shitjes së energjise elektrike në emërtimin “Jashtë kushtit teknik”, në thelb është një llogaritje dëmi ekonomik, që është në kundërshtim me ligjin, ndaj është i pavlefshëm. Ndaj këto lloj faturimesh megjithëse vendosen në faturën e shitjes së energjisë elektrike, nuk mund të jenë titull ekzekutiv. Pasi llogaritja e njëanshme e dëmit ekonomik (në rastin konkret në formën e faturimit jashtë kushtit teknik), nga një palë në kontratë, nuk mund të jetë titull ekzekutiv.

Së dyti: Si nevojë për këtë njehsim të praktikës gjyqësore, kjo shumicë ka cituar qëndrimet e ndryshme të jurisprudencave të gjykatave të faktit, duke hasur problematika në interpretimin e njëjtë dhe të barabartë të ligjit nga secila prej tyre. Në fakt pas një studimi paraprak nuk rezulton ajo ç'ka shumica citon si nevojë për njehsim, pra qëndrime të ndryshme të gjykatave në interpretimin e ligjit material në rastin konkret, të cilat janë unison të qëndrueshme dhe të qarta në qëndrimet e tyre për interpretimin e ligjit material në rastin objekt gjykimi, pra lidhur me cilësinë si titull ekzekutiv të faturës së energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik. Përkundrazi e gjithë praktika gjyqësore për vite më rradhë në të dyja shkallët, shkallë të parë dhe në apel (dhe më pas në Gjykatën e Lartë me mospranim) ka përvijuar në mënyrë të qartë qëndrimin e saj në përputhje me parashikimet ligjore se përfshirja në faturën e konsumit të energjisë elektrike, e cila përbën titull ekzekutiv, të një zëri të veçantë si “dëmi” apo “energja e pamatur” llogaritur në mënyrë të njëanshme nga ana e “OSHEE” SHA, nuk përbën titull ekzekutiv, dhe palët duhet të realizojnë interesat e tyre bazuar në mjetet e parashikuara në legjislacionin shqiptar. Vendimet me qëndrime të ndryshme mbi këtë “të drejtë të gjallë” “tashmë të vendosur nga kjo praktike gjyqësore, janë sporadike dhe të tilla që nuk justifikojnë këtë njehsim në kuptim të parashikimeve të Kodit të Procedurës Civile. Pra kjo vendimarrje në rastin konkret edhe ligjërisht nuk paraqitet si një njehsim praktike, por si ndryshim i praktikës gjyqësore konform nenit 32 të ligjit nr.96/2016, e cila duhet të ishte shqyrtuar me Kolegje të Bashkuara të Gjykatë së Lartë. Edhe paragrafi i dytë i të njëjtit nen e rithekson faktin se nuk mundet një kolegji me 5 gjyqtarë, në eventualitet edhe të ekzistencës së pakicave si në rastin konkret, të ndryshojë një praktikë të mirëformuar, të konsoliduar dhe konsistente për vite me rradhë [..]

Koncepti i së “drejtës së gjallë”, është elaboruar nga Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë. Kështu në vendimin nr. 6, datë 17.02.2012 citohet: [..] Pikërisht duke marrë në konsideratë këtë praktikë të konsoliduar, konsistente dhe të qëndrueshme të gjykatave të faktit mbi çështjen objekt njehsimi dhe gjykimi, çmojmë në konceptin tonë se kjo vendimarrje është e gabuar edhe nga pikëpamja procedurale pasi përbën në thelb një ndryshim të praktikës gjyqësore, i cili marrë parasysh edhe impaktin që ka duhej të realizohej nëpërmjet Kolegjeve të Bashkuara. Qëndrimi i mirëformuar dhe konsistent i gjykatave ka qënë dhe është që “vlera e detyrimit e pasqyruar si pasojë e dëmit ekonomik në faturën e energjisë elektrike”, nuk mund të jetë pjesë e faturës dhe rrjedhimisht as titull ekzekutiv, dhe për këtë arsye OSHEE SHA nuk ka të drejtë që

të përcaktojë vetë se sa është vlera e dëmit të shkaktuar dhe më pas t'a përfshijë atë në faturën e shitjes së energjisë elektrike duke e bërë drejtëpërdrejtë të ekzekutueshëm. [..]

Së treti: Shumica në këtë vendim ka argumentuar se bazuar në një arsyetim historik, gramatikor, terësor dhe teologjik të parashikimeve ligjore, OSHEE SHA ka të drejtë që të faturojë këtë zë të veçantë “dëm ekonomik” të llogaritur prej saj, në faturën e energjisë elektrike, duke i dhënë atij cilësinë e titullit ekzekutiv. Në fakt po të shohim me kujdes dispozitat ligjore të cituara edhe në argumentat më lart, me këtë arsyetim shumica ka krijuar ligj, duke i dhënë fuqi një parashikim ligjor të munguar, në kundërshtim kjo edhe me parimin e ligjshmërisë. [..]Pra, Vendimi i Enti Rregullator i Energjisë nuk ka parashikuar se cili është ky entitet i caktuar me ligj që ka kompetencë të përlllogarisë dhe të vendosë dëm ekonomik dhe aq më pak të ketë përcaktuar se ky entitet është pala e paditur [..]

Në kuadër të ligjshmërisë merr rëndësi dhe parimi i përcaktueshmërisë që ka të bëjë me gjuhën dhe fjalorin e përdorur nga ana e ligjvënësit në normën materiale, pra mbi tekstin e dispozitës ligjore. Sa më e saktë të jetë gjuha e përdorur dhe të përcaktueshme konceptet e referuara aq më shumë do të jetë e mundur zbatimi i normës ligjore sipas vullnetit të ligjvënësit dhe sidomos në përcaktimin e saktë të faktit, të drejtës, garancive dhe sanksioneve për shkeljen e saj, duke u siguruar që pushteti gjyqësor të qëndrojë në kontekstin e interpretimit letrar të dispozitës. Këto aspekte të parimit të ligjshmërisë, mendojmë së në rastin konkret, nuk janë mbajtur parasysh duke i dhënë fuqi ligjore një parashikimi të munguar në ligj.

Referuar këtyre argumentave dhe arsyesimit të vendimit të gjykatave të faktit arrijmë në përfundimin se vendimi i gjykatës së Apelit Vlorë është i drejtë dhe i bazuar në ligj, dhe se rekursi i OSHEE SHA nuk duhet pranuar. Gjithashtu edhe sentenca njehsuese në rastin konkret, duhet të ishte ashtu si dhe praktika gjyqësore e gjithë këtyre viteve ka pranuar, dhe konkretisht: *Fatura e energjisë elektrike për pjesën e dëmit ekonomik të faturuar nga shoqëria e shpërndarjes së energjisë elektrike sipas ligjit nr.9072, datë 22.05.2003 “Për sektorin e energjisë elektrike”, i ndryshuar me ligjin nr.10362, datë 16.12.2010, nuk ka cilësinë e titullit ekzekutiv.*

[..]

IV. Mosmarrëveshje për të drejtën e pronës

Fitimi i pronësisë me parashkrim fitues me titull: Vendim Njësues Nr.00-2022-4596(393), datë 26.10.2022

*Me termin “veprim juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë” të përdorur në nenin 168 të KC, do të kuptohen vetëm veprimet juridike sipas përkufizimit të dhënë në nenin 79 të KC, duke përjashtuar nga zbatimi i kësaj dispozite, **çdo titull tjetër të ndryshëm që përmban fitimin e një të drejte pronësie;***

Nga fusha e zbatimit të nenit 168 të KC janë të përjashtuara si rregull shkeljet që sipas këtij Kodi shkaktjnë pavlefshmëri relative të veprimit juridik;

Jo çdo shkelje e ligjit që shkakton pavlefshmëri absolute të veprimit juridik, përfshihet në konceptin e veprimit “të ndaluar nga ligji” sipas nenit 168 të KC. Në këtë koncept do të përfshihen ato veprime juridike absolutisht të pavlefshme, në kundërshtim me një normë urdhëruese/ndaluese të ligjit e cila mbron një interes publik, në përputhje me kriteret e parashikuara në nenet 92 dhe 677 të KC.

Fjalë kyçe: veprim juridik për kalimin e pronësisë, pavlefshmëri absolute/relative, veprim i ndaluar nga ligji

Rrethanat e çështjes:

[..] ka rezultuar e provuar se, me AMTP nr. 684, datë 01.08.1994, familja bujqësore me kryefamiljar të paditurin M.P, ka marrë në fshatin Sukth, Durrës, mes të tjerash edhe tokë arë prej 5 000 m², në parcelën me nr. 63/11. Kjo familje bujqësore, referuar gjendjes familjare në datën 01.08.1991 ka qenë e përbërë nga 4 anëtarë.

Midis palëve ndërgjyqëse, paditësit D.B. dhe të paditurit M.P. është përfunduar kontrata e qirasë nr. 1106/781, datë 09.03.1998, me akt noterial. [...] i padituri i jep paditësit me qira një sipërfaqe prej 4 790 m², në parcelën nr. 63/11, [...]

Palët kanë deklaruar në kontratë se, kjo tokë jepet me qira për afat 30 vjeçar, kundrejt një vlere qiraje të përgjithshme prej 500 mijë lekë për të gjithë periudhën e qirasë, shumë kjo e likuiduar jashtë zyrës noteriale. Po kështu në kontratën e qirasë, palët kanë parashikuar edhe një klauzolë me këtë përmbajtje: “Palët deklarojnë se këtë kontratë 30 vjeçare e konsiderojnë edhe si kontratë shitjeje me detyrimin që, sapo të fillojë zbatimi i ligjit të shitblerjes së tokës bujqësore për këtë zonë, të përpilojnë

aktin noterial të shitjes pa asnjë pagesë tjetër nga qiramarrësi, sepse vlera e sipërme e paguar prej tij si qira 30 vjeçare, është në fakt vlefte e plotë e shitjes së kësaj sipërfaqe toke”.

[..] Me prokurën e posaçme [..], të paditurit [..] kanë autorizuar të afërmin e tyre Z.P. që të kryejë procedurat për regjistrimin e pronës prej 4 790 m² në ZVRPP Durrës.

Palët e paditura gjithashtu kanë autorizuar po këtë këtë përfaqësues, që të marrë vendimin nga Këshilli i Kujdestarisë për të miturën E.P. dhe më pas të nënshkruajë aktin noterial të shitjes së tokës në favor të z. D.B., duke qenë plotësisht i lirë që të vendosë vetë për kushtet e kontratës.

Në datën 10.11.2009, paditësi i është drejtuar me shkrim përfaqësuesit të të paditurve, duke i kujtuar që të zbatojë detyrimet që i janë lënë me prokurën e posaçme të datës 15.08.2003. Ky i fundit i është përgjigjur me shkrim se nuk merr përsipër që të nënshkruajë për të paditurit në asnjë dokument, pasi ato kanë vite që ndodhen jashtë shtetit dhe se përfaqësuesi për një kohë të gjatë nuk ka patur komunikim me ta.

Paditësi, duke qenë në posedim të sendit objekt gjykimi, i është drejtuar gjykatës me padinë me objekt njohje pronar kundrejt palëve të paditura, duke pretenduar se e ka fituar pronësinë mbi sendin objekt gjykimi me parashkrim fitues me titull, me mirëbesim sipas nenit 168 të KC.

[..] Gjykata e Rrethit Gjyqësor Durrës, [..] ka vendosur rrëzimin e kërkesëpadisë [..]

Gjykata e Apelit Durrës, [..] ka vendosur lënien në fuqi të vendimit [..]

Procedura para Gjykatës së Lartë dhe nevoja për njësimin e praktikës gjyqësore

[..]

Pas një studimi paraprak, Kolegji konstatoi se në praktikën e gjykatave më të ulëta janë hasur probleme të interpretimit të nenit 168 të KC, çka ka shkaktuar jo rrallë herë edhe praktika të ndryshme gjyqësore. Nga Gjykata e Lartë, deri më sot, nuk janë përcaktuar kritere të qarta dhe të njëjta, për të orientuar praktikën gjyqësore mbi kuptimin e kësaj dispozite, mbi kuptimin e veprimeve juridike që kanë për qëllim kalimin e pronësisë; mbi kuptimin e veprimeve që nuk janë të ndaluara nga ligji, si kushte-premisa për fitimin e pronës, me këtë mënyrë origjinale të fitimit të pronësisë, mbi fushën e zbatimit të nenit 168 etj. [..] nuk është dhënë një kuptim i unifikuar dhe i qartë mbi nocionin e “veprimit juridik që nuk është i ndaluar nga ligji”, sipas nenit 168 të KC.

Me këtë nocion, shpesh herë janë identifikuar veprimet juridike absolutisht të pavlefshme, për shkak të shkeljes së një dispozite urdhëruese

të ligjit, sipas nenit 92/a të KC. Ndërsa në disa raste është konkluduar se neni 168 i KC (në të njëjtën mënyrë edhe neni 91 i KC të vitit 1981), mbulon vetëm pavlefshmërinë e veprimit juridik për mungesë të formës (*shih vendim nr. 00-2009-1329 (456), datë 24.12.2009 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë; Vendim nr. 307, datë 29.06.2010 etj*).

Në raste të tjera, nga Gjykata e Lartë është konkluduar se neni 168 i KC nuk mbulon vetëm pavlefshmërinë absolute të veprimit juridik, në veçanti ato veprime juridike që vijnë në kundërshtim me një dispozitë urdhëruese të ligjit, sipas nenit 92/a të KC (*shih vendim nr. (417), dt. 05.04.2007 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë*).

Në disa vendime, është konkluduar se neni 168 i KC, mbulon çdo lloj pavlefshmërie, si atë absolute, ashtu edhe atë relative, sepse kjo dispozitë parashikon një mënyrë origjinale të fitimit të pronës që ka për bazë posedimin dhe jo një mënyrë të prejardhur. Mjafton që veprimi juridik të mos jetë i ndaluar nga ligji. Në këto vendime është theksuar se duhet bërë dallimi midis veprimeve juridike absolutisht të pavlefshme, nga veprimet juridike të ndaluara nga ligji (*shih vendim nr. 00-2010-379, datë 12.10.2010; vendim nr. 00-2014-844 (37), datë 06.02.2014; vendim nr. 290, datë 04.06.2015 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë etj*). Kolegji Civil ka mbajtur qëndrimin se jo çdo veprim juridik absolutisht i pavlefshëm për shkak se vjen në kundërshtim me një dispozitë urdhëruese të ligjit, do të konsiderohet gjithashtu edhe një veprim juridik i ndaluar nga ligji, pasi ky i fundit i referohet rastit kur norma urdhëruese ndalon shprehimisht kryerjen e vetë llojit apo kategorisë së veprimit juridik, pavarësisht nga forma dhe përmbajtja e tij (*Vendim i Gjykatës së Lartë, Kolegji Civil, nr.1111-00655-00-2007 i Regj. Themeltar, nr.00-2009-1329 i vendimit (456), dt. 24.12.2009; vendim i Gjykatës së Lartë, Kolegji Civil, nr.1111-00639-00-2006 i Regj. Themeltar, nr.00-2008-544 i vendimit (214), dt.18.03.2008; vendim i Gjykatës së Lartë, Kolegji Civil, nr.11115-01734-00-2007 i Regj. Themeltar, nr.00-2010-973 i vendimit (307), dt. 29.06.2010. Vendimi i Gjykatës së Lartë, Kolegji Civil nr.11211-00165-00-2005 i Rregj. Themeltar, nr.00-2007-584 i vendimit (417), dt.05.04.2007 etj.*).

[..] Po ashtu, nga Gjykata e Lartë, nuk ka patur një praktikë të njësuar mbi kuptimin e “veprimit juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë”, për efekt të nenit 168 të KC.

Sipas një qëndrimi jurisprudencial, për efekt të kësaj dispozite, do të kuptohen ngushtësisht vetëm veprimet juridike sipas përkufizimit të nenit 79 të KC. Si rrjedhojë, neni 168 i KC, fushën e zbatimit e ka vetëm për veprimet juridike midis privatëve dhe nuk mbulon marrëdhëniet juridike shtet-individ.

Në një rast konkret, para Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë është shtruar për diskutim çështja ligjore, nëse mund të fitohet pronësia sipas nenit 168 të KC, ku titulli i pretenduar nga personi që e ka zotëruar është një akt i marrjes së tokës në pronësi. Gjykatat më të ulëta e kishin rrëzuar padinë me argumentin se ky akt nuk përbën një veprim juridik për kalimin e pronësisë, por një akt administrativ i nxjerrë sipas ligjit nr. 7501/1991 “Për Tokën”. Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 553, datë 27.04.2021, ka vendosur mospranimin e rekursit, me argumentin që nuk konstatohen shkelje të ligjit material nga gjykatat më të ulëta.

Në një rast tjetër të ngjashëm, Kolegji Civil, me vendimin nr. 518, datë 17.12.2015, [...] Në të njëjtën mënyrë, në vendimin nr. 205, datë 16.04.2015, Kolegji Civil është shprehur se[...] Në të kundërt, në disa raste të tjera, është mbajtur qëndrimi se me konceptin “veprim juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë”, sipas nenit 168 të KC do të kuptohet gjerësisht çdo lloj titulli i aftë për të kaluar pronësinë, qoftë ky veprim juridik apo akt administrativ. Kështu, në vendimin nr. 26, datë 05.04.2018, Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, [...] (shih vendim nr. 463, datë 11.09.2014; vendim nr. 251, datë 13.05.2015 të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë);

Kolegji çmon të rëndësishme të theksojë se paqartësia e vazhdueshme në kohë e praktikës gjyqësore është e papajtueshme me parimin e shtetit të së drejtës dhe me parimin e sigurisë juridike. GJEDNJ në disa vendime, ndër to edhe në dhomën e madhe, ka vlerësuar se njëtrajtshmëria e zbatimit të ligjit nga jurisprudenca përbën garanci për zbatimin e parimit të sigurisë juridike, që është element thelbësor i shtetit të së drejtës (*shih çështjen “Chapman v United Kingdom” vendim i GJEDNJ, datë 18.01.2001*), duke patur lidhje të drejtpërdrejtë edhe me garancitë e nenit 6 të KEDNJ.

[...] Në vijim të kësaj analize, në çështjet ligjore të shtruar për diskutim, Kolegji:

- në ushtrim të së drejtës dhe detyrimit kushtetues dhe ligjor, që lidhet me funksionin nomofilatik;
- duke pasur parasysh praktikat e ndryshme të gjykatave të niveleve më të ulëta dhe të vetë Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë, që vijnë për shkak se mund të ketë disa interpretime të nenit 168 të KC;
- meqenëse përpara Gjykatës së Lartë gjenden për shqyrtim raste të ngjashme, për të cilat duhet të jepet një zgjidhje e njëzuar në interpretimin e ligjit material;
- në zbatim të nenit 35/3, 472/a, 481 dhe 482/a të KPC, të ndryshuar me ligjin nr. 44/2021;

[...] Mbi këtë bazë, Kolegji vlerësoi se çështjet që duhet të shtrohen për njësim janë:

(1) Me termin “veprim juridik për kalimin e pronësisë”, sipas nenit 168 të KC do të kuptohen ngushtësisht vetëm veprimet juridike sipas përkufizimit të nenit 79 të KC apo do të kuptohet gjerësisht çdo lloj veprimi tjetër i ligjshëm, titull i aftë për të kaluar pronësinë ?

(2) Cili është kuptimi i veprimit juridik “...që nuk është i ndaluar nga ligji”? Cilat shkelje të normave juridike përfshihen në këtë kategori? Si vepron neni 168 i KC, në raport me veprimet juridike në shkelje të dispozitave që shkaktojnë pavlefshmëri relative dhe absolute të veprimit juridik?

[..]

Arsyetimi i Kolegjit:

i) *Konsiderata të përgjithshme mbi të drejtën e pronës dhe institutin e parashkrimit fitues me titull.*

E drejta mbi pasurinë në përgjithësi dhe e drejta e pronës në veçanti përbëjnë bazën e sistemit ekonomik në Republikën tonë. Ajo është e drejtë themelore kushtetuese e kujtdo. [..] Në përputhje edhe me konsideratat e mbajtura nga jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese ndër vite, garancia kushtetuese e pronës nuk mund të pranojë kufizime jo proporcionale, d.m.th. kufizime që nuk justifikohen me konsiderata sociale.

[..] Në bazë dhe për zbatim të këtyre parashikimeve kushtetuese, KC ka parashikuar edhe mjetet ligjore të fitimit të pronës, të mbrojtjes dhe realizimit të saj. Një prej tyre është ai që në doktrinë njihet si parashkrimi fitues, i cili rregullohet në nenet 168 dhe 169 të KC. Parashkrimi fitues ndahet në dy lloje, me titull dhe pa titull. Parashkrimi fitues me titull, ndahet sërish në dy lloje, kur bëhet fjalë për anën subjektive të poseduesit, d.m.th. mirëbesimin apo keqbesimin. Kur posedimi i pandërprerë ka qenë në mirëbesim, atëhere afatet e kohëkalimit do të mjaftohen së qeni 10 vite për sendet e paluajtshme dhe 5 vite për sendet e luajtshme. Ndërsa, kur posedimi i pandërprerë ka qenë në keqbesim atëhere afatet e kohëkalimit dyfishohen. Ndërkohë parashkrimi fitues pa titull, i prezantuar rishtazi me KC në fuqi, parashikohet në nenin 169 të tij. Ndryshe nga parashkrimi fitues me titull, kjo mënyrë fitimi pronësie vepron ekskluzivisht mbi sendet e paluajtshme. Nën të njëjtat kushte të posedimit të qetë dhe të pandërprerë dhe nën të njëjtat kërkesa për sjellje me sendin sikur të ishte pronari i vërtetë i tij, parashkrimi fitues pa titull nuk kërkon asnjë titull për të vepruar si mënyrë fitimi pronësie; nuk kërkon anën subjektive të subjektit që përfiton nga ajo; dhe afati i kohëkalimit është gjithmonë 20 vjet.

Duke qenë se ky interpretim bëhet në funksion të zgjidhjes së çështjes objekt gjykimi, Kolegji do të trajtojë vetëm mjetin ligjor konkret [...] konkretisht padinë e njohjes pronar dhe parashkrimin fitues me titull sipas nenit 168 të KC, [...]

47. Parashkrimi fitues me titull, në klasifikimin doktrinar, është përfshirë në kategorinë e mënyrave origjinale të fitimit të pronës, ku kalimi i pronësisë mbi një send bëhet në kundërshtim me vullnetin e pronarit të tij ose kur e drejta dhe/ose sendi krijohen rishtaz, pa kaluar nga një subjekt i së drejtës tek tjetri. [...] Në vështrim të përcaktimit ligjor të cituar më sipër, që një person të fitojë pronësinë me anë të parashkrimit fitues me titull duhet të konstatohen këto kushte-premisa: **(i)** *ekzistenca e një sendi të aftë për t'u tjetërsuar*; **(ii)** *ekzistenca e një veprimi juridik që të ketë për qëllim kalimin e të drejtës së pronësisë dhe që të mos jetë i ndaluar nga ligji*; **(iii)** *ekzistenca e faktit juridik të posedimit të këtij sendi në mënyrë të pandërprerë*; **(iv)** *ekzistenca e mirëbesimit të poseduesit dhe sjellja e tij me sendin sikur të jetë ai pronari*; **(v)** *kalimi i afatit të parashkuar nga ligji prej 5 ose 10 vjetësh (vendimi (307), dt. 29.06.2010, i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë).*

Pra, në përgjithësi kjo mënyrë fitimi pronësie kërkon posedimin e sendit nga jopronari, si të ishte i tillë, dhe vazhdimi i posedimit për një kohë të paraparë nga ligji. [...] Posedimi i sendit në kuptimin cilësor, duhet të konsistojë në një sjellje të vazhdueshme, paqësore, të qetë dhe të pandërprerë të poseduesit me sendin, sikur të ishte ai pronari i saj. Në këtë mënyrë nga elementet cilësorë të posedimit të listuara më lart në mënyrë telegrafike dhe shteruese dalin dy kategori të mëdha elementesh, kategoria materiale e elementeve cilësorë të posedimit (*corpus*) dhe kategoria subjektive e elementeve cilësorë të posedimit (*animus*).

Elementi material "*corpus*" lidhet me sjelljen dhe pushtetin faktik të ushtruar nga poseduesi mbi sendin. Ky pushtet duhet të përbëjë një sjellje faktike prej pronari, jo episodike, por të qëndrueshme në kohë dhe të pasegmentuar nëpërmjet ndërprerjesh. [...] që sjellja prej pronari e përfituesit të mos jetë e dhunshme dhe e fshehtë. [...]

Elementi subjektiv cilësor i posedimit (*animus rem sibi habendi*), është gjithçka që tregon në mënyrë të padyshimtë qëndrimin psikik të përfituesit përkundrejt pasurisë që ai ushtron pushtetin e pronarit, por që nuk është i tillë. Kjo do të thotë që përfituesit duhet të silllet me sendin si të ishte pronari ekskluziv i tij. [...]

Neni 168 i KC nuk jep një përkufizim të mirëbesimit, për efekt të zbatimit të kësaj dispozite.

[..]

Kolegji i referohet dispozitave të tjera që rregullojnë posedimin, të cilat duhen zbatuar dhe interpretuar në mënyrë sistematike me nenin 168 të KC. Në nenin 305 të KC, [...] Kjo dispozitë parashikon rastet se kur posedimi është i ligjshëm dhe me një interpretim të kundërt (*per a contrario*), posedimi është i paligjshëm, kur nuk buron prej vullnetit të pronarit, në bazë të një veprimi juridik apo akti administrativ. Më tej, sipas nenit 306 të KC, poseduesi është në mirëbesim kur nuk e ka ditur dhe nga rrethanat nuk kishte se si ta dinte se posedimi i tij është i paligjshëm, pra se buron jo prej vullnetit të pronarit apo në bazë të një veprimi juridik të paligjshëm.

Mirëbesimi, si gjendje e brendshme psikike, duhet të ekzistojë vetëm për kohën e realizimit të veprimit juridik për fitimin e pronësisë. [...] Kjo do të thotë se posedues në mirëbesim është ai person që në kryerjen e veprimit juridik, tregon kujdesin mesatar, të një njeriu mesatar, për të verifikuar nëse e drejta i ka kaluar nga pronari në bazë të një veprimi juridik të ligjshëm.

[...] Titulli është shkaku i cili ka aftësinë të transferojë pronësinë, që provon dhe justifikon posedimin si pronar apo edhe mirëbesimin e përfituesit në këtë mënyrë fitimi pronësie. Titulli mund të konsiderohet i aftë për të kaluar pronësinë e sendit vetëm kur objekti që individualizohet në të korrespondon në mënyrë të mjaftueshme me pasurinë, me pasurinë mbi të cilën efektivisht është ushtruar posedimi në sasi dhe cilësinë e kërkuar nga ligji¹⁶.

Kështu, duhet të ekzistojë një përputhshmëri e mjaftueshme midis identitetit faktik dhe juridik të sendit të poseduar dhe atij të pretenduar për t'u fituar me parashkrim fitues me titull. Titulli është një element autonom dhe esencial që individualizon sendin dhe kufjtë e veprimit të institutit të parashkrimit fitues sipas nenit 168 të Kodit, në kuptimin që ai duhet të jetë i aftë të përcaktojë pasurinë e transferuar, në mënyrë që të ruhet njëjtësia e identitetit të objektit të kësaj mënyre fitimi pronësie dhe proporcionaliteti midis pritshmërive të ligjshme të personave mbi asetet e tyre dhe mbrojtjes juridike që gëzojnë këto pritshmëri nga rendi juridik.

Fituesi i sendit bëhet pronar që nga çasti që parashkrimi është plotësuar¹⁷, ç'ka do të thotë se pavarësisht se sa e vonë është padia e fituesit të ri të pronësisë, vendimi i gjykatës sipas nenit 170 të KC ka karakter konstatues e jo konstitutiv, që do të thotë se konfirmon një marrëdhënieje

¹⁶ Një qëndrim i tillë është mbajtur nga Gjykata e Kasacionit të Italisë në vendimin dt. 26.01.2000, nr. 866.

¹⁷ (Shiko vendim i Gjykatës së Lartë, Kolegji Civil, Nr.11111-00639-00-2006 i Regj. Themeltar, Nr.00-2008-544 i vendimit (214), dt. 18.03.2008)

juridike ekzistuese dhe nuk e krijojnë atë. Data e perfeksionimit të kohëkalimit të parashikuar nga ligji shënon momentin final juridik të ndërrimit të titullaritetit të pronësisë nga ish pronari tek pronari i ri. Ndaj neni 170 i KC, interpretuar sistematikisht me nenin 32/b të KPC, për të përmbyllur konstatimin e këtij fakti juridik, ka lënë në disponibilitetin e pronarit të bërë rishtazi, një padi njohje e cila i kundrejtohet ish-pronarit, për ta detyruar këtë të fundit të njohë të drejtën e pronësisë dhe për të mundësuar sakaq regjistrimin e pasurisë në regjistrat publik.

Instituti i parashkrimit fitues është edhe një politikë diskrecionare e pushtetit ligjvënës të çdo shteti, kryesisht në disiplinimin dhe ekonomizimin e tokës apo pasurive të paluajtshme në përgjithësi, që përbëjnë një burim të kufizuar natyror dhe si të tillë të shterueshëm. [..]

[..]

GJEDNJ, ka theksuar se parashkrimi fitues që titullon një subjekt tjetër pronar, duke shuar të drejtën e pronarit të mëparshëm, i shërben dy interesave publikë të rëndësishëm:

1) parandalimin e pasigurisë juridike dhe padrejtësisë në trajtimin e kërkesave të vonuara;

2) garantimin që posedimi faktik dhe e drejta e pronësisë, *de iure* të përputhen. [..]

ii) Mbi kuptimin e “*veprimit juridik juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë*”

[..] Kuptimi i i përgjithshëm i veprimit juridik, si një nënkategori e veprimeve të ligjshme, jepet në nenin 79 të KC, [..] Veprimi juridik sipas kësaj dispozite nënkupton shprehjen e vullnetit të një ose më shumë subjekteve të së drejtës private, të cilit/ve i jepet pushteti të disponojë/në mbi të drejtat e tij/tyre ose të marrë/in përsipër detyrime karshi një subjekti tjetër privat. Veprimet juridike që kanë për qëllim kalimin e të drejtës së pronësisë rregullohen në dispozita të tjera të KC. Ato mund të jenë të njëanshme (rasti tipik është testamenti) ose të dyanshme, sikurse mund të jetë kontrata. [..]

Ndërkohë me ligje të veçanta, ligjvënësi mund të parashikojë si mënyra të fitimit të pronësisë edhe fakte të tjera juridike, të përfshira në kategorinë e veprimeve të tjera të ligjshme. Të tilla mund të jenë aktet administrative, si shfaqje e ligjshme e vullnetit të shtetit, nëpërmjet të cilave kalon e drejta e pronësisë nga një subjekt i së drejtës publike tek një subjekt privat. [..] Kuptimin e përgjithshëm të aktit administrativ, e më tej, të atij që ka për qëllim tjetërsimin e pronës shtetërore nga shteti tek individi, nuk e gjejmë në KC, por në ligjin nr. 49/2012 [..] dhe në ligje të veçanta [..]

Në nenin 2 të ligjit nr. 49/2012 parashikohet [...] Nisur nga ky përkufizim, akti administrativ që ka për qëllim kalimin e pronësisë, do të konsiderohet shprehja e vullnetit të ligjshëm të organit publik, ndaj një subjekti të përcaktuar të së drejtës, që krijon apo lind të drejtën e pronësisë.

[...] Aktet administrative që kalojnë pronësinë nga shteti tek individi, dallojnë nga veprimet juridike që kanë për qëllim kalimin e pronësisë, pasi ndryshe nga subjektet e së drejtës private, shteti, në disponimin e pronës shtetërore, nuk gëzon autonomi të plotë vullneti. Veprimtaria e tij është e kufizuar nga norma të së drejtës publike që përcaktojnë kushtet dhe kriteret se si apo kujt subjekti privat do t'i kalojë pronësia mbi një send të luajtshëm apo të paluajtshëm. [...] dhe prona shtetërore duhet të administrohet në përputhje me këtë interes.

Këtu Kolegji sjell si shembull, aktet e marrjes së tokës në pronësi, të cilat janë akte administrative të një natyre individuale, nëpërmjet të cilave ka kaluar pronësia e tokës bujqësore nga shteti tek subjektet privatë. [...]. Ligjvënësi u ka dhënë të drejtë organeve të krijuara me ligj të posaçëm që me anë të këtyre akteve të disponohet mbi të drejtën e pronësisë së tokës bujqësore nga pronë shtetërore në pronë private (*shih vendimin unifikues nr. 2, datë 10.03.2014 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, paragrafi 20*).

Nga përmbajtja e nenit 168 të KC, qartazi vërehet se kjo dispozitë, si titull mbi të cilin mund të pretendohet fitimi i pronësisë, përmend vetëm veprimet juridike, duke përjashtuar sakaq të gjithë titujt e tjerë të pronësisë, si pjesë e kategorisë së fakteve juridike, si bazë për fitimin e pronësisë me parashkrim fitues me titull.

Për të kuptuar këtë zgjedhje të legjislatorit, në lidhje me aktet që janë të afta të konstitujnë mënyrën origjinale të fitimit të pronësisë të parashkrimit fitues me titull, Kolegji çmon të bëjë një vështrim të nenit 168 të KC, së pari historik, me legjislacionin civil të mëparshëm që ka vepruar në vendin tonë dhe, së dyti krahasues, me legjislacionet e vendeve të Evropës Perëndimore, nën modelin e të cilëve është frymëzuar edhe legjislacioni ynë.

[...]

Nga kjo analizë rezulton se neni 168 i KC është një përjasje *mutatis mutandis* i dy ligjeve civile të sipërcituara që kanë vepruar në vendin tonë në periudhën e diktaturës komuniste, përkatësisht i nenit 44 të Dekretit nr. 2083, datë 06.07.1955 "*Mbi Pronësinë*" dhe nenit 91 të KC të Republikës Popullore Socialiste të Shqipërisë (Kodi Civil i vitit 1981). [...] Pra, çdo veprim juridik disponimi mbi tokën ishte i ndaluar nga ligji dhe, njëkohësisht, askush nuk mund të sillej si pronar me tokën.

Ndërkohë ky parashikim, nuk i përgjigjet zhvillimeve të reja ekonomike që pasuan vitet '90 në Republikën e Shqipërisë.

Në fillim të proceseve demokratike, [...] Me ligjin nr.7501, datë 19.07.1991 “Për Tokën”, [...]. Më pas, me ligjin nr. 7698, datë 15.04.1993 “Për Kthimin dhe Kompensimin e Pronave Ish Pronarëve”, [...] shteti bënte shpronësimin e vetvetes, duke ia kaluar të drejtën e pronësisë individëve. Të gjitha këto mënyra kalimi pronësie përbëjnë titull për subjektin i cili fiton ose rifiton tagrat e pronarit mbi një send të paluajtshëm, pasi ato janë fakte juridike të kategorisë së veprimeve të ligjshme të njerëzve, të cilat sjellin lindjen e marrëdhënies juridike të pronësisë. Pra ato janë akte që titullojnë një subjekt të së drejtës pronar mbi një send.

Sikurse mund të konkludohet, edhe pse reminishencë e kodeve të mëparshme, neni 168 i KC, përmban një ometim të qartë legjislativ, për shkak se legjislatori nuk ka parashikuar të gjithë rrethin e fakteve juridike të cilët mund të qëndrojnë në themel të parashkrimit fitues me titull. Kjo dispozitë ka përjashtuar *apriori* të gjitha format e tjera të kalimit të pronësisë me ligj të veçantë. **Mëtimi është i tillë që nuk mund të shërohet me interpretim të zgjeruar nga ana e gjyqtarit të juridiksionit të zakonshëm**, në të kundërt ai do të bënte një normë të re juridike, duke e zgjeruar tej parashikimit të ligjit kategorinë e titujve të pronësisë, të cilat ky i fundit shprehimisht i ka përjashtuar. Kjo do të vinte në kundërshtim me nenin 145/1 të Kushtetutës [...]

Në vijim të kësaj analize, Kolegji arrin në konkluzionin se neni 168 i KC, i cili i është nënshtruar kontrollit kushtetues nga Gjykata Kushtetuese, si autoriteti ekskluziv kompetent për të verifikuar pajtueshmërinë e ligjit me rendin kushtetues, në mënyrë të qartë, si tituj pronësie, ka parashikuar vetëm veprimet juridike që kanë për qëllim kalimin e pronësisë, sipas nenit 79 të KC dhe sipas dispozitave të tjera të po këtij Kodi, që rregullojnë dhe titullojnë në mënyrë të posaçme se cilat janë veprimet juridike të kësaj natyre, kontratat apo veprimet juridike të njëanshme. Kolegji vlerëson se nga formulimi i dispozitës dhe nga interpretimi sistematik i KC, nuk ekzistojnë mënyra të tjera interpretimi. Kolegji vlerëson se për arsyet e parashtruara më sipër, është e nevojshme një ndërhyrje legjislative nga ana e ligjvënësit, për riformulimin e nenit 168 të KC, në pajtim me Kushtetutën e dhe regjimit aktual ekonomik dhe pronësor të Republikës së Shqipërisë, por deri në atë moment eventual, ligji do të duhet të interpretohet dhe zbatohet sipas konkluzioneve të Kolegjit në këtë vendim njësuës, nga gjykatat më të ulëta, në raste të ngjashme.

iii) *Mbi kuptimin e veprimit juridik “që nuk është i ndaluar nga ligji”*

[..] Në këtë mënyrë, duhet kuptuar se fitimi i pronësisë, sipas nenit 168 të KC, nuk rrjedh për shkak të veprimit juridik në vetvete, por për shkak të vërtetimit të njëkohshëm të atyre fakteve juridike të parashikuara në këtë dispozitë, ku posedimi i gjatë dhe mirëbesimi përbëjnë bazën e lindjes së të drejtës së pronësisë. Megjithatë, legjislatori, ka vendosur një kufizim, se pronësia nuk mund të fitohet, nëse ka për bazë një veprim juridik të ndaluar nga ligji. [..]

KC nuk jep një përkufizim të “*veprimit juridik të ndaluar nga ligji*” dhe në pamje të parë, ky koncept është shumë i përgjithshëm. Në dhënien e një kuptimi të drejtë të këtij koncepti, duhet patur kujdes pasi nga një interpretim i zgjeruar, mund të kufizohet në mënyrë joproporcionale e drejta e poseduesit në mirëbesim për të fituar pronën dhe për lirinë e veprimtarisë ekonomike, aq sa neni 168 i KC të mbetet i pazbatueshëm ose të gjejë zbatim në raste shumë të kufizuara. [..]

iii/a) *Natyra dhe rëndësia e shkeljeve të legjislacionit civil*

Duhet thënë se jo çdo shkelje e dispozitave të KC apo të ligjeve të tjera që zbatohen në mënyrë komplementare në marrëdhëniet juridike midis privatëve dhe në veprimet juridike të realizuara midis tyre, mbart të njëjtën rëndësi juridike. [..] Në analizë të nenit 79 të KC, veprimi juridik që të jetë i vlefshëm duhet që të plotësojë këto kushte: 1) palët që kryejnë veprimin juridik duhet të kenë zotësinë për të vepruar; 2) vullneti i brendshëm i palëve në një veprim juridik duhet të përputhet me shfaqjen e tij të jashtme, i cili duhet të jetë e lirë dhe i pavesuar; 3) në përmbajtje, veprimi juridik të mos vijë ndesh me dispozita që kanë natyrë urdhëruese dhe që kufizojnë lirinë e vullnetit të palëve; 4) veprimi juridik duhet të realizohet në formën e kërkuar nga ligji. Fryma e legjislacionit tonë në fuqi është se vetëm në rast të mungesës së njërit prej këtyre elementeve do të ndodhemi përpara rastit të pavlefshmërisë së veprimit juridik (*shih vendim unifikues nr. 1/2009 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*).

Në varësi të rëndësisë së shkeljes ligjore dhe përmbajtjes së dispozitës së cenuar, KC, ka parashikuar dy lloje të pavlefshmërisë së veprimeve juridike, relative dhe absolute. Me qëllim zgjidhjen e çështjes së shtruar për njësim dhe për të qartësuar konceptin e veprimeve juridike që janë të ndaluara nga ligji, fillimisht, Kolegji çmon të marrë në analizë, kuptimin, shkaqet dhe dallimin midis dy llojeve të pavlefshmërisë së veprimit juridik.

Neni 92 i KC, rregullon institutin e pavlefshmërisë absolute të veprimit juridik, [..] Në vështrim të tërësisë së dispozitave që rregullojnë institutin

e pavlefshmërisë, veprimi juridik absolutisht i pavlefshëm mund të përcaktohet si veprim juridik i cili, për shkak të shkeljes së ligjit ose për shkak tjetër të parashikuar në ligj, nuk ka fuqi juridike ose është i paaftë të sjellë pasojat juridike të synuara nga palët. [...] Veprimi juridik që është absolutisht i pavlefshëm, nuk shkakton pasojat juridike që synojnë palët. Pavlefshmëria absolute mund të pretendohet nga kushdo që ka interes, ajo mund t'i kundrejtohet si palës tjetër të veprimit juridik, ashtu edhe çdo personi të tretë. [...] (*shih vendim unifikues nr. 5/2012 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*).

Nga ana tjetër, instituti i pavlefshmërisë relative të veprimit juridik është parashikuar në nenin 94 të KC, [...] Rastet e listuara në këtë dispozitë janë rrethana që shkaktojnë pavlefshmëri relative të veprimit juridik, i anulueshëm me vendim gjyqësor dhe vetëm me kërkesë të palës së interesuar. Këto rrethana prekin interesa të ngushta të palëve të veprimit juridik dhe lidhen me shfaqjen e vullnetit të tyre në botën e jashtme ose me zotësinë e tyre për të vepruar. Si rrjedhojë pala e dëmtuar ka të drejtën ta konvalidojë apo ta miratojë veprimin e kryer, për shkak se kjo palë ka të drejtën të disponojë lirisht të drejtat e saj. Kolegji vlerëson të theksojë se rastet e pavlefshmërisë relative, të parashikuara në nenin 94 të KC, nuk përbëjnë një listë shteruese. Këtu, Kolegji sjell në vëmendje parashikimin e nenit 57 dhe 94 të KF, që përbën një rast të pavlefshmërisë relative të veprimit juridik të parashikuar me ligj të posaçëm. [...]

Nga analiza e mësipërme, Kolegji vlerëson se, për nga pasojat që sjellin dhe për nga rrethi i subjekteve të dëmtuara, shkeljet e ligjit civil, që shkaktojnë pavlefshmëri relative të veprimit juridik, kanë një rendësi dytësore në raport me shkeljet që shkaktojnë pavlefshmëri absolute sipas nenit 92 të KC. Këto të fundit janë të tilla që krahas interesave të palëve palëve të veprimit juridik mund të prekin edhe interesa të të tretëve apo edhe një interes publik (sikurse do të analizohet në mënyrë më të detajuar në vijim). Për këtë arsye mbi veprimin juridik absolutisht të pavlefshëm, palët nuk mund të disponojnë lirisht duke e konvaliduar atë, ashtu sikurse palët nuk mund të disponojnë mbi interesin publik. Si rrjedhojë pasojat e shkeljes rrjedhin *ex lege*, pavarësisht vullnetit të tyre.

iii/b) *Raporti midis veprimeve juridike të pavlefshme dhe veprimit të ndaluar nga ligji sipas nenit 168 të Kodit Civil.*

- *Në lidhje me veprimet juridike relativisht të pavlefshme.*

[...] Në parim, vlen të theksohet se, nuk mund të cilësohen të ndaluara veprimet juridike, të cilat ligji i cilëson të vlefshme dhe për rrjedhojë të

ligjshme deri në momentin kur pala e interesuar nuk kërkon anulimin e tyre. Veprimet e ndaluara për nga rëndësia e interesit që mbrojnë dhe për nga graviteti i shkeljes së ligjit, nuk mund të shndërrohen në veprime të lejuara me vullnetin e palës së prekur nga shkak i pavlefshmërisë, nëpërmjet konvalidimit. Kjo do të thotë se një veprim juridik që është i ndaluar nga ligji për shkak të natyrës dhe përmbajtjes së tij, është i tillë që prej fillimit dhe mbetet i tillë deri në momentin që vetë ligjvënësi, nisur nga konsiderata sociale, ekonomike apo politike, e liberalizon me një ndryshim të mëvonshëm legjislativ. Për rrjedhojë një veprim i tillë, nuk mund të ligjërohet me vullnetin e palës, por vetëm me vullnetin e ligjvënësit në një moment të caktuar kohor.

Nga ana tjetër, duke qenë se veprimet juridike të anulueshme janë të vlefshme derisa të anulohen me vendim gjykate, pronësia mbi sendet, do të fitohet ose sipas veprimit juridik, si një mënyrë e prejardhur e fitimit të pronës, ose sipas një mënyre tjetër origjinale, pasi mënyrat e fitimit të pronës nuk janë konkurruese, por përjashtojnë njëra-tjetrën.

Në doktrinën juridike dhe në jurisprudencën ndërkombëtare, në interpretim të Kodit Civil të Republikës së Italisë dhe të Republikës së Francës, që kanë shërbyer pjesërisht si model edhe për hartimin e Kodit tonë Civil, është pranuar se mënyrat origjinale të fitimit të pronës, që kanë për bazë një veprim juridik për kalimin e pronësisë dhe posedimin, sikurse janë parashkrimi fitues me titull (shih për analogji nenin 168 të KC) apo fitimi i sendeve të paluajtshme me mirëbesim (shih për analogji nenin 166 të KC), shërojnë kryesisht situatën ku pronësia ka kaluar nga jopronari dhe jo kur jemi para një veprimi juridik të anulueshëm. Ky është edhe thelbi i këtyre dy mënyrave origjinale të fitimit të pronës, ku pronësia fitohet rishtazi, pa vullnetin e pronarit të mëparshëm dhe për këtë shkak nuk vlen parimi se askush nuk mund të transferojë më shumë të drejta nga sa ai ka (*nemo plus juris ad alium transferre potest quam ipse habet*).

Logjika e kësaj doktrine është se titulli i pronësisë mbi një send të luajtshëm apo të paluajtshëm, i prekur nga një prej të metave që e bëjnë të anulueshëm një veprim juridik, nënkupton situatën ku e drejta ka kaluar prej pronarit, por vullneti i palës së veprimit juridik është i vesuar. Një veprim i tillë është i vlefshëm dhe sjell pasojat e dëshiruara nga palët, që në momentin e kryerjes së tij, derisa nuk i janë anuluar efektet, në mënyrë prapavepruese, me vendim gjyqësor të formës së prerë, me kërkesën e palës së prekur nga shkak i pavlefshmërisë. Në një situatë të tillë, poseduesi me mirëbesim i një sendi të luajtshëm apo të paluajtshëm, është pronar që prej fillimit, për shkak të titullit, si një mënyrë e prejardhur të fitimit të pronës. Këtë të drejtë të tij me karakter absolut dhe këtë titull pronësie,

ai mund t'ia kundrejtojë çdo të treti, pasi asnjë tjetër, përveç palës, nuk legjitimohet të pretendojë pavlefshmërinë relative të veprimit juridik. Ndërkohë, me anulimin me efekt retroaktiv të veprimit juridik relativisht të pavlefshëm, poseduesit me mirëbesim që prej fillimit do i mungonte titulli i përshtatshëm për kalimin e pronësisë, si një nga kushtet thelbësore për fitimin e pronës sipas kësaj mënyre.

Përsa i përket palës së dëmtuar nga shkakut i pavlefshmërisë, mund të thuhet se veprimet juridike relativisht të pavlefshme, mund të konvalidohen prej saj me veprime të mëpasshme. Në doktrinën juridike është pranuar se konvalidimi mund të bëhet në 3 forma: 1) konvalidim i shprehur, i heshtur ose i prezumuar¹⁸. Konvalidimi i prezumuar është rasti kur pala e interesuar, e konvalidon veprimin juridik, duke mos ushtruar të drejtën e padisë për anulimin e veprimit juridik, brenda afatit të parashikuar në ligj.

Sipas nenit 103 të KC, padia për të kërkuar shpalljen e pavlefshmërisë së veprimit juridik, parashkruhet brenda 5 viteve. Për të kuptuar natyrën juridike të këtij afati, Kolegji çmon të marrë në analizë disa institute të së drejtës civile, të lidhura me të.

E drejta e padisë në kuptimin material, jepet në nenin 112 të KC. [...] Rastet e humbjes të së drejtës subjektive janë të përcaktuara shprehimisht në ligj (*shih vendim unifikues nr. 5, datë 31.05.2011 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*).

[..]

Në vijim të kësaj analize, Kolegji vlerëson se afati 5 vjeçar, i parashikuar në nenin 103 të KC mbart në vetvete elemente miks të një afati prekluziv dhe një afati parashkrimi. Kjo pasi, me kalimin e këtij afati, subjektit të interesuar nuk i humb thjeshtë dhe vetëm e drejta e padisë, nëse nuk e ushtron atë, por njëkohësisht konvalidohet veprimi juridik, i cili mbetet përjetësisht i vlefshëm, pasi nuk ka asnjë autoritet tjetër përveç gjykatës që ti anulojë efektet. Parashkrimi sipas kësaj dispozite, është një parashkrim i veçantë që ka për bazë konfirmimin. Kjo do të thotë se me kalimin e këtij afati, shuhen përjetësisht edhe të drejtat subjektive civile të tjetërsuara nëpërmjet veprimit juridik relativisht të pavlefshëm.

Kodi Civil, krahas parashkrimit shues, ka njohur edhe parashkrimin fitues me titull të sanksionuar konkretisht në nenin 168, objekt i kësaj analize. Afati i parashkrimit fitues për poseduesin e sendit, përbën njëkohësisht edhe një afat prekluziv dekadent për të drejtën subjektive të pronësisë së pronarit të mëparshëm. Ky i fundit e humbet të drejtën e pronësisë për

¹⁸ Shiko Baltasar Benusi, "Obligimet dhe kontratat përgjithësisht", Botim i Ministrisë së Drejtësisë 1931, faqe 178.

shkak të neglizhencës së tij për ta ushtruar atë brenda afatit të parashikuar nga ligji. Dispozitat që rregullojnë afatin e parashkrimit shues të padisë së anulimit të veprimit juridik dhe afatin e parashkrimit fitues me titull sipas nenit 168 të KC, duhen analizuar sipas një lidhjeje logjike dhe juridike. [..]

Një nga kushtet për të fituar pronësinë sipas nenit 168 të KC është posedimi i pandërprerë me mirëbesim për një afat prej 5 vitesh për sendet e luajtshme dhe 10 vitesh për sendet e paluajtshme. Nëse posedimi është me keqbesim këto afate dyfishohen. Për të vlerësuar raportin midis këtyre afateve dhe afateve të parashkrimit shues të padisë së anulimit të veprimit juridik, Kolegji sjell në vëmendje rregullin e përgjithshëm të parashikuar në nenin 117 të KC, që parashikon momentin *a quo* se kur fillon të ecë afati i parashkrimit të padisë. Në këtë dispozitë sanksionohet si parim se afati i parashkrimit nis nga data e lindjes së të drejtës së padisë, pra nga data kur titullari i të drejtës subjektive është cenuar dhe ka marrë dijeni për cenimin dhe subjektin cenes.

Në nenin 104 të KC, parashikohet në mënyrë të posaçme momenti se kur palës së dëmtuar nga pavlefshmëria e veprimit juridik, për çdo rrethanë pavlefshmërie sipas nenit 94 të KC, i lind e drejta e padisë së anulimit. [..]

Në rastin e parashikuar në shkronjën “b” të nenit 104 të KC, pra kur veprimi juridik është kryer në kushtet e mashtrimit, kanosjes apo lajthimit, maksimalisht e drejta për të ngritur padinë e anulimit, parashkruhet brenda 8 vitesh nga data e kryerjes së veprimit juridik. Pra afatit 3 vjetor maksimal brenda të cilit lind e drejta e padisë, i shtohet edhe afati 5 vjeçar i parashkrimit të padisë. Sikurse mund të konstatohet, ky afat është më i shkurtër se afati 10 vjeçar i parashikuar në nenin 168 të KC, për posedimin e pandërprerë të sendeve të paluajtshme. Sipas shkronjës “c”, në të gjitha rastet e tjera, afati maksimal i ngritjes së padisë është 5 vjet nga data e kryerjes së veprimit juridik.

Ndërkohë, rrethanat e parashikuara në shkronjën “a” të kësaj dispozite, lidhen me rastet e pavlefshmërisë të veprimit juridik të parashikuar në shkronjat “a” dhe “b” të nenit 94 të KC, kur veprimi juridik është kryer nga i mituri mbi 14 vjeç pa pëlqimin e prindit ose nga personi madhor te cilit i është hequr ose kufizuar për të vepruar, pa pëlqimin e kujdestarit.

Një nga kushtet e vlefshmërisë së veprimit juridik është zotësia e plotë për të vepruar e palëve që marrin pjesë në të. Ligjvënësi kërkon zotësinë për të vepruar të palëve për shkak të prezumimit se vullneti i një të pazoti nuk mund të jetë i saktë. [..]

[..]

Rasti i parashikuar në shkronjën “a” të nenit 104 të KC, lidhet në fakt me rrethana që pezullojnë ecjen e afatit të parashkrimit të padisë së

anullimit. Ato nuk përcaktojnë momentin se kur pala e dëmtuar merr dijeni për shkakun e pavlefshmërisë, si datë e lindjes së të drejtës së padisë, por lidhen me pamundësinë juridike dhe objektive të tyre për të ngritur padi. Instituti i pezullimit të afatit të parashkrimit është parashikuar në nenin 129 e vijues të KC dhe nënkupton ngrirjen e afateve të parashkrimit me vërtetimin e rrethanave të parashikuara nga ligji, që pamundësojnë objektivisht ngritjen e padisë nga palët e interesuara.

Kolegji vlerëson se, neni 104/a i KC duhet interpretuar në harmoni me nenin 129/d të KC, i cili, si rregull i përgjithshëm, parashikon se pezullohen afatet e parashkrimit të padisë nga të miturit ose personat të cilëve iu është kufizuar ose iu është hequr zotësia për të vepruar, deri sa e fitojnë këtë zotësi, kur nuk kanë përfaqësues ligjor. Këtu Kolegji sjell në vëmendje nenin 171 të KC, i cili ka parashikuar se dispozitat mbi pezullimin dhe ndërprerjen e afatit të parashkrimit shues, zbatohen edhe për afatin e parashkrimit fitues. Kjo do të thotë se në rastin e parashikuar në shkronjën “a” të nenit 104, bashkë me afatin 5 vjeçar për ngritjen e padisë së anulimit, pezullohet njëkohësisht edhe afati 10 vjeçar i parashkrimit fitues, për poseduesin e sendit, i cili e ka fituar posedimin në bazë të një veprimi juridik që është i prekur nga një prej rrethanave të pavlefshmërisë të parashikuar në nenin 94 “a” dhe “b”. Kjo do të thotë se në të tilla raste, afati i parashkrimit shues të padisë të anulimit, fillon të ecë njëkohësisht me afatin e parashkrimit fitues, si moment *a quo*. Pra edhe në këtë rast, afati i parashkrimit 5 vjeçar të padisë së anulimit ecën paralelisht me afatin e parashkrimit fitues 10 vjeçar sipas nenit 168 të KC.

Në rastet kur bëhet fjalë për veprimet juridike që kanë për objekt pasurinë e të miturve, duhet të mbahen në vëmendje edhe parashikimet e KF në lidhje me përgjegjësinë prindërore për administrimin e kësaj pasurie. Në mënyrë të veçantë në nenin 234 të KF, [...] Kolegji vlerëson se veprimi juridik i realizuar në kundërshtim me nenin 234 të KF, nuk shkakton pavlefshmëri absolute, por relative. [...]

Kur veprimi juridik i realizuar nga përfaqësuesi ligjor i të miturit plotëson kushtet e vlefshmërisë, verifikimi i përmbushjes së interesit më të lartë të fëmijës do të bëhet rast pas rasti dhe mosdhënia e autorizimit paraprak të gjykatës nuk nënkupton *apriori* se ky interes nuk është përmbushur. Madje edhe në gjykimin e iniciuar me padinë e anulimit sipas nenit 234 të KC, gjykata do të vlerësojë në varësi të rrethanave konkrete nëse veprimi juridik i tjetërsimit pa autorizimin paraprak të gjykatës ka përmbushur realisht interesin më të lartë të fëmijës dhe nuk do e shpallë në çdo rast të pavlefshëm, sipas një vlerësimi *apriori*, vetëm pse nuk është marrë paraprakisht miratimi nga gjykata.

[..] Duke i rikthyer nenit 168 të KC, kur veprimi juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë, është kryer me të mitur ose në emër dhe për llogari të të miturit, rrethanat që shkaktajnë pavlefshmërinë relative sipas KC, duhen lexuar dhe interpretuar në harmoni me nenin 234 të Kodit të Familjes. Në këtë rast padia mund të ngrihet nga palët e legjitimuara në këtë dispozitë brenda një afati 5 vjeçar nga data e kryerjes së veprimit juridik, sipas parashikimit të përgjithshëm të neneve 103 dhe 104/c të KC.

[..] Në vijim të kësaj analize, mund të thuhet se, nëse pala e interesuar, e dëmtuar nga shkaku i pavlefshmërisë relative, brenda afatit 5 vjeçar apo maksimalisht 8 vjeçar të parashikuar në nenin 104, nuk ngre padinë e anulimit të veprimit juridik, ai veprim është konvaliduar. Tashmë nuk do të ishte e nevojshme që poseduesi në mirëbesim të priste edhe disa vite të tjerë që të fitonte pronësinë mbi sendin sipas një mënyre primare të fitimit të pronësisë, pasi konsiderohet se e ka fituar pronësinë me një mënyrë tjetër, të prejardhur, nëpërmjet veprimit juridik të konvaliduar për shkak të kalimit të afatit të parashkrimit të padisë, i cili si rrjedhojë mbetet përjetësisht i vlefshëm.

Mbetet për t'u analizuar veprimi i nenit 168 mbi sendet e luajtshme, pasi për këtë kategori afati i parashkrimit fitues me mirëbesim është më i shkurtër, 5 vjet, përveç rastit kur posedimi është me keqbesim, ku afati dyfishohet deri në 10 vjet.

Fillimisht, Kolegji çmon të theksojë se veprimi i nenit 168 të KC në lidhje me sendet e luajtshme, është i kufizuar dhe diskutimi është më shumë teorik. Në praktikën gjyqësore shqiptare, të konsultuar nga Kolegji, nuk është hasur ndonjë rast ku të jetë pretenduar fitimi i pronësisë së një sendi të luajtshëm sipas nenit 168 të KC. Megjithatë, Kolegji do të marrë në analizë, qoftë edhe në mënyrë hipotetike, të gjitha rastet e diskutueshme për të mbështetur konkluzionin njësoj në rastin konkret. Për këtë qëllim, do të trajtohen dy mënyra origjinale të fitimit të pronës që kanë për bazë dhe si shkak të fitimit të së drejtës së pronësisë, posedimin dhe ekzistencën e një veprimi juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë, të parashikuara përkatësisht në nenet 166 dhe 168 të KC, si dhe dallimet thelbësore midis tyre. Analiza mbi nenin 166 të KC dhe raporti i tij me nenin 168, do të bëhet në funksion të çështjes së shtruar për njësim, me qëllim identifikimin e fushës së zbatimit të nenit 168.

[..] Ajo që e dallon thelbësisht nenin 166 nga neni 168 të KC është natyra e sendeve mbi të cilat këto dispozita veprojnë. Si rregull, neni 166 i KC vepron vetëm për sendet e luajtshme, ndërsa neni 168 i KC vepron kryesisht mbi sendet e paluajtshme. Shkaku i fitimit të pronës sipas të dyja mënyrave origjinale është i njëjtë dhe lidhet me efektet e posedimit me

mirëbesim. Poseduesi i sendit, për shkak të një titulli me qëllim kalimin e pronësisë, sillet si pronar dhe beson realisht se e drejta i ka kaluar nga pronari. Ndryshimi është se sipas nenit 166 të KC, e drejta e pronësisë kalon menjëherë me vënien në posedim të sendit të luajtshëm, kurse sipas nenit 168, posedimi kërkon një afat më të gjatë kohor, për të sjellë si pasojë fitimin e pronësisë. Fitimi i pronësisë me vënien në posedim rezulton nga neni 167 i KC, [...] Parashikimi i nenit 166 të KC, ku e drejta e pronësisë fitohet menjëherë me posedimin, lidhet me natyrën juridike të sendeve të luajtshme, të cilat duhet të kenë një lëvizje më të shpejtë në qarkullimin civil. [...]

Në Kodet Civile analoge të shteteve europiane, që kanë shërbyer si bazë për hartimin e Kodit tonë, si dhe në doktrinën dhe jurisprudencën ndërkombëtare përkatëse, gjen zbatim prezumimi se posedimi i sendeve të luajtshme vlen si titull pronësie.

[...] Nga kjo analizë mund të deduktohet se ndryshimi thelbësor midis neneve 166 dhe 168 të KC lidhet me natyrën e sendeve. Nga ana tjetër ato kanë një logjikë të përbashkët mbi shkakun pse fitohet pronësia mbi to. Si rrjedhojë kufizimet që vendosin këto dy dispozita, që nuk kushtëzohen nga natyra e sendit, duhet të jenë simetrike, në pajtim me nenet 1 të protokollit nr. 1 të KEDNJ dhe nenit 11, 17 dhe 41 të Kushtetutës.

Kështu, së pari, neni 166 i KC nuk gjen zbatim, për sendet e luajtshme të regjistruara në regjistrat publikë. Përfundimisht për këtë kategori sendesh gjen zbatim neni 168 i KC, pasi për nga regjimi juridik ato përafrojnë me sendet e paluajtshme.

Së dyti, neni 166 i KC, nuk vepron mbi sendet e luajtshme të vjedhura ose që i kanë humbur pronarit të mëparshëm. Logjika e këtij kufizimi, lidhet me faktin se nga vepra penale nuk mund të burojnë pasoja të ligjshme. [...] (shih vendim unifikues nr. 5/2011 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë).

Së treti, neni 166 i KC nuk duhet të gjejë zbatim për sendet e luajtshme pronë publike. Këtu Kolegji sjell në vëmendje, për qëllime të interpretimit krahasues, një vendim të Gjykatës së Kasacionit të Republikës së Francës, (shih vendim, Dhoma Civile nr. 1, dt. 13 shkurt 2019). Në këtë vendim Gjykata ka vlerësuar se neni 2276 (analog me neni 166 të Kodit tonë), nuk gjen zbatim për sendet e luajtshme në pronësi publike dhe kjo përbën një kufizim të justifikuar dhe legjitim të së drejtës së poseduesit në mirëbesim, në kuptim të nenit 1 të protokollit nr. 1 të KEDNJ. Neni 166 i Kodit tonë, nuk e vendos në mënyrë të shprehur një kufizim të tillë, por në të njëjtën mënyrë sikurse nuk mund të veprojnë neni 168 mbi pronën e paluajtshme publike të patjetërsueshme, e njëjta logjikë duhet të vlejë edhe për sendet

e luajtshme pronë publike. Kjo sipas parimit se të mirat që i përkasin domenit publik, qofshin këto sende të luajtshme apo të paluajtshme, janë të patjetërsueshme dhe nuk mund të kalojnë në pronësinë e subjekteve privatë.

Së fundi neni 166 i KC nuk gjen zbatim për sendet e luajtshme të fituara në bazë të një veprimi juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë, pa kundërshtëpërblim.

Në vijim të kësaj analize, Kolegji konkludon se neni 168 i KC, në lidhje me sendet e luajtshme, përjashton fushën e veprimit të nenit 166 të KC dhe gjen zbatim vetëm në dy situata: 1) në lidhje me sendet e luajtshme të regjistruara në regjistrat publikë; 2) në lidhje me sendet e luajtshme të tjetërsuara pa kundërshtëpërblim.

Për veprimet juridike relativisht të pavlefshme, për tjetërsimin e sendeve të luajtshme, për të cilat vepron neni 168, si rregull, e drejta e padisë së anulimit fillon nga data e kryerjes së veprimit juridik, sipas nenit 103/c të KC. Në këtë rast, afati 5 vjeçar i parashkrimit shues përputhet me atë të parashkrimit fitues dhe pronësia mbi sendin ka kaluar për shkak të veprimit juridik të konvaliduar. Po ashtu, sipas analizës së realizuar në paragrafët 117 e vijues të këtij vendimi vlen i njëjti argument për veprimet juridike me objekt sende të luajtshme, të anulueshme për shkak të rrethanave të parashikuara në nenin 94, shkronjat “a” dhe “b”, për të cilat e drejta e padisë lind sipas nenit 104/a të KC, ku afatet e parashkrimit shues dhe fitues ecin njëkohësisht dhe përputhen midis tyre.

[..]Neni 94/c i KC ka parashikuar tre rrethana të veseve të vullnetit që shkaktojnë pavlefshmëri relative të veprimit juridik: a) kur veprimi juridik është kryer në kushtet e mashtrimit; b) të kanosjes; c) të lajthimit. [...] Në rastin e mashtrimit, që veprimi juridik të jetë i anulueshëm, duhet që mashtrimi i palës që ka kaluar pronësinë mbi sendin të ketë ardhur nga pala tjetër ose nga një person i tretë, por gjithmonë me dijeninë e palës tjetër. [...] Si rrjedhojë në këtë situatë, poseduesi është me keqbesim dhe gjen zbatim paragrafi i dytë i nenit 168 të KC, mbi afatin 10 vjeçar të posedimit. Në rastin e kanosjes, kur kanosja është shkaktuar nga pala tjetër e veprimit juridik sërish do të ishim para situatës së poseduesit me keqbesim, ku posedimi do të ishte fituar në mënyrë të dhunshme dhe në këtë rast afati i parashkrimit fitues është 10 vjet, më i gjatë se afati maksimal 8 vjeçar për ngritjen e padisë së anulimit. Në rastin e lajthimit, sërish diskutimi shtrohet teorikisht. Lajthimi sipas nenit 97 të KC, shkakton pavlefshmërinë relative të veprimit juridik nëse lidhet me cilësitë e sendit apo të palës me të cilën kryhet veprimi juridik. Ato duhet të lidhen me rrethana të tilla thelbësore, të cilat pala tjetër po do ti dinte nuk do të

kishte kryer veprimin juridik. Nëse e zbatojmë këtë parashikim të ligjit në një veprim që ka për qëllim kalimin e pronësisë, kur lajthimi ka lidhje me sendin, zbatimi i nenit 168 i KC mbetet pa kuptim, pasi poseduesi i sendit nëse do të kishte një pretendim të tillë nuk do të pretendonte fitimin e pronës mbi sendin as sipas nenit 168 të KC, as me kontratë, por në çdo rast do të kërkonte kthimin e palëve në gjendjen e mëparshme. Mbetet situata kur pronari i sendit të luajtshëm, i ka tjetërsuar pa kundërshtim një send të luajtshëm apo një send të regjistruar në regjistrat publikë, poseduesit të sendit, duke patur lajthitje mbi personin e tij. Vetëm në këtë rast, i cili gjithësesi mbetet shumë hipotetik, me kalimin e afatit 5 vjeçar, pronësia mbi sendin e luajtshëm do të fitohej jo sipas mënyrës së prejardhur, por sipas nenit 168 të KC dhe mbetet irrelevant fakti nëse pas kalimit të këtij afati, pala e prekur nga veprimi juridik ngre apo jo pretendimin për pavlefshmëri relative të veprimit juridik, i cili edhe pse me të meta, nuk është i tillë që të jetë i ndaluar nga ligji.

- *Në lidhje me veprimet juridike absolutisht të pavlefshme*

Në vijim të kësaj analize, me karakter mbetës, shtrohet për diskutim se cilat janë ato veprime juridike absolutisht të pavlefshme, të cilat konsiderohen njëkohësisht të ndaluara nga ligji sipas nenit 168 të KC dhe cilat janë ato veprime absolutisht të pavlefshme, të cilat gjithësesi plotësojnë formalisht kushtin e titullit të aftë për të sjellë si pasojë fitimin e pronësisë sipas kësaj mënyre origjinale.

[..]

Fillimisht, Kolegji çmon të marrë në analizë, shkronjën “a” të nenit 92 të KC, i cili ka sanksionuar me pavlefshmëri absolute të gjitha veprimet juridike që vijnë në kundërshtim me një dispozitë urdhëruese të ligjit.

Një çështje e diskutueshme në doktrinën juridike ka qenë fakti nëse për të konkluduar mbi natyrën urdhëruese të dispozitës, mjafton formulimi i saj, apo duhet të merret në analizë edhe aspekti cilësor dhe përmbajtësor, pra marrëdhënia juridike që ajo rregullon dhe cila është natyra e interesit që norma juridike mbron.

[..] Duke pasur parasysh rregullimet e së drejtës, pranohet gjerësisht se normat juridike në doktrinë klasifikohen në dy grupe: me karakter imperativ (urdhërues) dhe norma me karakter lejues (dispozitive). [..] Përgjithësisht, e drejta private, është një korpus normash juridike me natyrë dispozitive (lejuese), por në të mund të gjenden edhe norma me karakter imperativ ose ndalues, që janë pjesë e së drejtës publike. Karakteri imperativ/ndalues i normave juridike në të drejtën private, përbën kufizim të autonomisë së vullnetit dhe mundet të përliqjet vetëm nga një interes

publik apo për mbrojtjen e interesave të të tretëve, sipas neneve 3/11 dhe nenit 17 të Kushtetutës [..]

Kufizimi nga një interes publik i lirisë së vullnetit, gjen shprehje edhe në KC aktual konkretisht në nenin 677 [..] Këtu vlen të theksohet se, parimi i autonomisë së vullnetit dhe kufizimet e tij, gjejnë shprehje si në pjesën e përgjithshme të KC, ku rregullohen veprimet juridike në përgjithësi, kushtet për vlefshmërinë e tyre, ashtu edhe në pjesën e posaçme që përcakton regjimin juridik të kontratave. [..] Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji risjell në vëmendje nenet 92 dhe 94 të KC, ku janë parashikuar rrethanat që shkaktajnë pavlefshmërinë e veprimeve juridike, e cila mund të jetë *absolute* ose *relative*. Rrethanat që shkaktajnë pavlefshmërinë relative të veprimit juridik kanë si emërues të përbashkët se mbrojnë ngushtësisht të drejta subjektive dhe private të palëve të veprimit juridik dhe nuk i interesojnë gjerësisht publikut apo të tretëve. Si rrjedhojë vetëm pala e dëmtuar ka të drejtë të kërkojë pavlefshmërinë e veprimit juridik nëse vërtetohet një nga faktet juridike të parashikuara në këtë dispozitë dhe sipas parimit të disponibilitetit kjo palë, mund ta konvalidojë në mënyrë të shprehur apo me heshtje, ashtu sikurse pala mund të disponojë lirisht të drejtat e saj. Në këtë kuptim mund të thuhet se instituti i pavlefshmërisë relative të veprimit juridik është shprehje e parimit të autonomisë së vullnetit.

Në të kundërt, neni 92 i KC, i cili rregullon institutin e pavlefshmërisë absolute të veprimit juridik shpreh në vetvete një kufizim të autonomisë së vullnetit, pasi palët nuk mund ta konvalidojnë një veprim juridik absolutisht të pavlefshëm dhe pasojat e pavlefshmërisë rrjedhin *ex lege*, pavarësisht vullnetit të palëve apo edhe kundër vullnetit të tyre.

[..]

Duke i përmbledhur rastet e listuara në nenin 92 të KC, mund t'i ndajmë në dy kategori: 1) shkeljet që vijnë ndesh me respektimin e rendit publik, normave juridike me natyrë urdhëruese dhe ndaluuese, të cilat nuk mund të derogohen me marrëveshje të palëve (shkronja “a” dhe “b”); 2) shkeljet e dispozitave të KC që garantojnë kushtet e vlefshmërisë së veprimit juridik në vetvete dhe që përcaktojnë elementet strukturorë të tij (shih shkronjat “c” dhe “ç”).

Kolegji vlerëson se ka një dallim midis këtyre dy kategorive. Të parat plotësojnë formalisht dhe në dukje kushtet e vlefshmërisë së veprimit juridik (zotësia e palëve, vullneti i lirë dhe i pavesuar, forma e kryerjes së veprimit juridik), por në përmbajtje dhe në pasojat juridike që ato sjellin, godasin një normë imperative të ligjit. Sakaq, marrëdhënia juridike që ato krijojnë është e kundërligjshme. Ndërsa kategoria e dytë lidhet

me mungesën e kushteve dhe të elementeve strukturorë për qenësinë e veprimit juridik në vetvete, ku më thelbësori është vullneti i palës për ta realizuar atë dhe për të dëshiruar pikërisht dhe drejtpërdrejt pasojat e ardhura prej tij. Në lidhje më këtë kategori, ligji ka sanksionuar me pavlefshmëri absolute rastet ku ka një mungesë absolute të vullnetit të palëve për kryerjen e veprimit juridik. Për këtë arsye, sipas ligjit, veprime të tilla janë inekzistente dhe ato mjafton të konstatohen nga gjykatat si të pavlefshme. Ndryshe nga rastet e pavlefshmërisë absolute, në rrethanat që shkaktajnë pavlefshmëri relative sipas nenit 94 të KC, nuk flitet për inekzistencë absolute të vullnetit, por për ekzistencën e një vullneti të vesuar.

Këtu, Kolegji çmon të marrë në analizë rastet e parashikuara në shkronjat “b”, “c” dhe “ç” të nenit 92 të KC.

Veprimet juridike që kryhen për mashtrim të ligjit, përfshihen në kategorinë e përgjithshme të veprimeve të kundërligjshme. Këto veprime në formë dhe në dukje paraqiten si veprime të ligjshme, por në përmbajtje të tyre kanë elemente paligjshmërie. [...] Në rastet e simulimit dhe fiktivitetit (simulimit absolut) ka një mospërputhje midis vullnetit të brendshëm, pra të asaj që duan në të vërtetë palët e veprimit juridik dhe shfaqjes së tij. Veprimet juridike fiktive janë ato veprime që kryhen nga palët vetëm formalisht “për sy e faqe”, pa patur si qëllim që të sjellin pasoja juridike. [...] (*shih vendim unifikues nr. 932, datë 22.06.2000 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*).

Në këto situata, nuk flasim për shkelje të dispozitave urdhëruese të ligjit, por për një mungesë absolute të vullnetit dhe qëllimit real të palëve për të kaluar pronësinë mbi një send të caktuar. Këto situata janë të barazvlefshme me inekzistencën e titullit, pra të veprimit juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë. Në të tilla raste, ose posedimi i sendit nuk ka kaluar asnjëherë nga pronari tek pala tjetër e veprimit juridik, i cili është bërë për sy e faqe ose poseduesi ka qenë në keqbesim, pasi që prej fillimit e ka ditur se nuk i ka kaluar pronësia prej pronarit. Në rastin e parë nuk shtrohet fare si diskutim zbatimi i nenit 168 të KC, pasi mungon elementi thelbësor i tij që është posedimi. Në rastin e dytë, inekzistenca e veprimit juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë, rrëzon kushtin tjetër thelbësor të zbatimit të nenit 168 të KC. Në një situatë të tillë, poseduesi me keqbesim do të mund të fitonte pronësinë mbi sendin sipas parashkrimit fitues pa titull, nëse plotësohen kushtet e parashikuara në nenin 169 të KC.

I njëjti argument vlen edhe për rastin kur veprimi juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë, është kryer me një të mitur që nuk ka mbushur moshën 14 vjeç. Sikurse u analizua më sipër, sipas ligjit, të miturit në këtë

moshë, i mungon tërësisht vullneti për të vepruar. Si rrjedhojë çdo veprim juridik i kryer me të është i paqenë. Në këtë situatë nuk mund të flitet as për mirëbesim të poseduesit të sendit të paluajtshëm, të cilit i ka kaluar pronësia me një veprim të kryer me të mitur, pasi nuk mund të pretendojë se i ka kaluar pronësia me vullnetin e pronarit.

Sikurse mund të konkludohet, në rastet e parashikuara në shkronjat “c” dhe “ç” të nenit 92 të KC, ligji sanksionon me pavlefshmëri absolute ato veprime juridike, jo sepse vijnë ndesh në përmbajtje më një dispozitë imperative të ligjit, por sepse mungon një nga kushtet thelbësore për qenësinë e veprimit juridik në vetvete, sikurse është ekzistenca e një vullneti për ta realizuar dhe për të synuar pasojat e ardhura prej tij. Në këtë kuptim, Kolegji vlerëson se lista e parashikuar në nenin 92 të KC nuk është shteruese. Në Kod mund të gjenden parashikime të posaçme që shprehimisht përcaktojnë kushtet e vlefshmërisë së veprimit juridik, mungesa e të cilave e bën veprimin e paqenë, por që nuk mund të kualifikohen sipas parashikimit të përgjithshëm të nenit 92/a të KC, të cilat do të merren në analizë në vijim. Për këtë kategori shkaqesh të pavlefshmërisë absolute, nuk shtrohet për diskutim nëse jemi para një veprimi të ndaluar nga ligji, por nëse plotësohet kushti i parë që kërkon neni 168 i KC, mbi ekzistencën e një veprimi juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë.

Nga analiza e mësipërme, Kolegji vlerëson se, një dispozitë ndaluese, për nga formulimi duhet të ndalojë shprehimisht kryerjen e veprimit si të tillë. Ekzistenca e një veprimi të tillë, përveç se kufizon lirinë kontraktore për shkak se sanksionon me pavlefshmëri absolute veprimin juridik, përbën edhe një kufizim të së drejtës për pronë të poseduesit në mirëbesim sipas nenit 168 të KC dhe që të jetë i justifikuar në aspektin kushtetues apo konventor, duhet të përliqet nga një interes publik. Norma juridike e shkelur nga veprimi juridik, duhet të jetë e tillë, sa në psikikën e poseduesit të sendit, objektivisht dhe subjektivisht, nuk mund të krijohet përgjatë gjithë kohës së posedimit mbi sendin, një pritshmëri legjitime se me kalimin e kohës, për aq sa kjo normë është në fuqi, të mund të fitohet pronësia me një mënyrë origjinale, pasi ligji ka ndaluar tjetërsimin në çfarëdo lloj rrethane, me çdo mjet dhe në çdo kohë. Dispozitat imperative/ndaluese të ligjit, mund të kenë lidhje me sendin, i cili mund të jetë jashtë qarkullimit civil, por edhe me përmbajtjen e veprimit apo me palët, të cilave me ligj u është ndaluar kryerja e një veprimi të tillë.

Një të dhënë se e drejta e garantuar në nenin 168 të KC, [...]Koncepti i pronës publike jepet në ligjin nr. 8743, datë 22.02.2002 “Për pronat e paluajtshme të shtetit”, ku bëhet edhe dallimi me pronën e paluajtshme shtetërore jopublike.

Kolegji vlerëson se koncepte të tilla si interesi publik, rendi publik, zakonet e mira, morali, përmenden në disa dispozita të KC (psh neni 677), megjithatë Kodi nuk jep një përkufizim konkret se çfarë do të kuptohet me to. Koncepti i interesit publik fillimisht gjendet në KEDNJ, më tej në Kushtetutën dhe po ashtu në KC. [...] (shih vendim nr. 01.12.2005 të Gjykatës Kushtetuese). [...] (vendim nr. 18, datë 14.05.2003 i Gjykatës Kushtetuese).

Ligji nuk mundet të parashikojë në mënyrë konkrete dhe përfundimtare një koncept të tillë. Nëse do i jepnim një përkufizim do të thonim se interes publik është tërësia e interesave të përbashkët të një shoqërie, komuniteti apo grupi njerëzish. Ky koncept është relativ dhe i ndryshueshëm në kohë. Kjo do të thotë se ligjvënësi, në periudha të ndryshme, në përputhje me zhvillimin dhe ndryshimin e kushteve sociale, zhvillimin ekonomik, ndryshimin e mentalitetit dhe moralit të shoqërisë, mund të ndalojë kryerjen e një veprimi të caktuar në një moment të caktuar dhe në një moment tjetër ta liberalizojë atë.

Po ashtu, Kolegji, çmon të rëndësishme të theksojë se një dispozitë ndaluese e ligjit është një nënkategori e dispozitave urdhëruese, shkelja e të cilave, për nga pasojat që sjell, përbën shkallën më të rëndë të cenimit të rendit publik. Jo çdo dispozitë urdhëruese e ligjit përbën njëkohësisht edhe një veprim të ndaluar nga ligji. [...] Në vijim, Kolegji çmon të sjellë në vëmendje disa shembuj konkretë, për të kuptuar se kur shkelja e një dispozite të ligjit përbën një veprim të ndaluar nga ligji dhe kur shkakton thjeshtë pavlefshmëri absolute të veprimit juridik, por gjithsesi të aftë për të plotësuar kushtin sipas nenit 168 të KC, në mënyrë që të lindë e drejta e pronësisë për poseduesin me mirëbesim. [...] Fillimisht, Kolegji sjell si shembull, ligjin nr. 7501 “Për Tokën”, i cili para ndryshimeve që ka pësuar në vitin 1995 dhe 1998, ndalonte kategorikisht shitblerjen e tokës bujqësore. Në nenin 2 të këtij ligji, si një dispozitë me karakter imperativ, ndalohej shprehimisht tjetërsimi i tokës bujqësore. Ky parashikim ligjor ishte një disponim që mbronte interesin publik, [...] Duke qenë se ndalohej kategorikisht shitblerja e tokës bujqësore, kjo e fundit për të njëjtën arsye, nuk mund të fitohej nga subjekte të ndryshëm, me mënyra të tjera të fitimit të pronës.

[...] Po ashtu, ligji nr. 7980/1995 “Për Shitblerjen e Trojeve” përmban dispozita me karakter imperativë që ndalojnë të drejtën e personave fizikë ose juridikë, publikë apo privatë të shesin trojet në mënyrë të pakufizuar, të huajve. [...]

Në shkelje të dispozitave ndaluese janë ato akte apo fakte juridike që rrjedhin nga vepra penale të cilat janë shkalla më e rëndë e shkeljes së

ligjit, për sa i përket detyrimit të vullnetit të tjetërsuesve deri në atë masë sa ta shndërrojë atë në fiktiv dhe të paqenë. Një rast i tillë mund të jetë falsiteti i dokumentit që kalon pronësinë dhe që përbën veprim juridik; tjetërsimi i sendit të vjedhur mbi të cilin kurrësesi rendi jonë juridik nuk lejon të fitohet pronësia në asnjë nga mënyrat e fitimit të saj të prejardhura apo origjinale; kategoria e shkeljeve me karakter administrativ apo edhe e dispozitave të cilat urdhërojnë ndalimin e kryerjes së veprimeve të caktuara juridike si pasojë e mbrojtjes së një interesi publik.

Nga ana tjetër, Kolegji vlerëson të marrë si shembull, disa dispozita në KC dhe në ligje të tjera, ku formulimi i normës juridike duket i natyrës urdhëruese, por për nga elementi cilësor dhe përmbajtësor nuk mund të kategorizohet si e tillë dhe/ose nuk është e një rëndësie të tillë sa të përbëjë veprim juridik të ndaluar nga ligji. Në nenin 83/1 i KC [...] Kolegji vlerëson se veprimi juridik për tjetërsimin e pasurive të paluajtshme, përfshihet në kategorinë e veprimeve juridike formale, ku forma e shprehjes së vullnetit të palëve është kusht për vlefshmërinë e tij (*ad validitatem*). Forma solemne, është pjesë përbërëse e strukturës dhe element konstitutiv i veprimit juridik, që i ndërgjegjëson palët për rëndësinë e tij. Mungesa e formës së veprimit juridik, në të tilla rastem e bën atë nul, por jo një veprim të ndaluar nga ligji. [...] Në këtë kuptim, titulli, për qëllim të nenit 168 të KC, nuk duhet të ngatërrohet apo të njësohet me dokumentin në të cilin ai materializohet, por duhet të kuptohet më shumë si një marrëdhënie juridike vullnetare e krijuar midis transferuesit dhe marrësit të së drejtës së pronësisë.

Kolegji sjell në vëmendje gjithashtu, nenin 208 të KC, [...] Vullneti i të gjithë bashkëpronarëve për tjetërsimin e një sendi në bashkëpronësi, është pjesë e përsosurisë të veprimit juridik dhe element i vlefshmërisë së tij, ku kërkohet vullneti i plotë i secilit bashkëpronar për të ushtruar lirisht tagrin e disponimit të pronës së tij. Kjo dispozitë nuk mbron një interes publik, por garanton të drejtat e pronësisë dhe interesat privatë të secilit prej bashkëpronarëve mbi sendin. [...]

E njëjta logjikë juridike vlen edhe për interpretimin e nenit 204 të KC, në lidhje me veprimin juridik të kryer për shitjen e pjesës mbi sendin e paluajtshëm nga njëri prej bashkëpronarët, pa garantuar të drejtën e parablerjes tek bashkëpronarët e tjerë. [...]

Po ashtu, me të njëjtën logjikë mund të konkludohet mbi veprimet juridike në shkelje të neneve 57, 94, 234 të KF, të cilat janë të konvalidueshme me vullnetin e palës së dëmtuar nga rrethana e pavlefshmërisë dhe në kushtet e parashikuara nga ligji.

Një çështje e diskutueshme mbetet në lidhje me shitjen e sendit të paluajtshëm në kundërshtim me nenin 195 të KC, [...] Për Kolegjin shtrohet

për zgjidhje nëse kryerja e veprimit juridik të shitjes në shkelje të kësaj dispozite, krahas pasojës së pavlefshmërisë, e bën atë një veprim juridik të ndaluar sipas nenit 168 KC?

Legjislacioni ynë civil, sipas interpretimit të bërë nga Kolegjet e Bashkuara (shih vendim unifikues nr. 5/2011), përfshihet në ato sisteme ligjore, ku transkriptimi i titullit të pronësisë, nuk është kusht për vlefshmërinë e veprimit juridik, por ka efekte deklarative dhe i shërben publicitetit ndaj të tretëve. Transkriptimi/regjistrimi në regjistrat përkatës publikë kërkohet, për veprimet juridike (kontratat) që tjetërsojnë pasuritë e paluajtshme, si dhe për sende të luajtshme të një kategorie të veçantë siç janë anije, aeroplanë, automjete, etj.

[..]

Sa më sipër, mund të thuhet se neni 195 i KC, që e ka kufizuar tagrin e disponimit të pronarit me regjistrimin paraprak të titullit të pronësisë, është me natyrë urdhëruese sepse në një kuptim të përgjithshëm garanton një interes publik, sigurinë juridike, mbron të tretët dhe parandalon konfliktet gjyqësore të pronësisë. Kjo pasi shitësi me keqbesim si pronari origjinal i regjistruar, mund ta tjetërsojë disa herë sendin e paluajtshëm tek të tretët.

Shkelja e nenit 195 dhe tjetërsimi i pasurisë në kundërshtim me këtë dispozitë, sipas nenit 92/a të KC, shkakton pavlefshmërinë absolute të veprimit juridik, por ajo ka natyrë parandaluese dhe nuk është e një rëndësie të tillë për nga pasojat që sjell, për tu kualifikuar si veprim i ndaluar nga ligji në kuptim të nenit 168 të KC. Rreziku i mosrespektimit të kësaj dispozite është që poseduesit të sendit të mos i ketë kaluar e drejta nga pronari i vërtetë dhe ky është një nga rastet tipike që shëron parashkrimi fitues me titull sipas nenit 168 të KC. Nëse pronari i vërtetë, që mund të dëmtohet nga kjo shkelje, brenda afatit të posedimit 10 vjeçar nuk ushtron padinë e rivendikimit dhe është neglizhent në ushtrimin e të drejtave të tij, atëherë është tërësisht e justifikuar dhe e përligjur që pronësinë ta fitojë ai që e ka poseduar dhe zhvilluar pronën qetësisht dhe pa ndërprerje brenda afatit ligjor të parashkrimit fitues. Pra veprimi juridik në shkelje të nenit 195 të KC, nuk është i një rëndësie të tillë sa të mos krijojë asnjë pritshmëri të ligjshme të poseduesit se mund ta fitojë pronën sipas nenit 168 të KC, për sa kohë nuk ka një ndalim kategorik për tjetërsimin e pasurisë në vetvete dhe nuk jemi para rastit kur sendi për nga natyra është i patransferueshëm.

I vetmi element që mund të shtrohet për diskutim lidhet me mirëbesimin e poseduesit, kur sendin që ka fituar dhe titulli i pronësisë së personit prej të cilit i rrjedh e drejta, nuk kanë qenë më parë të regjistruar. Sikurse u

analizua në pjesën e parë të këtij vendimi njësuës, mirëbesimi lidhet me anën psikike të poseduesit, i cili për shkak të një titulli të aftë për të kaluar pronësinë, nuk e ka ditur dhe nga rrethanat nuk kishte se si ta dinte se pronësia i ka kaluar nga jopronari. [...]Kështu, poseduesi do të konsiderohet në mirëbesim, nëse personi me të cilin ka kryer veprimin juridik, nga ana e tij, ka një titull pronësie që i buron prej pronarit origjinal të regjistruar më parë në regjistrin publik. Sipas ligjit tonë dhe jurisprudencës së Gjykatës së Lartë, e drejta e pronësisë mbi sendin e transkriptueshëm nuk kalon me regjistrimin, por për shkak të titullit. Pra në një situatë të tillë, poseduesi beson dhe nga rrethanat nuk ka pse të mos besojë, se personi nga i cili i rrjedh e drejta është bërë pronar mbi sendin, edhe pse titullin e ka të paregjistruar. Për marrjen dijeni dhe verifikimin mbi pronësinë, poseduesi duhet të tregojë kujdesin mesatar të një njeriu mesatar dhe në kushtet kur nuk ka një regjistrim tjetër në regjistrat publikë në emër të personave të tretë, nuk mund ti vendoset si barrë detyrimi për të vënë në dyshim dhe për të hamendësuar nëse pronari origjinal ka vepruar me keqbesim, duke e shitur sendin tek disa subjekte njëkohësisht.

[..]

Në një vështrim krahasues, të këtyre modeleve ligjore, Kolegji vlerëson se, arsyeja e parashikimeve të ndryshme përsa i përket regjistrimit të sendit, lidhet me vlerën që ka ky element për vlefshmërinë e veprimit juridik në secilin sistem. Nëse regjistrimi ka efekte konstitutive për fitimin e së drejtës së pronësisë mbi sendin e paluajtshëm, mungesa e tij, nuk mund të prezumojë mirëbesimin e të tretëve, të cilëve sendi ju kalon nga jopronari, për shkak të mungesës së regjistrimit në regjistrat publikë. Në të kundërt, nëse regjistrimi ka efekte deklarative, i treti i cili e blen sendin është në mirëbesim, mjafton që personi nga i cili i kalon e drejta e pronësisë ka një titull të vlefshëm pronësie edhe pse ende të paregjistruar në regjistrat publikë.

Sentencat Njësuëse [..]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

[..] Kolegji vlerëson se vendimi i Gjykatës së Apelit Durrës është i drejtë dhe duhet të lihet në fuqi, por me tjetër arsytim.

[..] Ndryshe nga sa ka arsyetuar gjykata e apelit, Kolegji vlerëson se kontrata e lidhur midis palëve ndërgjyqëse duhet interpretuar si një veprim juridik (kontratë) që ka për qëllim kalimin e pronësisë, e simuluar në formën e një kontrate qiraje. Sipas nenit 681 të KC, kur interpretohet një kontratë, duhet të sqarohet se cili ka qenë qëllimi i vërtetë dhe i

përbashkët i palëve, pa u ndalur në kuptimin letrar të palëve, si dhe duke vlerësuar sjelljen e tyre në tërësi, para dhe pas përfundimit të kontratës. Nga ana tjetër, sipas nenit 683 të KC, kushtet e kontratës interpretohen në kuptimin në të cilin mund të kenë efekt dhe jo në atë sipas të cilit nuk do të kishin ndonjë efekt.

Pavarësisht titullimit që kanë vendosur palët në rastin konkret, duke e kualifikuar si kontratë qiraje fillimisht, qëllimi i vërtetë i tyre, ka qenë që të lidhin një kontratë shitjeje dhe që pala e paditur t'i kalonte pronësinë paditësit mbi sendin objekt gjykimi. Kjo rezulton nga sjellja e tyre para dhe pas lidhjes së kontratës, nga fakti i provuar në të dyja shkallët e gjykimit, se paditësi i ka parapaguar të paditurve, që në fillim të gjithë vlerën e qirasë për 30 vjet, i njëjtë me çmimin e shitjes dhe që përfaqësonte vlerën e tregut të pasurisë së paluajtshme. Nga ana tjetër, pala e paditur i ka kaluar posedimin mbi këtë send. Përpilimi i aktit noterial të shitjes mbetej vetëm një formalitet që do të përsoste kontratën e shitjes dhe do të formalizonte vullnetin tashmë të shprehur palëve për shitblerjen e sendit, pasi ky send të regjistrohej nga bashkëpronarët.

Sakaq, Kolegji vlerëson se, në rastin konkret, ekziston një veprim juridik që ka për qëllim kalimin e pronësisë dhe plotësohet kushti i parë që kërkon neni 168 i KC. Në vijim të këtij arsytimi, shtrohet për zgjidhje nëse kontrata e lidhur midis palëve ndërgjyqëse përbën një veprim juridik të ndaluar nga ligji.

Gjykatat e apelit e ka kualifikuar këtë veprim juridik, si veprim të ndaluar nga ligji, për shkak se është kryer në mungesë të vullnetit të të gjithë bashkëpronarëve në tjetërsimin e sendit, Sipas gjykatës, ky veprim vjen në kundërshtim me nenet 200 dhe 222 të KC dhe sipas nenit 92/a të KC janë shkelur dispozita urdhëruese të ligjit. Këtu gjykata ka arsyetuar se, ndonëse parashkrimi fitues është rasti klasik që e mbulon pavlefshmërinë absolute të veprimit juridik për shkak të mungesës së formës, në rastin konkret pavlefshmëria absolute nuk lidhet me formën, por lidhet me përmbajtjen, lidhet me mungesën e shfaqjes së vullnetit të të gjithë bashkëpronarëve. Mund të ishim para rastit të parashkrimit fitues vetëm për pjesën e kryefamiljarit të familjes bujqësore dhe vetëm në rastin se pjesa e tij në këtë tokë do të ishte e veçuar. Po ashtu, gjykatat kanë vlerësuar se toka bujqësore në kohën e përfundimit të kontratës, si send i paluajtshëm, nuk ishte e aftë për t'u tjetërsuar dhe të drejtat dhe detyrimet e palëve do të lindin vetëm kur të lejohej shitja e saj. Vetëm në këtë moment, toka bujqësore do të konsiderohej si send i aftë për t'u tjetërsuar.

Kolegji e vlerëson të pambështetur në ligj këtë arsytim të Gjykatës së Apelit Durrës. Duke u bazuar në konkluzionet e këtij vendimi njësuës,

mosdhënia e pëlqimit nga të gjithë bashkëpronarët për tjetërsimin e sendit nuk e bën veprimin juridik të ndaluar nga ligji në kuptim të nenit 168 të KC. Vullneti i të gjithë bashkëpronarëve për tjetërsimin e një sendi në bashkëpronësi, është pjesë e përsosurisë të veprimit juridik dhe element i vlefshmërisë së tij, ku kërkohet vullneti i plotë i secilit bashkëpronar për të ushtruar lirisht tagrin e disponimit të pronës së tij. Kjo dispozitë nuk mbron një interes publik, por garanton të drejtat e pronësisë dhe interesat privatë të secilit prej bashkëpronarëve mbi sendin. Si rrjedhojë veprimi juridik i kryer në shkelje të nenit 208 të KC është i pavlefshëm pjesërisht për pjesën e bashkëpronarit që nuk ka dhënë pëlqimin, por nuk është një veprim i ndaluar nga ligji dhe nuk kufizon të drejtën e poseduesit me mirëbesim, që i është tjetërsuar sendi sipas një veprimi të tillë, për të fituar pronësinë sipas nenit 168 të KC.

Paditësi në rastin konkret, në cilësinë e poseduesit, ka qenë në mirëbesim në kohën e kryerjes së veprimit juridik. Ai ka besuar se sendi i kaluar me vullnetin e të gjithë bashkëpronarëve dhe nga rrethanat nuk kishte se si të besonte ndryshe, kur të gjithë e kishin shprehur vullnetin për kalimin e pronësisë në favor të paditësit. Kjo rezulton nga fakti se bashkëpronarët e tjerë, e kanë ditur dhe nuk kanë patur kundërshtime për tjetërsimin e pasurisë. Edhe pse nuk e kanë shprehur këtë vullnet në formën e aktit noterial, me kontratën e datës 09.03.1998, dijenia e tyre rezulton nga akte të tjera të mëtejshme, konkretisht me prokurën e posaçme me akt noterial, nr[...] Po ashtu, palët e paditura kanë autorizuar këtë përfaqësues, të marrë vendimin nga Këshilli i Kujdestarisë për të miturën [...] Po ashtu, ndryshe nga sa ka konkluduar Gjykata e Apelit Durrës, Kolegji sjell në vëmendje se ndalesa me karakter publik e mostjetërsimit të tokave bujqësore është suprimuar nga rendi juridik në vitin 1998. [...] Për rrjedhojë Kolegji konkludon se përfundimisht veprimi juridik, titulli dhe marrëdhënia juridike e tjetërsimit të tokës arë ndërmjet palëve ndërgjyqëse, plotëson kushtet ligjore të ekzistencës së një veprimi juridik të aftë për kalimin e pronësisë dhe njëkohësisht edhe të pandaluar nga ligji.

Një çështje që shtrohet për diskutim nga Kolegji, lidhet me faktin që toka e tjetërsuar nuk ishte e regjistruar në emër të anëtarëve të familjes bujqësore dhe kjo ishte arsyeja pse ato e kishin simuluar kontratën e shitjes, në formën e një kontrate qeraje. Për këtë shkak veprimi juridik i realizuar ndërmjet tyre është absolutisht i pavlefshëm, sipas neneve 92/a dhe 195 të KC si dhe nenit 7 të ligjit nr. 8337/1998 "Për Kalimin Në Pronësi Të Tokës Bujqësore, Pyjore, Livadheve dhe Kullotave" sepse sendi është tjetërsuar pa qenë i regjistruar. Sërish, duke u bazuar në arsyetimin, në paragrafët 189 e vijues të këtij vendimi njësuës, Kolegji vlerëson se

ky fakt nuk e bën veprimin e ndaluar nga ligji. Nga ana tjetër, paditësi ka qenë në mirëbesim, sepse ka besuar se sendi i ka kaluar nga pronari/ bashkëpronarët e vërtetë, të cilët kanë patur një titull pronësie të vlefshëm, ku prona i ka kaluar nga shteti, me AMTP [...] Ai është sjellë si pronar që prej vitit 1998 dhe nuk ka qenë shqetësuar nga të tretët dhe nga palët prej të cilëve ju ka kaluar e drejta.

Së fundi, Kolegji vlerëson të marrë në analizë, faktin se familja bujqësore, në rastin konkret përbëhej nga 4 anëtarë. Njëri prej tyre, [...] ka qenë e mitur, nën 14 vjeç. Veprimi juridik i tjetërsimit të pasurisë në bashkëpronësi, në lidhje me pjesën e saj, është realizuar nga kryefamiljari, z[...]pa autorizimin e Këshillit të Kujdestarisë. Si rrjedhojë veprimi juridik vjen ndesh edhe me nenin 72 të KF, i vitit 1982, në fuqi në kohën e kryerjes së veprimit juridik të shitjes. [...] Sikurse u trajtua në pjesën teorike të këtij vendimi njësuës, shkelja e kësaj dispozite e bën veprimin juridik të anulueshëm, por nuk përfshihet në kategorinë e veprimeve juridike të ndaluara nga ligji.

Nga ana tjetër, shtrohet për diskutim nëse në këtë rast, për shkak të kësaj rrethane është plotësuar afati i posedimit 10 vjeçar, si kusht për fitimin e të drejtës së pronësisë sipas nenit 168 të KC. E drejta e padisë së të miturit, sipas nenit 104/a të KC, fillon nga data kur i mituri ka mbushur moshën 18 vjeç. Edhe pse neni 73 i Kodit të Familjes i vitit 1982, parashikonte se këtë padi mund ta ngrejë i mituri që ka mbushur moshën 14 vjeç, KC i miratuar në vitin 1994, prevalon si ligj i mëvonshëm në kohë, sipas parimit *lex posterior derogat priori*. Kjo rrethanë ka pezulluar njëkohësisht edhe ecjen e afatit të parashkrimit fitues sipas nenit 171 të KC. E mitura, [...] ka qenë përafërsisht 10 vjeç, në kohën e kryerjes së veprimit juridik, në vitin 1998, moment nga i cili prezumohet të ketë filluar edhe posedimi mbi sendin prej paditësit (sipas nenit 308 të KC). Kjo rrethanë ka pezulluar ecjen e afatit të parashkrimit fitues deri në vitin 2006, kur e mitura [...] ka fituar zotësinë e plotë për të vepruar dhe për të kundërshtuar veprimin juridik të tjetërsimit të pjesës së saj mbi sendin në bashkëpronësinë e familjes bujqësore, pa u marrë më parë pëlqimi i Këshillit të Kujdestarisë. Afati ka rifilluar të ecë pas vitit 2006 dhe do të përfundonte në vitin 2016. Padia e paditësit, është ngritur më datë 07.06.2010 dhe në këtë kohë ende nuk ishte plotësuar afati 10 vjeçar i parashkrimit fitues me titull sipas nenit 168 të KC.

V. Marrëdhënie pune

Afati i njoftimit në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës me kohëzgjatje të pacaktuar: Vendimi njësuës civil nr. 00-2023-5686(724) datë 12.12.2023

Afati i njoftimit në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës me kohëzgjatje të pacaktuar nga punëdhënësi, nuk konsiderohet i respektuar në kuptim të neneve 141 dhe 143 të Kodit të Punës, kur punëdhënësi i paguan punëmarrësit paraprakisht, në formë dëmshpërblimi, shumën korresponduese të pagave të këtij afati.

Ky dëmshpërblim nuk zëvendëson dhe as shuan detyrimin ligjor të punëdhënësit për të vijuar marrëdhënien juridike të punës me punëmarrësin deri në fund të afatit të njoftimit, pavarësisht të drejtës së tij për të mos e zënë në punë punëmarrësin gjatë kësaj periudhe, sipas nenit 129 të Kodit të Punës.

Fjalë kyçe: zgjidhje kontratë pune, kohëzgjatje e pacaktuar, afat njoftimi, pagesë paraprake në formë dëmshpërblimi

Rrethanat e çështjes:

[...] rezulton se paditësi [...] në datën 20.02.2013, palët kanë lidhur një kontratë individuale pune për detyrën Drejtor i Drejtorisë Rajonale, në nenin 1 të së cilës përcaktohet se kontrata lidhet për një periudhë të pakufizuar kohe, ku tre muajt e parë konsiderohen si kohë prove [...] Marrëdhëniet e punës me palën e paditur kanë vazhduar më tej në këtë pozicion pa asnjë vërejtje nga ana e palës paditëse, e cila ka firmosur edhe shkresën për ndryshim pozicioni dhe nuk ka bërë ndonjë vërejtje në lidhje me këtë fakt.

Më datë 09.01.2014 në bazë të shkresës nr. 292/1 Prot., pala paditëse, është njoftuar për fillimin e procedurave të zgjidhjes së marrëdhënieve të punës, ku në bazë të nenit 144 të Kodit të Punës, brenda një afati prej 72 orësh nga data e marrjes dijeni, në datën 13.01.2014, pala paditëse duhej të paraqitej pranë Zyrës së Drejtorisë së Burimeve Njerëzore në CEZ Shpërndarje SHA për të shprehur pretendimet në lidhje me njoftimin.

Në bazë të procesverbalit me nr. 292/2 prot., datë 13.01.2014 është realizuar takimi mes palëve, nga ku rezulton se përfaqësuesi i punëdhënësit e ka njoftuar punëmarrësin, për fillimin e procedurës së zgjidhjes së marrëdhënieve të punës, pa dhënë asnjë arsye ose motivacion për një fakt të tillë.

Me shkresën nr. 292/3 prot., datë 16.01.2014, palës paditëse i është komunikuar vendimi nr. 32, datë 16.01.2014 “Për zgjidhjen përfundimtare të marrëdhënieve të punës” me këtë përmbajtje: “[...]. Përfundimi i marrëdhënieve të punës, me CEZ Shpërndarje SHA, sipas njoftimit që ju keni marrë të bëhet më datë 16.01.2014. Bazuar në nenin 143 të Kodit të Punës, Ju do të përfitoni 1 (një) muaj pagë, e cila korrespondon me afatet e njoftimit. Me zgjidhjen e marrëdhënies së punës, mbështetur në nenin 154/4 të Kodit të Punës, ju do të përfitoni: Pagën që ju takon për pushimet vjetore të pa marra.”. [...]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, me vendimin [...] ka vendosur:

Pranimin pjesërisht të kërkesëpadisë [...] Detyrimin e palës së paditur CEZ Shpërndarje SHA të dëmshpërblejë paditësin me 5 (pesë) muaj pagë bruto për shkak të zgjidhjes së menjëhershme e të pajustificuar të kontratës individuale të punës.[...]

Gjykata e Apelit Tiranë, me të njëjtin arsyetim me vendimin nr. [...] ka vendosur:

“Lënien në fuqi të vendimit civil [...]”.

Procedura para Gjykatës së Lartë dhe nevoja për njësimin e praktikës gjyqësore

Kolegji [...] vlerësoi se në rastin konkret, shtroheshin për zgjidhje disa çështje ligjore, në lidhje me interpretimin e neneve 141 dhe 143 të Kodit të Punës, mbi kuptimin e respektimit të afatit të njoftimit në rastin kur punëdhënësi i paguan punëmarrësit paraprakisht pagën korresponduese të këtij afati.

[...] Nga Gjykata e Lartë, deri më sot, nuk janë përcaktuar kritere të qarta dhe të unifikuara, për të orientuar praktikën gjyqësore mbi kuptimin e këtyre dispozitave, mbi konsiderimin e respektuar të afatit të njoftimit në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës me kohëzgjatje të pacaktuar nga punëdhënësi, në kuptim të neneve 141 dhe 143 të Kodit të Punës, kur punëdhënësi i paguan punëmarrësit paraprakisht pagën korresponduese të këtij afati.

[...] Në ndryshimet e fundit të Kodit të Punës në vitin 2015, me shtimin e paragrafit të pestë, vetë ligjvënësi ka reflektuar interpretimet dhe qëndrimet e praktikës gjyqësore dhe veçanërisht ato të vendimit unifikues nr. 19/2007 të Gjykatës së Lartë në lidhje me vazhdimësinë e marrëdhënies së punës gjatë afatit të njoftimit duke parashikuar të drejtën e punëmarrësit gjatë kësaj periudhe për të përfituar minimalisht 20 orë leje të pagueshme në javë, për të bërë të mundur kërkimin e një pune të re.

Kolegji konstaton se, [...] kur punëdhënësi i paguan punëmarrësit paraprakisht pagën korresponduese të këtij afati, vihen re dy praktika të ndryshme gjyqësore. Po ashtu edhe Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë ka mbajtur dy qëndrime të ndryshme. [...] Në sintezë të vendimeve të sipërcituara evidentohen dy qëndrime diametralisht të kundërta në praktikën gjyqësore në lidhje me efektet juridike që krijon parapagimi nga ana e punëdhënësit i pagës që i korrespondon afatit të njoftimit gjatë zgjidhjes nga punëdhënësi të kontratës së punës me afat të pacaktuar. Kolegji me këtë rast çmon të nevojshme të theksojë faktin se këto qëndrime të ndryshme nuk lidhen me rastin e zgjidhjes së zakonshme të kontratës së punës me afat të pacaktuar sipas interpretimit të bërë në vendimin unifikues nr.15/2007, që është pikërisht ajo zgjidhje që kryhet në respektim të afatit të njoftimit, ku shënimi përkatës i datës së zgjidhjes së kontratës në librezën e punës përputhet me datën e përfundimit të këtij afati. Në ndryshim nga ky rast, qëndrimet e ndryshme në lidhje me çështjen objekt njësimi lidhen me rastin kur punëdhënësi në marrëdhënien e punës me kohëzgjatje të pacaktuar e ndërpret faktikisht atë në të njëjtin moment me njoftimin e zgjidhjes “de jure” të saj sipas shënimit përkatës në librezën e punës duke i paguar paraprakisht punëmarrësit pagën korresponduese të afatit të njoftimit.

Sipas qëndrimit të parë, parapagimi i pagës që punëmarrësit i takonte të merrte gjatë afatit të njoftimit nuk mund të zëvendësojë detyrimin e punëdhënësit për të respektuar afatin e njoftimit dhe se zgjidhja e kontratës së punës në këtë rast, në vlerësim të faktit që shënimi në librezën e punës i referohet një date më të hershme se data e përfundimit të këtij afati, do të konsiderohet si zgjidhje e menjëhershme e kontratës së punës.

Sipas qëndrimit të dytë, punëdhënësi nuk është i detyruar të zërë në punë punëmarrësin gjatë afatit të njoftimit dhe në rast se ai zgjidh kontratën e punës duke i paguar paraprakisht punëmarrësit pagën që i takonte të merrte gjatë këtij afati, zgjidhja e kontratës së punës nuk mund të konsiderohet e menjëhershme pavarësisht momentit faktik të ndërprerjes së kësaj marrëdhënieje dhe shënimeve përkatëse në librezën e punës që përputhen me këtë moment.

[...]

Mbi këtë bazë, Kolegji vlerësoi se çështja që duhet të shtrohet për njësim është:

“A konsiderohet i respektuar afati i njoftimit në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës me kohëzgjatje të pacaktuar nga punëdhënësi, në kuptim të neneve 141 dhe 143 të Kodit të Punës, kur punëdhënësi i paguan punëmarrësit paraprakisht pagën korresponduese të këtij afati?”

[...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Natyra juridike e kontratës së punës

Kontrata e punës përbën një veprim juridik konsensual, të dyanshëm, joformal, me kundërsHPërblim, me karakter periodik apo suksesiv (ekzekutohet brenda një kohe të caktuar apo të pacaktuar), dhe me karakter ngushtësisht personal (*intuitu personae*). Ajo i nënshtrohet një regjimi juridik të posaçëm të përcaktuar nga Kodi i Punës. Megjithatë, pavarësisht veçorive që ka kontrata e punës, për zgjidhjen e saj veprojnë të njëjtat parime zgjidhjeje si për marrëdhëniet e tjera të detyrimit. Në këtë kuptim, Kolegji thekson se kontrata e punës përbën burimin normal dhe kryesor të raporteve individuale të punës, ajo ka forcën e ligjit për palët dhe nuk mund të zgjidhet përveçse me marrëveshje të palëve ose në rastet e parashikuara nga ligji.

Karakter i konsensual i kontratës së punës lidhet me faktin se kjo kontratë i sjell efektet në momentin kur palët (respektivisht punëdhënësi dhe punëmarrësi) bien dakord dhe përputhin vullnetet e tyre mbi kushtet thelbësore të saj, konkretisht mbi shërbimin që do të ofrojë punëmarrësi dhe mbi shpërblimin që ofron punëdhënësi. Kjo lloj marrëdhënie është faktike në kuptimin që konsiderohet se ka lindur në momentin kur punëmarrësi është zënë faktikisht me punë dhe punëdhënësi ka filluar të japë shpërblimin, për atë shërbim të ofruar nga punëmarrësi. Nga ana tjetër, karakteri joformal i kontratës së punës lidhet me faktin se ky veprim juridik i dyanshëm mund të kryhet me shkrim, me gojë apo me veprime konkludente. Forma e kontratës së punës nuk ndikon në vlefshmërinë e saj. Kontrata nuk është dokumenti apo akti instrumental shkresor, por përputhja e vullneteve të palëve. Detyrimi imperativ ligjor, që i vihet punëdhënësit, që brenda një afati të caktuar ligjor nga momenti kur është lidhur kontrata të hartojë me shkrim dokumentin përkatës ku të pasqyrohen kushtet thelbësore të kontratës, nuk lidhet me vlefshmërinë e kontratës së punës por lidhet me garancitë që duhet t'i ofrohen punëmarrësit si pala më e dobët në këtë marrëdhënie, për të pasur njohuri mbi kushtet thelbësore të kontratës së punës, me qëllim mbrojtjen e tyre përkundërt një abuzimi eventual të punëdhënësit, nga mosnjohja apo mohimi i të drejtave që rrjedhin prej kontratës dhe për t'a bërë me transparent tregun e punës. [...]

Zgjidhja e kontratës individuale të punës është veprimi juridik i njëanshëm apo shprehje e vullnetit të njëjës palë, që sjell si pasojë shuarjen e marrëdhënies juridike të punës dhe që duhet t'i njoftohet palës tjetër

duke respektuar formën, procedurën dhe afatet e caktuara për njoftimin e saj. Kodi i Punës për zgjidhjen e kontratës parashikon dy mënyra: 1) atë të zakonshme (duke respektuar afatin dhe procedurën e përcaktuar shprehimisht në ligj); 2) atë të jashtëzakonshme, që quhet zgjidhje e kontratës me efekt të menjëhershëm (pa respektuar afatin e njoftimit).

[...]

Shprehja e vullnetit të punëdhënësit për zgjidhjen e kontratës së punës i nënshtrohet disa kufizimeve të aspektit formal-procedural dhe material.

[...] Pra, ligjvënësi ka lënë të vlefshme zgjidhjen e kontratës së punës edhe pa respektimin e procedurës, por në këtë rast punëdhënësit i lind përgjegjësia pasurore civile për shpërbllim dëmi me dy muaj pagë. Në çdo rast, punëdhënësi ka barrën e provës për të vërtetuar respektimin e procedurës. Ky përbën një përjashtim nga rregulli i përgjithshëm procedural, i parashikuar nga neni 12 i KPC, sipas të cilit ai që bën një pretendim duhet t'a provojë atë (*actori incubit probatio*). Ratio e këtij parashikimi ligjor lidhet me faktin se respektimi i procedurës, përbën një detyrim për punëdhënësin dhe ai e ka edhe mundësinë objektive për të sjellë para gjykatës provat shkresore që vërtetojnë respektimin e saj. Ky është një ndryshim që i është bërë kësaj dispozite në vitin 2003, duke parë mangësinë që sillte formulimi i saj i mëparshëm.

Në aspektin material, zgjidhja e kontratës së punës mund të bëhet për çfarëdolloj shkak, që nuk lidhet me elementë të caktuar të personalitetit të punëmarrësit apo që nuk lidhet me respektimin e të drejtave që punëmarrësit i burojnë nga kontrata e punës, ligji apo Kushtetuta. [...] Legjislatori ka parashikuar dy kategori kryesore shkaqesh për të cilat ndalohet të zgjidhet kontrata individuale e punës. Njëra kategori kualifikohet ligjërisht si “pa shkaqe të arsyeshme” (Neni 146 i Kodit të Punës) dhe tjetra si “shkaqe të pajustificuara” (Neni 153 i Kodit të Punës).

[...] Kur jemi para zgjidhjes së jashtëzakonshme të kontratës së punës do të thotë se nuk është respektuar afati i njoftimit. Në këto kushte, nëse gjykata e kualifikon këtë zgjidhje si të pajustificuar atëherë, bazuar në nenin 155 të Kodit të Punës, lind e drejta e punëmarrësit të kërkojë përmbushjen e detyrimeve të punëdhënësit gjatë afatit të njoftimit në raport me kohëzgjatjen e marrëdhënieve të punës, pra pagën që punëdhënësi duhej të paguante gjatë këtij afati si dhe e drejta për një dëmshpërbllim deri në një vit pagë.

Në të dyja rastet, si në zgjidhjen e jashtëzakonshme dhe në rastin e zgjidhjes së zakonshme të kontratës individuale të punës, me zërat e dëmshpërblimeve që janë identifikuar më lart konkurron edhe dëmshpërbllimi për vjetërsi në punë. Në rastin kur gjykata e kualifikon

çështjen si zgjidhje e jashtëzakonshme, ky dëmshpërblim do të jetë i ligjshëm vetëm kur kemi të bëjmë me zgjidhje të menjëhershme pa shkaqe të justifikuar të kontratës individuale të punës.

Zgjidhja e kontratës së punës me afat të pacaktuar nga punëdhënësi do të konsiderohet e ligjshme e për rrjedhojë nuk shkakton lindjen e përgjegjësisë civile pasurore të tij, vetëm pasi është respektuar procedura, afati i njoftimit dhe shkakun nuk ka qenë abuziv. Gjithashtu do të konsiderohet e ligjshme zgjidhja nëse është respektuar procedura por jo afati i njoftimit me kushtin që të ketë ekzistuar një nga shkaqet e justifikuar të parashikuara në nenin 153 të Kodit të Punës. Në çdo rast, barrën e provës për të vërtetuar shkakun e justifikuar e ka punëdhënësi (shiko Vendimin Unifikues nr. 19, datë 05.11.2007).

[...] Lidhja e varësisë juridike përbën elementin thelbësor të kontratës së punës. Kjo lidhje karakterizohet nga ekzekutimi i kontratës së punës nga punëmarrësi nën autoritetin e punëdhënësit, i cili ka të drejtën të japë urdhra dhe direktiva, të përgjithshme apo të posaçme, të kontrollojë zbatimin e tyre si dhe sanksionojë apo të marrë masa disiplinore ndaj punëmarrësit kur nuk zbatohen këto urdhra. [...] Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji thekson se në çdo rast është e rëndësishme të bëhet ndarja e natyrës së veprimeve materiale apo juridike të kryera nga punëdhënësi, nëse ato përfshihen në sferën juridike të kontratës apo nëse ato përfshihen në sferën e pushtetit urdhërdhënës të tij. Në varësi të kësaj ndarjeje përcaktohet edhe regjimi i posaçëm juridik apo pasojat konkrete që vijnë nga këto veprime. Kështu, nëse një veprim i punëdhënësit, lidhet ekskluzivisht me sferën juridike të kontratës apo kushteve të saj, detyrimisht për vlefshmërinë e tij kërkohet pëlqimi i palës tjetër, punëmarrësit. Në të kundërt nëse një veprim hyn në sferën ekskluzive të pushtetit të punëdhënësit, nuk është nevoja të merret pëlqimi i punëmarrësit dhe ai detyrohet t'i nënshtrohet urdhrave të punëdhënësit. Në funksion të kësaj ndarjeje, në çdo rast duhet bërë dallimi se çfarë do të konsiderohet ndryshim i kushteve të kontratës së punës, dhe çfarë do të konsiderohet ndryshim i kushteve të punës. Kështu, një ndryshim i detyrave në përputhje me pozicionin e punës që duhet të kryejë punëmarrësi, nuk konsiderohet ndryshim i kontratës së punës, nëse këto detyra i përgjigjen kualifikimit të tij profesional. Ndërsa një ndryshim i pozicionit të punës i shoqëruar edhe me ndryshimin e pagës përbën ndryshim të kushteve themelore të kontratës së punës. Në këtë rast në mënyrë të detyrueshme duhet të merret pëlqimi dhe pranimi i qartë dhe pa ekuivok i punëmarrësit që ky ndryshim të jetë i vlefshëm.

Kuptimi dhe qëllimi i afatit të njoftimit

Fillimisht Kolegji, në funksion të zgjidhjes së çështjes së shtruar për njësim, vlerëson të nevojshme të trajtojë kuptimin dhe qëllimin e afatit të njoftimit. Njoftimi i zgjidhjes së kontratës është një institut i të drejtës civile që përmban funksionin ekonomik, të rregulluar ligjërisht, për të lehtësuar pasojat e ndërprerjes së papritur të marrëdhënies juridike për palën që dëmtohet nga zgjidhja e kontratës. Njoftimi shërben për t'i dhënë zgjidhjes së kontratës një ekzekutim të shtyrë për një periudhë të caktuar kohe, duke parashikuar komunikimin paraprak të zgjidhjes së saj.

[...] Afati i njoftimit në marrëdhënien e punës mund të përkufizohet sipas një këndvështrimi të dyfishtë. Në këndvështrimin e të drejtës materiale, me afat njoftimi do të kuptohet një periudhë e caktuar kohore gjatë të cilës jo vetëm pranohet se vazhdon ekzistenca e marrëdhënies së punës por në të njëjtën kohë palët përgatiten për ndërprerjen e saj. Në aspektin procedural, afati i njoftimit duhet kuptuar si hapësira kohore ndërmjet momentit të paraqitjes së njoftimit për zgjidhje dhe momentit kur kjo zgjidhje bëhet efektive.

[...]

Të drejtat dhe detyrimet në marrëdhënien e punës gjatë afatit të njoftimit

Në përputhje me kuptimin dhe qëllimet që ndjek afati i njoftimit, Kolegji çmon të marrë në analizë efektet si dhe natyrën e të drejtave dhe detyrimeve që prodhon kontrata e punës. Efekti primar që krijon për palët kontrata e punës, është ai *ekonomiko-financiar*. Në këtë kuptim, detyrimi kryesor i punëmarrësit në bazë të një kontrate pune është ofrimi i shërbimit nën urdhrat dhe udhëzimet e përgjithshme ose të veçanta të punëdhënësit. Këtij detyrimi i korrespondon e drejta e punëdhënësit të kërkojë ofrimin e këtij shërbimi sipas kushteve për të cilat është rënë dakord në kontratë. Nga ana tjetër, detyrimi kryesor i punëdhënësit është të japë shpërblimin (pagën), për shërbimin e ofruar dhe këtij detyrimi i korrespondon e drejta e punëmarrësit për të kërkuar pagën. Krahas efektit *ekonomiko-financiar*, kontrata e punës për punëmarrësin ka edhe *efektin psiko-social*. [...] Në këtë linjë arsyetimi, duke konsideruar se e drejta për punë përmban në vetvete si funksionin ekonomik ashtu edhe atë social, Kolegji vlerëson se ofrimi i shërbimit në kuadër të një kontrate pune, përbën në rradhë të parë një detyrim për punëmarrësin, përmbushja e të cilës mund të realizohet vetëm në përputhje me të drejtën e punëmarrësit për ta pranuar kryerjen e një shërbimi të tillë.

Në vijim të kësaj analize, Kolegji arrin në konkluzionin se gjatë afatit të njoftimit kontrata e punës mbetet në fuqi me gjithë të drejtat, detyrimet dhe efektet që ajo prodhon. E thënë ndryshe, gjatë afatit të njoftimit punëdhënësi mund të mos e zërë në punë punëdhënësin dhe të mos pranojë shërbimet e ofruara prej tij por një veprim i tillë, në përputhje me të drejtën e njohur nga ligji, nuk e përjashton atë nga detyrimi për respektimin e afatit të njoftimit. Për rrjedhojë, marrëdhënia e punës nuk mund të konsiderohet e përfunduar sipas ligjit, për shkak të parapagimit të pagës korresponduese të afatit të njoftimit, në qoftë se ajo pushon së ekzistuari faktikisht dhe ligjërisht para këtij afati.

[...]

Respektimi i afatit të njoftimit nuk mund të jetë i lidhur vetëm me çështjen e njohjes e të shlyerjes së pagave të përfitueshme nga punëmarrësi për periudhën e njoftimit. Gjatë periudhës së afatit të njoftimit marrëdhëniet e punës vazhdojnë me të gjitha pasojat e tyre, duke u zbatuar pa më të voglin dallim të gjitha drejtat e detyrimet, si për punëdhënësin ashtu edhe për punëmarrësin, përfshirë edhe ato të parashikuara nga nenet 23, 25, 26, 27, 28 e vijues, 143 pika 3, etj., të Kodit të Punës. [...]

Në përputhje me përkufizimin që jepet për kontratën e punës nga neni 12 i KP, realizimi i punës nga punëmarrësi pranë punëdhënësit përbën si rregull një detyrim për punëmarrësin dhe jo një të drejtë të tij. E drejta për të përfituar shërbimin e punës nga punëmarrësi i përket punëdhënësit. Në këto kushte në interpretim të nenit 129 të Kodit të Punës është e drejta e punëdhënësit të pranojë apo jo këtë shërbim pune nga punëmarrësi.

Kjo mënyrë interpretimi është në përputhje dhe ndryshimet ligjore që ka pësuar së fundmi Kodi i Punës, me ligjin nr. 136/2015, ku në nenin 143 është shtuar paragrafi i pestë [...] Në vështrim të këtij ndryshimi kuptohet se periudha e afatit të njoftimit, kur zgjidhja e kontratës bëhet nga punëdhënësi, është konceptuar si një periudhë kohe, që krijon më shumë të drejta për punëmarrësin sesa koha normale e vazhdimit të marrëdhënies së punës duke zvogëluar detyrimin e ofrimit të punës në ngarkim të punëmarrësit pa cenuar të drejtën e përfitimit të pagës gjatë kësaj kohe në të njëjtat kushte sikurse puna të ofrohej me kohë të plotë. Pikërisht për këtë shkak ligjvënësi përfshiu institutin e orëve me leje të pagueshme gjatë periudhës së afatit të njoftimit, për të treguar se shkëputja e punëmarrësit nga ofrimi i punës gjatë kësaj periudhe jo vetëm që është e përkohëshme por ajo konsiderohet si periudhë “leje”, e cila në kuptim të nenit 92 të Kodit të Punës është periudhë pushimi e pagueshme, që jepet gjatë kohëzgjatjes së marrëdhënies së punës.

Kolegji vlerëson se pavarësisht se një parashikim i tillë nuk mund të ndikojë në drejtën e punëdhënësit, në kuptim të nenit 12 të KP, për të pranuar apo jo shërbimet e punëmarrësit gjatë afatit të njoftimit, ligjvënësi duke njohur të drejtën e punëmarrësit për të përfituar leje të pagueshme për të kërkuar punë të re, ka patur për qëllim ta theksojë në trajtën e një rregulli të pranuar prej kohësh, atë mënyrë interpretimi, uniforme dhe të qëndrueshme sipas praktikës gjyqësore të bazuar në jurisprudencën nomofilatike të Gjykatës së Lartë, sipas të cilës kontrata e punës mbetet në fuqi, me të gjitha pasojat e saj, deri në përfundim të afatit të njoftimit. Ky rregull që buron nga kjo mënyrë koherente interpretimi vlen njëloj dhe nuk mund të ndryshojë pavarësisht faktit nëse punëdhënësi e zë apo nuk e zë faktikisht në punë punëmarrësin gjatë këtij afati.

Ekzistenca e të drejtës së punëdhënësit për të mos e zënë faktikisht në punë duke mos pranuar shërbimet e punëmarrësit sipas paragrafit të parë të nenit 129 të KP nuk do të thotë se një e drejtë e tillë përjashton detyrimin e punëdhënësit për të respektuar afatin e njoftimit. [...] Në interpretim të kësaj dispozite Kolegji vlerëson se e drejta që ka punëdhënësi që të zbresë nga paga shumat përkatëse që punëmarrësi ka fituar apo ka kursyer gjatë kohës që nuk është zënë në punë për shkak të një pengese objektive, do të thotë se punëdhënësi mbetet i lidhur me detyrimin për respektimin e afatit të njoftimit edhe kur nuk e zë në punë punëmarrësin, pasi edhe në një situatë të tillë kontrata e punës mbetet në fuqi dhe punëdhënësi detyrohet të paguajë pagën gjatë afatit të njoftimit.

Interpretimi i kundërt do të vinte ndesh me kuptimin dhe natyrën e të drejtave të palëve sipas përkufizimit që jepet në nenin 12 të Kodit të Punës si dhe do të zhvishte nga efektet juridike të detyrueshme që ka për palët respektimi i afatit të njoftimit, si një prej kushteve thelbësore për zgjidhjen e ligjshme apo të zakonshme të kontratës së punës. Neni 141 i KP përcakton [...] Në lidhje të ngushtë me këtë dispozitë, neni 143/4 i KP, që gjithashtu ka ruajtur të njëjtën mënyrë formulimi [...] Këto dispozita theksojnë karakterin detyrues të afatit të njoftimit për një zgjidhje normale të kontratës së punës që respekton në mënyrë të barabartë të drejtat e palëve.

Ky karakter detyrues i afatit të njoftimit, në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës, është parashikuar dhe nga legjislacioni zvicerian që ka shërbyer si model për hartimin e Kodit të Punës të Republikës së Shqipërisë si dhe nga legjilacioni italian që merret si referim për shkak të përngjasimeve në këtë fushë. [...] Ky interpretim në lidhje me karakterin detyrues të afatit të njoftimit dhe pasojat e mosrespektimit të tij për të drejtat e palëve ka përbërë një qëndrim të konsoliduar në praktikën gjyqësore duke gjetur

një zbatim të qëndrueshëm dhe uniform sidomos pasi është pranuar dhe është bërë pjesë e jurisprudencës nomofilatike të Gjykatës së Lartë. Në vendimin unifikues nr.19, datë 15.11.2007, Kolegjet e Bashkuara kanë vënë theksin tek rëndësia thelbësore e respektimit të këtij afati, duke e përcaktuar si kushtin pa të cilin kontrata nuk mund të konsiderohet si e zgjidhur në përputhje me ligjin. [...] I vetmi rast përjashtimor në referim të këtij vendimi unifikues, kur detyrimi për respektimin e afatit të njoftimit sipas neneve 141 dhe 143 të KP bëhet i paefektshëm, është prania e shkakut të justifikuar në zgjidhjen e kontratës së punës sipas përcaktimeve të nenit 153 të KP, [...]

Në vijim të këtij arsytimi, Kolegji thekson se arsyeja e vetme e mundshme ndëshkuese për sjelljen e punëdhënësit kur ky i fundit e zgjidh kontratën e punës, pa respektuar afatin e njoftimit, është shkak i pajustificuar i zgjidhjes dhe kjo arsye nuk mund të zhduket as me parapagimin nga ana e punëdhënësit të pagës korresponduese të afatit të njoftimit.

Në përputhje të plotë me përmbajtjen e këtij vendimi unifikues, Kolegji vlerëson se për sa kohë që kontrata e punës është në fuqi gjatë afatit të njoftimit, nuk mund të ekzistojë asnjë arsye tjetër, faktike apo ligjore, përveç shkakut të justifikuar të parashikuar nga neni 153 i KP, që të përligj zgjidhjen e kontratës së punës me kohëzgjatje të pacaktuar nga punëdhënësi, përpara përfundimit të afatit të njoftimit, edhe kur të tilla arsye ndjekin qëllime pragmatiste që në dukje i shërbejnë interesit të përbashkët të palëve por që në realitet cenojnë thelbin e të drejtave të palës më të dobët. Çdo interpretim i kundërt, që synon ta relativizojë një rregull të tillë, në rrethana të caktuara specifike, do të mbarte rrezikun e krijimit të një norme të re juridike, që nuk pajtohet me rolin dhe funksionet e pushtetit gjyqësor.

[...] Në dallim nga legjislacioni italian që njeh mundësinë e shmangies nga respektimi i këtij afati njoftimi me kushtin e kompensimit të punëmarrësit me pagën që do ti takonte gjatë afatit të njoftimit, në legjilacionin shqiptar nuk është parashikuar një mundësi e tillë. Duhet nënvizuar në këtë drejtim se nenet 141 dhe 143 të KP kanë ruajtur të njëjtin formulim, që nuk parashikon asnjë rrethanë që e bën të paefektshëm apo të zëvendësueshëm këtë detyrim, që nga koha e miratimit të Kodit të Punës në vitin 1995 dhe në vijim, pavarësisht ndryshimeve që ka pësuar ky Kod në vitet 2003 dhe 2015. Në këtë kuptim as parapagimi nga ana e punëdhënësit e totalit të pagave korresponduese që duhet të merrte punëmarrësi gjatë afatit të njoftimit nuk shuan dhe as nuk zëvendëson detyrimin e punëdhënësit për respektimin e këtij afati.

Një përfundim i tillë është në vazhden dhe rrjedhojë logjike e sentencës njësuere në vendimin unifikues nr. 19/2007, sipas të cilës vetëm respektimi i kërkesave të nenit 141, 143, 144, 145 të Kodit të Punës nga punëdhënësi, si rregull, passjell përfundimin në mënyrë të natyrshme të kontratës së punës dhe respektimin e të gjitha të drejtave të punëmarrësit. Këto dispozita theksojnë detyrimin e punëdhënësit për të respektuar afatin e njoftimit dhe procedurën në rastin e zgjidhjes së kontratës me kohëzgjatje të pacaktuar nga ky i fundit, në mënyrë që kjo zgjidhje të konsiderohet e rregullt apo normale dhe të përjashtojë pasojat dëmshpërblyese për të drejtat e punëmarrësit kur shkak i zgjidhjes është i pajustificuar.

Duke lënë mënjanë kërkesat neneve 144 dhe 145 të KP që nuk kanë lidhje me çështjen e shtruar për njësim, Kolegji vlerëson se në përputhje me karakterin e detyrueshëm të kësaj sentence në raport me interpretimin e neneve 141 dhe 143 të KP, kërkesat e këtyre dispozitave në lidhje me zgjidhjen e njëanshme të kontratës së punës nga punëdhënësi pas përfundimit të afatit të njoftimit, nuk mund të konsiderohen të respektuara në qoftë se punëdhënësi, në përputhje më të drejtën për të mos e zënë në punë punëmarrësin, i parapaguan këtij të fundit totalin e pagave që i korrespondon këtij afati dhe njëkohësisht duke mos pranuar shërbimet e punëmarrësit, për kohën që zgjat ky afat, e konsideron të përfunduar këtë marrëdhënie pune duke i dorëzuar punëmarrësit librezën e punës, ku pasqyrohet si datë e përfundimit të marrëdhënies së punës një datë e mëparshme nga data e përfundimit të afatit të njoftimit.

Arsyeja se përse ligjvënësi nuk ka lejuar që parapagimi i pagës korresponduese të këtij afati të shuajë apo zëvendësojë detyrimin për respektimin e afatit të njoftimit lidhet me garantimin në nivelin më të lartë të mbrojtjes të të drejtave të punëmarrësit si pala më e dobët në marrëdhënien e punës. Paga nuk është e vetmja e drejtë në të cilën punëmarrësi do të cenohej nga përfundimi para afatit i zgjidhjes së kontratës së punës. Gjatë afatit të njoftimit kontrata e punës mbetet në fuqi me të gjitha të drejtat e tjera të punëmarrësit, të cilat ai nuk do të mund t'i përfitonte në rastin e zgjidhjes së menjëhershme të saj. Ndër këto të drejta përmendim të drejtat që lidhen me pagesën e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore (neni 117 i KP), vjetërsinë në punë në kuadër të përfitimeve normale nga një ecuri e pandërprerë profesionale, pushimet e pagueshme në varësi nga kohëzgjatja e marrëdhënies së punës për çdo vit, apo llojeve të ndryshme të pensioneve të mundshme përfituese që kërkojnë një periudhë minimale sigurimi, si dhe asistencën sociale në përputhje me parashikimet e ligjit të posaçëm nr. 7703, datë 11.05.1993 "Për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë", të cilat do t'i

mohoheshin padrejtësisht ose do të ishin në një masë më të reduktuar, në qoftë se marrëdhënia e punës, do të zgjidhej në mënyrë të menjëhershme nga punëdhënësi, para përfundimit të afatit të njoftimit.

[...]

Këto të drejta vlerësohen nga Kolegji si të një natyre thelbësore dhe autonome që as nuk mund të zëvendësohen me parapagimin e pagës korresponduese të afatit të njoftimit dhe as nuk mund të rivendosen nëpërmjet gjykatës, në një formë tjetër jashtë marrëdhënies së punës dhe kundër vullnetit të punëmarrësit të dëmtuar.

Me përfundimin e marrëdhënies së punës para afatit të njoftimit, sipas vullnetit të punëdhënësit, punëmarrësi që prej kësaj date deklarohet si i larguar, si në organet tatimore, ashtu edhe në organet e sigurimeve shoqërore, ndërkohë që kjo datë e përfundimit të kësaj marrëdhënieje pasqyrohet edhe në librezën e punës. Për rrjedhojë, një zgjidhje e tillë “de jure” dhe “de facto” e marrëdhënies së punës, e bën të pamundur përfitimin e çdo të drejte tjetër të mundshme që do të buronte për punëmarrësin nga fakti i përfundimit të marrëdhënies së punës në respektim të afatit të njoftimit.

[...]

Në përputhje me nenin 35 të KP, libreza e punës përbën aktin zyrtar që përcakton kohëzgjatjen e marrëdhënies së punës dhe që i dorëzohet punëmarrësit nga punëdhënësi në përfundim të kësaj marrëdhënieje. Për rrjedhojë, shënimet e bëra në librezë për faktin e përfundimit të marrëdhënies së punës nuk mund të vlerësohen si të një rëndësie formale, pasi ato janë jo vetëm të dhënat bazë për përcaktimin e momentit të zgjidhjes “de jure” të kontratës së punës, por japin edhe një informacion të rëndësishëm për vlerësimin e respektimit apo jo të afatit të njoftimit në rastin e një mosmarrëveshjeje të mundshme gjyqësore, prej të cilës varet lloji dhe masa e dëmshpërblimit që mund dhe duhet të përfitojë punëmarrësi i dëmtuar. Në këtë kuptim, për shkak të efekteve juridike që krijojnë në raport me të drejtat e punëmarrësit shënimet e bëra në librezën e punës mund të jenë objekt vlerësimi dhe shqyrtimi nga gjykata në kuadër të një gjykimi për shpërblimin e dëmit të pretenduar nga punëmarrësi, për zgjidhje të menjëhershme dhe të pajustificuar të kontratës së punës, por nuk mund të jenë objekt ndryshimi apo korrigjimi në kuadër të përfitimit të të gjitha të drejtave të tjera të mundshme të punëmarrësit, për shkak të zgjidhjes së kontratës para afatit të njoftimit.

As konstatimi i mëvonshëm nga gjykata, si i pajustificuar, i shkakut të zgjidhjes së kontratës së punës nuk shëron veprimin e gabuar të punëdhënësit në lidhje me mosrespektimin e afatit të njoftimit, pasi në

këtë rast punëdhënësi detyrohet të shpërblejë punëmarrësin për një fakt të tillë, në llojin dhe masën e parashikuar nga ligji, por jo të korrigjojë datën e përfundimit të marrëdhënies së punës apo të rifillojë nga e para procedurën e njoftimit.

Natyra e shumës kompensuese që i jepet paraprkisht punëmarrësit

Që zgjidhja e kontratës së punës me afat të pacaktuar nga punëdhënësi të konsiderohet e rregullt duhet që ky i fundit të respektojë afatin e njoftimit të parashikuar nga ligji ose në kontratën individuale apo kolektive të punës. Në qoftë se punëdhënësi nuk e respekton afatin e njoftimit zgjidhja e kontratës do të konsiderohet e menjëhershme dhe vetëm në këtë rast gjykatat në zbatim të vendimit unifikues nr. 19/2007, duhet të shqyrtojnë dhe të vlerësojnë nëse shkak i zgjidhjes së saj është apo jo i justifikuar. Në qoftë se kontrata do të kishte vijuar normalisht deri në përfundim të afatit të njoftimit, punëmarrësi në rastin e një zgjidhje të zakonshme të kontratës me kohëzgjatje të pacaktuar do të kishte marrë jo vetëm pagën gjatë këtij afati por do të përfitonte edhe të gjitha të drejtat e tjera. [...] Pra rezulton se edhe në rast të zgjidhjes së menjëherëshme të kontratës së punës, gjykata nuk akordon apriori pagesën e kësaj periudhe, por sipas pretendimeve të punëdhënësit verifikon të ardhurat që ka fituar ose ka kursyer punëmarrësi në periudhën kohore që përkon me afatin e njoftimit duke e konsideruar këtë periudhë si pjesë të marrëdhënies së punës pavarësisht se afati i njoftimit nuk është respektuar.

Sipas të njëjtit nocion “pagë” përcaktohet edhe shpërblimi që duhet ti paguhet punëmarrësit nga punëdhënësi, kur ky i fundit refuzon të zërë në punë pa ndonjë arsye që lidhet me të sipas nenit 129 të KP, [...] Me konceptin e pagës, sipas interpretimit të nenit 109 të KP në referim të jurisprudencës së qëndrueshme të Gjykatës së Lartë, nuk duhet kuptuar vetëm paga neto që mbetet pas zbritjes nga paga bruto të tatimit mbi pagën dhe kontributet për sigurimet shoqërore dhe shëndetësore, por e gjithë paga bruto me tërësinë e elementëve përbërës të saj.

Në praktikën gjyqësore, ashtu sikundër në rastin objekt gjykimi konstatohet si rregull i përgjithshëm, se punëdhënësi në rastin e zgjidhjes së kontratës së punës para afatit të njoftimit, i paguan paraprkisht punëmarrësit totalin e pagave neto që i korrepondojnë afatit të njoftimit dhe jo pagën bruto të tyre. Për rrjedhojë, kryerja e një parapagimi të tillë ka në thelb natyrën e një dëmshpërblimi që bie ndesh me natyrën e të drejtës së shpërblimit, sipas pagës korresponduese, të parashikuara nga nenet 155/1 dhe 129 të KP.

Ky parapagim nuk mund të thuhet se përputhet dhe me vetë qëllimin që ndjek afati i njoftimit, në lidhje me përgatitjen e punëmarrësit për përshtatjen me situatën në funksion të gjetjes së një pune të re dhe garantimin e çdo të drejte të mundshme për të gjatë kësaj periudhe, pasi realizimi i një qëllimi të tillë nuk mund të bëhet në qoftë se punëmarrësi gjatë gjithë periudhës që zgjat afati i njoftimit, “de jure” dhe “de fakto” do të kishte statusin e personit të papunë, duke i mohuar një pjesë të konsiderueshme të të drejtave që lidhen me marrëdhënien e mëparshme dhe që natyrshëm do të ndikojnë edhe tek të drejtat në lidhje me marrëdhënien e re e punës.

Sentenca Njësuese [..]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

[...] Duke u bazuar në konkluzionet e këtij vendimi njësuës, Kolegji vlerëson se vendimi i Gjykatës së Apelit Tiranë është rrjedhojë e zbatimit të drejtë të ligjit material dhe si i tillë dhe duhet të lihet në fuqi.

MENDIM PAKICE

Unë gjyqtari Artur Kalaja, parashtroj në këtë mendim arsyet përse nuk ndaj të njëjtin qëndrim me përfundimin e arritur nga shumica. [...]

Mendoj se nga Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë, (shumica), duhet të ishte vlerësuar i pa bazuar vendimi nr. 193, datë 27.01.2015 i Gjykatës së Apelit Tiranë dhe të ishte disponuar për “*ndryshimin e tij dhe të vendimit të gjykatës së shkallës së parë dhe rrëzimin e padisë*”.

[...]

Po kështu gjej të drejtë dhe bashkohem me përfundimin e arritur nga shumica e Kolegjit Civil se gjatë periudhës së afatit të njoftimit, punëdhënësi mund të mos e zërë në punë punëmarrësin dhe kjo në vetvete nuk mund të konsiderohet si shkak për të dalë në përfundimin se afati i njoftimit në zgjidhjen e kontratës së punës nuk është respektuar. Kontrata e punës si çdo kontratë tjetër është një marrëdhënie juridike detyrimi dhe arritja e marrëveshjes për lidhjen e saj ndjek parimet e përgjithshme të së drejtës së detyrimeve, parimin e lirisë kontraktore, barazisë juridike në të drejtat dhe detyrimet që palët marrin përsipër me këtë kontratë.

Nga ana tjetër, me lidhjen e saj, kontrata e punës i nënshtrohet një regjimi juridik të posaçëm të përcaktuar nga Kodi i Punës, sipas të cilit

punëmarrësi vendoset nën urdhrat dhe varësinë juridike të punëdhënësit. [...]

Sa më lart, vlerësoj se në një marrëdhënie pune, punëmarrësi tej *të drejtave të tij për të marrë pagën, pushimet, për të mos qenë i diskriminuar, për të qenë i lirë të organizohet në sindikata, për të zhvilluar karrierën e tij etj.*, të drejta këto thelbësore, por që nuk lidhen me çështjen në shqyrtim të respektimit ose jo të afatit të njoftimit, gjatë dhe për kryerjen faktike të punës ngarkohet vetëm me *detyrimet e përcaktuara në nenet 23, 24, 25, 26, 27 e 28 të Kodit të Punës*, për kryerjen e kësaj pune me bindje, kujdes në kryerjen e punës, dhënie llogari kryerjes së saj, besnikëri në kryerjen e punës etj.

Referuar kësaj analize mendoj se mos zënia në punë e punëmarrësit gjatë afatit të njoftimit është në fakt një lënie e punëmarrësit jashtë *pushtetit urdhërdhënës* të punëdhënësit me vullnetin e vetë këtij të fundit.

Sa më lart, të konsiderosh që respektimi në kohë i afatit të njoftimit dhe pagimi i pagës gjatë këtij afati, por pa i kërkuar punëmarrësit të kryejë punën për pagën që po përfiton është shkelje e të drejtave të punëmarrësit, do të thotë të pranosh se atij i është shkelur e drejta *“ të marrë urdhra nga punëdhënësi dhe detyrimi për t'i zbatuar ato”*. Dhe kjo për faktin se vetë punëdhënësi gjatë kësaj periudhe, nuk ka vlerësuar t'i japë atij asnjë urdhër.

Sa më sipër, mbaj në konsideratë se, respektimi nga punëdhënësi i një afati njoftimi për zgjidhjen e kontratës së punës, ka për qëllim thelbësor mbrojtjen e palës më të dobët në këtë kontratë, punëmarrësit, për t'i krijuar atij mundësinë që të përshtatet me këtë situatë të ndryshme dhe veçanërisht të interesohet për një tjetër stabilizim në një tjetër marrëdhënie pune.

Ndërkohë, vlerësoj se referuar pikërisht këtij qëllimi, punëdhënësi duke i krijuar punëmarrësit kushtet që të punojë me orar të reduktuar, apo të mos e ofrojë fare shërbimin e tij, duke e përfituar pagën për këtë afat, jo vetëm nuk cenon ndonjë të drejtë të punëmarrësit, por ka vendosur vullnetarisht një standard të shtuar në ndihmë të tij.

Veç sa më lart, si vërtetohet në mjaft raste të praktikës gjyqësore, ndodh që punëdhënësi ka krijuar një bindje të arsyeshme se veprime të punëmarrësit, mënyra e kryerjes së punës prej tij, formimi profesional etj., jo vetëm nuk po ndihmojnë në realizimin e objektivave të punëdhënësit, por po e pengojnë atë. Nga ana tjetër, punëdhënësi mund të jetë në pamundësi objektive të vërtetojë, apo provojë në kohë të arsyeshme, se gjendet përballë rrethanash veçanërisht të rënda që nuk lejojnë vazhdimin e kësaj marrëdhënie pune për të proceduar me zgjidhje të menjëhershme

të kontratës së punës (*p.sh. bërja e një kallëzimi penal me dyshimin se punëmarrësi ka përvetësuar gjatë punës*).

Në këto kushte, punëdhënësi mund të vlerësojë dhe të refuzojë të zërë në punë punëmarrësin, kundrejt detyrimit të vazhdojë pagesën e tij dhe kjo është një e drejtë që ja njeh neni 129 i Kodit të Punës.

Periodha e afatit të njoftimit për zgjidhjen e kontratës së punës (*një, dy apo tre mujore*), mund të jetë një periudhë gjatë të cilës, punëdhënësi edhe për një arsye të tillë, vlerëson që të paguajë punëmarrësin dhe të respektojë afatin si periudhë kohore, por pa pranuar shërbimin e tij dhe mendoj që edhe në këtë rast nuk mund të konsiderohet si shkelje e afatit të njoftimit.

Mbi këtë analizë jam dakord me përfundimin e shumicës se punëdhënësi mund të mos e zërë në punë punëmarrësin gjatë afatit të njoftimit dhe kjo nuk konsiderohet se afati i njoftimit nuk është respektuar.

Ndërkohë, nisur nga qëllimi i vendimit njësuës dhe referuar qëndrimeve të ndryshme të mbajtura edhe në Gjykatën e Lartë (*shih vendimin e Kolegjit Civil nr.532, datë 16.10.2014; vendimin e Kolegjit Administrativ nr.463, datë 03.05.2017; vendimin e Kolegjit Administrativ nr.157, datë 10.02.2022; vendimin e Kolegjit Civil nr.199, datë 07.04.2023*), vlerësoj se në këtë vendim, Kolegji duhet të kishte dalë edhe për këtë çështje me sentencë njësuëse më vete se: **“mos zënia në punë punëmarrësin gjatë afatit të njoftimit, në vetvete nuk mund të konsiderohet si shkak për ta konsideruar të parespektuar afatin e njoftimit në zgjidhjen e kontratës së punës”**.

Nga ana tjetër, vlerësoj jo relevante si për zgjidhjen e çështjes objekt gjykim, ashtu dhe për daljen në përfundimin njësuës, analizën se gjatë afatit të njoftimit pagesa e punëmarrësit nuk përfshin thjesht dhe vetëm pagën neto, që duhet të merrte ai gjatë periudhës së afatit të njoftimit, por dhe çdo të drejtë tjetër, në të cilat gjykata e shkallës së parë përfshin për analogji edhe paaftësinë në punë, shtatzëninë etj.

[...]

Sa më lart dhe referuar nenit 309 të Kodit të Procedurës Civile, sipas të cilit gjykata mbështet vendimin vetëm në të dhënat që ndodhen në aktet e dosjes dhe janë shqyrtuar në seancë gjyqësore si dhe rrethanat e çështjes në tërësi, vlerësoj se gjykata e shkallës së parë duhet që referuar këtij fakti, pra shënimit të librezës së punës, të kishte dalë në përfundimin nëse është ose jo i respektuar afati i njoftimit.

Për më tepër gjykata e apelit, e cila referuar nenit 465 shqyrton çështjen brenda shkaqeve të ankimit, ndërkohë që nga paditësi nuk është pretenduar gjendje paaftësie gjatë afatit të njoftimit, ndërsa i padituri ka

pretenduar se tej shënimit në librezën e punës, ka bërë rregullisht pagesën e paditësit për muajin pasardhës, do të duhej t'i jepte përgjigje pikërisht këtij shkaku në ankim.

[...]

Pra, pagesa për afatin e njoftimit, nënkupton vetëm pagesën për punën e kryer nga punëmarrësi gjatë këtij afati (*një, dy apo tre mujor*), ose punën që do të kryente në këtë periudhë, të pakryer jo për arsye të tij, por për mos zënie në punë me vullnet të punëdhënësit.

Për sa më lart, vlerësoj se ***punëdhënësi që nuk respekton rregullimet e dispozitës së mësipërme, duke pezulluar afatin dhe pagesën për afatin e njoftimit dhe duke i njohur punëmarrësit të drejtat e tjera të tij gjatë këtij afati si pagesa për paafhtësi në punë, pagesa e shtatzënisë etj., nuk ka respektuar periudhën kohore (një, dy apo tre mujore), të afatit të njoftimit, për pasojë nuk ka respektuar afatin e njoftimit në zgjidhjen e kontratës së punës.***

Mendoj që sa më lart është e përcaktuar qartë në nenin 143/3 të Kodit të Punës dhe nuk gjej shkak për lidhjen e mosrespektimit të afatit të njoftimit në një nga rastet e mësipërme, me asnjë lloj shënimi që punonjës të caktuar të punëdhënësit mbajnë në regjistrat e prezencës së punëmarrësve, përfshirë shënimet që bëhen në librezën e punës, kur nuk vërtetohen raste për të cilat afati i njoftimit duhej të ishte pezulluar.

Vlerësova të sqaroj qëndrimin tim sa më sipër, duke patur në konsideratë qëllimin e një vendimi njësoj, i cili bëhet i detyrueshëm për të gjitha gjykatat në çështje të ngjashme, por që rrallëherë janë plotësisht të njëjlojta dhe për të mos dhënë shkas që me terma të përgjithshëm dhe gjysëm fakte të pa analizuara si *“kënaqësia që merr punëmarrësi gjatë kryerjes së punës...karriera...marrëdhëniet sociale ... paafhtësia për punë...të drejta të tjera, etj.”*, të dilet në përfundime, në vlerësimin tim jo të drejta, që afati i njoftimit në zgjidhjen e kontratës së punës nuk është respektuar.

Duke qenë plotësisht i qartë me përcaktimet e nenit 141 të Kodit të Punës se kontrata e punës është në fuqi deri në përfundimin e periudhës kohore (*një, dy apo tre mujore*), të afatit të njoftimit, vlerësoj se pagimi nga punëdhënësi i pagës së punëmarrësit për të gjithë këtë periudhë me fillimin e afatit, por deklarimi i tij në institucione kompetente që kontrollojnë dhe rregullojnë fusha të veçanta të marrëdhënieve të punës, se kontrata e punës është zgjidhur para përfundimit të afatit të njoftimit, (*që në datën që punëdhënësi ka vendosur zgjidhjen e saj*), është një veprim në kundërshtim me ligjin. [...] Pavarësisht analizës si më lart, mendoj se një

veprim si më sipër i punëdhënësit, lidhur me deklarimin në kundërshtim me ligjet e cituara, për kohën e zgjidhjes së kontratës së punës, nuk afekton në mosmarrëveshjen mes tij dhe punëmarrësit për zgjidhjen e kontratës së punës, posaçërisht me respektimin ose jo të afatit të njoftimit për këtë zgjidhje.

[...]

Referuar këtij fakti vlerësoj se edhe vijimi i kësaj marrëdhënie pune nuk ka domosdoshmërinë me pasojë pavlefshmërinë të ketë karakter formal. Fakti që punëmarrësi ka ofruar punën dhe ka marrë shpërblimin për këtë punë (edhe në rastin kur puna nuk është kryer jo për arsye që varen prej tij), tregon se marrëdhënia e punës ka vijuar. Sa më sipër, mendoj që shënimi i bërë në librezën e punës apo mungesa fare e kësaj libeze si jo rrallë ndodh, nuk janë elementë përcaktues që vërtetojnë se sa ka zgjatur marrëdhënia e punës.

Mbi analizën e mësipërme e vlerësoj jo të saktë qëndrimin në disa raste të praktikës gjyqësore, ku shpesh pa hetuar e provuar se në çfarë date punëdhënësi ka deklaruar të zgjidhur kontratën e punës në organet tatimore dhe ato të sigurimeve shoqërore, duke u mjaftuar vetëm në shënimin e librezës së punës në një datë të caktuar, dilet në përfundimin se pavarësisht që punëmarrësi ka vijuar të marrë pagën nga punëdhënësi edhe një periudhë tjetër pas asaj date, kontrata e punës është zgjidhur në datën që mban shënimi në librezë dhe si rrjedhim më pas të dilet në konkluzionin se afati i njoftimit për zgjidhjen e kontratës së punës nuk është respektuar.

Vlerësoj se deklarimi i punëdhënësit në aktin e zgjidhjes së kontratës së punës se marrëdhënia ndërpritet atë ditë që ai edhe ka vendosur ta zgjidhë atë, nuk ka cenuar punëmarrësin i cili është paguar me pagën që ka patur tej kësaj date, për gjithë afatin e njoftimit, ashtu si nuk do të kishte argument të kundërt, nëse punëdhënësi e njoftonte verbalisht punonjësin dhe nuk dispononte me një akt formal për këtë zgjidhje të kontratës, por njëkohësisht i ndërpriste atij pagën.

Vlerësoj gjithashtu se deklarimi si të zgjidhur të kontratës së punës në organet tatimore dhe ato të sigurimeve shoqërore përpara mbarimit të afatit të njoftimit për zgjidhjen e kontratës së punës, pavarësisht pagimit të pagës për këtë afat njoftimi, megjithëse se sikundër analizova më sipër është një veprim i punëdhënësit në kundërshtim me ligjin, nuk ndikon në mosmarrëveshjen punëmarrës-punëdhënës sa i takon diskutimit nëse kemi të bëjmë me një zgjidhje të menjëhershme apo normale të kontratës së punës.

Pa u marrë me terma të përgjithshëm lidhur me të drejtat e punëmarrësit gjatë afatit të njoftimit dhe duke mos vënë në diskutim që kontrata e punës

vazhdon deri në përfundim të këtij afati, vlerësoj se në rastin kur gjatë afatit të njoftimit, ndodhin fakte të paaftësisë në punë...pushime... etj., të punëmarrësit, vepron neni 143/3 i Kodit të Punës, për pezullimin e aftit të njoftimit dhe mosrespektimi i kësaj dispozite çon në mosrespektimin e periudhës kohore të përcaktuar në ligj si afat njoftimi, për pasojë afati i njoftimit nuk do të konsiderohet se është respektuar.

Në këto kushte, mendoj se e vetmja pasojë që mund t'i vijë punëmarrësit nga një deklaram i tillë është mospagimi nga punëdhënësi gjatë kësaj periudhe të kontributeve pranë sigurimeve shoqërore, (*marrëdhënie pune në të zezë*), duke ndikuar kështu në vjetërsinë në punë të punëmarrësit për këtë periudhë (*një, dy apo tre mujore*) dhe duke ekzistuar kështu teorikisht mundësia për të ndikuar në përfitimin e pensionit të pleqërisë për punëmarrësin.

Mendoj që edhe në këtë rast, konstatimi se afati i njoftimit nuk është respektuar dhe dalja në përfundimin se në këto kushte kemi një zgjidhje të menjëhershme të kontratës së punës e për pasojë njohjen e një dëmshpërblimi për punëmarrësin deri në 12 paga mujore, është një përfundim jo i drejtë.

Duke pranuar që dispozitat e Kodit të Punës kanë si përparësi mbrojtjen e palës më të dobët në këtë marrëdhënie, çka nënkupton punëmarrësin, vlerësoj njëkohësisht se ligji në këtë kuadër ka marrë përsipër ta dëmshpërblejë atë për të gjitha dëmet reale që atij mund t'i vinë nga veprime të punëdhënësit në kundërshtim me këtë ligj dhe që kanë sjellë një dëm konkret.

Thënë sa më lart, nuk vlerësoj se Kodi i Punës ka patur për qëllim të penalizojë punëdhënësin dhe këtë penaltitet (në vlerën e disa pagave), ta kalojë në favor të punëmarrësit edhe kur këtij të fundit nuk i është shkaktuar ndonjë dëm real dhe kur ky penaltitet as nuk zgjidh një problem potencialisht të mundshëm për punëmarrësin në të ardhmen. [...]

Për sa më sipër, konsiderimi se në një rast të tillë kontrata është zgjidhur në mënyrë të menjëhershme, vetëm penalizon punëdhënësin, tej penalizimeve nga organet tatimore etj., që ai për të njëjtin fakt duhet të marrë sipas legjislacionit të posaçëm për deklaramin e pasaktë, duke dhënë në këtë rast, në favor të punëmarrësit deri në 12 paga mujore, për një dëm që jo vetëm atij nuk i ka ardhur, por që gjithsesi nuk do të rikuperohej nga kjo pagesë. Punëmarrësi, pavarësisht nga ky përfitim deri në 12 paga mujore, sërish nëse kjo pasaktësi e punëdhënësit i ka krijuar problematikën si më sipër, do të jetë i detyruar që këtë mosmarrëveshje ta zgjidhë me DRSSH/ISSH, duke provuar faktin se marrëdhënia e punës i ka vijuar dhe ai ka marrë pagesën për këtë periudhë njoftimi.

Pasaktësinë e të kundërtës vlerësoj se e reflekton në këto raste edhe vetë disponimi i gjykatave. Kështu, gjykatat ndërkohë që referuar shënimit në librezën e punës dalin në përfundimin se “marrëdhënia e punës është zgjidhur në mënyrë të menjëhershme, pasi nuk është respektuar afati i njoftimit, sipas nenit 143 të Kodit të Punës”, kalojnë menjëherë në analizimin e shkaqeve të ndërprerjes së kësaj kontrate referuar neneve 153 e 155 të Kodit të Punës, e cila është një analizë krejt formale, e pabazuar në asnjë provë dhe që nuk përbën çështje në gjykim, sa kohë vetë punëdhënësi i paditur pranon se ka bërë një zgjidhje normale të kontratës, për shkaqe që nuk lidhen me punëmarrësin, por duke respektuar procedurën dhe afatin e njoftimit në zgjidhjen e kontratës së punës.

Nga ana tjetër, në përfundim të kësaj analize që zgjidh një konflikt që nuk ekziston, gjykatat ndërsa disponojnë për detyrimin e punëdhënësit për të paguar në favor të punëmarrësit një dëmshpërblim deri në 12 paga për zgjidhjen e kontratës në mënyrë të pajustificuar, nuk disponojnë për detyrimin e tij t'i paguajë punëmarrësit dëmshpërblimin për mosrespektimin e afatit të njoftimit, *(pasi është paguar, si ka ndodhur edhe në çështjen në shqyrtim)*, duke anashkaluar në këtë mënyrë se është pikërisht konkluzioni se nuk është respektuar afati i njoftimit që më pas i ka çuar kryesisht të marrin në analizë shkaqet e zgjidhjes së kontratës së punës.

Vlerësoj se edhe krahasimi me legjislacionin e huaj që ka bërë shumica në këtë vendim mbështet analizën si më lart. [...]

Në konkluzion vlerësoj se, fakti nëse pagesa e kompensimit për afatin e njoftimit, gjatë të cilit punëmarrësi nuk ka punuar, i nënshtrohet apo jo kontributeve shoqërore dhe tatimore dhe nëse kjo pagesë përfshihet në përcaktimin e bazës për efekt pensioni, është një element i pavarur nga raporti punëdhënës-punëmarrës, por lidhet në mënyrë të drejtpërdrejtë me raportin e punëdhënësit me organet e sigurimeve shoqërore dhe ato tatimore.

Pra, Kolegji Civil mund të arrinte në një konkluzion se : *periudha që korrespondon me afatin e njoftimit, gjatë të cilit punëmarrësi nuk ka punuar (një, dy apo tre mujore), për të cilin është paguar me pagën që përfitonte punëmarrësi nga kjo marrëdhënie pune, i njihet subjektit të kontributeve të sigurimeve shoqërore si periudhë për efekt të përfitimit të pagesave përkatëse në raport me sigurimet shoqërore apo vjetërsinë në punë, për sa kohë provohet që punëdhënësi e ka paguar punëmarrësin, pavarësisht mos zënies së tij të detyrueshme me punë.*

Për arsytet sa më lart nuk ndaj të njëjtin mendim me përfundimin

e arritur nga shumica, duke vlerësuar se “pagimi nga punëdhënësi i punëmarrësit për afatin e plotë ligjor të njoftimit (*një, dy apo tre mujor*) dhe brenda këtij afati, duhet konsideruar si respektim e afatit të njoftimit”. Mbi këtë përfundim, mendoj se për çështjen në gjykim, Kolegji Civil duhej të kishte disponuar me ndryshimin e vendimit të gjykatës së shkallës së parë dhe asaj të apelit dhe rrëzimin e padisë.

C. PJESA E TRETË: KOLEGJI PENAL

I. Kompetenca

Kompetenca e GJKKKO për të gjitha akuzat penale ndaj subjektit te posaçëm: Vendim Njësues Nr.00-2021-712 (23), datë 27.07.2021

Gjykata e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar është kompetente për shqyrtimin e të gjitha akuzave penale të ngritura ndaj një subjekti të posaçëm të parashikuar nga neni 75/a i KPP. Gjykata e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar është kompetente për shqyrtimin e akuzave penale në të cilat akuza në gjykim përfaqësohet nga prokuroria, si dhe për gjykimin e akuzave penale të viktimës akuzuese, të ngritura ndaj një subjekti të posaçëm, sipas nenit 59 të KPP.

Fjalë kyçe: subjekt i posaçëm, shpifje, akuzë publike/private, viktima akuzuese

Rrethanat e çështjes:

Shtetasi L.B. me cilësinë procedurale penale të viktimës akuzuese, i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, me dy kërkesa penale, duke kërkuar gjykimin e të akuzuarit E.V., për veprën penale “Shpifja” kryer botërisht, neni 120, paragrafi i dytë i K.Penal, [...] Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, [...]ka vendosur bashkimin e këtyre dy kërkesave penale, në bazë të neneve 79 dhe 92 të KPP dhe gjykimin e tyre në një të vetme.

Nga aktet rezulton se, viktima akuzuese L.B. është kryetar i Partisë Demokratike të Shqipërisë, ndërsa i akuzuari E.V. është Kryetar i Bashkisë Tiranë. Viktima akuzuese ka pretenduar se i akuzuari, në datën 24.09.2020, ka qenë i ftuar në emisionin “Opinion” në televizionin kombëtar “Klan”, dhe aty ka shpifur për viktimën akuzuese duke pretenduar edhe se ka prova për to. Gjithashtu, në datën 02.10.2020, ka qenë duke drejtuar fushatën elektorale në Tiranë dhe ka vijuar të

thellojë shpifjen në drejtim të viktimës akuzuese. Viktima akuzuese ka pretenduar se i akuzuari ka konsumuar veprën penale “Shpifja”, duke deklaruar një sërë thëniesh të pavërteta, prandaj i është drejtuar gjykatës me kërkesën objekt gjykimi.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, [...] ka vendosurshpalljen e moskompetencës lëndore të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë për gjykimin e çështjes penale [...] Dërgimin e akteve Gjykatës së Posaçme së Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar, si gjykatë kompetente për gjykimin e kësaj çështje penale. [...]

Gjykata e Shkallës së Parë kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar, [...] ka vendosur ngritjen para Gjykatës së Lartë të Republikës së Shqipërisë të çështjes së mosmarrëveshjes për kompetencë lëndore në shqyrtimin e çështjes penale nr. 77 Rregj. Themeltar, datë 26.02.2021 me viktimë akuzuese L.B., të akuzuar E.V. për veprën penale “Shpifja” të parashikuar nga neni 120/2 i Kodit Penal midis GJKKO dhe Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë.”

[..]

Kolegji Penal [...], në dhomë këshillimi, meqenëse ndërmjet gjykatave të juridiksionit të përgjithshëm dhe gjykatës së juridiksionit të posaçëm (GJKKO) si dhe Gjykatës së Lartë kishte qëndrime të ndryshme në lidhje me çështjen se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar akuzat penale të viktimës akuzuese ndaj një subjekti të posaçëm të parashikuar nga neni 75/a i KPP, me vendimin e datës 04.05.2021, vendosi kalimin e çështjes penale me nr. 52810-227-2021, datë regjistrimi 30.03.2021, për shqyrtim në seancë gjyqësore me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore në lidhje me çështjen:

Cila është gjykata kompetente për gjykimin e akuzave penale të viktimës akuzuese ndaj një subjekti të posaçëm të parashikuar nga neni 75/a i KPP?

[..]

Arsyetimi i Kolegjit:

[..] Kolegji Penal [...] vlerëson se në çështjen në shqyrtim ekziston konflikti për kompetencë, pasi dy gjykata të ndryshme, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe GJKKO, nuk pranojnë të gjykojnë çështjen e paraqitur, konkretisht kërkesën e paraqitur nga viktima akuzuese kundër të akuzuarit, sipas nenit 59 të KPP.

[..] nenet 89, 90 dhe 91 KPP, ka parashikuar rastet e mosmarrëveshjeve, mënyrën e parashtrimit të tyre dhe zgjidhjen e mosmarrëveshjeve për kompetencë[...]

Kolegji vlerëson se parashtrimi i GJKKO nuk është i drejtë, prandaj aktet duhet t'i kthehen kësaj gjykate, me qëllim vazhdimin e gjykimit të çështjes, referuar argumentimit që do të trajtohet në vijim. [..].

Fillimisht, Kolegji çmon me vend të sqarojë se përse lindi nevoja për njësim të praktikës gjyqësore në lidhje me çështjen objekt gjykimi dhe përse është e nevojshme të përcaktohet çështja/çështjet që do të shtrohen për njësim nga Kolegji.

Kolegji vlerëson se vendimmarrja e tij në lidhje me çështjen e mësipërme duhet të shërbejë si vendimmarrje njësuere, pasi është konstatuar se ndërmjet gjykatave të juridiksionit të përgjithshëm dhe gjykatës së juridiksionit të posaçëm, (GJKKO) si dhe Gjykatës së Lartë ka qëndrime të ndryshme në lidhje me çështjen se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar akuzat penale të viktimës akuzuese ndaj një subjekti të posaçëm të parashikuar nga neni 75/a i KPP.

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 00-2021-254, datë 19.03.2021, ka vendosur: “Zgjidhjen e mosmarrëveshjes së kompetencës ndërmjet Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe Gjykatës së Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar, duke përcaktuar si Gjykatë kompetente për gjykimin e çështjes Gjykatën e Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar.” Nga ana tjetër, konstatohet se në Gjykatën e Lartë janë paraqitur një sërë çështjesh për mosmarrëveshje kompetence ndërmjet gjykatave të juridiksionit të përgjithshëm dhe gjykatës së juridiksionit të posaçëm (GJKKO) në lidhje me çështjen e mësipërme. Rezulton se midis këtyre gjykatave ka qëndrime të ndryshme se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar akuzat penale të viktimës akuzuese ndaj një subjekti të posaçëm të parashikuar nga neni 75/a i KPP.

[..] Pasi trajtoi, arsyen e njësimin të praktikës gjyqësore në lidhje me çështjen e mësipërme dhe çështjen e shtruar për njësim, Kolegji vendos të ndalet në trajtimin e pyetjes njësuere dhe në vijim në zgjidhjen e çështjes konkrete. [..]

Neni 75/a i KPP (i ndryshuar me ligjin nr. 41/2021) përcakton kompetencën lëndore të Gjykatës kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar [..]

Në çështjen objekt gjykimi, para Kolegjit shtrohet detyra e interpretimit të termit “akuzë penale” parashikuar nga pika c) dhe ç) e nenit 75/a të KPP. Në kuadër të zgjidhjes drejtë të çështjes objekt gjykimi nga ky Kolegji, lind nevoja për përcaktimin, nëse tek akuza penale e përcaktuar nga neni 75/a i Kodit përfshihen edhe kërkesat e paraqitura nga viktimat akuzuese kundër subjekteve të posaçëm, sipas nenit 59 të KPP.

Kolegji vlerëson të nevojshëm rikonfirmimin e qëndrimit se kompetenca nuk është gjë tjetër veçse sasia e juridiksionit ose masa e juridiksionit që i është dhënë në ushtrimin e funksioneve të saj çdo gjykate. Ky Kolegj thekson se kompetenca lëndore përbën një nga parakushtet procedurale me qëllim që gjykata të marrë në shqyrtim themelin e pretendimeve dhe të prapësimeve të palëve. [...] (*shih vendimin nr. 917, datë 11.05.2017, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë*).

Kompetenca lëndore është një parakusht procedural, i cili determinon konceptin e gjykatës së krijuar me ligj. “Gjykata e krijuar me ligj” është pjesë e parimit të procesit të rregullt ligjor të parashikuar edhe nga neni 6/1 i KEDNJ. GJEDNJ në jurisprudencën e saj të konsoliduar ka trajtuar kuptimin e “gjykatës së krijuar me ligj” duke përcaktuar se në kuadër të procesit të rregullt ligjor gjykatat gjithmonë duhet të jenë të krijuara me ligj. [...]

Doktrina dhe jurisprudenca kushtetuese evropiane, ndër vite, kanë përpunuar disa kriteret themelore, për të garantuar që shtetasi do të gjykohej nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme. Para së gjithash, gjykata duhet të jetë e krijuar me ligj, ku të jetë përcaktuar qartë kompetenca lëndore dhe tokësore e saj në shqyrtimin e çështjeve. Me fjalë të tjera, ligji për krijimin e gjykatës duhet t’i paraprijë shqyrtimit të çështjeve konkrete¹⁹ dhe ky është rregulli i përgjithshëm se si një gjykatë e zakonshme merr juridiksion dhe kompetencë për çështjet. [...]

Kjo do të thotë se në momentin kur çdo subjekt është bërë titullar i një procesi gjyqësor dhe përballë tij Republika ka caktuar një gjyqtar apo trupë gjykuese, që në kohën dhe momentin e caktimit ka marrë juridiksion dhe kompetencë, çdo lloj kompetence, në bazë dhe për zbatim të ligjit, ka garancinë e akteve të gjithëpushtetshme juridike se nuk do të ketë mundësi që ky gjyqtar apo trupë gjykuese të splotohet, ndryshohet (*translatio iudicii*) apo të shndërrohet më vonë *ex ante factum* në gjykatë/gjyqtar pa juridiksion ose jokompetent. [...] (*shih vendimin njëses të Kolegji Penal të Gjykatës së Lartë nr. 00-2018-148, datë 04.04.2018*).

Duke iu rikthyer çështjes së shtruar për njësim, Kolegji vlerëson se për të përcaktuar në mënyrë që qartë kuptimin e akuzës penale të përcaktuar nga neni 75/a i KPP, është e nevojshme të ndalet në interpretimin historik, logjik, sistematik e së fundi në interpretimin literal të dispozitës.

[...] Referuar këtyre ndryshimeve, rezulton se, aktualisht neni 135 i Kushtetutës [...] Mëndryshimet e miratuara [...] në dallim nga sa parashikohej më parë në nenin 135 të Kushtetutës së pandryshuar, ndryshimet e kësaj

¹⁹ Shiko Vendimin nr. 31, datë 05.07.2011 të Gjykatës Kushtetuese.

dispozite në pikën 2 parashikuan krijimin e një gjykate të posaçme penale, kompetenca lëndore e së cilës parashikohej drejtpërdrejtë në Kushtetutë, njëlloj sikurse parashikohej juridiksioni fillestar penal i Gjykatës së Lartë në nenin 141 pika 1 të Kushtetutës së pandryshuar. Më tej ndryshimet kushtetuese prekën edhe nenin 148 të Kushtetutës, ku ndër të tjera u përcaktua edhe kompetenca lëndore e ndjekjes penale dhe përfaqësimit të akuzës në gjyq për prokurorinë. [..]

Ndryshimet kushtetuese prekën edhe juridiksionin fillestar penal të Gjykatës së Lartë, duke e hequr këtë atribut të ushtrimit të pushtetit gjyqësor nga kjo gjykatë dhe duke e bërë pjesë integrale të juridiksionit të specializuar penal të gjykatës së posaçme, sipas nenit 135, pika 2, të Kushtetutës. Gjithashtu, juridiksioni fillestar i ushtrimit të ndjekjes penale dhe përfaqësimit të akuzës në gjyq i Prokurorisë së Përgjithshme, sipas nenit 141 pika 1 të pandryshuar të Kushtetutës, i kaloi Prokurorisë së Posaçme.

Ky ndryshim i Kushtetutës është pasqyruar edhe në nenin 75/a të KPP [..] Nga tërësia e dispozitave të mësipërme, arrihet në përfundimin se juridiksioni fillestar që Kushtetuta parashikonte për Gjykatën e Lartë u suprimua, duke i dhënë asaj të drejtën vetëm të gjykimit të çështjeve lidhur me zbatimin dhe interpretimin e ligjit, referuar nenit 141/1 të Kushtetutës [..]

Kolegji vë në dukje se pas ndryshimeve kushtetuese të miratuara me ligjin nr. 76/2016, [..] Gjykata e Lartë nuk ka më juridiksion fillestar për gjykimin e akuzave penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë. Kompetencën lëndore për gjykimin e subjekteve të posaçëm e ka GJKKO kompetencë lëndore që përcaktohet në nenin 75/a të KPP. [..] e cila ndër të tjera gjykon ...”akuzat penale kundër Presidentit të Republikës, Kryetarit të Kuvendit, Kryeministrit, anëtarit të Këshillit të Ministrave”.

Nga interpretimi i mësipërm historik, Kolegji arrin në përfundimin se juridiksioni fillestar për gjykimin e akuzave penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë i ka kaluar në bllok Gjykatës së Posaçme e cila, sipas të njëjtit parashikim ligjor, ka të drejtë të gjykojë po akuzat penale të ngritura ndaj këtyre funksionarëve apo akuzat penale kundër ish-funksionarëve të mësipërm, kur vepra është kryer gjatë ushtrimit të detyrës. Në këtë linjë arsyetimi, në kushtet kur Gjykata e Lartë gjykonte çdo akuzë penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë, pavarësisht nëse ajo përfaqësohej nga Prokuroria e Përgjithshme apo ngrihej nga i dëmtuari akuzues edhe Gjykata e Posaçme aktualisht ka kompetencë lëndore të gjykojë të gjitha akuzat penale të ngritura ndaj këtyre funksionarëve të lartë shtetërorë, pa u bërë një diferencim në lidhje me akuzat e ngritura nga viktima akuzuese

sipas nenit 59 të KPP.

Përfundimi i mësipërm arrihet nga Kolegji edhe po të bëhet interpretimi logjik i dispozitave të mësipërme, duke identifikuar qëllimin e ligjvënësit në bërjen e ndryshimeve kushtetuese dhe ligjore. GJKKP rregullohet me ligjin nr. 98/2016[...]. Qëllimi i krijimit të kësaj gjykate ishte krijimi i një gjykate të juridiksionit të posaçëm e cila do të gjykonte një kategori të caktuar veprash penale që kanë një rrezikshmëri të theksuar shoqërore, për të cilat lindi nevoja për t'u gjykuar nga një gjykatë e posaçme, në kuadër të nevojës për të luftuar korrupsionin dhe veprat penale në fushën e krimit të organizuar, prioritetin e shtetit shqiptar në kuadër të paketës ligjore për reformimin e drejtësisë.

GJKKO u krijua në radhë të parë si një gjykatë veprash, pra me qëllimin për të gjykuar një kategori të caktuar veprash penale me rrezikshmëri të lartë shoqërore dhe që cenojnë dukshëm rendin publik; krimet e parashikuara nga nenet 230, 230/a, 230/b, 230/c, 230/ç, 231, 232, 232/a, 232/b, 233, 234, 234/a, 234/b, 244, paragrafi 2, 244/a, 245, 245/1, paragrafët 2 dhe 4, 257, 258, paragrafi 2, 259, paragrafi 2, 259/a, 260, 312, 319, 319/a, 319/b, 319/c, 319/ç, 319/d, 319/dh, 319/e, 328 dhe 328/b të K.Penal si dhe *çdo vepër penale e kryer nga grupi i strukturuar kriminal, organizata kriminale, organizata terroriste dhe banda e armatosur, sipas përcaktimeve të K.Penal.*

Së dyti, Gjykata e Posaçme u krijua si një gjykatë subjektsh, pasi kjo gjykatë ka kompetencë të gjykojë të gjitha akuzat penale të kryera nga funksionarët e lartë shtetërorë ose ish-funksionarët e lartë, në rast se veprat penale për të cilat akuzohen janë kryer gjatë kohës që ata kanë qenë në ushtrim të detyrës. Ligjvënësi ka përcaktuar gjykimin e akuzave penale ndaj këtyre subjekteve të posaçëm dhe nuk rezulton të ketë bërë dallim në varësi të faktit se kush e përfaqëson akuzën në gjyq, Prokuroria e Posaçme apo viktima akuzuese, pasi qëllimi i ligjvënësit ka qenë që Gjykata e Posaçme të gjykonte funksionarët e lartë shtetërorë. Kolegji çmon që në kushtet kur ligjvënësi nuk ka bërë dallim në këtë drejtim, atëherë një dallim i tillë nuk mund të bëhet as nga gjykatat, pasi një interpretim i tillë do të ishte tejkalim i parashikimit ligjor dhe gjithashtu i qëllimit që ka pasur ligjvënësi në ndryshimet thelbësore që miratoi me paketën e Reformës në Drejtësi.

Së fundmi, Kolegji çmon të nevojshme të kalohet tek interpretimi sistematik dhe literal i dispozitave procedurale penale, për të arritur në një konkluzion të qartë se çfarë do të konsiderohet akuzë penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë, sipas përcaktimit të bërë në nenin 75/a të KPP.

Neni 148/1 i Kushtetutës [...] Neni 24/1 i KPP parashikon: [...] Neni 4 i ligjit nr. 95/2016 [...] Neni 8 i ligjit të mësipërm parashikon [...] Referuar parashikimeve të mësipërme, Prokuroria e Posaçme ushtron ndjekjen penale dhe përfaqëson në gjyq akuzën penale për veprat penale që janë në kompetencë të GJKKO sipas përcaktimit të bërë në nenin 75/a të KPP. Nga ana tjetër, ligjvënësi për një kategori të caktuar veprash penale parashikon të drejtën e viktimës akuzuese për të paraqitur kërkesë në gjykatë me qëllim për të marrë pjesë në gjykim si palë për të vërtetuar akuzën dhe për të kërkuar shpërblimin e dëmit, sipas nenit 59 të KKP [...].

Ligjvënësi parashikon se, për një kategori të caktuar veprash penale, viktima akuzuese ka të drejtë të paraqitet vet në gjykim duke pasur si barrë prove vërtetimin e akuzës së ngritur prej tij. Veprat penale për të cilat parashikohet paraqitja e kërkesës nga viktima akuzuese janë vepra penale me një rrezikshmëri më të ulët shoqërore, prandaj ligji parashikon se për këto kategori veprash penale është vet viktima akuzuese që paraqitet në gjyq dhe provon akuzën e ngritur prej saj. Nga ana tjetër, prokurori merr pjesë në gjykimin e këtyre çështjeve dhe, sipas rastit, kërkon dënimin e të pandehurit ose pafajësinë e tij.

Nga interpretimi sistematik i dispozitave të KPP, rezulton se procesi gjyqësor penal fillon në bazë të depozitimit në Gjykatë:

- Të kërkesës së prokurorit, i cili në bazë të nenit 148/1 të Kushtetutës, ushtron ndjekjen penale dhe përfaqëson akuzën në gjyq në emër të shtetit (neni 24/1 i KPP); për veprat penale të parashikuara nga neni 75/a, i këtij Kodi, funksionet, sipas nenit 24, të tij, ushtrohen në të gjitha shkallët e gjykimin nga prokurorët e Prokurorisë së Posaçme (neni 25 i këtij Kodi);
- Me kërkesë të viktimës akuzuese (në referim të nenit 60 të KPP) për kategorinë e veprave penale të parashikuara shprehimisht në nenin 59 të këtij Kodi.

Në lidhje me kërkesën e paraqitur nga viktima akuzuese, sipas nenit 59 të KPP, Gjykata Kushtetuese, me vendimin nr. 3, datë 6.2.2008, me objekt: “Shfuqizimi si i papajtuësëm me Kushtetutën i nenit 59/1 të KPP”, ka vendosur: “*Rrëzimin e kërkesës*”.

[..]

Kolegji çmon të nevojshëm edhe trajtimin e mjetit procedural, kërkesën e viktimës akuzuese, parashikuar nga neni 59 i KPP. Së pari, Kolegji vë në dukje se termi akuzë private nuk është një term i parashikuar nga Kushtetuta dhe as nga ligji. Ky term është zhvilluar dhe përpunuar në doktrinën dhe teorinë e të drejtës procedurale penale dhe i referohet kërkesës që paraqitet në gjykim nga viktima/i dëmtuari akuzues, i cili ka detyrimin të përfaqësojë akuzën e ngritur prej tij si dhe barrën e provës për ta provuar

atë. Referuar nenit 59 të KPP, prokurori merr pjesë në gjykimin e këtyre çështjeve dhe, sipas rastit, kërkon dënimin e të pandehurit ose pafajësinë e tij. Nga ana tjetër, prokurori në këtë gjykim nuk përfaqëson akuzën dhe as ka barrën e provës për ta provuar atë. Arsyeja e një parashikimi të tillë ligjor lidhet me kategorinë e veprave penale që parashikohen nga neni 59 i KPP, të cilat më shumë se interesin publik cenojnë interesin privat të viktimës akuzuese, në funksion të harmonizimit më të mirë të interesit publik me atë privat. Me anë të këtij mjeti procedural, ligjvënësi ka pasur për qëllim t'i krijojë mundësi individit të çmojë në mënyrë të pavarur shkallën e cenimit të interesave të tij dhe hapat që duhet të ndërmerret ose jo për mbrojtjen juridike penale ose civile të tyre (*shih vendimin më sipër të Gjykatës Kushtetuese*).

Neni 59 i KPP ka për qëllim t'i krijojë mundësi individit të çmojë në mënyrë të pavarur shkallën e cenimit të interesave të tij dhe hapat që duhet të ndërmerret ose jo për mbrojtjen juridike penale ose civile të tyre. Ligjvënësi me parashikimin e institutit të akuzës private është përpjekur të vendosë një balancë sa më të drejtë midis interesave publikë, nga njëra anë, të përfaqësuar dhe të mbrojtura nga prokuroria dhe interesave private nga ana tjetër, që lidhen ngushtë me individin dhe që për këtë arsye mund të mbrohen drejtpërdrejt prej tij.

Neni 59 i KPP zbatohet vetëm për veprat penale që parashikohen nga nenet 90, 91, 92, 112 paragrafi i parë, 119, 119/b, 120, 121, 122, 125, 127, dhe 254 të *K.Penal*, të cilat përmenden në mënyrë taksative në paragrafin e parë të nenit 59. Këto vepra penale karakterizohen nga mungesa e rrezikshmërisë së lartë shoqërore dhe interesi i vogël publik në çështjen konkrete. Sa më serioze të jetë vepra penale ose sa më i madh të jetë rreziku për vepra penale të përshkallëzuara, aq më tepër duhet që ndjekja penale të vazhdojë kryesisht, në interes publik, edhe sikur viktimat t'i kenë tërhequr kallëzimet e tyre.

Në vijim të arsyetimit të mësipërm, Kolegji vlerëson se dispozitat e KPP që normojnë ushtrimin e funksioneve të GJKKO pranë kësaj gjykate në gjykimin e akuzës penale ndaj funksionarëve publike, nuk e kufizojnë gjykimin e tyre vetëm me shqyrtimin "akuzës publike" dhe as përjashtojnë "akuzën private", siç parashihet nga GJKKO në mosmarrëveshjen për kompetencë, por kanë përcaktuar në kompetencë lëndore të asaj gjykate të gjithë "akuzat penale" pa përjashtim në ngarkim të funksionarëve të lartë shtetërorë, sipas përcaktimit të nenit 75/a të Kodit, natyrisht kur vepra penale është kryer gjatë ushtrimit të detyrës.

Kolegji çmon se pavarësisht rrezikshmërisë më të ulët shoqërore që kanë veprat penale të parashikuara nga neni 59 i KPP, këto vepra penale

do të gjykohen nga Gjykata e Posaçme, pikërisht për shkak të faktit se janë akuza penale që ngrihen ndaj subjekteve të posaçëm, me funksione të larta shtetërore, të lidhura drejtpërdrejt me interesin publik. Kompetencën Gjykata e Posaçme në rastin e pikës c) dhe ç) të nenit 75/a të Kodit e merr pikërisht për shkak se i akuzuar është subjekti i posaçëm dhe nuk kushtëzohet nga lloji i veprës penale apo ndaj faktit se kush e përfaqëson akuzën në gjykim. Në rast se ligjvënësi do të kishte pasur një qëllim të tillë, ai do e kishte parashikuar, siç ka bërë ndarjen në varësi të llojit të veprës penale në pikën a) të nenit 75/a të K.Pr.Penale.

Kolegji çmon se është e vërtetë se GJEDNJ në çështjen Deëeer kundër Belgjikës, është shprehur se “akuza”, në kuptimin e nenit 6 § 1, mund të përkufizohet si *“njoftimi zyrtar i një individi, nga ana e autoritetit kompetent, se mendohet që ka kryer një vepër penale”*, megjithatë ky vendim duhet të interpretohet sipas kontekstit të dhënë nga kjo Gjykatë. GJEDNJ në këtë vendim, por edhe në vendime të tjera, ka mbajtur qëndrimin se një person i ndaluar dhe i detyruar për t’u betuar përpara se të merrej në pyetje në cilësi dëshmitari ishte tashmë objekt i një “akuze penale” dhe përfitonte nga e drejta për të heshtur (Brusco kundër Francës, §§ 46-50). Sipas GJEDNJ, nuk është përfaqësimi i akuzës nga prokuroria që kushtëzon faktin nëse ka një akuzë të ngritur ndaj të akuzuarit apo jo. Akuza është e tillë, pavarësisht se përfaqësohet nga organi publik apo një subjekt privat. Akuza i referohet atribuimit ndaj të akuzuarit të kryerjes së një vepre penale, e cila sjell pasoja ndaj të akuzuarit në lidhje me të drejtat apo liritë e tij personale.

Për sa i përket kuptimit autonom të termit “penal”, sipas GJEDNJ, Konventa nuk u kundërvihet prirjeve për “depenalizim” që hasen brenda shteteve kontraktuese. Megjithatë, veprat që pas depenalizimit klasifikohen si “shkelje administrative” mund t’i përkasin kuptimit autonom të veprës “penale”. Lënia në dorë të shteteve e kompetencës për t’i përjashtuar këto vepra mund të sillte rezultate të papajtueshme me objektin dhe qëllimin e Konventës (Öztürk k. Gjermanisë, § 49).

Gjithashtu, GJEDNJ ka arsyetuar se pikënisja e shqyrtimit të zbatueshmërisë së pjesës penale të nenit 6 të Konventës mbështetet tek kriteret e parashtruara në vendimin *Engel me të tjerë k. Vendeve të Ulëta*, §§ 82-83, kriteret që janë:

1. cilësimi në të drejtën e brendshme;
2. natyra e veprës;
3. ashpërsia e dënimit që rrezikon t’i jepet personit të interesuar.

[..] Sa më sipër, duke marrë në konsideratë kriteret e përcaktuara nga GJEDNJ si të rëndësishme në përcaktimin nëse kemi një akuzë penale, në

kuptim të nenit 6 të Konventës, arrihet në përfundimin se edhe kërkesa me të dëmtuar akuzues përfshihet në konceptin e akuzës penale. Prandaj, edhe në vështrim të praktikës së GJEDNJ, Kolegji vlerëson se akuza penale përfshin si koncept si akuzën e përfaqësuar në gjykim nga prokuroria, ashtu edhe kërkesën e paraqitur nga viktimja akuzuese, sipas nenit 59 të KPP.

Duke iu rikthyer kuadrit ligjor shqiptar, referuar interpretimit historik të dispozitave kushtetuese dhe atyre procedurale penale para ndryshimeve të vitit 2016-2017, rezulton se juridiksioni fillestar për akuzat penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë iu suprimua Gjykatës së Lartë dhe i kaloi një gjykatë të posaçme, Gjykatës së Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar. Kjo gjykatë u krijua si një gjykatë e posaçme për gjykimin e veprave penale të parashikuar nga neni 75/a, paragrafi 1 dhe 2 i KPP, si dhe gjykatë që do të gjykonte subjekte të posaçëm, konkretisht ata të parashikuar në paragrafin 3 të nenit 75/a të Kodit.

Pra, rezulton se pas ndryshimeve kushtetuese të miratuara me ligjin nr. 76/2016, [...] të pasuara me ndryshimet ligjore, juridiksioni fillestar i Gjykatës së Lartë i kaloi Gjykatës së Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar. Në kushtet kur Gjykata e Lartë gjykonte të gjitha akuzat penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë, pa u bërë dallimi nëse akuza përfaqësohej nga prokuroria apo nga viktimja akuzuese, Kolegji çmon se nuk ka arsye pse një dallim i tillë të bëhet tani që kompetencën lëndore për gjykimin e subjekteve të posaçëm e ka Gjykata e Posaçme. Për më tepër, ky dallim nuk mund të bëhet për aq kohë sa nuk e bën vet ligji.

Pranimi i interpretimit të bërë nga Gjykata e Posaçme do të cenonte garancitë e vendosura nga vet Kushtetuta dhe ligji që një kategori e subjekteve të posaçëm të gjykohej jo nga gjykatat e juridiksionit të zakonshëm, por nga një gjykatë e juridiksionit të posaçëm, e krijuar enkas për të ofruar garanci shtesë në drejtim të garantimit të procesit të rregullt ligjor dhe një vendimmarrje të drejtë. Në kushtet kur vet ligjvënësi nuk ka bërë një dallim të tillë, interpretimi tej parashikimit kushtetues dhe ligjor do të cenonte jo vetëm parimin e ligjshmërisë, por edhe atë të ndarjes dhe balancimit të pushteteve.

Në mbështetje të këtij arsyetimi të Kolegjit vjen edhe interpretimi logjik, sipas qëllimit që ka pasur ligjvënësi kur ka bërë ndryshimet kushtetuese dhe ato ligjore. Krijimi i Gjykatës së Posaçme, si një gjykatë subjekti, që do të gjykonte funksionarët e lartë shtetërorë kishte si qëllim ofrimin e garancive shtesë që një kategori e veçantë subjektesh, për shkak të funksionit që mbajnë, e lidhur kjo drejtpërdrejtë me interesin publik, të gjykohej nga një gjykatë e posaçme, që ofron garanci shtesë si përsa i

përket përbërjes së saj, mënyrës së zgjedhjes së gjyqtarëve dhe në funksion të rritjes së standardit të procesit të rregullt ligjor. Qëllimi i ligjvënësit ka qenë që juridiksioni fillestar që ushtronte Gjykata e Lartë t'i kalonte një gjykate të posaçme dhe nuk rezultoi që ligjvënësi të ketë bërë diferencim tek kompetenca lëndore e Gjykatës së Posaçme, në varësi të faktit se kush e përfaqësoi akuzën në gjykim. Në kushtet kur vet ligjvënësi nuk ka bërë një dallim të tillë, Kolegji vlerëson se arsyetimi i Gjykatës së Posaçme në ngritjen e mosmarrëveshjes së kompetencës është një tejkalim i parashikimit ligjor.

Kolegji çmon se Gjykata e Posaçme ka interpretuar në mënyrë të ngushtuar duke i dhënë nenit 75/a paragrafi 3 dhe 4 një kuptim të ndryshëm nga ai që i ka dhënë ligjvënësi. Ligjvënësi ka përcaktuar se gjykata e posaçme gjykon akuzat penale ndaj funksionarëve të lartë shtetërorë dhe nuk përcaktoi se kompetenca i referohet vetëm akuzës që përfaqëson në gjykimin prokuroria e posaçme. Në kushtet kur KPP parashikon se akuza në gjykimin përfaqësohet nga prokuroria, por mund të ketë edhe kërkesë nga viktimat akuzuese, Kolegji vlerëson se kur i akuzuar është një nga subjektet e posaçme të parashikuar nga neni 75/a i KPP, kompetenca lëndore për gjykimin e këtyre akuzave i përket GJKKO.

[..]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes objekt gjykimi, referuar përfundimit të mësipërm njësues, Kolegji Penal vendos zgjidhjen e mosmarrëveshjes së kompetencës lëndore ndërmjet Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë dhe GJKKO për shqyrtimin e çështjes penale [...] me viktimë akuzuese L.B., kundër të akuzuarit E.V. për veprën penale “Shpifja”, parashikuar nga neni 120/2 i K.Penal, duke përcaktuar GJKKO si gjykata kompetente për shqyrtimin e çështjes.

Masa sigurimi të vendosura nga gjykata jo kompetente: Vendim Njësues Nr.00-2021-1120(55), datë 13.10.2021

Neni 88 i KPP zbatohet si për masat e sigurimit personal, ashtu dhe për masat e sigurimit pasuror.

Gjykata që cakton masën e sigurimit, jo domosdoshmërisht është e njëjtë me gjykatën që shpall moskompetencën.

Parashikimet e nenit 88 të KPP në lidhje me masën e sigurimit të vendosura nga gjykata jokompetente, nuk zbatohen në rastin e shpalljes së moskompetencës nga prokuroria dhe dërgimit të akteve prokurorisë kompetente, sipas nenit 84/1 të KPP.

Fjalë kyçe: masat e sigurimit karakter personal dhe pasuror, gjykatë jo kompetente, shpallje e moskompetencës nga prokuroria

Rrethanat e çështjes:

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, më datë 22.06.2016, ka regjistruar procedimin [...] për veprat penale “Mashtrimi”, i kryer në bashkëpunim, në formën e grupit të strukturuar kriminal, “Korrupsioni aktiv i gjyqtarit, prokurorit dhe i funksionarëve të tjerë të drejtësisë”, “Korrupsioni pasiv i gjyqtarit, prokurorit dhe i funksionarëve të tjerë të drejtësisë”, të kryera në bashkëpunim, të parashikuara nga nenet 143/1, 333/a, 319 - 25, 319/ç - 25, të KP, si dhe, në të njëjtën kohë, emrat e personave që ju atribuohen veprat penale të sipërcituara, të identifikuar në shtetasit A.D., D.H., A.D., E.S., me cilësinë (formale) e personave të hetuar.

Në kuadër të këtij procedimi penal, [...] gjyqtari për hetimet paraprake pranë asaj Gjykate, me [...], ka vendosur pranimin e kërkesës së Prokurorisë [...] duke urdhëruar vendosjen e masës së sigurimit pasuror, të sekuestros preventive mbi pasuritë sipas objektit të kërkesës.

Gjithashtu, me vendimin [...] gjyqtari për hetimet paraprake pranë asaj Gjykate ka vendosur heqjen e sekuestros të vendosur me vendimin nr. 16, datë 10.01.2018, të Gjykatës së [...] dhe vendosjen e sekuestros preventive, mbi 35 % të sipërfaqes së ndërtimit që do të realizohej mbi pasurinë [...] që do të regjistrohej, në ZVRPP Tiranë, pas nënshkrimit të aneks kontratës dhe kontratës së shkëmbimit midis palëve, për pjesën takuese të të hetuarës D.H.

[...] Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, ka vendosur shpalljen e moskompetencës lëndore për çështjen penale [...] Kalimin e akteve Prokurorisë së Rrethit Gjyqësor Tiranë si prokuroria kompetente në lëndë dhe territor.”

Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, në përfundim të hetimeve paraprake, [...] i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, me kërkesën me objekt gjykimin e çështjes [...] ndër të tjera, në ngarkim të të pandehurës D.H., duke e akuzuar, për kryerjen e veprave penale; “Mashtrimi”, parashikuar nga neni 143/3 i KP, “Falsifikimi i dokumenteve”, parashikuar nga neni 186/2 i KP, dhe “Pastrimi i produkteve të veprës penale”, parashikuar nga neni 287/c i KP. Gjykata [...] ka vendosur dërgimin për gjykim të çështjes penale nr. 7011, të vitit 2018.

Kërkuesja D.H. në datën 01.02.2021, i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë me kërkesën me objekt heqjen e masës së sigurimit pasuror të sekuestros preventive, të vendosur, [..]

[..] Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, [..] ka vendosur rrëzimin e kërkesës.”

[..] Gjykata e Apelit Tiranë, [..] ka vendosur pranimin e kërkesës. Konstatimin e humbjes së fuqisë së masës së sigurimit pasuror të sekuestros, të vendosur me vendimin nr [..]Konstatimin e humbjes së fuqisë së masës së sigurimit pasuror të sekuestros preventive, të vendosur me vendimin [..]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji Penal [..] në shqyrtim të kushteve të pranueshmërisë së rekursit të paraqitur nga Prokuroria pranë Gjykatës së Apelit Tiranë, në dhomë këshillimi, [..] në respektim të detyrimit të tij për të “shqyrtuar çështjen brenda kufijve të shkaqeve të ngritura në recurs”, sikurse përcaktohet në paragrafin e parë të nenit 434 të KPP, por pa paragjykuar të drejtën e kësaj Gjykate/këtij Kolegji “për të vendosur, kryesisht, edhe për çështje të ligjit” (pavarësisht shkaqeve të paraqitura në recurs), sikurse përcaktohet në paragrafin e dytë të kësaj dispozite, vlerësoi se duhet gjykuar mbi bazueshmërinë në ligj të shkaqeve të parashtruara nëpërmjet rekursit, në kushtet e aplikimit të gabuar, prej Gjykatës së Apelit Tiranë, të ligjit procedural, konkretisht, të nenit 88 të KPP që parashikon “humbjen e fuqisë (efekteve) të masës së sigurimit të caktuar prej gjykatës, e cila, në të njëjtën kohë apo më vonë, shpallet jokompetente (për çdo lloj shkak), në qoftë se, brenda dhjetë ditëve nga marrja e akteve, gjykata kompetente nuk vendos për masën e sigurimit”.

Nga ana tjetër, Kolegji, [..]vlerësoi se në rastin konkret verifikohet ekzistenca e kushtit të parashikuar në pjesën e parë të nenit 432/1-a të KPP, të “mosrespektimit apo të zbatimit të gabuar të ligjit procedural”, duke vlerësuar, në të njëjtën kohë, edhe konkurrimin e kushteve për nisjen e procedurës të parashikuar në paragrafin e parë të nenit 438 të KPP, pikërisht të gjykimit, për të njësuar praktikën gjyqësore.

Kolegji konstaton se ka qëndrime të ndryshme në lidhje me zbatimin e nenit 88 të KPP, kryesisht të kolegjeve të veçantë të Gjykatës së Lartë që, lidhur me aplikimin e përcaktimeve të kësaj dispozite, kanë operuar në mënyrë kontradiktore, duke pranuar, herë – herë, aplikimin e kësaj dispozite, pra nenit 88 të KPP dhe deklarimin e shuarjes së masës së sigurimit të caktuar nga gjykata (gjyqtari për hetimet paraprake) edhe në rastin e deklarimit të moskompetencës nga ana e prokurorit gjatë

hetimeve paraprake, për vazhdimin e këtyre hetimeve dhe të dërgimit, për pasojë, të çështjes tek prokurori kompetent (vendimet nr. 25 dhe 64 datë 29.04.2015, nr. 14, datë 30.03.2015 të këtyre kolegeve); si dhe herë – herë, kanë disponuar edhe të kundërtën. Por, Kolegji konstaton se edhe gjykatat e faktit kanë mbajtur qëndrime të ndryshme në lidhje me zbatimin e nenit 88 të KPP, situatë procedurale e verifikuar edhe në rastin konkret në shqyrtim.

Kolegji ka identifikuar si çështje me rëndësi për njësimin e praktikës gjyqësore, sa më poshtë vijon:

- ***A është i zbatueshëm neni 88 i KPP për masat e sigurimit pasuror apo është një dispozitë që i referohet vetëm masave të sigurimit personal?***

- ***Sipas përcaktimit të nenit 88 të KPP, gjykata që cakton masën e sigurimit a është e njëjtë me gjykatën që, në të njëjtën kohë ose më vonë, shpall moskompetencën?***

- ***A zbatohen parashikimet e nenit 88 të KPP edhe në rastin e shpalljes së moskompetencës nga prokurori dhe të dërgimit të akteve prokurorisë kompetente sipas përcaktimit të nenit 84/1- të KPP.***

Në funksion të zgjidhjes së problematikës kryesore, të vendosur në bazë të këtij gjykimi, Kolegji, në cilësinë e “aktorit” iniciues të procedurës së gjyqimit njësuës, ka detyrimin për tu prononcuar edhe lidhur me kuptimin, interpretimin e normës referuese, nenit 88 të KPP, aspekteve të veçanta të saj, të identifikuara në dy çështjet e para të renditura në objektin e këtij gjykimi njësuës. Konkretisht, Kolegji, së pari, vlerëson të sqarojë nëse neni 88 i KPP zbatohet edhe për masat e sigurimit të karakterit pasuror, të sekuestros preventive, në rastin konkret, si dhe në mundësinë e interpretimit të zgjeruar të përcaktimit preçiz dhe univok të kësaj dispozite, për pjesën që bën fjalë për “identicitetin” e gjykatës që cakton masën e sigurimit me gjykatën që, kontekstualisht apo më vonë, shpallet/deklarohet në kushtet e moskompetencës.

Në këtë kuadër, neni 88 i KPP, përmbajtja e tij, konsiderohet si një disiplinë e përgjithshme dhe organike për të gjithë lëndën e masave të sigurimit, të caktuara nga gjyqtari jokompetent dhe që, bashkë me nenin 87 të KPP, që bën fjalë për “provat e marra nga gjykata jokompetente”, janë shprehje e parimit të “konservimit/ruajtjes së akteve”. Neni 88 i KPP, sikurse qartazi (*ictu oculi*) evokon përmbajtja e tij, verifikohet i zbatueshëm, sidomos përsa i përket tipologjisë së ndryshme të masave të sigurimit, si të atyre më karakter personal, ashtu edhe të atyre shtrënguese, të parashikuara në nenin 232 të KPP apo të atyre ndaluese, të parashikuara

në nenin 240 të KPP, po kështu edhe të atyre të karakterit real pasuror, të parashikuara në nenet 270 dhe 274 të KPP që bëjnë fjalë për masat e sigurimit pasuror të sekuestros konservative dhe preventive. Në të njëjtën kohë, konsiderohet se dispozita e sipërcituar, neni 88 i KPP, nuk gjen zbatim përse i përket “sekuestros provuese”, e ashtuquajtura sekuestro penale, e parashikuar në nenin 208 të KPP, përse kohë që, kjo e fundit, konkretizon njërin nga “mjetet e sigurimit të provës”, të parashikuara në Kreun e Tretë të Titullit të Katërt të KPP, konkretisht seksionin i tretë, “Sekuestrimet”.

Pra, përse i përket çështjes së parë të shtruar për njësim, qartazi dispozita, neni 88 i KPP, nuk parashikon asnjë lloj diferencimi midis masave të sigurimit të të gjitha llojeve, sikurse u sipërcitua, përfshirë edhe masën e sigurimit pasuror të sekuestros preventive. Kolegji vlerëson se edhe masat e sigurimit pasuror, do t'i nënshtrohen pasojave, të identifikuar në “humbjen e efekteve të fuqisë” së tyre, në kushtet e deklarimit kontekstual, me momentin e caktimit të masës apo edhe në një moment të mëvonshëm, të moskompetencës së gjykatës (gjyqtarit për hetimet paraprake) që ka caktuar këtë masë dhe të mosripërtëritjes (mosrinovimit) të saj nga gjykata kompetente, brenda një afati dhjetë ditor nga marrja e akteve.

Me verifikimin e kushteve të parashikuara në nenin 88 të KPP, të deklarimit (kontekstual apo të mëvonshëm) të moskompetencës të gjykatës (gjyqtarit për hetimet paraprake) që ka caktuar masën e sigurimit të karakterit pasuror të sekuestros preventive, të parashikuar nga neni 274 i KPP, si dhe të mosripërtëritjes të saj prej gjykatës kompetente, brenda dhjetë ditëve nga marrja e akteve, kjo e fundit, pra masa e sigurimit (pasuror) humbet efikasitetin – provizor/të përkohshëm – të “fituar”, me rastin e deklarimit të kësaj moskompetence, (prej këtij momenti), si një masë e caktuar prej gjyqtarit (gjykatës) jokompetent. Masa e sigurimit (pasuror) e caktuar nga gjyqtari jokompetent ka karakter të jashtëzakonshëm dhe emergjencial/si një masë e caktuar në kushte emergjence.

Kolegji, në funksion të interpretimit të dispozitës, objekt i referimit të këtij gjykimi njësuës, neni 88 të KPP, lidhur me kushtet e aplikimit të saj, konsideron se “shkronja” – përmbajtja e kësaj dispozite – e bazuar në identitetin midis (në kuptimin e të njëjtës gjykatë/gjyqtar) gjyqtarit që cakton masën e sigurimit me atë (gjyqtarin) që deklaron, në të njëjtën kohë apo më pas, moskompetencën e tij, nuk përjashton mundësinë që kjo disiplinë e “humbjes së fuqisë së masës së sigurimit” të interpretohet në mënyrë të zgjeruar dhe të zbatohet edhe në eventualitetin e verifikimit të diversitetit (në kuptimin e gjykatës/gjyqtarit të ndryshëm) midis gjyqtarit që disponon masën e sigurimit dhe gjyqtarit që deklaron moskompetencën.

Ky konkluzion, sikurse u sipërcitua, mbështetet në faktin se masa e sigurimit e caktuar nga gjyqtari jokompetent ka vlefshmëri/efikasitet provizor, duke qenë shprehje e një pushteti të jashtëzakonshëm dhe emergjencial, të “akorduar”, këtij të fundit, prej ligjvënësit, dhe si rrjedhojë nuk mund të kufizohet vetëm në rastet e “identitetit” midis dy gjyqtarëve/gjykatave.

Rast emblemantik i aplikimit të këtij interpretimi zgjerues të disiplinës së parashikuar nga dispozita, neni 88 i KPP, do të konsiderohej “deklarimi i moskompetencës, jo vetëm nga gjyqtari (për hetimet paraprake) që ka caktuar masën e sigurimit, por edhe nga gjyqtari (i gjykatës së apelit), që gjykon ankimin ndaj vendimit të këtij gjyqtari që ka caktuar këtë masë me karakter të përkohshëm. Mbi këtë bazë arsyetimi, konkludohet prej këtij Kolegji, në funksion të problematikës së identifikuar, objekt i njësimi nëpërmjet gjykimit të kësaj çështjeje, (pika 2 e çështjeve objekt njësimi), se: provizoriteti (*ad interim*)/përkohshmëria e masës së sigurimit merr jetë ekskluzivisht vetëm në kushtet e deklarimit të moskompetencës, për çdo lloj shkak pa përjashtim, të moskompetencës lëndore apo tokësore, prej gjykatës/gjyqtarit për hetimet paraprake, gjatë kësaj faze të procedimit, të hetimeve paraprake, në të njëjtën kohë (me caktimin e kësaj mase) ose më vonë, e cila (i cili) presupozohet në kushtet e identitetit, me gjykatën (gjyqtarin) që ka caktuar këtë masë, pra e njëjta gjykatë. “Jetëgjatësia” e këtij provizoriteti (të kësaj mase të caktuar, të deklaruar në këto kushte) merr fund (në kuptimin e humbjes së efekteve, të fuqisë së kësaj mase) në kushtet e mosrinnovimit (ripërtëritjes) të saj prej gjykatës kompetente brenda dhjetë ditëve nga marrja e akteve, pra, në thelb, kur nuk konfirmohet nëpërmjet deklarimit stabiliteti/qëndrueshmëria e saj. Ky është rregulli bazë i sanksionuar nga dispozita – neni 88 i KPP, që nuk përjashton, sikurse u argumentua më sipër, diversitetin e gjykatës që ka caktuar masën e sigurimit, me gjykatën që më pas, ka deklaruar moskompetencën, lidhur me caktimin e kësaj mase siguri.

Në përfundim të kësaj analize, Kolegji arrin në konkluzionin njësuës si më poshtë vijon: **“Jo domosdoshmërisht, në kushtet e aplikimit të përcaktimeve të dispozitës, nenit 88 të KPP, Gjykata që ka caktuar masën e sigurimit do të (duhet) jetë e njëjtë me Gjykatën, e cila, më vonë, ka deklaruar moskompetencën e saj, për çdo lloj shkak, për gjykimin e çështjes me këtë objekt.”**

Duke ju referuar konkluzioneve njësuëse lidhur me dy problematikat e para të trajtuara, konkluzioni mbi problematikën e tretë, të identifikuar në mundësinë e aplikimit të përcaktimeve të nenit 88 të KPP, në thelb, “të humbjes së efikasitetit/shuarjes së masave të sigurimit”, të caktuara nga gjykata/gjyqtari për hetimet paraprake, edhe në rastin e deklarimit

të moskompetencës nga prokurori gjatë fazës së hetimeve paraprake, (pas caktimit të tyre prej gjykatës kompetente dhe në kushtet e mungesës së një prononcimi gjyqësor lidhur me (mos)kompetencën) dhe dërgimit të akteve (të çështjes) tek prokurori kompetent, sipas përcaktimit të nenit 84/1 të KPP, është automatik dhe i pashmangshëm. Përsa kohë që masa e sigurimit e caktuar nga gjykata (gjyqtari për hetimet paraprake) kompetente, verifikohet në kushtet e stabilitetit (të efikasitetit të plotë), pra nuk rezulton që gjykata që ka caktuar këtë masë të ketë deklaruar, kontekstualisht apo më vonë, moskompetencën e saj, për çdo lloj shkak, transferimi i hetimit të çështjes, sipas nenit 84/1 të KPP, nga një prokurori tek tjetra, për vazhdimin e hetimeve, i motivuar ky transferim me verifikimin e moskompetencës së prokurorisë që kishte regjistruar fillimisht/*ab initio* procedimin penal, nuk paraqet asnjë lloj ndikimi lidhur me efikasitetin e masës së sigurimit të caktuar nga ajo gjykatë, në drejtim të humbjes së efikasitetit të masës së caktuar. Kolegji vlerëson se neni 88 i KPP kushtëzon provizoritetin (përkohshmërinë) e masës së sigurimit të caktuar dhe inefikasitetin e saj (në kushtet e mospërtëritjes së saj brenda dhjetë ditëve nga marrja e akteve prej gjykatës kompetente), vetëm në rastin e deklarimit (kontekstual apo të mëvonshëm) të moskompetencës (për çfarëdo lloj shkak) prej gjykatës (gjyqtarit), në cilësinë e deklarimit të organit juridiksional. Kolegji çmon se nuk sjell asnjë pasojë për masën e sigurimit të caktuar, në rastin kur disponohet për kalimin e akteve, gjatë hetimeve paraprake, nga një prokurori tek tjetra, e motivuar me konstatimin e moskompetencës për të hetuar, duke qenë se bëhet fjalë për akte të nxjerra nga një organ/prokurori, i konsideruar palë (megjithëse palë publike) në proces (procedim), pa pushtet dhe kompetenca të karakterit juridiksional.

Me të drejtë ligjvënësi, sikurse rezulton nga përmbajtja e dispozitës, nuk ka toleruar (duke mos parashikuar) në funksion të qëllimit të ruajtjes së efikasitetit të masës së sigurimit, domosdoshmërinë e nxjerrjes së një vendimi (disponimi) të ri, prej gjyqtarit kompetent, në rastin kur, menjëherë mbas adoptimit, prej gjyqtarit për hetimet paraprake, të një mase sigurimi dhe në mungesë të një vendimi (disponimi) gjyqësor mbi (mos)kompetencën, prokurori, pranë këtij gjyqtari (kësaj gjykate), transmeton aktet e hetimit të (kësaj) çështjes, sipas përcaktimit të paragrafit të parë të nenit 84 të KPP, tek organi i akuzës (prokurori) pranë gjykatës që ai vlerëson kompetente. Ligjvënësi, duke mbajtur parasysh cilësinë e palës të organit të akuzës/prokurorit, megjithëse palë publike në procesin penal, si dhe rrethanën që, gjatë fazës së hetimeve paraprake të zhvilluara në drejtimin e këtij të fundit (prokurorit), për shkak të

dinamikës (fluiditetit) së zhvillimit të tyre, hipotezat mbi karakterizimin (rindërtimin) e fakteve janë subjekt i modifikimit me pasojë ndikimi të drejtpërdrejtë mbi kualifikimin (juridik) të tyre, ka privilegjuar nevojën e efikasitetit dhe të menjëhershmerisë së zhvillimit të funksionit investigativ, nëpërmjet adoptimit të kriterit të elasticitetit në përcaktimin e raporteve (marrëdhënieve) midis prokurorive të ndryshme, duke evituar një ndarje të thellë dhe rigoroze të “pushteteve” respektive, kriter i ndryshëm në raport me ato që përcaktojnë kompetencën midis gjykatave.

Sakaq, mbi bazën e kësaj logjike, gjithnjë prej ligjvënësit, nga njëra anë, është ometuar parashikimi i “mekanizmave” detyruese të prokurorit të “palegjitimuar”, për të transmetuar aktet tek titullari i hetimeve paraprake, sipas kriterëve të përcaktuara në nenin 25 të KPP dhe toleruar prokurorit titullar të hetimeve paraprake të zhvilluara lidhur me çështjen penale të regjistruar ndaj personit që aplikohet masa e sigurimit, të vazhdojë hetimet edhe në kushtet e deklarimit të moskompetencës prej gjyqtarit të hetimeve paraprake që ka caktuar masën. Por, nga ana tjetër, adresohet rregullimi i konflikteve negative të kompetencës midis prokurorive të ndryshme, gjatë kësaj faze të hetimeve paraprake, në brendësi të strukturës organike të kësaj pale/prokurorisë, duke i atribuuar zgjidhjen e tyre “prokurorit më të lartë”, sipas përcaktimit të paragrafit të dytë të nenit 89 të KPP (për mosmarrëveshjet mes prokurorive të juridiksionit të përgjithshëm), si dhe “duke i dhënë përparësi” kompetencës së Prokurorisë së Posaçme, në rastet e krijimit të konfliktit të kësaj të fundit, me prokuroritë e juridiksionit të përgjithshëm. Ligjvënësi me këtë zgjidhje ligjore ka evituar, në këtë mënyrë, investimin dhe prononcimin e gjykatës në lidhje me këtë moment.

Në këtë kontekst, të implementimit të kësaj disipline normative, vetëm rrethana që prokurori procedues, në një moment të caktuar të zhvillimit të fazës së hetimeve paraprake, gjatë hetimeve paraprake ose në përfundim të tyre, sipas përcaktimit të paragrafit të parë të nenit 84 të KPP, transmeton aktet tek prokurori pranë gjykatës që ai mendon dhe vlerëson si gjykata kompetente, nuk është e përshtatshme dhe e mjaftueshme për të legjitimuar kompetencën e këtij të fundit/gjyqtarit për tu shprehur mbi masën e sigurimit. Gjyqtari në këtë rast, ”paqësisht”, mund ta refuzojë atë (kërkesën) në rastin kur i kërkohet prej palëve, të prononcohet nëpërmjet një disponimi të tij mbi masën, apo për të përjashtuar/shmangur, kompetencën e gjyqtarit pranë të cilit ushtron funksionet, prokurori që ka transmetuar aktet.

Për pasojë, konkludohet se transmetimi i akteve, i verifikuar në këto kushte, të deklarimit të moskompetencës së prokurorit procedues, në favor të kompetencës së prokurorit pranë gjykatës të vlerësuar (prej tij

– prokurorit procedues) si gjykata kompetente, gjatë fazës së hetimeve paraprake të procedimit të regjistruar dhe mbas caktimit të masës së sigurimit prej gjykatës kompetente, nuk paraqet asnjë lloj ndikimi në drejtim të efikasitetit të masës së sigurimit (të caktuar si më sipër). Në të njëjtën kohë, disponimi i prokurorit për deklarimin e moskompetencës është “i paaftë” për t’i “atribuuar” kësaj mase, efikasitet të përkohshëm/ të limituar, të tillë që të imponojë deklarimin e humbjes së fuqisë së saj në kushtet e mosrinvimit brenda afatit dhjetë ditor nga marrja e akteve, sikurse parashikohet në dispozitë, nenin 88 të KPP, përsa kohë që mungon deklarimi i moskompetencës prej organit juridiksional – gjykatës.

Ndërkohë ligjvënësi, me ndryshimet e adoptuara me ligjin nr. 35/2017, neni 52 i këtij ligji, ka shtuar një paragraf të ri në nenin 84, paragrafin e dytë, [...] Përpos përmbajtjes së paqartë të kësaj dispozite, përsa kohë që i atribuon prokurorit “akte të hetimit paraprak të kryera para gjykatës” (të cilat gjykata jokompetente duhet t’ja dërgojë gjykatës kompetente), kur cilësinë e një akti të tillë e “gëzon” vetëm prova e marrë prej gjyqtarit për hetimet paraprake me procedurën e jashtëzakonshme të “sigurimit” të saj, të parashikuar nga nenet 317-322 të KPP, mbi kërkesën e palëve, e justifikuar kjo urgjencë me rrezikun e zhdukjes së saj”, dhe përsa kohë që “aktet e hetimit paraprak konsiderohen në diskrecionin ekskluziv të prokurorit dhe të policisë gjyqësore” të realizuara prej tyre, nën drejtimin e prokurorit titullar i kësaj faze, në funksion të ushtrimit të ndjekjes penale”, Kolegji çmon se duhet theksuar që në këtë fazë ndërhyrja e gjykatës/gjyqtarit për hetimet paraprake është e karakterit incidental, garantues, e “provokuar”/stimuluar prej palëve, në kushtet e mungesës së disponibilitetit mbi to (hetimet paraprake). Në këto rrethana, dispozita e sipërcituar, paragrafi i dytë i nenit 84 të KPP, megjithë “përkujdesjet” për të vënë në gjendje “gatishmëri” gjykatat respektive, të “interesuara” dhe të “shqetësuara” prej kalimit të akteve nga një prokurori tek tjetra gjatë kësaj faze të hetimeve paraprake, për shkak të kompetencës dhe paragjykimit, për pasojë, të karakterit definitiv të masave të sigurimit të caktuara, qartazi, për asnjë moment, nuk kontraston dhe nuk mohon arsyen e përcaktimit të nenit 88 të KPP, moskompetencën e deklaruar nga gjykata, si e vetmja mundësi për të “provokuar” provizoritetin/përkohshmërinë e masës së sigurimit personal të caktuar gjatë fazës së hetimeve paraprake. Në konkluzion të këtij parashtrimi, Kolegji thekson se as përcjellja e akteve nga njëra gjykatë tek gjykata pranë të cilës funksionin prokuroria, të cilës i kanë kaluar aktet për kompetencë, nuk nënkupton zbatimin e nenit 88 të KPP, përsa kohë ky kalim i akteve nuk vjen si pasojë e një vendimi gjyqësor për shpalljen e moskompetencës.

Përfundimisht, mbi këtë bazë, Kolegji, lidhur me problematikën e tretë të shtruar për njësim, konkludon se **“Parashikimet (përcaktimet) e nenit 88 të KPP nuk janë të aplikueshme me rastin e shpalljes (deklarimit) së moskompetencës prej prokurorit, gjatë hetimeve paraprake apo në përfundim të tyre, dhe të dërgimit të akteve prokurorisë (prokurorit) kompetente, sipas përcaktimit të nenit 84/1 të KPP.”**.

[..]

Duke u kthyer tek zgjidhja e çështjes konkrete, që nxiti këtë gjykim të karakterit njësuës, konkludohet prej këtij Kolegji, duke ju referuar konkluzionit të tretë të këtij vendimi, pamundësia e aplikimit/zbatimit të përcaktimeve të nenit 88 të KPP, me rastin e kalimit të akteve nga njëra prokurori tek tjetra, gjatë fazës së hetimeve paraprake, për shkak moskompetence. [...] Kolegji vlerëson se vendimmarrja e Gjykatës së Apelit Tiranë, [...], është rrjedhojë e zbatimit të gabuar të ligjit procedural me rëndësi për njësimin e praktikës gjyqësore, parashikuar në shkronjën “a” të paragrafit të parë të nenit 432 të KPP, e lidhur kjo më zbatimin e gabuar të përcaktimeve të nenit 88 të këtij Kodi. Si rrjedhojë, Kolegji çmon se ky vendimi [...] është i cenueshëm duke sjellë si pasojë prishjen e këtij vendimi, sipas përcaktimit të shkronjës “b” të paragrafit të parë të nenit 441 të KPP. Në të njëjtën kohë, prej këtij Kolegji, konkludohet mbi ligjshmërinë (në thelb) të vendimmarrjes së Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, [...] që ka vendosur rrëzimin e kërkesës së të hetuarës D.H. me objekt “Deklarimin e humbjes së fuqisë së masës së sigurimit me karakter pasuror të sekuestros preventive”, me rastin e kalimit të akteve nga prokuroria pranë Gjykatës për Krime të Rënda tek Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, për shkak të deklarimit të moskompetencës prej prokurorit, me pasojë lënien në fuqi të këtij vendimi.

Rehabilitimi i të dënuarit: Vendimi Njësues Nr.00-2022-1036(114), datë 07.04.2022

I. Procesi i hedhjes së të dhënave, shënimeve dhe heqja e tyre në regjistrin e gjendjes gjyqësore, sipas përcaktimeve të neneve 481-485 të KPP nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore nuk përfshihet në fazën e ekzekutimit të vendimit penal.

II. Kompetenca e Zyrës së Gjendjes Gjyqësore për mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave, për dhënien e informacionit apo për pretendimet eventuale mbi saktësinë e këtij informacioni që përmban regjistri i gjendjes gjyqësore i përket juridiksionit gjyqësor administrativ.

III. Kur një person pretendon se plotëson kriteret ligjore për të përfitur nga rehabilitimi, sipas nenit 69 të K.Penal, por nuk arrin të realizojë këtë të drejtë për shkak të refuzimit të shfaqur nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore, gjykata kompetente që vendos për zgjidhjen e kësaj mosmarrëveshjeje do të jetë gjykata penale e rrethit gjyqësor që ka dhënë vendimin penal ndaj kërkuesit që pretendon rehabilitimin. Nëse ndaj kërkuesit është dhënë më shumë se një vendim gjyqësor, gjykata kompetente do të jetë gjykata që ka dhënë vendimin e fundit gjyqësor.

IV. Kryerja e një vepre tjetër penale gjatë kohës që nuk është plotësuar afati i parashikuar në nenin 69 të K.Penal për t'u konsideruar i rehabilituar përbën kusht ndalues që i dënuari, në përfundim të këtij afati, të përfitojë nga kjo e drejtë. Për efektet e zbatimit të nenit 69 të K.Penal, një vepër tjetër penale do të konsiderohet e kryer kur vërtetohet me vendim gjyqësor të formës së prerë.

V. Kryerja e një vepre tjetër penale gjatë kohës që nuk është plotësuar afati i parashikuar në nenin 69 të K.Penal për tu konsideruar i rehabilituar nuk përbën shkak që subjektit t'i mohohet përfundimisht e drejta për të përfitur nga instituti i rehabilitimit. Kryerja e një vepre tjetër penale sjell si pasojë që afati i parashikuar nga neni 69 i Kodit Penal të rifillojë të llogaritet nga përfundimi i vuajtjes së dënimit të fundit.

Në rast se i dënuari, gjatë periudhës për plotësimin e afatit për tu rehabilituar, dënohet me vendim gjyqësor të formës së prerë për një vepër tjetër penale, me përfundimin e vuajtjes së dënimit për veprën tjetër, do të fillojnë të ecin njëkohësisht afatet që parashikohen në nenin 69 të K.Penal për tu rehabilituar edhe për vepra të tjera penale, duke u konsideruar si afat rehabilitimi afati më i gjatë.

Fjalë kyçe: rehabilitimi i të dënuarit, kusht ndalues, regjistër gjendje civile, gjykatë kompetente

Rrethanat e çështjes:

[..] ka rezultuar e provuar se Gjukata e Rrethit Gjyqësor Kurbin, me vendimin penal nr. 55-04, datë 20.01.2014, ka deklaruar fajtor kërkuesin K.D. për veprën penale "Kundërshtimi dhe goditja e gjyqtarit", parashikuar nga neni 316 i K.Penal duke e dënuar me 9 muaj burgim. Në aplikim të nenit 406 të KPP i pandehuri K.D. është dënuar përfundimisht me 6 muaj burgim. Ndaj këtij vendimi është ushtruar ankim në Gjykatën e Apelit Tiranë, e cila, me vendimit nr. 402, datë 16.03.2015, ka vendosur mospranimin e ankimit.

Gjukata e Rrethit Gjyqësor Lezhë, me vendimin penal nr. 158, datë

30.03.2015, ka deklaruar fajtor të pandehurin K.D. për veprën penale “Përndjekja”, parashikuar nga neni 121/1 i K.Penal duke e dënuar me 8 muaj burgim. Në aplikim të nenit 406 të KPP i pandehuri është dënuar përfundimisht me 5 muaj e 10 ditë burgim. Ky vendim ka marrë formë të prerë pa u apeluar në gjykatat e shkallëve më të larta.

Kërkuesi K.D. ka konstatuar se figuron i dënuar në regjistrin e gjendjes gjyqësore edhe pse kanë kaluar katër vjet nga vuajtja e dënimit. Në këto kushte, kërkuesi i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lezhë [..] pasi pretendon që të njihet “i rehabilituar” duke u urdhëruar Zyra e Gjendjes Gjyqësore të pasqyrojë këtë fakt në regjistra duke bërë fshirjen e dënimeve të dhëna ndaj tij. Kërkuesi pretendon se ai plotëson kushtin e përcaktuar nga neni 69 shkronja “a) i K.Penal, prandaj kërkon fshirjen e dënimeve nga regjistri gjyqësor. [..]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lezhë [..] ka vendosur rrëzimin e kërkesës [..] Gjykata e Apelit Shkodër [..] ka vendosur lënien në fuqi të vendimit [..]

Kolegji [..] në seancë gjyqësore, konstatoi se ndërmjet Kolegjit Penal²⁰ dhe Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë²¹, si dhe midis gjykatave të rrethit gjyqësor dhe gjykatave administrative ka qëndrime të ndryshme në lidhje me çështjen se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar kërkesat me objekt rehabilitimin e të dënuarit sipas nenit 69 të K.Penal. Për këtë arsye, me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore, [..] Kolegji vendosi kalimin e çështjes për shqyrtim [..]për njësimin e praktikës gjyqësore në lidhje me këto çështje:

1. A përfshihet në fazën e ekzekutimit të vendimit penal procesi i hedhjes së të dhënave, shënimeve dhe heqja e tyre në regjistrin e gjendjes gjyqësore, sipas përcaktimeve të neneve 481-485 të KPP?

2. Cilit juridiksion i përket kompetenca e Zyrës së Gjendjes Gjyqësore për mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave, për dhënien e informacionit apo për pretendimet eventuale mbi saktësinë e këtij informacioni që përmban regjistri i gjendjes gjyqësore?

3. Kur një person pretendon se plotëson kriteret ligjore për të përfutuar nga rehabilitimi, sipas nenit 69 të K.Penal, por nuk

²⁰ Shih vendimet nr. 94, datë 11.11.2021; nr. 2014-1090, datë 17.04.2014, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

²¹ Shih vendimet nr. 2394-2018, datë 04.12.2018; nr. 2018-723, datë 05.06.2018; nr. 2017-556, datë 06.03.2017; nr. 2020-672, datë 09.11.2020, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë si dhe vendimin nr. 2020-39, datë 14.09.2020, të Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë.

arrin të realizojë këtë të drejtë, për shkak të refuzimit të shfaqur nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore, cila është gjykata kompetente që vendos për zgjidhjen e kësaj mosmarrëveshjeje?

4. Si ndikon kryerja e një vepre tjetër penale gjatë kohës që nuk është plotësuar afati i rehabilitimit të të dënuarit sipas nenit 69 të K.Penal?

5. A përbën kryerja e një vepre tjetër penale shkak që subjektit t'i mohohet e drejta për të përfitur nga instituti i rehabilitimit apo kjo përbën shkak vetëm për ndërprerjen e afatit që parashikon neni 69 i K.Penal?

Arsyetimi i Kolegjit:

[..] Fillimisht, Kolegji çmon me vend të argumentojë se përse lindi nevoja për njësim të praktikës gjyqësore në lidhje me çështjet objekt gjykimi dhe përse janë shtruar pikërisht këto çështje për njësim nga Kolegji.

Kolegji vë në dukje se çështjet e shtruara për njësim, pavarësisht numrit të pyetjeve që janë pesë, mund të grupohen në dy nëndarje kryesore;

Së pari, Kolegji çmon të nevojshme të njësojë praktikën në lidhje me faktin se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar kërkesat e palëve me objekt rehabilitimin e të dënuarit, në rast se kërkuarit nuk i njihet kjo e drejtë nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore. Në lidhje me këtë çështje, lindi nevoja për njësim pasi është evidentuar praktikë jo e njëjtë gjyqësore si ndërmjet Kolegjit Penal dhe Kolegjit Administrativ [..] ashtu edhe midis gjykatave të juridiksionit të zakonshëm dhe gjykatave administrative të shkallës së parë.

Konkretisht, ndër të tjera, me vendimet nr. 94, datë 11.11.2021, dhe nr. 2014-1090, datë 17.04.2014, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka mbajtur qëndrimin se kompetenca për të shqyrtuar kërkesat në lidhje me rehabilitimin sipas nenit 69 të K.Penal i përket gjykatës së rrethit gjyqësor, konkretisht dhomës penale. [..]Nga ana tjetër, në një sërë vendimesh, Kolegji Administrativ ka mbajtur qëndrimin se kompetenca për të gjykuar në lidhje me sa më sipër i përket gjykatës administrative të shkallës së parë (vendimi nr. 2018-723, datë 05.06.2018; nr. 2017-556, datë 06.03.2017; nr. 2020-672, datë 09.11.2020, i Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë), ndërsa në ndonjë rast tjetër, si vendimi nr. 2394-2018, datë 04.12.2018, i Kolegjit Administrativ është mbajtur qëndrimi se kjo çështje i përket gjykatës së rrethit gjyqësor, dhomës penale. [..] Gjithashtu, Kolegji Civil në vendimin nr. 00-2017-556, datë 16.03.2017, ka mbajtur këtë qëndrim: [..] Gjithashtu, Kolegji Civil, në vendimin nr. 00-2010-1035, datë 25.06.2010, ka mbajtur qëndrimin se kompetenca për

të vendosur në lidhje me kërkesëpadinë për rehabilitimin e të dënuarit i përket gjykatës civile, prandaj e ka gjykuar në themel mosmarrëveshjen objekt gjykimi.

Në këtë drejtim, Kolegji Penal çmon se lind domosdoshmëria që të njësohet praktika gjyqësore në lidhje me çështjen se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar kërkesat e palëve me objekt rehabilitimin e të dënuarit, në rast se kërkuessit nuk i njihet kjo e drejtë nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore, çështje që është zbërthyer në tre pyetjet e para të shtruara për njësim. Një detyrë e tillë lind për Kolegjin, në kuadër të ushtrimit prej Gjykatës së Lartë të rolit të saj thelbësor kushtetues, sikurse është roli nomofilatik mbi zhvillimin, njësimin apo ndryshimin e praktikës gjyqësore, për shkak të funksionit të saj si gjykatë ligji.

Së dyti, Kolegji konstaton se e paqartë dhe jo uniforme është praktika gjyqësore edhe në lidhje me zbatimin në thelb të nenit 69 të K.Penal që trajton institutin e rehabilitimit të të dënuarit. Për këtë arsye, Kolegji vendosi që të njësojë praktikën gjyqësore edhe në lidhje me dy pyetjet e tjera të shtruara për njësim, konkretisht në lidhje me çështjen se a ndikon kryerja e një veprë tjetër penale gjatë kohës që nuk është plotësuar afati i rehabilitimit të të dënuarit sipas nenit 69 të K.Penal, dhe nëse po, si ndikon ajo? A përbën kryerja e një veprë tjetër penale shkak që subjektit t'i mohohet përfundimisht e drejta për të përfituar nga instituti i rehabilitimit apo kjo përbën shkak vetëm për ndërprerjen e afatit që parashikon neni 69 i K.Penal?

[...] Fillimisht Kolegji ndalet në trajtimin e pyetjes së parë të shtruar për njësim: ***A përfshihet në fazën e ekzekutimit të vendimit penal procesi i hedhjes së të dhënave, shënimeve dhe heqja e tyre në regjistrin e gjendjes gjyqësore, sipas përcaktimeve të neneve 481-485 të Kodit të Procedurës Penale?***

Në vendimet e sipërcituara Kolegji Penal ka arsyetuar, ndër të tjera, se ligji material penal, pikërisht neni 69 i K.Penal, ka përcaktuar se kur një person do të konsiderohet i padënuar/rehabilituar, në raport me kohëzgjatjen e dënimit, me kushtin që gjatë një periudhe kohore të caktuar në vazhdim të mos kryejë veprë tjetër penale. Nga ana tjetër, krahas parashikimit të nenit 69 të K.Penal, është miratuar dhe një ligj i posaçëm që është ligji nr. 9614, datë 02.09.2006, “Për certifikatat elektronike të gjendjes gjyqësore” dhe aktet nënligjore në bazë e për zbatim të këtij ligji. Sipas këtij ligji Zyra e Gjendjes Gjyqësore është institucioni i posaçëm që bën shënimet, hedhjen e të dhënave, ruajtjen e tyre, kryerjen e veprimeve në regjistrin e gjendjes gjyqësore sipas përcaktimeve të K.Penal dhe KPP.

Kolegji vë në dukje se rehabilitimi i të dënuarit rregullohet nga dispozita penale materiale (K.Penal) dhe njëkohësisht procedurale (KPP)

si dhe nga ligje të posaçme. Neni 69 i K.Penal [...] Nga ana tjetër, gjendja gjyqësore rregullohet nga nenet 481-485 të KPP [...] Neni 482 parashikon se cilat vendime regjistrohen në regjistrin gjyqësor, ndërsa neni 483 i KPP rregullon heqjen e shënimeve në regjistrin e gjendjes gjyqësore. Nga ana tjetër, neni 484 parashikon subjektet që kanë të drejtë të kërkojnë dhe marrin vërtetimin e gjendjes gjyqësore. Këto janë dispozitat procedurale të KPP që rregullojnë gjendjen gjyqësore dhe veprimtarinë e zyrës së gjendjes gjyqësore, për të cilën Kodi parashikon që krijohet dhe funksionon pranë Ministrisë së Drejtësisë.

Gjithashtu, Zyra e Gjendjes Gjyqësore rregullohet dhe funksionon sipas një ligji të posaçëm që është ligji nr. 9614, datë 21.9.2006, [...] Ky ligj ka për objekt përcaktimin e rregullave për administrimin e regjistrit të gjendjes gjyqësore nëpërmjet rrugës elektronike. Neni 3 i këtij ligji përcakton: [...] Sipas përmbajtjes së kësaj dispozite, rezulton se Zyra e Gjendjes Gjyqësore është organi publik, i ngarkuar me ligj, për mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave në regjistrin themeltar elektronik të gjendjes gjyqësore, në regjistrin elektronik të gjendjes gjyqësore, si dhe në regjistrin shkresor të gjendjes gjyqësore. [...]

[...] për t'iu përgjigjur pyetjes nëse këto veprime, që ligji i'a ngarkon Zyrës së Gjendjes Gjyqësore, bëjnë pjesë në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor, është e nevojshme të trajtohet koncepti i ekzekutimit të vendimit gjyqësor.

Ekzekutimi i vendimeve gjyqësore rregullohet nga neni 462 e vijues i KPP. Gjithashtu, ekzekutimi rregullohet nga ligji nr.79/2020, "Për ekzekutimin e vendimeve penale". Me ekzekutim të vendimit penal kuptohet vënia në ekzekutim e një vendimi gjyqësor penal të formës së prerë dhe vendimeve penale që ekzekutohen menjëherë, sipas neni 462/2 të KPP. KPP dhe ligji i posaçëm nr. 79/2020 ngarkon prokurorin si subjektin përgjegjës për ekzekutimin e vendimit. Prokurori pranë gjykatës së shkallës së parë që ka dhënë vendimin merr masa për ekzekutimin e vendimit. Ai bën kërkesa në gjykatën kompetente dhe ndërhyr në të gjitha veprimet e ekzekutimit.

Sipas neni 11 të ligjit nr. 79/2020, prokurori merr masa dhe vë në lëvizje procedurën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor penal dhe, në mbështetje të neneve 463 dhe 468 të KPP, procedon vetë ose urdhëron organet e tjera për vënien në ekzekutim të vendimit, sipas këtij ligji. Prokurori mban dosje të veçantë për ekzekutimin e vendimit dhe për të gjitha aktet e administruara gjatë ekzekutimit. Urdhri i ekzekutimit është akti procedural që nxjerr prokurori për vënien në ekzekutim të vendimit gjyqësor penal. Neni 12 i ligjit parashikon elementet që përmban urdhri i ekzekutimit të vendimit

penal. Ligji përcakton se urdhri i ekzekutimit nxirret nga prokurori pranë gjykatës së shkallës së parë që ka dhënë vendimin e dënimit. Në rastin e të miturve, urdhri i ekzekutimit nxirret nga prokurori pranë gjykatës së shkallës së parë në të cilën është ngritur seksioni për të mitur.

Ligji i posaçëm nr. 79/2020, [...] përmban rregulla specifike për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore penale. Ligji parashikon se, si rregull, vendimet penale ekzekutohen kur marrin formë të prerë, ndërsa përjashtimisht ligji parashikon rregulla specifike për ekzekutimin e menjëhershëm të vendimeve penale. Ligji përcakton rregulla për ekzekutimin e vendimeve të formës së prerë dhe dënimeve alternative. [...]

Vlen për t'u theksuar që vendimi penal përfundon ekzekutimin kur i dënuari përmbush të gjitha detyrimet që përmbahen në vendim, cilado qoftë mënyra e disponimit të gjykatës apo mënyra e ekzekutimit të vendimit gjyqësor. Në rast se i dënuari është dënuar me dënim me burgim, me përfundimin e vuajtjes së dënimit me burgim përfundon dhe faza e ekzekutimit të vendimit penal. Dënimi me burgim vlerësohet i plotësuar dhe i dënuari lirohet kur përfundon kryerjen e dënimit, i falet dënimi i mbetur, amnistohet vepra penale apo dënimi i mbetur ose lirohet me vendim gjyqësor. Me një nga këto forma përfundon edhe faza e ekzekutimit të vendimit penal për dënimin me burgim. Ligji parashikon rregulla edhe për ekzekutimin e vendimeve gjyqësore që përmbajnë dënim alternativ, duke përcaktuar rregullim specifik për secilin prej dënimeve alternative. Pikërisht nga momenti që i burgosuri lirohet dhe i dënuari shlyen përfundimisht çdo dënim të dhënë ndaj tij, përfundon faza e ekzekutimit të vendimit penal dhe fillon llogaritja e afateve të përfitimit nga instituti i rehabilitimit ligjor, sipas nenit 69 të Kodit Penal.

Ligji nr. 79/2020 parashikon dhe një sërë organesh të tjera të ngarkuara me detyra specifike gjatë fazës së ekzekutimit të vendimit gjyqësor si Policinë e Shtetit, Shërbimin Përmbarrimor, Shërbimin e Provës, Agjencinë e Administrimit të pasurive të sekuestruara e të konfiskuara, organet shtetërore dhe persona të tjerë juridikë. Vlen për t'u theksuar që Zyra e Gjendjes Gjyqësore nuk bën pjesë në organet që ligji i ngarkon me detyra specifike gjatë ekzekutimit të vendimit gjyqësor apo që kanë detyrë për të bashkëpunuar me prokurorin gjatë kësaj faze.

Nga leximi i dispozitave të ligjit nr. 79/2020 arrihet në përfundimin se asnjëri prej veprimeve ligjore që është ngarkuar të kryejë prokurori i ekzekutimit nuk lidhet apo ndërhyt në veprimtarinë e Zyrës së Gjendjes Gjyqësore që është një organizëm që ushtron funksionet pranë Ministrisë së Drejtësisë sipas ligjit të posaçëm në bazë të së cilit vepron, i cili nuk ka lidhje, varësi dhe as jep llogari për veprimtarinë e tij tek prokurori.

Në këtë linjë arsyetimi, procesi i përpunimit të të dhënave nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore në lidhje me pasqyrimin e fakteve që provojnë faktin e qenies i dënuar apo i rehabilituar të subjektit që e pretendon, nuk i përket fazës së ekzekutimit të vendimit penal. Vendimi penal që ka disponuar me dënim me burgim, përfundon ekzekutimin kur i dënuari përfundon vuajtjen e dënimit me burgim. Gjithashtu, dënimet e tjera alternative përfundojnë ekzekutimin kur i dënuari përmbush të gjitha detyrimet që përmban vendimi gjyqësor. E drejta e të dënuarit për t'u konsideruar i rehabilituar në lidhje me dënimin e dhënë nuk është një fazë që i përket ekzekutimit të vendimit penal. Kjo e drejtë subjektit i lind më pas në kohë, jo vetëm pasi ka përfunduar faza e ekzekutimit të vendimit gjyqësor ndaj të cilit ai pretendon se është rehabilituar, por veçanërisht pasi plotësohen kushtet që kërkon neni 69 i K.Penal. Me këtë logjikë arsyetimi, Kolegji arrin në përfundimin se pretendimi i kërkuesit në lidhje me të drejtën e rehabilitimit si dhe vendimmarrja e organit kompetent në lidhje me këtë pretendim nuk përfshihet në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor.

Megjithatë, pavarësisht këtij konstatimi, fakti që ushtrimi i kompetencave të dhëna me ligj nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore nuk i përket fazës së ekzekutimit të vendimit gjyqësor penal, në vlerësim të Kolegjit, nuk kushtëzon dhe as përbën një faktor përcaktues për kompetencën lëndore të gjykatës që do të shqyrtojë kërkesat e palëve në lidhje me të drejtën për rehabilitim, në paraprirje të pyetjes së tretë të shtruar për njësim prej Kolegjit. Kolegji do të elaborojë këtë qëndrim në vijim, në përgjigje të çështjeve të tjera të shtruara për njësim. [..]

Në lidhje me pyetjen e dytë të shtruar për njësim, Kolegji çmon të nevojshme të evidentojë fillimisht kompetencat e Zyrës së Gjendjes Gjyqësore referuar dispozitave të KPP dhe ligjit të posaçëm. Ashtu siç u trajtua më sipër, nenet 481-485 të KPP trajtojnë gjendjen gjyqësore. Neni 481 i K.P.P parashikon se pranë Ministrisë së Drejtësisë, në zyrën e regjistrin gjyqësor, depozitohen shkurtimet e vendimeve për personat e gjykuar penalisht. Gjykata e shkallës së parë dërgon në zyrën e regjistrin gjyqësor shkurtimin e vendimit të dënimit brenda 10 ditëve nga data që vendimi merr formë të prerë, kur ndaj tij nuk ushtrohet ankim dhe brenda 10 ditëve nga data e mbërritjes së akteve, kur ndaj vendimit është ushtrohet ankim.

Neni 482 i KPP parashikon se cilat vendime regjistrohen në regjistrin gjyqësor, ndërsa neni 483 i Kodit rregullon heqjen e shënimeve në regjistrin e gjendjes gjyqësore. Nga ana tjetër, neni 484 parashikon subjektet që kanë të drejtë të kërkojnë dhe marrin vërtetimin e gjendjes gjyqësore. Këto

janë dispozitat procedurale të KPP që rregullojnë gjendjen gjyqësore dhe veprimtarinë e zyrës së gjendjes gjyqësore, për të cilën Kodi parashikon që krijohet dhe funksionon pranë Ministrisë së Drejtësisë.

Gjithashtu, Zyra e Gjendjes Gjyqësore rregullohet dhe funksionon sipas një ligji të posaçëm që është ligji nr. 9614, datë 21.9.2006, "Për certifikatat elektronike të gjendjes gjyqësore". [...] Kompetencat e Zyrës së Gjendjes Gjyqësore janë të përcaktuara me ligjin e mësipërm. [...] Një prej kompetencave që ligji i ka përcaktuar Zyrës së Gjendjes Gjyqësore është përpunimi automatik i të dhënave. Në kuptim të ligjit ky përpunim përfshin operacionet e hedhjes së të dhënave në regjistrin themeltar elektronik vetëm nga punonjësi i autorizuar, duke garantuar ruajtjen e të dhënave, kryerjen e veprimeve logjike dhe/ose aritmetike mbi këto të dhëna, marrjen e tyre nga institucionet përkatëse, gjykata e prokuroria dhe kalimin e këtyre të dhënave në regjistrin elektronik. Gjithashtu, ligji i ngarkon Zyrës kompetencën e administrimit të regjistrit të gjendjes gjyqësore, i cili përbëhet nga regjistri shkresor i gjendjes gjyqësore, regjistri themeltar elektronik i gjendjes gjyqësore dhe regjistri elektronik i gjendjes gjyqësore.

Nga leximi dhe interpretimi i dispozitave të K.P.P. dhe ligjit të posaçëm, arrihet në përfundimin se Zyra e Gjendjes Gjyqësore është organ i administratës publike, i krijuar dhe që funksionon në bazë të një ligji të posaçëm dhe që ka kompetencë mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave në regjistrin themeltar elektronik të gjendjes gjyqësore, në regjistrin elektronik të gjendjes gjyqësore, si dhe në regjistrin shkresor të gjendjes gjyqësore. Tërësia e këtyre kompetencave që organi administrativ ushtron në bazë të ligjit mund të përbëjë shkak për lindje të mosmarrëveshjeve, në eventualitetin e ngritjes së pretendimeve në lidhje me këtë veprimtari. Në rast se individi ka pretendime në lidhje me ushtrimin e këtyre kompetencave nga organi administrativ, Zyra e Gjendjes Gjyqësore, ai ka të drejtë t'i drejtohet me padi gjykatës administrative, duke kundërshtuar veprimtarinë e organit administrativ, në lidhje me mbajtjen apo përpunimin e të dhënave apo kompetencave të tjera që ligji i ngarkon Zyrës.

Gjykata kompetente për shqyrtimin e pretendimeve të ngritura në drejtim të veprimtarisë së organit publik, Zyrës së Gjendjes Gjyqësore, në lidhje me hedhjen e të dhënave në regjistrin, mbajtjen e tyre, heqjen e të dhënave, regjistrimin e vendimeve gjyqësore si dhe përpunimin e këtyre të dhënave do të jetë gjykata administrative e shkallës së parë ku ka qendrën organi administrativ, veprimi administrativ i të cilit kundërshtohet. Një përfundim i tillë arrihet po të marrim në konsideratë që objekti i mosmarrëveshjes është pikërisht veprimtaria e organit administrativ,

në kuadër të ushtrimit të kompetencave që i cakton ligji. [...] Gjykata administrative e shkallës së parë do të shqyrtojë ligjshmërinë e veprimtarisë administrative të Zyrës së Gjendjes Gjyqësore, duke disponuar në lidhje me pretendimet eventuale të palës paditëse.

Kolegji vlerëson të theksojë se kur flasim për ushtrim të veprimtarisë administrative, në kuadër të kompetencave që i jep ligji, duhet mbajtur në konsideratë që këtu nuk përfshihet njohja e të drejtës për t'u konsideruar i rehabilituar, si e drejtë penale materiale. Nga tërësia e kompetencave që ligji i ngarkon Zyrës së Gjendjes Gjyqësore, kompetencat që u detajuan më sipër, konstatohet se njohja e të drejtës për t'u quajtur i rehabilituar nuk përfshihet në sferën e kompetencave ligjore që ligji i posaçëm dhe KPP i ngarkon Zyrës së Gjendjes Gjyqësore. Kompetencat e Zyrës si hedhje të dhënash, përpunimi dhe ruajtja e tyre, kryerja e veprimeve logjike mbi këto të dhëna, mbrojtja nga ndryshimet, marrja, shpërndarja e tyre nëpërmjet niveleve të sigurisë, kryerjen dhe heqja e shënimeve nuk përfshijnë njohjen e të drejtës për t'u quajtur i rehabilituar. Ndërsa kundërshtimi i veprimtarisë administrative të organit administrativ dhe pretendimet eventuale mbi këtë veprimtari dhe mbi saktësinë e këtij informacioni i përkasin juridiksionit gjyqësor administrativ, konkretisht gjykatës administrative të shkallës së parë, të territorit të Zyrës së Gjendjes Gjyqësore, veprimtaria e së cilës kundërshtohet.

[..]

Në lidhje me pyetjen e tretë të shtruar për njësim, se, referuar pretendimeve të personit që pretendon se plotëson kriteret ligjore për të përfituar nga rehabilitimi, sipas nenit 69 të K.Penal, por nuk arrin të realizojë këtë të drejtë, për shkak të refuzimit të shfaqur nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore, cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar këto pretendime, Kolegji vlerëson se ajo që ndan juridiksionin është natyra dhe lënda e pretendimeve që ngre subjekti që lidhje me veprimtarinë e gjendjes gjyqësore. Kolegji çmon të theksojë se thelbi i pyetjes së tretë, të shtruar për njësim lidhet me faktin se cila është gjykata kompetente për të shqyrtuar kërkesën e palës që pretendon të drejtën e rehabilitimit, sipas nenit 69 të K.Penal, por kjo e drejtë i është refuzuar nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore?

Kolegji vlerëson të nevojshëm rikonfirmimin e qëndrimit se kompetenca nuk është gjë tjetër veçse sasia e juridiksionit ose masa e juridiksionit që i është dhënë në ushtrimin e funksioneve të saj çdo gjykate. Ky Kolegj thekson se kompetenca lëndore përbën një nga parakushtet procedurale me qëllim që gjykata të marrë në shqyrtim themelin e pretendimeve dhe

të prapësimeve të palëve. [...] (shih vendimin nr. 917, datë 11.05.2017, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë).

Kompetenca lëndore është një parakusht procedural, i cili determinon konceptin e gjykatës së krijuar me ligj. “Gjykata e krijuar me ligj” është pjesë e parimit të procesit të rregullt ligjor të parashikuar edhe nga neni 6/1 i KEDNJ. [...]

Doktrina dhe jurisprudenca kushtetuese evropiane, ndër vite, kanë përpunuar disa kriterë themelore, për të garantuar që shtetasi do të gjykohej nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme. [...] (shih vendimin njësuës nr. 00-2018-148, datë 04.04.2018 dhe nr.23, datë 27.07.2021, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Qëndrimi i konsoliduar jo vetëm i Kolegjit Penal, por i Gjykatës së Lartë në tërësi, është që kompetenca lëndore e gjykatës përcaktohet nga natyra e mosmarrëveshjes, nga lënda e të drejtës që pretendohet dhe jo nga subjektet pjesëmarrës në gjykim. Fakti që një nga palët në mosmarrëveshje është organ i administratës publike nuk do të thotë që mosmarrëveshja që lind me këtë organ i përket automatikisht gjykatës administrative, kur në thelb e drejta që pretendon pala i përket një lënde të caktuar, civile ose penale.

Kolegji Civil ka mbajtur qëndrimin se kompetenca lëndore e një mosmarrëveshje i referohet objektit të gjykimit, natyrës së konfliktit që përmban ajo, pra lëndës së gjykimit dhe jo palëve ndërgjyqëse. Fakti që palë e paditur në këtë mosmarrëveshje është organ i administratës publike nuk kondicionon natyrën e mosmarrëveshjes dhe as përcakton kompetencën lëndore të gjykatës. Karakteristikat e subjektit që kryen cenimin, subjekt privat apo organ i administratës publike, nuk ndryshojnë natyrën e mosmarrëveshjes. Nëse do të përcaktohej kompetenca lëndore e gjykatës referuar palës së paditur, atëherë do të kishim një përcaktim artificial të kompetencës lëndore, duke bërë që ajo të vlerësohej si administrative sa herë që palë e paditur do të ishte një organ i administratës publike, pavarësisht natyrës civile të mosmarrëveshjes. [...]. (shih vendimin e Kolegjit Civil nr. 00-2020- 627, datë 11.11.2020)

Ashtu siç ka mbajtur qëndrim Kolegji Administrativ, për të përcaktuar natyrën e një mosmarrëveshje nuk mjafton që gjykatat të identifikojnë vetëm atë që shkruhet në pjesën hyrëse të kërkesëpadisë apo, e thënë ndryshe, kërkimin *prima facie* të saj. Ato duhet të shqyrtojnë më tej faktet e çështjes dhe pretendimet e palëve. [...] (shih vendimin nr. 112, datë 08.06.2020, të Kolegjit Administrativ të Gjykatës së Lartë).

Përgatitja dhe gjykimi e zgjidhja e çështjes nuk mund të bazohet vetëm mbi atë që formalisht shkruhet në pjesën hyrëse të kërkesëpadisë e që emërtohen “objekti i padisë” dhe “baza ligjore” e saj. [...]Pala paditëse ka

të drejtë të ngrejë pretendime për mbrojtjen e të drejtave dhe interesave që i njeh Kushtetuta apo ligji, ndërsa gjykata, në zbatim të parimit *iura novit curia* (gjykata e njeh ligjin) analizon ligjërisht në mënyrë të pavarur këto pretendime, pa u lidhur me përcaktimin e palëve (shih *Vendimin Unifikues nr. 3, datë 29.03.2012, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, § 28*).

Qëndrimi i mësipërm është mbajtur në mënyrë të vazhdueshme dhe konsistente nga të tre Kolegjet e Gjykatës së Lartë, ku natyra dhe lënda e mosmarrëveshjes përcakton kompetencën lëndore të gjykatës. Interpretimi strikt i natyrës së mosmarrëveshjes duke i'u referuar vetëm objektit të padisë apo kërkitimit dhe jo shkakut ligjor të saj, do të çonte në një përfundim jo të drejtë në lidhje me kompetencën lëndore të gjykatës që duhet të shqyrtojë mosmarrëveshjen. Në të njëjtën linjë arsyetimi, Kolegji vlerëson se kur kërkuesi pretendon se ka të drejtë të përfitojë nga instituti i rehabilitimit, por Zyra e Gjendjes Gjyqësore nuk i'a njeh këtë të drejtë, atëherë ai ka të drejtë t'i drejtohet gjykatës duke pretenduar njohjen e të drejtës së rehabilitimit sipas nenit 69 të K.Penal. Kjo gjykatë është gjykata e rrethit gjyqësor, konkretisht dhoma penale, pikërisht sepse natyra e të drejtës që pretendon dhe kërkon t'i njihet subjektit është e drejtë penale materiale, e drejta e të dënuarit për t'u konsideruar i rehabilituar kur përmbush kushtet që kërkon neni 69 i K.Penal.

Kolegji vlerëson se, në çështjen konkrete, natyra e mosmarrëveshjes nuk duhet parë në mënyrë të ngushtë, duke e konsideruar objektin e mosmarrëveshjes si padi me objekt detyrimin e organit administrativ të kryejë një veprim administrativ që refuzon ta kryejë për subjektin. Në thelb kërkuesi pretendon njohjen e një drejthe materiale penale, të drejtën për rehabilitim dhe mosveprimi i organit administrativ lidhet pikërisht me faktin se subjekti nuk e ka të njohur të drejtën materiale, e cila nëse do të ishte e qartë dhe e njohur do ta detyronte organin, në këtë rast Zyrën e Gjendjes Gjyqësore, të vepronte dhe të lëshonte certifikatën e gjendjes gjyqësore me shënimin "i rehabilituar", ashtu siç pretendon kërkuesi.

Për të identifikuar një mosmarrëveshje si administrative ose jo duhet që kumulativisht të plotësohen tre kushte, siç janë përpunuar nga praktika gjyqësore. [...] (shih *vendimin nr. 2, datë 10.03.2014, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, § 23*).

Në çështjen objekt gjykimi, njëkohësisht të shtruar për njësim prej Kolegjit, Kolegji vlerëson se nuk përmbushen në mënyrë kumulative kushtet e mësipërme, në mënyrë që mosmarrëveshja të përfshihet në lëndën e gjykimit administrativ. Kolegji vlerëson se pretendimi i kërkuetit për t'u u njohur e drejta e rehabilitimit nuk është një çështje që i përket

interesit publik, por dukshëm kanalizohet si interes privat i një shtetasi të dënuar për të përfitur nga e drejta e rehabilitimit, njohur nga neni 69 i K.Penal.

Pavarësisht se në pamje të parë duket sikur objekti i mosmarrëveshjes lidhet me mosveprimin e organit publik, Zyrën e Gjendjes Gjyqësore për të kryer një veprim administrativ, nga interpretimi dhe vlerësimi i drejtë i shkakut të kërimit, kërkuesi në thelb kërkon t'i njihet e drejta për t'u konsideruar i rehabilituar, e drejtë penale materiale që rregullohet nga neni 69 i K.Penal. [...] Kërkuesi nuk padit organin publik dhe as kërkon kryerjen e ndonjë veprimi administrativ prej tij, apo ndryshimin e një akti administrativ. Zyra e Gjendjes Gjyqësore në këtë gjykim paraqitet në cilësinë e personit të interesuar dhe jo palës së paditur, pikërisht se natyra e mosmarrëveshjes nuk lidhet drejtëpërdrejtë me mosveprimin e saj, por me njohjen në thelb të së drejtës materiale penale të parashikuar nga neni 69 i K.Penal, të drejtës për t'u rehabilituar.

Megjithatë, as cilësia procedurale e Zyrës së Gjendjes Gjyqësore si person i interesuar nuk është faktor determinant që përcakton natyrën e mosmarrëveshjes dhe për rrjedhojë kompetencën e gjykatës që do të shqyrtojë mosmarrëveshjen. Është natyra e të drejtës që pretendohet të njihet me anë të gjykimit ajo që përcakton thelbin, lëndën e mosmarrëveshjes dhe për rrjedhojë edhe kompetencën lëndore të gjykatës. Pavarësisht se kjo e drejtë njihet dhe shënohet në regjistrin përkatës nga Zyra e Gjendjes Gjyqësore që është organ i administratës publike, në rast se subjekti ka pretendime në lidhje me të drejtën e rehabilitimit atëherë ai duhet t'i drejtohet gjykatës penale, që është gjykata e krijuar me ligj për interpretimin e të drejtës penale materiale dhe për njohjen e një të drejte penale materiale, siç është e drejta e të dënuarit për t'u konsideruar i rehabilituar, sipas nenit 69 të K.Penal.

Instituti i rehabilitimit është në thelb një institut juridiko – penal dhe konflikti nuk ka lindur sepse kërkuesi kërkon që të detyrohet organi publik që të kryejë një veprim administrativ i cili është refuzuar, duke pasqyruar në vërtetimin e gjendjes gjyqësore faktin e pretenduar prej tij, rehabilitimin apo pasqyrimin e shënimeve si i padënuar. Kërkuesi K.D. në rastin konkret kërkon njohjen e të drejtës së rehabilitimit, e drejtë penale materiale dhe konflikti ka lindur pikërisht për shkak të mosnjohjes së kësaj të drejte dhe jo për shkak të mosveprimit të organit publik.

Kolegji çmon të nevojshme të bëjë dallimin midis kundërshtimit të veprimtarisë administrative të Zyrës së Gjendjes Gjyqësore në lidhje me mbajtjen dhe përpunimin e të dhënave apo kompetencave të tjera që i ngarkon ligji dhe pretendimit të kërkuetit për njohjen e të drejtës për t'u

konsideruar i rehabilituar, në kuptim të nenit 69 të K.Penal. Ndërsa e para përbën kundërshtim të veprimtarisë së organit administrativ dhe i përket juridiksionit gjyqësor administrativ, e dyta konsiston në pretendimin për njohjen e një të drejte penale materiale dhe i përket juridiksionit gjyqësor penal.

Kolegji shton se refuzimi i organit administrativ, konkretisht i Zyrës së Gjendjes Gjyqësore për të njohur të drejtën e kërkuarit për t'u rehabilituar, lidhet pikërisht me faktin se thelbi i të drejtës nuk është i qartë. Mosnjohja e kësaj të drejte nga zyra lidhet me përmbushjen e kushteve që kërkon dispozita, neni 69 i K.Penal, në thelb të tij, kushte që i referohen ekzistencës së të drejtës së rehabilitimit të pretenduar nga kërkuari, nëse atij i takon apo jo kjo e drejtë.

Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji thekson se fakti që Zyra e Gjendjes Gjyqësore nuk vepron nuk do të thotë që gjithmonë mosmarrëveshja duhet të kanalizohet si mosveprim i organit publik, në ato raste kur mosveprimi lidhet pikërisht me mosekzistencën apo pamundësinë për të vërtetuar të drejtën materiale në thelb. Në rast se organi administrativ nuk vepron, pra nuk lëshon certifikatën e gjendjes gjyqësore me shënimin “i rehabilituar”, nuk do të thotë që ai nuk ka vepruar, organi e ka lëshuar aktin administrativ, por nuk e ka lëshuar me shënimin që vërteton të drejtën që pretendon kërkuari. Kjo ndodh pikërisht sepse e drejta materiale që pretendon kërkuari, “e drejta për t'u rehabilituar”, nuk është e njohur dhe kompetencën për të njohur një të drejtë të tillë, që lidhet drejtpërdrejtë me interpretimin e një instituti penal material si rehabilitimi, e ka gjykata penale e rrethit gjyqësor.

- Ligji dhe praktika gjyqësore e vendeve fqinje në lidhje me çështjen e shtruar për njësim:

Kolegji, në vijim, i referohet legjislacionit të vendeve fqinjë dhe praktikës gjyqësore të tyre, për të parë mënyrën se si ligji i tyre e rregullon çështjen e mësipërme të shtruar për njësim prej Kolegjit në lidhje me gjykatën kompetente për shqyrtimin e kërkesës për rehabilitim:

[..]

Duke i'u rikthyer çështjes konkrete dhe rregullimit të ligjit shqiptar, Kolegji Penal vlerëson se pavarësisht se ligji procedural shqiptar nuk shprehet në lidhje me gjykatën kompetente për të marrë në shqyrtim kërkesën në lidhje me rehabilitimin e të dënuarit, sipas nenit 69 të K.Penal, kompetenca i përket gjykatës së rrethit gjyqësor, dhomës penale dhe konkretisht gjykatës që ka dhënë vendimin penal. Nëse është më shumë se një vendim penal i kryer nga i dënuari, për të cilin pretendohet

rehabilitimi, gjykata kompetente do të jetë gjykata penale që ka dhënë vendimin e fundit gjyqësor. Një përfundim i tillë arrihet po të marrim në konsideratë funksionin që ka kjo gjykatë në kuadër të shqyrtimit të kërkesës për rehabilitim. Gjukata do të verifikojë kur ka përfunduar vuajtja e dënimit të dhënë, kalimin e afatit kohor që përcakton dispozita si dhe moskryerjen e një veprë tjetër penale nga i dënuari, kushte që, ashtu siç do të trajtohet në vijim, janë kumulative.

Gjithashtu, Kolegji e përjashton mundësinë që gjykata kompetente të jetë gjykata e ekzekutimit, sipas nenit 470 e vijues të KPP që e parashikon shprehimisht kompetencën e gjykatës së ekzekutimit [...] pasi siç u argumentua më sipër pretendimi për rehabilitim nuk i përket fazës së ekzekutimit të vendimit gjyqësor.

Në përfundim të këtij arsytimi, Kolegji vlerëson se thelbi dhe lënda e mosmarrëveshjes përcaktojnë natyrën e mosmarrëveshjes dhe rrjedhimisht përcaktojnë edhe kompetencën lëndore të gjykatës që do të shqyrtojë pretendimet e kërkuarit me objekt të drejtën e tij për t'u konsideruar i rehabilituar edhe në ato raste kur Zyra e Gjendjes Gjyqësore i'a refuzon këtë të drejtë. [...]

Si trajtoi çështjen e kompetencën lëndore të gjykatës që shqyrton kërkesat e palëve dhe pretendimet në lidhje me të drejtën e rehabilitimit, Kolegji ndalet në çështjet katër dhe pesë që lidhen me trajtimin në thelb të këtij instituti penal material, të parashikuar nga neni 69 i K.Penal.

Një nga qëllimet e dënimit penal është rehabilitimi i të dënuarit, pra edukimi i tij në shoqëri që ai të mos përfshihet më në veprimtari të kundërligjshme, të jetë një qytetar i denjë dhe të përfshihet në të gjitha funksionet në shoqëri. Neni 5/3 i KPP [...] Krahas rehabilitimit moral subjektiv i lind e drejta të përfitojë edhe nga rehabilitimi ligjor, domethënë e drejta të figurojë i padënuar në certifikatën e gjendjes gjyqësore.

Instituti i rehabilitimit është një nga mekanizmat ligjorë, njëkohësisht një e drejtë themelore që garanton dinjitetin e njeriut; si një nga bazat mbi të cilat është themeluar Kushtetuta. Qëllimi i rehabilitimit është mbrojtja e personalitetit dhe dinjitetit të të dënuarve, të kufizuara për shkak të vendimeve gjyqësore të dënimit për kryerjen e veprave penale, duke i ri-socializuar ata në përditshmërinë normale të jetës.

Kjo e drejtë natyrore e njeriut, mund të kufizohet vetëm për interesa publike, tepër të rëndësishme, siç do të ishte siguria e shoqërisë, por kurrësi nuk mund të mohohet vetë thelbi i saj[...] Instituti i rehabilitimit, në të drejtën penale shqiptare, mbështetet në parimin se çdo qenie njerëzore vazhdimisht evoluon, vetëkorrigjohet dhe ndryshon, si në marrëdhëniet

me njerëzit e tjerë, por edhe në lidhje me shoqërinë dhe institucionet e saj. Personi i rehabilituar quhet i padënuar, sikur dënimi të mos ketë ekzistuar asnjëherë dhe ai gëzon të gjitha të drejtat e kufizuara më parë, përveç kur ligji shprehet ndryshe.

Dënimi i autorëve ndikon në statusin juridik të tyre, duke sjellë pasoja për të dënuarit. Pasojat janë të shumta dhe të natyrave të ndryshme si morale, juridike, ekonomike, sociale, etj. Këtu mund të përmendet edhe konsiderimi si përsëritës, në rast se personi kryen vepër tjetër penale pas rehabilitimit. Filozofia e rehabilitimit të personave të dënuar bazohet në të drejtën që këta persona kanë që shoqëria të falë dhe të harrojë veprat penale të kryera prej tyre në të shkuarën, duke i konsideruar “të padënuar”. [..]

Rehabilitimi presupozon që dënimi kryesor është vuajtur ose shlyer, duke eliminuar pasojat e ardhura prej tij dhe duke i kthyer të dënuarit kapacitetin juridik që ka humbur për shkak të dënimit të dhënë ndaj tij. Duhet mbajtur në konsideratë, gjithashtu, që rehabilitimi nuk ka fuqi prapavepruese, pasi ai vepron vetëm për të ardhmen, për shembull duke mos patur efekt për cilësimin e të dënuarit si përsëritës nëse ai kryen një vepër tjetër penale. Rehabilitimi pushon çdo efekt penal të dënimit kryesor. Termi “efekte të tjera penale” është interpretuar nga jurisprudenca në kuptimin e gjerë, si gjithëpërfshirës i të gjitha efekteve, qoftë edhe të natyrës civile apo administrative, që rrjedhin nga dënimi dhe që kanë qenë të afta për të zvogëluar aftësinë juridike të shkelësit.

Pasoja kryesore e rehabilitimit është aftësia e të dënuarit që të ri-integrohet në shoqëri, duke u kthyer në të njëjtat kushte dhe pozicion që ishte para se ndaj tij të caktohej dënimi penal. Ky institut karakterizohet nga një funksion shpërblyes dhe promovues, pasi lidhet me shlyerjen me sukses të dënimit kryesor dhe me sjelljen e mirë të demonstruar për një periudhë të caktuar kohore nga i dënuari.

- *E drejta për rehabilitimin e të dënuarit në këndvështrimin e praktikës së GJEDNJ.*

GJEDNJ në jurisprudencën e saj ka mbajtur qëndrimin se të drejtat e të dënuarve me burgim shihen në dritën e parimit të rehabilitimit, që nënkupton ri-integrimin në shoqëri të një personi të dënuar, (*shih Murray kundër Holandës [GC], 2016, § 101*). (*Mastromatteo k. Italisë [GC], 2002, § 72*). Në të njëjtën kohë, GJEDNJ ka njohur qëllimin e ligjshëm të politikave të ri-integrimit social të personave të dënuar me burgim.

[..] E drejta për rehabilitim, pra fshirja e dënimit të personit nga të dhënat personale të tij është trajtuar në jurisprudencën e GJEDNJ edhe në kuptim të së drejtës për t'u harruar. Në çështjen M.M. kundër Mbretërisë

së Bashkuar, Gjykata Evropiane e ka konsideruar shkelje të nenit 8 të Konventës, pra të drejtës për jetë private dhe familjare, pamundësinë e një individi për të përfituar fshirje të dënimeve të tij të mëparshme nga rekordet e tij policore, me kalimin e një periudhe të caktuar kohe. (*shih M.M. k. Mbretërisë së Bashkuar*)

[..] Sipas GJEDNJ, dënimi mbetet një nga qëllimet e burgimit, por theksi në politikën penale evropiane tani është zhvendosur drejt qëllimit të saj rehabilitues. [..] (*shih Vinter dhe të tjerë kundër Mbretërisë së Bashkuar (parag. 114–115)*).

GJEDNJ e ka trajtuar rehabilitimin të lidhur me respektimin e dinjitetit njerëzor, i cili përfaqëson, siç ka thënë shpesh GJEDNJ, vetë thelbin e sistemit të Konventës. (*Shih Vinter dhe të tjerë kundër Mbretërisë së Bashkuar, Pretty kundër Mbretërisë së Bashkuar*). [..]. (*Catt kundër Mbretërisë së Bashkuar, 2019, § 119; Gaughran kundër Mbretërisë së Bashkuar, 2020, § 94*) [..]

Ligji shqiptar parashikon se dënimet penale të personave pasqyrohen në regjistrin e gjendjes gjyqësore. Në bazë të këtij regjistri del certifikata e gjendjes gjyqësore, që pasqyron nëse personi figuron apo jo i dënuar. Neni 481/1 i KPP . [..] Megjithatë, pasqyrimi i të dhënave në lidhje me dënimet penale të dhëna ndaj subjekteve nuk qëndron në një kohë të pakufizuar, pikërisht sepse ligji penal material parashikon institutin e rehabilitimit të të dënuarit.

E drejta për t'u rehabilituar rregullohet nga ligji penal material, neni 69 i K.Penal që parashikon: [..]Në kuptim të ligjit me përmbushjen e kushteve që parashikon neni 69 i K.Penal, i dënuari ka të drejtë të konsiderohet i rehabilituar, pra të konsiderohet i padënuar. Në përgjigje të pyetjes së katërt të shtruar për njësim; “Si ndikon kryerja e një vepre tjetër penale gjatë kohës që nuk është plotësuar afati i rehabilitimit të të dënuarit sipas nenit 69 të Kodit Penal?”, Kolegji çmon të marrë në analizë cilat janë kushtet që kërkon dispozita penale materiale në mënyrë që subjektit t'i lindë e drejta për t'u rehabilituar.

Së pari, ligji përcakton se në mënyrë që subjekti të quhet i padënuar duhet të jetë dënuar me një dënim me burgim, i cili mund të jetë një dënim sipas masës që përcakton ligji penal, konkretisht neni 32 i K.Penal, që parashikon: [..] Ndaj të dënuarit mund të jetë caktuar një dënim me burgim, por ligji parashikon mundësinë që edhe dënimi me burgim të pezullohet dhe ndaj të dënuarit të caktohet një dënim alternativ. Mënyra e ekzekutimit të dënimit penal ka rëndësi për efekt të llogaritjes së momentit procedural të shlyerjes së dënimit dhe afatit të rehabilitimit që përcakton neni 69 i K.Penal.

Së dyti, ligji kërkon kalimin e një afati të caktuar kohor. Ky afat

përcaktohet dhe kushtëzohet nga masa e dënimit me burgim të dhënë ndaj subjektit, në bazë të parimit se sa më i rëndë dënimi aq më i gjatë është afati që kërkohet të kalojë për efekt të rehabilitimit të të dënuarit. Një parashikim i tillë është logjik konform politikës penale dhe kuptimit që ka instituti i rehabilitimit. Në kushtet kur dënimi caktohet në kuadër të parimit të individualizimit të dënimit, parashikuar nga neni 47 i K.Penal, në caktimin e tij merret në konsideratë rrezikshmëria shoqërore e të pandehurit, e veprës penale, shkalla e fajit, rrethanat lehtësuese dhe rënduese. Në këtë kuptim, dënimi i caktuar ndaj të pandehurit reflekton drejtpërdrejtë rrezikshmërinë e tij shoqërore dhe të veprës penale të kryer.

Është e kuptueshme që sa më i rëndë të jetë dënimi i caktuar ndaj të dënuarit, aq më e gjatë duhet të jetë koha që ai të rehabilitohet. Rehabilitimi i tij në kuptim të ri-edukimit psikologjik e social, ri-integrimi në shoqëri, bërjes së tij një person i denjë, i cili të mos shkelë më ligjin pasqyrohet edhe në rehabilitimin ligjor të tij, pra në fshirjen e dënimit penal nga regjistri i gjendjes gjyqësore. Një parashikim i tillë ligjor, i njohur nga çdo legjislacion ligjor, lidhet me të drejtën e çdo personi për t'u rehabilituar, e cila përbën dhe thelbin dhe qëllimin kryesor të dënimit penal në një shtet demokratik. Rehabilitimi moral, psikik, social i të dënuarit do të humbiste qëllimin e tij nëse nuk do të gjente pasqyrim edhe në aktet zyrtare që regjistrojnë këto të dhëna për subjektin, të dhëna që sipas jurisprudencës së GJEDNJ përbëjnë të dhëna personale që gëzojnë mbrojtje nga Konventa.

Në vijim të këtij arsyetimi, ligji kërkon kalimin e një afati kohor të caktuar në mënyrë që subjekti të konsiderohet i padënuar, afat kohor që përcaktohet dhe kushtëzohet nga masa e dënimit me burgim të caktuar me vendim gjykate. Çështje që vlen për t'u nënvijëzuar është fakti që dënimi që do të merret në konsideratë për llogaritjen e afatit të rehabilitimit është masa e dënimit përfundimtar me burgim, pavarësisht llojit të dënimit që mund të ketë caktuar gjykata. Fakti që gjykata mund të disponojë me një dënim alternativ sipas llojeve të alternativave të dënimit me burgim të parashikuar nga neni 58 e vijues i K.Penal nuk kushtëzon afatin e rehabilitimit, i cili përcaktohet referuar dënimit kryesor me burgim, por kushtëzon, ashtu siç do të sqarohet në vijim, momentin procedural kur do të fillojë të llogaritet ky afat.

Dënimi me burgim i caktuar ndaj kërkuesit do të merret në konsideratë për llogaritjen e afatit për efekt rehabilitimi, pavarësisht nëse gjykata ka pezulluar ekzekutimin e dënimit me burgim dhe ka caktuar si mënyrë ekzekutimi dënimi një nga dënimet alternative të parashikuara nga ligji penal. Ky përfundim arrihet po të merret në konsideratë se alternativat e dënimit me burgim janë mënyra ekzekutimi të dënimit me burgim, të cilat

caktohen nga gjykata ajo kur vlerëson se plotësohen kushtet specifike që kërkon dispozita konkrete për atë lloj dënimi alternativ.

njëti përfundim arrihet edhe nëse i dënuari përfiton nga lirimi me kusht sipas nenit 64 të K.Penal. Dënimi me burgim i caktuar ndaj tij do të merret në konsideratë për efekt të llogaritjes së afatit që kërkon ligji për rehabilitimin e të dënuarit.

Nga ana tjetër, mënyra e vuajtjes së dënimit me burgim, fakti nëse ndaj të dënuarit është caktuar një dënim alternativ do të merret në konsideratë në lidhje me faktin se kur do të fillojë të llogaritet afati i rehabilitimit i parashikuar nga neni 69 i K.Penal. Ky afat do të fillojë, në parim, në momentin që i dënuari përmbush të gjitha detyrimet ndaj shtetit në lidhje me dënimin penal të caktuar ndaj tij. Ky afat fillon nga momenti i shlyerjes përfundimisht të dënimit nga i dënuari. Nëse ndaj të dënuarit është caktuar dënim alternativ, pezullimi i dënimit me burgim dhe vënia në provë, parashikuar nga neni 59 i K.Penal, afati i rehabilitimit i kërkuar nga dispozita do të fillojë kur i dënuari ka përmbushur të gjitha detyrimet e caktuara nga gjykata në lidhje me vendosjen në provë, në përfundim të afatit të provës.

Përrjashtim bën dënim alternativ i parashikuar nga neni 63 i K.Penal. Në rastin e nenit 63 të K.Penal, gjykata cakton dënim me burgim deri në një vit dhe pezullon ekzekutimin e tij duke e zëvendësuar me detyrimin që i dënuari të përmbushë një punë në interes publik. Në këtë rast është vet dispozita ligjore që parashikon që dënim të konsiderohet i paqenë. Në këtë rast, ligjvënësi parashikon qenien i padënuar/i rehabilituar nga i dënuari që në momentin e përfundimit të dënimit prej tij.

Rast tjetër është parashikimi i neneve 406/a dhe 406/b të KPP që parashikojnë miratimin e urdhrit penal nga gjykata. Sipas këtyre dispozitave, në rast se vepra penale e kryer është kundërvajtje penale për të cilën prokurori çmon dhe gjykata miraton që nuk duhet caktuar dënim me burgim por me gjobë, gjykata merr vendim për miratimin e urdhrit penal. Ligji parashikon se në këtë rast, dënim i dhënë nuk shënohet në vërtetimin e gjendjes gjyqësore, përveç rastit kur i dënuari është përsëritës.

Kolegji vlerëson se rastet e mësipërme janë parashikime të posaçme të ligjit penal, i cili në dënime të konsideruara të dhëna për subjekte me rrezikshmëri të vogël shoqërore, e parashikon shprehimisht rehabilitimin e të dënuarit që në përfundimin e ekzekutimit të dënimit (neni 63 i K.Penal) ose që me dhënien e vendimit penal nga gjykata (neni 406/a dhe 406/b të KPP). Në të gjitha rastet e tjera, për rehabilitimin do t'i referohemi dispozitës së përgjithshme materiale penale, që është neni 69 i K.Penal.

Kolegji vlerëson se, në parim, për të konsideruar të përfunduar ekzekutimin e vendimit penal, gjykata do t'i referohet dispozitave të ligjit nr. 79/2020, [...] që përcakton mënyrën e ekzekutimit të secilit vendim penal dhe momentin kur dënimi konsiderohet i kryer për efekt të ligjit. Ky do të jetë edhe momenti procedural nga i cili do të fillojë të llogaritet afati që parashikon neni 69 i Kodit Penal, për efekt të rehabilitimit.

Në konkluzion, kushti i dytë që kërkon dispozita është caktimi me vendim gjykate të formës së prerë i një dënimi me burgim, pavarësisht mënyrës së ekzekutimit të këtij vendimi. Momenti kur do të fillojë të llogaritet afati që kërkon ligji për rehabilitimin është momenti kur i dënuari përfundon të gjitha detyrimet që ka ndaj shtetit, të caktuar me vendimin penal, pavarësisht se cila është mënyra e ekzekutimit të këtij vendimi penal.

Së treti, ligji kërkon që gjatë afatit që kërkon dispozita, në përmbushje të së cilit të dënuarit i lind e drejta të përfitojë nga rehabilitimi, pra të quhet i padënuar, i dënuari të mos kryejë veprë tjetër penale. Një parashikim i tillë është logjik dhe përputhet me kuptimin që ka rehabilitimi, i cili ka të bëjë me ri-integrimin e të dënuarit në shoqëri; për shkak të vuajtjes së dënimit penal i dënuari është rehabilituar në kuptimin social, moral, psikik, rehabilitim që do të pasqyrohet dhe në të drejtën e tij për rehabilitim ligjor, pra të drejtën për të rezultuar i padënuar në certifikatën e gjendjes gjyqësore.

I dënuari do të konsiderohet se ka kryer veprë tjetër penale në rast se fajësia e tij për kryerjen e veprës penale vërtetohet me vendim gjyqësor të formës së prerë. Vetëm në rast se në ngarkim të të dënuarit ka një vendim gjyqësor të formës së prerë që provon qënien e tij fajtor për kryerjen e një veprë penale, atëherë për efekt të nenit 69 të K.Penal, konsiderohet i përmbushur kushti ndalues që i dënuari të përfitojë nga e drejta për t'u konsideruar i rehabilituar. Në rast se vendimi gjyqësor me të cilin i dënuari është dënuar për veprën tjetër penale nuk është i formës së prerë, atëherë nuk konsiderohet i vërtetuar kushti ndalues për efekt të përfitimit nga e drejta e rehabilitimit.

Për të përcaktuar vendimin e formës së prerë, i referohemi nenit 462/3 të KPP që parashikon: [...] Kryerja e një veprë penale brenda afatit në të cilin është duke ecur afati i rehabilitimit, afat që ka filluar të ecë por nuk është ezauruar, pra nuk ka përfunduar, përbën kusht ndalues që subjekti të përfitojë nga rehabilitimi, pra për të qenë i padënuar. Ky është një parashikim që e bën vet dispozita, e cila parashikon se i dënuari gjatë afatit të rehabilitimit nuk duhet të kryejë veprë tjetër penale. Kolegji vë në dukje se kushtet e mësipërme janë kumulative, pra ato duhet të vërtetohen të

gjitha së bashku në mënyrë që subjektit t'i lindë e drejta për të përfituar nga instituti i rehabilitimit.

[..]

Përgjigja e pyetjes së katërt ka vlerë për të drejtën e rehabilitimit gjatë afatit që parashikon neni 69 i Kodit Penal. I dënuari që kryen një veprë tjetër penale gjatë kohës që është duke u ezauruar afati i rehabilitimit për efekt të veprës së parë penale nuk ka të drejtë të përfitojë nga rehabilitimi në fund të këtij afati. Ky përfundim është logjik pasi moskryerja e një veprë tjetër penale përbën kusht ndalues ligjor për efekt të përfitimit nga ky institut. Megjithatë, Kolegji vë në dukje se kryerja e një veprë tjetër penale nuk përbën shkak që të dënuarit t'i humbasë përfundimisht e drejta për t'u konsideruar i padënuar/ rehabilituar.

Kolegji konstaton se ligji penal shqiptar bën një rregullim të përgjithshëm të rehabilitimit, duke përcaktuar afatet e rehabilitimit sipas masës së dënimit me burgim të caktuar, por pa rregulluar si do të zbatohet instituti i rehabilitimit në rast të kryerjes së një veprë tjetër penale. Ky parashikim ligjor ka lenë vend për interpretime të ndryshme nga gjykatat, vendimmarrja e të cilave nuk ka qenë uniforme, duke u bërë edhe shkak për këtë vendimmarrje njësuere të Kolegjit Penal.

Kolegji vlerëson se kryerja e një veprë tjetër penale gjatë kohës që ecën afati i rehabilitimit ndërpret afatin e rehabilitimit që parashikon neni 69 i K.Penal. Me kryerjen e një veprë tjetër penale vërtetohet një kusht ndalues për rehabilitimin, çka do të thotë që afati i rehabilitimit nuk vazhdon më të llogaritet, sepse është vërtetuar kushti që pengon plotësimin e kushteve kumulative për qenien para këtij instituti. Megjithatë, vërtetimi i kushtit ndalues që kërkon dispozita për rehabilitimin, pra kryerja e një veprë penale, nuk mund të interpretohet si shkak për humbjen përfundimisht të së drejtës së të dënuarit për rehabilitim. Një interpretim i tillë do të binte ndesh me qëllimin dhe kuptimin që ka dispozita penale, kuptimin e institutit të rehabilitimit dhe për më tepër me jurisprudencën e GJEDNJ.

Kolegji çmon të nevojshme të theksojë se, referuar ligjit penal shqiptar, kryerja e një veprë tjetër penale nga kërkuesi përbën shkak që i dënuari të mos konsiderohet i rehabilituar në përfundim të afatit të përcaktuar. Nëse subjekti, gjatë kohës që po ecën ky afat, kryen një veprë tjetër penale, atëherë afati i rehabilitimit për veprën e parë do të ndërpritet, pra nuk do të vazhdojë të ecë, pasi është vërtetuar kushti ndalues që pengon fitimin e të drejtës së rehabilitimit nga i dënuari. Megjithatë, Kolegji vlerëson se qëllimi i ligjvënësit nuk ka qenë që këtij subjekti të dënuar t'i humbasë përfundimisht e drejta e të qenit/konsideruarit si i padënuar në lidhje

me dënimin e parë. Në rast se i dënuari dënohet me vendim gjykatë të formës së prerë në lidhje me veprën e dytë penale, atëherë në përfundim të vuajtjes së dënimit të dytë, për të do të fillojë të eci afati i rehabilitimit për veprën e parë, afat që u ndërpre nga kryerja e veprës së dytë, si dhe afati i rehabilitimit për veprën e dytë, për të cilën ai gjithashtu ka të drejtën e rehabilitimit.

Në një konkluzion logjik, afati i rehabilitimit për të dyja dënimet do të fillojë të ecë në momentin e përfundimit të dënimit të dytë, duke u konsideruar si afat rehabilitimi afati më i gjatë. Kjo do të thotë që afati më i gjatë i rehabilitimit i përfshin afatet e rehabilitimit për të dyja dënimet e vuajtura, pavarësisht se këto afate ecin dhe llogariten më vete që nga momenti kur i dënuari përfundon së vuajturi dënimin për veprën e dytë penale.

Një përfundim i tillë përforcohet po të bëhet interpretimi logjik i institutit të rehabilitimit të të dënuarit por edhe vet përmbajtjes së dispozitës penale. Kryerja e një vepre tjetër penale ndërpret afatin e parashkrimit për të dënuarin për veprën e parë, pikërisht sepse përbën kusht ndalues të përcaktuar nga dispozita. Megjithatë, me përfundimin e ekzekutimit të vendimit të dytë penal, të dënuarit i lind e drejta të rehabilitohet si për dënimin e parë, afati për të cilin u ndërpre nga kryerja e veprës së dytë, ashtu edhe për veprën e dytë penale, për të cilën sapo ka përfunduar ekzekutimin e dënimit.

Në vijim të këtij arsytimi, Kolegji e vlerëson të pabazuar qëndrimin e mbajtur nga disa gjykata që kryerja e një vepre tjetër penale i'a mohon përfundimisht të drejtën për t'u rehabilituar të dënuarit. Ky qëndrim jo vetëm që nuk mbështetet në qëllimin e ligjvënësit, por bie ndesh edhe me praktikën e sipërcituar të GJEDNJ. Kryerja e një vepre tjetër penale kushtëzon rehabilitimin e të dënuarit, pasi provon se dënimi nuk e ka realizuar funksionin e tij rehabilitues, e për rrjedhojë të dënuarit nuk i takon e drejta për t'u konsideruar i padënuar në fund të afatit ligjor. Megjithatë, ai nuk e humbet përfundimisht këtë të drejtë, por mund të thuhet se kjo e drejtë i pezullohet në kohë, për aq kohë sa ai të plotësojë edhe një herë afatin e rehabilitimit, që do të fillojë të llogaritet nga e para. Në përfundim të vuajtjes së dënimit për veprën e dytë të kryer, të dënuarit i lind e drejta që t'i fillojë të ecë afati i rehabilitimit për të dyja veprat e kryera.

Në këto kushte, Kolegji konkludon se kryerja e një vepre tjetër penale e penalizon të dënuarin, pasi i heq të drejtën për t'u rehabilituar në fund të afatit që parashikon ligji. Megjithatë, këtë të drejtë ai nuk e humbet përfundimisht, pasi afati i rehabilitimit do të nisë edhe një herë nga e para

kur i dënuari të ketë përfunduar vuajtjen e dënimit të caktuar ndaj tij për veprën e dytë.

Nga mënyra e interpretimit gramatikor të nenit 69 të K.Penal, që kryejnë disa gjykata në vendimmarrjen e tyre, mund të deduktohet se nëse personat e dënuar kryejnë veprë tjetër penale gjatë afatit të rehabilitimit, ata nuk do mund të rehabilitohen asnjëherë, duke mos i'u fshirë asnjëherë dënimet nga certifikata e gjendjes gjyqësore. Por kjo mënyrë e interpretimit ligjor të dispozitës do të mohonte të drejtën e dinjitetit të personave të dënuar, si edhe nuk do garantonte parimin e humanizmit, të cilat janë parime themelore kushtetuese të çdo shoqërie demokratike. Kështu, me qëllim që të garantohet e drejta e dinjitetit të personave të dënuar është e nevojshme që dispozitat ligjore të interpretohen me mënyrat e tjera shkencore, të cilat gjejnë zbatim sa herë që ligji mungon, është i paplotë ose i paqartë.

Në këtë rast, nëpërmjet interpretimit logjik dhe sistematik të dispozitave ligjore në tërësi, arrihet në konkluzionin që edhe personat që dënohen sërish gjatë afatit të rehabilitimit, kanë të drejtë të rehabilitohen, duke u konsideruar të padënuar. Por për këta persona, për sa kohë që ligji nuk shprehet në mënyrë eksplicite, afati për rehabilitimin do të ndërpritet në momentin kur dënohen sërish për kryerjen e veprave penale dhe do të rifillojë nga e para nga momenti i vuajtjes së dënimit të fundit.

Ky qëndrim pasqyron parimet themelore kushtetuese të dinjitetit njerëzor dhe humanizmit në caktimin dhe vuajtjen e dënimeve penale. Për sa i përket momentit të fillimit të afatit të rehabilitimit, Kolegji konkludon se afati duhet të fillojë nga dita e vuajtjes së dënimit, përcaktim që e bën vet dispozita dhe jo nga dita kur vendimi i dënimit merr formë të prerë, siç llogaritet në disa raste në praktikë.

Një interpretim i tillë është konform qëllimit, funksionit që ka instituti i rehabilitimit nga njëra anë, por nga ana tjetër mbështet edhe mundësinë e të dënuarit për t'u rehabilituar, për t'u ri-integruar në shoqëri dhe që të përfitojë të gjitha të drejtat që kishte para kryerjes së veprave penale, përfshirë të drejtën për të qenë i padënuar.

[..]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete, e cila u bë shkak për njësimin e praktikës gjyqësore, Kolegji vlerëson se kërkuesi K.D. përmbush kriteret për rehabilitim, sipas nenit 69, shkronja "a" të K.Penal. [...] Kolegji vlerëson se, me përfundimin e vuajtjes së dënimit të dytë, kërkuesit i lind e drejta e rehabilitimit për të dyja vendimet penale. Në rastin konkret, për secilin dënim kërkuesi ka të drejtë rehabilitimi pas një afati 2 vjeçar,

afat që fillon të llogaritet nga vuajtja e dënimit të dytë. [...]Në këto kushte, Kolegji vlerëson se, duke qenë se çështja lidhet vetëm me interpretimin e ligjit material penal dhe nuk konsiston në rivlerësim faktesh dhe provash, janë kushtet për ndryshimin e vendimeve të gjykatave më të ulëta dhe pranimin e kërkesës së kërkuësit.

Sa më sipër, në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete, Kolegji vendos ndryshimin e vendimit nr. [...], të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lezhë dhe vendimit [...], të Gjykatës së Apelit Shkodër dhe pranimin e kërkesës së kërkuësit K.D. për t'u konsideruar i rehabilituar ndaj vendimeve penale nr. [...], të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kurbin dhe [...], të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lezhë.

Kompetenca tokësore për gjykimin e mosmarrëveshjeve në fazën e ekzekutimit të vendimit: Vendim Njësues Nr.00-2023-470(4), datë 12.01.2023

Në rast mosmarrëveshje kompetence midis gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykatës në territorin e së cilës ai ndodhet në kohën e shqyrtimit të çështjes për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor kompetenca tokësore i përket gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën.

Fjalë kyçe: faza e ekzekutimit të vendimit penal, kompetencë tokësore

Rrethanat e çështjes:

Kërkuesi R.Ç. i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë me kërkesën me objekt “Aplikim nga dënimi me burgim në dënim alternativ”. Në mbështetje të bazës ligjore përkatëse, kërkuesi ka parashtruar edhe shkaqet relevante në mbështetje të kërtimeve të tij. Në seancën gjyqësore datë 10.11.2021, bazuar në informacionin e sjellë nga IEVP Fushë Krujë, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Krujë është vënë në dijeni se kërkuesi nuk ndodhej më në ambientet e IEVP Fushë Krujë. Referuar urdhrit të transferimit nr. 10144/2, datë 29.09.25021, të Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve, rezultonte që i dënuari është transferuar për të vuajtur dënimin në IEVP Rrogzhinë.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Krujë [...] ka vendosur të deklarojë moskompetencën lëndore të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë për gjykimin e kërkesës [...] dhe dërgimin e akteve Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kavajë, si gjykata kompetente, nga pikëpamja lëndore dhe tokësore.”

[..]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kavajë, [..] ka vendosur të **parashtrrojë përpara Gjykatës së Lartë mosmarrëveshjen e kompetencës tokësore midis Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kavajë dhe Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë për gjykimin e kërkesës penale** [..] Të kërkojë nga Gjykata e Lartë prishjen e vendimit nr. 111, datë 10.11.2021 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë, dhe dërgimin e çështjes në po atë gjykatë për vazhdimin e gjykimit. [..]

Gjykata vëren se parimi i “gjyqtarit natyral të çështjes” është trajtuar gjerësisht edhe në jurisprudencën njësuere të Gjykatës së Lartë. Kështu, në vendimin njësuere Nr. 00 2022-1036 (114), datë 07.04.2022 Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, duke referuar edhe në vendimet e tjera njësuere të njëjtit Kolegj, është shprehur se: [..] Kolegji vlerësoi se ndërmjet trupave gjykues të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë ka qëndrime të ndryshme në lidhje me çështjen se cila është gjykata që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor, kur ka mosmarrëveshje kompetence midis gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykatës në territorin e së cilës ai ndodhet, në kohën e shqyrtimit të çështjes.

Në këto kushte, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë [..] ka vendosur [..] *njësimin e praktikës gjyqësore në lidhje me çështjen: Cila është gjykata që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor, kur ka mosmarrëveshje kompetence midis gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykatës në territorin e së cilës ai ndodhet, në kohën e shqyrtimit të çështjes?*”

[..]

Arsyetimi i Kolegjit:

[..] Kolegji vlerëson se parashtrimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kavajë lidhur me mosmarrëveshjen për kompetencën e shqyrtimit të kërkesës së paraqitur për gjykim është i drejtë. Për këtë arsye, aktet duhet t'i dërgohen Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë me qëllim vazhdimin e gjykimit të çështjes, referuar argumentimit që do të trajtohet në vijim.²²

[..] Fillimisht, Kolegji çmon të nevojshme të sqarojë përse lindi nevoja për njësim të praktikës gjyqësore në lidhje me çështjen objekt gjykimi dhe në vijim Kolegji do të trajtojë dhe argumentojë çështjen e shtruar për njësim.

²² Ky paragraf është saktësuar/korigjuar me vendimin nr.470/1(4), datë 29.03.2023, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë

Së pari, Kolegji vlerëson që kjo vendimmarrje duhet të shërbejë si vendimmarrje njësuere, pasi konstatohet se ndërmjet trupave gjykues të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë ka qëndrime të ndryshme në lidhje me çështjen se cila është gjykata që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor, kur ka mosmarrëveshje kompetence midis gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykatës në territorin e së cilës ai ndodhet në kohën e shqyrtimit të çështjes.

Konkretisht, me vendimin nr. 80002-00690-2022 Regj. Themeltar, datë 08.11.2022, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka vendosur: [...] Në këtë vendim është mbajtur qëndrimi se gjykata ku paraqitet për herë të parë kërkesa është gjykata e vendit të ekzekutimit, në kuptim të kompetencës tokësore për shqyrtimin e saj.

Gjithashtu, me vendimin nr. 00-2022-1286, datë 20.10.2022, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka vendosur[...] I njëjti qëndrim është mbajtur në vendimin nr. 2021-961-70007 Regj. Themeltar datë 03.02.2022 të Kolegjit Penal. Në këto vendime, Kolegji Penal ka mbajtur qëndrimin se gjykata e vendit ku ndodhet kërkuesi në momentin e shqyrtimit të kërkesës përbën gjykatën e vendit të ekzekutimit që ka kompetencë tokësore për shqyrtimin e çështjes.

Nga ana tjetër, konstatohet se në Gjykatën e Lartë janë paraqitur një sërë çështjesh mosmarrëveshje kompetence ndërmjet gjykatave të rretheve gjyqësore në lidhje me objektin e mësipërm. Rezulton se midis këtyre gjykatave ka qëndrime të ndryshme se cila është gjykata që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor, kur ka mosmarrëveshje kompetence midis gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykatës në territorin e së cilës ai ndodhet në kohën e shqyrtimit të çështjes.

Për këto arsye, Kolegji vlerëson se jemi në kushtet që Kolegji të shprehet me një vendimmarrje njësuere, konform nenit 438/1 të KPP [...]

Së dyti, Kolegji ndalet në trajtimin e çështjes së shtruar për njësim të praktikës gjyqësore nga Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë:

- ***Cila është gjykata që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor, kur ka mosmarrëveshje kompetence midis gjykatës në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykatës në territorin e së cilës ai ndodhet në kohën e shqyrtimit të çështjes?***

Fillimisht, Kolegji rikonfirmon qëndrimin se kompetenca nuk është gjë tjetër veçse sasia e juridiksionit ose masa e juridiksionit që i është dhënë në ushtrimin e funksioneve të saj çdo gjykate. Ky Kolegj thekson se

kompetenca lëndore përbën një nga parakushtet procedurale me qëllim që gjykata të marrë në shqyrtim themelin e pretendimeve dhe të prapësimeve të palëve. [..]

(shih vendimin njësuës të Kolegjit Penal nr. 23 datë 27.07.2021).

Kompetenca lëndore është një parakusht procedural i cili përcakton konceptin e gjykatës së krijuar me ligj. “Gjykata e krijuar me ligj” është pjesë e parimit të procesit të rregullt ligjor të parashikuar edhe nga neni 6/1 i KEDNJ. GJEDNJ, në jurisprudencën e saj të konsoliduar, ka trajtuar kuptimin e “gjykatës së krijuar me ligj” duke trajtuar se në kuadër të procesit të rregullt ligjor gjykatat gjithmonë duhet të jenë të krijuara me ligj. [..]

Duke iu rikthyer çështjes konkrete, për zgjidhjen e drejtë të çështjes Kolegji vlerëson se është e nevojshme të përcaktohet natyra procedurale e kërkesës objekt gjykimi, me të cilin është investuar Gjykata e Rrethit Gjyqësor Krujë si dhe faza procedurale në të cilën ajo është paraqitur. Objekti i kësaj kërkesë është “Aplikim nga dënimi me burgim në dënim alternativ”. Kërkesa e kërkuarit R.Ç., fillimisht, është paraqitur në kohën që ai ishte duke vuajtur dënimin me burgim pranë IEVP Fushë Krujë. Në vijim, sipas urdhrit të transferimit përkatës, kërkuari është transferuar për të vuajtur pjesën e mbetur të dënimit pranë IEVP Rrogozhinë.

Në kushtet kur kemi të bëjmë me një kërkesë të paraqitur nga personi që vuan dënimin me burgim në një institucion ekzekutimi vendimi penal, atëherë jemi në një çështje që i përket fazës së ekzekutimit të vendimit gjyqësor. Kolegji konstaton se fakti që çështja i përket fazës së ekzekutimit të vendimit gjyqësor është një çështje e pranuar nga të dyja gjykatat dhe nuk lë vend për diskutim. Diskutimi që lind në këtë çështje midis dy gjykatave në mosmarrëveshje kompetence, por edhe për të cilën trupat e Kolegjit Penal nuk ndajnë të njëjtin qëndrim, është fakti se cila është gjykata që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjeve penale në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor (përfshirë çështjen objekt gjykimi), kur gjykata në të cilën i dënuari ka paraqitur kërkesën dhe gjykata në territorin e së cilës ai ndodhet në kohën e shqyrtimit të çështjes nuk janë e njëjta.

Për zgjidhjen e drejtë të kësaj çështje, referimi bëhet tek dispozita procedurale penale specifike që rregullon kompetencën tokësore të gjykatës së vendit të ekzekutimit.

Neni 470 i KPP parashikon [..] Ndër kërkesat që shqyrton gjykata e vendit të ekzekutimit është edhe kërkesa objekt gjykimi, ajo për aplikim dënimi alternativ në fazën e ekzekutimit të vendimit gjyqësor. Në rastin konkret, të dyja gjykatat e përfshira në mosmarrëveshje kompetence bien dakord që gjykata e vendit të ekzekutimit është kompetente për gjykimin

e çështjes (çështje që në fakt rregullohet shprehimisht nga ligji), por ato ndahen në faktin se cila gjykatë ka konkretisht kompetencën tokësore.

Kolegji vlerëson se për përcaktimin e gjykatës kompetente për shqyrtimin e kërkesave dhe pretendimeve që lidhen me ekzekutimin e dënimit, referimi duhet të bëhet tek momenti i paraqitjes së kërkesës në gjykatë. Momenti i paraqitjes së kërkesës në gjykatë përcakton edhe kompetencën tokësore të gjykatës së vendit të ekzekutimit në shqyrtimin e kërkesave në fazën e ekzekutimit, kompetencë që nuk mund të ndryshojë sa herë ndryshon vendi i vuajtjes së dënimit me burgim të kërkuarit, sipas IEVP-së përkatëse.

Në arritjen e përfundimit të mësipërm Kolegji çmon t'i referohet parimit bazë të së drejtës procedurale të "*perpectuatio jurisdictionis*", sipas të cilit kompetenca e gjykatës përcaktohet në momentin e paraqitjes së kërkesës dhe ndryshime të situatës faktike, që mund të ndodhin pas këtij momenti, nuk pasjellin ndryshimin e gjykatës kompetente²³. Ky parim garanton dhe minimumin e nevojshëm të sigurisë dhe stabilitetit për personin e dënuar, në mënyrë që kërkesa e tij të shqyrtohet nga Gjykata e ekzekutimit, (gjyqtari natyral), e konstituuar si e tillë në momentin e paraqitjes së kërkesës dhe të mos ndryshojë (kushtëzohet) në varësi të kërkesave dhe/ose emergjencave të organit administrativ të ekzekutimit të vendimeve penale.

Në terma të tjerë, kompetenca, për gjykimin e kërkesës së paraqitur nga kërkuari R.Ç. para Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë [...], me objekt "aplikim i dënimit alternativ", në cilësinë e gjykatës së vendit të ekzekutimit të vendimit, në kushtet e vuajtjes së dënimit, prej kërkuarit pranë IEVP Fushë-Krujë në konformitet me përcaktimet e paragrafit të parë të nenit 470 të KPP, e rrënjëzuar pranë kësaj gjykate, për këtë shkak, konsiderohet e imunizuar prej ecurisë së mëtejshme dinamikës të *iter*-it administrativ të sistemimit *post factum* alternativ të kërkuarit, në cilësinë e subjektit që "pëson" ekzekutimin e vendimit, dinamikë, e cila, presupozon të drejtën dhe kompetencën e organit administrativ, Drejtorisë së Përgjithshme të Burgjeve për të vlerësuar, pavarësisht dhe përtej qasjes së organit juridiksional, gjykatës së vendit të ekzekutimit, kërkesat dhe emergjencat e rezultuara në këtë kuadër, në funksion të zgjidhjes dhe eliminimit të pasojave të shkaktuara.

Në këtë mënyrë, Kolegji vlerëson se kompetenca tokësore e gjykatës së vendit të ekzekutimit bëhet mbi bazën e një raporti (marrëdhënie) të

²³ Gjykata e Kasacionit Itali, Seksioni I, vendimi nr. 1137, datë 13 janar 2010; Gjykata e Kasacionit Itali, Seksioni I, vendimi nr. 53177, datë 22 dhjetor 2014.

karakterizuar prej stabilitetit, midis të dënuarit dhe institucionit në të cilin ndodhet, duke përjashtuar që të marrë përparësi thjesht prania fizike e kërkuesit në çfarëdolloj institucioni, e përcaktuar për arsye të rastësishme dhe momentale (si p.sh.: ato të lidhura me situata tranziti gjatë transferimit nga një institut në tjetrin, etj, dhe që nuk sigurojnë minimumin e stabilitetit të nevojshëm për krijimin e një raporti midis autoriteteve dhe të dënuarit, të përshtatshëm për shqyrtimin e personalitetit të tij në këtë fazë.

Sa më sipër, Kolegji vlerëson se kompetenca tokësore e gjykatës së vendit të ekzekutimit do të përcaktohet në momentin e paraqitjes së kërkesës së kërkuesit që pretendon një të drejtë të caktuar në fazën e ekzekutimit të vendimit penal. Fakti që vendndodhja e kërkuesit mund të ndryshojë pas momentit të paraqitjes së kërkesës, duke u vendosur ai në një institucion tjetër të ekzekutimit të vendimit penal, nuk përcakton dhe as kushtëzon kompetencën tokësore të gjykatës së parë e cila kishte në shqyrtim kërkesën e paraqitur nga kërkuesi. Gjykata e vendit të ekzekutimit ku ishte paraqitur për herë të parë kërkesa ka të drejtën dhe detyrimin të vazhdojë me shqyrtimin e saj në themel dhe nuk është në përputhje me dispozitat procedurale penale shpallja e moskompetencës tokësore prej saj.

Kolegji thekson se duke qenë se në momentin e regjistrimit të kërkesës objekt gjykimi, kërkuesi ka qenë duke vuajtur dënimin në IEVP Fushë Krujë, kalimi i tij në vijim për vuajtjen e dënimit pranë IEVP Rrogozhinë nuk ndikon edhe në përcaktimin e gjykatës që ka kompetencën tokësore për gjykimin e çështjes. Duhet vënë në dukje se kërkesa e të dënuarit është një kërkesë e fazës së ekzekutimit të vendimit penal. Në lidhje me shqyrtimin e kërkesave/ çështjeve të fazës së ekzekutimit, gjejnë zbatim përveç KPP edhe ligji nr. 79/2020, “Për ekzekutimin e vendimeve penale” ose/dhe ligji nr. 81/2020, “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”. Këto ligje, ashtu si dhe KPP (neni 470 i këtij Kodi), përcaktojnë gjykatën kompetente, që është gjykata e vendit ku kryhet ekzekutimi i vendimit penal, përfshi këtu edhe rastet kur vendi i ekzekutimit ndryshon për shkaqe të përcaktuara shprehimisht në ligj, siç dhe ka ndodhur në rastin konkret (transferimi i të dënuarit urdhërohet nga Drejtori i Përgjithshëm i Burgjeve, në rastet dhe në kushtet e parashikuara në nenin 78 të ligjit nr. 81/2020).

Në nenin 80 të ligjit nr. 81/2020 parashikohet shprehimisht se[.] Nga ana tjetër, edhe ligji nr. 79/2020 thekson se kontrolli procedural për ekzekutimin e vendimeve, bëhet nga gjykata që ka dhënë vendimin ose nga gjykata e vendit të ekzekutimit, kur ekzekutimi i vendimit bëhet në një rreth të ndryshëm nga ai i gjykatës që ka dhënë vendimin.

Në rastin konkret, vendndodhja e IEVP-së ku vuante dënimin kërkuesi në kohën e paraqitjes së kërkesës përcakton edhe kompetencën tokësore

të gjykatës së vendit të ekzekutimit. Kjo gjykatë që ka kompetencën tokësore nuk do të ndryshojë, pavarësisht ndryshimit që mund të pësojë IEVP ku kërkuesi vuan dënimit dhe pavarësisht shkaqeve që kanë sjellë ndryshimin e institucionit të ekzekutimit. Prandaj, kompetenca tokësore për shqyrtimin e kërkesës objekt gjykimi i përket Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë, si gjykata që ka nën juridiksion IEVP Fushë-Krujë.

[..]

Duke iu rikthyer çështjes konkrete, Kolegji vendos zgjidhjen e mosmarrëveshjes së kompetencës lëndore ndërmjet Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Krujë dhe Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kavajë për gjykimin e kërkesës së kërkuesit me objekt “Aplikim nga dënimi me burgim në dënim alternativ”, duke përcaktuar Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Krujë si gjykata kompetente për shqyrtimin e çështjes.

Caktimi i masës mjekësore “person i papërgjegjshëm”: Vendim Njësues 00-2023-2241(312), datë 16.11.2023

Kur dyshohet se vepra penale, është kryer nga një person që dyshohet të jetë i papërgjegjshëm, prokuroria nuk vendos mosfillimin e procedimit penal, pa regjistruar këtë procedim, por kryen hetime të mëtejshme.

Në përfundim të hetimeve paraprake, kur procedohet për kundërvajtje penale, prokurori, bazuar në nenin 328, pika 1, shkronja “ç” të Kodit të Procedurës Penale, vendos pushimin e çështjes penale për personin e papërgjegjshëm, të cilit i atribuohet vepra penale, kur rezulton se ndaj tij nuk duhet të caktohet masë mjekësore, sipas nenit 46 të Kodit Penal.

Në përfundim të hetimeve paraprake, kur procedohet për krime, prokurori, bazuar në nenin 328, pika 1, shkronja “ç” të Kodit të Procedurës Penale, i kërkon gjykatës (gjyqtarit të seancës paraprake) pushimin e çështjes penale për personin e papërgjegjshëm, të cilit i atribuohet vepra penale, kur rezulton se ndaj tij nuk duhet të caktohet masë mjekësore, sipas nenit 46 të Kodit Penal.

Në përfundim të hetimeve paraprake, si në rastin kur procedohet për kundërvajtje penale, ashtu edhe në rastin kur procedohet për krime, ndaj personit të papërgjegjshëm që i atribuohet vepra penale dhe kur ndaj të cilit duhet të caktohet masë mjekësore, sipas nenit 46 të Kodit Penal, prokurori i kërkon gjykatës (gjyqtarit të seancës paraprake) dërgimin e çështjes në gjyq për caktimin e masës mjekësore.

Gjykata kompetente për caktimin e masave mjekësore, sipas nenit 46

të Kodit Penal dhe nenit 46 të Kodit të Procedurës Penale, është gjykata që gjykon çështjen në themel.

Gjyqtari i seancës paraprake, kur çmon se hetimet paraprake janë të plota, bazuar në nenin 332/dh, shkronja “a” të Kodit të Procedurës Penale, vendos pranimin e kërkesës së prokurorit dhe dërgimin e çështjes në gjyq për caktimin e masës mjekësore ndaj personit të papërgjegjshëm që i atribuohet vepra penale, sipas nenit 46 të Kodit Penal.

Gjykata që shqyrton çështjen në themel, në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, disponon me pushimin e çështjes penale, duke u bazuar në nenet 387, pika 1 dhe 328, pika 1, shkronja “ç” të Kodit të Procedurës Penale dhe caktimin e masës mjekësore ndaj personit të papërgjegjshëm që i atribuohet vepra penale, sipas nenit 46 të Kodit Penal, kur vërtetohen: 1. ekzistenca e faktit penal; 2. kryerja e tij nga ky person; 3. papërgjegjshmëria e këtij personi në kohën e kryerjes së veprës penale; 4. rrezikshmëria shoqërore e personit të papërgjegjshëm.

Fjalë kyçe: person i papërgjegjshëm, masë mjekësore, gjykata që gjykon çështjen në themel

Rrethanat e çështjes:

Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Vlorë ka rregjistruar procedimin penal nr. 556/2022, në ngarkim të shtetasit F.M, i akuzuar për veprat penale “Dhuna në familje” dhe “Largimi i të burgosurit nga vendi i qëndrimit” [...] dhe në përfundim të hetimeve, ka paraqitur pranë Gjykatës kërkesën, me objekt: Pushimin e procedimit penal nr. 566, të vitit 2022 [...] Caktimin e masës mjekësore ndaj tij sipas përcaktimit të bërë nga ekspertët e Institutit të Mjekësisë Ligjore.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Vlorë (gjyqtari i seancës paraprake), [...] ka vendosur: “Pranimin e kërkesës. Pushimin e procedimit penal nr. 556, të vitit 2022, për veprën penale “Dhuna në familje”, parashikuar nga neni 130/a/1 i KP, në ngarkim të personit nën hetim. Dërgimin për gjykim pranë gjykatës kompetente, Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Vlorë të procedimit penal nr. 556, të viti 2022, për caktimin e masës mjekësore për shtetasin nën hetim F.M”.

[..]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Vlorë (gjyqtari i themelit), me vendim të datës 06.07.2023 ka vendosur:

“Shpalljen e moskompetencës lëndore në lidhje me shqyrtimin e kërkesës së paraqitur nga Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Vlorë, me objekt:

Caktimin e masës mjekësore ndaj shtetasit F.M. Dërgimin e akteve për kompetencë pranë gjyqtarit të seancës paraprake....”

[..]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Vlorë (gjyqtari i seancës paraprake), në dhomë këshillimi [..]ka vendosur:

“Parashtrimin e mosmarrëveshjes së kompetencës lëndore/funksionale pranë Gjykatës së Lartë, lidhur me shqyrtimin e kërkesës, me objekt: Caktimin e masës mjekësore ndaj tij sipas përcaktimit të bërë nga ekspertët e Institutit të Mjekësisë Ligjore, [..]”.

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji Penal konstaton ekzistencën e mosmarrëveshjes për kompetencën lëndore/funksionale, ndërmjet gjyqtarit të seancës paraprake të Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Vlorë dhe gjyqtarit të themelit të po kësaj gjykate, përsa i përket gjykimit të kërkesës së paraqitur nga Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Vlorë, me objekt: Caktim mase mjekësore.

[..] Kolegji konstatoi qëndrime të ndryshme të gjykatave në drejtim të shqyrtimit të kërkesave, me objekt: Caktimin e masës mjekësore, të parashikuar nga neni 46 i KP. Kërkesa për caktimin e masave mjekësore ndaj personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore buron nga parashikimet e nenit 46 të KP dhe 46 të KPP, ku përcaktohet se organi kompetent për të vendosur masën mjekësore është gjykata, pa bërë ndarjen e gjyqtarit të seancës paraprake nga gjyqtari që gjykon çështjen në themel²⁴. Kolegji vë në dukje se këto dispozita ligjore nuk janë harmonizuar me ndryshimet e KPP, të vitit 2017, ku u parashikua për herë të parë figura e “gjyqtarit të seancës paraprake” dhe kompetencat e tij.

Sa më sipër, ka sjellë qëndrime të ndryshme në praktikën gjyqësore, pasqyrim i të cilave është edhe parashtrimi i mosmarrëveshjes për kompetencën funksionale në rastin konkret, ndërmjet “gjyqtarit të seancës paraprake” dhe “gjyqtarit të gjykimit të çështjes në themel”, lidhur me caktimin e masave mjekësore, sipas nenit 46 të KP. Gjithashtu, Kolegji konstaton se mungesa e harmonizimit të dispozitave ligjore ka krijuar

²⁴ Neni 46 pika 1 i KP parashikon : “Masat mjekësore mund të jepen nga gjykata ...”, ndërsa neni 46 i KPP parashikon se: “1.... gjykata, vendos, edhe kryesisht shtrimin e të pandehurit në një institucion psikiatrik ... 2. Kur është vendosur ose duhet vendosur masa mjekësore e detyrueshme për të pandehurin, gjykata urdhëron që i pandehuri të ruhet në një institucion psikiatrik ... 3. Gjatë hetimeve paraprake, prokurori i kërkon gjykatës të vendosë për shtrimin e të pandehurit në një institucion psikiatrik ...”

vështirësi edhe për organin e prokurorisë, lidhur me procedurën që duhet të ndjekë për caktimin e masave mjekësore ndaj personit të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, për të cilin ka dyshime se ka kryer vepër penale dhe paraqet rrezikshmëri shoqërore.

Kolegji verifikoi qëndrimet e ndryshme të praktikës gjyqësore, në lidhje me procedurën për caktimin e masave mjekësore në procesin penal, duke evidentuar sa vijon:

Prokuroria paraqet kërkesë për pushimin e çështjes dhe caktimin e masës mjekësore, ndaj personit nën hetim. Gjyqtari i seancës paraprake ka argumentuar se ka kompetencë funksionale për të vendosur edhe për pushimin e akuzës/çështjes për shkak të papërgjegjshmërisë së personit nën hetim dhe për caktimin eventual të një mase mjekësore ndaj tij.

Prokuroria paraqet kërkesë për pushimin e çështjes dhe caktimin e masës mjekësore ndaj personit nën hetim. Në këtë rast, gjyqtari i seancës paraprake ka vlerësuar se është kompetent të shprehet vetëm lidhur me kërkimin e parë (pushimin e çështjes), duke vendosur dërgimin e çështjes në gjykatën që shqyrton çështjen në themel për tu shprehur për caktimin e masës mjekësore.

Prokuroria duhet të paraqesë kërkesë vetëm për caktimin e masës mjekësore, kërkesë e cila duhet të shqyrtohet nga gjykata që shqyrton çështjen në themel. Sipas këtij qëndrimi, kërkimet për pushim të çështjes dhe për caktimin e masës mjekësore, janë në kundërshtim me njëra-tjetrën, pasi nuk mund të kërkohen bashkërisht. Nëse prokuroria paraqet kërkesë me të dyja kërkimet, gjyqtari i seancës paraprake vendos kthimin e akteve prokurorit.

Nëse në seancën paraprake është vendosur pranimi i kërkimit të prokurorisë për pushimin e çështjes, si dhe dërgimi i çështjes në gjykatën e shqyrtimit në themel për tu shprehur në lidhje me kërkimin për caktimin e masës mjekësore (pra, nëse është zbatuar varianti i dytë, i përmendur më lart), gjykata e shqyrtimit të çështjes në themel ka vendosur rrëzimin e kërkesës. Arsyetimi i gjykatës në këtë rast është bazuar në faktin se me pushimin e çështjes, mungon një nga kushtet për të proceduar (për shkak të mungesës së procedimit penal). Sipas këtij qëndrimi, përderisa procedimi penal në ngarkim të personit nën hetim është pushuar (nga gjyqtari i seancës paraprake), gjykata që shqyrton çështjen në themel është në "pamundësi absolute për të caktuar masë mjekësore ndaj tij". Në një rast të tillë, gjykata ka zbatuar legjislacionin për shëndetin mendor, por jo parashikimet që bëhen në nenin 46 të KP.

Në rastin e fundit, konstatohet paraqitja e kërkesës për dërgimin e çështjes në gjyq nga prokurori, ndërkohë që gjyqtari i seancës paraprake

ka dyshime në lidhje me papërgjegjshmërinë e të pandehurit për shkak të gjendjes mendore. Në këtë rast, gjyqtari i seancës paraprake ka urdhëruar plotësimin e hetimeve, duke u kryer ekspertimi psikiatriko-ligjor i të pandehurit.

[..]

Kolegji vlerëson se ndodhemi në kushtet kur duhet të shprehet me një vendimmarrje njësuëse, në zbatim të nenit 438/1 të KPP, [..] me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore në lidhje me çështjet:...

1. Cila është procedura që duhet të ndiqet nga prokurori lidhur me caktimin e masës mjekësore ndaj personit të papërgjegjshëm për të cilin dyshohet se ka kryer vepër penale, në kushtet kur, sipas neneve 290 dhe 328 të KPP, procedimi penal për raste të tilla nuk duhet të fillojë ose nëse ka filluar duhet të pushohet?

2. Cila është gjykata kompetente dhe mënyra e disponimit të saj për caktimin e masave mjekësore, në kushtet kur, sipas neneve 328 dhe 332/dh, paragrafi 1, shkronja “ç” të KPP, çështja penale për raste të tilla duhet të pushohet?

[..] Kolegji fillimisht vlerëson të nevojshme të trajtojë natyrën dhe qëllimin e masave mjekësore, standardet ndërkombëtare të zbatueshme në këto raste, si dhe jurisprudencën e GJEDNJ. Kolegji në analizën e rastit konkret i është referuar edhe praktikës gjyqësore të Gjykatës së Kasacionit në Itali, për shkak të ngjashmërisë që ka e drejta procedurale penale shqiptare me të drejtën procedurale penale italiane.

Kolegji thekson se në rastin e trajtimit të çështjeve që lidhen me caktimin e masave mjekësore për personat e papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, duhet mbajtur në konsideratë se ato gëzojnë të drejtat, liritë dhe interesat e ligjshme kushtetuese (ligji “Për shëndetin mendor” nr. 44/2012, i përditësuar, neni 6 i tij). Kërkesa për caktimin e masave mjekësore ndaj personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore bazohet në parashikimet e nenit 46 të KP dhe nenit 46 të KPP. Ajo që duhet theksuar në këtë rast është fakti që kompetente për të vendosur masën mjekësore është gjykata. Në këtë vështrim, Kolegji thekson se standardet dhe instrumentet e rëndësishme ndërkombëtare theksojnë domosdoshmërinë e mbrojtjes së të drejtave dhe dinjitetin e personave me çrregullime të shëndetit mendor.²⁵ Kolegji thekson se në

²⁵ Në kuadrin e Këshillit të Evropës është me rëndësi të theksohet Rekomandimi 10(2004) i Komitetit të Ministrave të Shteteve Anëtare, instrument që së bashku me standardet e Organizatës Botërore të Shëndetësisë (OBSH) synon mbrojtjen e dinjitetit, të të drejtave dhe lirive themelore të personave me çrregullime të shëndetit mendor, veçanërisht atyre personave që trajtohen në mënyrë të pavullnetshme.

rastin e ndalimit/arrestimit të personit, i cili ka çrregullime të shëndetit mendor, duhen garantuar dy të drejta thelbësore procedurale: (i) e drejta që ky person të ndihmohet nga një përfaqësues ose mbrojtës përgjatë procedurës; (ii) ekspertimi i gjendjes mendore sa më shpejt të jetë e mundur për të përcaktuar jo thjesht përgjegjshmërinë e tij para ligjit, por edhe përcaktimin e trajtimit mjekësor të përshtatshëm në raport me nevojat e tij. Këto elemente janë theksuar edhe nga GJEDNJ në çështjen Strazimiri kundër Shqipërisë, i cili do të trajtohet edhe në vijim të këtij vendimi. Kolegji vë në dukje se si legjislacioni material dhe procedural penal, ashtu edhe ligji për shëndetin mendor, parashikojnë ndërhyrjen e gjykatës në caktimin e masave mjekësore, pra zhvillimin e një procedure gjyqësore ku personit me probleme të shëndetit mendor ti garantohen të drejtat procedurale që i njeh ligji. Gjykatat duhet të vendosin në bazë të ekspertimit psikiatriko-ligjor, duke marrë parasysh interesat e personit të sëmurë për një trajtim sa më të mirë dhe sa më të përshtatshëm për gjendjen e tij mendore (*shih GJEDNJ, Strazimiri kundër Shqipërisë, kërkesa nr. 34602/16*).

[..]

Legjislacioni penal shqiptar, masat mjekësore i parashikon në Kreun V të Pjesës së Përgjithshme të KP, ku parashikohen dënimeve penale. Pavarësisht se janë vendosur nga ligjvënësi në kreun e dënimeve, masat mjekësore nuk përfshihen në sistemin e dënimeve dhe ndryshojnë prej këtyre të fundit. Dënimi penal është një masë shtrënguese shtetërore që zbatohet kundër personave, të cilët kanë kryer vepra penale shoqërisht të rrezikshme dhe që sipas ligjit, kanë përgjegjësi penale. Për sa i përket *ratio-s (qëllimit)* të dënimit penal, Gjykata Kushtetuese, në jurisprudencën e saj, është shprehur se dënimi penal përmbush dy funksione të ndryshme, të cilat mund të konsiderohen si edukative. Nga njëra anë qëndron funksioni i parandalimit të përgjithshëm të veprave penale, pasi kërcënim i shteti do të zbatohet sanksione penale sa herë që shtetasit do të kryejnë veprime të dënueshme nga legjislacioni penal, funksionon si një mënyrë për të dekurajuar dhe parandaluar cilindo nga shtetasit që të ndërmarrë veprime që bien në kundërshtim me normat penale. Nga ana tjetër qëndron funksioni i parandalimit të posaçëm, i cili lidhet drejtpërsëdrejt me autorin e veprës penale, pasi duke zbatuar sanksionin penal synohet riedukimi i tij në mënyrë që, pas kryerjes së dënimit, të mos ndërmarrë në të ardhmen veprime kriminale. Në përputhje me frymën e Kushtetutës, sanksioni penal i cilësdo natyre duhet të synojë vetëm riedukimin dhe më pas integrimin e të dënuarit në jetën shoqërore. Gjykata, duke pasur parasysh dhe doktrinën e konsoliduar evropiane në këtë fushë, ka theksuar se, që të

jetë i pranueshëm dënimi penal në aspektin kushtetues, në përputhje me nenin 1/17 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, duhet të jetë i drejtë dhe në përpjesëtim me veprën penale të kryer. Në këtë mënyrë, që të mund të ketë një proces riedukativ të suksesshëm, duhet që ndëshkimi penal të perceptohet nga autori i veprës penale si i drejtë dhe në përpjesëtim me veprën penale që ai ka kryer²⁶.

Nga ana tjetër, Kolegji vë në dukje se ndaj personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, caktohen masat mjekësore që në thelb nuk janë dënime penale. Zbatimi i dënimit ndaj këtyre personave jo vetëm që është i papranueshëm, sepse mungon elementi faj, por ai është dhe i padobishëm dhe pa ndonjë kuptim, pasi mbi këta persona nuk është i mundur ndikimi për edukimin dhe riedukimin e tyre (qëllimi i dënimit). Përsa më sipër, qëllimi i masave mjekësore nuk është ndëshkimi i personit që ka kryer një vepër penale, por kurimi i tij, si dhe parandalimi i kryerjes së veprave të tjera penale. Në sintezë, Kolegji thekson se në KP, masat e trajtimit të detyrueshëm nuk janë dënime penale, por janë masa të posaçme, masa *sui generis* të karakterit mjekësor, të cilat mund t'iu caktohen vetëm personave që kryejnë vepra penale, të cilët kanë çrregullime të shëndetit mendor.

GJEDNJ, në kuadër të së drejtës për lirinë dhe sigurinë personale, neni 5 të KEDNJ, ka elaboruar praktikë gjyqësore në lidhje me ndalimin e personave që vuajnë nga sëmundje mendore. [..]

Kolegji vë në dukje se të drejtat dhe garancitë procedurale të parashikuara në nenet 5 dhe 6 të KEDNJ, duhen zbatuar edhe në rastin e personave me probleme të shëndetit mendor, elemente që janë trajtuar edhe në jurisprudencën e GJEDNJ. [..]

Në një vështrim krahasues me ligjin penal italian, Kolegji konstaton se gjykatat mund të caktojnë një masë shtrënguese, siç është vendosja në një institucion të posaçëm për personat e papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, të cilët kanë kryer një vepër penale dhe që vlerësohen shoqërisht të rrezikshëm për shoqërinë.²⁷ Sipas Kodit Penal të Republikës së Italisë (neni 203) rrezikshmëria shoqërore e një personi, duhet kuptuar si “një mundësi e theksuar që ai të kryejë në të ardhmen vepra penale të tjera”. Ky vlerësim do të bëhet nga gjykata mbi bazën e kriterëve që parashikohen në ligj për caktimin e dënimit (neni 133 i Kodit Penal të Italisë). Sipas jurisprudencës italiane, vlerësimi i aftësisë së një personi për të kuptuar rëndësinë e veprimeve që ai ka kryer, është një çështje

²⁶ Vendim nr.19, datë 01.06.2011 i Gjykatës Kushtetuese.

²⁷ Neni 202 i Kodit Penal të Republikës së Italisë.

që i përket gjyqtarit të debatit/themelit.²⁸ Kolegji vë në dukje se Kodi i Procedurës Penale të Italisë, neni 425/1, parashikon se gjyqtari i seancës paraprake merr vendim për mosvazhdimin e procedimit, duke përcaktuar dhe shkaku në dispozitiv, kur ekziston ndonjë nga rastet e parashikuara në këtë dispozitë. Një nga rastet për të cilat disponohet me vendim për mosvazhdimin e procedimit është edhe rasti kur një person nuk mund të dënohet. Në ndryshim nga KPP i Republikës së Shqipërisë (i cili në mënyrë të ngjashme parashikon rastet e pushimit të çështjes/akuzës nga gjyqtari i seancës paraprake), pika 4 e kësaj dispozite (pra, e nenit 425 të KPP të Italisë) parashikon shprehimisht që gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të disponojë me vendim për mosvazhdimin e procedimit, ndaj personit që nuk mund të dënohet, kur vlerësohet se ndaj tij duhet të caktohet një masë sigurie mjekësore. Ky parashikim ligjor theksohet dhe në jurisprudencën e Gjykatës së Kasacionit të Italisë²⁹.

[..] Kolegji vlerëson se vendosja e masës mjekësore duhet të kalojë të gjitha fazat nëpër të cilat kalon një procedim penal deri në paraqitjen në gjykatë të kërkesës për caktimin e saj, duke filluar me regjistrimin e procedimit penal dhe kryerjen e hetimeve nëse personi i papërgjegjshëm ka kryer apo jo vepër penale. Kërkesa për caktimin e masave mjekësore ndaj personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore bazohet pikërisht në parashikimet e nenit 46 të KP dhe nenit 46 të KPP (cituar më lart). Kolegji rithekson se, ligji penal material dhe procedural përcaktojnë se organi kompetent për të vendosur masën mjekësore është gjykata, ndonëse nuk evidenton nëse është gjyqtari i seancës paraprake apo gjyqtari i themelit. Kolegji vë në dukje se neni 46 i KP ka pësuar disa ndryshime me ligjin nr. 36/2017, por pa cenuar thelbin e kësaj dispozite ligjore. Ndërkohë nga ana tjetër, neni 46 i KPP nuk ka pësuar ndryshime, pavarësisht se paragrafi i tretë i nenit 46 të KP referon tek KPP në lidhje me rregullat për revokimin e vendimit gjyqësor që përmban caktimin e një mase mjekësore, rregullime këto që mungojnë deri në këtë moment. Sa më sipër, ka sjellë edhe lindjen e mosmarrëveshjeve për kompetencë funksionale/lëndore midis “gjyqtarit të seancës paraprake” dhe “gjyqtarit të gjyqimit të çështjes në themel”, lidhur me faktin se cili prej tyre ka kompetencën për caktimin e masave mjekësore, sipas nenit 46 të KP, duke sjellë si pasojë qëndrime e interpretime të ndryshme në praktikën gjyqësore. Gjithashtu, mungesa e harmonizimit të dispozitave ka krijuar vështirësi edhe për organin e prokurorisë, lidhur me procedurën

²⁸ Vendim nr.11897/2019, Gjykata e Kasacionit Itali.

²⁹ Vendim i Gjykatës së Kasacionit të Italisë, nr.18213, datë 24.04.2018.

që duhet të ndjekë për caktimin e masave mjekësore ndaj personit të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore për të cilin dyshohet se ka kryer veprë penale.

Qëndrimet njësuere të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë:

Në funksion të zgjidhjes së problematikave të parashtruara në këtë vendim, Kolegji vlerësoi me rëndësi trajtimin e disa çështjeve për njësim të praktikës gjyqësore. Çështja e parë e shtruar për njësim është:

Cila është procedura që duhet të ndiqet nga prokurori lidhur me caktimin e masës mjekësore ndaj personit të papërgjegjshëm për të cilin dyshohet se ka kryer veprë penale, në kushtet kur, sipas neneve 290 dhe 328 të KPP, procedimi penal për raste të tilla nuk duhet të fillojë ose nëse ka filluar duhet të pushohet?

Kolegji në trajtimin e kësaj çështje vlerëson me rëndësi parashtrimin e disa elementeve që lidhen me inicimin e procedimit penal, duke analizuar specifikat që ka secili nga momentet procedurale të përfshira në këtë pyetje. Procedimi penal merr shkas nga njoftimi që merr prokurori, kryesisht apo nga policia gjyqësore, por edhe nga kallëzimi i shtetasve apo personave juridikë për një fakt penal. Duhet vënë në dukje se “procedimi penal” dhe “procesi penal” nuk janë sinonime të njëri-tjetrit, referuar përmbajtjes së dispozitave të veçanta në KPP. Jurisprudenca dhe doktrina në Shqipëri ka theksuar se, me shprehjen “procedim penal” kuptohet një seri veprimesh apo aktesh, të kryera sipas një rendi të caktuar kronologjik, deri në dhënien e një vendimi penal, ku secili prej tyre, atëherë kur është kryer në mënyrë të vlefshme, sjell detyrimin për të vijuar me veprimin, aktin tjetër. Nga sa më sipër, kuptohet që në konceptin e procedimit penal përfshihen tre elemente thelbësor: (i) së pari, ligji parashikon një “seri të rregulluar kronologjikisht” aktesh, veprimesh, në kuptimin që këto akte duhet të kryhen, duke respektuar një afat kohor të përcaktuar; (ii) së dyti, të gjitha aktet, veprimet e procedimit kanë si qëllim të vërtetojnë ekzistencën e një fakti të paligjshëm penalisht dhe atribuimin e tij një personi. Kjo përbën objektin e procedimit, e thënë në terma latinë “res iudicanda”; (iii) së treti, kryerja e një veprimi apo akti të procedimit lind “detyrimin” për subjektin tjetër për të kryer veprimin apo aktin pasues, e kështu me radhë, deri në dhënien e vendimit përfundimtar. Procedimi penal i zakonshëm ndahet në tre faza: hetimet paraprake, seanca paraprake dhe gjykimi. Ndërkohë, me shprehjen “proces penal” kuptohet një pjesë e procedimit penal. Janë

pjesë e “procesit penal” faza e seancës paraprake dhe gjykimi. Fillimi i procesit penal përkon me ushtrimin e ndjekjes penale nga prokurori; ndërsa përfundon kur vendimi merr formë të prerë, d.m.th., kur vendimi penal është i paankimueshëm pasi ndaj tij nuk është bërë ankim ose sepse janë shteruar të gjitha mjetet e zakonshme të ankimit.

Kolegji thekson se moment me rëndësi i procesit penal është ushtrimi i ndjekjes penale. Kolegji Penal në vendimin njësues nr. 00-2021-1134 (62), datë 01.11.2021, ndër të tjera ka theksuar: [...] Ky është rasti i zakonshëm, pasi në gjykimet e posaçme mungon faza e seancës paraprake (gjykimi i drejtpërdrejtë; urdhri penal) ose në rastet e gjykimit të shkurtuar apo gjykimit me marrëveshje, ku ligji ka parashikuar gjyqtarin e seancës paraprake si kompetent për tu shprehur edhe për themelin e akuzës.

Nëse prokuroria arrin në përfundimin se ndodhet para provave dhe fakteve të mjaftueshme, ushtron ndjekjen penale ndaj personit të dyshuar si autor i veprës penale. Në raste të tilla, prokurori i çështjes, në bazë të nenit 148 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë dhe dispozitave konkrete procedurale dhe materiale penale, ka detyrë të përfaqësojë dhe të mbrojë akuzën, duke kërkuar nga gjykata, mbi bazën e provave dhe të fakteve të mbledhura, sipas rastit, dënimin e autorit të veprës penale. Këtu qëndron edhe veçoria e prokurorisë, pasi asnjë organ tjetër nuk është i autorizuar të ushtrojë ndjekjen penale dhe të përfaqësojë akuzën në gjyq përveç asaj. Pra, procedimi penal dhe ngritja e akuzës publike është tagër e prokurorisë. I takon këtij organi, në bazë të nenit 148/1 të Kushtetutës dhe nenit 24/3 të KPP, të ushtrojë ndjekje penale dhe të ngrëjë akuzë publike në emër të shtetit, nëse ndodhet para kryerjes së një vepre penale të parashikuar si të tillë nga KP. (*shih vendimin nr. 3/2008 të Gjykatës Kushtetuese*).

Në lidhje me mosfillimin e procedimit penal, Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë në vendimin njësues nr. 02/2013, ndër të tjera, kanë theksuar: [...] Neni 290 i KPP parashikon rrethanat që nuk lejojnë fillimin e procedimit. [...] Kur ekzistojnë rrethanat që nuk lejojnë fillimin e procedimit, prokurori jep vendim të arsyetuar për mosfillimin e procedimit brenda 15 ditëve nga regjistrimi i kallëzimit, vendim, i cili është i ankimueshëm në gjykatë nga kallëzuesi ose viktimi, para gjyqtarit të hetimeve paraprake, sipas nenit 291 të KPP. Një nga rrethanat që nuk lejojnë fillimin e procedimit penal e për pasojë ushtrimin e ndjekjes penale nga prokurori është kur personi që i atribuohet vepra penale është i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore (neni 290, pika 1, shkronja “b” e KPP). Sipas nenit 17 të KP nuk ka përgjegjësi penale personi

që në kohën e kryerjes së veprës penale vuante nga një turbullim psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht ekuilibrin e tij mendor dhe për pasojë nuk ka qenë në gjendje të kontrollojë veprimet ose mosveprimet e tij dhe as të kuptojë se kryen vepër penale (papërgjegjshmëria e plotë për shkak të gjendjes mendore). Pavarësisht përjashtimit nga përgjegjësia penale, ligjvënësi në nenin 46 të KP ka parashikuar se ndaj personave të papërgjegjshëm që kanë kryer një vepër penale, mund të jepen masat mjekësore “Mjekimi i detyruar ambulator” ose “Mjekimi i detyruar në një institucion mjekësor”.

Kolegji rithekson se rastet e mosfillimit të çështjes penale nuk kërkojnë ndonjë hetim të thellë, por mjaftojnë disa veprime për të arritur në konkluzionin nëse procedimi penal duhet filluar apo jo. Ndërkohë, në interpretim të nenit 17 të KP, instituti i “papërgjegjshmërisë për shkak të gjendjes mendore”, do të zbatohet vetëm ndaj personave që provohet se kanë kryer një vepër penale dhe në kohën kur e kanë kryer veprën atë kanë qenë të papërgjegjshëm. Këto dy kushte duhet të ekzistojnë njëkohësisht, përndryshe, jo vetëm që personi nuk mund të përjashtohet nga përgjegjësia penale, por ndaj tij as nuk mund të caktohen masat mjekësore të përcaktuara nga neni 46 i KP. Kjo do të thotë që kërkohen verifikime më të thella në lidhje me identifikimin e personit që ka kryer veprën penale; në lidhje me papërgjegjshmërinë për shkak të gjendjes mendore, duke përcaktuar e analizuar me shumë kujdes edhe rrezikshmërinë e këtij personi; si dhe në varësi të këtyre elementeve bëhet përcaktimi i masës mjekësore më të përshtatshme, sipas nenit 46 të KP. Të gjitha këto verifikime nuk mund të bëhen brenda afatit 15 ditor të përcaktuar në nenin 291, pika 1 të KPP, por mund të sqarohen vetëm pas një hetimi gjithëpërfshirës të kryer nga prokurori.

Nisur nga sa u thanë më sipër, Kolegji vlerëson se parashikimi urdhërues i bërë në nenin 290 të KPP për prokurorin për të mos filluar procedimin penal, në rastet kur personi është i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore është i ndryshëm nga rrethanat e tjera të parashikuara në këtë dispozitë që nuk lejojnë fillimin e procedimit penal. Kjo për faktin se, vetëm pas një procesi hetimor të thelluar, prokuroria është në gjendje të konkludojë paraprakisht nëse i hetuari ka kryer ose jo një vepër penale, nëse ka qenë ose jo i përgjegjshëm në kohën e kryerjes së saj, si dhe nëse paraqitet nevoja për caktimin e masave mjekësore sipas nenit 46 të KP. Në rastin e personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, veçoria qëndron në faktin se, neni 46 i KP i jep të drejtën vetëm gjykatës të vendosë një masë mjekësore për shkak të rrezikshmërisë që mund të paraqesë autori

i veprës penale, duke parandaluar kryerjen prej tij të veprave të tjera në të ardhmen. Edhe sipas ligjit procedural penal (neni 46 i KPP), organi i vetëm që disponon për masat mjekësore të detyrueshme (shtrimin e të pandehurit në një institucion psikiatrik) është gjykata edhe kryesisht, si dhe me kërkesë të prokurorit gjatë hetimeve paraprake (referuar nenit 239 të KPP).

Në përfundim të kësaj analize, Kolegji vlerëson se në rastin kur fakti penal dyshohet të jetë kryer nga një person i papërgjegjshëm për shkak të çrregullimeve të shëndetit mendor, prokurori duhet të kryejë hetime. Kjo do të thotë se për më tepër në raste të tilla është shumë e rëndësishme që prokurori të grumbullojë prova për të provuar autorësinë e veprës penale, të procedojë me kryerjen e ekspertimit psikiatriko-ligjor, të verifikojë nëse një person tjetër ka nxitur apo ka përfituar nga gjendja mendore e personit që dyshohet të ketë kryer veprën penale, veprime këto që nuk lejojnë disponimin nga prokurori për mosfillimin e procedimit penal.

Kolegji në këtë pikë vë theksin tek rëndësia që ka kryerja e aktit të ekspertimit psikiatriko-ligjor gjatë hetimeve paraprake, sidomos në rastet e ndalimit apo arrestimit të personit që dyshohet të ketë kryer veprën penale dhe shfaq probleme apo çrregullime të shëndetit mendor. [..]

Sa më sipër, prokurori nuk mund të vendosë mosfillimin e procedimit penal pa kryer më parë ekspertimin psikiatriko-ligjor, e rrjedhimisht është logjike që fillimisht duhet të regjistrohet procedimi penal dhe të kryhen të gjitha veprimet e nevojshme hetimore për vërtetimin e faktit penal, autorësinë e personit, papërgjegjshmërinë e tij mendore, si dhe në eventualitet faktin se, ai është shoqërisht i rrezikshëm dhe për pasojë, duhet të caktohet ndaj tij një masë mjekësore. Në sintezë, prokurori kur ka të dhëna të mjaftueshme që është kryer një vepër penale nga një person që dyshohet të jetë i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, duhet të kryejë hetime paraprake të plota dhe fashikulli i prokurorit duhet të përmbajë të gjitha aktet që provojnë elementet e sipërpërmendur. [..]

Në lidhje me disponimin e prokurorit për pushimin e akuzës ose të çështjes, sipas nenit 328 të KPP, Kolegji vë në dukje se ligji parashikon dy situata të ndryshme procedurale nëse fakti është cilësuar kundërvajtje penale apo krim. Neni 328 i KPP, me titull “Pushimi i akuzës ose çështjes”, në pikën 1, shkronja “ç” [..] parashikon pushimin e akuzës apo çështjes nga prokurori, kur procedohet për kundërvajtje penale, kur nga hetimet paraprake prokurori ka konstatuar se ekziston një rrethanë që përjashton personin nga marrja e tij si i pandehur apo nga dënimi, rrethanë kjo që

përfshin situatën kur personi autor i veprës penale është i papërgjeshëm për shkak të gjendjes mendore. Me këtë formulim të përgjithshëm, ligjvënësi i është referuar atyre rasteve kur është vërtetuar mungesa e kushteve thelbësore për të ushtruar ndjekjen penale, d.m.th., mungesa e elementeve të veprës penale, sikurse është edhe situata kur personi nuk mund të merret i pandehur ose nuk mund të dënohet, për shkak të papërgjegjshmërisë. Kolegji thekson se edhe në këtë rast, përjashtim nga kjo situatë përbën rasti kur ekzistojnë arsye për caktimin e masave mjekësore, të cilat duke pasur nevojë për një gjykim në themel, pra për një vlerësim të plotë në lidhje me ekzistencën e faktit penal, atribuhimin e tij personit të dyshuar, papërgjegjshmërisë për shkak të gjendjes mendore dhe rrezikshmërisë së tij shoqërore, vendosin detyrim për prokurorin që të ushtrojë ndjekjen penale, duke paraqitur kërkesë për kalimin e çështjes në gjyq për caktimin e masës mjekësore.

Kolegji vlerëson se, ashtu sikurse në rastin e mosfillimit të procedimit penal, edhe në rastin e pushimit të akuzës ose çështjes penale kur procedohet për kundërvajtje penale, si dhe kur është e nevojshme caktimi i një mase mjekësore që kufizon lirinë e personit dhe që si e tillë kërkon shqyrtim në themel dhe në kontradiktoritet të palëve, prokurori nuk mund të disponojë me pushimin e çështjes. Nisur nga fakti që, neni 46 i KP parashikon dhënien e një mase mjekësore vetëm nga gjykata, prokurori mund të disponojë me vendim për pushimin e çështjes, për personat e papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore që kanë kryer kundërvajtje penale, vetëm kur rezulton se ndaj tyre nuk duhet të caktohet masë mjekësore, sipas nenit 46 të KP (kjo mund të rezultojë nëse verifikohet se personi me çrregullime të shëndetit mendor nuk përbën rrezik për sigurinë publike, situatë kjo që referon në zbatimin e ligjit për shëndetin mendor).

Në lidhje me këtë moment, Kolegji vlerëson se prokurori nuk mund të disponojë me vendim për pushimin e çështjes, duke analizuar në këtë disponim për kryerjen e veprës penale, autorësinë dhe papërgjegjshmërinë e autorit, e në vijim duke kërkuar nga gjykata vetëm caktimin e masës mjekësore. Kjo për arsye se, caktimit të masës mjekësore mund t'i hapet rrugë vetëm mbi bazën e kërkesës së prokurorit për kalimin e çështjes në gjyq që presupozon ushtrimin e ndjekjes penale dhe jo ndërprerjen e saj nëpërmjet pushimit të çështjes. Gjykata nuk është organ formalizues i veprimeve të prokurorit, por organ drejtësidhënës, e cila kontrollon veprimet hetimore të kryera nga prokurori dhe me vendim shprehet mbi veprën penale, autorin, papërgjegjshmërinë për shkak të gjendjes mendore në këtë rast dhe masat që do të merren ndaj tij, duke respektuar të drejtat

e mbrojtjes, kontradiktoritetin dhe barazinë e palëve në këtë proces, ku çështja dhe akuza penale duhet të shqyrtohet në themel.³⁰

Në sintezë të parashtrimit sa më sipër, Kolegji thekson se prokuroria nuk mund të pushojë çështjen penale ndaj një personi që është i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, nëse ka të dhëna të mjaftueshme se ky person ka kryer një vepër shoqërisht të rrezikshme dhe lënia e tij e lirë është e rrezikshme për shoqërinë. Ndërsa, kur prokurori konstaton se lënia e lirë e personit të papërgjegjshëm që ka kryer veprën penale, nuk rrezikon shoqërinë, atëherë ai mund të disponojë për pushimin e çështjes penale, pasi në këtë rast vlerëson se nuk është e nevojshme caktimi i një mase mjekësore nga gjykata. Me ndryshimet e KPP me ligjin nr. 35/2017, prokurori e pushon vetë çështjen penale, pa ia dërguar gjykatës, kur procedohet për kundërvajtje penale. Megjithatë, edhe kjo vendimmarrje e prokurorit, kontrollohet nga gjyqtari i seancës paraprake, i cili ka kompetencën, sipas nenit 329 të KPP, ta zhbëjë atë, duke urdhëruar prokurorin të kryejë veprime të tjera hetimore apo të formulojë akuzë.

[..]

Më tej, në nenin 329/a të KPP parashikohet detyrimi i prokurorit, kur procedohet për krime dhe janë rastet e parashikuara në ligj, t'i drejtohet gjyqtarit të seancës paraprake me kërkesë për pushimin e akuzës ose çështjes, e cila parashikon dhe rastin e personit autor të krimit por të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore. [..] Në nenin 328, pika 1, shkronja “ç” të KPP parashikohet pushimi i akuzës ose çështjes kur personi nuk mund të merret si i pandehur ose nuk mund të dënohet, rast ky që përfshin dhe papërgjegjshmërinë për shkak të gjendjes mendore. Ndërsa në nenin 329/b të KPP parashikohen rregullat për shqyrtimin e kërkesës së prokurorit dhe mënyra e disponimit të gjyqtarit të seancës paraprake, lidhur me kërkesën për pushimin e akuzës ose çështjes.

³⁰ Në kuadrin e praktikës gjyqësore dhe të një të “drejte gjyqësore” tashmë të formuar prej vitesh, Kolegji sjell në vëmendje edhe udhëzimin nr.2, datë 02.01.1961, të Plenumit të Gjykatës së Lartë “Mbi zbatimin e masave mjekësore”. Në këtë udhëzim përcaktohet shprehimisht: “3) Kur në përfundim të hetimeve dalin të dhëna të mjaftueshme, që tregojnë se është kryer një vepër shoqërisht e rrezikshme nga i pandehuri në gjendje sëmundjeje psikike dhe lënia e tij e lirë rrezikon shoqërinë ose se i pandehuri ka rënë i sëmurë nga sëmundja psikike e pashërueshme, pas kryerjes së krimit, hetuesi merr vendim dhe çështjen ja dërgon gjykatës (neni 197 i KPP). Kur hetuesi konstaton se lënia e lirë e të pandehurit, që ka kryer veprën penale në gjendje sëmundjeje psikike, nuk është e rrezikshme për shoqërinë e pushon vetë çështjen pa ja dërguar gjykatës (nenet 196 dhe 98 të KPP)”.

Ashtu sikurse në rastin e mosfillimit të procedimit penal apo pushimit të akuzës ose çështjes penale kur procedohet për kundërvajtje penale, edhe në rastin kur procedohet për krime, Kolegji thekson domosdoshmërinë që kur prokurori vlerëson se duhet caktuar një masë mjekësore që kufizon lirinë e personit, gjykata/gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të disponojë për pushimin e çështjes apo të akuzës. Vendimi i pushimit kur procedohet për krime ndaj një personi që nuk mund të dënohet, pasi është i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, nuk lejon që në vijim të procedohet me caktimin e një mase mjekësore. Në terma të tjerë, fakti që çështja penale është pushuar pengon gjykatën që do marrë në shqyrtim caktimin e masës, të verifikojë ekzistencën e faktit penal dhe atribuimin e tij pikërisht personit të akuzuar, përfshirja e të cilit apo fakti nëse ai është në të vërtetë autori i veprës penale, duhet provuar në gjykim, në përputhje me standardet e procesit të drejtë e të rregullt ligjor. Në rastin e personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, është e qartë që nuk mund të flitet për elementin faj, në kuptimin klasik të tij, por vërtetimi i autorësisë apo i faktit se vepra penale është kryer pikërisht nga personi i papërgjegjshëm, është detyrë kryesore e gjykatës, si subjekti procedural i ngarkuar me ligj për dhënien e drejtësisë. Në këtë vështrim, Kolegji thekson se gjykimet e kësaj natyre, kur kërkohet dhe është e domosdoshme caktimi i një mase mjekësore në kuadrin e një procedimi penal, prokurori në ushtrim të kompetencave të tij, si titullar i ndjekjes penale, duhet të kërkojë dërgimin e kësaj çështje në gjyq, duke argumentuar këtë disponim të tij.

Në mënyrë që të caktohet masa mjekësore në kuptim të nenit 46 të KP, duhet para së gjithash të plotësohen në mënyrë kumulative disa kushte: (i) të jetë kryer një vepër penale të paktën nga ana objektive; (ii) vepra penale të jetë kryer nga personi që në kohën e kryerjes së veprës vuante nga një turbullim psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht ekuilibrin e tij mendor dhe për pasojë nuk ka qenë në gjendje të kontrollojë veprimet apo mosveprimet e tij dhe as të kuptojë se kryen vepër penale; (iii) personi autor i veprës penale dhe i papërgjegjshëm para ligjit duhet të paraqesë rrezikshmëri shoqërore se pa trajtimin mjekësor të detyruar (trajtimin e pavullnetshëm) rrezikon jetën, shëndetin, sigurinë e vetes ose të tjerëve. Zbatimi i masës mjekësore përfshin edhe konstatimin se personi të cilit i atribuohet vepra penale është i rrezikshëm shoqërisht dhe për rrjedhojë një gjykim i mëtejshëm në themel për caktimin e masës mjekësore duhet të kryhet në një proces kontradiktor dhe në ushtrimin e kompetencave të njohjes së plotë, arsye tjetër kjo që përjashton dhënien e një vendimi pushimi nga gjyqtari i seancës paraprake, bazuar në një kërkesë të

paraqitur nga prokurori sipas neneve 329/a dhe 328, pika 1, shkronja “ç” të KPP. Për rrjedhojë, arrihet në përfundimin se për personin që ka kryer një krim dhe që është i papërgjegjshëm penalisht për shkak të gjendjes mendore, prokurori kur procedon për krime, i kërkon gjykatës (gjyqtarit të seancës paraprake) pushimin e akuzës ose çështjes bazuar në nenet 329/a dhe 328, pika 1, shkronja “ç” të KPP, vetëm në rastet kur vërtetohet se ky person nuk paraqet rrezikshmëri shoqërore për jetën, shëndetin, sigurinë e vetes ose të tjerëve dhe për pasojë nuk lind nevoja për caktimin ndaj tij të një mase mjekësore sipas nenit 46 të KP.

[..]

Në vijim të parashtrimeve në lidhje me pyetjen e parë të shtruar për njësim, Kolegji vlerëson se në përfundim të hetimeve paraprake, kur prokurori konstaton se i hetuari ka kryer një vepër penale, por në kohën e kryerjes së veprës ai ka qenë i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore dhe rezulton (ka të dhëna të mjaftueshme) se lënia e tij e lirë rrezikon jetën, shëndetin, sigurinë e vetes ose të tjerëve, pra i hetuari paraqet rrezikshmëri shoqërore për kryerjen e veprave të tjera penale, atëherë ai duhet të ushtrojë ndjekjen penale, duke paraqitur në gjykatë kërkesë për gjykimin e çështjes dhe caktimin e masës mjekësore. Më tej, është gjykata që duhet të vendosë mbi bazën e shqyrtimit gjyqësor lidhur me ekzistencën ose jo të veprës penale, përcaktimit të gjendjes mendore të të hetuarit në kohën e kryerjes së kësaj vepre dhe rrezikshmërisë së tij shoqërore, element shumë i rëndësishëm për të përcaktuar llojin e masës mjekësore që do të caktohet. Në kushtet kur sipas ligjit penal material e procedural rrezikshmëria shoqërore e personit që ka kryer vepër penale, kusht *sine qua non* për caktimin e një mase mjekësore, konstatohet vetëm nga gjykata (neni 46 i KP dhe neni 46 i KPP), prokurori nuk mund të procedojë sipas nenit 327, pika 6, shkronja “a” të KPP, [..] Kjo për arsye se nevoja për caktimin e masës mjekësore sipas nenit 46 të KP i imponon prokurorit ushtrimin e ndjekjes penale, nëpërmjet paraqitjes së kërkesës për dërgimin e çështjes në gjyq, bazuar në nenin 327, pika 6, shkronja “b” të KPP [..]

Kërkesa për caktimin e masës mjekësore është e lidhur në mënyrë të pazgjidhshme me fundin e procedimit penal si kërkim subsidiar, që vendoset vetëm nga gjykata dhe në rastin konkret është pushimi i çështjes penale, pasi personi nuk mund të merret si i pandehur dhe si rrjedhojë nuk mund të dënohet. Pra, prokurori gjatë hetimeve që kryen ndaj një personi që është i papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, nëse ka të dhëna të mjaftueshme se ai ka kryer një vepër shoqërisht të rrezikshme dhe lënia e tij e lirë rrezikon shoqërinë, duhet t'i drejtohet gjykatës me kërkesë për

dërgimin e çështjes në gjyq me qëllim caktimin e masës mjekësore.³¹

[..]

Çështja e dytë e shtruar për njësimin e praktikës gjyqësore është ajo që në thelb lidhet edhe me mosmarrëveshjen për kompetencën e parashtruar në rastin konkret, me këtë përmbajtje:

Cila është gjykata kompetente dhe mënyra e disponimit të saj për caktimin e masave mjekësore, në kushtet kur sipas dispozitave të neneve 328 dhe 332/dh, pg. 1, shkronja “ç” të KPP, çështja penale për raste të tilla duhet të pushohet?

Kolegji vlerëson se vendosja e masës mjekësore duhet të kalojë të gjitha fazat nëpër të cilat kalon një procedim penal deri në paraqitjen në gjykatë të kërkesës për caktimin e saj, duke filluar me regjistrimin e procedimit penal dhe kryerjen e hetimeve nëse personi i papërgjegjshëm ka kryer apo jo veprë penale. [...] Elemente të procesit të rregullt ligjor janë prezumimi i pafajësisë, e drejta e mbrojtjes, barazia e armëve (kontradiktoriteti), e drejta për t'u dëgjuar përpara se të gjykohet, etj. [...] Për rrjedhojë, procedura e caktimit të masave mjekësore bëhet mbi bazën e kërkesës së prokurorit, e cila pasohet nga një procedurë e zakonshme gjyqimi, pasi personit të dyshuar si autor i veprës penale duhet t'i sigurohen të gjitha garancitë e procesit të rregullt ligjor, të parashikuar në nenin 42 të Kushtetutës dhe nenin 6 të KEDNJ. Kjo për shkak se masa mjekësore është një masë shtrënguese, e cila sjell privim apo kufizim të lirisë së personit për një kohëzgjatje të pacaktuar.³²

GJEDNJ ka mbajtur qëndrimin se personit të papërgjegjshëm duhet t'i garantohen të drejtat dhe ndaj tij të ketë një proces të rregullt ligjor.³³ [...] Sa më sipër, arrihet në përfundimin se gjykata është e detyruar të analizojë elementet e veprës penale në rastin kur shqyrton kërkesën e prokurorisë

³¹ Në një vështrim historik, ky qëndrim është mbajtur edhe nga udhëzimi nr.2, datë 02.01.1961, i Pleniumit të Gjykatës së Lartë, “Mbi zbatimin e masave mjekësore”, ku është përcaktuar: “3) Kur në përfundim të hetimeve dalin të dhëna të mjaftueshme, që tregojnë se është kryer një veprë shoqërisht e rrezikshme nga i pandehuri në gjendje sëmundjeje psikike dhe lënia e tij e lirë rrezikon shoqërinë ose se i pandehuri ka rënë i sëmurë nga sëmundja psikike e pashërueshme, pas kryerjes së krimit, hetuesi merr vendim dhe çështjen ja dërgon gjykatës (neni 197 i KPP)”.

³² Neni 27/2/d i Kushtetutës parashikon se mund të kufizohet liria e personit kur plotësohen dy kushte kumulative: së pari, personi është i paafte mendërisht; së dyti, personi përbën rrezik për shoqërinë.

³³ Vendim i GJEDNJ, Çështja “Beiere kundër Latvia”, aplikimi nr. 30954/05, datë 29.11.2011. Vendim i GJEDNJ, Çështja “Van der Leer kundër Vendeve të Ulta”, aplikimi nr.11509/85, datë 22.01.1990.

për caktimin e masës mjekësore, duke qenë se kjo e fundit kufizon lirinë e personit për një kohëzgjatje të papërcaktuar. Në funksion të arritjes së qëllimit të mësipërm, neni 152 i KPP ka sanksionuar parimin e vlerësimit të lirë të provave sipas parimit se asnjë provë nuk ka vlerë të paracaktuar. Çmuarja e provave është përcaktimi i vërtetësisë dhe fuqisë provuese të tyre. Çmuarja dhe vlerësimi, bëhet mbi bazën e asaj ç'ka rezulton gjatë marrjes e shqyrtimit të tyre gjatë fazës së shqyrtimit gjyqësor.³⁴ [...] Përsa më sipër, për të respektuar parimin e prezumimit të pafajësisë, për provueshmërinë e faktit penal, autorësinë e personit të papërgjegjshëm, si dhe rrezikshmërinë e tij shoqërore, gjykata duhet të zbatojë standardin e të provuarit *“tej çdo dyshimi të arsyeshëm”*.

Në praktikën gjyqësore të Gjykatës së Lartë është përcaktuar se, në seancë paraprake nuk zbatohet standardi provues *“përtej çdo dyshimi të arsyeshëm”*, standard ky që i përket fazës së gjykimit të çështjes në themel dhe formësohet mbi bazën e provave të marra në gjykim në prezencë të kontradiktoritetit të palëve para një gjykate natyrale dhe neutrale³⁵. Gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të bëjë një vlerësim më të thellë se ai që kërkohet për seancën paraprake, si dhe nuk mund të hyjë në çështje të të vlerësuarit të provave e çmuarjes së tyre në kuptim të të provuarit, vlerësim që bëhet në kontradiktoritet e debat gjyqësor që është karakteristikë e gjykimit në themel të çështjes.³⁶ Detyra e gjyqtarit të seancës paraprake është që, në prani të burimit të provave që i paraqiten, të limitohet të verifikojë nëse në situatën në të cilën ndodhen aktet, mund të kalohet çështja në gjyq, pa bërë vlerësime thelbësore që i takojnë fazës së gjykimit në themel të çështjes.³⁷

Kolegji thekson se, gjyqtari i seancës paraprake është në pamundësi për tu shprehur lidhur me caktimin e masës mjekësore ndaj të pandehurit të deklaruar të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore (në momentin e kryerjes së veprës penale të atribuar sipas akuzës), shkak ky për të cilin mund të vendoset pushimi i çështjes ose akuzës, sipas përcaktimit të shkronjës “ç” të paragrafit të parë të nenit 328 të KPP. Nëse do të pranohej e kundërta, nisur nga karakteristikat e seancës paraprake dhe *ratio* i parashikimit të kësaj faze të procesit penal, do të cënoheshin të drejtat legjitime të personit të akuzuar. Në seancën paraprake gjykohet kryesisht mbi bazën

³⁴ Vendimet nr. 60, datë 22.02.2022 dhe nr. 104, datë 01.04.2022 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

³⁵ Vendim nr.183, datë 24.6.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

³⁶ Vendim nr.169, datë 14.06.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

³⁷ Vendim nr.77, datë 8.3.2022 I Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë; Vendim nr.185, datë 5.7.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

e materialit mbështetës të kërkesës për gjykim të paraqitur nga prokurori (fashikulli i hetimeve), e ndërkohë asnjë dispozitë procedurale penale nuk parashikon të drejtën e gjyqtarit të seancës paraprake të marrë prova, fakt që cenon në mënyrë të rëndësishme të drejtën e mbrojtjes, në drejtim të kundërshtimit të kërkesës për caktimin e masës mjekësore dhe kushteve për caktimin e saj, mbi të gjitha të verifikimit të rrezikshmërisë shoqërore të subjektit të papërgjegjshëm, që justifikon në thelb caktimin e kësaj mase. Në terma të tjerë, gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të procedojë me caktimin e masës mjekësore mbas pushimit të çështjes në përputhje me përcaktimet e nenit 1/328/ç të KPP, në kushtet e sipërcituara, në çënim të së drejtës së mbrojtjes së personit që ka kryer veprën penale në kushtet e papërgjegjshmërisë, për të ushtruar të drejtën e paraqitjes së provave mbi thelbin e “*res giudicanda*”, verifikimin e rrezikshmërisë shoqërore të këtij të fundit, në cilësinë e kushtit kryesor për caktimin e kësaj mase.

Mbi këtë bazë arsyetimi, Kolegji vlerëson se e vetmja gjykatë që garanton realizimin e kësaj të drejte thelbësore, por në të njëjtën kohë shqyrton edhe problematikën e tjera që eventualisht mund të kundërshtohen nga mbrojtja, të tilla si verifikimi i faktit penal të atribuar këtij subjekti prej organit të akuzës, përgjegjshmërinë e autorit të veprës penale, e cila për veçantinë dhe ndjeshmërinë që paraqet duhet patjetër t’i nënshtrohet hetimit dhe debatit gjyqësor, është ajo e “gjykimit të çështjes në themel”. Sa më sipër, nisur nga fakti që në çdo rast që duhet të caktohet një masë mjekësore është e detyrueshme që të vërtetohet kryerja e veprës penale, autorësia e personit të dyshuar, papërgjegjshmëria dhe rrezikshmëria e këtij personi, bazuar në standardin e gjykimit “tejt çdo dyshimi të arsyeshëm”, standard ky që i përket fazës së gjykimit të çështjes në themel të zhvilluar në respektim të parimit të kontradiktoritetit të palëve, të drejtës së mbrojtjes, barazisë së armëve, Kolegji arrin në përfundimin se disponimi mbi caktimin e masës mjekësore në ngarkim të personit të papërgjegjshëm që ka kryer veprën penale, është në kompetencën e gjykatës që do të shqyrtojë çështjen në themel, kjo në kuptim edhe të dispozitave procedurale që rregullojnë rolin e gjyqtarit të seancës paraprake.

Zgjidhja e çështjes në themel nga gjyqtari i seancës paraprake, duke marrë padrejtësisht rolin e gjyqtarit të shqyrtimit të çështjes në themel dhe debat gjyqësor, ndërkohë që kompetenca e tij është kontrolli i “cilësisë” së hetimeve, nëse ato janë të plota ose jo; nëse ka vend që organi procedues të kryejë veprime të tjera hetimore apo të kërkojë burime të tjera provash në lidhje me ekzistencën e faktit penal dhe autorët e saj, përbën çënim të procesit të rregullt ligjor, sidomos në drejtim të së drejtës së mbrojtjes së personit të papërgjegjshëm që i është atribuar kryerja e veprës penale. Në vijim,

Kolegji rithekson se, legjislacioni shqiptar parashikon në nenet 332-332/gj të KPP rolin e gjyqtarit të seancës paraprake dhe kompetencat që i jep ligji. Gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të hyjë në çështje të të vlerësuarit të provave e çmuarjes së tyre në kuptim të të provuarit, vlerësim që bëhet në kontradiktoritet dhe debat gjyqësor që është karakteristikë e gjykimit në themel të çështjes. Për rrjedhojë nuk mund të analizojë dhe konkludojë në raport me veprën penale në të gjithë elementet e saj, vërtetimi i së cilës është parakusht absolut që kushtëzohet kërkesën dhe vendosjen e masës mjekësore nga gjykata. Nëse nuk arrihet të provohet se personi për të cilin kërkohet masa mjekësore ka kryer veprën penale, nuk jemi në kushtet e investimit të gjykatës për caktimin e masës mjekësore. Gjithashtu, duhet të vërtetohet që vepra penale është kryer nga personi, i cili në referim të nenit 17 të KP është i papërgjegjshëm para ligjit dhe se personi paraqet rrezikshmëri shoqërore se do të kryejë vepra të tjera po të lihet i lirë.

[..]

Ligjvënësi nuk ka normuar rregullime të posaçme në legjislacionin procedural, mbi shqyrtimin gjyqësor të kërkesës me objekt caktimin e masës mjekësore, ndaj që të realizohet gjykimi në themel i çështjeve të kësaj natyre kur nga organi i procedimit çmohet e nevojshme dhe e domosdoshme caktimi i masës mjekësore, prokuroria në përfundim të hetimeve paraprake, siç është thënë më sipër, duhet të paraqesë kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq për caktimin e masës mjekësore (në thelb, ushtrimi i ndjekjes penale ndaj subjektit në fjalë). Në vlerësimin e Kolegjit, ky është i vetmi mjet që konstituon seancën paraprake, në kuadrin e së cilës, gjyqtari i kësaj seance ka detyrimin, gjithnjë kur ndan të njëjtin mendim me prokurorin (kërkesën e tij), për të vendosur, bazuar në përcaktimin e shkronjës “a” të paragrafit të parë të nenit 332/dh të KPP, pranimin e kërkesës dhe dërgimin e çështjes në gjyq. Në këtë përfundim arrihet edhe në vështrim të neneve 327/1, shkronja “b” dhe 331/1 të KPP, që e përjashtojnë “seancën paraprake” vetëm për procedurat e posaçme të gjykimit të parashikuara nga ky Kod në nenet 400 (gjykimi i drejtpërdrejtë), 406/a (urdhri penal) 406/dh (gjykimi me marrëveshje kur nuk paraqitet në seancë paraprake).

Në sintezë, kur nuk procedon sipas neneve 328, 329/a, 400, 406/a ose 406/dh të KPP, prokurori kërkon dërgimin e çështjes në gjyq, ç’ka bën të mundur shtytjen e procedimit në fazën tjetër të procesit penal “gjykimit të çështjes në themel”. Në këtë rast vendimi i gjyqtarit të seancës paraprake për dërgimin e çështjes në gjyq, lidhet me verifikimin e kryerjes së gjithë verifikimeve nga prokurori, vlerësimin se fakti ka ndodhur dhe ka arsye të mjaftueshme dhe të bazuar për të konkluduar se personi i

papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, mund të jetë autori i kësaj veprë penale. Një element me shumë rëndësi që duhet verifikuar nga gjyqtari i seancës paraprake është kryerja e ekspertimit psikiatriko-ligjor, i cili duhet të përcaktojë edhe rrezikshmërinë e personit, shkak që ligjëron kërkimin për caktimin e masës mjekësore. Kolegji vlerëson se gjyqtari i seancës paraprake, pasi ka kryer kontrollin për ligjshmërinë e veprimtarisë hetimore në fazën e hetimeve paraprake, plotësinë e tyre dhe mjaftueshmërinë e provave, disponon me vendim për dërgimin për gjykim të kërkesës për caktimin e masës mjekësore.

[..]

Masat mjekësore kanë karakter të dyfishtë, sepse zbatohen për të mbrojtur njëkohësisht interesat e personave që vuajnë nga çrregullime të shëndetit mendor dhe interesat e shoqërisë. Kjo do të thotë se qëllimi i masave mjekësore nuk është ndëshkimi i personit që ka kryer një veprë penale, por kurimi i tij, si dhe parandalimi i kryerjes së veprave të tjera penale. Neni 17 i KP³⁸ parashikon institutin e “papërgjegjshmërisë për shkak të gjendjes mendore”, ku në paragrafin e parë të këtij neni parashikohet papërgjegjshmëria e plotë, ndërsa në paragrafin e dytë parashikohet ulja e ekuilibrit mendor, e cila nuk e përjashton personin nga përgjegjësia penale. Praktika gjyqësore dhe doktrina ka pranuar se, papërgjegjshmëria bazohet në dy kritere: kriterin mjekësor dhe kriterin juridik. Kriteri mjekësor mbështetet në të dhënat shkencore që përfitohen nga ekzaminimi psikiatrik. Mund të ndodhë që papërgjegjshmëria ekziston në raport me një fakt të caktuar penal dhe të mungojë në raport me një fakt tjetër; kjo passjell që vërtetimi i papërgjegjshmërisë së autorit në një gjykim (apo procedim) nuk ka efekt detyrues në gjykimin pasardhës ndaj të njëjtit autor.³⁹ Kriteri juridik është një proces provueshmërie, për të vërtetuar faktin se deri në çfarë shkalle ka ndikuar çrregullimi i shëndetit mendor tek një personat në aftësinë e tij për të kuptuar rëndësinë e një veprimi të kryer prej tij, dhe ç’ka është më e rëndësishme për të verifikuar këtë gjendje mendore të personit në raport me rrezikshmërinë e tij shoqërore. Ky kriter në thelb lidhet me vetë qëllimin e caktimit të masave mjekësore, që nga njëra anë garantojnë sigurinë publike, por nga ana tjetër synojnë garantimin e kujdesit shëndetësor dhe krijimit të një mjedisi social të

³⁸ Neni 17 paragrafi I, i Kodit Penal “Papërgjegjshmëria për shkak të gjendjes mendore”: “Nuk ka përgjegjësi penale personi që në kohën e kryerjes së veprës penale vuante nga një turbullim psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht ekuilibrin e tij mendor dhe për pasojë nuk ka qenë në gjendje të kontrollojë veprimet ose mosveprimet e tij dhe as të kuptojë se kryen veprë penale.”

³⁹ Vendim datë 18.12.1996, Seksioni IV, Gjykata e Kasacionit Itali.

përshtatshëm për personat me çrregullime të shëndetit mendor.⁴⁰

Legjislacioni penal shqiptar, masat mjekësore i parashikon në Kreun V të Pjesës së Përgjithshme të KP, ku parashikohen dënimet penale. Pavarësisht se janë vendosur nga ligjvënësi në kreun e dënimeve, masat mjekësore kanë për qëllim të neutralizojnë rrezikshmërinë shoqërore për një kategori të caktuar subjektësh për të rritur mbrojtjen e shoqërisë nëpërmjet parandalimit të rrezikut të recidivizmit të personit të papërgjegjshëm, autor i veprës penale. Kolegji evidenton se, duke krahasuar “dënimin” me “masën mjekësore”, kuptohet edhe dallimi ndërmjet themelit të zbatimit të këtyre instituteve. Kështu, ndërkohë që dënimi është pasojë e një gjykimi të provueshmërisë së shkeljes së ligjit, masa mjekësore rrjedh nga gjykimi i rrezikshmërisë shoqërore, jo i përgjegjshmërisë dhe i mundësisë për recidivizëm të ardhshëm. Nga kjo rrjedhin dy konkluzione: së pari, ndërsa dënimi përcaktohet në bazë të rëndësisë së faktit, kohëzgjatja e masës mjekësore është logjикisht e papërcaktuar, sepse lidhet me ecurinë e rrezikshmërisë; kështu që nevoja për masën mjekësore pushon vetëm kur mungon rrezikshmëria shoqërore; së dyti, nëse dënimi u caktohet personave të përgjegjshëm dhe me përgjegjësi të pjesshme, masa mjekësore është e zbatueshme vetëm për personat që nuk mund të dënohen, kur janë të rrezikshëm dhe caktohet ndaj tyre në mënyrë ekskluzive. Neutralizimi dhe trajtimi i personit të papërgjegjshëm autor të veprës penale ka vend dhe intensitet të ndryshëm, sipas tipologjisë së masës mjekësore. Kodi Penal, në nenin 46 të tij, parashikon masat mjekësore personale që presupozojnë rrezikshmërinë e autorit (të pandehurit) dhe si të tilla janë “Mjekimi i detyruar ambulator” dhe “Mjekimi i detyruar në një institucion mjekësor”. Masa mjekësore “Mjekimi i detyruar ambulator” është një lloj i trajtimit të detyrueshëm psikiatrik në liri dhe paraqet masë më të lehtë për autorin e veprës penale (në raport me mjekimin e detyruar në një institucion mjekësor), sepse kjo masë nuk e izolon atë nga rrethi i caktuar shoqëror apo ambienti familjar, për shkak se vepra penale e realizuar nga ana e personit të papërgjegjshëm paraqet një shkallë më të vogël të rrezikshmërisë. Si pasojë e kësaj, mundësia e lënies së lirë të autorit dhe shmangia e ndarjes së tij nga rrethi familjar, do të ndikojë në risocializimin dhe riintegrimin e tij sërish në shoqëri.

Kodi Penal parashikon si shkak për përjashtimin e personit nga përgjegjësia penale “turbullimin psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht ekuilibrin e tij mendor dhe për pasojë nuk ka qenë në gjendje të

⁴⁰ Ky qëllim përputhet me atë të ligjit për shëndetin mendor, që zbatohet në rastet e personave që kanë çrregullime të shëndeti mendor, por nuk kanë kryer një veprë penale.

kontrollojë veprimet apo mosveprimet e tij dhe as të kuptojë se kryen veprë penale”. Si rrethana të cilat ndikojnë në shkaktimin e papërgjegjshmërisë së autorit të veprës penale, por pa u kufizuar, janë çrregullimet e shëndetit mendor, të cilat mund të jenë të përhershme apo të përkohshme. Ligji për shëndetin mendor i përditësuar⁴¹, përkufizon çrregullimet e shëndetit mendor si një çrregullim thelbësor i mendimit, perceptimit, orientimit ose kujtesës, që dëmtojnë sjelljen, gjykimin, kapacitetin për të njohur realitetin ose aftësinë e personit për të përmbushur kërkesat e jetës, ç’ka e bën atë mendërisht të sëmurë, ose është prapambetja mendore, kur shoqërohet me sjellje agresive patologjike ose seriozisht të papërgjegjshme. Në interpretim të nenit 46 të KPP dhe neneve 17 e 46 të KP, masat mjekësore u caktohen autorëve të veprave penale, të cilët janë të paafte për të kuptuar rëndësinë e veprimeve të tyre, si pasojë e turbullimit psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht ekuilibrin e tyre mendor, që i shpie këta të fundit në gjendje të papërgjegjshme. Kolegji thekson se është me rëndësi të përcaktohen nëse si pasojë e këtij turbullimi apo çrregullimi psikik ose neuropsikik, është prishur tërësisht ekuilibri mendor apo vetëm është ulur. Në këtë rast të fundit, personi është i përgjegjshëm penalisht, por kjo rrethanë do të mbahet në konsideratë në caktimin e dënimit (paragrafi i dytë i nenit 17 të KP). Në këtë aspekt, Kolegji sjell në vëmendje se, “turbullimi psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht apo ulur ekuilibrin mendor”, nuk është gjendje, e cila mund të zgjidhet nga organet e drejtësisë, sepse këta të fundit nuk janë të kualifikuar për të bërë konstatimin e papërgjegjshmërisë së individit ndaj të cilit zhvillohet procedimi penal, në lidhje me një fakt konkret. Për këtë arsye, caktimi i një eksperti (ekspert psikiatër), sipas parashikimeve në KPP dhe mendimi i tij janë thelbësor.

Për t’u vlerësuar domosdoshmëria e caktimit të këtyre masave ndaj personave të papërgjegjshëm, një rol të rëndësishëm ka mendimi i ekspertit psikiatër në çdo procedim penal që zhvillohet ndaj personit të dyshuar të papërgjegjshëm dhe që i atribuohet kryerja e veprës penale. Kjo, për arsye se ekzistojnë shumë raste që autori i veprës penale ka funksion (funksionim) të pjesshëm të sistemit nervor dhe si rezultat i kësaj ai kryen veprë penale. Prandaj, Kolegji thekson se është e nevojshme të konstatohet nëse i njëjti person në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë ose jo i përgjegjshëm për veprimin ose mosveprimin e tij, në mënyrë që sanksioni penal i caktuar nga ana e gjykatës që e gjykon çështjen, të jetë në përputhje me ligjin, si dhe njëherazi të vlerësohet nga gjykatat më të larta si vendim i drejtë dhe i bazuar në dispozita ligjore. Për këtë

⁴¹ Ligji nr. 44/2012, i ndryshuar me ligjin nr. 20/2021.

arsye, në KP, ekziston edhe nocioni, i cili mund të përkufizohet si “ulje e ekuilibrit mendor”, thënë ndryshe “zvogëlim i aftësisë mendore”. Sipas paragrafit të dytë të nenit 17 të KP, personi i cili ka kryer veprë penale konsiderohet se ka “aftësi të zvogëluar mendore” nëse në kohën e kryerjes së veprës penale vuante nga një turbullim psikik ose neuropsikik, që ka ulur ekuilibrin e tij mendor për të kuptuar dhe kontrolluar plotësisht veprimet apo mosveprimet e tij. Në këtë rast, personi, ekuilibri mendor i të cilit ka qenë “i ulur” dhe jo “i prishur tërësisht” (parag. 1 i nenit 17 të KP) konsiderohet penalisht përgjegjës, por kjo rrethanë mbahet parasysh nga gjykata në caktimin e masës dhe llojit të dënimit.

Nisur nga sa më sipër, Kolegji vlerëson të ritheksojë rëndësinë e kryerjes së ekspertimit psikiatrik-ligjor për çdo procedim penal që zhvillohet ndaj një personi të dyshuar, i cili pretendon se ka qenë apo është i papërgjegjshëm në kohën e kryerjes së veprës penale. Nisur nga çështja konkrete ku është parashtruar mosmarrëveshja për kompetencë, Kolegji vlerëson se duhet vënë në dukje se, vërtetimi i papërgjegjshmërisë së autorit në një gjykim (apo procedim) nuk ka efekt detyrues në gjykimin pasardhës ndaj të njëjtit autor që më vonë ka kryer një veprë tjetër penale, përderisa ekziston mundësia që çrregullimi i shëndetit mendor të jetë i përkohshëm. Gjithashtu, për shkak të rëndësisë që ka konstatimi i ekspertit lidhur me gjendjen psikike të të pandehurit në momentin e kryerjes së veprës penale, gjen zbatim mbrojtja e detyrueshme (në rast se i pandehuri nuk ka mbrojtës të zgjedhur). Neni 49/1, shkronja “c” e KPP [...] garanton maksimalisht të drejtat e personit që i është atribuuar kryerja e veprës penale gjatë gjithë procedimit penal, që mund të finalizohet me caktimin e një mase mjekësore ndaj tij për një kohë të papërcaktuar.

Caktimi i masave mjekësore duhet paraprirë nga një proces shumë i kujdesshëm, ku gjyqtari që do shqyrtojë çështjen në themel, duhet në radhë të parë të vërtetojë se fakti penal ka ndodhur/ekzistuar dhe është kryer pikërisht nga personi për të cilin kërkohet caktimi i masës mjekësore. Në vijim, objekt verifikimi do të jetë vërtetimi i rrezikshmërisë shoqërore të autorit të veprës penale, kjo e lidhur ngushtësisht me llojin e masës mjekësore që do të caktohet dhe mënyrën se si do të trajtohet ky person në kuadër të përkujdesjes shëndetësore. Ndonëse masat mjekësore kanë natyrë parandaluese, duke qenë se passjellin pasoja në lirinë e personit, duhet të mbështeten jo vetëm në “prezumimin” e rrezikshmërisë shoqërore të autorit, por edhe në vërtetimin e elementit garantues objektiv të sipërpërmendur. Kjo për arsye se rrezikshmëria shoqërore, duke qenë një element i papërkufizuar në KP, nuk duhet të shihet vetëm si “rrezik apo frikë për recidivizëm të ardhshëm”, por të jetë manifestuar tashmë nga sjellje

treguese të rrezikshmërisë shoqërore, sikurse është kryerja e një vepre penale. KPP nga ana tjetër, nuk përcakton mënyrën se si duhet të vlerësohet rrezikshmëria shoqërore e personit të papërgjegjshëm. Për rrjedhojë, Kolegji vlerëson se gjyqtari mund t'i referohet kritereve të përcaktuara në nenin 47, paragrafi i dytë i KP, për atë që ato janë të zbatueshme në rastin konkret. Kjo do të thotë se, në vlerësimin për ekzistencën e rrezikshmërisë shoqërore dhe zgjedhjen e masës mjekësore më të përshtatshme për personin e papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore, mund të mbahet në konsideratë rrezikshmëria e veprës penale: (i) nga natyra, lloji, mjeti, objekti, koha, vendi dhe çdo mënyrë tjetër e veprimit; (ii) pasoja e ardhur ose rreziku para të cilit është gjendur personi i dëmtuar apo i sulmuar; (iii) intensiteti i veprimit të kryer. Gjyqtari duhet të ketë parasysh edhe rrezikshmërinë e personit referuar gjendjes së tij familjare, sociale, individuale, motivet dhe arsyet që kanë nxitur një sjellje të tillë prej tij, si dhe parashikueshmërinë e këtyre veprimeve apo sjelljeve në të ardhmen. Në sintezë, duke pasur parasysh rrethanat e kryerjes së faktit penal, motivin e kryerjes së veprës penale, autorin dhe cilësitë vetjake të tij, gjykata cakton masën mjekësore jo për atë çfarë ka bërë personi si ndëshkim, por me qëllim për ta shëruar autorin e veprës penale ose eventualisht për të neutralizuar rrezikun e kryerjes së veprave penale të tjera që do mund të kryente i njëjti, nëse do lihej në liri dhe pa mbikëqyrje dhe përkujdesje shëndetësore. Masat mjekësore, në thelb janë masa të mjekimit, të ruajtjes dhe mbrojtjes së kësaj kategorie të autorëve të veprave penale, si dhe mbrojtjes së shoqërisë nga rreziku i mundësisë së kryerjes së veprave penale të tjera.

Kolegji evidenton gjithashtu se që të ekzistojë rrezikshmëria duhet që ajo të jetë: (i) *konkrete*, domethënë të ekzistojë efektivisht në lidhje me faktin penal konkret, që legjitimon caktimin e masës mjekësore ndaj personit. Pikërisht për një arsye të tillë, aftësia e personit për të kuptuar rëndësinë e një veprimi të kryer dhe për ta dëshiruar atë, duhet të qartësohet në raport me kryerjen e çdo vepre penale, e si rrjedhojë nuk mund të konsiderohet se mungon, duke u bazuar vetëm në një përjashtim nga përgjegjësia penale e të njëjtit person për shkak të papërgjegjshmërisë mendore të konstatuar në një procedim tjetër.⁴² Rrezikshmëria duhet të jetë edhe (ii) *aktuale*, e qëndrueshme, pra në momentin e aplikimit dhe ekzekutimit të vetë masës⁴³. [...]

⁴² Qëndrim ky i mbajtur dhe në jurisprudencën e Gjykatës së Kasacionit të Italisë në vendimin nr. 21826/2014.

⁴³ *Gjykata Kushtetuese e Republikës së Italisë, vendim nr. 139/1982, aksesuar në <https://www.cortecostituzionale.it/>*

Përsa më sipër, Kolegji vlerëson se “gjyqtari që gjykon çështjen në themel”, i cili sipas ligjit ka të drejtën për të caktuar masë mjekësore në përputhje me nenet 46 të KP dhe 46 të KPP ndaj personave të papërgjegjshëm për shkak të gjendjes mendore që i atribuohet kryerja e një veprë penale, disponon me caktimin e masës, vetëm nëse nga çmuarja e provave, krijon bindjen e brendshme “*përtej çdo dyshimi të arsyeshëm*” se në procesin penal u arrit të provohet: (i) nga pikëpamja materiale është cënuar një marrëdhënie shoqërore e mbrojtur posaçërisht nga ligji penal, ekzistenca e faktit penal; (ii) cënimi ka ardhur si pasojë e drejtpërdrejtë e një veprimi ose mosveprimi të kundërligjshëm, nga personi që i atribuohet kryerja e veprës penale, kryerja e veprës penale nga ky person; (iii) personi autor i veprës penale në kohën e kryerjes së saj, vuante nga një turbullim psikik ose neuropsikik që ka prishur tërësisht ekuilibrin e tij mendor dhe për pasojë nuk ka qenë në gjendje të kontrollojë veprimet apo mosveprimet e tij dhe as të kuptojë se po kryen një vepër penale, pra personi duhet të jetë i papërgjegjshëm para ligjit; (iv) personi paraqet rrezikshmëri shoqërore dhe pa trajtimin mjekësor të pavullnetshëm ai rrezikon jetën, shëndetin ose sigurinë e vetes ose të tjerëve, element ky që rrjedh nga qëllimi parandalues që ndjek caktimi i masave mjekësore sipas nenit 46 të KP, por edhe nga qëllimi që ndjek çdo kufizim i të drejtave e lirive themelore sipas nenit 27 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë⁴⁴. Në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, gjyqtari që shqyrton çështjen në themel disponon me vendim përfundimtar për pushimin e çështjes penale dhe caktimin e masës mjekësore në referim të neneve 46 dhe 387 të KPP dhe nenit 46 të KP, vetëm nëse nga vlerësimi dhe çmuarja e provave bindet “te çdo dyshimi të arsyeshëm”, për autorësinë e personit të papërgjegjshëm në kryerjen e veprës penale, si dhe për rrezikshmërinë e tij shoqërore.

[..]

⁴⁴ Neni 27 i Kushtetutës së RSh: “Askujt nuk mund t’i hiqet liria, përveçse në rastet dhe sipas procedurave të parashikuara me ligj. 2. Liria e personit nuk mund të kufizohet, përveçse në rastet e mëposhtme: a) kur është dënuar me burgim nga gjykata kompetente; b) për moszbatim të urdhrave të ligjshëm të gjykatës ose për moszbatim të ndonjë detyrimi të caktuar me ligj; c) kur ka dyshime të arsyeshme se ka kryer një vepër penale ose për të parandaluar kryerjen prej tij të veprës penale ose largimin e tij pas kryerjes së saj; ç) për mbikëqyrjen e të miturit për qëllime edukimi ose për shoqërimin e tij në organin kompetent; d) kur personi është përhapës i një sëmundjeje ngjitëse, i paaftë mendërisht dhe i rrezikshëm për shoqërinë; dh) për hyrje të paligjshme në kufirin shtetëror, si dhe në rastet e dëbimit ose të ekstradimit. 3. Askujt nuk mund t’i hiqet liria vetëm për shkak se nuk është në gjendje të përmbushë një detyrim kontraktor.”.

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete:

Lidhur me zgjidhjen e konfliktit të kompetencës (funktionale) [...] Kolegji vlerëson të pabazuar në ligj edhe qëndrimin e gjyqtarit të “themelit” që ka shpallur moskompetencën e gjykimit të çështjes të caktimit të masës mjekësore, duke e rikthyer atë tek gjyqtari i “seancës paraprake” që është shprehur për pushimin e çështjes penale, me argumentin që e njëjta gjykatë duhet të vendosë për të dy kërkesat e organit të akuzës (pushimin e çështjes penale dhe caktimin e masës mjekësore), përsa kohë sipas arsytimit të mësipërm, gjyqtari i “seancës paraprake” është në pamundësi për të realizuar një procedurë të tillë të plotë edhe për caktimin e masës mjekësore. Kolegji e vlerëson të pabazuar në ligj edhe qëndrimin e “gjykatës së themelit” që arsyeton kompetencën funksionale të “gjyqtarit të seancës paraprake” për shqyrtimin e kërkesës për caktimin e masës mjekësore bazuar në kërkesën e prokurorit për pushimin e çështjes penale, sipas parashikimit të paragrafit të dytë të nenit 329/a të KPP. [...] Kjo për arsye se në rastin konkret nuk rezulton një kërkesë e prokurorit për “dërgimin e çështjes në gjyq”, e cila do të bënte të mundur kalimin e procedimit, prej fazës së hetimeve paraprake në seancën paraprake dhe më pas me miratimin e kësaj kërkesë prej “gjyqtarit të seancës paraprake” kalimin e çështjes drejt fazës përfundimtare, atë të gjykimit të çështjes në themel.

[...]

Në funksion të zgjidhjes së konfliktit të kompetencës të parashtruar prej “gjyqtarit të seancës paraprake”, Kolegji vlerëson se çështja duhet të dërgohet pranë tij me detyrimin që “gjyqtari i seancës paraprake” t’ia kthejë atë prokurorit (në cilësinë e titullarit të ushtrimit të ndjekjes penale) për të bërë të mundur ushtrimin e ndjekjes penale prej tij, nëpërmjet paraqitjes së kërkesës për dërgimin e çështjes në gjyq për caktimin e masës mjekësore. Në rastin në shqyrtim është me rëndësi që të verifikohet për llogari të këtij procedimi penal edhe gjendja shëndetësore mendore e personit nën hetim, duke u verifikuar në raport me këtë fakt penal dhe kohën e kryerjes së tij.

II. Gjyqtari i seancës paraprake

Afatet e paraburgimit që konsumohet gjatë seancës paraprake: Vendim Njësues Nr. 00-2021-1134(62), datë 01.11.2021

1. Afati i paraburgimit që konsumohet gjatë seancës paraprake i takon fazës procedurale të hetimit paraprak kur, gjyqtari i seancës paraprake disponon “Për plotësimin e hetimeve”, sipas nenit 332/c dhe/ose “Për

kthimin e akteve prokurorit për korrigjimin ose saktësimin e akuzës”, sipas nenit 332/d, pika 3 e KPP.

2. Afati i paraburgimit që konsumohet gjatë seancës paraprake i takon fazës procedurale të gjykimit, kur gjyqtari i seancës paraprake disponon për:

a) pranimin e kërkesës së prokurorit dhe dërgimin e çështjes në gjyq;
b) vijimin e gjykimit nga e njëjta gjykatë, kur palët paraqesin marrëveshje mbi kushtet e fajësisë dhe caktimit të dënimit;

c) vijimin e gjykimit nga e njëjta gjykatë, kur i pandehuri ka kërkuar gjykim të shkurtuar;

ç) për pushimin e akuzës ose të çështjes, apo deklarin e moskompetencës dhe dërgimin e çështjes në gjykatën kompetente në rastet e parashikuara në ligj, sipas nenit 332/dh shkronjat «ç» e «d» të KPP.

Fjalë kyçe: afat paraburgimi, dërgim çështjes në gjyq, gjyqtari i seancës paraprake

Rrethanat e çështjes:

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kukës, me vendimin nr. (467) 25, datë 18.05.2020, ka caktuar masën e sigurimit personal “arrest në burg”, të parashikuar nga neni 238 i KPP, midis të tjerëve edhe për shtetasin D.V., me cilësinë e personit të dyshuar (hetuar) për kryerjen e veprës penale “Kultivimi i bimëve narkotike”, në bashkëpunim, parashikuar nga neni 284/2 i K.Penal.

[..]. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kukës, gjyqtari për hetimet paraprake pranë asaj gjykate, me vendimin nr. (471) 242, datë 21.05.2020, ndër të tjera, ka verifikuar pozitivisht, në përputhje me përcaktimet e nenit 248/2 të KPP, kushtet dhe kriteret e caktimit dhe të zbatimit të masës së sigurimit personal të “arrestit në burg”, ndaj të hetuarit, (si dhe nevojat e sigurimit, sipas përcaktimit të neneve 228, 229, 230 të KPP).

Më datë 30.07.2020, Prokuroria pranë Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kukës ka paraqitur kërkesë për dërgimin për gjykim të çështjes penale që i përket procedimit penal me nr. 420, të vitit 2018, ku, ndër të tjerë, është marrë i pandehur edhe kërkuesi D.V. [...] Me vendimin nr. (1107) 355, datë 06.11.2020, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kukës, gjyqtari i seancës paraprake pranë asaj gjykate, ka vendosur pranimin e kërkesës së prokurorit dhe dërgimin për gjykim të çështjes penale që i përket procedimit penal me nr. 420, viti 2018, me të pandehur, ndër të tjerë, edhe kërkuesin.

Më datë 10.06.2021, kërkuesi ka paraqitur kërkesë për shuarje të masës

së sigurimit personal të “arrestit në burg”, caktuar ndaj tij me vendimin nr. (467) 25, datë 18.05.2020, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kukës. Kjo kërkesë është marrë në shqyrtim nga kolegji gjykues në disponim të të cilit rezulton, ndërkohë, gjykimi në themel i akuzës së kontestuar nga prokurori, të pandehurit, si gjykata kompetente, që disponon aktet në zbatim të nenit 261/3 të KPP. Kërkuesi pretendon se është në kushtet e verifikimit të tejkalimit të afateve të paraburgimit të vuajtura prej tij, për efekt të aplikimit të asaj mase, të përcaktuara në nëntë muaj - pa u dhënë vendimi i dënimit - sipas përmbajtjes së nenit 263/2/- të KPP, pasi sanksioni i parashikuar në dispozitën që i atribuohet këtij të fundit, sipas akuzës neni 283/2 të KP, parashikon një dënim, në maksimum deri në 10 vjet.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Kukës, [...] ka vendosur rrëzimin e kërkesës së kërkuesit D.V. [...] Gjykata Apelit Shkodër, [...] ka vendosur **lënien në fuqi të vendimit** [...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji Penal [...] vlerësoi se rekursi objekt shqyrtimi plotëson kërkesat e ligjit për tu pranuar, konkretisht të kushtit të karakterit substancial, të përcaktuar në germën “a”, të paragrafit të parë të nenit 432 të KPP, të identifikuar në “mosrespektimin ose zbatimin e gabuar të ligjit procedural”, prej gjykatave të të dy shkallëve (të Rrethit Gjyqësor Kukës dhe të Apelit Shkodër), lidhur me kërkesën e paraqitur nga kërkuesi/i pandehuri, gjatë gjykimit në themel të çështjes penale në ngarkim të tij, me objekt deklarin e humbjes së fuqisë (shuarjes) së masës së sigurimit personal të “arrestit në burg” caktuar ndaj tij. Gjykatat e faktit, në shqyrtimin e kësaj kërkesë, kanë disponuar për rrëzimin e saj, duke vlerësuar qëndrimin e mbrojtësit se afatet e paraburgimit janë konsumuar, pasi kanë kaluar nëntë muaj pa u shprehur gjykata me vendim përfundimtar, si të pabazuar në ligj. Në interpretimin e ligjit procedural penal, gjykatat e faktit kanë arritur në konkluzionin se afati i paraburgimit i “konsumuar”/që ka kaluar gjatë kohës së shqyrtimit të çështjes nga gjyqtari i seancës paraprake deri në momentin që ky i fundit ka disponuar “për dërgimin e çështjes në gjyq”, duhet përfshirë si afat i fazës së hetimit paraprak. Sipas gjykatave të shkallës së parë dhe të apelit, afati i parashikuar në nenin 263/2 të KPP për fazën e gjykimit, fillon nga momenti i depozitimit dhe i regjistrimit të fashikullit të gjykimit tek gjyqtari i gjykimit të çështjes në themel, duke vlerësuar këtë moment si “dorëzimi i akteve në gjykatë”.

Në verifikim të praktikës gjyqësore në drejtimin e sipërcituar, duke

mbajtur në konsideratë edhe faktin e rëndësishëm të ndryshimeve që ka pësuar KPP [...] ku është parashikuar seanca paraprake si një fazë e procedimit penal, por, nga ana tjetër, edhe faktin që ky ndryshim nuk është shoqëruar edhe me ndryshimin e nenit 263 të KPP, Kolegji çmoise ekzistojnë kushtet e parashikuara në nenin 438 të KPP për iniciimin e procedurës së gjykimit për njësimin e praktikës gjyqësore. Seanca paraprake është parashikuar si një fazë e rëndësishme dhe e pashmangshme e procedimit penal, që synon të garantojë të drejtat e mbrojtjes, duke verifikuar dhe kontrolluar plotësinë e hetimeve të kryera, veprimet dhe vendimmarrjen e prokurorit gjatë fazës së hetimit paraprak.

Kolegji konstaton se, ndonëse ligjvënësi ka parashikuar seancën paraprake në procesin penal, nuk e ka shoqëruar këtë ndryshim të rëndësishëm edhe me ndryshimin e nenit 263 që parashikon afatet e paraburgimit për çdo fazë të procedimit. Ndërkohë, në funksion të ushtrimit të kontrollit të hetimeve paraprake, gjyqtari i seancës paraprake mund të disponojë edhe për plotësimin e hetimeve, sipas nenit 332/ç të KPP dhe/ose për korrigjimin ose saktësimin e akuzës, sipas nenit 332/d të KPP, fakt ky që ndikon edhe në afatin e paraburgimit, për të pandehurin ndaj të cilit është caktuar masa e arrestit.

Përballur me problematikën e sipërcituar, Kolegji konstaton se nga gjykatat e faktit ka pasur qëndrime të ndryshme, në lidhje me kohëzgjatjen e paraburgimit dhe ndikimin e kësaj faze të re të procedimit (seanca paraprake) në afatet e posaçme (të secilës fazë përkatëse) dhe/ose në ato të përgjithshme (tërësore) të paraburgimit, të parashikuara në nenin 263 të KPP. Në rastin konkret, gjykatat e Rrethit Gjyqësor Kukës dhe e Apelit Shkodër, kanë përcaktuar se seanca paraprake, parashikuar në nenet 332 - 332/gj të KPP, është pjesë e fazës së hetimeve paraprake, për efekt të llogaritjes së afateve të paraburgimit (të kohëzgjatjes së tyre). Ndërkohë, në raste të tjera të ngjashme, gjykatat kanë mbajtur qëndrimin se seanca paraprake dhe afati i zgjatjes së saj është pjesë e fazës së gjykimit, për efekt të llogaritjes së afateve të paraburgimit (për më tepër, shih vendimet nr. 77, datë 30.07.2018 dhe nr. 219, datë 27.11.2019 të (ish) Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda). Në ndryshim nga ligji procedural penal shqiptar, KPP italiane që është marrë si model referimi nga ligjvënësi shqiptar, parashikon afate të qarta paraburgimi për secilën fazë, përfshi këtu edhe seancën paraprake. Kolegji vlerëson me rëndësi të theksojë faktin se edhe pas ndryshimeve të fundit të KPP, me ligjin nr. 41/2021, ku faza e seancës paraprake ka pësuar ndryshime thelbësore, ligjvënësi nuk ka reflektuar në përmbajtjen e nenit 263 të KPP.

Në terma të tjera, kjo problematikë se “Cilës fazë procedurale i përket

(i atashohet) afati i (kohëzgjatjes) paraburgimit të konsumuar, prej të pandehurit, gjatë fazës së procedimit të gjykimit (trajtimit) të çështjes prej gjyqtarit të seancës paraprake”, objekt i këtij gjykimi njësuës, do të gjejë zgjidhje në varësi të interpretimit nëse kjo fazë e re e procedimit penal do të cilësohet si një fazë ndërmjetëse midis fazës së hetimeve paraprake dhe fazës së gjykimit të çështjes (në shkallë të parë dhe të dytë) apo do të renditet/përfshihet - *tout court/thjesht* - në përbërje të njërës apo tjetrës fazë (hetim apo gjykim). Në këtë vështrim, Kolegji vlerëson me rëndësi të evidentojë qëllimin e përfshirjes së kësaj faze procedurale në procesin penal, rolin dhe kompetencat që ka gjyqtari i seancës paraprake.

Kolegji sjell edhe një herë në vëmendje se, me ligjin nr. 35/2017, [...] është parashikuar faza e seancës paraprake, si një fazë “filtri dhe kontrolli” mbi veprimet dhe vendimmarrjen e prokurorit. Gjyqtari i seancës paraprake ka kompetencë të verifikojë provat e mbledhura në ngarkim të të pandehurit gjatë fazës së hetimeve paraprake, si dhe bazueshmërinë/qëndrueshmërinë e akuzës në gjykimin e themelit. Me fjalë të tjera, detyra kryesore e gjyqtarit të seancës paraprake është të kontrollojë nëse kërkesa e prokurorit për dërgimin e çështjes në gjyq është e bazuar, si nga pikëpamja e mjaftueshmërisë së provave, ashtu edhe nga pikëpamja e përdorshmërisë dhe vlefshmërisë së akteve, por nuk ka si qëllim të arrijë në konkluzione mbi fajësinë e të pandehurit. Kontrolli i ushtruar nga gjyqtari i seancës paraprake mbi hetimet e kryera, përfshi këtu edhe saktësimin apo korrigjimin e akuzës, nuk do të thotë se ai merr funksionet e prokurorit në ushtrimin e ndjekjes penale.

Përfshirja e seancës paraprake si një nga fazat e procedimit penal, paraqet rëndësi në funksion të forcimit të institutit të mbrojtjes, nëpërmjet kontrollit (filtrimit) të akuzave të nxituara dhe të pambështetura, të paraqitura prej prokurorit, fryt i një veprimtarie hetimore të pakompletuar/të paplotë, përfshirë sidomos rastet kur prokurori anashkalon apo nuk tregon vëmendjen e duhur në lidhje me integrimin e kontributit të mbrojtjes në funksion të kësaj kompletueshmërie. Ligjvënësi, gjithsesi ndryshe nga fazat e tjera klasike të procedimit penal, të hetimeve paraprake dhe të gjykimit të çështjes në themel (në shkallë të parë dhe të dytë), nuk parashikoi (*ometoï*) afate të veçanta kohëzgjatje të paraburgimit për këtë fazë dhe as një pasqyrim të ndikimit të kësaj faze të re, të shtuar, të procedimit, në afatin tërësor të kohëzgjatjes së paraburgimit, të parashikuar në nenin 263/6 të KPP. Kjo fazë e procedimit penal ka ndikim në ecurinë e gjithë procesit, përfshi këtu edhe në kohëzgjatjen e e paraburgimit për të pandehurin.

Verifikimi i kësaj situatë ligjore nga njëra anë, dhe “modelimi” i seancës

paraprake, nga ana tjetër, përsa i përket aspektit procedural të zhvillimit të saj, sipas tipologjisë së zhvillimit të seancës gjyqësore të gjykimit të çështjes në themel, me elemente tipike karakterizues të këtij gjykimi, (*in primis* “kompetenca” e gjyqtarit të seancës paraprake, për të pezulluar afatet e paraburgimit të të pandehurit, në përputhje me përcaktimet e nenit 265 të KPP), sipas konsideratës së këtij Kolegji imponon pashmangshmërisht, një linjë interpretimi të problematikës së identifikuar në këtë gjykim njësuës, në favor të konsiderimit të periudhës së kohëzgjatjes së paraburgimit, të vuajtur prej të pandehurit gjatë seancës paraprake, si periudhë që i përket (integrohet) në fazën e gjykimit të çështjes, të parashikuar në paragrafin e dytë të nenit 263 të KPP. Ky afat fillon prej momentit (ditës) të “dorëzimit të akteve në gjykatë”, nga prokurori dhe zgjat deri në momentin e “dhënies së vendimit të dënimit në gjykatën e shkallës së parë”, gjithnjë duke respektuar kjo kohëzgjatje afatet e parashikuara, me pasojë humbjen e fuqisë së masës (shuarjen e saj), në shkronjat “a”, “b”, “c”, të paragrafit të dytë të kësaj dispozite, sipas llojit të akuzës për të cilën procedohet.

Por, nga ana tjetër, Kolegji konstaton se gjyqtari i seancës paraprake në ushtrim të funksioneve që i ka njohur ligji, mund të disponojë edhe për plotësimin e hetimeve, kur ato nuk janë të plota, si dhe mund të urdhërojë prokurorin të korrigjojë apo të saktësojë akuzën e atribuuar të pandehurit. Vendimmarrja e gjyqtarit të seancës paraprake në këto raste, nuk i jep fund seancës paraprake, pra nuk përmbyll këtë fazë të procedimit penal. Diskutimi që lind në këtë rast është nëse kemi një regres në fazën e hetimit paraprak apo kjo vendimmarrje është pjesë e seancës paraprake dhe rolit të saj si një fazë që synon kontrollin e plotësisë së hetimeve dhe garantimin e të drejtave procedurale të të pandehurit.

Për arritjen në një përfundim në lidhje me sa më lart parashitroi, Kolegji vlerëson se duhet bërë një interpretim i normave procedurale që rregullojnë institutin e ri të seancës paraprake, por duke e lidhur me mungesën e reflektimit të kësaj fazë të re të procedimit përsa i përket afateve të paraburgimit. Kolegji çmon se parashikimi i figurës së gjyqtarit të seancës paraprake synon jo thjesht ushtrimin e një “kontrolli” mbi veprimtarinë procedurale të prokurorit gjatë hetimit paraprak, por, mbi të gjitha, garantimin e të drejtave të mbrojtjes, duke synuar edhe efektivitetin e gjykimit të çështjes penale në themel.

Në mungesë të parashikimit ligjor në lidhje me afatin e paraburgimit të konsumuar gjatë seancës paraprake, Kolegji vlerëson se duhet analizuar edhe përmbajtja e nenit 263 të KPP. Neni 263/2 i KPP në gjendjen aktuale edhe pas ndryshimeve të vitit 2017, parashikon [...] Ndërsa, neni 263/6 i KPP përcakton [...]

Kjo dispozitë, në pikën “1” të saj, e lidh humbjen e fuqisë së paraburgimit të hetimit, me kalimin e afateve të parashikuara “*pa u dorëzuar aktet në gjykatë*”. Interpretimi ligjor që duhet bërë nga Gjykata e Lartë në këtë rast është nëse “dorëzimi i akteve në gjykatë” lidhet me momentin e parashikuar në nenin 327 pika 6, kur prokurori në përfundim të hetimeve kërkon dërgimin e çështjes në gjyq apo në momentin kur gjyqtari i seancës paraprake disponon për pranimin e kësaj kërkesë, sipas nenit 332/dh të KPP. Në këto dy dispozita ligjvënësi ka parashikuar: (i) detyrimin për prokurorin që, së bashku me kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq, të depozitojë edhe aktet e provat që përmban fashikulli i hetimeve, sipas nenit 331, pika “4” të KPP; (ii) detyrimin e gjyqtarit të seancës paraprake, që kur vendos dërgimin e çështjes në gjyq, të përcaktojë aktet që duhet të përmbajë fashikulli i gjykimit (neni 332/ë) dhe më pas ta depozitojë këtë fashikull së bashku me aktet e masave të sigurimit, në sekretarinë e gjykatës kompetente (neni 332/f).

Në interpretim të neneve që kanë rregulluar institutin e seancës paraprake, Kolegji Penal nisët nga kriteri teleologjik i normës dhe nga kriteri funksional i organit procedues, në rastin konkret të gjykatës. Pra, vlerësimi se në cilin moment gjykata ushtron funksionet kontrolluese vlerësuese të hetimeve paraprake dhe në cilin moment gjykata ushtron funksionet kushtetuese të bërjes së drejtësisë. Nga vendi që zë në renditjen e normave procedurale, i vendosur në Kreun IX të KPP, “seanca paraprake”, si dhe nga qëllimi i krijimit të kësaj figure të gjyqtarit të seancës paraprake, Kolegji vlerëson se ajo është një fazë e ndërmjetme procedurale, të cilën ligjvënësi nuk e ka përcaktuar as si pjesë e hetimit, por as si pjesë e fazës së gjykimit. Në rrethanat e parashtruara, në lidhje me llogaritjen e afateve të paraburgimit për këtë fazë, në mungesë të një parashikimi të saktë ligjor, Kolegji vlerësoi se duhet t’i referohemi natyrës së vendimmarrjes së gjyqtarit të seancës paraprake, nëse ky vendim i jep fund kësaj faze apo nëse aktet i kthehen prokurorit.

Kolegji vë në dukje se, në zbatim të nenit 327, pika “6” të KPP, prokurori me depozitim të kërkesës për dërgimin e çështjes në gjyq, depoziton njëkohësisht edhe të gjitha aktet në gjykatë/gjyqtari i seancës paraprake. Ky moment procedural, sipas ligjit (shprehimisht në këtë nen parashikohet: “*në përfundim të hetimeve ...*”), shënon përfundimin e hetimeve paraprake. Në favor të këtij interpretimi të karakterit teleologjik, në përshtatje me qëllimin e ligjvënësit në parashikimin e këtij instituti procedural, është edhe përcaktimi i nenit 331 të KPP (kërkesa për dërgimin e çështjes në gjyq) që nënkupton përfundimin e fazës së hetimeve paraprake me kontestimin/atribuimin e akuzës të pandehurit dhe dërgimin e çështjes për gjykim. Është pikërisht kjo kërkesë (për dërgimin e çështjes në gjyq) e paraqitur

nga prokurori në përfundim të hetimeve paraprake, (përmbajtja e të cilës pasqyron në thelb akuzën e kontestuar prej këtij të fundit të hetuarit, i cili prej këtij momenti “fiton” statusin e të pandehurit, duke u akuzuar për një akuzë të caktuar), që “provokon” konstituimin e seancës paraprake si një moment kyç në funksion, sikurse u sipërcitua, të verifikimit të akuzës të atribuuar të pandehurit, si përsa i përket aspektit të kompletueshmërisë së hetimeve të zhvilluara, ashtu edhe në drejtim të kualifikimit të saktë juridik të faktit penal të atribuuar nëpërmjet akuzës, të pandehurit.

Neni 327 i KPP parashikon[.] Me kryerjen e këtyre veprimeve procedurale, nga ana e prokurorit merret vendimi për dërgimin e çështjes në gjykim, duke kërkuar diçka të tillë para gjyqtarit të seancës paraprake. Në këtë mënyrë prokurori ka mbyllur fazën e tij të hetimeve duke vlerësuar se i ka kryer të gjitha veprimet e nevojshme hetimore. Zakonisht në praktikë ky moment procedural korrespondon me përmbushjen e afatit të përcaktuar nga neni 263/1 përfshi dhe atë të nenit 327 të KPP. Kontrolli i hetimeve nga gjyqtari i seancë paraprake është konfirmim e kryerjes së hetimeve paraprake në funksion të një gjykimi efektiv e që garanton më mirë të drejtat e garancitë procedurale. Por duke qenë tipar i një kontrolli gjyqësor që realizohet në debat e kontradiktoritet në mes të palëve të thirrur në seancë gjyqësore nënkuptohet që kur gjyqtari i seancës paraprake vendos sipas nenit 332/dh të KPP ai sillet si gjyqtari i gjykimit, në një gjykim të kufizuar por pa marrë atributet e gjyqtarit të themelit për çështje të vlerësimit të fakteve, provave e fajësisë.

Sipas interpretimit sistematik të normës, seanca paraprake është shtuar si kre më vete (kreu IX, Seanca paraprake), me ligjin nr. 35/2017, datë 30.03.2017. Më përpara ne nuk kemi pasur një figurë të gjyqtarit të seancës paraprake, kemi pasur vetëm gjyqtarin e hetimit. Që në fillim të parashikimit të rregullave të dhëna nga neni 332 i KPP (i ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 30.03.2017, ndryshuar pika 1, shtuar pika 1/1 me ligjin nr. 41/2021, datë 23.03.2021) parashikohet se [..] Nga interpretimi i këtij rregullimi ligjor del se tashmë kemi një figurë të veçantë gjyqtari i cili ka kompetenca për të shqyrtuar në këtë fazë kërkesën e prokurorisë për dërgimin e çështjes në gjykim, shqyrtim i cili duhet të kryhet brenda 30 ditëve. Gjyqtari i seancës paraprake ka kompetencë për shqyrtimin e kërkesave të paraqitura nga palët e procesit penal, gjatë kohës që ky gjyqtar disponon me vendim për plotësimin e hetimeve, sipas nenit 332/ç të KPP shqiptare.

Disa nga llojet e kërkesave që mund të paraqiten nga palët e procedimit penal, gjatë kësaj kohe janë: zgjatja e afateve të paraburgimit, kërkesa që lidhen me masat e sigurimit (revokimi dhe zëvendësimi); kërkesa që lidhen

me marrjen e provave të reja; kërkesa që lidhen me pavlefshmërinë e akteve procedurale dhe papërdorshmërinë e provave, të kryera këto gjatë kohës që gjyqtari i seancës paraprake ka disponuar me vendim sipas nenit 332/ç të KPP shqiptare; kërkesa që paraqet i pandehuri për gjykimin e shkurtuar, pasi gjyqtari i seancës paraprake ka disponuar me vendim sipas nenit 332/ç të KPP shqiptare apo kërkesa për përgjimin e komunikimeve etj.

Kontrolli i hetimeve nga gjyqtari i seancës paraprake është në funksion të një gjykimi efektiv e që garanton më mirë të drejtat e garancitë procedurale të të pandehurit. Por, duke qenë tipar i një kontrolli gjyqësor që realizohet nëpërmjet debatit dhe në zbatim të kontradiktoritetit mes të palëve të thirrura në seancë gjyqësore, nënkuptohet që kur gjyqtari i seancës paraprake vendos sipas nenit 332/dh të KPP, ai ushtron funksione juridiksionale (si gjyqtar i gjykimit), në një gjykim të kufizuar, por pa marrë atributet e gjyqarit që shqyrton themelin e çështjes, në lidhje me vlerësimin e fakteve, provave dhe fajësisë së pandehurit.

Gjyqtari i seancës paraprake kontrollon hetimet paraprake dhe, nëse konstaton se akuza nuk është e plotë, urdhëron plotësimin e tyre sipas nenit 332/ç të KPP, duke përcaktuar drejtimet e hetimeve, afatin brenda të cilit ato duhet të kryhen, provat që duhet të ribëhen, si dhe cakton datën e seancës së re. Nenet 332/ç të KPP dhe 332/dh, parashikojnë dy situata të ndryshme rrethanash e kushtesh procedurale.

Kolegji vlerëson se, kur gjyqtari i seancës paraprake vepron sipas nenit 332/ç të KPP, duke urdhëruar plotësimin e hetimeve nuk disponon me vendim që i jep fund seancës paraprake. Në këtë rast, gjyqtari urdhëron kryerjen e veprimeve të mirëfillta procedurale hetimore e për rrjedhojë, afatet e paraburgimit në këtë rast duhen llogaritur si afate të paraburgimit të fazës së hetimit. Kur gjyqtari i seancës paraprake urdhëron *plotësimin e hetimeve* sipas nenit 332/ç të KPP, palët e procesit penal mund të paraqesin kërkesë për zgjatjen e afateve të paraburgimit. Afati i caktuar nga gjykata për plotësimin e hetimeve është në funksion të hetimeve, ndërsa afati i paraburgimit është autonom nga ai i hetimeve. Afati i caktuar nga gjyqtari i seancës paraprake gjithnjë duhet të jetë brenda afatit tërësor të hetimeve. Në momentin e kthimit të akteve prokurorit, lidhur me afatin e paraburgimit, nëse afati i paraburgimit përfundon gjatë periudhës kur aktet janë kthyer sipas kësaj dispozite, prokurori mund të kërkojë zgjatjen e afateve të paraburgimit, nëse më parë nuk i ka zgjatur ato, sipas nenit 2/264 të KPP.

Gjyqtari i seancës paraprake ka kompetencë të vendosë mbi kërkesat e paraqitura nga palët e procesit penal gjatë kohës që ai ka disponuar me vendim për plotësimin e hetimeve, sipas nenit 332/ç të KPP. Kërkesat

e paraqitura nga palët për zgjatjen e afatit të paraburgimit, revokimin/ zëvendësimin e masave të sigurimit, marrjen e provave të reja, konstatimin e pavlefshmërisë së akteve procedurale dhe papërdorshmërisë së provave, pranimin e gjyqimit të shkurtuar, apo për përgjimin e komunikimeve, etj. shqyrtohen nga gjyqtari i seancës paraprake, gjatë kohës që ai ka urdhëruar plotësimin e hetimeve sipas nenit 332/ç të KPP. Një konkluzion i tillë bazohet në faktin se ligjvënësi ka parashikuar që bashkë me urdhërimin për plotësimin e hetimeve, gjyqtari i seancës paraprake cakton edhe datën kur duhet të përfundojnë hetimet si dhe seancën e re.

Ndërkohë, me ndryshimet në KPP me ligjin nr. 41/2021, datë 23.03.2021, gjyqtari i seancës paraprake është kompetent për vijimin e gjyqimit dhe zgjidhjen përfundimtare të çështjes, kur palët paraqesin marrëveshje mbi kushtet e pranimit të fajësisë dhe caktimin e dënimit, si dhe kur i pandehuri ka kërkuar gjykim të shkurtuar. Në shkronjat b) dhe c) të nenit 332/dh të KPP, parashikohet tashmë [...] Edhe në këtë rast, për këtë disponim të gjyqtarit të seancës paraprake sipas pikave “b” e “c” të nenit 332/dh të KPP, i cili zgjidh çështjen përfundimisht, nuk është parashikuar nëse afatet e paraburgimit i përkasin gjyqimit apo nëse janë afate autonome. Kompetenca e gjyqtarit të seancës paraprake për të vlerësuar nëse ka prova të mjaftueshme për ta dërguar çështjen në gjykim ose ajo për pushimin e akuzës ose të çështjes të përcaktuara nga shkronjat “a” dhe “ç” të nenit 332/dh të KPP, janë kompetenca të natyrës gjyqimore, pasi në këtë rast gjyqtari i seancës paraprake bën një vlerësim tjetër nga ai i hetimeve paraprake. Një element tjetër që tregon se kjo fazë e procedimit ka një karakter juridiksional është edhe parashikimi i pezullimit të afateve të paraburgimit bazuar në nenin 265 të KPP nga ana e gjyqtarit të seancës paraprake. Pezullimi është ndërprerje e afateve të paraburgimit për shkaqe të parashikuara shprehimisht në ligj, afate që rifillojnë pasi të ketë rënë shkaku i pezullimit, dhe vazhdojnë për pjesën e pa konsumuar të tyre. Parashikimi i referimit nga ana e gjyqtarit të seancës paraprake i mundësisë së pezullimit të afateve të paraburgimit, sipas nenit 332/b, paragrafi 7, nënkupton një mundësi procedurale për të frenuar ecjen e pajustificuar të këtyre afateve.

Pezullimi i afateve të paraburgimit nga ana tjetër si një mundësi procedurale me nenin 265 të KPP, nga ana e gjyqtarit të seancës paraprake nënkupton që legjislatori është mjaftuar në këtë mundësi procedurale për të frenuar kalimin e afateve të paraburgimit, kur shqyrtimi në seancë paraprake nuk ecën për shkak të mungesës nga ana e të pandehurve. Pezullimi është ndërprerje e afateve për shkaqe të parashikuara shprehimisht në ligj dhe këto afate rifillojnë pasi të ketë mbaruar, ose të jete hequr shkaku i pezullimit,

dhe vazhdojnë për pjesën e pa konsumuar të tyre.

Kur gjykata disponon për një nga shkaqet që ligji parashikon për pezullim të afateve të paraburgimit, këto afate nuk ecin, por rifillojnë pas heqjes së pezullimit. Kjo do të thotë, se vetë afati maksimal i paraburgimit nuk tejkalohet proceduralisht, por koha fizike e paraburgimit mund të jete me e gjate se afati tërësor. Po t'i referohemi shkaqeve të pezullimit të afateve të paraburgimit, ato lidhen me veprime dhe kërkesa të padrejta të mbrojtësit apo të pandehurit, apo me mosparaqitjen apo largimin e mbrojtësit nga gjykimi. Pra, pezullimi i afateve të paraburgimit vendoset për shkaqe që kanë të bëjnë me sjelljen e të pandehurve e mbrojtësve të tyre dhe jo me ato të organit të akuzës apo të gjykatës. Parashikimi i referimit nga ana e gjyqtarit të seancës paraprake i mundësisë së pezullimit të afateve të paraburgimit, sipas nenit 332/b paragrafi 7, nënkupton një mundësi procedurale për të frenuar ecjen e pajustificuar të këtyre afateve.

Kolegji konstaton se në fakt, nga analiza e dispozitave që rregullojnë seancën paraprake, evidentohen elemente që të shtyjnë drejt konsiderimit të kësaj faze në përbërje të fazës së hetimeve paraprake, referuar përcaktimit të nenit 332/ç të KPP (vendimi i gjyqtarit të seancës paraprake për plotësimin e hetimeve, duke përcaktuar drejtimin e tyre), si dhe nenit 332/d, pika "3" e KPP (vendimi i gjyqtarit të seancës paraprake për kthimin e akteve prokurorit, kur ky i fundit nuk vepron për të bërë korrigjimet ose saktësimet e nevojshme të akuzës). Gjithsesi, konstatimi i këtyre diferencave në ushtrimin e funksionit të gjyqtarit të seancës paraprake, sipas Kolegjit, konsiderohet i pamjaftueshëm për të "eklipsuar" karakterin tendencialisht juridiksional të kësaj faze të procedimit penal (seancës paraprake), dhe përfshirjen e saj (për efekt të llogaritjes së afateve të paraburgimit të të pandehurit, sipas përcaktimit të nenit 263 të KPP) në një fazë tjetër, të ndryshme nga faza e gjykimit të çështjes (në shkallë të parë), të asaj të hetimeve paraprake. Kolegji çmon se qëllimi i dy dispozitave të cituara më lart është në funksion të kompetencës funksionale të gjyqtarit të seancës paraprake, në lidhje me kontrollin dhe verifikimin e akuzës së paraqitur prej prokurorit, në aspektet e përmendura më lart, për sa i përket nivelit (standardit) provues të "provave" (burimeve të provave në fakt) të mjaftueshme, për të "toleruar" (standardi minimal) gjykimin e çështjes (akuzës). Kjo kompetencë e gjyqtarit të seancës paraprake, që në thelb lidhet me verifikimin e kushteve të gjykueshmërisë së çështjes, ka diferenca edhe me funksionin e gjyqtarit të gjykimit të çështjes (akuzës) në themel, i cili duhet të verifikojë bazueshmërinë e akuzës në funksion të fajësisë së të pandehurit.

Diferencat e evidentuara më lart, në vlerësimin e Kolegjit, mbështesin

konkluzionin se seanca paraprake sipas ligjit procedural penal shqiptar, është një fazë e ndërmjetme, por që ka tipare juridiksionale.

Në interpretimin teleologjik të normave, për atë që ka parashikuar legjislacioni ynë i ri procedural, kompetencën funksionale të gjyqtarit të seancës paraprake dhe duke iu përmbajtur karakterit funksional të organit procedues në këtë rast, arrihet në përfundimin se afati 30 ditor i paraburgimit që konsumohet gjatë gjykimit të çështjes para gjyqtarit të seancës paraprake, i takon fazës së gjykimit të çështjes në themel (në shkallë të parë) kur gjyqtari i seancës paraprake disponon për:

- pranimin e kërkesës së prokurorit dhe dërgimin e çështjes në gjyq.
- vijimin e gjykimit nga e njëjta Gjykatë, kur palët paraqesin marrëveshje mbi kushtet e fajësisë dhe caktimit të dënimit.
- vijimin e gjykimit nga e njëjta gjykatë kur i pandehuri ka kërkuar gjykim të shkurtuar.

- pushimin e akuzës ose të çështjes apo deklarimin e moskompetencës dhe dërgimin e çështjes në gjykatën kompetente, në rastet e parashikuara në ligj, sipas nenit 332/dh, shkronjat “c” dhe “d” të KPP.

Ndërsa, për sa i përket situatës procedurale të parashikuar në nenet 332/ç dhe 332/d paragrafi i tretë i KPP, kur gjyqtari i seancës paraprake disponon *“kthimin e akteve prokurorit” për “plotësimin e hetimeve”* dhe për *“korrigjimin dhe saktësimin e akuzës”*, pra me verifikimin e pamundësisë së konkludimit të seancës paraprake, në dy rastet e sipërcituara, Kolegji, konsideron periudhën e konsumimit të afateve të paraburgimit për llogari të fazës së procedimi penal, të hetimeve paraprake.

[..]

Duke u kthyer tek rasti konkret, çështja objekt gjykimi, që i përket rekursit të paraqitur prej kërkuesi, ndaj vendimmarrjes së Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kukës dhe asaj të Apelit Shkodër, të cilat lidhur me kërkesën për deklarimin e shuarjes së masës së sigurimit personal “arrest në burg” të caktuar ndaj tij, [...] gjyqtari për hetimet paraprake, Kolegji Penal, duke ju referuar konkluzionit njësuës sipas të cilit (shkronja “a” e pikës 1 të tij) “periudha e afatit të paraburgimit të konsumuar gjatë fazës të trajtimit të çështjes para gjyqtarit të seancës paraprake, kur prej këtij të fundit, është vendosur dërgimi i çështjes në gjyq, sipas përcaktimit të germës “a”, të paragrafit të parë, të nenit 332/dh të KPP, konsiderohet/përfshihet, në cilësinë e afatit të paraburgimit të fazës së gjykimit (në themel, në shkallë të parë) të çështjes, të parashikuar në paragrafin e dytë të nenit 263 të KPP”, konkludon mbi aplikimin e gabuar të ligjit procedural - përcaktimi i germës “a”, të paragrafit të parë të nenit 332 të KPP - prej gjykatave të faktit (të shkallës së parë dhe të dytë). Si pasojë,

Kolegji vlerëson se vendimmarrja e gjykatave të faktit, përsa i përket përlllogaritjes të afatit të paraburgimit të konsumuar prej të pandehurit Vata, për periudhën prej datës 30.07.2020 deri më datë 06.11.2020, si afat të konsumuar gjatë fazës së hetimit paraprak, është i gabuar, duke ndikuar në këtë mënyrë edhe në vlefshmërinë e masës së sigurimit personal të “arrestit në burg”, të caktuar ndaj tij.

Kolegji së pari vlerëson se, në lidhje me masat e sigurimit, e drejta për të ushtruar rekurs kundër vendimit të gjykatës së apelit, është parashikuar shprehimisht në pikën 8 të nenit 249, të KPP, ku theksohet[...]. Në këtë vështrim, rekursi në lëndë të masave të sigurimit duhet të evidentojë shprehimisht shkeljen e ligjit, e lidhur kjo edhe me sa parashikon neni 432 i KPP, ku janë parashikuar shkaqet për të cilat lejohet rekursi në Gjykatën e Lartë. Kolegji thekson se juridiksioni rishikues i Gjykatës së Lartë, nënkupton shqyrtimin e rekurseve për shkelje të ligjit material dhe procedural, duke siguruar zbatimin uniform të ligjit apo zhvillimin e praktikës gjyqësore. Ligji nuk i jep Gjykatës së Lartë asnjë kompetencë për të shqyrtuar elementet materiale dhe faktike të ngjarjeve të hetuara, përfshirë nivelin e provave që mbështesin dyshimin e arsyeshëm apo elementet që lidhen me vlerësimin e nevojave të sigurimit në rastin konkret.

Kolegji vlerëson se, edhe në rastin e rekurseve në lëndë të masave të sigurimit, shqyrtimi i tyre lidhet ngushtësisht me pretendimet për shkelje të ligjit. Në këtë vështrim, shqyrtimi i fakteve dhe i provave/akteve edhe në këtë rast, del jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të Gjykatës së Lartë. Kolegji arriti në këtë konkluzion pasi shtroi për diskutim nëse kushtet e kërkuara nga neni 266 i KPP mund të verifikohen në Gjykatën e Lartë, si gjykatë ligji apo duhen verifikuar në gjykatat e faktit. Ky diskutim lind pasi shqyrtimi i kushteve për caktimin e masave të sigurimit, siç mund të jetë ekzistenca në vijim e dyshimit të arsyeshëm të bazuar në prova ose/dhe shqyrtimi i kriterëve si përshtatshmëria e masës së sigurimit apo analiza e proporcionalitetit, kërkon domosdoshmërisht edhe çmuarjen e provave/akteve të përfshira në fashikull, vlerësim të rrethanave të faktit dhe të nevojave të sigurimit, vlerësim të personalitetit të të hetuarit/dyshuarit, vlerësim të rrezikshmërisë së veprës penale dhe të autorit të dyshuar të saj. Kolegji vlerëson se, kufizimi në këtë rast është i lidhur me pamundësinë e Gjykatës së Lartë për të caktuar masën më të përshtatshme të sigurimit, qoftë në favor apo kundër të dyshuarit.

Kolegji Penal, duke vlerësuar ligjshmërinë (emunguar) të vendimmarrjes së Gjykatës së Apelit Shkodër por në të njëjtën kohë edhe pamundësinë faktike të tij për të disponuar korrigjimin e kësaj paligjshmërie, në mënyrë të drejtpërdrejtë, duke zëvendësuar dhe “uzurpuar” diskrecionin e

gjykatave të faktit, çmon se vendimi i Gjykatës së Apelit Shkodër [...] që ka vendosur “lënien në fuqi” të vendimit [...] të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Kukës, duhet të prishet duke u kthyer çështja për rigjykim, pranë asaj gjykate si gjykata kompetente.

III. Gjykimi në mungesë

Rivendosje në afat: Vendim Kolegjet e Bashkuara Nr. 2, datë 18.11.2022

I gjykuari në mungesë, kur provohet se nuk ka marrë dijeni për vendimin e dënimit, ka të drejtën të kërkojë rivendosjen në afat të ankimit, pavarësisht se çështja është gjykuar në gjykatat më të larta mbi bazën e ankimit të një bashkëtëpandehuri.

Gjykata që shqyrton kërkesën për rivendosje në afat vlerëson formalisht nëse shkaqet e ankimit të të gjykuarit në mungesë janë të njëjta me shkaqet jo personale të shqyrtuara më parë nga gjykatat më të larta mbi ankimin e bashkëtëpandehurit tjetër.

Gjykata duhet të pranojë kërkesën për rivendosje në afat të së drejtës së ankimit të paraqitur nga i gjykuari në mungesë, i cili nuk ka ushtruar ankim, nëse ai parashtron shkaqe të tjera, të ndryshme nga ato, për të cilat është shprehur më parë gjykata më e lartë në vendimin e marrë mbi bazën e ankimit të bashkëtëpandehurit për shkaqe jo personale të këtij të fundit.”

Fjalë kyçe: rivendosje në afat, gjykim në mungesë, bashkë i pandehur

Rrethanat e çështjes:

Nga përmbajtja e dosjes gjyqësore ka rezultuar se, kërkuesi A.M., i dënuar me vendim gjyqësor të formës së prerë, i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, duke kërkuar rivendosjen në afat të së drejtës për të ushtruar ankim kundër vendimit nr. 51, datë 11.12.1999, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, me të cilin është dënuar me 25 vjet burgim. Konkretisht, me vendimin nr. 51, datë 11.12.1999, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Sarandë, ka vendosur *deklarimin fajtor të të pandehurit [...] për veprën penale “Vjedhja me pasojë vdekjen”, parashikuar nga nenet 141-22 të K.Penal dhe dënimin e tij me 25 vjet burgim. Deklarimin fajtor të të pandehurit [...] për veprën penale “Prodhimi dhe mbajtja pa leje e armëve luftarake dhe e municionit”,*

parashikuar nga neni 278/2 i K.Penal dhe dënimin e tij me 3 vjet burgim. Në aplikim të nenit 55 të K.Penal përfundimisht e dënon të pandehurin [...] me 25 vjet burgim. Deklarimin fajtor të të pandehurit Dh.T për veprën penale “Vjedhje me armë” të mbetur në tentativë parashikuar nga nenet 144-22 të K.Penal dhe dënimin e tij me 8 vjet burgim. Deklarimin fajtor të të pandehurit Dh.T. për veprën penale “Prodhimi dhe mbajtja pa leje e armëve luftarake dhe e municionit” parashikuar nga neni 278/2 i K.Penal dhe dënimin e tij me 2 vjet burgim. [...] përfundimisht e dënon të pandehurin Dh.T. me 8 vjet burgim”.

Rezultoni se vendimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, është marrë në mungesë të të pandehurit A.M.. Ka rezultuar se kundër vendimit ka ushtruar ankim bashkëpandehuri Dh.T. dhe Gjykata e Apelit Gjirokastër, pasi ka shqyrtuar çështjen në shkallë të dytë, me vendimin nr. 15, datë 22.02.2000, ka vendosur: “Lënien në fuqi të vendimit gjyqësor [...] përse i përket të pandehurit A.M.. Lënien në fuqi të vendimit gjyqësor [...] përse i përket fajësisë e kualifikimit të veprës penale të kryer nga i pandehuri Dh.T.. Ndryshimin e vendimit të mësipërm përse i përket masës së dënimit të dhënë ndaj të pandehurit [...], duke e dënuar atë me 4 (katër) vjet burgim.”

[..]

Mbështetur në vendimin gjyqësor të formës së prerë është bërë shpallja në kërkim ndërkombëtar e të dënuarit A.M.. [...] në datën 05.07.2016 është realizuar ekstradimi nga Greqia në Shqipëri i të dënuarit A.M.

Brenda 5 ditëve nga dita e ekstradimit të tij në Shqipëri, i dënuari, [...], ka depozituar në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Sarandë kërkesën për rivendosje në afat të së drejtës për të ushtruar ankim kundër vendimit nr. 51, datë 11.12.1999, të kësaj Gjykate [...], për shkak të gjykimit në mungesë, duke pretenduar mospasjen dijani për procedimin dhe vendimin gjyqësor në ngarkim të tij. Vendimi është marrë në vitin 1999, kohë kur kërkuesi pretendon se ka qenë jashtë shtetit, në Greqi, nuk ka patur asnjë lloj komunikimi me të afërmit e tij dhe nuk është vënë në dijeni për zhvillimin e këtij gjykimi dhe të vendimit të marrë ndaj tij. Në këto rrethana, ai nuk ka mundur të bëjë ankim, në Gjykatën e Apelit, kundër vendimit të Gjykatës [...].

[..]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Sarandë, [...] ka vendosur rrëzimin e kërkesës. [...] Gjykata e Apelit Gjirokastër, [...] ka vendosur në fuqi të vendimit [...]

Arsyetimi i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë

Kolegjet e Bashkuara [...] pasi morën në shqyrtim në seancë gjyqësore, në praninë e palëve, argumentet e parashtruara nga relatorët mbi nevojën

e ndryshimit të vendimit njësuës penal nr.1, datë 20.01.2011 të Kolegjeve të Bashkuara, si dhe pasi dëgjuan opinionin e prokurorit dhe mbrojtjes që mbajtën të njëjtin qëndrim për ndryshimin e vendimit të sipërcituar, vlerësojnë se praktika njësuëse e deritanishme që, në një procedim me disa të pandehur, mohon të drejtën e të pandehurit të gjykuar në mungesë për të kërkuar rivendosjen në afat të ankimit, ndërkohë që çështja për pjesën që i përket këtij të pandehuri është gjykuar mbi bazën e shkaqeve të ankimit, jo personale, të parashtruara prej bashkëtpandehurit tjetër, duhet të ndryshohet.

[..]

Vendimet gjyqësore dhe, për më tepër, vendimet njësuëse duhet të ndryshohen vetëm për rrethana të jashtëzakonshme. Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ruajtja e qëndrimeve të mbajtura në vendimet e mëparshme është në interes të stabilitetit, por edhe të legjitimitetit institucional. Nëse praktika gjyqësore e ka zbatuar për një periudhë të gjatë një normë ligjore, referuar një qëndrimi njësuës, padyshim që kjo situatë nuk mund të mos vlerësohet si një rrethanë e rëndësishme për stabilitet jurisprudencial, por, nga ana tjetër, referimi vetëm në këtë argument për të mbajtur të pandryshuar vendimin njësuës nuk do të thotë se i jepet një vlefshmëri më e lartë e aq më pak garanci të nivelit kushtetues.

Jurisprudenca e Gjykatës së Lartë ka theksuar se vendimet njësuëse kanë fuqi detyruese për zbatimin në mënyrë të njëjtë të ligjit në çështje të njëjta ose të ngjashme, ndërsa ndryshimi i kësaj praktike nga Kolegjet e Bashkuara ndodh në raste më të kufizuara që diktohen nga nevoja për zgjidhjen e drejtë të çështjes konkrete, e cila nuk është e mundur të zgjidhet në kushtet e përplasjeve të jurisprudencës me interpretimet ligjore të mëparshme të vendimeve njësuëse. Pra, janë pikërisht varësia e çështjes nga ndryshimi i praktikës njësuëse dhe nevoja për ndryshim si dy kushte paraprake që vlerëson kolegji inicues dhe më pas Kolegjet e Bashkuara për të shqyrtuar në themel kërkesën për ndryshim. Mbi ekzistencën e këtyre dy kushteve, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, me vendimin e datës 15.07.2022, ka vendosur fillimin e procedurës për ndryshim të praktikës gjyqësore në lidhje me vendimin njësuës nr. 1, datë 20.01.2011, të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë.

Duke iu rikthyer çështjes, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se formulimi që është kryer për çështjen e tretë të sentencës së vendimit njësuës nr. 1, datë 20.01.2011, ku konkludohet se *“Në çështjet penale me disa të pandehur gjykata nuk duhet të pranojë kërkesën për rivendosje në afat të së drejtës së ankimit, të paraqitur nga i pandehuri, i cili nuk ka ushtruar ankim, kur konstatohet se çështja është gjykuar mbi bazën e ankimit të*

***një bashkëtëpandehuri*”, është i domosdoshëm të ndryshohet, pasi nuk përshtatet me parimet ligjore, por edhe me jurisprudencën e konsoliduar të Gjykatës Kushtetuese dhe GJEDNJ.**

Në referim të shkaqeve të parashtruara në rekurs nga kërkuesi A.M dhe të pretendimeve të parashtruara nga palët në gjykim, të cilët mbajnë qëndrimin se për zgjidhjen e çështjes duhet të ndryshohet praktika gjyqësore e njësuar vite më parë, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë të nevojshme që të mbahet parasysh kuptimi dhe zbatimi i dispozitave të KPP lidhur me institutin procedural të rivendosjes në afat. Kolegjet e Bashkuara theksojnë se ligjvënësi, në funksion të realizimit të qëllimit të mbrojtjes dhe garantimit të të drejtave të subjekteve të procedimit penal, në veçanti të të pandehurit dhe balancimit të tyre me interesin e përgjithshëm publik për një proces gjyqësor penal të karakterizuar nga objektiviteti, transparenca, ligjshmëria, ka përcaktuar në mënyrë të qartë në ligjin procedural penal afate për hartimin e akteve procedurale, të detyrueshme për t’u zbatuar si për gjykatat, ashtu edhe nga palët ndërgjyqëse në proces. Rivendosja në afat, që nënkupton kthim në momentin kur ka lindur e drejta për të përmbushur aktin procedural, është një institut përjashtimor, i mirëpërcaktuar dhe jo i mundshëm për t’u zbatuar për çdo lloj rasti. Instituti i rivendosjes në afat ka si qëllim garantimin e një procesi të rregullt ligjor, konkretisht, garantimin e ushtrimit të së drejtës nga palët në proces për të kundërshtuar një vendim në një gjykatë më të lartë, në ato raste, të përcaktuara në ligj, kur nuk ka qenë e mundur të ushtrohet kjo e drejtë brenda afatit ligjor. Rivendosja në afat lejon palën ndërgjyqëse të ushtrojë të drejtën e ankimit kundër vendimit të gjykimit të çështjes në themel, pavarësisht tejkalimit të afateve, të cilat për shkak të natyrës prekluzive, me plotësimin apo kalimin e tyre, kanë çuar në dekadencë të së drejtës së saj për të ushtruar këtë ankim.

Përpara ndryshimeve ligjore të KPP të vitit 2017, instituti i rivendosjes në afat parashikohej në Titullin III, Kreu III, neni 147, sipas të cilit [...] Rastet e parashikuara nga neni 147 i KPP për rivendosjen në afat të së drejtës së ankimit janë të lidhura ngushtësisht me arsyet objektive që kanë penguar palën në ushtrimin efektiv të së drejtës së saj. Kështu, pika 1 e nenit 147 të KPP parashikonte “*forcën madhore*” apo “*rastin fator*”, me cilësinë e shkaqeve, verifikimi i prezencës të secilit prej tyre, (barra e provës për të provuar këtë prezencë rëndon mbi të pandehurin), përcaktonte të drejtën për t’u rivendosur në afat të ankimit kundër një vendimi penal. Ndërsa pika 2 e nenit 147 përcaktonte si kusht për rivendosjen në afat të të drejtës së ankimit për të pandehurin, rastin e “dhënies së vendimit në mungesë të tij”, detyrimin e të pandehurit të gjykuar në mungesë, për të provuar

padijeninë e tij lidhur me këtë vendim.

Shqyrtimi i kërkesës për vlerësimin e ekzistencës së kushteve dhe provave mbështetëse për verifikimin e tyre bëhet nga gjykata gjatë zhvillimit të një procesi, i cili nuk është i njëjtë me gjykimin e themelit të çështjes, ku kërkuesi ka barrën për të provuar situatën në të cilën është ndodhur, që pa fajin e tij, e ka vendosur në pamundësi absolute për të respektuar afatet procedurale. Pra, gjatë shqyrtimit të kërkesës, ligjvënësi, ka normuar të drejtën e kërkuesit për t'u rivendosur në afat, vetëm nëse ai provon se nuk ka marrë dijeni për vendimin.

Me ndryshimet ligjore të vitit 2017 ([..] është shtuar një dispozitë e re, konkretisht neni 1/420, ku parashikohet se [..] Parashikimi i nenit 420/1 të KPP, si një dispozitë e posaçme, në kreun e “ankimeve”, i diktuar nga standardi kushtetues dhe ai i GJEDNJ, në kuadër të zhvillimit të procesit të rregullt ligjor, përcakton palët, të cilat i drejtohen gjykatës për rivendosje në afat të ankimit, afatin kohor brenda të cilës kjo kërkesë paraqitet, si dhe mjetet e ankimit në rastet e pranimit/refuzimit të kërkesës për rivendosje në afat. Kjo dispozitë ka saktësuar edhe rastin se kur gjykimi është zhvilluar sipas parashikimeve të nenit 351 të këtij Kodi (mosparaqitja ose mungesa e vullnetshme e të pandehurit), i pandehuri mund të kërkojë rivendosjen në afat për të bërë ankim kur provon se nuk ka marrë dijeni për vendimin.

Në kuptim të kësaj dispozite, kërkesa për rivendosje në afat duhet të argumentojë se, pavarësisht se subjekti ka treguar të gjithë kujdesin e nevojshëm, depozitimi i ankimit brenda afatit ligjor, nuk ka qenë i mundur për shkaqe që nuk vareshin prej tij. Në rast se këto shkaqe konsiderohen të ligjshme prej gjykatës që shqyrton kërkesën, ajo i mundëson palës të ushtrojë ankim, i cili duhet paraqitur bashkë me kërkesën për rivendosje në afat, duke kundërshtuar kështu vendimin dhe parashtruar shkaqet për të cilat ajo mendon se vendimi nuk është marrë në zbatim të ligjit. Ndërkohë që në pikën 2 të kësaj dispozite, parashikohet se kur gjykimi është zhvilluar në mungesë (*sipas parashikimeve të nenit 351, të këtij Kodi*), i pandehuri mund të kërkojë rivendosjen në afat për të bërë ankim, kur provon se nuk ka marrë dijeni për vendimmarrjen që ka përmbyllur këtë proces.

Përmbajtja e parashikimeve të nenit 420/1 të KPP, në raport me nenin 147 të këtij Kodi, (para ndryshimeve ligjore të vitit 2017), lidhur me të drejtën për rivendosjen në afat të ankimit, përse i përket verifikimit të kushteve të pranueshmërisë së kërkesës së palëve, të pranishme në gjykim, që kanë humbur afatin e paraqitjes së ankimit ndaj vendimit, për shkak të shfaqjes së “rastit fator” apo të prezencës së “forcës madhore”, paraqitet e

njëjtë, ndërkohë që në rastin e verifikimit të kushteve të pranueshmërisë së kërkesës së paraqitur prej të pandehurit të gjykuar në mungesë, paraqitet e ndryshme. Në dispozitën para ndryshimeve ligjore (neni 147 i KPP) në paragrafin e dytë parashikohej “gjykimi në mungesë” si shkak për paraqitjen e kërkesës për rivendosje në afat, ndërsa sipas dispozitës së re, konkretisht, nenit 420/1 të KPP, paragrafi i dytë, parashikohet “*kur gjykimi është zhvilluar sipas parashikimeve të nenit 351 të këtij Kodi*”. Në terma të tjera, kur gjykimi është zhvilluar në kushtet e “mungesës së vullnetshme” të të pandehurit”, e barazuar kjo “mungesë” me “praninë” sipas përcaktimit të paragrafit të tretë të nenit 351 të KPP, këtij të fundit, i garantohet e drejta për të kërkuar rivendosjen në afat të ankimit ndaj vendimit të dhënë, në konkluzion të gjykimit, të zhvilluar në “prani” të tij (pa prezencën fizike), në kushtet kur, gjithsesi, nuk ka disponuar materialisht vendimin objekt i ankimit.

Sakaq, rastet e tjera, të mungesës së mirëfilltë të të pandehurit, për shkak të padijenisë, (përfshirë edhe rastet e arratisjes, shmangies së qëllimshme të të pandehurit, nëpërmjet fshehjes prej pasojave të procedimit penal të regjistruar ndaj tij), të përcaktuara në nenin 352 të KPP, janë përfshirë në strukturën e nenit 450/1, shkronja “e”, në cilësinë e shkaqeve mbështetëse të kërkesës për rishikimin e vendimit të “formës së prerë”, nën statusin e “gjësë së gjykuar”. Risi e nenit 420/1 të KPP është edhe parashikimi në paragrafin e parë, i shoqërimit të kërkesës për rivendosjen në afat të ankimit, së bashku me ankimin, me pasojë mospranimi.

Duke ballafaquar të dy situatat procedurale të sipërcituara, në funksion të përcaktimit të ligjit të zbatueshëm lidhur me kualifikimin e kërkesës objekt gjykimi, konsiderohet se gjen zbatim neni 147/2 i KPP (para ndryshimeve ligjore të vitit 2017), përsa kohë që kërkesa për rivendosje në afat të ankimit është gjykuar nga gjykatat e shkallëve më të ulëta, në kushtet dhe mbi bazën e përcaktimeve të kësaj dispozite. Rezulton se rekursi i paraqitur prej kërkuesit pranë Gjykatës së Lartë është depozituar më datë 09.02.2017, pra përpara ndryshimeve ligjore në KPP, me ligjin nr. 35/2017. [...]

Lidhur me institutin e rivendosjes në afat, Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në vendimin njësesues penal nr. 1, datë 20.01.2011, kanë parashtruar për shqyrtim këto pyetje[...]

Lidhur me çështjen e parë të vendimit njësesues nr. 1, datë 20.01.2011, Kolegjet e Bashkuara, kanë arritur në konkluzionin se, pasi çështja është shqyrtuar në Gjykatën e Apelit apo Kolegjin Penal të Gjykatës së Lartë, në mungesë të të pandehurit, ky i fundit, ose mbrojtësi i tij nuk mund të kërkojë rivendosjen në afat të të drejtës për të ushtruar ankim apo rekurs,

ndaj të njëjtit vendim të Gjykatës së Apelit apo Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, me pretendimin se i pandehuri nuk është vënë në dijeni të vendimit. Në këtë rast, Gjykata e Apelit apo Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, ka shqyrtuar ankimin/rekursin në themel (kontrollin e ekzistencës ose jo të shkaqeve të ankimit/rekursit). Kolegjet e Bashkuara konstatojnë se, edhe pse ankimi apo rekursi i të pandehurit është shqyrtuar në themel, ankimi apo rekursi mund të jetë ushtruar nga mbrojtës i palegjitimuar, sikurse mund të jetë mbrojtësi i caktuar nga familjarët, duke u gjendur në situatën ku i pandehuri i gjykuar në mungesë nuk mund të kërkojë rivendosjen në afat të drejtës për të ushtruar ankim apo rekurs.

Kolegjet e Bashkuara sjellin në vëmendje se kjo problematikë ka gjetur trajtim më të zgjeruar dhe të qartësuar në vendimin njëses nr. 1, datë 10.03.2014 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, ku janë shtruar për zgjidhje çështjet:

- [..]

Për sa më sipër, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se, vendimi njëses nr. 1, datë 20.01.2011, i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, ku në interpretim të çështjes së parë ka konkluduar se [..] ka humbur aktualitetin dhe efikasitetin, në kushtet kur Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në vendimin njëses nr. 1, datë 10.03.2014, kanë konkluduar se “[..]

Në lidhje me çështjen e dytë të vendimit njëses nr. 1, datë 20.01.2011, ku është arritur në përfundimin se [..] Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ky qëndrim është i drejtë dhe nuk bie ndesh me dispozitat procedurale penale.

Sakaq, Kolegjet e Bashkuara duke evidentuar qëndrimin e mbajtur në vendimin njëses nr. 1, datë 10.03.2014, që përlligj të drejtën e pamohueshme të të gjykuarit në mungesë për tu rivendosur në afatin e ankimit (me përjashtim të rasteve të parashtruara në vendim), konstatojnë se në këtë vendim njëses, Kolegjet e Bashkuara nuk janë shprehur lidhur me të drejtën e të pandehurit, që nuk ka ushtruar ankim për shkak të padijenisë (të mospjesëmarrjes në gjykim), për të rivendosur në afat të drejtën e ankimit, ndaj vendimit të gjykimit të tij në mungesë, të prekluduar për shkak të gjykimit të çështjes në apel, mbi bazën e ankimit të bashkëtepandehurit në të njëjtin procedim.

Duke iu rikthyer rastit konkret, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se interpretimi i kryer për çështjen e tretë në vendimin njëses nr. 1, datë 20.01.2011, nëpërmjet të cilit është konkluduar se “[..]

nuk është në harmoni me nenin 43 të Kushtetutës dhe me standardet e GJEDNJ. Referuar jurisprudencës së kësaj gjykate konsiderohet cenim i të drejtës për një proces të rregullt ligjor, pamundësia e personit të

gjykuar në mungesë, për të ankimuar vendimin e dënimit të tij, por edhe për të garantuar të drejtën e personave të sipërcituar, për t'u dëgjuar, në të njëjtat kushte, sikurse i gjykuari i pranishëm në proces, edhe në kushtet e "investimit" të gjykatës që trajton situatën procesuale të të pandehurit, të gjykuar në mungesë, (apo që nuk ka ushtruar ankim) mbi bazën e "shtrirjes/zgjerimit të ankimit të papersonalizuar të paraqitur prej të gjykuarit të pranishëm, pra, në thelb, për të trajtuar këtë situatë edhe për pjesën që u takon bashkëtëpandehurve të tjerë që nuk kanë ushtruar ankim brenda kufijve që referojnë shkaqet (jo personale) të ngritura në ankim" (përcaktimi i nenit 425/1 të KPP).

Kushtetuta, në nenin 43 të saj, [..]

Duke iu referuar jurisprudencës së GJEDNJ, Kolegjet e Bashkuara, vlerësojnë se mjetet procedurale të ofruara nga legjislacioni i brendshëm dhe praktika duhet të tregojnë se ato kanë qenë efektive. E drejta e ankimit nuk është absolute. Kjo e drejtë mund të jetë pjesë e kufizimeve në kuptim të nenit 17 të Kushtetutës dhe në respektim të standardeve që ky nen përcakton. Në funksion të garantimit të së drejtës për tu ankuar ndaj një vendimi gjyqësor penal neni 43 i Kushtetutës vihet në zbatim nga nenet 407-421 të KPP, që disjunojnë të drejtën e ushtrimit të ankimit. Mbi bazën e këtyre dispozitave, është ligji ai që cakton rastet në të cilat vendimet e gjykatës mund të ankimohen, si dhe mjetin e përshtatshëm ankimes, që mund të jetë apeli, rekursi në Gjykatën e Lartë ose kërkesa për rishikim, duke parashikuar aspektet formale dhe afatet procedurale për ushtrimin e këtyre mjeteve ankimese. Në nenin 407 të KPP të titulluar "Rastet dhe mjetet e ankimit" parashikohet shprehimisht [..]

Referuar jurisprudencës kushtetuese, e drejta e ankimit, e sanksionuar në nenin 43 të Kushtetutës, është një e drejtë procedurale që shërben për të mbrojtur një të drejtë substanciale. Kjo e drejtë bazohet në parimin se nuk mund të ekzistojë një e drejtë pa të drejtën e ankimit. Në funksion të ushtrimit efektiv të së drejtës së ankimit ka rëndësi të realizohet si aspekti formal/procedural, ashtu edhe ai substancial. Çdo instancë ankimese që njih sistemi i normave procedurale penale është pjesë e të drejtës së të pandehurit për të pasur akses në gjykatë. Administrimi i mirë i drejtësisë fillon me garancinë që një individ të ketë akses në gjykatë, për t'i siguruar atij të gjitha aspektet e një forme gjyqësore të shqyrtimit të çështjes. Në rast se mohohet një e drejtë e tillë, procesi konsiderohet jo i rregullt, sepse aksesit në gjykatë është para së gjithash një kusht kryesor për të realizuar mbrojtjen e të drejtave të tjera. Shteti i së drejtës nuk mund të konceptohet pa u njohur individëve të drejtën dhe mundësinë për t'iu drejtuar gjykatës.

Rregullat e përgjithshme të ankimit të përcaktuara në nenet 407 e vijues

të KPP, parashikojnë, midis të tjerash, subjektet të cilat mund të ushtrojnë të drejtën e ankimit dhe kufijtë e shqyrtimit të çështjes nga gjykata që e shqyrton atë, duke e trajtuar mjetin “ankim” në kuadrin e një të drejte me karakter individual (pjesë esenciale e të drejtës së mbrojtjes) që sjell pasoja të caktuara vetëm për personin që e ushtron atë. Në rastet kur ka më shumë se një të pandehur, karakteri individual i ankimit vazhdon të ruhet, por për shkak të specifikës së këtij lloji gjykimi - *simultaneus processus* - ligji parashikon një përjashtim nga rregulli i përgjithshëm, kur, në nenin 416 të KPP parashikon se [..]

Në funksion të interpretimit të paragrafit të parë të nenit 416 të KPP, që bën fjalë për zgjerimin e efekteve të ankimit, të paraqitur prej një të pandehuri, edhe për bashkëtepandehurit e tjerë, që nuk kanë ushtruar ankim, Kolegjet e Bashkuara theksojnë se këto “efekte” presupozojnë të drejtën e bashkëtepandehurve që nuk kanë ushtruar ankim për të përfituar nga vendimmarrja e gjykatës me karakter favorizues ndaj të pandehurit që ka ushtruar ankim. Dispozita e mësipërme, që bën fjalë për zgjerimin e efekteve të ankimit të ushtruar nga një i pandehur edhe për të pandehurit e tjerë (në rastet kur nuk ka ankim nga prokurori për këta bashkëtepandehur), të cilët nuk kanë ushtruar ankim, do të ketë efekt dhe do të aplikohet, vetëm në kushtet kur favorizojnë *in - bonam parte* - pozitën e bashkëtepandehurit që nuk ka ushtruar ankim dhe që, eventualisht, nuk është i pranishëm në atë gjykim, por jo kur e dëmtojnë atë.

Gjykata, që investohet për tu prononcuar, mbi bazën e ankimit të të pandehurit, edhe për pjesën e vendimit që i përket bashkëtepandehurve të cilët nuk kanë ushtruar ankim (mbi bazën e përcaktimit të nenit 416/1 të KPP, gjithnjë, kur ky ankim, nuk bazohet vetëm në motive personale, që ka rezultuar i njëjtë edhe pas ndryshimeve me ligjin nr. 35/2017), nuk mund të përdorë prej paraqitjes së këtij ankimi diskrecionin *in malam parte*, pra, në dëm të interesave të personit të gjykuar që nuk ka ushtruar ankim, për më tepër, si në rastin konkret, jo të pranishëm në gjykim. Mbi këtë bazë arsyetimi, vendimmarrja e gjykatës dhe prononcimi i saj edhe për bashkëtepandehurin e gjykuar në mungesë që nuk ka ushtruar ankim, duke i hequr mundësinë për të ushtruar një të drejtë themelore kushtetuese, siç është ajo e ankimit të vendimit, konsiderohet në shkelje të hapur të kësaj të drejte.

Në një interpretim të kombinuar të dispozitave që legjitimojnë gjykatën (e apelit), në një procedim penal me disa të pandehur, për të disponuar mbi ankimin e ushtruar nga i pandehuri edhe mbi bashkëtepandehurit e tjerë që nuk kanë ushtruar ankim (për më tepër kur, këta të fundit rezultojnë të gjykuar në mungesë) dhe konkretisht të nenit 425/1 të KPP,

përpara ndryshimeve me ligjin nr. 35/2017, si dhe të nenit 416/1 të KPP, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se qëllimi i ligjvënësit për të ndërhyrë në këtë “hapësirë të padepërtueshme”, justifikohet vetëm në kushtet e interpretimit të normave të sipërcituara në favor të situatës procesuale të këtyre bashkëtëpandehurve, të ndikimit të këtyre shkaqeve sikurse për të pandehurin që ka ushtruar ankim, në drejtim të lehtësimit të kësaj pozite.

Në terma të tjerë, ndërhyrja e gjykatës për të disponuar edhe lidhur me pjesën e vendimit (në një procedim me disa të pandehur) që i përket bashkëtëpandehurve që nuk kanë ushtruar ankim (në kushtet e zhvillimit të gjykimit pa praninë e tyre, në mungesë), mbi bazën e “shkaqeve, jo personale, të ngritura në ankim” prej të pandehurit që ka ushtruar ankim të pranishëm në gjykim, sipas vlerësimit të Kolegjeve të Bashkuara nuk paragjykon apriori, për asnjë moment, të drejtën e bashkëtëpandehurit (jo ankimues, për shkak të padijenisë) për të paraqitur kërkesën për rivendosje në afat të së drejtës së ankimit, në përputhje me përcaktimet e nenit 147/2 (para ndryshimeve të realizuara me ligjin nr. 35/2017) dhe të nenit 420/1, paragrafi i dytë të KPP.

Duke ju referuar parashikimeve të nenit 425/1 të KPP (përpara ndryshimeve me ligjin nr. 35/2017) sipas të cilit: [...] Kolegjet e Bashkuara konstatojnë se përmbajtja e kësaj dispozite lidhet ngushtësisht me parashikimin e nenit 416/1 të KPP që parashikon shtrirjen apo zgjerimin e “hapësirës” së diskrecionit gjykues të gjykatës së apelit, për të disponuar mbi ankimin e ushtruar nga bashkëipandehuri, edhe për pjesën takuese të bashkëtëpandehurve që nuk kanë ushtruar ankim, *brenda kufijve të shkaqeve të ngritura në ankim*, në rastin kur ankimi i bërë nga bashkëipandehuri nuk bazohet vetëm në motive personale.

[...] Në nenin 1/425 të KPP përpara ndryshimeve ligjore, parashikohej se gjykata e apelit e shqyrtonte çështjen në tërësi dhe nuk kufizohej vetëm në shkaqet e paraqitura në ankim (me përjashtim të rastit kur ajo shqyrtonte edhe pjesën që u takon bashkëtëpandehurve që nuk kanë ushtruar ankim “brenda kufijve që referojnë shkaqet e ngritura në ankim”), ndërsa dispozita aktuale (neni 425/1 i KPP) parashikon se kufijtë e shqyrtimit të gjykatës së apelit janë vetëm mbi bazën e shkaqeve të ngritura në ankim, me përjashtim të rasteve kur konstaton çështje ligji, të cilat shqyrtohen kryesisht. Sipas nenit 425/1 (të ndryshuar), shqyrtimi në gjykatën e apelit kufizohet brenda shkaqeve të paraqitura në ankim, të cilat do të shqyrtohen edhe për bashkëtëpandehurit që nuk kanë ushtruar ankim, kur shkaqet e ngritura në ankim nuk bazohen në motive personale.

Kolegjet e Bashkuara vërejnë se, edhe pas ndryshimeve ligjore të vitit 2017, me përjashtim të kufijve të shqyrtimit të çështjes në apel, situata

mbetet e njëjtë lidhur me bashkëtëpandehurit që nuk kanë ushtruar ankim. Sipas dispozitës së pandryshuar, gjykata e apelit shqyrton edhe pjesën që u takon bashkëtëpandehurve që nuk kanë ushtruar ankim, brenda shkaqeve të ngritura në ankim nga bashkëtëpandehurit e tjerë. Po kështu, edhe në dispozitën aktuale (neni 425/1), gjykata e apelit shqyrton edhe pjesën që u takon bashkëtëpandehurve që nuk kanë ushtruar ankim brenda shkaqeve të paraqitura në ankim. Për rrjedhojë, shqyrtimi i çështjes në apel për pjesën që u takon bashkëtëpandehurve që nuk kanë ushtruar ankim bëhet brenda shkaqeve të ankimit të bashkëtëpandehurit që ka ushtruar ankim, ndaj sentenca e tretë e vendimit njëses nr. 1, datë 20.01.2011 mohon të drejtën e bashkëtëpandehurve (të gjykuar në mungesë) që nuk kanë ushtruar ankim, për të kërkuar rivendosje në afat të së drejtës së ankimit, në rastet kur parashtrohen shkaqe të ndryshme nga ato të marra në shqyrtim nga gjykata e apelit, e inicuar nga ankimi i bashkëtëpandehurve të tjerë.

Mbi këtë bazë arsyetimi, sentenca e tretë e vendimit njëses nr. 1, datë 20.01.2011, që ndalon paraqitjen e kërkesës për rivendosje në afat të të drejtës së ankimit nga i pandehuri, që nuk ka ushtruar ankim, kur konstatohet se çështja është gjykuar vetëm mbi bazën e ankimit të bashkëtëpandehurit (të pranishëm në gjykim) dhe kur shkaqet e ankimit nuk rezultojnë të karakterit personal, konsiderohet e paarsyeshme, qartësisht e paimponuar prej përmbajtjes së dispozitave (neneve 416/1 dhe 425/1 të KPP).

Sakaq, Kolegjet e Bashkuara gjejnë me vend të evidentojnë në mbështetje të konkluzionit të formësuar me këtë rast, edhe evolimin e tyre gradual (në raport me vendimin njëses nr. 1, datë 20.01.2011), në qëndrimin e mbajtur në vendimin njëses, nr. 1, datë 10.03.2014, kur, në paragrafin nr. 65, të këtij vendimi, [..]

Për sa më sipër, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se paragrafi i parë i nenit 416 të KPP, ku parashikohet se [..] nuk mund të shërbejë *“in peius”*, për të mohuar të drejtën e bashkëtëpandehurit (të gjykuar në mungesë) që nuk ka ushtruar ankim, për t’u rivendosur në afat të së drejtës së ankimit, kur pretendon shkaqe të ndryshme nga ato të marra në shqyrtim nga gjykata nëpërmjet ankimit të bashkëtëpandehurve të tjerë (për shkaqe jo personale të këtyre të fundit), duke iu njohur në këtë mënyrë e drejta për të qenë prezent në gjykim dhe për tu dëgjuar, në të njëjtat kushte, sikurse i gjykuari i pranishëm në proces.

E drejta e palëve për të qenë të pranishme dhe për t’u mbrojtur në procesin gjyqësor, janë aspekte të rëndësishme të procesit të rregullt ligjor, në përputhje me nenin 42 të Kushtetutës dhe nenin 6 të KEDNJ. E

[..] (*shih vendimin nr. 109, datë 28.05.2002 i Gjykatës Kushtetuese*).

Gjithashtu, jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese ka theksuar [..] (*shih vendimin nr. 12, datë 06.06.2005 të Gjykatës Kushtetuese*).

[..]

Duke u bazuar në këto parime, edhe GJEDNJ ka përcaktuar kritere të qarta dhe të plota për drejtësinë kushtetuese lidhur me gjykimin në mungesë. [..]

Pra, referuar praktikës së GJEDNJ edhe pse gjykimet e zhvilluara pa praninë e të pandehurit nuk janë në vetvete në mospërputhje me nenin 6 të KEDNJ, padyshim do të konsiderohej një mohim i drejtësisë nëse një person i gjykuar në mungesë nuk do ishte në gjendje të kërkonte nga gjykata një rivlerësim të themelit të akuzave, në rastet kur nuk provohet se ai ka hequr dorë nga e drejta për të marrë pjesë në gjykim dhe për t'u mbrojtur.

Kolegjet e Bashkuara, në garantimin e të drejtës themelore për një proces të rregull ligjor vlerësojnë të theksojnë dhe Rezolutën (75) 11 “Për kriteret e gjyimit në mungesë të të akuzuarit” të Komitetit të Ministrave të Këshillit të Europës, në të cilën rekomandohen standardet minimale për shtetet anëtarë mbi njoftimin e të gjykuarit dhe zhvillimin e procesin në mungesë të tij, [..] Referuar praktikës kushtetuese, por edhe asaj të GJEDNJ, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se vendimi njësuës nr. 1, datë 20.01.2011 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në interpretimin që i ka bërë çështjes së tretë, ku ka konkluduar se “*Në çështjet penale me disa të pandehur gjykata nuk duhet të pranojë kërkesën për rivendosje në afat të së drejtës së ankimit të paraqitur nga i pandehuri, i cili nuk ka ushtruar ankim, kur konstatohet se çështja është gjykuar mbi bazën e ankimit të një bashkëtëpandehuri*”, nuk përputhet me standardet kushtetuese dhe konventore dhe as me parashikimet e vetë KPP.

Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se, i gjykuari në mungesë, kur provohet se nuk ka marrë dijeni për vendimin e dënimit, ka të drejtën të kërkojë rivendosjen në afat të ankimit, pavarësisht se çështja është gjykuar në gjykatat më të larta mbi bazën e ankimit të një bashkëtëpandehuri (të pranishëm). Gjykata që shqyrton kërkesën për rivendosje në afat pasi ka verifikuar më parë kushtet formale të parashikuara në nenin 420/1 të KPP, duhet të vlerësojë formalisht “*prima facie*” nëse shkaqet e ankimit të të gjykuarit në mungesë janë të njëjta me shkaqet jo personale të shqyrtuara më parë nga gjykatat më të larta mbi ankimin e bashkëtëpandehurit tjetër. Gjykata duhet të pranojë kërkesën për rivendosje në afat të së drejtës së ankimit, të paraqitur nga i gjykuari në mungesë, i cili nuk ka ushtruar ankim, nëse ai parashtron shkaqe të tjera, të ndryshme nga ato, për të cilat është shprehur më parë gjykata më e lartë në vendimin e marrë mbi

bazën e ankimit të bashkëtëpandehurit për shkaqe jo personale të këtij të fundit.

Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ndërmjet dy parimeve të rëndësishme, ai i sigurisë juridike dhe procesi i rregullt ligjor, në rastin konkret, ky i fundit do të prevalojë. Ky qëndrim është mbajtur edhe nga Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në vendimin njësues nr. 1, datë 10.03.2014, ku në paragrafin nr. 62, ndër të tjera, kanë arsyetuar se “[..] Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se shmangia nga parimi i sigurisë juridike nëpërmjet mundësisë së rihapjes së çështjes penale, ka si qëllim ndreqjen e gabimit gjyqësor në dhënien e drejtësisë. Në çështjen *Xherra kundër Shqipërisë*, GJEDNJ shprehet se [..]

Për sa më sipër, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se interpretimi i kryer për çështjen e tretë në vendimin njësues nr. 1, datë 20.01.2011 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, është në kundërshtim me parimet ligjore, me jurispruencën e konsoliduar të Gjykatës Kushtetuese dhe të GJEDNJ. [..]

Përsa i përket zgjidhjes së çështjes objekt gjykimi, Kolegjet e Bashkuara [..] konstatojnë se, gjykatat e shkallëve më të ulëta kanë rrëzuar kërkesën e kërkuarit A.M, me objekt rivendosjen në afat të ankimit kundër vendimit nr. 51, datë 11.12.1999, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, bazuar në interpretimin e kryer nga Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në çështjen e tretë të vendimit njësues nr. 1, datë 20.01.2011, [..]

Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se, vendimet njësuese dhe ndryshuese të Kolegjeve të Gjykatës së Lartë dhe të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë hyjnë në fuqi në momentin e shpalljes së tyre dhe kanë fuqi nga ai moment e në vijim. [..]

Vendimi njësues, por dhe vendimi që ndryshon praktikën gjyqësore të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë janë vendime me fuqi “*erga omnes*” dhe kanë pothuajse të njëjtat karakteristika me vendimet e Gjykatës Kushtetuese apo aktet normative. Nëse Kolegjet e Bashkuara ndryshojnë praktikën gjyqësore, ky ndryshim nuk duhet të cenojë parimin e sigurisë juridike, në kuptim edhe të zbatimit të drejtpërdrejtë të nenit 7 të KEDNJ apo nenit 29 të Kushtetutës, ku sigurohet ndalesa kategorike e përkeqësimit të pozitës së të pandehurit. Edhe në rastin e veprimit në kohë të fuqisë së vendimit njësues ose ndryshues të praktikës gjyqësore zbatohet parimi i veprimit në kohë të ligjit penal. Nuk ka një normë ligjore, qoftë në ligjet procedurale apo penale që të rregullojë veprimin në kohë të vendimeve njësuese, zhvilluese dhe ndryshuese të praktikës gjyqësore. Në sferën penale edhe procedurale penale një vendim që përkeqëson pozitën e të pandehurit

apo personit nën hetim nuk mund të ketë fuqi prapavepruese.

Përpos rregullit të përgjithshëm të sipërcituar, në rastin objekt gjykimi, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se duhet të mbahet në konsideratë pika 3 e nenit 29 të Kushtetutës, që parashikon se ligji penal favorizues ka fuqi prapavepruese. [...]

Gjykata Kushtetuese është shprehur se e [...] (*shih vendimin nr. 12, datë 15.02.2017, të Gjykatës Kushtetuese*).

Në vendimin nr. 35, datë 20.12.2005, Gjykata Kushtetuese shprehet se [...] Nisur sa më sipër, bazuar në parimin e zbatimit të ligjit penal favorizues, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ndryshimi i praktikës njësuese të sipërcituar, e cila ka shërbyer si argument nga gjykatat e faktit në mbështetje të rrëzimit të kërkesës së kërkuarit A.M për rivendosjen në afat të ankimit, do të ketë fuqi prapavepruese për zgjidhjen e çështjes objekt gjykimi. Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se praktika njësuese, e cila ka shërbyer në funksion të zgjidhjes së kërkesës së kërkuarit për rivendosjen në afat të të drejtës së ankimit, ndaj vendimit të gjyqimit në themel të akuzës, pas ndryshimit me këtë vendim, i jep mundësinë gjykatës për të shqyrtuar kërkesën e tij, me objekt rivendosjen në afat të të drejtës së ankimit, [...]

Për sa më sipër, Kolegjet e Bashkuara, vlerësojnë se, vendimi [...] i Gjykatës së Apelit Gjyrokastër (që ka vendosur lënien në fuqi të vendimit [...] të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Sarandë, që ka rrëzuar kërkesën e kërkuarit A.M për rivendosjen në afat të të drejtës së ankimit) duhet të prishet dhe çështja të dërgohet për rishqyrtim në këtë gjykatë, me tjetër trup gjyqësor. Në rishqyrtim, Gjykata e Apelit Gjyrokastër, duke mbajtur në konsideratë qëndrimin e Kolegjeve të Bashkuara në këtë vendim ndryshues të praktikës gjyqësore, duhet të marrë në shqyrtim kërkesën e kërkuarit, [...] duke verifikuar nëse shkaqet e ankimit të kërkuarit/të gjykuarit në mungesë, janë të njëjta me shkaqet jo personale të shqyrtuara më parë nga gjykatat më të larta mbi ankimin e bashkëtpandehurit tjetër Dh.T.

IV. Gjykimi i shkurtuar

Vepra penale parashikon dënim burgim i përjetshëm: Vendim Njësues 00-2024-2161(167), datë 04/07/2024

1. Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2, i Kodit të Procedurës Penale, zbatohet edhe për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm.

2. Kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me

burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë, nuk zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar.

3. Nëse gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm, i japin faktit një cilësim tjetër juridik për një vepër penale që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, duhet të zbatojnë nenin 406/1 të Kodit të Procedurës Penale në lidhje me masën e dënimit edhe nëse akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e ka dërguar në gjyq për këtë akuzë. Ky përfundim zbatohet, me kusht që të plotësohen elementet e mëposhtme:

a. Të jetë paraqitur kërkesë për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri në përputhje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të Kodit të Procedurës Penale, e shoqëruar me kërkimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit, për një vepër penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

b. Të çmohet që çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të Kodit të Procedurës Penale.

Fjalë kyçe: I mitur, vrasje në rrethana të tjera cilësuese, vrasje me dashje, burgim i përjetshëm, vepër e mbetur në tentativë, gjykim i shkurtuar, gjyqtar i seancës paraprake, gjendje që janë aktet.

Rrethanat e çështjes:

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë Shkodër në datë 11.11.2017 ka regjistruar procedimin penal të regjistruar për veprat penale të parashikuara në nenet 76 dhe 279 të Kodit Penal (në vijim KP). Më datë 08.02.2018, ka paraqitur kërkesën për dërgimin e kësaj çështje në gjyq, duke akuzuar të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi për kryerjen e veprës penale “Vrasja me dashje” parashikuar nga neni 76 i KP. Më datë 06.03.2018, prokuroria ka marrë vendim për ndryshimin e akuzës për veprën penale “Vrasja me dashje” parashikuar nga neni 76 i KP për të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, duke i komunikuar akuzën për veprën penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79/a i KP (për shkak se ka rezultuar që viktimi është i mitur).

Në seancë paraprake në datë 13.03.2018, mbrojtësi i zgjedhur dhe i mituri në konflikt me ligjin (i pranishëm), kanë parashtruar kërkimin për të vijuar gjykimin sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar, pasi sipas tyre gjykata mund të japë një vendim të drejtë me këto prova. Mbrojtësi dhe i mituri në konflikt me ligjin nuk kanë paraqitur kërkesë për pavlefshmërinë e akteve të hetimeve paraprake, papërdorshmërinë e provave, nevojën për

marrjen e provave të tjera. Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër (gjyqtari i seancës paraprake) me vendimin nr. 437 (1175), datë 13.03.2018 ka vendosur dërgimin e çështjes në gjyq për të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, i akuzuar për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79/a i KP.

Para gjykatës së shqyrtimit të çështjes në themel, në seancën gjyqësore të datës 27.06.2018 mbrojtësi i zgjedhur nga i mituri në konflikt me ligjin ka deklaruar se i qëndron kërkesës për gjykim të shkurtuar të paraqitur në seancë paraprake. Gjykata e shkallës së parë (gjykata e shqyrtimit të çështjes në themel) bazuar në parashikimet e nenit 403 pika 2 i Kodit të Procedurës Penale (në vijim KPP), ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, që parashikon “*Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale, për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm*”, ka vendosur të rrëzojë kërkesën e të miturit Roland Matranxhi në konflikt me ligjin, për gjykim të shkurtuar, duke vijuar gjykimin e kësaj çështje penale me gjykim të zakonshëm. Gjykata ka arsyetuar se në kushtet kur vepra penale për të cilën akuzohet i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, sipas nenit 79, shkronja “a” i KP parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe përbën një kriter ndalues për pranimin e gjykimit të shkurtuar, në përputhje me parashikimet e nenit 403, pika 2 e KPP, kërkesa për gjykim të shkurtuar duhet të rrëzohet.

Gjykatat në përfundim të shqyrtimit gjyqësor, të zhvilluar sipas rregullave të gjykimit të zakonshëm kanë pranuar të vërtetuar faktin se, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi në datë 10.11.2017, rreth orës 18.00 ka goditur me thikë për motive të dobëta shtetasin e mitur Alkis Metallari, i cili më pas ka ndërruar jetë në Spitalin Rajonal Kukës. Shkak për ngjarjen është bërë fakti se sipas viktimës dhe shtetasit Ismen Matmuja, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi kishte ngacmuar motrën e Ismenit, shtetasen Zime Matmuja. Ditën që ka ndodhur ngjarja, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi është takuar dhe ka shkëmbyer fjalë me shtetasin Ismen Matmuja, lidhur me faktin se i mituri në konflikt me ligjin kishte ngacmuar motrën e shtetasit Ismen Matmuja, shtetasen Zime Matmuja. Takimin në këtë vend palët e kanë lënë pas një komunikimi të mëparshëm mes të miturit në konflikt me ligjin dhe viktimës, bashkë me të cilin ka qenë në vendngjarje dhe shtetasi Ismen Matmuja. Ditën e ngjarjes, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi me thikë me vete, pasi është njoftuar në *Instagram* nga shtetasi Alkis Metallari, i cili i ka lënë takim me qëllim për të sqaruar disa keqkuptime

midis tyre. Pasi janë takuar, të tre janë spostuar në një pozicion që nuk dukeshin nga persona të tjerë, ku janë konfliktuar me njëri-tjetrin, kohë gjatë së cilës, pasi i mituri në konflikt me ligjin është goditur nga viktima Alkis Metallari me grusht, e ka goditur me mjetin thikë, të cilën e kishte marrë me vete, duke i shkaktuar vdekjen.

Gjykata e Rrethit Gjqësor Shkodër me vendimin nr. 151 (360), datë 28.01.2019, ka vendosur: “*Deklarimin fajtor të pandehurit Roland Sami Matranxhi, akuzuar për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” e Kodit Penal dhe dënimin e tij me 10 (dhjetë) vite burgim. Vuajtja e dënimit fillon nga data e arrestimit në flagrancë, datë 10.11.2017 dhe të vuhet në një burg të sigurisë së zakonshme. (...)*”

Gjykata e shkallës së parë, ndër të tjera, ka arsyetuar se, ... nga ana e mbrojtëses së të miturit në konflikt me ligjin⁴⁵ u pretendua se duhet ndryshuar cilësimi ligjor i veprës penale, sipas nenit 83 të KP “Vrasja e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme”. Nga provat e administruara gjatë gjykimit, edhe pse rezultoi që viktima, ka goditur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, nuk provohet fakti se i mituri në konflikt me ligjin ka vepruar në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme. Këtë fakt e deklaroi vetëm i mituri në konflikt me ligjin dhe nuk mbështetet me asnjë provë tjetër të administruar gjatë gjykimit. I vetmi fakt që rezultoi gjatë gjykimit, është fakti se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi është goditur me grusht nga viktima Alkis Metallari, fakt i deklaruar nga i mituri në konflikt me ligjin, por edhe nga deklaratimet e shtetasit Ismen Matmuja, deklarime të dhëna përpara oficerit të policisë gjyqësore ditën e ngjarjes, datë 10.11.2017. Gjithashtu, nga këqyrja e të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi rezultoi se te ai është konstatuar një dëmtim në pjesën e fytyrës, enjtje në mollëzën e syrit të djathtë, ndërsa në pjesë të tjera të trupit nuk janë konstatuar dëmtime. Nuk rezulton i provuar fakti, që i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi **të ketë goditur shtetasin** Alkis Metallari, gjatë kohës që ky i fundit ka qenë duke e sulmuar apo pas përfundimit të tij. Gjithashtu nuk rezultoi që viktima ditën e ngjarjes, të ketë patur ndonjë mjet me vete, i cili të përbënte rrezik për jetën apo shëndetin e të miturit në konflikt me ligjin. Nga ana tjetër nuk rezultoi që shtetasi Ismen Matmuja,

⁴⁵ Termi i përdorur nga gjykata “i pandehur” është zëvendësuar me termin e parashikuar për këtë subjekt në Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur “i mitur në konflikt me ligjin”.

i cili ka qenë në vendin e ngjarjes, të ketë patur ndonjë mjet, nëpërmjet të cilit të ketë goditur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, sikurse deklarohet prej tij. Fakti që ky shtetas ka patur një shkop me vete deklarohet vetëm nga shtetasi Armand Shehu, shok i të miturit në konflikt me ligjin, i cili nuk ka qenë i pranishëm në vendin ku ka ndodhur ngjarja, por deklaroi se ka parë një djalë me një shkop duke ndjekur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi. I mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, që në momentin që është njoftuar për t'u takuar nga viktimja nëpërmjet rrjetit social *Instagram*, ka pranuar takimin, duke marrë edhe mjetin prerës thikë me vete, pavarësisht se ky mjet sipas aktit të ekspertimit teknik, nuk i ka plotësuar kriteret për t'u konsideruar armë e ftohtë. Nëpërmjet këtij mjete ka goditur viktimën Alkis Metallari, i cili si pasojë ka ndërruar jetë në Spitalin Rajonal Kukës.

Në aktin e ekspertimit mjekoligjor nr. 560, datë 10.11.2017 është pasqyruar konkluzioni si vijon: “1. Te kufoma e shtetasit Alkis Metallari u konstatua një plagë prerëse me karakteristikat dhe lokalizimet e lartpërmendura, shoqëruar me dëmtim të murit të përparmë të gjoksit nga ana e majtë, rrupturë të mushkërisë së majtë. 2. Këto dëmtime janë shkaktuar me mjet të fortë me teh dhe majë të mprehtë siç mund të jetë edhe thika. 3. Shkaku i vdekjes së shtetasit Alkis Metallari ka qenë shoku i rëndë traumatik hemorragjik”. Është administruar edhe certifikata e vdekjes së shtetasit Alkis Metallari, lëshuar nga zyra e gjendjes civile Kukës, datë 22.02.2018, nga e cila ka rezultuar se viktimja ka qenë i mitur, i datëlindjes 11.05.2001, 16 (gjashtëmbëdhjetë) vjeç, në kohën e kryerjes së veprës penale. Për këtë arsye në seancën paraprake, prokurori me vendimin “Për ndryshimin e akuzës”, ka ndryshuar akuzën në ngarkim të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, nga “Vrasja me dashje”, sipas nenit 76 të KP, në “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, e parashikuar nga neni 79, shkronja “a” e KP.

I mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi ka konsumuar nga ana objektive figurën e veprës penale “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79 shkronja “a” i KP. Kjo për arsye se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, pasi është konfliktuar me viktimën ka nxjerrë mjetin thikë, të cilën e kishte marrë me vete, me të cilën e ka goditur, si pasojë e të cilës ka gjetur vdekjen. Pavarësisht faktit se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi pretendoi se nuk ka patur dijeni nga ana subjektive se viktimja ka qenë e mitur, nën moshën 18 (tetëmbëdhjetë) vjeç, fakti që objektivisht viktimja është e mitur, passjell përgjegjësi penale sipas nenit 79, shkronja “a” e KP. Neni 79 i KP ka marrë në mbrojtje të posaçme një kategori të veçantë subjektësh, duke përfshirë edhe të miturit,

duke përcaktuar se kur vrasja drejtohet ndaj këtyre personave, pikërisht për shkak të këtyre cilësive, parashikohen edhe marzhe më të larta dënimi në minimum deri në burgim të përjetshëm. Pra ligjvënësi këtë dispozitë e lidh në mënyrë të veçantë me cilësitë e viktimës së veprës penale, pavarësisht cilësive të veçanta që mund të gëzojë subjekti aktiv që kryen veprën penale, sikurse në rastin konkret, ku rezultoi se edhe i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë i mitur, nën moshën 18 (tetëmbëdhjetë) vjeç.

Vepra penale “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” është një vepër penale materiale, që do të thotë se konsiderohet e konsumuar plotësisht, kur vjen pasoja e vrasjes. Në rastin konkret ka ardhur pasoja e kërkuar nga shkronja “a” e nenit 79 të KP, vdekja e shtetasit Alkis Metallari, i mitur. Figura e veprës penale të “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79 i KP shkronja “a” kërkon si formë faji dashjen e drejtpërdrejtë, duke u përjashtuar dashja indirekte. Në lidhje me subjektin e veprës penale, në rastin konkret plotësohet ky element, duke pasur parasysh nenin 12 të KP. Në rastin konkret, i mituri në konflikt me ligjin në kohën e kryerjes së veprës penale ka qenë mbi 14 vjeç, dhe rrjedhimisht në vështrim të nenit 12/1 të KP, në drejtim të moshës i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, ka qenë madhor e i përgjegjshëm penalisht në datën e kryerjes së veprës penale, objekt gjykimi dhe si tillë ai ka patur moshën për përgjegjësi penale. Sa më sipër u arsyetua, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi duhet deklaruar fajtor për veprën penale të “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79 shkronja “a” i KP.

Kundër vendimit nr. 151 (360), datë 28.01.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër, **ka paraqitur ankim i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi**, duke kërkuar: *“Ndryshimin e vendimit nr. 151 (360) datë 28.01.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër, duke vendosur deklarinimin fajtor të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, për veprën penale të “Vrasje e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme”, parashikuar nga neni 83 i Kodit Penal dhe dënimin e tij në minimumin e parashikuar.”*

Gjykata e Apelit Shkodër, me vendimin nr. 188, datë 09.05.2019, ka vendosur: *“Lëniën në fuqi të vendimit nr. 151 (360) datë 28.01.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër. Kundër vendimit lejohet rekurs në Gjykatën e Lartë.”*

Gjykata e apelit ka arsyetuar se, vendimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër është i bazuar në ligjin material penal dhe atë procedural penal si dhe në prova, ndaj si i tillë ai duhet të lihet në fuqi. Mbi pretendimet

për shkelje procedurale të procesit, mbrojtësi i të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi gjatë gjykimit në apel përveç pretendimeve të ngritura në ankim lidhur me kualifikimin ligjor dhe masën e dënimit, ka pretenduar dhe pavlefshmërinë e vendimit për shkak të shkeljeve procedurale të realizuara gjatë hetimit dhe gjykimit në shkallë të parë që kanë të bëjnë përkatësisht me: mospranimin e gjykimit të shkurtuar, cilësimin e gabuar të veprës, mosmarrjen parasysh të faktit që i pandehuri është i mitur, si dhe shkelje procedurale që kanë të bëjnë me pyetjen e të miturit gjatë hetimeve paraprake pa praninë e prindit apo të të afërmëve dhe konkretisht të Roland Matranxhi dhe Armand Shehut.

Gjykata e apelit pasi i mori në shqyrtim këto kërkesa i konsideron ato si të pabazuara si në ligj dhe në prova, të cilat nuk përbëjnë elemente të pavlefshmërisë absolute të vendimit që mund të pasjellin në kuptim të nenit 128/a dhe 428/ç të KPP prishjen e vendimit dhe kthimin e tij për rigjykim në gjykatën e shkallës së parë. Në analizë dhe të nenit 128/a të KPP asnjë nga shkaqet e ngritura nga avokati nuk përbëjnë element të pavlefshmërisë absolute të vendimit gjyqësor të cilat do të detyronin gjykatën të prishte vendimin dhe të kthente çështjen për rigjykim. Kështu, nuk ka asnjë shkak të lidhur me formimin e trupit gjykues, pjesëmarrjen e prokurorit, njoftimin e të pandehurit i cili ka qenë i rregullt, apo me të drejtën e tij për mbrojtje e cila është respektuar gjatë gjithë gjykimit nëpërmjet mbrojtësve të zgjedhur prej të miturit në konflikt me ligjin, të cilët kanë marrë pjesë gjatë gjithë gjykimit dhe ju janë garantuar të gjitha të drejtat procedurale për realizimin e një mbrojtje efektive.

Lidhur me gjykimin e shkurtuar, gjykata e apelit konstaton se mospranimi i saj nga gjykata e shkallës së parë është i ligjshëm dhe i drejtë, dhe i argumentuar në mënyrë të plotë nga kjo gjykatë. Është pikërisht neni 403, pika 2 e KPP, pas ndryshimeve të viti 2017, i cili nuk e lejon gjykimin e shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet një dënim me burgim të përjetshëm. Për sa kohë neni 79, shkronja “a” e KP (...) me të drejtë gjykata e shkallës së parë ka vendosur të rrëzojë kërkesën për gjykim të shkurtuar, pasi nuk mund të dalë tej apo në kundërshtim me parashikimet e ligjit procedural penal.

Lidhur me pretendimet e avokatit për pavlefshmërinë e deklarimeve të dy të miturve të dhëna para policisë gjyqësore pa prezencën e prindit, lidhur me shtetasit Roland Matranxhi dhe Armand Shehu, gjykata e apelit verifikoi dy procesverbalet e deklarimeve të tyre të datave 10.11.2017 për

personin nën hetim Roland Matranxhi dhe për personin që ka dijeni për veprën penale Armand Shehu. Nga analiza e tyre konstatohet se shtetasi Roland Matranxhi është pyetur në përputhje me parashikimet ligjore në prezencë të avokates dhe psikologes së tij, ndërsa personi nën hetim Armand Shehu është pyetur pa prezencën e psikologut. Lidhur me deklaratimet e dëshmitarit Armand Shehu të bëra gjatë hetimeve paraprahe, konstaton se vërtet policia gjyqësore në shkelje të nenit 18 të KPP ka realizuar pyetjen e tij pa prezencën e psikologut, por kjo shkelje së pari nuk përbën një nga rastet e pavlefshmërisë absolute të akteve (aq më tepër që nuk është i mitur në konflikt me ligjin apo viktimë dhe se për dy ditë nga pyetja mbushte moshën 18 vjeç), por si një rast i pavlefshmërisë relative të akteve nuk është ngritur dhe pretenduar nga avokatët e zgjedhur të të pandehurit në momentet e duhura procedurale dhe konkretisht në seancë paraprahe apo në seancë gjyqësore para së të fillojë shqyrtimi gjyqësor, sanksionuar kjo në nenin 129, pika 3 të KPP. Këto pretendime nuk janë ngritur nga mbrojtësit e të miturit në konflikt me ligjin dhe si të tilla nuk mund të merren në shqyrtim gjatë gjykimit në apel të çështjes së themelit në ngarkim të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi.

Në lidhje me themelin e çështjes, deklarinin fajtor të të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi në gjykimin e zhvilluar në Gjykatën e Rrethit Gjyqësor Shkodër, është provuar plotësisht se i mituri në konflikt me ligjin ka konsumuar elementet e veprave penale për të cilën është akuzuar, atë të “Vrasjes në rrethana cilësuese” parashikuar nga neni 79 shkronja “a” të KP. Mbi ankimin e të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi lidhur me cilësimin ligjor të veprës penale; Nga provat e nënshtruara shqyrtimit gjyqësor provohet se ditën e ngjarjes, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi me thikë me vete, pasi është njoftuar në *Instagram* nga shtetasi Alkis Metallari, i cili i ka lënë takim me qëllim për të sqaruar disa keqkuptime midis tyre. Pasi janë takuar të tre janë spostuar në një pozicion që nuk dukeshin nga persona të tjerë, ku janë konfliktuar me njëri-tjetrin, kohë gjatë së cilës, pasi i mituri në konflikt me ligjin është goditur nga viktimja Alkis Metallari me grusht, e ka goditur me mjetin thikë, të cilën e kishte marrë me vete, duke i shkaktuar vdekjen. Sa më sipër krijon bindjen se i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi nuk ka qenë në kushtet e mbrojtjes së nevojshme dhe as në kapërcim të saj, ai ka shkuar për t’u konfliktuar me viktimën dhe shtetasin Alkis Metallari duke marrë dhe thikë me vete, duke mos qenë në këto kushte nën një sulm të vërtetë, të padrejtë dhe të çastit nga viktimja dhe kushëriri i tij, por në një grindje dhe gjuajtje reciproke ka shkaktuar vdekjen e viktimës.

Pretendimet e tij se është gjetur nën një sulm të çastit dhe të padrejtë ndaj tij si dhe të rrezikshëm për jetën nuk qëndrojnë, pasi rrjedha e gjithë ngjarjes tregon se ai ka paramenduar sulmin, është përgatitur për të duke marrë thikën me vete, nuk provohet ekzistenca e shkopit dhe gjuajtjeve me të, si dhe shkalla e dëmtimeve në trupin e tij nuk i mbështet pretendimet e tij në asnjë moment. Kështu nga akti i ekspertimit mjekoligjor rezulton se ai ka dëmtim në pjesën e fytyrës, enjtje në mollëzën e syrit të djathtë, ndërsa në pjesë të tjera të trupit nuk janë konstatuar dëmtime, dhe në asnjë moment ndonjë dëmtim tjetër të shkaktuar nga ndonjë shkop apo mjet tjetër i fortë i pretenduar prej tij. Me të drejtë gjykata e shkallës së parë ka arsyetuar se nuk rezulton e provuar fakti që viktimat ditën e ngjarjes, të ketë patur ndonjë mjet me vete, i cili të përbënte rrezik për jetën apo shëndetin e të miturit në konflikt me ligjin, dhe nuk rezultoi që shtetasi Ismen Matmuja, i cili ka qenë në vendin e ngjarjes, të ketë patur ndonjë mjet, nëpërmjet të cilit të ketë goditur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, sikurse deklarohet prej tij. Fakti që ky shtetas ka patur një shkop me vete deklarohet vetëm nga shtetasi Armand Shehu, shok i të miturit në konflikt me ligjin, i cili nuk ka qenë i pranishëm në vendin ku ka ndodhur ngjarja, por deklaroi se ka parë një djalë me një shkop duke ndjekur të miturin në konflikt me ligjin Roland Matranxhi.

Sa më lart, nga shqyrtimi gjyqësor i akteve të ndodhura në fashikullin gjyqësor rezulton se, i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi ka konsumuar plotësisht elementet e veprës penale të “Vrasjes në rrethana cilësuese”, të shtetasit Alkil Metallari, të parashikuara respektivisht nga neni 79 shkronja “a” të KP dhe me të drejtë është deklaruar fajtor dhe dënuar nga gjykata e shkallës së parë. Lidhur me masën e dënimit, ajo është e drejtë duke ju referuar nenit 47 të KP, rrethanave lehtësuese dhe rënduese në ngarkim të tij si dhe Kodit të Drejtësisë Penale për të Miturit. Gjithashtu pavarësisht nga fakti se kjo masë dënimi është në minimumin e parashikuar nga dispozita, në kushtet e mungesës së një ankimi nga organi i akuzës, nuk mund të rëndojë në këtë gjykim pozitën e të miturit në konflikt me ligjin Roland Matranxhi.

Kundër vendimit nr. 188, datë 09.05.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, **ka paraqitur rekurs, më datë 10.06.2019 i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi**, me të cilin ka kërkuar: *“Prishjen e vendimit nr. 188, datë 09.05.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, duke vendosur kthimin e çështjes për rishqyrtim.”* Në rekurs, ndër të tjera në lidhje me disponimin për refuzimin e gjykimit të shkurtuar dhe faktin penal të atribuuar, mbrojtja e të miturit në konflikt me ligjin ka parashtruar këto shkaqe:

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër i kishte të gjitha kushtet për të

pranuar kërkesën për gjykim të shkurtuar duke parë këtu faktin që nuk kishte asnjë provë të re.

- Gjykatat e kanë rrëzuar këtë kërkesë për gjykim të shkurtuar, kur aktet ishin të plota dhe çështja mund të zgjidhej në gjendjen e ish-in aktet, pasi si në deklaratimet e dëshmitarëve dhe në aktet e dosjes provohet fare mire që nuk kemi të bëjmë me veprën penale për të cilën është dënuesi kërkuar.

- Konstatimi i gjykatave se vepra penale nuk lejon natyrën e gjykimit të shkurtuar, jo vetëm ishte i gabuar dhe në shkelje të dispozitave procedurale. Gjykatat kanë gabuar duke rrëzuar këtë kërkesë, ndaj është bërë pjesë e recursit edhe mospranimi i kësaj kërkesë, pasi janë shkelur të drejtat e kërkuar.

- Analiza në vendimin e Gjykatës së Shkallës së Parë Shkodër dhe gjykatën e apelit për rrëzimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar mungon totalisht, siç dhe nuk faktohen arsyet e mosprimit.

- Në praktikën gjyqësore është arsyetuar se gjykimi i shkurtuar nuk shërben vetëm për ekonomi gjyqësore por i sjell të pandehurit edhe përfitimin e uljes së 1/3 së dënimit, e drejtë e ligjshme kjo e cila nuk mundet t'i mohohet në mënyrë të gabuar nga Gjykata e Shkallës së Parë Shkodër si dhe nga Gjykata e Apelit Shkodër.

- Disponimi i gjykatave për kërkesën për gjykim të shkurtuar është një vendim i ndërmjetëm që si gjithë vendimet e tjera mundet t'i nënshtrohet shqyrtimit në gjykatën më të lartë dhe nëse ky disponim mund të jetë i gabuar, atëherë rrjedhimisht gjykata me e lartë duhet që të rregullojë pasojat e krijuara nga kjo vendimmarrje e gabuar. (*vendimi nr. 4 datë 10.02.2012 i Gjykatës Kushtetuese*).

- Vendimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër dhe i Gjykatës së Apelit Shkodër për mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar bie në kundërshtim dhe me Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur (në vijim KDPM).

- Nëse Gjykata e Apelit Shkodër vendosi rrëzimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar, atëherë në momentin që është kërkuar ripyetja e dëshmitarëve, kjo gjykatë nuk ka marrë "mundimin" të bëjë thirrjen e tyre ose shoqërimin e detyrueshëm të tyre, aspekt logjik ky që mund të justifikonte dhe mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar.

- Referuar rrethanave të faktit provohet se kërkuar Roland Matranxhi, ka konsumuar elementet e veprës penale "Vrasja e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme" dhe kurrësi "Vrasje në rrethana të tjera cilësuese", e parashikuar nga neni 79 i KP.

- Gjykata e Rrethit Shkodër, nuk ka bërë një hetim serioz të ngjarjes dhe

deklarimeve të dëshmitarëve duke treguar njëanësi në marrjen e vendimit; kjo gjykatë në asnjë moment nuk kërkoi shoqërimin e detyrueshëm të dëshmitarëve prezent në vendngjarje, ripyetje e cila do të sillte për pasojë një panoramë më të gjerë të ngjarjes, duke provuar pretendimet e kërkuesit.

- Vendimet janë të pavlefshme pasi janë marrë mbi akte të pavlefshme. Dëshmitarët Ismen Matmuja dhe Armand Shehu në datë 10.11.2017, pavarësisht se kanë qenë nën moshën 18 vjeç, janë pyetur pa praninë e psikologut apo kujdestarit.

- Nga ana e mbrojtjes në gjykatën e apelit u ngrit pretendimi për pavlefshmëri dhe u trajtuan aktet e papërdorshme dhe të pavlefshme. Gjykata e Apelit Shkodër në shkelje flagrante të ligjit, pasi ndërpreu seancën gjyqësore për t'u shprehur në lidhje me këto kërkime të mbrojtjes, shpalli dhe vendimin përfundimtar. Gjykata nuk i dha mundësinë të pandehurit për të parashtruar mbrojtjen para gjykatës, e drejtë kjo thelbësore e të pandehurit në procesin penal.

- Në rastin konkret, Roland Matranxhi ka qenë i detyruar të mbrojë jetën pasi është sulmuar nga dy persona, nga ku njëri mbante me vetë një shkop rreth gjysëm metri të gjatë, ndërkohë që jo vetëm po sulmohej, por të llogarisësh këtu që ishte një sulm për diçka që kërkuesi nuk kishte asnjë lidhje, kujtojmë këtu se vetë shtetasja Zime Matmuja ka pranuar faktin se ajo ka parë personin që e ka ngacmuar por dhe rrethanat e ngjarjes që vetë shtetasi Ismet Matmuja një nga personat që së bashku me viktimën kanë sulmuar të pandehurin kur thotë që “Alkisi e qëllloi disa herë...” por dhe nga këqyrja që i është bërë të pandehurit ditën e ndalimit të tij ku shihen qartë dëmtimet që ka në fytyrë dhe trup, tregojnë se ankuesi jo vetëm nuk ka pasur lidhje me ngacmimin e Zime Matmuja por dhe që sulmi ndaj tij ishte i padrejtë, një sulm që i rrezikonte shëndetin, të drejtat e interesat e tij, etj., të gjithë këta “elemente” që janë pjesë përbërëse e veprës penale, të parashikuara nga neni 83 i KP dhe që nuk u morën parasysh nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër në vendimin e saj.

- Në rastin konkret ka patur një sulm të padrejtë, të vërtetë dhe të çastit. Rezulton nga aktet e ndodhura në dosjen penale se ankuesi përveçse është sharë e fyer me të padrejtë por edhe është sulmuar me të padrejtë. Ankuesi nuk mund të përjashtohet nga përgjegjësia penale në bazë të nenit 19 të KP, pasi karakteri i mbrojtjes nuk ka qenë në proporcion me rrezikshmërinë e sulmit por nga ana e perceptimit të situatës ku ndodhej kërkuesi, duke u goditur nga dy persona, nga ku njëri nxori nga xhupi një dru të gjatë gjysëm metri, ky i fundit ka menduar se nxjerrja e thikës do të bënte të mundur zmbropsjen e sulmit. Për shkak se sulmi ka qenë i befasishtëm dhe për shkak të tronditjes që ka pësuar ka qenë e pamundur

për të menduar me gjakftohtësi se si të zmbrapste këtë sulm dhe në të njëjtën kohë të mos kapërcente kufijtë e mbrojtjes së nevojshme.

- Vendimi objekt ankimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër, gjithashtu është në kundërshtim dhe me KP dhe doktrinën nga ku jepet një përkufizim i saktë se kur kapërcehen kufijtë e mbrojtjes së nevojshme si dhe mospërputhja haptazi midis tyre, d.m.th., karakterit të mbrojtjes së nevojshme dhe sulmit.

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër duke bërë një krahasim të thjeshtë midis veprës penale të “Vrasjes në rrethana të tjera cilësuese” parashikuar nga neni 79 i KP dhe “Vrasja e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme”, parashikuar nga neni 83 i KP do të vërente se vrasja me dashje parashikuar nga neni 79, kryhet ndaj një personi që për shkak të moshës së zhvillimit fizik e psikik të tij, nuk është në gjendje të mbrohet nga veprimet kriminale. Që të jemi para kësaj vepre duhet të plotësohen tre kushte thelbësore: Viktima të ketë qenë objektivisht nën moshën 18 vjeç; subjekti i krimit të ketë ditur se po vret një të mitur; vrasja të jetë kryer me dashje.

- Për këtë fakt gjithmonë në funksion të përgjegjësisë penale dhe elementeve të veprës që gjykata duhet të ketë parasysh për kualifikim të kësaj vepre vendimin nr. 04/2011 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë.

- Në rastin konkret mungon qëllimi si pjesë e anës subjektive e veprës, me të gjithë elementet e saj përbërës.

- Duke parë dhe analizuar tërësinë e kushteve konkrete të ngjarjes, nga vetë provat e analizuara faktohet se ankuesi ka qenë duke u goditur nga dy persona me pa të drejtë për një ngjarje që nuk kishte kurrfarë lidhje. Fakti që viktima Alkis Metallari dhe shtetasi Ismet Matmuja e kanë marrë në celular dhe i kanë kërkuar që në fillim të takoheshin në kafe “Berlin” e më pas e kanë drejtuar kërkuesin për tu sqaruar në një vend që nuk kishte persona të pranishëm dhe pasja me vete e një shkopi të gjatë gjysëm metri tregon qartë se qëllimi i tyre ka qenë goditja e kërkuesit Roland Matranxhi dhe jo sqarimi siç këto i kishin kërkuar.

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër ka dhënë një vendim jo të mbështetur në ligj e prova, pasi nuk ka asnjë provë komprometuese që t’i shërbente për vërtetimin e vrasjes në rrethana të tjera cilësuese, pasi edhe ato pak dëshmi tregojnë se ankuesi ka qenë nën goditjen e disa personave të cilët as nuk i njihite e as nuk i kishin treguar pse po e sulmonin, por janë mjaftuar vetëm me pyetjen: A e njeh shtetasen Zime Matmuja? dhe e kanë goditur.

- Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër ashtu dhe Gjykata e Apelit nuk

kanë pasur parasysh as urdhëresat e nenit 12 dhe 13 të KDPM.

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji, sjell në vëmendje se gjykimi i shkurtuar, i cilësuar nga legjislacioni procedural penal si një gjykim i posaçëm, është *parashikuar për herë të parë në KPP të vitit 1995, të miratuar me ligjin nr. 7905, datë 21.03.1995*. Instituti i “gjykimit të shkurtuar” parashikohet nga nenet 403-406 të KPP dhe jo në pak raste ka qenë objekt trajtimi në jurisprudencën shqiptare. Sillet në vëmendje këtu vendimi njëses nr. 2, datë 29.01.2003, në të cilin Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë janë shprehur se gjykimi i shkurtuar ka vlerë për ekonomi gjyqësore, sepse thjeshton dhe shkurton procedurat, rrit shpejtësinë dhe efektivitetin e gjykimit dhe sjell përfitim në uljen e 1/3 të masës së dënimit. Por, ky përfitim nuk duhet kurrsesi të shkojë në dëm të dhënies së drejtësisë dhe gjykata e pranon atë, vetëm kur bindet se çështja mund të përfundojë në gjendjen që janë aktet. Edhe Gjykata Kushtetuese ka trajtuar gjykimin e shkurtuar si një gjykim të posaçëm, që konsiston në heqjen dorë në mënyrë të vullnetshme nga disa aspekte themelore të së drejtës për një proces të rregullt, të tilla si parimi i barazisë së armëve dhe i formimit të provës në kontradiktoritet, për të përfituar ulje dënimi (*shih vendimet nr. 4/2012; nr.14/2012 të Gjykatës Kushtetuese*). Nga ana tjetër, zgjedhja e gjykimit të shkurtuar, si rit procesual, influencon mbi përllogaritjen/përcaktimin e dënimit, i cili ulet me 1/3 nëse procedohet me gjykim të shkurtuar. Pra, sipas Gjykatës Kushtetuese kemi të bëjmë me një aspekt të së drejtës materiale që gërshetohet me të drejtën procesuale (*shih vendimin nr. 14, datë 26.03.2012 të Gjykatës Kushtetuese*). Sipas Gjykatës Kushtetuese në vlerësimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar, gjyqtari nuk duhet të udhëhiqet vetëm nga parimi i ekonomisë gjyqësore, por edhe nga parimi i drejtësisë efektive (*shih vendimin nr. 24/2012 të Gjykatës Kushtetuese*).

Nga përmbajtja e neneve 403-406 të KPP rezulton se ky lloj i posaçëm gjykimi ndryshon nga gjykimi i zakonshëm, për shkak se aplikohet vetëm mbi kërkesën e të pandehurit, kërkesë e cila duhet të paraqitet në afatin procedural ligjor me pasojë mospranimi⁴⁶. Neni 403/1 i KPP, në versionin e tij fillestar (të pandryshuar), parashikonte se “1. I pandehuri ose

⁴⁶ Gjykata e Lartë vazhdimisht ka theksuar kushtin që kërkesa për gjykim të shkurtuar duhet të paraqitet në afatin procedural të parashikuar në ligj (*shih vendimet nr. 161, datë 22.02.2010; nr. 459, datë 12.05.2010; nr. 85, datë 15.06.2011; nr. 123, datë 10.04.2013; nr. 206, datë 30.10.2014; nr. 43, datë 18.03.2015; nr. 103, datë 10.06.2015; nr. 139, datë 16.09.2015; nr. 5, datë 13.01.2016; nr. 222, datë 07.12.2016 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

përfaqësuesi i tij i posaçëm mund të kërkojnë që çështja të përfundohet derisa të mos jetë filluar shqyrtimi gjyqësor.” Ndërsa, neni 406/1 parashikonte se “1. Kur pranohet fajësia, gjykata e ul dënimin me burgim me një të tretën. Dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me njëzet e pesë vjet burgim.”⁴⁷ Kjo dispozitë duke parashikuar shprehimisht zëvendësimin e dënimit me “burgim të përjetshëm”, si rezultat i gjykimit të shkurtuar, me atë “njëzet e pesë vjet burgim”⁴⁸ pranonte në këtë mënyrë lejimin e këtij lloji gjykimi edhe për veprat penale që parashikojnë një dënim të tillë. Me ligjin nr. 145/2013 për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr. 7905, datë 21.03.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, si pasojë e rritjes së masës maksimale të dënimit me burgim (neni 32/1 i KP⁴⁹), neni 406/1 u ndryshua, duke u parashikuar zëvendësimi i “burgimit të përjetshëm”, si pasojë e gjykimit të shkurtuar, me “tridhjetë e pesë vjet burgim.”

Ndërkohë, në kuadër të ndryshimeve të bëra me paketën e ligjeve të reformës në drejtësi (viti 2016), gjatë ndryshimeve që ka pësuar KPP me ligjin nr. 35/2017, janë prekur dhe dy nenet 403 dhe 406, ku ndryshimi më i rëndësishëm lidhet me paragrafin e dytë të nenit 403 të këtij Kodi, objekt i çështjeve të shtruara për njësim, që ndalon kërkesën për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Konkretisht, neni 403/2 i KPP, i ndryshuar, shprehimisht parashikon se “2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.” Paralelisht me këtë ndryshim, u shfuqizua fjalia e dytë e pikës 1 të nenit 406 të KPP që parashikonte zëvendësimin e dënimit me “burgim të përjetshëm” me atë “tridhjetë e pesë vjet burgim.” Në praktikën e gjykatave më të ulëta, pas ndryshimit të nenit 403/2 të KPP me ligjin nr. 35/2017, reflektohen qasje të ndryshme në drejtim të kuptimit, interpretimit dhe zbatimit të këtij parashikimi ligjor. Sipas njërit qëndrim, mjafton që vepra penale objekt akuze ta parashikojë dënimin me burgim të përjetshëm dhe automatikisht zbatohet pika 2 e nenit 403 të KPP që përjashton

⁴⁷ Me ligjin nr. 8813, datë 13.06.2002 për disa shtesa e ndryshime në ligjin nr.7905, datë 21.03.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, neni 406/1 është ndryshuar si vijon: “1. Kur jep vendim dënimi, gjykata e ul dënimin me burgim ose gjobë me një të tretën. Dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me njëzet e pesë vjet burgim.”, duke parashikuar uljen me 1/3 edhe të dënimit me gjobë.

⁴⁸ Neni 32/1 i Kodit Penal “Dënimi me burgim për krimet jepet për një kohë nga pesë ditë deri në njëzet e pesë vjet.”

⁴⁹ Neni 32/1 i Kodit Penal, ndryshuar me ligjin nr. 144, datë 2.5.2013 “Dënimi me burgim për krimet jepet për një kohë nga pesë ditë deri në tridhjetë e pesë vjet.”

kategorikisht zbatimin e gjykimit të shkurtuar; në thelb të këtij qëndrimi është se ligjvënësi pengesën për mospranimin e gjykimit të shkurtuar nuk e lidh me masën e dënimit të dhënë por e lidh me veprën penale. Sipas qëndrimit tjetër, pamundësia *de jure* dhe *de facto* e zbatimit të dënimit me burgim të përjetshëm për dy kategori subjektësh “të mitur në konflikt me ligjin” dhe “gra” i përjashton këto subjekte nga ndalimi i parashikuar në nenin 403/2 të KPP; kjo do të thotë që këto subjekte edhe kur akuzohen për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm, nuk mund të privohen nga e drejta për të kërkuar gjykim të shkurtuar vetëm dhe për shkak të ndalimit ligjor të parashikuar në këtë dispozitë.

Parashikimi ligjor në nenin 403/2 të KPP është marrë në analizë dhe interpretuar edhe nga Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, i cili në vendimin nr. 00-2022-1595, datë 06.12.2022 ka mbajtur qëndrimin se ky ndalim ligjor gjen zbatim edhe kur i akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm është një “i mitur në konflikt me ligjin”, pasi dispozita këtë parashikim (ndalim) nuk e lidh me statusin “moshën e të pandehurit” të gjykuar dhe “privilegjeve” që ligjvënësi u ka dhënë këtyre subjekteve (të cilat evitojnë aplikimin e llojit të dënimit “burgim të përjetshëm”, për këto lloj subjektësh), por vetëm me llojin e veprës penale të atribuar të pandehurit, sipas akuzës. Ndërsa, në vendimin nr. 00-2023-928 (169), datë 01.06.2023 Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë ka mbajtur qëndrimin se ky ndalim ligjor nuk gjen zbatim për subjektin “i mitur në konflikt me ligjin” përderisa dënueshmëria maksimale (burgimi i përjetshëm) për të miturin ndalohet nga vetë ligji dhe se KP (nenet 31 dhe 51) dhe KDPM, përmbajnë rregullime më të favorshme, jo vetëm duke e përjashtuar atë nga dënimi me burgim të përjetshëm, por duke përcaktuar se dënimi me burgim për të miturin nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet, (neni 97/2 KDPM).

Aktualisht një nga arsyet që parashikon ligji procedural penal (në fuqi) për mospranimin e gjykimit të shkurtuar është kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale për të cilën parashikohet dënim me burgim të përjetshëm (neni 403/2 i KPP). Në *Kodin Penal janë parashikuar në mënyrë* ezauruese veprat penale për të cilat ligji parashikon dënim me burgim të përjetshëm (23 vepra penale). Duke i individualizuar nga pjesa e posaçme e këtij Kodi rezulton se këto vepra penale janë si vijon: “Genocidi” (neni 73), “Krime kundër njerëzimit” (neni 74), “Krimet e luftës” (Neni 75), “Vrasja me paramendim” e kryer për interes apo hakmarrje (neni 78/2), “Vrasja për gjakmarrje” (neni 78/a), “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese” (neni 79), “Vrasja e funksionarëve publikë” (neni

79/a), “Vrasja e punonjësve të Policisë së Shtetit”(neni 79/b), “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare” (neni 79/c), “Marrëdhënie seksuale ose homoseksuale me të mitur” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen ose vetëvrasjen e fëmijës së mitur (neni 100/3), “Rrëmbimi ose mbajtja peng e personit” e të miturit nën moshën 14 vjeç, i paraprirë ose i shoqëruar me tortura fizike ose psikike, kur është kryer kundër disa personave ose më shumë se një herë (neni 109/3), “Shtrëngimi me anë të kanosjes ose dhunës për dhënien e pasurisë” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen (neni 109/b), “Zhdukja me forcë” (kur kjo vepër ka sjellë si pasojë vdekjen (neni 109/c), “Trafikimi i personave të rritur” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e personit (110/a), “Trafikimi i të miturve” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e të dëmtuarit (neni 128/b), “Vjedhja me pasojë vdekjen” (neni 140), “Dorëzimi i territorit” (neni 208), “Dorëzimi i forcave të armatosura” (neni 209), “Atentati” (neni 219), “Kryengritja” (neni 221/2), “Vepra me qëllime terroriste” (neni 230), “Financimi i terrorizmit” (neni 230/a), “Ndihma për kalim të paligjshëm të kufijve” kur vepra ka sjellë si pasojë vdekjen e të dëmtuarit (neni 298/3). Ndërsa, në Kodin Penal Ushtarak parashikohet dënimi me burgim të përjetshëm për tetë veprat penale si vijon: “Dorëzimi i forcave ushtarake dhe i mjeteve të luftimit armikut” (neni 25), “Dhënia e informatave sekrete” kryer në gjendje lufte ose në gjendje të jashtëzakonshme (neni 26/3), “Dhënia e ndihmës armikut” (neni 30), “Dezertimi i kuadrit komandues” (neni 34/2), “Moszbatimi i urdhrat nga kuadri komandues” (neni 47), “Shtrëngimi për të shkelur detyrat” (neni 50/3), “Vjedhja” (neni 34), “Vrasja me dashje” (neni 77).

Referuar parashikimit ligjor të pikës 2 të nenit 403 të KPP, në të gjitha rastet kur akuza përfshin qoftë njëerën nga veprat penale të sipërpërmendura, gjykata vendos mospranimin e kërkesës për gjykimin e shkurtuar dhe vazhdon procedurën e gjykimin të zakonshëm. Kundër vendimit të mospranimit **nuk lejohet ankimi i veçantë**, por ky disponim mund të ankimohet së bashku me vendimin përfundimtar⁵⁰. Kolegji vë në dukje se ndryshimet e KPP në lidhje me këtë gjykim të posaçëm, gjykimi i shkurtuar, janë pasojë e vendimeve unifikuese dhe ato të Gjykatës Kushtetuese, në lidhje me këtë institut të së drejtës procedurale. Në këtë drejtim, Kolegji gjen me vend të vërë në dukje se në dispozitat kalimtare të ligjit nr. 35/2017, nuk gjen rregullim ligjor të posaçëm rasti kur vepra penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm është kryer para hyrjes në fuqi të këtyre ndryshimeve të KPP në raport me kërkesën për gjykim të shkurtuar, kur kjo kërkesë është paraqitur në seancë paraprake

⁵⁰ Neni 405/6 i KPP, ndryshuar me ligjin nr. 35/2017.

pas hyrjes në fuqi të ndryshimeve ligjore. Edhe ky ometim ka krijuar paqartësi, duke passjellë praktika të ndryshme gjyqësore të gjykatave më të ulëta në lidhje me faktin nëse për këto raste do të zbatohet ligji procedural penal që ka qenë në fuqi në kohën e paraqitjes së kërkesës prej të pandehurit dhe mbrojtësit të tij, sipas parimit latin “*tempus regit actum*” apo ligji procedural penal që ka qenë në fuqi në kohën e kryerjes së veprës penale sipas parimit të zbatimit të “ligjit penal favorizues”.

Ky konstatim ndonëse nuk ka lidhje të drejtpërdrejtë me pyetjet e shtruara për njësim, theksohet nga Kolegji Penal në vështrim të zhvillimit të praktikës gjyqësore, për zbatimin e drejtë të ligjit procedural penal në raport me kërkimin e të pandehurve për t’u gjykuar sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar. Në këtë drejtim, Kolegji Penal ka mbajtur qëndrimin se, nëse një dispozitë e cilësuar si procedurale për faktin se parashikohet në ligjin procedural, ka një ndikim në ashpërsinë e masës së dënimit që duhet të jepet nga gjykata, atëherë ajo është një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t’u zbatuar parimi i sanksionuar në nenin 29, pika 2 të Kushtetutës⁵¹, si dhe nenin 3, pika 3⁵² të KP. Një konkluzion i tillë gjen mbështetje edhe në jurisprudencën e GJEDNJ, e cila ka vlerësuar në situata të ngjashme se, një dispozitë e tillë procedurale që ndikon në dënimin e caktuar, duhet të cilësohet si një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t’u zbatuar nenin 7 paragrafi i parë i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në vijim KEDNJ)⁵³. GJEDNJ në jurisprudencën e saj ka pohuar se neni 7 i KEDNJ, jo vetëm që garanton parimin e mosretroaktivitetit të ligjeve penale më të rrepta, por imponon edhe zbatimin nga gjykata të ligjit penal dispozitat e të cilit janë më të favorshëm për të akuzuarin, pasi në të kundërt kemi dhunim të parimit të ligjshmërisë, duke aplikuar një ligj të pafavorshëm për të akuzuarin. Kolegji thekson se, gjykatat në raste të tilla, mes zbatimit të parimit “*tempus regit actum*” dhe zbatimit të ligjit penal më të favorshëm, duhet ti japë përparësi të drejtave dhe garancive kushtetuese të pandehurit. Kolegji edhe më parë ka vënë në dukje se mospranimi i ankimit të pandehurit për riparimin e pasojave të gjykimit të shkurtuar nga gjykata e apelit nuk mund të ketë si shkak ndryshimet ligjore të pikës 2 të nenit 403 të KPP, kur fakti penal ka ndodhur përpara hyrjes në fuqi të ligjit nr. 35/2017 (*shih vendimin nr. 00-*

⁵¹ Neni 29/2 i Kushtetutës: “2. Nuk mund të jepet një dënim më i rëndë se ai që ka qenë parashikuar me ligj në kohën e kryerjes së veprës penale.”

⁵² Neni 3, pika 3 e Kodit Penal “Kur ligji i kohës kur është kryer vepra penale dhe ligji i mëvonshëm janë të ndryshëm, zbatohet ai ligj dispozitat e të cilit janë më të favorshme për personin që ka kryer veprën penale.”

⁵³ Çështja Scoppola kundër Italisë/kërkesa nr. 10249/03, vendimi i datës 17.09.2009

2024-427 (62), datë 07.03.2024; vendimin nr. 00-2024-1242 (176), datë 09.07.2024 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë).

Në një vështrim krahasues, rezulton se edhe Kodi i Procedurës Penale të Italisë (në vijim KPP italian), nga i cili është huazuar ky lloj gjykimi i posaçëm në ligjin procedural penal shqiptar, parashikon gjykimin e shkurtuar në librin e gjashtë, titulli I, nenet 438-443. Në versionin e tij fillestar, neni 442, pika 2 i KPP italian parashikonte shprehimisht zëvendësimin e dënimit me burgim të përjetshëm, si rezultat i gjykimit të shkurtuar, me atë “tridhjetë vjet burgim”; duke lejuar kështu pranimin e gjykimit të shkurtuar edhe për veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm. Me vendimin nr. 176/1991, Gjykata Kushtetuese e Republikës së Italisë deklaroi antikushtetues nenin 441, pika 2 të KPP italian, në pjesën që parashikonte që “dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me tridhjetë vjet burgim” për shkelje të nenit 76 të Kushtetutës, nisur nga fakti që ligji delegues parashikonte për gjykimin e shkurtuar vetëm kriterin e uljes me 1/3 të dënimit, dukshëm i pazbatueshëm për veprat penale që dënohen me burgim të përjetshëm. Duke zgjidhur paqartësitë interpretuese që u shfaqën në praktikë pas këtij vendimi, Seksionet e Bashkuara të Gjykatës së Kasacionit të Italisë deklaruan se *pa pranueshmëria e gjykimit të shkurtuar pas shpalljes së antikushtetutshmërisë së normës duhet të zbatohet në çdo rast në të cilin akuza e paraqitur në kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq kishte të bënte me një krim “të dënueshëm” me burgim të përjetshëm, edhe kur gjyqtari besonte se për shkak të ekzistencës së rrethanave lehtësuese duhej caktuar një dënim tjetër (vendim nr. 2977, datë 6.3.1992 i Seksioneve të Bashkuara Penale të Gjykatës së Kasacionit Itali)*. Pak më vonë, me vendimin nr. 163 të vitit 1992, Gjykata Kushtetuese e Italisë ka mbajtur qëndrim se nuk mund të konsiderohet *apriori* e papajtueshme me Kushtetutën parashikimi ligjor për përjashtimin nga e drejta për të kërkuar gjykimin e shkurtuar për veprat penale që dënohen me burgim të përjetshëm qoftë edhe mbi bazën e llojit të veprës penale, pasi parashikime të tilla ligjore justifikohen nga rëndësia e madhe që kanë këto vepra penale. Neni 30 i ligjit nr. 479, datë 16.12.1999, riktheu, mundësinë e aksesit në këtë lloj gjykimi të posaçëm për veprat penale që dënohen me burgim të përjetshëm, nëpërmjet shtimit të pikës 2 në nenin 442 të KPP italian, me të cilin vendoste versionin fillestar të Kodit, duke parashikuar se, “dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohet me tridhjetë vjet burgim”. Me ligjin nr. 33, datë 12.04.2019 në KPP italian u parashikua sërish ndalimi i gjykimit të shkurtuar për veprat penale të dënueshme me burgim të përjetshëm, në mënyrë identike me nenin 403/2 të Kodit tonë. Konkretisht, KPP italian

në nenin 438, paragrafi. 1-bis i tij, parashikon se “*nuk lejohet gjykimi i shkurtuar për krimet e dënueshme me burgim të përjetshëm*”. Më tej ky ligj, paralelisht ka shfuqizuar edhe pikat e nenit 2/442 të KPP italian që parashikonin zbatimin e dënimeve të përfituara si rezultat i gjykimit të shkurtuar.

Ndalimi i gjykimit të shkurtuar për veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm jo pak herë është bërë objekt kontrolli kushtetues incidental në Gjykatën Kushtetuese të Republikës së Italisë, e cila vazhdimisht ka mbajtur qëndrim se nuk mund të konsiderohet *apriori* e papajtueshme me Kushtetutën parashikimi ligjor për përjashtimin nga e drejta për të kërkuar gjykimin e shkurtuar për të dënuarit me burgim të përjetshëm qoftë edhe mbi bazën e llojit të veprës penale, pasi parashikime të tilla ligjore justifikohen nga rëndësia e madhe që kanë këto vepra penale. (*vendim nr. 163/1992 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë*). Këto çështje futen në diskrecionin e ligjvënësit (*vendim 117/2011 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë*). Me vendimin nr. 260/2020, Gjykata Kushtetuese e Italisë shprehet se kufizimi ligjor procedural nuk mund të konsiderohet as arbitrar dhe as i paarsyeshëm. Sipas Gjykatës Kushtetuese diskrecioni i pushtetit legjislativ është ushtruar brenda kufijve të lejuara nga Kushtetuta dhe se lejimi apo jo i gjykimit të shkurtuar janë çështje ligjore në të cilat legjislatori gëzon diskrecion përzgjedhjeje sipas Kushtetutës. Gjykata Kushtetuese ka vlerësuar edhe se akuza e ngritur është objekt vlerësimi jo vetëm nga ana e prokurorit por edhe nga ana e gjyqtarit të seancës paraprake, gjë që nënkupton një kontroll gjyqësor paraprak në formulimin e akuzës së prokurorit dhe mundësi e njëkohësisht garanci për të pandehurin që të mos privohet në mënyrë të padrejtë për të kërkuar gjykimin e shkurtuar. Gjithashtu, në vendimin nr. 2021/208 Gjykata Kushtetuese e Republikës së Italisë nuk ka gjetur papajtueshmëri të dispozitës së mësipërme me Kushtetutën për përjashtimin nga gjykimi i shkurtuar të personave të padënueshëm për shkak të paaftësisë totale mendore dhe që akuzohen për vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Për vepra penale të një rëndësie të tillë të veçantë, Gjykata Kushtetuese shprehet se është i nevojshëm zhvillimi i një procesi publik me pjesëmarrjen e popullit për administrimin e drejtësisë, me të gjitha garancitë si për të pandehurin, ashtu edhe për viktimat, për pjesëmarrje në zbardhjen e të vërtetës (*vendim nr. 208/2021 i Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë*). Sipas jurisprudencës së konsoliduar kushtetuese, ndonëse është e vërtetë që e drejta për të kërkuar gjykimet e posaçme (alternative) kur njihet, përbën një nga modalitetet më domethënëse dhe vendimtare të ushtrimit të të drejtës së mbrojtjes është

po aq e vërtetë që mohimi ligjor i një mundësie të tillë për një kategori të caktuar veprash penale nuk e cenon thelbin e kësaj të drejte (*vendimet nr. 260/2020, nr. 95/2015, 273/2014, 237/2012, 333/2009, 2019/2004, 148/2004 të Gjykatës Kushtetuese të Italisë*).

Gjykata Kushtetuese e Italisë në vendimin nr. 140/2010, duke bërë një analizë mbi *ration* (qëllimin) e këtij gjykimi është shprehur se, vlerësimet e të pandehurit për dobinë e gjykimeve të posaçme varen në radhë të parë nga mënyra se si është përcaktuar procesi dhe vepra penale nga prokurori. Me pasojën që kur, për “raste patologjike”, si gabimet ose mosveprimet e prokurorit për përcaktimin e faktit ose të veprës penale, akuza pëson një ndryshim substancial, i pandehuri duhet të rivendoset në afat për të bërë vlerësimet e duhura, me rrjedhojë, përndryshe, cenimin e të drejtës së mbrojtjes si dhe të parimit të barazisë së armëve, duke qenë se do të kishim një diskriminim sipas “ekzaktësisë ose plotësisë më të madhe ose më të vogël të vlerësimit diskrecional të rezultateve të hetimeve paraprake nga ana e prokurorit. (shih edhe vendimet nr. 333/2009 dhe nr. 265/1994 të Gjykatës Kushtetuese të Italisë). Po në vendimin e lartpërmendur, Gjykata Kushtetuese ka theksuar se, me kërkesën për gjykim të shkurtuar i pandehuri pranon të gjykohet me gjykimin e posaçëm në raport me akuzat e formuluar nga prokurori, e vetëm ndaj tyre ai shpreh vlerësimin e dobisë së këtij gjykimi; kështu që nuk do të ishte kushtetutshmërisht e pranueshme që ai të gjendej i detyruar nga zgjedhja e tij edhe ndaj veprave penale të reja (të ndryshme) që mund t'i ngarkoheshin. Gjykata Kushtetuese e Italisë, në vendimin nr. 313/1990 është shprehur se përcaktimi i dënimit nuk mund t'i shmanget kontrollit juridiksional. Po kjo gjykatë, në vendimin nr. 23/1992 ka theksuar se mungesa e kontrollit mbi vendimin e gjyqtarit për mospranim të rritit të posaçëm sjell pasoja në planin e dënimit, në dëm të të pandehurit. Ndërsa Gjykata e Kasacionit të Italisë është shprehur se, në rast se është vazhduar me ritin e zakonshëm procedural, nuk ka dyshim se vendimi mund të apelohet për një motiv specifik, që është dhënia e një dënimi “të paligjshëm”. I pandehuri ka të drejtë të pretendojë në apel se për shkak të refuzimit të rritit të posaçëm në mënyrë të pajustificuar ose të gabuar, nuk ka mundur të përfitojë nga reduktimi i dënimit, edhe pse ai i ka përmbushur të gjitha detyrimet procedurale në ngarkim të tij. Përcaktimi konkret i dënimit është i rivlerësueshëm nga gjyqtari i apelit, të cilit ky pretendim i kërkohet në mënyrë specifike nga i pandehuri. (shih vendimin nr. 44711, datë 27 tetor-18 nëntor 2004, të Gjykatës së Kasacionit të Italisë).

Veçoritë e institutit të gjykimit të shkurtuar janë trajtuar edhe nga GJEDNJ në jurisprudencën e saj. GJEDNJ duke analizuar institutin në fjalë, ka theksuar se kjo procedurë paraqet avantazhe të padiskutueshme për

të pandehurin: në rast dënimi, ky i fundit gëzon një ulje të dënimit (*Hermi kundër Italisë, nr. 18114/02, datë 18.10.2006 dhe Hany kundër Italisë, nr. 17543/05, datë 6.11.2007*). Kjo procedurë gjithsesi është e shoqëruar me një lehtësim të garancive procedurale të ofruara nga e drejta e brendshme, në veçanti për sa i përket publicitetit të diskutimit si dhe mundësisë që të kërkohet paraqitja e provave dhe thirrja e dëshmitarëve (*Kwiatkowska kundër Italisë, nr. 52868/99, datë 30.11.2000*). Këto garanci përbëjnë aspekte themelore të së drejtës për një proces të rregullt ligjor të sanksionuar nga neni 6 i KEDNJ. Gjithsesi, as teksti dhe as fryma e kësaj dispozite nuk ndalojnë që një person të heqë dorë në mënyrë spontane dhe të shprehur nga kjo e drejtë. Por, që të merret në konsideratë nën këndvështrimin e Konventës, kjo heqje dorë duhet të jetë e shprehur në mënyrë eksplicite dhe duhet të jetë e shoqëruar me një minimum garancish. Në vijim GJEDNJ ka çmuar se, duke kërkuar procedimin me gjykim të shkurtuar, aplikanti ka hequr dorë në mënyrë eksplicite nga të drejtat e tij për një seancë publike, të thërrasë dëshmitarët e tij në gjykim, të paraqesë prova, në këmbim të një sërë avantazheve që atij i garantohen nga legjislacioni i brendshëm (*Scoppola kundër Italisë, nr. 10249/03*).

Po në këtë aspekt, GJEDNJ ka çmuar gjithashtu se, një i pandehur duhet të presë që shteti të veprojë në mirëbesim dhe të ketë marrë mirë parasysh zgjedhjet procedurale të mbrojtjes, duke përdorur mundësitë e ofruara nga ligji. Është kundër parimeve të sigurisë juridike dhe të mbrojtjes të besimit legjitim të personave që janë në gjykim që shteti mund, në mënyrë të njëanshme, të ulë avantazhet që rrjedhin nga heqja dorë e disa të drejtave që kanë të bëjnë me nocionin e procesit të rregullt. Nëse kjo heqje dorë bëhet në këmbim të avantazheve të lartpërmendura, nuk mund të konsiderohet e drejtë që, pasi autoritetet e brendshme kanë pranuar të procedojnë me gjykim të thjeshtuar, një element themelor i marrëveshjes ndërmjet shtetit dhe të pandehurit mund të modifikohet në disavantazh të këtij të fundit, pa konsensusin e tij. Në këtë drejtim, gjykata vëren se, nëse është e vërtetë që shtetet kontraktuese nuk janë të detyruar nga Konventa të parashikojnë procedura të thjeshtuara, qëndron gjithsesi fakti se, kur këto procedura ekzistojnë dhe aplikohen, parimet e procesit të rregullt ligjor imponojnë që të mos privohet në mënyrë arbitrare i pandehuri nga avantazhet që me atë procedurë lidhen (*Scoppola kundër Italisë, kërkesa nr. 10249/03*).

Po ashtu, në lidhje me institutin në shqyrtim, GJEDNJ është shprehur se “dispozitat e paragrafit 3 të nenit 6 sanksionojnë nevojën që t’i jepet një kujdes i veçantë njoftimit të “akuzës” të interesuarit. Duke qenë se aktakuza ka një rol të rëndësishëm në procedimin penal, neni 6, paragrafi

3 i njeh të pandehurit të drejtën që të informohet jo vetëm me motivin e akuzës, pra me faktet materiale që i atribuohen dhe mbi të cilat bazohet akuza, por edhe, dhe në mënyrë të detajuar, me kualifikimin juridik të dhënë këtyre fakteve (*Pélissier dhe Sassi kundër Francës, nr. 25444/94, § 51*) dhe se, ... një informacion i saktë dhe i plotë i akuzave në ngarkim të një të pandehuri pra dhe i kualifikimit juridik të veprës penale që autoritetet mund të konsiderojnë në ngarkim të tij, është një kusht i rëndësishëm për procesin e rregullt ligjor (*Drassich kundër Italisë, kërkesa nr. 25575/04*). Gjithashtu, GJEDNJ institutin në fjalë e ka shqyrtuar në funksion të garantimit të së drejtës së mbrojtjes të të akuzuarit. Ajo ka theksuar se, e drejta të informohesh për natyrën dhe motivet e akuzës duhet të konsiderohet në këndvështrimin e të drejtës të të pandehurit të përgatisë mbrojtjen e tij. Nëse gjyqtarët e themelit disponojnë, kur kjo e drejtë i është njohur në të drejtën e brendshme, mundësinë për të rikualifikuar faktet, ata duhet të sigurohen që të pandehurit kanë pasur mundësinë të ushtrojnë të drejtën e tyre të mbrojtjes në mënyrë korrekte dhe efektive. Kjo do të thotë që të pandehurit duhet të informohen në kohë të përshtatshme jo vetëm me motivet e akuzës, pra me faktet materiale që i atribuohen dhe mbi të cilat bazohet akuza, por edhe, dhe në mënyrë të detajuar, me kualifikimin juridik të dhënë këtyre fakteve. (*Drassich kundër Italisë, kërkesa nr. 25575/04*).

Kolegji sjell në vëmendje se KEDNJ nuk krijon detyrime për shtetet kontraktuese që të parashikojnë në ligjin e tyre procedura të thjeshtëzuara, ku përfshihet edhe gjykimi i shkurtuar. Por kur këto procedura ekzistojnë, sikurse na kujton GJEDNJ, parimet e procesit të rregullt ligjor kërkojnë që i pandehuri të mos privohet arbitrarisht nga mundësia e përfitimit prej tyre. Në këtë këndvështrim, Kolegji vlerëson se mospranimi i kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar duhet të jetë i arsyetuar dhe i mbështetur në ligj. Ligji procedural shqiptar i parashikon në mënyrë taksative rastet kur kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk duhet të pranohet. Një nga arsyet që parashikon ligji për mospranimin e gjykimit të shkurtuar është kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm, parashikim që ndonëse i qartë në përmbajtjen e dispozitës është reflektuar në interpretime të ndryshme në praktikën gjyqësore, duke passjell nevojën që të shtrohen për njësim pyetjet që do të trajtohen në vijim.

i. Në lidhje me çështjen e parë të shtruar për njësim: “A zbatohet neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale për personat e akuzuar për një krim që Kodi Penal parashikon dënim me burgim të

përjetshëm, por ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë?”

Neni 403, pika 2 i KPP, parashikon: “2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.” Nga përmbajtja e kësaj dispozite rezulton se ligjvënësi e ka kufizuar fushën e zbatimit të gjykimit të shkurtuar për një kategori veprash penale, konkretisht për ato vepra penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Nisur nga interpretimet e ndryshme të praktikës gjyqësore, për t’i dhënë përgjigje pyetjes së shtruar për njësim, çështja që duhet ndarë është nëse ky ndalim ligjor i referohet vetëm llojit të veprës penale nisur nga rrezikshmëria e saj shoqërore të reflektuar në objektin që cenon apo gjen përjashtim në varësi të subjektit përfitues nga ky rit gjykimi: i pandehur “burrë”; e pandehur “grua” (dënimi maksimal 35 vjet burgim); i mitur në konflikt me ligjin (dënimi maksimal 12 vjet burgim). Për të arritur në një përfundim është e nevojshme fillimisht të sqarohet arsyeja e ligjvënësit në parashikimin e këtij ndalimi, për të konkluduar *më pas nëse ka vend për ta aplikuar këtë institut në varësi të subjektit të akuzuar për një krim për të cilin parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.*

Kolegji çmon të sjellë në vëmendje se ligji penal përcakton veprat penale, dënimet dhe masat e tjera që merren ndaj autorëve të tyre (neni 1, paragrafi 1 i KP). Me këtë formulim KP i referohet ligjit penal për përcaktimin e veprës penale dhe kësisoj vë në plan të parë si element të saj kundërligjshmërinë e veprimit ose mosveprimit. Praktika gjyqësore dhe doktrina pranon se baza juridike për përcaktimin e veprës penale është kundërligjshmëria e saj. Kundërligjshmëria e veprimit ose mosveprimit është shprehje e rrezikshmërisë shoqërore të veprës. Një vepër e kundërligjshme mund të quhet penale kur parashikohet si e tillë në ligjin penal. Ndërsa rrezikshmëria shoqërore është tipari social dhe elementi thelbësor material i veprës penale. Ajo është kategori objektive që do të thotë se përcaktimi i saj bëhet në bazë të kushteve objektive të shoqërisë, se cilat vepra janë shoqërisht të rrezikshme. Rrezikshmëria është vlerësimi negativ që i bëhet një vepre (veprim ose mosveprim) në një shoqëri të caktuar dhe në një periudhë kohe të caktuar, nga ligjvënësi. Kriteri që ka patur parasysh ligjvënësi në vlerësimin e një vepre, është sjellja e njeriut që paraqet rrezik për shoqërinë dhe individin. Ky vlerësim apo çmim që i bëhet rrezikshmërisë shoqërore ka karakter objektiv dhe jo subjektiv. Në këtë rast merret për bazë objekti që është dëmtuar ose kundër të cilit drejtohet vepra penale. Sa më i rëndësishëm të jetë ky objekt, pra marrëdhëniet juridike të vendosura e të mbrojtura posaçërisht nga legjislacioni penal, aq më e rrezikshme është vepra dhe sa më pak i

rëndësishëm të jetë objekti, aq më pak e rrezikshme për shoqërinë është vepra. Rrezikshmëria shoqërore e veprës penale është e shkallëzuar; disa vepra penale janë më të rënda, d.m.th., paraqesin rrezikshmëri shoqërore më të madhe. Pra, konkludohet se shkalla e rrezikshmërisë shoqërore të veprave penale përcaktohet në radhë të parë nga rëndësia e objektit të prekur ose të vënë në rrezik. Në përshtatje me shkallën e rrezikshmërisë shoqërore të veprës penale në KP janë parashikuar edhe sanksionet penale. Për ato vepra penale që janë të rënda edhe dënimet penale janë të ashpra; ndërsa për ato që janë më pak të rënda edhe dënimet parashikohen më të lehta. Në vijim të kësaj që u tha kuptohet se veprat penale për të cilat parashikohet dënimi maksimal me burgim të përjetshëm, janë veprat penale më të rënda në rendin shoqëror, të cilat paraqesin shkallën më të lartë të rrezikshmërisë shoqërore për shkak të rëndësisë së objektit që cenojnë, në përshtatje të të cilës ligjvënësi ka parashikuar edhe sanksionin penal. Kjo është e qartë edhe nga parashikimi i nenit 31/1 të KP, sipas të cilit: *“Dënimi me burgim të përjetshëm jepet me vendim të gjykatës për kryerjen e një krimi të rëndë.”*

Ndërkohë, sikurse u evidentua më lart, gjykimi i shkurtuar si gjykim i posaçëm është parashikuar për herë të parë në KPP të vitit 1995, duke gjetur zbatim mbi kërkesën e të pandehurit, me kushtin e vetëm që çështja të mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet. Ndalimi ligjor i parashikuar në pikën 2 të nenit 403 të KPP u parashikua për herë të parë në ligjin procedural penal, me ligjin nr. 35/2017, të miratuar në kuadër të reformës në drejtësi. Në relacionin shoqëruës të projektligjit që ka ndryshuar këtë dispozitë, thuhet se, *“Në nenin 406 është diskutuar ulja e përfitimit nga gjykimi i shkurtuar në ose parashikimi për aplikimin e këtij riti gjykimi vetëm për një kategori të caktuar veprash penale, duke u përjashtuar veprat e rënda, për të cilat është i nevojshëm zhvillimi i një gjykimi të zakonshëm, veçanërisht kjo në situatën aktuale dhe besimin e ulët të publikut tek drejtësia. Kjo çështje i është lënë për vendimmarrje Komisionit të Ligjeve përse kohë ka qëndrime të ndryshme.”*⁵⁴ Nga përmbajtja e këtij relacioni shoqëruës të projektligjit rezulton se në kuadër të ndryshimeve ligjore është diskutuar mes uljes së masës së përfitimit të gjykimit të shkurtuar (nga ajo 1/3) ose përjashtimit në aplikimin e këtij riti gjykimi, për një kategori veprash penale, konkretisht veprat e rënda. Ndërsa, ligjvënësi me ligjin nr. 35/2017, nëpërmjet parashikimit ligjor në paragrafin e dytë të nenit 403 të KPP zgjodhi të kufizojë gjykimin e shkurtuar për një kategori

⁵⁴ Shih relacionin e Projektligjit nr. 35/2017 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Kodin e Procedurës Penale”, faqe 33.

veprash penale, duke përjashtuar veprat penale që parashikojnë dënim me burgim të përjetshëm. Sikurse, u evidentua më lart, veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, për shkak të objektit që cenojnë paraqesin shkallën më të lartë të rrezikshmërisë shoqërore dhe për këtë arsye kategorizohen në veprat penale më të rënda, vepra këto të cilat ligjvënësi shprehimisht i ka përjashtuar nga aksesit në ritet e posaçme të gjykimit me efekt “premier”, sikurse është gjykimi i shkurtuar. Në këtë rast ligjvënësi, duke përjashtuar nga ky lloj i posaçëm gjykimi vetëm një kategori të veprave penale, konkretisht veprat penale më të rënda (të tilla konsiderohen ato për të cilat parashikohet dënimi maksimal) ka marrë për bazë objektin që është dëmtuar ose kundër të cilit drejtohet vepra penale. Arrihet në këtë përfundim pasi rrezikshmëria shoqërore ka karakter objektiv dhe jo subjektiv dhe për rrjedhojë, merret për bazë objekti që është dëmtuar ose kundër të cilit drejtohet vepra penale. Ndalimi i përgjithshëm i materializuar në pikën 2 të nenit 403 të KPP, objekt diskutimi në çështjen për njësim ka një arsye të fortë: ligjvënësi e kushtëzon zgjedhjen e zbatimit ose moszbatimit të një instituti të caktuar, në rastin konkret, gjykimin e shkurtuar, me parashikimin abstrakt të veprave penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm (veprat penale më të rënda), duke shprehur në këtë mënyrë vlerësimin e tij “negativ” dukshëm më të lartë ndaj kësaj kategorie veprash penale me rrezikshmëri të theksuar shoqërore në raport me veprat e tjera për të cilat nuk parashikohet një dënim i tillë, si dhe duke ia nënshtuar gjykimin e tyre një trajtimi më “rigoroz”.

Ligjvënësi me këtë parashikim ligjor kërkon të garantojë realizimin e drejtësisë penale në mënyrë efektive si për të pandehurin ashtu edhe për viktimën e veprës penale. Në këtë kontekst, Kolegji vlerëson se për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, ndalimi i gjykimit të shkurtuar ka një qëllim domethënës: për krime të kësaj rëndësie, ligjvënësi ka parapëlqyer (zgjedhur) debatin gjyqësor, si rruga më e sigurtë për të shmangur gabimin gjyqësor, si dhe për të garantuar maksimalisht të drejtat e të pandehurit por edhe të viktimës së veprës penale nëpërmjet pjesëmarrjes në një gjyq oral dhe kontradiktor për sqarimin e të vërtetës (*qëllim që rezulton edhe nga relacioni shoqëruar i projektligjit që ka ndryshuar këtë dispozitë*). Në këtë vështrim nuk mundet kurrsesi që këto garanci të mos garantohen në mënyrë të barabartë për të gjithë personat e akuzuar për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Nuk ka asnjë kuptim që të pandehurve “burra madhorë” të akuzuar për këto vepra penale t’u garantohet standard më i lartë i procesit ligjor se sa “të miturve në konflikt me ligjin” dhe “grave” të akuzuar po

për të njëjtat krime. Këtu duhet theksuar se, debati gjyqësor efektiv dhe oral mbi çdo provë dhe shqyrtimi i provave sipas rregullave të gjykimit të zakonshëm ku provat merren, formësohen, debatohen dhe shqyrtohen drejtpërdrejt para gjykatës, rrit garancitë për dhënien e drejtësisë efektive përmes procesit të rregullt ligjor, garanci që duhen ofruar në mënyrë të barabartë për të gjithë të akuzuarit për këto krime të rënda. Ndonëse GJEDNJ nuk gjen shkelje në vullnetin e lirë dhe të qartë të të pandehurit për të hequr dorë nga e drejta e debatit gjyqësor për provat, kjo e drejtë për vepra penale të një rëndësie të tillë (sikurse ato për të cilat parashikohet dënim burgim të përjetshëm) nuk prevalon mbi nevojën e shmangies së gabimit gjyqësor dhe sqarimin sa më të padyshimtë të të vërtetës në një gjykim kontradiktor dhe me të gjitha garancitë e një procesi të rregullt ligjor, në kuadër të dhënies së një vendimi të ligjshëm dhe të drejtë. Është e vërtetë që e drejta për të kërkuar zbatimin e një riti alternativ gjykimi, kur njihet një e drejtë e tillë, përbën një nga mënyrat më të rëndësishme në të cilën gjen shprehje e drejta e mbrojtjes por është po aq e vërtetë që mohimi ligjor i një mundësie të tillë për një kategori veprash penale (sikurse krimet më të rënda të rendit shoqëror) nuk e cenon thelbin e kësaj të drejte. Aksesi në ritet e posaçme të gjykimit është pjesë përbërëse e të drejtës së mbrojtjes sipas ligjit procedural penal dhe Kushtetutës (neni 31) vetëm me përmbushjen e disa kushteve që ligjvënësi ka parashikuar si kriter për zbatimin e tyre (riteve të posaçme). Vetëm me përmbushjen e këtyre kushteve, sikurse do të trajtohet në vijim, një e drejtë e tillë duhet të garantohet ose të paktën duhet garantuar ndreqja e pasojave nëpërmjet dhënies së shpërblimit (uljes së dënimit me 3/1) që aksesi në kohë në këtë lloj riti do të kishte lejuar, sa herë që gjykimi i shkurtuar është mohuar padrejtësisht për shkak të një gabimi të prokurorit në ngritjen e akuzës penale, vlerësimit të gabuar të gjykatës apo edhe si pasojë e ndryshimit të akuzës gjatë procesit gjyqësor. Por nga përmbajtja e ligjit procedural penal dhe Kushtetutës, nuk mund të nxirret si përfundim e drejta e çdo të pandehuri për të aksesuar në të gjitha ritet e posaçme të gjykimit të parashikuar nga ligji procedural penal. Në këtë kuptim, mundësia për të kërkuar zbatimin e një riti procedural që ndikon në masën e dënimit përfundimtar, qartazi nuk mund të konsiderohet një kusht *sine qua non* për një mbrojtje efikase të pozitës juridike të të pandehurit, për sa kohë ajo përjashtohet për të gjitha ato vepra për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.

Për sa më sipër, nisur nga një interpretim literal dhe logjik, Kolegji vlerëson se parashikimi ndalues i bërë në nenin 403/2 të KPP, i referohet objektit të veprës penale që mbron norma e posaçme e KP, pra rëndësisë

së marrëdhënies juridike që kjo normë mbron dhe jo elementeve të tjerë të figurës së veprës penale. Nëpërmjet këtij parashikimi ligjor, ligjvënësi mbi bazën e një politike penale ka synuar të identifikojë një kategori veprash penale që duhet t'i nënshtrohen një trajtimi më "rigoroz", për shkak të "alarmit social" (ndjeshmërisë së publikut) të gjeneruar nga këto lloj krimesh, i cili jo domosdoshmërisht është i lidhur me masën e dënimit përfundimtar. Nëse ligjvënësi do të dëshironte të kundërtën ai mund t'i referohej dënimit përfundimtar dhe një teknikë e tillë ligjore është prezente në legjislacionin material penal sikurse shfaqet me rastin e institutit të pezullimit të dënimit⁵⁵, parashkrimin e ekzekutimit të dënimit⁵⁶, rehabilitimit⁵⁷, caktimin e masave të sigurimit personal⁵⁸, apo duke e lidhur me subjektin e proceduar, sikurse parashikohet në ligjin procedural penal në rastin e caktimit të masës së sigurimit arrest në burg.⁵⁹ Vlen të evidentohet se ligjvënësi, për arsye të politikës penale, edhe në raste të tjera, aplikimin apo jo të një instituti procedural e lidh me rëndësinë e veprës dhe jo (ose vetëm) me masën e dënimit përfundimtar sikurse në gjykimin e posaçëm me marrëveshje⁶⁰, përgjimet⁶¹, caktimin e masës së sigurimit personal arrest në burg ndaj një kategorie të privilegjuar subjektësh⁶².

Nga ana tjetër me këtë parashikim ligjor, ligjvënësi ka hequr mundësinë ligjore që subjektet e proceduara për veprat më të rënda penale, të përfitojnë ulje dënimi ose t'i shmangen mundësisë së dënimit me burgim të përjetshëm. Kjo do të thotë se ligjvënësi ka zgjedhur që të mos përfitojnë shpërblim (ulje) në masën e dënimit përfundimtar autorët e veprave penale më të rënda që u përmendën në mënyrë ezauruese më lart. Qartazi, dispozita, paragrafi i dytë, i nenit 403 të KPP, ndalon aplikimin e këtij riti procedural, me pasojë pamundësinë e aplikimit, për këtë shkak, të zbritjes, uljes së dënimit në masën e 1/3 të tij (përcaktimi i nenit 406/1 të KPP) kur gjykohen vepra penale (kur akuza i atribuon të pandehurit vepra penale të kësaj natyre) për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me "burgim të përjetshëm", duke mos e lidhur këtë parashikim (ndalim) me statusin "moshën e të pandehurit" apo "gjininë e të pandehurit", të gjykuar, në kuptimin e pamundësisë së ndikimit të privilegjeve të toleruara prej

⁵⁵ Nenet 59, 63 të Kodit Penal.

⁵⁶ Neni 68 i Kodit Penal.

⁵⁷ Neni 69 i Kodit Penal.

⁵⁸ Neni 229/2 i KPP.

⁵⁹ Neni 230/2 i KPP.

⁶⁰ Neni 406/d i KPP.

⁶¹ Neni 221/1/a i KPP.

⁶² Neni 230/1 i KPP.

legjislatorit në trajtimin sanksionues të subjekteve “të mitur në konflikt me ligjin” apo “gra” (të cilat evitojnë aplikimin e llojit të dënimit “burgim i përjetshëm” për këto lloje subjektesh), në funksion të aksesit, të pakufizuar, të tyre, për shkak të këtij “statusi” apo “gjinie” edhe në këtë “zonë të konsideruar të padepërtueshme”, por duke e reduktuar vetëm në llojin e veprës penale të atribuar të pandehurit, sipas akuzës. Nëse ligjvënësi do të dëshironte të kundërtën ai mund të parashikonte kufizime në aplikimin e këtij ndalimi të përgjithshëm ligjor për një kategori subjektesh ndonëse të akuzuar për këto vepra penale, sikurse ka zgjedhur ta bëjë në rite të tjera të posaçme gjykimi, siç është gjykimi me marrëveshje (*Në këtë lloj gjykimi arritja e marrëveshjes lejohet për veprat penale, për të cilat ligji parashikon një dënim në maksimum jo më shumë se 7 vjet burgim. Ky kufizim nuk gjen zbatim në rastin e bashkëpunëtorit të drejtësisë – neni 406/d, pika 2 të KPP*).

Në vijim të këtij arsyetimi, Kolegji vlerëson se lejimi apo jo i gjykimit të shkurtuar për vepra penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm është çështje që përfshihet në diskrecionin e ligjvënësit. Kolegji çmon se nuk është në kundërshtim me Kushtetutën ky ndalim ligjor, i bazuar në titullin abstrakt të veprës penale, të cilën ligjvënësi e ka vendosur kundrejt aksesit në gjykimet e posaçme me efekt shpërblyes. Individualizimi i veprave penale që do t'i nënshtrohen një trajtimi më “rigoroz”, mbi bazën e një politike penale të lidhur në mënyrë të veçantë me ndjeshmërinë e publikut të gjeneruar nga secila prej këtyre veprave penale, e cila jo domosdoshmërisht lidhet me masën përfundimtare të dënimit, përfshihet në sferën e diskrecionit të ligjvënësit, diskrecion ky që për nga qëllimet që ndjek nuk rezulton as arbitrar dhe as i paarsyeshëm edhe në një interpretim në aspektin kushtetues. Sikurse u evidentua më lart, sistemi juridik penal parashikon një gamë të gjerë rastesh në të cilat, për arsye të politikës penale, ligjvënësi e lidh me llojin e veprës penale dhe jo (ose vetëm) me masën e dënimit përfundimtar zbatimin e një trajtimi substancial ose procedural më rigoroz. Në këtë vështrim, trajtimi i ndryshëm i personave ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi me burgim të përjetshëm por ndërkohë të akuzuar për një krim për të cilin parashikohet një dënim i tillë, me personat e akuzuar për vepra penale të tjera, për të cilat ligji penal nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm, nuk përbën cenim të parimit të barazisë ligjore (në kuptim të nenit 18 të Kushtetutës dhe 14 të KEDNJ). Kjo për arsye se vetëm të parët janë faktikisht të akuzuar për kryerjen e një krimi që ka një rrezikshmëri të theksuar shoqërore që ligjvënësi në mënyrë abstrakte e konsideron të papajtueshëm me gjykimin e shkurtuar.

Nuk ka dyshim se me këtë ndalim ligjor, ligjvënësi ka eliminuar mundësinë ligjore të zbritjes, uljes së dënimit në masën e 1/3 të tij (përcaktimi i nenit 406/1 të KPP) kur gjykohen vepra penale (kur akuza i atribuon të pandehurit vepra penale të kësaj natyre) për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me “burgim të përjetshëm”. Relacioni shoqërues i projektligjit nr. 35/2017, përmend si qëllim nevojën që subjektet e akuzuar për veprat penale të rënda të gjykohen nëpërmjet procedurës së zakonshme të gjyqimit, gjykim ky që jo vetëm forcon garancitë procedurale të të pandehurit por edhe parandalon gabimin gjyqësor në këto gjykime të një rëndësie të veçantë, duke siguruar pjesëmarrjen me të gjitha garancitë ligjore si për të pandehurin edhe për viktimën e veprës penale, në zbardhjen e të vërtetës. Në këtë pikë duhet thënë se nuk mund të ketë trajtim të ndryshëm procedural kundrejt subjekteve të akuzuar për të njëjtat vepra penale për të cilat vepron ndalimi i parashikuar në nenin 403/2 të KPP. Kjo për arsye se garancitë më të mëdha që ofron shqyrtimi i çështjes me procedurë të zakonshme gjykimi, kurrsesi nuk mund të kufizohen ndaj personave të akuzuar për vepra penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm por ligji e ndalon dhënien e një dënimit të tillë (të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë).

Nga ana tjetër, Kolegji çmon se në parashikimin e ndalimit ligjor me nenin 403/2 të KPP, as qëllimet e synuara dhe as mjeti i përdorur nga ligjvënësi në arritjen e tyre nuk janë të papajtueshme me Kushtetutën. Përkundrazi, duhet thënë se një zgjedhje e tillë e ligjvënësit për t'i gjykuar veprat penale më të rënda të parashikuara me ligj, nëpërmjet një gjykimi kontradiktor dhe oral para trupës gjyqësore kolegjiale, me të gjitha garancitë që ofron gjykimi me procedurë të zakonshme, përfshihet në sferën e zgjedhjes diskrecionale të ligjvënësit, kundrejt të cilës nuk mund të mbivendoset një vlerësim i pavarur i këtij Kolegji të Gjykatës së Lartë. Ky Kolegj i kësaj gjykate vlerëson se edhe përballë një situatë në të cilën i pandehuri kërkon gjykim mbi aktet (madje pohon fajësinë e tij), nuk është e paarsyeshme zgjedhja e ligjvënësit në parashikimin e zhvillimit të një gjykimi oral dhe kontradiktor, në të cilin gjen shprehje në mënyrën më të mirë garancia e “të drejtës për tu mbrojtur duke provuar” për vërtetimin e fakteve dhe nxjerrjen e përgjegjësisë përkatëse, në interes të të gjithë shoqërisë dhe viktimave të veprës penale.

Në lidhje me “viktimën e veprës penale” sipas Direktivës 2012/29/BE të Parlamentit dhe Komisionit Europian datë 25.10.2012 “Për përcaktimin e standardeve minimum për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimës së veprave penale dhe zëvendësimin e Vendimit Kuadër të Komisionit 2001/220/JHA” (Direktiva 2012/29/BE), në

të cilën është bazuar ndryshimi i bërë në KPP me ligjin nr. 35/2017, duhet të kuptohet jo vetëm individi që ka pësuar një dëm (fizik, mendor, emocional, apo ekonomik) të shkaktuar drejtpërdrejt nga vepra penale, por edhe anëtar i familjes së personit, vdekja e të cilit është shkaktuar nga një vepër penale dhe i cili ka pësuar një dëm si rezultat i vdekjes së personit. Viktimës së veprës penale neni 58/1 i KPP i garanton të drejtën të thirret në seancën paraprake dhe në seancën e parë gjyqësore, si dhe të dëgjohet nga gjykata, edhe kur asnjëra nga palët nuk ka kërkuar thirrjen e saj si dëshmitar. Në këtë kontekst, gjykimi i veprave penale më të rënda, nëpërmjet procedurës së gjykimit të zakonshëm i jep mundësi edhe këtij subjekti që të marrë pjesë në gjykim dhe të ushtrojë të drejtat që i njeh KPP, duke garantuar të drejtën për t'u dëgjuar veçanërisht për këto lloje krimesh të rënda që duhet theksuar cenojnë thelbin (bërthamën) e lirive dhe të drejtave të viktimave.

Në lidhje me sa më sipër, sillet në vëmendje që Gjykata Kushtetuese ka theksuar se ligjvënësi është përgjegjës për hartimin e politikave penale, pra për marrjen e tërësisë së masave me karakter penal, që synojnë të parandalojnë kriminalitetin në një vend dhe një kohë të caktuar, si dhe për përcaktimin e strategjisë së përgjithshme të luftës kundër kriminalitetit në vend dhe në këtë drejtim ligjvënësit i njihen hapësira për zgjidhje diskrecionale që i rezervohen vetëm atij. Në përputhje me parimin e proporcionalitetit ligjvënësi, lidhur me vlerësimin e mjetit të zgjedhur për ndëshkimin e shkelësve të ligjit dhe qëllimin që kërkohet të arrihet, ka një hapësirë të lirë dhe të gjerë veprimi, e cila mund të shqyrtohet në shkallë të kufizuar nga kjo gjykatë (*shih vendimin nr.1, datë 12.01.2011 të Gjykatës Kushtetuese*). Ndërkohë, i përket Gjykatës Kushtetuese të analizojë proporcionalitetin e kësaj mase në raport me gjendjen dhe me shkeljet për të cilat është parashikuar dhënia e tyre (*shih vendimin nr. 12, datë 14.04.2010 të Gjykatës Kushtetuese*). Gjykata Kushtetuese ka theksuar se proporcionalitetin e një kufizimi ajo e vlerëson rast pas rasti dhe duke pasur parasysh disa aspekte, si balancën mes të drejtës së kufizuar dhe interesit publik ose mbrojtjes së të drejtave të të tjerëve, mjetin e përdorur në raport me gjendjen që e ka diktuar atë, të drejtën e cenuar dhe synimin që kërkon të arrijë ligjvënësi, aspekte që nuk duhet të analizohen veç e veç, por të gërshetuara me njëra tjetrën. Vendosja me ligj e llojit të dënimeve është përgjithësisht diskrecion i pushtetit legjislativ, i cili, në përputhje me kërkesat dhe me nevojat në ndryshim të shoqërisë, bën rregullimin ligjor përkatës, por gjykata analizon proporcionalitetin e kësaj mase në raport me gjendjen dhe me shkeljet për të cilat është parashikuar dhënia e tyre (*shih vendimin nr. 12, datë 14.04.2010 të Gjykatës Kushtetuese*).

Me ndryshimet që pësoi paragrafi 2 i nenit 403 të KPP, gjykimi i shkurtuar nuk do të pranohet në rastet kur akuza e ngritur ndaj të pandehurit parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Para ndryshimeve një ndalim i tillë nuk ekzistonte: në rast se i pandehuri deklarohej fajtor, masa e dënimit përfundimtar ulej me 1/3 ose dënimi me burgim të përjetshëm zëvendësohej me masën maksimale të dënimit me burgim që parashikonte KP. Arsyeja kryesore e ligjvënësit për miratimin e këtij ndryshimi referuar relacionit shoqërues të projektligjit nr. 35/2017, rezulton se mbështetet në nevojën e forcimit të garancive dhe kufizimin e mundësive të gabimit gjyqësor, në rastet e akuzave veçanërisht të rënda. Në këndvështrimin e ligjvënësit, për raste të kësaj natyre, garancitë e procesit kontradiktor fitojnë përparësi kundrejt nevojës për të përfituar në planin e ekonomisë gjyqësore dhe të efektivitetit të ndjekjes penale. Në këtë vështrim, masat e miratuara nga ligjvënësi në parashikimin e rasteve të përjashtimit objektiv për veprat penale me rrezikshmëri të veçantë shoqërore (pikërisht për shkak të objektit që cenojnë) nga shqyrtimi i tyre mbi bazën e akteve të hetimit paraprak (gjykimi i shkurtuar) dhe si rrjedhojë edhe nga përfitimi premial (ulja në 1/3 të masës së dënimit dhe mosaplikimi i burgimit të përjetshëm) paraqesin një zgjidhje “balancuese”, sigurisht në diskrecionin e ligjvënësit, të cilit i përket e drejta e zgjedhjes për të zgjeruar perimetrin e “drejtësisë së negociuar”.

Në lidhje me argumentet se me parashikimin e këtij ndalimi ligjor ligjvënësi ka synuar që të rrisë numrin e dënimeve me burgim të përjetshëm për autorët e këtyre veprave, Kolegji vlerëson se duhet mbajtur në konsideratë nga ana tjetër se jo domosdoshmërisht në përfundim të gjykimit, konkludohet në dhënien e një dënimi të tillë; kjo për arsye se për subjektet “i mitur në konflikt me ligjin” dhe “gra”, dhënia e dënimit me burgim të përjetshëm është i ndaluar me ligj (neni 31 i KP), ndërsa për subjektet e tjera (të pandehur “burra” madhorë) gjykata ka gjithmonë mundësinë që në prani të disa rrethanave lehtësuese (nenet 48, 49 të KP) të caktojë një dënim me burgim (jo të përjetshëm). Pra, gjykimi nuk përfundon në çdo rast me dhënien e një dënimi përfundimtar me burgim të përjetshëm, pasi edhe personat që akuzohen për këtë kategori krimesh në përfundim të gjykimit kur gjenden fajtor mund të marrin një dënim më të lehtë se ai maksimal. Por edhe në këtë rast, ndalimi i përgjithshëm ligjor i parashikuar me nenin 403/2 të KPP heq mundësinë ligjore për të përfituar shpërblim (ulje) në masën e dënimit përfundimtar (me 1/3). Pra, përjashtimi nga përfitimi që rrjedh nga aplikimi i gjykimit të shkurtuar gjen zbatim për shkak të llojit të veprës dhe pavarësisht masës së dënimit përfundimtar.

Në vijim, Kolegji çmon të sjellë në vëmendje se neni 31/2 i KP

parashikon se “Dënimi me burgim të përjetshëm nuk jepet ndaj personave që në kohën e kryerjes së krimit nuk kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, si dhe për gratë.” Neni 51 “Dënimi për të miturit”, parashikon se “Për të miturit, që në kohën e kryerjes së veprës penale nuk kanë mbushur moshën 18 vjeç, dënimi nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikon ligji për veprën penale të kryer. Rregullat për caktimin e dënimit për të miturin parashikohen në KDPM.” Neni 5 i KDPM parashikon se “Dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit.” Ndërsa, neni 97, parashikon se, “1. Burgimi ndaj një të mituri mund të zbatohet në rast se ai ka kryer një vepër penale për të cilën minimumi i dënimit të parashikuar është 7 vjet dhe kur ky dënim është i nevojshëm për shkak të natyrës, rrezikshmërisë së lartë shoqërore të veprës penale dhe shkallës së fajësisë. 2. Për të miturin dënimi me burgim nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet. 3. Për përcaktimin e masës së dënimit për të miturin, gjykata merr parasysh dhe i kushton vëmendje të veçantë të gjitha rrethanave që lidhen me shkallën e pjekurisë së të miturit dhe kohën që nevojitet për edukimin dhe formimin profesional. Megjithatë, në varësi të shkallës së fajësisë, dënimi mund të jetë më i shkurtër, kur vlerësohet se është i mjaftueshëm për të arritur qëllimin e tij.”

Referuar kuadrit të mësipërm ligjor, Kolegji nuk ka se si të mos ndajë të njëjtin qëndrim ligjor se në rastet kur i mituri është autor i veprës penale, nga gjykata është i pamundur caktimi i dënimit me burgim të përjetshëm (apo më i lartë se 12 vjet), pikërisht për shkak se këtë e ndalon vetë ligji. KDPM parashikon të drejta të posaçme për të miturin në konflikt me ligjin, duke garantuar mbrojtjen e të miturit dhe interesin e tij më të lartë, në përputhje me Kushtetutën dhe standardet ndërkombëtare, duke vënë theksin në forcimin e sistemit të drejtësisë restauruese dhe mbrojtjen efektive të të drejtave procedurale të fëmijëve. KDPM është një akt ligjor i veçantë pasi në përmbajtjen e tij materiale dhe procedurale, ka të përfshirë të gjitha dispozitat për të miturit nga KP, KPP, ligji “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, ligji “Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve”. Ligji nr. 18/2017, “Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës”, gjithashtu rezulton që është hartuar në përputhje të plotë edhe me *Konventën mbi të drejtat e fëmijës*, jo vetëm në kontekstin e të drejtave dhe të ngritjes së një sistemi mbrojtjeje për të miturit, por edhe

për realizimin efektiv të tyre. Është e qartë se, legjislatori me miratimin e KDPM ka patur si synim që për rastet kur autor i veprave penale është i mituri t'i ofrojë një mbrojtje të posaçme kësaj kategorie duke përcaktuar norma të posaçme lidhur me përgjegjësinë penale të të miturve, rregulla procedurale lidhur me hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, ekzekutimin e vendimit të dënimit penal, rehabilitimin ose të çdo mase tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin (neni 1/1 i KDPM). Madje ky Kod përmban rregullime edhe për të rinjtë nga grupmosha 18 deri në 21 vjeç, sipas parashikimeve në nene të veçanta të tij. Në këtë aspekt, si dhe referuar nenit 5 të KDPM, Kolegji thekson se ky Kod është ligj i mëvonshëm (*lex posteriori*) ndaj KPP dhe KP, ashtu edhe ligj i posaçëm (*lex specialis*), në raport me këto Kode. Mirëpo, Kolegji çmon të sjellë në vëmendje se gjykimi i shkurtuar është një rit procedural që normohet në KPP, ndërsa dispozitat e KDPM nuk kanë ndonjë parashikim ligjor lidhur me gjykimet e posaçme, e aq më tepër ndonjë parashikim të ndryshëm dhe më të favorshëm që do të kishte përparësi për tu zbatuar gjatë gjykimet për të miturit në konflikt me ligjin. Për këtë arsye, nuk mund të pranohet zbatimi i parimit të specialitetit si argument për përjashtimin e të miturit në konflikt me ligjin nga ndalimi ligjor i parashikuar në nenin 403/2 të KPP, pasi ky parim gjen zbatim vetëm kur dy norma ligjore rregullojnë të njëjtën lëndë, me pasojën që zbatohet norma e posaçme, e cila ka përparësi dhe shmang normën e përgjithshme (*lex specialis derogat legi generali*). Raporti i specialitetit ekziston kur elementet përbërëse të një norme penale (të përgjithshme) janë të gjithë të pranishëm edhe në një normë tjetër (e posaçme), e cila përveç tyre, përmban edhe disa elemente më specifike që e cilësojnë normën e dytë, të posaçme në raport me normën e parë (*vendimi njësuës nr. 3, datë 02.11.2015 i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë*). Gjithashtu, Kolegji çmon se as parimi i subsidiaritetit nuk gjen zbatim në zgjidhjen e çështjes të shtruar për njësim, pasi ky parim ndërhyr për të mbuluar një hapësirë të lënë nga normë tjetër, apo kur dy a më shumë norma mbrojnë në shkallë të ndryshme marrëdhënien juridike. Sipas këtij parimi, zbatimi i njëres normë në të njëjtën kohë për të njëjtin fakt, përjashton zbatimin e normës penale tjetër, në rastin e mbrojtjes së marrëdhënieve juridike që mbrohen në mënyrë progresive dhe të përshkallëzuar nga një nivel më i ulët drejt një niveli më të lartë.

Rast i tillë për shembull mund të jetë instituti i pezullimit të dënimit me burgim dhe detyrimi për kryerjen e një pune në interes publik parashikuar në nenin 63 të KP. Kjo alternativë e dënimit me burgim edhe me ndryshimet

ligjore⁶³ nuk parashikoi kushte më të favorshme për zbatimin ndaj të miturve. Ndërkohë, ndryshime më të favorshme në këtë drejtim paraqet KDPM, neni 101, i të cilit parashikon rregullime të detajuara në lidhje me kryerjen e një pune me interes publik për të miturin⁶⁴ dhe që në këtë rast përbën normë të posaçme dhe subsidiare, duke shmangur rregullimet e përgjithshme të nenit 63 të KP. Gjithashtu, në ndryshim me rregullimet e përgjithshme të KP, në përputhje me parimin e zbatimit të dënimit me burgim si mjeti i fundit i mundshëm, KDPM ka sjellë rregullime më të favorshme edhe në lidhje me kohëzgjatjen dhe kriteret e zbatimit të dënimit me burgim për të miturin (neni 97/2 i KDPM), të cilat përbëjnë normë të posaçme dhe zbatohen në raport me ato të KP. Në këtë kontekst, nuk mund të bëhet referim në parimet e mësipërme, pasi asnjë dispozitë e KDPM nuk ka ndonjë parashikim në lëndën e gjykimit të shkurtuar aq më tepër ndonjë parashikim më të favorshëm për të miturin në konflikt me ligjin me qëllim që të ketë bazë ligjore përjashtimi nga ndalimi ligjor i parashikuar në nenin 403/2 të KPP. Pavarësisht parimit të mbrojtjes më të lartë të të miturit, Kolegji vlerëson se ky parim nuk do të thotë moszbatueshmërinë e instituteve të KPP apo Kodit Penal, sikurse i ka parashikuar ligjvënësi. Në mungesë të rregullimeve të posaçme ligjore në KDPM lidhur me një institut të parashikuar në KP apo KPP, nuk mund të konkludohet në përjashtimin e zbatimit të institutit në fjalë për të miturin në konflikt me ligjin, pasi kjo mënyrë do të çonte në krijimin e një norme të re të së drejtës penale të posaçme, duke hyrë kështu në juridiksionin ligjibërës. Duke ndarë të njëjtin qëndrim me përfaqësuesin e Prokurorisë së Përgjithshme, Kolegji çmon se pavarësisht interpretimeve të ndryshme që mund të bëhen në kuadër të karakterit human të së drejtës apo parimit të interesit më të lartë të të miturit, interpretimet që do të rezultonin në krijimin e një norme të re, e kapërcejnë juridiksionin lëndor të kësaj gjykate. Në këtë kontekst vlen të theksohet se ekzistojnë një sërë dispozitash në KP dhe KPP **që reflektojnë parimet e humanizmit apo diskriminimit pozitiv të këtyre kategorive të subjekteve të veprave penale dhe kësisoj, Kolegji çmon se nuk mund të bëhen interpretime për një diskriminim të mëtejshëm pozitiv të tyre në mungesë të një parashikimi ligjor (diskrecion i ligjvënësit).**Zbatimi i nenit 403/2 të KPP duhet të bëhet nga gjykatat nisur nga parashikimi abstrakt i llojit të veprës penale për të cilën

⁶³ Ndryshuar me ligjin nr. 10023, datë 27.11.2008 për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 7895, datë 27.1.1995 “Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë.”

⁶⁴ Neni 101/6 i KDPM parashikon se, “6. *Puna me interes publik, si një vendim plotësues, mund të zbatohet ndaj një të mituri edhe në rastet kur neni përkatës i Kodit Penal nuk e parashikon atë si një lloj dënimi.*”

është ngritur akuza nga prokurori dhe jo nga masa përfundimtare e dënimit. Sipas Gjykatës Kushtetuese, dënimi penal është rezultat i vlerësimit të rrezikshmërisë shoqërore të veprës penale, nga njëra anë, dhe shkallës së fajit të autorit të saj, nga ana tjetër. Në këtë drejtim, Gjykata Kushtetuese ka vlerësuar se përcaktimi i veprave penale dhe llojeve të dënimeve është në diskrecion të ligjvënësit, ndërsa individualizimi i tyre, rast pas rasti, është në diskrecion të gjykatës, e cila duke shqyrtuar të gjitha elementet juridike të veprës penale, shkallën e fajit dhe pasojat e ardhura nga vepra penale, cakton llojin dhe masën e dënimit për autorët e veprave penale (*shih vendimet nr. 47 datë 26.07.2012; nr. 12 datë 19.03.2015 të Gjykatës Kushtetuese*). Përsa më sipër, të gjitha rregullimet e posaçme që sanksionojnë parime të dënimit për të miturit në konflikt do të merren në shqyrtim dhe do të gjejnë zbatim në momentin e individualizimit të dënimit, duke i dhënë të gjitha garancitë dhe mbrojtjen e veçantë kësaj kategorie të posaçme të subjekteve të procesit penal, në përfundim të shqyrtimit gjyqësor kur fajësia është vërtetuar përtej çdo dyshimi të arsyeshëm. Madje, në përputhje me parimin që masa e dënimit me burgim të jetë masa e fundit që mund të jepet, mund të gjejë zbatim edhe neni 52 i KP që ka parashikuar mundësinë e përjashtimit të të miturit nga dënimi, si një dispozitë më e favorshme dhe në interesin më të lartë të të miturit në konflikt me ligjin.

Edhe në një interpretim historik të parashikimeve ligjore, Kolegji konstaton se si ndryshimet e KPP me ligjin nr. 35/2017 dhe KDPM janë pjesë e kuadrit ligjor të reformës në drejtësi, pra i takojnë të njëjtës kohë e për rrjedhojë të njëjtës qasje të ligjvënësit ndaj zhvillimeve shoqërore. Nëse ligjvënësi do të kishte si synim qasjen e kundërt të praktikës gjyqësore, kjo do të evidentohet në harmonizimin në këtë drejtim të këtyre dy ligjeve. Ritheksohet se dispozitat e KDPM nuk kanë ndonjë parashikim ligjor lidhur me gjykimet e posaçme e aq më tepër ndonjë parashikim të ndryshëm që do të kishte përparësi për t'u aplikuar gjatë gjykimit për të miturin në konflikt me ligjin. Ndërkohë, neni 5 i KDPM parashikon se për ato çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod zbatohen dispozitat e KPP. Ndërsa kur për të njëjtën çështje ka parashikime si nga KP, KPP dhe nga KDPM, atëherë do të gjejnë zbatim ato rregullime më të favorshme për të miturit, pavarësisht se në cilin Kod parashikohen.⁶⁵ Për shembull kryerja e një pune me interes publik⁶⁶, referuar KDPM mund të caktohet si një dënim plotësues ose si një

⁶⁵ Neni 5 “Raporti me ligjet e tjera”: “Dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit.”

⁶⁶ Neni 101 i KDPM.

dënim alternativ. KDPM nuk ka parashikuar shprehimisht mundësinë që gjykata të mund të mjaftohet vetëm me dënimin plotësues. Megjithatë, në këtë rast mund të gjejnë zbatim rregullimet e KP që në raste të caktuara mundëson caktimin e vetëm dënimin plotësues.⁶⁷ Gjithashtu, përmbushja e detyrimeve të caktuara sipas nenit 102 të KDPM, duke mos qenë një listë shteruese, mund të bëhet duke caktuar gjykata edhe detyrime të tjera të parashikuara në nenin 60 të KP ose detyrime që çmon se janë në interesin më të mirë të të miturit. Shembujt e mësipërm, sillen në vëmendje për të kuptuar se vetëm në rast se ka parashikime për të njëjtën lëndë (për të njëjtin institut të së drejtës) në KP, KPP ashtu edhe në KDPM, do të gjejnë zbatim ato rregullime më të favorshme dhe që përmbushin interesin më të lartë të të miturit në konflikt me ligjin në kuptim të nenit 5 të KDPM. Përndryshe institutet ligjore në mungesë të një përcaktimi tjetër ligjor, do të zbatohen ashtu sikurse janë parashikuar nga ligjvënësi në njërin prej ligjeve procedural apo material penal. Ky përfundim bazohet edhe në nenin 2/1 të KPP me titull “Respektimi i normave procedurale” që përcakton se “2. *Dispozitat procedurale penale janë të zbatueshme edhe për të pandehurit e mitur për aq sa nuk parashikohet ndryshe në ligjin e posaçëm në fuqi.*”

Përsa më lart mund të sintetizohet se trajtimi sanksionues i privilegjuar, i toleruar prej legjislatorit për “të miturit në konflikt me ligjin” dhe “gratë”, që presupozon pamundësinë e aplikimit ndaj tyre të llojit të dënimit me “burgim të përjetshëm”, si dhe të një dënimi më të lartë se 12 vjet burgim (për të miturit në konflikt me ligjin), nuk paraqet asnjë lloj ndikimi në drejtim të evitimit të ndalimit të përgjithshëm, të përcaktuar në nenin 403/2 të KPP, përjashtues apriori, i të drejtës për të pasur akses në ritin procedural të “gjykimit të shkurtuar”, të subjekteve të gjykuara për veprat penale të atribuara prej akuzës, që parashikojnë si titull sanksionues, llojin e dënimit me “burgim të përjetshëm”.

Në përfundim të kësaj analize, në lidhje me çështjen e shtruar për njësim, Kolegji mban këtë qëndrim njësuës: “**Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale, zbatohet edhe për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm.**”

ii. Në lidhje me nënçështjen e parë të shtruar për njësim: “A zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë?”

⁶⁷ Neni 30/2 i KP.

Në dhënien përgjigje pyetjes së mëparshme, Kolegji arriti në përfundimin se paragrafi i dytë, i nenit 403 të KPP, ndalon aplikimin e këtij riti procedural kur gjykohe vepra penale për të cilat parashikohet (si sanksion) lloji i dënimit me “burgim të përjetshëm”, duke e lidhur këtë ndalim vetëm me llojin e veprës penale të atribuar të pandehurit, sipas akuzës. Duke pasur parasysh këtë përfundim, Kolegji vlerëson se argumentet në lidhje me çështjen e parë marrin vlerë dhe për këtë çështje të shtruar për njësim/zhvillim. Sikurse është argumentuar më lart, ligjvënësi në parashikimin e këtij ndalimi ligjor ka shprehur vlerësimin e tij negativ për veprat e rënda për të cilat parashikohet si sanksion lloji i dënimit me burgim të përjetshëm, duke iu referuar në mënyrë abstrakte vetëm objektit të veprës penale që është cenuar apo vënë në rrezik dhe jo fazave të kryerjes së saj.

Kodi Penal shqiptar (në fuqi), tentativën e ka rregulluar në dy nene që janë nenet 22 dhe 23 të tij. Sipas nenit 22 vepra penale quhet e mbetur në tentativë kur, megjithëse personi ndërmerr veprime të drejtpërdrejta për ta kryer atë, vepra ndërpritet e nuk përfundohet për rrethana të pavarura nga vullneti i tij. Nisur nga kuptimi që ligji penal i jep tentativës, si dhe doktrinës së të drejtës penale, ky institut përbëhet nga disa elemente. *Elementi i parë* i rëndësishëm i tentativës është ndërmarrja nga personi i veprimeve të drejtpërdrejta në kryerjen e veprës penale. Kjo do të thotë që vepra penale ka filluar të kryhet dhe personi me veprimet e tij ka cenuar ose ka rrezikuar të mirat juridike që mbrohen nga legjislacioni penal. Për të përcaktuar nëse personi ka ndërmarrë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e veprës penale një rëndësi të madhe, përveç anës objektive ose tërësisë së veprimeve të jashtme që kryen ai për realizimin e veprës penale, paraqet edhe ana subjektive e personit ose qëndrimi psikik që ai mban ndaj veprimeve të kryera dhe pasojave që vijnë prej tyre. Për të arritur në një përfundim të drejtë në këtë rast, nuk ekziston një rregull i përgjithshëm që mund të zbatohet gjithmonë në raste të ngjashme, por kjo zgjidhet rast pas rasti, nga gjykatat, duke u bazuar në të gjitha rrethanat, si dhe aktet dhe provat e çdo çështje konkrete. *Element tjetër* i tentativës është se veprimet për realizimin e veprës penale kryhen nga personi me dashje. Veprimi i personit me dashje për realizimin e veprës penale në rastet e tentativës do të thotë që, ai parashikon karakterin e kundërligjshëm të veprimeve të tij, si dhe parashikon pasojat e mundshme të veprës penale dhe realizon veprime të drejtpërdrejta për kryerjen e veprës penale, por vepra ndërpritet dhe nuk përfundohet për shkaqe që nuk varen nga vullneti i tij. *Element tjetër* i tentativës është që veprimi i synuar nga personi të ndërpritet, të mos përfundohet. Vepra penale do të konsiderohet se është ndërprerë

dhe nuk është përfunduar kur personi ka filluar kryerjen e saj, ai ka ndërmarrë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e veprës, por nuk ka arritur që të realizojë qëllimin e tij kriminal. *Elementi i fundit* i tentativës është që vepra penale të jetë ndërprerë dhe të mos jetë përfunduar, për shkaqe që nuk varen nga vullneti i personit. Në qoftë se vepra penale është ndërprerë për shkaqe që lidhen me vullnetin e lirë të personit, vepra nuk do të konsiderohet si e mbetur në tentativë edhe pse personi ka ndërmarrë veprime të drejtpërdrejta për realizimin e saj. Në këto raste do të ndodhemi para heqjes dorë, me vullnetin e lirë të personit nga kryerja e veprës penale, e cila nëse është përfundimtare, e përjashton atë nga përgjegjësia penale për veprën që ka tentuar të kryejë.

Vepra penale do të konsiderohet që është ndërprerë dhe nuk është përfunduar për shkaqe që nuk varen nga vullneti i personit, kur ndërprerja e saj ka ndodhur për rrethana objektive, për shkaqe të jashtme që nuk mund të parashikohen dhe as të ndikohen nga personi. KP përmban një dispozitë të përgjithshme që parashikon se personi që tenton të kryejë një krim mban përgjegjësi penale. Kështu, ky Kod në nenin 23 parashikon se “*Personi që tenton të kryejë një krim përgjigjet për të.*” Që personi të përgjigjet për tentativën e kryerjes së një krimi gjykata në përfundim të shqyrtimit gjyqësor duhet të analizojë mbi të gjitha rrethanat e provat elementet e sipërpërmendur për të arritur në përfundimin që këto elemente përmbushen kumulativisht dhe personi që ka tentuar kryerjen e krimit do të përgjigjet për të. Në këtë rast, personi që ka tentuar të kryejë një krim do të mbajë përgjegjësi penale njëlloj sikurse personi që e ka konsumuar plotësisht veprën penale. Kësisoj, parashikimi nga legjislatori në nenin 23 të KP për personat që tentojnë të kryejnë një krim, mundësinë e zbutjes së dënimit, uljes apo caktimit të një dënimi më të butë nga ai i parashikuar në ligj, nuk paraqet asnjë lloj ndikimi në drejtim të evitimit të ndalimit të përgjithshëm, të përcaktuar në nenin 2/403 të KPP, përjashtues apriori i të drejtës për të pasur akses në ritin procedural të “gjykimit të shkurtuar”, të personave të gjykuar për veprat penale të atribuuara prej akuzës, që parashikojnë si titull sanksionues, llojin e dënimit me “burgim të përjetshëm”.

Në lidhje me llojin dhe masën e dënimit, Kolegji në një vështrim krahasues, vëren se ka legjislacione penale të shteteve të ndryshme, ku përfshihet për shembull Italia, që për individualizimin e dënimit për personin që tenton të kryejë një krim parashikon shprehimisht uljen konkrete të dënimit, krahasuar me dënimin që parashikon dispozita penale konkrete për veprën e kryer, në varësi të masës së dënimit që parashikohet nga dispozita e posaçme që parashikon krimin që ka tentuar

të kryejë personi. Në disa legjislacione penale të tjera sikurse Kodi Penal i Francës (nenet 225-4-7), në rastet e parashikuara shprehimisht nga ligji penal për figura të caktuara të veprave penale me rrezikshmëri të lartë, si për shembull trafikimi i qenieve njerëzore apo dhe krimet seksuale ndaj të miturve, tentativa për kryerjen e një krimi specifik ndëshkohet njëlloj si krimi i konsumuar. Pra, fakti që vepra penale ka mbetur në tentativë nuk shërben si rrethanë lehtësuese për zbutjen e dënimit, por përkundrazi rëndësia e së drejtës, marrëdhënies shoqërore të mbrojtur nga ligji penal apo subjekteve specifike, merr përparësi absolute në vlerësimin e rrezikshmërisë së faktit penal. Një parashikim i tillë është tregues i qëllimit parandalues, frenues e ndëshkues të politikës penale që ndjek një legjislacion penal për të garantuar maksimalisht paprekshmërinë e marrëdhënieve juridike/të drejtës/objektit të rrezikuar, çka e bën të qartë se nuk diskutohet lehtësim/zbutje dënimi për autorin as në rastin e pranisë së tentativës. Legjislacione të tjera për caktimin e dënimit ndaj personit që tenton të kryejë një krim, kanë zgjedhur që të parashikojnë një rregull të përgjithshëm sipas të cilit ai mban të njëjtën përgjegjësi penale si për veprën e kryer, por mund të dënohet më butë ose mund të dënohet me një lloj dhe masë dënimi më të lehtë se personi që e ka kryer veprën penale plotësisht (Kosova,* Maqedonia e Veriut etj).

Në këtë drejtim, Kolegji vë në dukje se legjislacioni ynë penal ka parashikime të ndryshme ligjore në periudha të ndryshme kohore. Kështu, KP i vitit 1927 i përcaktonte masat konkrete të dënimit që mund të caktoheshin ndaj personit që tentonte të kryente një krim, në varësi të masës së dënimit që parashikonte dispozita penale për veprën e kryer, si dhe në varësi të llojit të tentativës. Kodet Penale të viteve 1952 dhe 1977, në ndryshim nga KP i vitit 1927, parashikonin rregullin e përgjithshëm që personi që tentonte të kryente një krim, kishte përgjegjësi të njëjtë si personi që e kishte kryer veprën penale, por gjykata mund ta ulte dënimin që do të caktohej ndaj tij duke parashikuar edhe rrethanat që duhet të mbante parasysh gjykata në uljen e dënimit. Sipas KP në fuqi, *“Gjykata, në varësi të shkallës së afërsisë së pasojës, si dhe të shkaqeve për të cilat krimi mbeti në tentativë, zbut dënimin dhe mund ta ulë atë nën minimumin e parashikuar nga ligji ose të caktojë një lloj dënimi më të butë nga ai i parashikuar në ligj.”*⁶⁸ Nga përmbajtja e kësaj dispozitë rezulton se gjykatat duhet të vlerësojnë

* Ky përkufizim është pa paragjykim ndaj qëndrimeve për statusin, dhe është në pajtim me Rezolutën e Këshillit të Sigurisë të Kombeve të Bashkuara 1244/1999 dhe Opinionin e GJND-së mbi shpalljen e pavarësisë së Kosovës.

⁶⁸ Neni 23, fjalia e dytë e Kodit Penal.

disa kriteret në individualizimin e dënimit në rastet e veprave penale që kanë mbetur në tentativë, e konkretisht duhet analizuar shkalla e afërsisë së ardhjes së pasojës, si dhe shkaqet për të cilat krimi mbeti në tentativë.

Në lidhje me të gjithë elementet e sipërpërmendur, sikurse me të drejtë parashtrohet edhe nga Prokuroria e Përgjithshme, Kolegji vlerëson se në rastin kur vepra penale objekt akuze është cilësuar e mbetur në tentativë, gjykata në individualizimin e përgjegjësisë penale dhe dënimit ndaj autorit të veprës, është e kushtëzuar në vendimmarrjen e saj nga një hetim gjyqësor i plotë, i detajuar i gjithë rrethanave të çështjes, nga një analizë e plotë e shkaqeve për të cilat krimi mbeti në tentativë, nga një trajtim argumentues dhe vlerësim i rëndësisë së veprës penale apo intensitetit të rrezikshmërisë së saj, duke përcaktuar shkallën e afërsisë së pasojës në raport me veprimtarinë e autorit, si dhe nëse verifikohen faktorë të jashtëm ndikues apo një analizë e shkaqeve konkrete që shkaktuan tentativën (pra moskonsumimin e plotë të veprës penale). Kolegji thekson se shkaqet për të cilat krimi ka mbetur në tentativë dhe shkalla e afërsisë së pasojës, ndikon në përcaktimin dhe analizën e rrezikshmërisë së veprës penale dhe të autorit të saj, pasi në rastet e tentativës së plotë autori ka kryer të gjitha veprimet duke synuar ardhjen e pasojës së dëshiruar prej tij, por kjo nuk është realizuar për rrethana që nuk varen nga vullneti i tij. Në parim, dënimi që parashikohet për këto vepra është ai që përcaktohet për veprën penale në dispozitën e posaçme të KP. Tentativa përcaktohet si një element/rrethanë që mund të çojë në zbutjen e dënimit por jo domosdoshmërisht gjykatat mund të arrijnë në një konkluzion të tillë. Praktika gjyqësore në Shqipëri, por dhe teoria, nuk e ka interpretuar asnjëherë si domosdoshmëri/detyrim zbutjen e masës së dënimit në rastet kur vepra ka mbetur në tentativë. Gjithashtu, përcaktimi i rrethanave apo shkaqeve për të cilat vepra penale ka mbetur në tentativë dhe sa kjo ndikon në masën e uljes së dënimit, kërkon një analizë të thelluar në raport me rrethanat e faktit penal, shkallën e fajit si dhe verifikimin e rrethanave lehtësuese apo rënduese. Kësisoj, edhe në këtë këndvështrim përsa kohë nuk ka ndonjë parashikim ligjor që përcakton masë konkrete dënimi për veprën penale të mbetur në tentativë apo përjashtimin e saj nga një lloj i caktuar dënimi, Kolegji konkludon se është i paevitueshëm, zbatimi i ndalimit të përgjithshëm të parashikuar në nenin 403/2 të KPP.

Në përfundim të kësaj analize, në lidhje me nënçështjen e parë të shtruar për njësim/zhvillim, Kolegji mban këtë qëndrim njësues: **“Kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë, nuk zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar.”**

iii. Në lidhje me nënçështjen e dytë të shtruar për njësim:

“Si do të veprohet në rastin kur akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e dërgon në gjyq për këtë akuzë, por gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm i japin faktit një cilësim tjetër juridik, që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm?”

Në lidhje me çështjen e fundit të shtruar për njësim, Kolegji fillimisht çmon të ritheksojë rëndësinë që ka atribuimi i akuzës nga prokuroria dhe garantimi i të drejtës së mbrojtjes për të pandehurin. Në këtë drejtim, Kolegji risjell në vëmendje se edhe në raste të tjera ka marrë në analizë kuptimin e termave “fakt penal”, “akuzë”, “vepër penale” dhe “cilësim juridik”. GJEDNJ në jurisprudencën e saj ka theksuar se, ‘akuza’ është njoftimi zyrtar nga ana e autoritetit kompetent, i faktit që lidhet me kryerjen e një vepre penale. ‘Natyra e akuzës’ është cilësimi juridik që u bëhet fakteve në aktakuzë. ‘Shkaku i akuzës’ janë faktet materiale për të cilat akuzohet i pandehuri (*shih vendimet e GJEDNJ, Kamasinski kundër Austrisë, datë 19.12.1989; Pelissier e Sassi kundër Francës; Drassich kundër Italisë etj.*). Në referim të jurisprudencës së GJEDNJ, me rëndësi në funksion të garantimit të të drejtave kushtetuese dhe procedurale të pandehurit është komunikimi i akuzës, me të gjitha elementet e saj të renditura më lart.

Edhe Gjykata Kushtetuese në jurisprudencën e saj, në lidhje me atribuimin e akuzës dhe ndryshimin e cilësimit juridik, (*shih vendimin nr. 24/2012*), mes të tjerave ka argumentuar: *“E drejta e individit për t’u vënë në dijeni menjëherë dhe në mënyrë të hollësishme mbi natyrën dhe shkakun e akuzës kundër tij, është sanksionuar nga neni 31/a i Kushtetutës dhe nga neni 6/3/a i KEDNJ. Ky parim kushtetues është trajtuar nga jurisprudenca shqiptare dhe ajo e GJEDNJ, në funksion të realizimit të së drejtës së mbrojtjes të të akuzuarit si dhe të garantimit të parimit të barazisë së armëve ndërmjet palës akuzuese dhe mbrojtjes. Gjykata vëren se qëllimi i këtyre dispozitave është të krijojnë mundësinë për të akuzuarin të njihet paraprakisht me materialet, provat dhe rezultatet e hetimit, në mënyrë që të ushtrojë të drejtën e tij për të përgatitur një mbrojtje efektive, pra për të paraqitur argumentet në favor të tij dhe për të kundërshtuar akuzën e ngritur (shih vendimin nr. 4, datë 10.02.2012 të Gjykatës Kushtetuese). ...”*

Kolegji çmon se neni 34 i KPP, titulluar “marrja e cilësisë se të pandehurit”, është një dispozitë e përgjithshme që tregon rëndësinë që ka njohja e të pandehurit me akuzën, të dhënat ku ajo bazohet, burimet e provave si dhe çdo të dhënë, fakt apo rrethanë që është e nevojshme

për realizimin e një mbrojtje efektive. Kjo dispozitë nuk parashikon asnjë pasojë në lidhje me aktin e njoftimit të akuzës, ndaj duhet vlerësuar ngushtësisht me të drejtën e prokurorit në ushtrimin e ndjekjes penale dhe “thirrjen e të pandehurit në gjykim”/ *vocatio in ius*. KPP në tërësinë e dispozitave të tij, garanton edhe të drejtat procedurale të pandehurit, i cili duhet të njoftohet në mënyrë efektive për akuzën ndaj tij, aktet/provat (burimet e provave) ku ajo bazohet dhe çdo element tjetër thelbësor që ndikon në mbrojtjen e tij. Në lidhje me të drejtën e mbrojtjes, Gjykata Kushtetuese në jurisprudencën e saj të konsoliduar, ka theksuar se ajo duhet të jetë reale dhe efektive dhe jo vetëm teorike dhe se ushtrimi i saj nuk duhet të pengohet, por përkundrazi, gjykatat e juridiksionit të zakonshëm duhet të marrin të gjitha masat ligjore që në funksion të procesit të drejtë t’i japin mundësinë individit të bëjë mbrojtje reale, duke respektuar parimin e barazisë së armëve (*shih vendimet nr.37, datë 19.09.2011; nr.25, datë 10.06.2011; nr.5, datë 17.02.2003 dhe nr.33, datë 24.11.2003 të Gjykatës Kushtetuese*). Po në këtë drejtim, sipas jurisprudencës së GJEDNJ, qëllimi i të drejtës për t’u informuar për akuzën, i sanksionuar nga neni 6/3/a i KEDNJ, është që informacioni i kërkuar t’i jepet të akuzuarit në momentin e ngritjes së akuzës, ose në momentin e fillimit të procesit gjyqësor dhe është thelbësor fakti që vepra penale për të cilën dënohet një person, është ajo për të cilën ai është akuzuar (*shih vendimin e GJEDNJ në çështjen Pélissier dhe Sassi kundër Francës, 25 mars 1989*).

Kolegji thekson se ligji procedural penal i jep mundësi prokurorit si gjatë hetimit paraprak, ashtu edhe në gjykim, të ndryshojë akuzën e atribuar të pandehurit. Çdo ndryshim i akuzës apo i rrethanave cilësuese/rënduese duhet ti njoftohet të pandehurit, pikërisht për të garantuar të drejtat e tij të mbrojtjes. Gjatë hetimeve paraprake sipas afateve të parashikuara në ligj prokurori ka të gjithë hapësirën e nevojshme për të realizuar një hetim të plotë, duke respektuar normat procedurale dhe parimet që udhëheqin procesin penal. Ligji procedural penal parashikon se cilësia e të pandehurit ruhet më pas në çdo gjendje dhe shkallë të procesit derisa të ketë marrë formë të prerë vendimi i pushimit, i pafajësisë ose i dënimit. Në përfundim të hetimeve paraprake, nëse prokurori vlerëson se provat e grumbulluara gjatë hetimeve janë të mjaftueshme për të provuar se fakti penal ka ndodhur dhe se ai është kryer nga i pandehuri, paraqet para gjykatës kërkesën për dërgimin e çështjes në gjyq (*nenet 327/6, shkronja b dhe 331 të KPP*). Ky moment konkretizon ushtrimin e ndjekjes penale dhe nënkupton detyrimin e prokurorit që në përfundim të hetimeve të procedojë me një nga mënyrat e parashikuara në ligj, në zbatim të nenit 327 pika 6 të KPP. Ky akt përmban të dhënat e kërkuara nga neni 34, si dhe

pika 3 e nenit 331 të KPP: a) gjeneralitetet e të pandehurit dhe të viktimës, kur është e mundur, si dhe çdo element tjetër që shërben për identifikimin e tyre; b) parashtrimin e faktit penal dhe cilësimin juridik të veprës penale; c) burimet e provës dhe faktet që ato u referohen; ç) kërkimin që gjyqtari i seancës paraprake të vendosë dërgimin e çështjes në gjyq; d) datën dhe nënshkrimin e prokurorit. Nga ana tjetër, Kolegji thekson se pika 2 e nenit 331 parashikon pavlefshmërinë e kërkesës për dërgimin e çështjes në gjyq, kur nuk është respektuar ndër të tjera edhe parashikimi i pikës 3 të nenit 327 të KPP, që përmban: përshkrimin e përmbledhur të faktit penal për të cilin i pandehuri është proceduar, kohën dhe vendin e kryerjes, cilësimin juridik të këtij fakti penal, lajmërimin për depozitimin e akteve në sekretari dhe të drejtën për tu njohur me akte dhe për të marrë kopje të tyre.

Me ndryshimet kushtetuese me ligjin nr. 76/2016, reflektuar dhe në KPP (me ligjin nr. 35/2017), kërkesa për dërgimin e çështjes në gjyq e paraqitur nga prokurori në përfundim të hetimeve paraprake (përmbajtja e të cilës pasqyron në thelb akuzën e kontestuar prej këtij të fundit të hetuarit, i cili prej këtij momenti “fiton” statusin e të pandehurit, duke u akuzuar për një akuzë të caktuar), i nënshtrohet kontrollit dhe verifikimit nga gjyqtari i seancës paraprake. Konstituimi i seancës paraprake është një moment kyç në funksion të verifikimit të qëndrueshmërisë së akuzës të atribuar të pandehurit, si përsa i përket aspektit të kompletueshmërisë së hetimeve të zhvilluara, ashtu edhe në drejtim të kualifikimit të saktë juridik të faktit penal të atribuar nëpërmjet akuzës të pandehurit (*shih vendimin njësuës nr. 62, datë 1.11.2021 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Një nga detyrat e gjyqtarit të seancës paraprake është edhe verifikimi për bazueshmërinë/qëndrueshmërinë e akuzës në gjykimin e themelit. Në këtë seancë të pandehurit i njihet për herë të parë mundësia për të kundërshtuar akuzën që prokurori i ka njoftuar atij përpara se çështja penale të dërgohet për gjykim në themel. Në funksion të verifikimit të bazueshmërisë/qëndrueshmërisë së akuzës, gjyqtari i seancës paraprake mund të disponojë për korrigjimin ose saktësimin e akuzës, sipas nenit 332/d të KPP. Nga përmbajtja e kësaj dispozite, kur gjatë seancës paraprake del se cilësimi juridik i faktit është i gabuar, ose kur akuza nuk është formuluar në mënyrë të qartë dhe të saktë, gjykata fton prokurorin që të bëjë korrigjimet ose saktësimet e nevojshme. Në rast se prokurori nuk vepron, gjykata vendos t'i kthejë aktet, duke njoftuar dhe drejtuesin e prokurorisë.

Përfshirja e seancës paraprake si një nga fazat e procedimit penal, paraqet rëndësi në funksion të forcimit të institutit të mbrojtjes, nëpërmjet kontrollit (filtrimit) të akuzave të nxituara dhe të pambështetura, të paraqitura prej prokurorit, fryt i një veprimtarie hetimore të pakompletuar/

të paplotë, përfshirë sidomos rastet kur prokurori anashkaloj apo nuk tregon vëmendjen e duhur në lidhje me integrimin e kontributit të mbrojtjes në funksion të kompletueshmërisë. Parashikimi i figurës së gjyqtarit të seancës paraprake synon jo thjesht ushtrimin e një “kontrolli” mbi veprimtarinë procedurale të prokurorit gjatë hetimit paraprak, por mbi të gjitha, garantimin e të drejtave të mbrojtjes, duke synuar edhe efektivitetin e gjykimit të çështjes penale në themel. Duke qenë tipar i një kontrolli gjyqësor që realizohet nëpërmjet debatit dhe në zbatim të kontradiktoritetit mes të palëve të thirrura në seancë gjyqësore, nënkuptohet që kur gjyqtari i seancës paraprake vendos sipas nenit 332/dh të KPP, ai ushtron funksione juridiksionale në një gjykim të kufizuar, por pa marrë atributet e gjyqtarit që shqyrton themelin e çështjes, në lidhje me vlerësimin e fakteve, provave dhe fajësisë së pandehurit. Kjo kompetencë e gjyqtarit të seancës paraprake, që në thelb lidhet me verifikimin e kushteve të gjykueshmërisë së çështjes, ka diferenca me funksionin e gjyqtarit të gjykimit të çështjes (akuzës) në themel, i cili duhet të verifikojë bazueshmërinë e akuzës në funksion të fajësisë së të pandehurit (*shih vendimin njësuës nr. 62, datë 1.11.2021 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Kolegji Penal ka një jurisprudencë të konsoliduar se, në seancë paraprake nuk zbatohet standardi provues “përtej çdo dyshimi të arsyeshëm”, standard ky që i përket fazës së gjykimit të çështjes në themel dhe formësohet mbi bazën e provave të marra në gjykim në prezencë të kontradiktoritetit të palëve para një gjykate natyrale dhe neutrale.⁶⁹ Gjyqtari i seancës paraprake nuk mund të hyjë në çështje të të vlerësuarit të provave e çmuarjes së tyre në kuptim të të provuarit, vlerësim që bëhet në kontradiktoritet e debat gjyqësor, që është karakteristikë e gjykimit në themel të çështjes.⁷⁰ Detyra e gjyqtarit të seancës paraprake është që, në prani të burimit të provave që i paraqiten, të verifikojë nëse në situatën në të cilën ndodhen aktet, mund të kalohet çështja në gjyq, pa bërë vlerësime thelbësore që i takojnë fazës së gjykimit në themel të çështjes (*shih vendimin njësuës nr. 00-2023-2241 (312), datë 16.11.2023 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Në këtë pikë, Kolegji sjell në vëmendje se një ndër disponimet e gjyqtarit të seancës paraprake është edhe në lidhje me kërkesën e të pandehurit për të proceduar me gjykim të shkurtuar. Kur shqyrton kërkimin e të pandehurit për të proceduar me gjykim të shkurtuar, gjyqtari i seancës paraprake, përveç dispozitave tipike që lidhen me rolin dhe funksionin e kësaj faze

⁶⁹ Vendim nr.183, datë 24.6.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

⁷⁰ Vendim nr.169, datë 14.06.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

të procedimit penal, duhet të zbatohet edhe parashikimet konkrete të ligjit procedural penal për këtë lloj të posaçëm gjykimi. Gjykimi i shkurtuar është një gjykim i posaçëm i cili konsiston në heqjen dorë në mënyrë të vullnetshme nga i pandehuri nga disa aspekte themelore të së drejtës për një proces të rregullt ligjor, të tilla si parimi i barazisë së armëve dhe i formimit të provës në kontradiktoritet, për të përfituar një ulje dënimi. Për këtë arsye legjislatori për këtë lloj gjykimi ka parashikuar rregulla të veçanta në kreun IV të titullit VII të KPP (nenet 403-406), të cilave gjyqtarët duhen t'i përmbahen gjatë zbatimit të këtij gjykimi të posaçëm (vendim nr. 4, datë 10.02.2012 i Gjykatës Kushtetuese).

Ndryshimet e KPP (me ligjin nr. 35/2017) normuan disa kufizime lidhur me mënyrën dhe kohën e paraqitjes së kërkesës për gjykim të shkurtuar. Nga përmbajtja e nenit 403, pika 1 të KPP, rezulton se gjyqtari i seancës paraprake ka për detyrë të verifikojë pikë së pari nëse kërkesa për gjykim të shkurtuar është paraqitur nga një subjekt i legjitimuar. Duke qenë se i pandehuri heq dorë nga disa të drejta themelore të procesit të rregullt ligjor, e drejta për të kërkuar gjykim të shkurtuar është një e drejtë vetjake e tij, që do të thotë se kjo kërkesë duhet paraqitur vetëm prej tij ose mbrojtësit të pajisur me autorizim të posaçëm.⁷¹ Një element tjetër formal që duhet verifikuar është koha e depozitimit të kësaj kërkesë, në seancë paraprake. Në lidhje me këtë element, Kolegji rithekson qëndrimin se paraqitja e kërkesës për gjykim të shkurtuar në seancë paraprake, nuk do të thotë se qëllimi i ligjvënësit ka qenë të kufizojë të drejtën e gjyqtarit që është caktuar për të gjykuar çështjen në themel, të rivlerësojë këtë kërkim. Kolegji vlerëson se gjyqtari i caktuar për shqyrtimin e çështjes në themel, nuk ka asnjë pengesë ligjore të vlerësojë këtë kërkim të refuzuar nga gjyqtari i seancës paraprake. Në mbështetje të këtij qëndrimi është edhe parashikimi ligjor i pikës 3 të nenit 332/dh të KPP, ku është theksuar se, *“Procedura e shqyrtimit në seancë paraprake nuk zëvendëson gjykimin e çështjes në themel dhe as paraqjkon vendimin përfundimtar të saj”*.⁷²

Kolegji sjell në vëmendje se ligjvënësi në funksion të dhënies së drejtësisë, e ka kushtëzuar pranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar me verifikimin e gjendjes së akteve nga gjykata. Pra, kërkesën e të pandehurit dhe të mbrojtësit të posaçëm të tij, gjykata e pranon vetëm atëherë kur çmon se çështja mund të

⁷¹ Neni 403/1 i KPP *“1. Kërkesa për gjykimin e shkurtuar paraqitet nga i pandehuri ose mbrojtësi i tij me autorizim të posaçëm në seancën paraprake ose në seancë gjyqësore kur procedohet sipas nenit 400 dhe paragrafit 3, të nenit 406/ç, të këtij Kodi, me pasojë mospranimi.”*

⁷² Vendim nr. 00-2023-723, datë 27.04.2023 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

zgjidhet në gjendjen e akteve të fashikullit të hetimeve.⁷³ Në këtë aspekt, Kolegji vlerëson se gjykata që shqyrton këtë kërkim, duhet të mbajë në konsideratë pikën “7” të nenit 405 të KPP⁷⁴, që rregullon rastet apo parashikon arsyet përse kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk mund të pranohet. Ky parashikim ka lidhje të drejtpërdrejtë me aktet dhe provat e grumbulluara gjatë hetimit paraprak, ndaj Kolegji vlerëson se “gjendja e akteve” që referohet në pikën 6 të kësaj dispozite, duhet vlerësuar e lidhur me sa parashikon pika 7 e saj (pra pikat 6 e 7 të nenit 405 të KPP duhen interpretuar e zbatuar në unison me njëra – tjetrën).⁷⁵ Nga përmbajtja e kësaj dispozite rezulton se kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk pranohet kur i pandehuri ose mbrojtësi i tij paraqesin pretendime për pavlefshmërinë e akteve apo papërdorshmërinë e provave. Në këtë rast gjykata nuk e zgjidh dot çështjen “në gjendjen që janë aktet”, pasi gjykata duhet të vlerësojë llojin e pavlefshmërisë së pretenduar dhe të diskutojë provat që pretendohet se janë marrë në kundërshtim me ligjin, vlerësim ky që kuptohet nuk mund të bëhet jashtë debatit gjyqësor. Kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk do të pranohet edhe kur i pandehuri dhe mbrojtësi kërkojnë që të merren prova të tjera, pasi provat e reja që kërkohen dhe mënyra e marrjes së tyre duhet të debatohen në seancë gjyqësore. Gjithashtu, kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk pranohet kur gjykata konstaton kryesisht akte absolutisht të pavlefshme apo prova të papërdorshme. Kolegji vlerëson se është detyrë e gjykatës që t’i konstatojë dhe t’i deklarojë ato me vendim edhe kur nuk ngrihen nga pala e interesuar. Në këtë rast është e qartë se gjykimi i shkurtuar nuk mund të pranohet, pasi çështja nuk mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet. Nga ana tjetër, ritheksohet edhe arsyeja e fundit që parashikon ligji për mospranimin e gjykimit të shkurtuar, që është kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale për të cilën ligji penal parashikon llojin e sanksionit “me burgim të përjetshëm”.⁷⁶

Në të gjitha rastet e sipërpërmendura, gjykata vendos mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar dhe vazhdon me procedurën e gjykimit të zakonshëm. Kundër vendimit të mospranimit nuk lejohet ankim i veçantë por ai mund të ankimohet bashkë me vendimin përfundimtar. Kolegji vlerëson se mospranimi i kërkesës së të pandehurit për gjykim të shkurtuar duhet të jetë i arsyetuar dhe i mbështetur në ligj. Kjo do të thotë që si në rastin kur kërkesa pranohet ashtu edhe kur vendoset mospranimi i saj, gjyqtari i seancës paraprake duhet të analizojë dhe arsyetojë jo vetëm

⁷³ Neni 405/6 i KPP.

⁷⁴ Neni 405 pika 7 i KPP.

⁷⁵ Vendim nr. 00-2023-723, datë 27.04.2023 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë.

⁷⁶ Neni 403/2 i KPP.

nëse përmbushen kushtet formale/procedurale të parashikuara në nenin 403 të KPP, por edhe nëse çështja “mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet” (kushti substancial), sipas pikave 6 dhe 7 të nenit 405 të KPP. Arsyeja qëndron në faktin se, vendimi i mospranimit ankimohet bashkë me vendimin përfundimtar dhe kësajsoj kontrollohet nga një gjykatë më e lartë, sipas procedurave përkatëse. Dhe që kjo të jetë e mundur, duhet bërë arsyetimi i vendimit, në të cilin gjyqtari tregon me qartësi faktet dhe ligjin e zbatueshëm të cilat e kanë çuar në bërjen e një zgjidhje ndërmjet dy mundësive. Pra, gjyqtari duhet të argumentojë në rast se përmbushen secili prej kushteve të parashikuara në ligj (formale dhe substanciale), pavarësisht se arsyeja e refuzimit mund të lidhet vetëm me njërin prej tyre. Edhe sipas Gjykatës Kushtetuese në vendimin nr. 14/2012 “... për të garantuar një të drejtë ankimi efektive ndaj vendimit të mospranimit të gjykimit të shkurtuar, *gjykata e apelit* duhet të jetë në gjendje që të shqyrtojë e kontrollojë në mënyrë efikase ligjshmërinë e ushtrimit të diskrecionit nga ana e *gjykatës së shkallës së parë në marrjen e vendimit, si nga pikëpamja procedurale ashtu edhe substanciale.*”

Duke u rikthyer në çështjen e shtruar për njësim, Kolegji thekson se verifikimi i akuzës së atribuuar të gjykuarit ka rëndësi në raport me shqyrtimin e pretendimeve të pandehurit për bazueshmërinë dhe qëndrueshmërinë e kësaj akuze, si dhe vlefshmërinë apo përdorshmërinë e provave ku ajo mbështetet. Sikurse është thënë në këtë vendim, një nga arsyet kur nuk pranohet kërkesa për gjykim të shkurtuar është situata ligjore kur i pandehuri akuzohet për një vepër penale për të cilën ligji penal parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Verifikimi i kësaj situatë, vendos detyrim për gjyqtarin e seancës paraprake që të analizojë pretendimet e të pandehurit për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit penal që i është atribuuar në raport me gjendjen e akteve të fashikullit të hetimeve. Të drejtën për të kundërshtuar akuzën për të gjitha elementet përbërës të saj, i pandehuri mund ta ushtrojë jo vetëm në seancë paraprake por edhe gjatë gjykimit në themel të çështjes së tij penale në ngarkim të tij. Edhe në gjykim, në funksion të garantimit të një mbrojtje efektive i pandehuri mund të kundërshtojë akuzën e ngritur ndaj tij si përsa i përket shkakut ashtu dhe në lidhje me natyrën (cilësimin juridik) e akuzës. Detyra e gjyqtarit që gjykon çështjen në themel është ta zgjidh drejt çështjen dhe të zbatojë ligjin. Në këtë vështrim me qëllim që të garantohet dhënia e drejtësisë dhe zbatimi i ligjit, si dhe të garantohet e drejta e të pandehurit për mbrojtje dhe kontradiktoritet, KPP në nenin 375, ka parashikuar mundësinë e gjykatës që shqyrton çështjen në themel të saktësojë edhe cilësimin juridik të faktit penal që akuzat i konteston të pandehurit. Sipas Gjykatës Kushtetuese,

kuptimi në këtë mënyrë i përmbajtjes së nenit 375 të KPP i shërben dhënies së drejtësisë, sepse në të kundërtën ajo do të vepronte në kundërshtim me provat dhe me ligjin. Në rast se gjykata nuk do të bënte një cilësim të drejtë të veprës penale, vendimi i saj do të prishej nga gjykata më e lartë për shkak të zbatimit të gabuar të ligjit. Pra, edhe në këtë aspekt, gjykata është e detyruar të bëjë vetë ndryshimin e cilësimit të veprës kur ky është i ndryshëm nga ai i prokurorit (*shih vendimin nr. 50, datë 30.07.1999 të Gjykatës Kushtetuese*).

Kolegji rithekson qëndrimin se në këtë rast, gjykata mund të rikualifikojë të njëjtin fakt që është përshkruar në akuzë apo në kërkesën për gjykim dhe jo një fakt të ri, i cili përmban elemente apo rrethana të reja që nuk i janë njoftuar të pandehurit apo për të cilat prokuroria nuk ka ushtruar ndjekjen penale. Kolegji vë në dukje se, me “fakt që rezulton ndryshe” duhet të kuptojmë një fakt që paraqitet ndryshe në mënyrë tërësore, nga ai i parashtruar në kërkesën për gjykim. E thënë ndryshe, gjykata në emër të dhënies së drejtësisë, nuk legjitimohet të vlerësojë ato veprime apo mosveprime të të pandehurit, të cilat ndonëse rezultojnë gjatë shqyrtimit gjyqësor, nuk i janë atribuar të pandehurit me aktin e njoftimit të akuzës apo në kërkesën për gjykim. Nëse do të ndodhte kjo gjë, cenohet e drejta e të pandehurit për proces të rregullt ligjor, si: e drejta e tij për t’u mbrojtur, e drejta për t’u dëgjuar, e drejta për akses në gjykatë, etj. Gjukata ushtron të drejtën e saj për ndryshimin e cilësimit juridik të veprës penale, vetëm në lidhje me faktin e përshkruar në kërkesën për gjykim, që i është njoftuar/komunikuar të pandehurit dhe për të cilin prokuroria ka ushtruar ndjekjen penale, duke i atribuar një akuzë konkrete. Pra, në zbatimin e nenit 375 të KPP, fakti nuk ndryshon por cilësimi juridik i tij (natyra e akuzës) rivlerësohet nga gjykata në përputhje me parimin *jura novit curia* (gykata e njej ligjin). Fakti i njëjtë do të thotë “i njëjti fakt objektiv” i cili karakterizohet nga te njëjtat veprime, subjekte dhe objekt material. Pra, “fakti i njëjtë” do të thotë që fakti jo vetëm në tërësinë e tij të jetë i njëjtë, por edhe se asnjë element i tij përbërës nuk duhet të rezultojë të jetë i ndryshëm nga ajo që është përcaktuar në akuzën e paraqitur nga prokurori (*shih vendimin nr. 00-2024-1166 (150), datë 27.06.2024 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Në mungesë të një përkufizimi në ligjin penal shqiptar, Kolegji në jurisprudencën e tij për termin “fakt i njëjtë apo i ndryshëm”, ka referuar jurisprudencën e GJEDNJ. Në çështjen *Sergey Zolotukhin kundër Rusisë*⁷⁷,

⁷⁷ Vendim i Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut, datë 10/02/2009. Në këtë vendim GJEDNJ ka analizuar zbatimin e parimit *ne bis in idem*, duke ju referuar edhe kuptimit të termit “fakt i njëjtë”.

GJEDNJ ka analizuar nenin 4 Protokollin nr. 7 të Konventës, që ndalon procedimin apo gjykimin e një personi për një “vepër” të dytë, përderisa në origjinë të saj qëndrojnë fakte identike ose në thelb të njëjta me ato të së parës. Duke interpretuar “faktin e njëjtë”, GJEDNJ në këtë vendim konkludon se janë faktet që përbëjnë një tërësi rrethanash faktike konkrete që implikojnë të njëjtin person dhe që lidhen midis tyre në mënyrë të pazgjydhshme në kohë dhe në hapësirë. Në rastin Zolotukhin kundër Rusisë, GJEDNJ ka analizuar edhe ndryshimet që ekzistojnë mes termave “të njëjta akte apo fakte” nga njëra anë dhe nocionit “e njëjta shkelje apo vepër” nga ana tjetër. Në interpretimin e këtyre nocioneve, GJEDNJ është mbështetur edhe në jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të Drejtësisë (në vijim GJED), si dhe të Gjykatës Interamerikane të Drejtave të Njeriut, të cilët janë bazuar në identitetin e aktit/veprimit material të kryer dhe kanë hedhur poshtë kualifikimin ligjor të këtij akti/veprimi, si të parëndësishëm. GJEDNJ ka theksuar se ndalimi i procedimit apo i gjykimit dy herë të një individi, lidhet me të njëjtat fakte kriminale dhe jo me cilësimin ligjor të shkeljes së kryer. Nga ana tjetër, edhe GJED ka interpretuar kuptimin e ‘faktit të njëjtë kriminal’ në raport me zbatimin e parimit *ne bis in idem* pavarësisht nga cilësimet juridike që mund të ketë për një fakt kriminal, në legjislacionet e ndryshme të vendeve anëtare. Edhe GJED ka theksuar se kur ligji përdor termin të “njëjtën ngjarje/fakt”, referon tek aktet e kryera faktikisht nga një person dhe jo tek i njëjti krim apo vepër penale. GJED ka vlerësuar se, në mungesë të një harmonizimi të legjislacioneve penale mes shteteve anëtare të hapësirës Schengen, është normale që cilësimet juridike të ndryshojnë nga një shtet tek tjetri. Kjo është edhe arsyeja pse duhet marrë në konsideratë vetëm identiteti i veprimit material, që nga GJED është përkufizuar si, “ekzistenca e një tërësie rrethanash konkrete të lidhura mes tyre në mënyrë të pandashme”.⁷⁸

Në këtë kontekst, Kolegji thekson se është kompetencë ekskluzive e gjykatave të juridiksionit të zakonshëm të bëjnë ndryshimin e cilësimit juridik të veprës penale - për rastin konkret - edhe për një vepër penale që nuk e parashikon llojin e dënimit me burgim të përjetshëm. Në këtë rast vihet në diskutim se çfarë pasojash ka ky ndryshim në lidhje me kërkesën për gjykim të shkurtuar të paraqitur në seancë paraprake, nga i pandehuri i akuzuar dhe dërguar në gjykim për një vepër penale për të cilën parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Lidhur me sa më sipër, Kolegji sjell në vëmendje se Gjykata Kushtetuese në vendimin nr.14/2012 është shprehur: “Nëse gjykata e apelit, që shqyrton ankimin ndaj vendimit

⁷⁸ GJED, vendimi i datës 9 mars 2006/çështja VanEsbroeck

të mospranimit të gjykimit të shkurtuar, konstaton se çështja mund të vendosej në gjendjen e akteve dhe kërkesa e të pandehurit për gjykim të shkurtuar është refuzuar pa të drejtë, ajo ka kompetenca të ndryshojë vendimin në lidhje me masën e dënimit, duke aplikuar nenin 406/1 të KPP. Kjo bëhet me qëllim që të vihet në vend një e drejtë e mohuar dhe i pandehuri të përfitojë reduktimin e dënimit. Ndërsa për sa i përket rritit procesual të gjykimit të shkurtuar, ky i fundit është i parikuperueshëm në apel”. Po në këtë aspekt, GJEDNJ ka çmuar gjithashtu se, nëse është e vërtetë që shtetet kontraktuese nuk janë të detyruar nga Konventa të parashikojnë procedura të thjeshtuara, qëndron gjithsesi fakti se, kur këto procedura ekzistojnë dhe aplikohen, parimet e procesit të rregullt ligjor imponojnë që të mos privohet në mënyrë arbitrare i pandehuri nga avantazhet që me atë procedurë lidhen (*Scoppola kundër Italisë, kërkesa nr. 10249/03*).

Edhe Gjykata Kushtetuese italiane, në vendimin nr. 313/1990 është shprehur se *përcaktimi i dënimit nuk mund t'i shmanget kontrollit juridiksional*. Po kjo gjykatë, në vendimin nr. 140/2010 duke bërë një analizë mbi *ratio* e këtij gjykimi, është shprehur se, vlerësimet e të pandehurit për dobinë e gjykimeve të posaçme varen në radhë të parë ‘nga mënyra se si është përcaktuar procesi dhe vepra penale nga prokurori’. Me pasojën që kur, për ‘raste patologjike’, si gabimet ose mosveprimet e prokurorit për përcaktimin e faktit ose të veprës penale, akuza pëson një ndryshim substancial, i pandehuri duhet të rivendoset në afat për të bërë vlerësimet e duhura, me rrjedhje, përndryshe, cenimin e të drejtës së mbrojtjes si dhe të parimit të barazisë së armëve, duke qenë se do të kishim një diskriminim sipas “ekzaktësisë ose plotësisë më të madhe ose më të vogël të vlerësimit diskrecional të rezultateve të hetimeve paraprake nga ana e prokurorit (*shih edhe vendimet nr.333/2009 dhe nr.265/1994 të Gjykatës Kushtetuese Italiane*). Po kjo Gjykatë, në vendimin nr. 23/1992 ka theksuar se, *mungesa e kontrollit mbi vendimin e gjyqtarit për mospranim të rritit të posaçëm sjell pasoja në planin e dënimit, në dëm të të pandehurit*. Ndërsa, Gjykata e Kasacionit të Italisë është shprehur se, në rast se është vazhduar me ritin e zakonshëm procesual, nuk ka dyshim se, vendimi mund të apelohej për një motiv specifik, që është dhënia e një dënimi “të paligjshëm”. (...) I pandehuri ka të drejtë të pretendojë në apel se, për shkak të refuzimit të rritit të posaçëm, në mënyrë të pajustificueshme ose të gabuar, nuk ka mundur të përfitojë nga reduktimi i dënimit, edhe pse ai i ka përmbushur të gjitha detyrimet procesuale *në ngarkim të tij*. (...) *Përcaktimi konkret i dënimit është i rivlerësueshëm nga gjyqtari i apelit, të cilit ky pretendim i kërkohet në mënyrë specifike nga i pandehuri (shih*

vendimin nr. 44711, datë 27 tetor-18 nëntor 2004, të Gjykatës italiane të Kasacionit).

Në vijim të analizës së mësipërme, për pyetjen e shtruar për njësim, Kolegji, duke u bazuar në vlerësimet e lartpërmendura, çmon se në rastin kur në përfundim të shqyrtimit gjyqësor nuk rezulton i provuar fakti ashtu sikurse është kontestuar nga prokurori, por gjykata që gjykon çështjen e ndryshon cilësimin juridik të veprës penale në një vepër penale për të cilën nuk parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, duhet të riparojë pasojat e një vendimi të marrë në kundërshtim me ligjin, duke aplikuar nenin 406/1 të KPP, pavarësisht se kërkesa për gjykim të shkurtuar nuk është pranuar (nga gjyqtari i seancës paraprake). Ky parim vlen jo vetëm për gjykatën e shkallës së parë, por edhe për gjykatën e cila kontrollon vendimin përfundimtar (gjykatën e apelit), sigurisht brenda kufijve të shkaqeve të ankimit. Kjo për arsye se, gjykimi në apel ka si qëllim, nga njëra anë t'i respektohet e drejta e ankimit personit të dënuar, në mënyrë që ai të ketë mundësinë të dëgjohet nga një trup tjetër gjyqësor. Nga ana tjetër, gjykimi në apel ka si qëllim që të korrigjojë edhe ato gabime që mund të jenë bërë gjatë gjykimit në shkallën e parë në lidhje me zbatimin e ligjit, vlerësimin e provave, moskryerjen e një hetimi të plotë e të gjithanshëm të çështjes, si dhe në lidhje me ligjshmërinë e refuzimit të gjykimit të shkurtuar. Kontrolli i ushtruar nga gjykata e apelit ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë nuk është kontroll konstatues, por me synim që të plotësohen mangësitë e të korrigjohen gabimet.

Nga ana tjetër, Kolegji thekson se në këtë rast, riparimi i pasojave të mospranimit të kërkesës për gjykim të shkurtuar, duhet të jetë i kushtëzuar me verifikimin e përmbushjes edhe të kushteve të tjera të përmendura më lart. Konkretisht: (i) kërkesa për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri duhet të jetë paraqitur në përputhje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të KPP; (ii) ky kërkim duhet të jetë shoqëruar edhe me analizën apo pretendimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit penal (për një vepër penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm); (iii) verifikimi nga gjykata nëse çështja mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të KPP. Lidhur me verifikimin e faktit nëse çështja mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet, Kolegji vlerëson se ky verifikim tashmë do të kryhet jo mbi bazën e një vlerësimi paraprak të akteve të hetimit, por duke u bazuar edhe tek ecuria e procesit gjyqësor në raport me provat e marra e të verifikuara në gjykim, e lidhur kjo me faktin nëse ka qenë e nevojshme marrja e provave të tjera për të dhënë një vendim të drejtë. Në rast se gjatë gjykimit janë marrë prova të reja (si pasojë e pavlefshmërive

absolute/papërdorshmërisë) dhe shqyrtimi i tyre ka qenë i rëndësishëm/vendimtar për cilësimin ligjor të fakteve dhe zgjidhjen e çështjes, gjykata ka të drejtën e refuzimit të kërkesës për gjykim të shkurtuar. Ndërsa, në rast se shqyrtimi i provave nuk i ka sjellë ndonjë të re procesit por vetëm humbjen e së drejtës për të përfituar uljen e 1/3 të dënimit në rast se do të ishte pranuar kërkesa për gjykim të shkurtuar, gjykatat duhet të aplikojnë nenin 406/1 të KPP, pavarësisht se kërkesa për gjykim të shkurtuar në seancë paraprake apo në shkallë të parë është refuzuar, duke ndrequr kështu pasojat e një vendimi të marrë në kundërshtim me ligjin. Në këtë rast çështja mund të zgjidhet “në gjendjen që janë aktet” dhe kështu do të bëhet ndreqja e pasojave, duke aplikuar uljen e dënimit me 1/3 sipas nenit 406/1 të KPP.

Në përfundim të kësaj analize, në lidhje me nënçështjen e dytë të shtruar për njësim/zhvillim, Kolegji mban këtë qëndrim njësuës: ***Nëse gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm, i japin faktit një cilësim tjetër juridik për një vepër penale që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, duhet të zbatojnë nenin 406/1 të Kodit të Procedurës Penale në lidhje me masën e dënimit edhe nëse akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e ka dërguar në gjyq për këtë akuzë. Ky përfundim zbatohet, me kusht që të plotësohen elementet e mëposhtme:***

a. Të jetë paraqitur kërkesë për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri në përpunje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të Kodit të Procedurës Penale, e shoqëruar me kërkimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit, për një vepër penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

b. Të çmohet që çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të Kodit të Procedurës Penale.”

II. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Në lidhje me zgjidhjen e rastit konkret, Kolegji sjell në vëmendje se shkaqet e rekursit në Gjykatën e Lartë parashikohen nga neni 432 i KPP. Kjo dispozitë, në pikën 1 të saj parashikon se, rekursi në Gjykatën e Lartë kundër vendimeve të gjykatës së apelit mund të bëhet për këto shkaqe:

- a) për mosrespektimin ose zbatimin e gabuar të ligjit material ose procedural, me rëndësi për njësimin ose zhvillimin e praktikës gjyqësore;
- b) për mosrespektimin ose zbatimin e gabuar të ligjit procedural me

pasojë pavlefshmërinë e vendimit, pavlefshmërinë absolute të akteve ose papërdorshmërinë e provave; c) kur vendimi i ankimuar vjen në kundërshtim me praktikën e Kolegjit Penal ose të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë". Kolegji Penal ka evidentuar se Gjykata e Lartë është një gjykatë ligji, të cilës palët mund t'i drejtohen vetëm për shkaqet e përcaktuara në nenin 432 të KPP. Pretendimet në lidhje me vlerësimin e gabuar të fakteve dhe provave, nuk merren në shqyrtim nga Gjykata e Lartë, pasi kjo është një çështje që del jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të saj. Pavarësisht se Gjykata e Lartë nuk i hyn vlerësimit të provave është në kompetencën e saj që të shqyrtojë nëse nga gjykatat më të ulëta është zbatuar drejt ligji dhe nëse vendimmarrja e tyre është në standardet e një vendimmarrje të arsyetuar, duke marrë për bazë edhe qëndrimin e mbajtur nga Gjykata Kushtetuese, GJEDNJ dhe Gjykata e Lartë.

Referuar akteve të dosjes, vendimmarrjes së gjykatave dhe shkaqeve të ngritura në rekurs, Kolegji vlerëson se vendimmarrja e Gjykatës së Apelit Shkodër nuk ka vend për tu cenuar dhe si e tillë duhet të lihet në fuqi. Pretendimet e mbrojtjes së ankuesit lidhur me pavlefshmërinë e akteve dhe papërdorshmërinë e provave janë të pabazuara dhe kanë marrë përgjigje të argumentuar nga gjykata e apelit. Pretendimet lidhur me cilësimin e gabuar të faktit penal lidhur me vrasjen e viktimës së mitur Alkis Metallari, fakt i cili sipas mbrojtjes duhet të cilësohet jo si "Vrasje në rrethana të tjera cilësuese", por si "Vrasje e kryer në kapërcim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme" parashikuar nga neni 83 i KP, lidhen me pretendime të karakterit faktual dhe si të tilla, dalin jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të Gjykatës së Lartë. Lidhur me këtë pretendim (të pretenduar që në shkallën e parë të gjykimit) Kolegji vlerëson se vendimmarrja e të dyja gjykatave është e arsyetuar dhe në respektim të neneve 152 dhe 383 të KPP.

I mituri në konflikt me ligjin gjatë gjykimit në fakt ka pretenduar se ka qenë në kapërcim të mbrojtjes së nevojshme për shkak të sulmit të padrejtë, të vërtetë dhe të çastit nga viktima dhe personi tjetër prezent. Legjislacioni penal shqiptar lejon që një nga mënyrat për mbrojtjen e interesave të shtetit e të qytetarëve nga veprat penale është mbrojtja e nevojshme, që nënkupton kryerjen e veprimeve për sprapsjen e një sulmi kriminal brenda kufijve të lejuar nga ligji, duke dëmtuar sulmin dhe megjithëse dëmi i shkaktuar ka elementet e një veprë penale, autori nuk ka përgjegjësi penale. Për të nxjerre konkluzione nëse ndodhemi para mbrojtjes së nevojshme, duhen patur parasysh elementet që përcakton neni 19 i KP, ku të gjitha këto elemente zgjidhen në mbështetje të rrethanave të ngjarjes. Neni 19 i KP përcakton tiparet që duhet të karakterizojnë sulmin dhe kriterin bazë që duhet të respektojë mbrojtja për të pranuar ekzistencën e mbrojtjes së

nevojshme. Prandaj për të cilësuar veprën penale të konsumuar në kushtet e kapërcimit të kufijve të mbrojtjes së nevojshme, duhen analizuar kriteret ligjore të kësaj dispozite. Sipas kësaj dispozite sulmi duhet të plotësojë disa kushte: 1. Të jete veprim i njeriut. 2. Të jetë i padrejtë, çka nënkupton ndërmarrjen e veprimeve në kundërshtim me ligjin që cenojnë jetën, shëndetin, të drejtat dhe interesat e personit të cilit i drejtohen; 3. Të jetë i atëçastshëm pra të ketë filluar, të zgjasë dhe ende të mos ketë përfunduar ose të pritet në mënyrë të dukshme e me siguri që do të fillojë aty për aty; 4. Të jetë real (i vërtetë), pra të provohet ekzistenca e tij dhe të mos ekzistojë në imagjinatën e subjektit që po sulmohet; Përsa i takon mbrojtjes, duhet që ajo të drejtohet kundër sulmuesit si dhe karakteri i mbrojtjes të jetë në përpjesëtim me rrezikshmërinë e sulmit. Këtu kemi parasysh se intensiteti i sulmit përcaktohet nga objekti që preket ose vihet në rrezik nga sulmuesi, mjetet e përdorura dhe në rrethanat konkrete në të cilat bëhet sulmi. Në pajtim me këtë duhet të jetë edhe karakteri i mbrojtjes. Mospërmbushja e kriterëve të mësipërme ligjore mes sulmit dhe mbrojtjes, e cilëson veprën penale të kryer nga personi i sulmuar në kushtet e kapërcimit të kufijve të mbrojtjes së nevojshme. Por gjatë mbrojtjes personi nuk është i detyruar të përdorë të njëjtat mjete me ato të sulmuesit (*shih vendimin nr. 00-2012-1695 (336), datë 12.12.2012 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Në rastin konkret, pretendimet e mbrojtjes se i mituri në konflikt me ligjin është gjetur në sulm të çastit dhe të padrejtë, si dhe të rrezikshëm për jetën janë gjetur të pabazuara nga të dyja gjykatat e faktit. Në mënyrën si janë pranuar rrethanat në të cilat ka ndodhur vepra penale, fakti që i mituri në konflikt me ligjin është përgatitur për sulmin duke marrë thikën me vete, fakti që nuk është provuar ekzistenca e shkopit dhe gjuajtjeve me të, fakti që këto pretendime nuk gjejnë mbështetje në shkallën e dëmtimeve të konstatuara në trupin e tij, do të thotë që i mituri në konflikt me ligjin nuk ka qenë në kushtet e sprapsjes së një sulmi kriminal (të padrejtë, real, të çastit) e për rrjedhojë me të drejtë është arritur në përfundimin e saktë nga të dyja gjykatat se ai (i mituri në konflikt me ligjin) nuk ka qenë në kushtet e mbrojtjes së nevojshme apo në kapërcim të saj. Gjykata e Lartë duke qenë një gjykatë ligji nuk mund të bëjë një vlerësim të ndryshëm të rrethanave të faktit, e po ashtu rekursi nuk mund të bazohet në shkaqe të tilla sikurse janë “vlerësim i gabuar i faktit dhe provave”. Gjykata e Lartë shqyrton pretendimet e palëve lidhur me cilësimin juridik të faktit penal, por duke bazuar në të (faktin) sikurse pranohet i vërtetuar nga gjykatat më të ulëta (gjykata fakti).

Ky Kolegj ka një praktikë të konsoliduar se shqyrtimi i faktit dhe i provave/akteve, del jashtë juridiksionit ekskluzivisht ligjor të Gjykatës së

Lartë. Por, ky vlerësim nuk mund të merret i shkëputur në rastet kur Gjykata e Lartë, identifikon me cilësinë e shkeljeve (dhe të ometimeve të zbatimit, në të njëjtën kohë) të ligjit që lidhen me moszbatim apo mosvlerësim të drejtë të kriterëve dhe të kushteve ligjore, të parashikuara në nenet 152 dhe 383 dhe, në mënyrë të veçantë, në nenin 112/3 të KPP. Kolegji ka vlerësuar se, kufizimi në këtë rast është i lidhur me pamundësinë e Gjykatës së Lartë, për të ndryshuar vlerësimin e ekzistencës së veprës penale, qoftë në favor apo kundër të të gjykuarit, pa i hyrë vlerësimit të provave. Ky konkluzion mbështetet në faktin se çmuarja e provave/indicjeve, përputhja e tyre me njëra-tjetrën të përfshira në fashikull, janë elemente të domosdoshëm për të arritur në fuqinë provuese të tyre, por që dalin jashtë kompetencës së Gjykatës së Lartë, si gjykatë ligji. (*shih vendimin nr. 00-2022-1055 (219), datë 13.09.2022 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Në rastin konkret, ndryshe nga sa pretendohet në rekurs, Kolegji vlerëson se cilësimi juridik i veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” i KP është në interpretim të drejtë të ligjit material penal. Pretendimi i mbrojtjes së ankuesit në lidhje me ndryshimin e cilësimit të faktit penal nga vepra penale për të cilën është akuzuar në veprën penale “Vrasje e kryer në kapërcim të mbrojtjes së nevojshme” parashikuar nga neni 83 i KP është i pabazuar (në konsideratë të rrethanave të faktit të pranuar nga të dyja gjykatat) dhe ka marrë përgjigje të argumentuar nga të dyja gjykatat. Kolegji vlerëson se vendimmarrja e gjykatave është e arsyetuar në përputhje me nenin 152 dhe 383 të KPP, duke i dhënë përgjigje të argumentuar pretendimeve të ankuesit, si dhe në respektim të standardit provues “përtej çdo dyshimi të arsyeshëm”. Nga mbrojtja nuk është paraqitur asnjë fakt, rrethanë apo provë që të krijojë dyshim për akuzën, e cila të çmohej në favor të të miturit në konflikt me ligjin.

Neni 79/a i KP, për të cilin është akuzuar dhe dënuar i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi parashikon dënim me burgim të përjetshëm. Neni 403/2 i KPP ndalon gjykimin e shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm. Bazuar në këto parashikime ligjore, të dyja gjykatat kanë arritur në përfundim të drejtë për mospranimin e kërkesës për gjykim të shkurtuar. Përsa më sipër, bazuar në nenin 441, pika 1, shkronja “e” të KPP, Kolegji vlerëson se vendimmarrja objekt rekursi duhet të lihet në fuqi.

Mendim kundër:

“Për motivet e kundërshtimit të vendimit të Kolegjit Penal, për çështjen nr. 52105-00631-00-2019 akti”

Kolegji Penal pranë Gjykatës së Lartë (në vijim Kolegji) ka marrë në shqyrtim rekursin e paraqitur nga i mituri në konflikt me ligjin Roland Matranxhi, ndaj vendimit nr. 188, datë 09.05.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër. Mbrojtësi i zgjedhur nga i mituri në konflikt me ligjin ka kërkuar: “Prishjen e vendimit nr. 188 datë 09.05.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, duke vendosur kthimin e çështjes për rishqyrtim.” Në thelb, në rekurs janë parashtruar pretendime në lidhje me disponimin e gjykatave të faktit për refuzimin e gjykimit të shkurtuar, si dhe në lidhje me cilësimin juridik të faktit penal të atribuar të gjykuarit.

Në rastin objekt gjykimi, nga verifikimi i dokumentacionit të dosjes gjyqësore konstatohet se, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër me vendimin nr. 151 (360), datë 28.01.2019, ka vendosur: *“Deklarimin fajtor të pandehurit Roland Sami Matranxhi, akuzuar për kryerjen e veprës penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, parashikuar nga neni 79, shkronja “a” e Kodit Penal dhe dënimin e tij me 10 (dhjetë) vite burgim. Vuajtja e dënimit fillon nga data e arrestimit në flagrancë, datë 10.11.2017 dhe të vuhet në një burg të sigurisë së zakonshme. (...)”* Gjykata e Apelit Shkodër, mbi ankimin e paraqitur nga mbrojtësi i të miturit në konflikt me ligjin me vendimin nr. 188, datë 09.05.2019 ka vendosur: “Lënien në fuqi të vendimit penal nr. 151 (360), datë 28.01.2019 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Shkodër...” Kolegji Penal bazuar në nenin 441, pika 1, shkronja “e” të Kodit të Procedurës Penale (në vijim KPP), pasi shqyrtoi çështjen në seancë gjyqësore, me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore, në përfundim disponoi për: “Lënien në fuqi të vendimit nr. 188, datë 09.05.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër”.

3. Në këtë vendim, Kolegji Penal në lidhje me çështjet e shtruar për njësimin e praktikës gjyqësore, mbajti këto qëndrime njësuese:

- Në lidhje me çështjen e shtruar për njësim: A zbatohet neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale për personat e akuzuar për një krim që Kodi Penal parashikon dënim me burgim të përjetshëm, por ndaj të cilëve ligji ndalon dhënien e një dënimi të tillë? Kolegji arrin në përfundimin njësues se *“Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2 i Kodit të Procedurës Penale, zbatohet edhe për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm.”*

- Në lidhje me nënçështjen e parë: A zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë? Kolegji arrin në përfundimin njësues se: *“Kur akuza është për një vepër penale që përmban dënimin me burgim të përjetshëm, por është cilësuar e mbetur në tentativë, nuk zbatohet procedura e gjykimit të shkurtuar.”*

- Në lidhje me nënçështjen e dytë: Si do të veprohet në rastin kur akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e dërgon në gjyq për këtë akuzë, por gjykatat në përfundim të gjykimit të zakonshëm i japin faktit një cilësim tjetër juridik, që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm? Kolegji arrin në përfundimin njësuës se “Nëse gjykatat, në përfundim të gjykimit të zakonshëm, i japin faktit një cilësim tjetër juridik për një vepër penale që nuk parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, duhet të zbatojnë nenin 406/1 të Kodit të Procedurës Penale në lidhje me masën e dënimit edhe nëse akuza është ngritur për një vepër penale që parashikon dënim me burgim të përjetshëm dhe gjyqtari i seancës paraprake e ka dërguar në gjyq për këtë akuzë”.

Ky përfundim zbatohet, me kusht që të plotësohen elementet e mëposhtme:

a. Të jetë paraqitur kërkesë për gjykim të shkurtuar nga i pandehuri në përputhje me parashikimet e paragrafit të parë të nenit 403 të Kodit të Procedurës Penale, e shoqëruar me kërkimin e tij për ndryshimin e cilësimit juridik të faktit, për një vepër penale që nuk parashikon dënim me burgim të përjetshëm.

b. Të **çmohet që çështja** mund të zgjidhej në gjendjen që janë aktet, duke mbajtur në konsideratë edhe pikën 7 të nenit 405 të Kodit të Procedurës Penale.

Me këtë vendim të shumicës së anëtarëve të Kolegjit, **ne gjyqtarët Ilir Panda dhe Albana Boksi, jemi pjesërisht kundër**. Gjyqtarët në pakicë kanë mbajtur qëndrimin se, “Ndalimi i parashikuar nga neni 403, pika 2 i KPP, **nuk zbatohet për subjektet ndaj të cilëve ligji penal ndalon dhënien e dënimit me burgim të përjetshëm**” (ndaj të miturit në konflikt me ligjin dhe grave). Natyrisht, ky qëndrim gjen zbatim edhe në rastin kur akuza që i është atribuar të miturit në konflikt me ligjin apo gruas, cilësohet si e mbetur në tentativë. Në lidhje me dy qëndrimet të tjera njësuëse në raport me zbatimin e institutit të gjykimit të shkurtuar, jemi dakord me konkluzionet njësuëse (duke saktësuar se për nënçështjen e dytë, cilësimi i veprës penale si e mbetur në tentativë, jemi dakord me konkluzionet e shumicës, kur i gjykuari nuk është një mitur në konflikt me ligjin apo grua). Në lidhje me këtë qëndrim argumentojmë sa me poshtë vijon:

Gjyqtarët në pakicë pajtohen me argumentimin e shumicës së Kolegjit Penal se gjykimi i shkurtuar si një nga llojet e gjykimeve të posaçme, thjeshton dhe shkurton procedurat, rrit shpejtësinë dhe efektivitetin e gjykimit dhe

sjell përfitim në uljen e 1/3 të masës së dënimit për të pandehurin. Gjykata, kur i pandehuri ka bërë kërkesë që të procedohet me këtë lloj gjykimi, paraprakisht çmon nëse çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, duke analizuar me kujdes faktin penal që i është atribuuar të pandehurit dhe cilësimin juridik, qëndrueshmërinë e akuzës dhe bazueshmërinë e saj në prova, duke vlerësuar nëse ka prova të pavlefshme apo të papërdorshme. Ligji parashikon që në aplikimin e gjykimit të shkurtuar çështja zgjidhet në gjendjen që janë aktet e fashikullit të hetimit, çka nënkupton pranimin e tyre nga palët ashtu sikurse janë. Është detyrim i gjykatës të vlerësojë nëse në atë gjendje që janë aktet mund të japë vendim pa cenuar drejtësinë dhe interesat e ligjshme të të pandehurit. Me pranimin e kërkesës, gjykimi vazhdon me paraqitjen e konkluzioneve përfundimtare, të cilat i referohen akteve të pranuar nga palët sikurse parashikon neni 405 i KPP dhe gjykata jep vendim bazuar në to.

Me të drejtë nga Kolegji është theksuar edhe fakti se në kuadër të reformës në sistemin e drejtësisë, kuadri ligjor penal ka pësuar një sërë ndryshimesh, që kanë afektuar edhe KPP, të cilit, me ligjin nr. 35/2017 datë 30.3.2017, hyrë në fuqi me datë 01.08.2017, (*ligji nr. 35/2017 datë 30.3.2017*), i janë prekur një sërë dispozitash, ndër të cilat edhe dispozitat që normojnë ritin e posaçëm të gjykimit të shkurtuar, të parashikuara nga nenet 403 - 406 të KPP. Nga këto ndryshime, neni 403 i këtij Kodi është formuluar në këtë mënyrë: *“1. Kërkesa për gjykimin e shkurtuar paraqitet nga i pandehuri ose mbrojtësi i tij me autorizim të posaçëm në seancën paraprake ose në seancë gjyqësore kur procedohet sipas nenit 400 dhe paragrafit 3, të nenit 406/ç, të këtij Kodi, me pasojë mospranimi. 2. Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm.”* Në kuptim të pikës 2 të nenit 403 të KPP, është pranuar nga Kolegji Penal se qëllimi i ligjvënësit, me parashikimin e kësaj ndalese ligjore, është ashpërsimi i drejtësisë penale për veprat e rënda, për të cilat parashikohet sanksioni me burgim të përjetshëm. Në këtë mënyrë, ligjvënësi ka synuar që të mos krijohet dhe lejohet mundësia ligjore që autorët e veprave më të rënda penale t'i shmangen dënimit me burgim të përjetshëm.

Në interpretimin literal të parashikimit ligjor të pikës 2 të nenit 403 të KPP, jemi dakord me vlerësimin e Kolegjit Penal se për të gjitha kërkesat e miratuara për dërgimin e çështjes në gjyq, kur objekt akuze është një nga veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm, gjykata nuk mund të procedojë sipas ritit të gjykimit të shkurtuar dhe apriori rregulli i përgjithshëm është që për të gjitha këto vepra penale duhet të zbatohen rregullat e gjykimit me procedurën e zakonshme. Nga

ana tjetër, vetë ligjvënësi, duke mbajtur në vëmendje mbrojtjen e veçantë ligjore që u atribuohet kategorive të veçanta të subjekteve të veprës penale, i ka përjashtuar nga dënimi maksimal (*dënimi me burgim të përjetshëm*), pavarësisht nga lloji i veprës penale të kryer prej tyre dhe sanksioni maksimal i parashikuar nga dispozita konkrete e Kodit Penal (nw vijim KP). Kështu, në nenin 31, paragrafi 2 të KP, përcaktohet: “*Dënimi me burgim të përjetshëm nuk jepet ndaj personave që në kohën e kryerjes së krimit nuk kanë mbushur moshën tetëmbëdhjetë vjeç, si dhe për gratë.*” Ndërsa, neni 51 i këtij Kodi, “*Dënimi për të miturit*”, parashikon: “*Për të miturit, që në kohën e kryerjes së veprës penale nuk kanë mbushur moshën 18 vjeç, dënimi nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikon ligji për veprën penale të kryer. Rregullat për caktimin e dënimit për të miturin parashikohen në Kodin e Drejtësisë Penale për të Mitur.*”

Gjithashtu, në lidhje me të miturit, ligjvënësi ka miratuar edhe ligjin nr. 37/2017, datë 30.03.2017, “*Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur*” (në vijim KDPM), i cili ka hyrë në fuqi më datë 01.01.2018. KDPM parashikon të drejta të posaçme për të miturin në konflikt me ligjin, duke garantuar mbrojtjen e të miturit dhe interesin e tij më të lartë, në përputhje me Kushtetutën dhe standardet ndërkombëtare, duke vënë theksin në forcimin e sistemit të drejtësisë restauruese dhe mbrojtjen efektive të të drejtave procedurale të fëmijëve. Ky Kod është një akt ligjor i veçantë pasi në përmbajtjen e tij materiale dhe procedurale, ka të përfshirë të gjitha dispozitat për të miturit nga KP, KPP, ligji “*Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës*”, ligjin “*Për të drejtat dhe trajtimin e të dënuarve me burgim dhe të paraburgosurve*”. Ligji nr. 18/2017, “*Për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës*” gjithashtu rezulton që është hartuar në përputhje të plotë edhe me “*Konventën mbi të drejtat e fëmijës*”, jo vetëm në kontekstin e të drejtave dhe të ngritjes së një sistemi mbrojtjeje për të miturit, por edhe për realizimin efektiv të tyre.

KDPM, përmban norma të posaçme ligjore lidhur me përgjegjësinë penale të të miturve, rregulla procedurale lidhur me hetimin, ndjekjen penale, procesin gjyqësor, dënimin penal, ekzekutimin e vendimit të dënimit penal, rehabilitimin ose të çdo mase tjetër që përfshin një të mitur në konflikt me ligjin, një të mitur viktimë dhe/ose dëshmitar të veprës penale, si dhe rregulla për të rinjtë nga grupmosha 18 deri në 21 vjeç. Ky ligj përbën një risi dhe zhvillon standardet e legjislationit shqiptar në mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve, në tërësi dhe të të miturve në konflikt me ligjin, në veçanti. Qëllimi i miratimit të këtij Kodi ka qenë grupimi i dispozitave të posaçme për të miturit në KDPM dhe dhënia përparësi në mënyrën e trajtimit dhe mbrojtjes së të drejtave të fëmijëve, për

mbështetjen e fëmijëve viktimë apo të akuzuar në procesin penal, si dhe në trajtimin dhe mbrojtjen e të miturve në lidhje me garantimin e respektit dhe efektshmërinë në zbatimin e të drejtave të fëmijëve nëpërmjet drejtësisë miqësore, por edhe në përcaktimin e masave restauruese të përshtatshme për të miturit në konflikt me ligjin si dhe për rehabilitimin e tyre. Në nenin 5 të KDPM, “Raporti me ligjet e tjera”, përcaktohet se *dispozitat e Kodit Penal, të Kodit të Procedurës Penale dhe të ligjeve të tjera, zbatohen në procesin e drejtësisë penale për të mitur vetëm për çështje që nuk janë të rregulluara nga ky Kod ose nëse përmbajnë rregullime më të favorshme për të miturit*. Pra, sipas këtij neni, KDPM është ligj i mëvonshëm (*lex posteriori*) ndaj KPP dhe KP, ashtu edhe ligj i posaçëm (*lex specialis*), në raport me këto Kode. Ndërsa neni 97 i KDPM, përcakton: “1. *Burgimi ndaj një të mituri mund të zbatohet në rast se ai ka kryer një veprë penale për të cilën minimumi i dënimit të parashikuar është 7 vjet dhe kur ky dënim është i nevojshëm për shkak të natyrës, rrezikshmërisë së lartë shoqërore të veprës penale dhe shkallës së fajësisë. 2. Për të miturin dënimi me burgim nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet. 3. Për përcaktimin e masës së dënimit për të miturin, gjykata merr parasysh dhe kushton vëmendje të veçantë të gjitha rrethanave që lidhen me shkallën e pjekurisë së të miturit dhe kohën që nevojitet për edukimin dhe formimin profesional. Megjithatë, në varësi të shkallës së fajësisë, dënimi mund të jetë më i shkurtër, kur vlerësohet se është i mjaftueshëm për të arritur qëllimin e tij.” Qëllimi i kësaj dispozite është të pamundësojë dhënien e një mase dënimi më të lartë se 12 vjet burgim ndaj të miturit në konflikt me ligjin, pavarësisht sanksionit të parashikuar në veprën penale konkrete për të cilën ai procedohet. Në këto kushte, mbrojtja e posaçme që ligjvënësi i ka dhënë subjektit – të miturit në konflikt me ligjin, e përjashton atë nga çdo ndalesë apo parashikim ligjor i aplikueshëm apo i parashikuar nga dispozitat e ligjeve të tjera përtej KDPM, nga të cilat, *de jure* apo *de facto*, ekziston mundësia e rëndimit të situatës së këtij subjekti – të miturit në konflikt me ligjin.*

Gjyqtarët në pakicë theksojnë se KDPM është një kuadër ligjor i posaçëm (*lex specialis*) mbi drejtësinë penale për të miturit, i krijuar për të mbrojtur të miturit dhe interesin më të lartë të fëmijës. Në të gjitha vendimet që kanë të bëjnë me fëmijën, të dhëna qoftë nga institucione publike ose private të përkrahjes shoqërore, nga gjykatat, autoritetet administrative apo organet legjislative, interesi më i lartë i fëmijës duhet të jetë konsiderata mbizotëruese. Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë ofron mbrojtje të veçantë për të miturit dhe ka për qëllim të tregojë edhe një

status, një kujdes më të madh për fëmijët, i cili duhet të reflektohet jo vetëm në legjislacion por edhe në të gjithë veprimtarinë e organeve shtetërore dhe subjekteve që trajtojnë të miturit. Lidhur me parimin e specialitetit të normave, me vendimin nr. 3, datë 02.11.2015, Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, ndër të tjera kanë arsyetuar se, *për të zgjidhur çështjen e zbatimit të saktë të normës ligjore, në rastin kur, në pamje të parë (prima facie), në të njëjtën kohë duket sikur vepron më shumë se një dispozitë penale, si kritere logjike dhe juridike për analizimin e kësaj çështjeje, nga doktrina janë elaboruar këto parime, i) parimi i specialitetit (lex specialis derogat legi generali), ii) parimi i subsidiaritetit (lex primaria derogat legi subsidiariae) ... Në bazë të parimit të specialitetit, kur dy norma ligjore rregullojnë të njëjtën lëndë, zbatohet norma e posaçme, e cila ka përparësi dhe shmang normën e përgjithshme, kjo në përputhje me kriterin e përgjithshëm juridik për zgjidhjen e kundërshtive lex specialis derogat legi generali. Raporti i specialitetit ekziston kur elementet përbërëse të një norme penale (të përgjithshme) janë të gjithë të pranishëm edhe në një normë tjetër (e posaçme), e cila përveç tyre, përmban edhe disa elemente më specifike që e cilësojnë normën e dytë, të posaçme në raport me normën e parë. Norma e përgjithshme përmbahet krejtësisht në normën e posaçme, kjo e fundit ka një përmbajtje më të gjerë dhe e përfshin të parën (marrëdhënie lloj dhe specie), prandaj shkëlja e normës së posaçme (si normë me madhe) logjikisht përfshin edhe shkëljen e normës së përgjithshme (norma më e vogël), ndaj vetëm norma e posaçme do të zbatohet. Sa më e madhe të jetë prania e elementeve specifikes përbërës të një norme penale inkriminuese, aq më e ngushtë është fusha e veprimit dhe e zbatimit të saj, në raport me normën e përgjithshme, duke pasur kjo e fundit më pak elemente rrethorë që e kufizojnë fushëzbatimin e normës së përgjithshme, e cila rrjedhimisht gjen një zbatim më të gjerë. ... Parimi i subsidiaritetit, bazohet në praninë e një raporti funksional midis dy normave penale lidhur me mbrojtjen e një marrëdhënieje juridike që mbrohet në nivele të ndryshme cenimi apo formash të cenimit. Sipas këtij parimi, zbatimi i njëjës normë në të njëjtën kohë për të njëjtin fakt, përjashton zbatimin e normës penale tjetër, në rastin e mbrojtjes së marrëdhënieve juridike që mbrohen në mënyrë progresive dhe të përshkallëzuar nga një nivel më i ulët drejt një niveli më të lartë, ... Parimi i subsidiaritetit ndërhyr për të mbuluar një hapësirë të lënë nga normë tjetër, apo kur dy a më shumë norma mbrojnë në shkallë të ndryshme marrëdhënien juridike...*

Në referim të analizës dhe të përcaktimeve ligjore të sipërcituara, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se në kushtet e ekzistencës së mbrojtjes së

posaçme ligjore të parashikuar për të miturin në konflikt me ligjin, zbatimi i rregullit të parashikuar në nenin 403/2 të KPP, është i kufizuar. Qëllimi i ligjvënësit nuk është dënimi i të miturit por rishoqërim, riintegrimi, rehabilitimi dhe parandalimi i rikryerjes së veprës penale ose një vepër tjetër penale. Ndër parimet e drejtësisë penale për të mitur është edhe gjykimi i drejtë, i shpejtë dhe me përparësi i të miturit në konflikt me ligjin (nenet 17 dhe 88 të KDPM). Sa më sipër trajtuar, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se rregulli i përgjithshëm i parashikuar në nenin 403/2 i KPP, nuk gjen zbatim në rastin e të miturit në konflikt me ligjin, pasi KP (nenet 31 dhe 51) dhe KDPM, përmbajnë rregullime më të favorshme, jo vetëm duke e përjashtuar atë nga dënimi me burgim të përjetshëm, por duke përcaktuar se dënimi me burgim për të miturin nuk mund të jetë më shumë se gjysma e dënimit që parashikohet për veprën penale të kryer, por jo më shumë se 12 vjet, (neni 97/2 KDPM). Në këtë kuptim, vlerësohet se pika 2 e nenit 403 të KPP, në rastin kur të miturit janë autorë të veprës penale, nuk mund të interpretohet si dispozitë e vetme (e izoluar) në legjislacionin penal shqiptar, por, në bazë të interpretimit sistematik, duhet analizuar dhe interpretuar në raport harmonik me parashikimet e dispozitave të tjera materiale të KP dhe KDPM.

Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se i njëjti qëndrim duhet mbajtur edhe në rastin kur akuza i atribuohet një gruaje, për të cilën ligjvënësi ka përjashtuar dhënien e një dënimi me burgim të përjetshëm. Ky qëndrim mund të parashtrijë diskutime në drejtim të diskriminimit për shkak të përkatësisë gjinore, në raport me zbatimin e ndalimit të parashikuar në pikën 2 të nenit 403 të KPP, kur i pandehuri është burrë. Në lidhje me këtë pretendim, në çështjen *Khamantoku e Aksenchik v. Rusisë*, datë 24.01.2017, Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në vijim GJEDNJ) ka arritur në konkluzionin se nuk ka shkelje të nenit 14 “Ndalimi i diskriminimit” dhe nenit 5 “E drejta për lirinë dhe sigurinë” të Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (në vijim KEDNJ), përse i përket ndryshimit në trajtim mbështetur në moshë dhe në gjini sipas nenit 57 paragrafi 2 “Burgimi i përjetshëm” të KP rus. GJEDNJ në këtë vendim ka vënë në dukje se është krejtësisht natyrisht që autoritetet kombëtare, detyra e të cilave është gjithashtu të marrin në konsideratë brenda kufijve të juridiksionit të tyre interesat e shoqërisë në tërësi, duhet të gëzojnë diskrecion të gjerë kur atyre u kërkohet të marrin vendime për çështje të ndjeshme siç është politika penale. Sipas GJEDNJ, trajtimi ndryshe për shkelëset gra të moshës madhore duke u përjashtuar nga burgimi i përjetshëm për shkak të gjinisë së tyre, bazohet edhe në instrumentet e ndryshme evropiane dhe ndërkombëtare që adresojnë nevojat e grave për mbrojtje nga mjedisi

seksual, abuzimi me bazë gjinore, si dhe nevoja për mbrojtjen e shtatzënisë dhe amësisë. (*shih paragrafët 27 deri 30, 77-88 të vendimit të referuar më lart*). Edhe ligjvënësi shqiptar ka parashikuar në kuptim të nenit 31/2 të KP se në rastin kur gjykata vendos në përfundim të procesit gjyqësor deklarinin fajtores të një gruaje të pandehur që akuzohet për një veprë penale që parashikon dënimin me burgim të përjetshëm, ndaj saj nuk mund të aplikohet ky dënim. Ky është një ndalim kategorik i parashikuar nga legjislatori, lidhur me një kategori të posaçme të subjekteve të veprës penale, specifikisht gratë dhe të miturit. Në këtë vështrim, në mënyrë abstrakte, për të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë, kur akuzohen për vepra penale për të cilat KP ka parashikuar në maksimum dënimin me burgim të përjetshëm (vetëm për këto dy kategori subjektsh), dënimi në maksimum do të jetë: për të miturit deri në 12 vite burgim; për gratë deri në 35 vite burgim.

Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se edhe në rastin e grave ndalimi i parashikuar në nenin 403 pika 2 të KPP, nuk mund të zbatohet. Natyrisht, vlerësimi nëse plotësohen kriteret formale dhe substanciale të kërkesës për të proceduar me gjykim të shkurtuar, nëse çështja konkrete mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet, nëse ka akte të pavlefshme apo prova të papërdorshme, i takon gjykatës (gjyqtarit të seancës paraprake ose gjyqtarit të themelit). Për këtë arsye gjyqtarët në pakicë çmojnë se nuk mund të konkludohet se pika 2 e nenit 403 të KPP ka si fushë zbatimi edhe veprat penale për të cilat dënimi me burgim të përjetshëm, ligjërisht është i pamundur të zbatohet, qoftë *de jure* dhe qoftë *de facto*. Ky interpretim sistematik dhe i harmonizuar i pikës 2 të nenit 403 të KPP me nenin 31 dhe 51 të KP, si dhe me nenet 5 e 97 të KDPM, vlerësohet se është në përputhje me nenin 18 të Kushtetutës dhe me nenin 14 të KEDNJ, duke garantuar njëlloj të drejtat procedurale penale për të gjykuarat gra ose të mitur në konflikt me ligjin.

Gjyqtarët në pakicë vënë në dukje se GJEDNJ, në jurisprudencën e saj ka argumentuar se i pandehuri në procesin penal, sipas nenit 6 të KEDNJ, mund të heqë dorë nga garancitë e mbrojtjes dhe të drejtat procedurale, me vullnetin e tij të lirë e të pavesuar. Gjykatat duhet të tregojnë kujdesin e duhur për të verifikuar se i pandehuri i ka kuptuar pasojat që vijnë nga heqja dorë e garancive procedurale të një gjykimi në kontradiktoritet dhe të verifikojë se kjo heqje dorë është pasojë e vullnetit të tij (*shih çështjen Sejdivic kundër Italisë, aplikimi nr. 56581/00, vendim i Dhomës së Madhe të GJEDNJ datë 01.03.2006; çështjen Scoppola kundër Italisë (nr. 2), aplikimi nr. 10249/03, vendim i Dhomës së Madhe të GJEDNJ datë 17.09.2009*).

Në ndryshim nga sa ka argumentuar shumica e anëtarëve të Kolegjit Penal, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se ligjvënësi në ndryshimet e pikës 2 të nenit 403 të KPP, nuk ka individualizuar si kriter të vetëm llojin e veprës penale, përse kohë kriteri ndalues në zbatimin e gjykimit të shkurtuar lidhet me sanksionin e parashikuar në veprat penale përkatëse. Kjo do të thotë se nga analiza e zbatimit të këtij lloji gjykimi të posaçëm nuk mund të shmanget parashikimi i sanksionit që *de jure* dhe *de facto* mund të zbatohet si dënim në përfundimin e gjykimit. Në rastin e të miturit në konflikt me ligjin apo të gjykuarave gra që akuzohen për një vepër penale të rëndë, ligjvënësi ka parashikuar shprehimisht se ndaj tyre nuk mund të aplikohet dënimi me burgim të përjetshëm (natyrisht në rastin kur ato gjenden fajtorë për faktin penal të atribuar). Ky parashikim ligjor i posaçëm do të zbatohet dhe ka përparësi ndaj çdo rregulli tjetër të përgjithshëm. Në këtë vështrim, gjyqtarët në pakicë pajtohen me qëndrimin e konsoliduar të Kolegjit Penal se nëse një dispozitë e cilësuar si procedurale për faktin se parashikohet në ligjin procedural, ka një ndikim në ashpërsinë e masës së dënimit që duhet të jepet nga gjykata, atëherë ajo është një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t'u zbatuar parimi i sanksionuar në nenin 29, pika 2 të Kushtetutës⁷⁹, si dhe nenin 3, pika 3⁸⁰ të KP. Një konkluzion i tillë gjen mbështetje edhe në jurisprudencën e GJEDNJ, e cila ka vlerësuar në situata të ngjashme se një dispozitë e tillë procedurale që ndikon në dënimin e caktuar, duhet të cilësohet si një dispozitë penale materiale, ndaj të cilës ka vend për t'u zbatuar nenin 7 paragrafi i parë i KEDNJ⁸¹. GJEDNJ në jurisprudencën e saj ka pohuar se neni 7 i KEDNJ, jo vetëm që garanton parimin e mosretroaktivitetit të ligjeve penale më të rrepta, por imponon edhe zbatimin nga gjykata të ligjit penal dispozitat e të cilit janë më të favorshëm për të akuzuarin, pasi në të kundërt kemi dhunim të parimit të ligjshmërisë duke aplikuar një ligj të pafavorshëm për të akuzuarin. Kolegji ka theksuar edhe faktin se, gjykatat në raste të tilla, mes zbatimit të parimit "*tempus regit actum*" dhe zbatimit të ligjit penal më të favorshëm, duhet ti japë përparësi të drejtave dhe garancive kushtetuese të pandehurit. Kolegji edhe më parë ka vënë në dukje se mospranimi i ankimit të pandehurit për riparimin e pasojave të gjykimit të shkurtuar nga gjykata e apelit nuk mund të ketë si shkak ndryshimet

⁷⁹ Neni 29/2 i Kushtetutës: "2. Nuk mund të jepet një dënim më i rëndë se ai që ka qenë parashikuar me ligj në kohën e kryerjes së veprës penale."

⁸⁰ Neni 3, pika 3 e Kodit Penal "Kur ligji i kohës kur është kryer vepra penale dhe ligji i mëvonshëm janë të ndryshëm, zbatohet ai ligj dispozitat e të cilit janë më të favorshme për personin që ka kryer veprën penale."

⁸¹ Çështja Scoppola kundër Italisë/ kërkesa nr. 10249/03, vendimi i datës 17.09.2009

ligjore të pikës 2 të nenit 403 të KPP, kur fakti penal ka ndodhur përpara hyrjes në fuqi të ligjit nr. 35/2017 (*shih vendimin nr. 00-2024-427 (62), datë 07.03.2024; vendimin nr. 00-2024-1242 (176), datë 09.07.2024 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Në përfundim të kësaj analize, gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se neni 403 pika 2 e KPP nuk gjen zbatim në rastin e të miturve në konflikt me ligjin apo të gjykuarave gra, për të cilët në asnjë rast (referuar veprave penale të pjesës së posaçme të KP apo të Kodit Penal Ushtarak) nuk mund të zbatohet (por as nuk parashikohet *de facto*) dënimi me burgim të përjetshëm. Gjyqtarët në pakicë vlerësojnë se qëllimi i ligjvënësit në rastin konkret, duhet analizuar edhe në raport me parimet që udhëheqin procesin penal ndaj një të mituri në konflikt me ligjin apo në raport me standardet ndërkombëtare që janë miratuar në mbrojtje të grave. Procesi penal për të miturit, qofshin këto viktimë apo të mitur në konflikt me ligjin, udhëhiqet nga parimi i interesit më të lartë të fëmijës. Zhvillimi i një procesi gjyqësor të drejtë, të shpejtë dhe efektiv, është parësore në rastin e gjykimeve të tilla. E njëjta situatë mund të verifikohet edhe në rastin kur një grua akuzohet për kryerjen e një veprë penale, sidomos kur është një krim i rëndë. Në këtë vështrim, zhvillimi i një gjykimit sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar, kur verifikohet pa asnjë ekuivok dhe dyshim, vullneti i këtyre subjekteve të posaçëm për të hequr dorë nga debati gjyqësor, nuk është në kundërshtim dhe as nuk cenon procesin e rregullt dhe të drejtë ligjor. KDPM përjashton shprehimisht vetëm zbatimin e procedurës së posaçme të parashikuar nga nenet 406/a – 406/f të KPP, “urdhri penal” dhe “gjykimi me marrëveshje”, duke theksuar se ky i fundit zbatohet në rastin e zbatimit të masës së shmangies, për të miturin në konflikt me ligjin (neni 94 i KDPM). Gjithsesi, gjyqtarët në pakicë theksojnë se në rastin e të miturit në konflikt me ligjin apo të gjykuarave gra, nuk ka asnjë pengesë që gjykatat të verifikojnë rrethanat individuale dhe ato lidhur me personalitetin e tyre apo gjendjen personale, familjare ose ekonomike (pavarësisht procedimit me gjykim të shkurtuar, në zbatim të nenit 405 pika 7 e KPP).

Në përfundim, në gjyqtarët në pakicë Ilir Panda dhe Albana Boksi, në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete shprehim dakordësinë me konkluzionet e shumicës së anëtarëve të Kolegjit Penal në lidhje me cilësimin juridik të faktit penal dhe bazueshmërinë e akuzës së atribuuar të miturit në konflikt me ligjin në provat e marra dhe të verifikuara në këtë gjykim në përputhje me kërkesat e neneve 152 dhe 383 të KPP. Në këtë rast, referuar konkluzioneve dhe analizës së cituar më lart në lidhje me zbatimin e nenit 403 pika 2 për të miturit në konflikt me ligjin dhe gratë,

shprehim votën tonë për ndryshimin e vendimit nr. 188, datë 09.05.2019 të Gjykatës së Apelit Shkodër, duke riparuar pasojat e gjykimit të shkurtuar që në vlerësimin tonë është refuzuar pa të drejtë nga gjykatat e faktit. Në këtë kuptim, duke vlerësuar këtë qëndrim zbatim të ligjit procedura penal, që nuk dikton nevojën e vlerësimit të fakteve apo të provave, çmojmë që dënimi i caktuar nga gjykatat e faktit për të miturin në konflikt me ligjin, Roland Matranxhi, duhet të ishte ulur me 1/3 e tij.

V. Masat e sigurimit

Sekuestrimi i të dhënave kompjuterike: Vendim Njësues Nr.00-2021-1135(147), datë 23.12.2021

E drejta e ankimit ndaj vendimit që ka disponuar sekuestrimin e sendeve lind në momentin që të interesuarit i dorëzohet kopja e vendimi të arsyetuar (nga prokurori ose gjykata). Ky moment mund të jetë i njëkohshëm me zbatimin e sekuestrimit ose me momentin që i interesuari merr dijëni për sekuestrimin e një sendi.

Gjykata kompetente për shqyrtimin e këtij ankimi, në rastet kur sekuestrimi është urdhëruar nga Prokurori, është Gjykata e Shkallës së Parë (Gjyqtari për Hetime Paraprake), në përputhje me parashikimet e pikës 1, të nenit 212 të KPP. Afati për paraqitjen e ankimit është 10 ditë (duke pasur në vëmendje natyrën e disponimit, që lidhet me sekuestron provuese, referimi për afatin e ankimit bëhet në nenin 301 pika 2, të KPP).

Në rastet kur sekuestrimi është disponuar nga Gjykata, në vijim të kërkesës së prokurorit, gjykata kompetente për shqyrtimin e ankimit është Gjykata e Apelit, në përputhje me parashikimet e pikës 2, të nenit 212 të KPP.

Së pari, duhet të ekzistojnë kushtet e përgjithshme sipas nenit 208 KPP:

i. *Kjo do të thotë se sekuestrimi edhe në rastin e të dhënave kompjuterike, vendoset për provat materiale, kuptimi i të cilave jepet në nenin 187 të KPP dhe për sendet që lidhen me veprën penale.*

ii. *Për sendet që lidhen me veprën penale, duhet të arsyetohet se edhe këto sende janë të domosdoshme për vërtetimin e fakteve.*

Së dyti, Gjykata duhet të argumentojë se cila është vepra penale që në mënyrë të arsyeshme dyshohet se është kryer.

Së treti, Gjykata duhet të arsyetojë përse sekuestrimi i të dhënave ose

sistemeve kompjuterike është i domosdoshëm për zgjidhjen e çështjes.

Së katërti, Gjykata duhet të përcaktojë ose të argumentojë se cilat janë të dhënat ose sistemet kompjuterike që do t'i nënshtrohen sekuestrimit dhe çfarë synohet të provohet nëpërmjet vendosjes së sekuestrimit mbi të dhënat ose sistemet kompjuterike. Në këtë përcaktim Gjykata duhet të bazohet në parimet e proporcionalitetit dhe të përshtatshmërisë, duke lejuar sekuestrimin e të dhënave ose të sistemeve kompjuterike për nevoja të hetimit, vetëm nëse është e nevojshme, për sa është e nevojshme dhe për aq kohë sa është e nevojshme;

Së pesti, Gjykata duhet të përcaktojë dhe të arsyetojë në vendim modalitetet për sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike. Edhe në këtë rast, Gjykata duhet të bazohet në parimet e proporcionalitetit dhe të përshtatshmërisë. Sekuestrimi duhet të bëhet në mënyrë të tillë që të sekuestrohen vetëm të dhënat ose sistemet specifikuara në vendimin e gjykatës. Për nxjerrjen e të dhënave mund të sekuestrohen pajisjet, vetëm në rast se është e domosdosme dhe për aq kohë sa është e nevojshme për marrjen e të dhënave apo krijimin e kopjeve;

Së gjashti, përveçse sa më sipër, specifikuara lidhur me sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike ndaj gazetarëve profesionistë, Gjykata duhet të lejojë sekuestrimin, pasi të jetë shteruar kërkimi në të gjitha burimet e tjera të mundshme të të dhënave, duke patur parasysh paragrafin 3 të nenit 159 të KPP. Kjo do të thotë se ndërhyrje të tilla, duhet të jenë të mirëargumentuara dhe vetëm në rastet kur e dhëna nuk mund të merret në burimin e saj. Në raste të tilla përjashtimore Gjykata duhet të saktësojë të dhënat konkrete që kërkohet të sekuestrohen, përse ato janë të domosdoshme/thelbësore për zgjidhjen e çështjes sipas nenit 211/2 të KPP, si dhe arsyet përse sekuestrimi i tyre është i pamundur të realizohet në një mënyrë tjetër. Në çdo rast Gjykata duhet të tregojë kujdes për moscenim të marrëdhënies së gazetarit me burimin e informacionit, duke shmangur zbulimin e këtij burimi kur vërtetësia e të dhënave mund të verifikohet në një mënyrë tjetër.

Fjalë kyçe: mjet marrje prove, sekuestro provuese, afat ankimi, proporcionalitet

Rrethanat e çështjes:

Prokuroria e Posaçme kundër Korrupsionit dhe Krimin të Organizuar, kryesisht, ka regjistruar, në datë 13.4.2021, [..], në konformitet me përcaktimet e nenit 287/1 të KPP, njoftimin për veprën penale “Përhapja e sekreteve private”, të parashikuar nga neni 122 i K.Penal.

Regjistrimi i këtij procedimi është iniciuar nga informacioni i marrë në portalet Lapsi.al dhe Syri.net, nga permbajtja e të cilëve krijohej dyshimi se subjekti elektoral, Partia Socialiste e Shqipërisë, kishte krijuar një sistem të dhënash konfidenciale, në funksion të zgjedhjeve të përgjithshme të datës 25.4.2021, duke ndërhyrë dhe shfrytëzuar për këtë qëllim të dhënat e databazës shtetërore “E-Albania”.

Në artikujt e këtyre portaleve pasqyrohej se bëhej fjalë për të dhënat konfidenciale të 910 000 votuesve nga moshja 19 deri 99 vjeç. Dokumenti përmban të dhënat personale për çdo person, si numrin e telefonit, numrin e kartës së identitetit, numrin e qendrës së votimit, vendin e punës për shumicën e të regjistruarve dhe një përshkrim të përkatësisë politike.

Po ashtu, [..], Prokuroria e Posaçme, ka përditësuar regjistrin e njoftimeve të veprave penale, me njoftimin për veprën penale “Korrupsioni aktiv në zgjedhje”, të parashikuar nga neni 328 i K.Penal, krahas regjistrimit të datës 13.4.2021, të njoftimit për veprën penale “Përhapja e sekreteve private”, të parashikuar nga neni 122 i K.Penal, mbi bazën, këtë radhë, të kallëzimit penal [..] të paraqitur prej subjektit elektoral Partia Demokratike e Shqipërisë. Faktet e kallëzuara lidheshin me bazën e të dhënave, pjesë të të cilave ka publikuar portali Lapsi.al, objekt hetimi, i Prokurorisë së Posaçme, në kuadër të procedimit penal të regjistruar me [..]

[..] prokurori i Prokurorisë së Posaçme, ka bashkuar të dy procedimet në një të vetëm, me nr. 95, datë 13.4.2021. Në vijim të zbatimit urdhërimit të Prokurorit (të datës 13.4.2021), të sekuestrimit dhe/ose këqyrjes së bazës së të dhënave në zotërim të medias Lapsi.al, më datë 14.4.2021, oficerët e policisë gjyqësore dhe ekspertët përkatës, janë paraqitur pranë zyrave të kësaj medieje për të proceduar me kryerjen e veprimit, por nga ana shtetasve A. B. dhe A. Sh., titullarët e saj dhe gazetarë të medias me të njëjtin emër, është refuzuar dhënia e kësaj baze të dhënash, me justifikimin e “ruajtjes së burimit të informacionit” të imponuar prej kodit profesional të gazetarit.

Pasi ka çmuar, në funksion të ecurisë dhe të kompletimit/plotësimit të hetimeve të filluara, rëndësinë e databazës së të dhënave kompjuterike, në zotërim të medias Lapsi.al, si dhe, në kushtet e verifikimit të prezencës së të dhënave të mjaftueshme konfirmuese të dyshimit për konsumimin e veprave penale të regjistruara, objekt i këtij hetimi (procedimi penal), prokurori i Prokurorisë së Posaçme, i ka kërkuar GJKKO, në konformitet me përcaktimet e neneve 208 dhe 208/a, të KPP, vendosjen e sekuestros provuese penale, në thelb, sekuestrimin e të dhënave kompjuterike, databazës së sistemit të të dhënave, duke u marrë sendi në të cilin gjenden të depozituara të dhënat. [..]

Gjykata e Posaçme e Shkallës së Parë për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar, [...] ka vendosur pranimin e kërkesës së prokurorit të Prokurorisë së Posaçme [...] duke urdhëruar menjëherë: Hyrjen, kërkimin, marrjen dhe sekuestrimin e të dhënave kompjuterike në sistemin kompjuterik ku mund të gjenden këto të dhëna dhe konkretisht: Baza e të dhënave me gjeneralitetet e shtetasve shqiptarë dhe të dhëna të tjera personale të tyre, e identifikuar në artikujt e botuar nga [...] Sekuestrimi të kryhet duke u marrë sendi në të cilin gjenden të dhënat dhe duke u krijuar edhe një kopje unike e këtyre të dhënave kompjuterike, me qëllim ruajtjen e tyre. [...]

Gjykata e Posaçme e Apelit për Korrupsionin dhe Krimin e Organizuar, [...] ka vendosur shfuqizimin e vendimit [...] të Gjykatës së Posaçme [...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji [...] gjatë gjykimit në dhomën e këshillimit, Kolegji, pasi shqyrtoi dokumentacionin e administruar në dosje dhe analizoi llojin e çështjes penale në gjykim, vendimet e gjykatave dhe shkaqet e rekursit, vlerësoi se në rekurs janë ngritur një sërë çështjesh, trajtimi dhe zgjidhja e të cilave do t'i shërbejë zhvillimit të praktikës gjyqësore, në përputhje me parashikimet e nenit 438 të KPP, si dhe zgjidhjes së drejtë të çështjes konkrete, objekt shqyrtimi.

Kështu, evidentohet se, në rekursin e paraqitur nga prokurori, ngrihet nevoja e sekuestrimit të të dhënave kompjuterike të publikuara nga një portal i medias elektronike, marrja e të cilave pretendohet si e domosdoshme për kryerjen e hetimit.

Nga ana tjetër, pavarësisht se organi i akuzës pretendon se synimi i tij nuk është që të arrihet tek burimi i informacionit të gazetarit, Kolegji vlerëson se, sekuestrimi i pajisjeve përbën një rrezik për zbulimin e burimit. Gjithashtu, në këto pajisje mund të përmbahen të dhëna të tjera, të cilat nuk kanë lidhje me procedimin konkret të organit akuzës.

Për këtë arsye, për të vendosur një balancë të drejtë midis nevojave të organit të akuzës për sekuestrim të të dhënave kompjuterike dhe nga ana tjetër për të siguruar një mbrojtje efektive të personave të cilëve u sekuestrohen këto të dhëna, në mënyrë të veçantë gazetarëve profesionistë, Kolegji, në zbatim të parashikimeve të nenit 438 të KPP, ka konkluduar, [...] për arsye se rekursi ngre shkaqe që lidhen me zbatimin e ligjit procedural të një rëndësie themelore për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore.

Mbi këtë bazë, Kolegji vlerëson të njësojë praktikën gjyqësore lidhur me zbatimin e nenit 212 të KPP, pas ndryshimeve ligjore që ka pësuar kjo

dispozitë, me hyrjen në fuqi të ligjit nr. 35/2017, [..], si dhe të neneve 208 dhe 208/a,të KPP, duke shtruar për njësim çështjet si vijon:

1. Cili është momenti i ushtrimit të së drejtës së ankimit ndaj vendimit të Gjykatës për Hetime Paraprake për vendosjen, në vijim të kërkesës së prokurorit, të sekuestros provuese, sipas parashikimeve të nenit 212 të KPP dhe cila është Gjykata kompetente për shqyrtimin e ankimit?

2. Cilat janë kriteret nga të cilat duhet të niset Gjykata për të lejuar sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike?

[..]

A. Në lidhje me çështjen e parë të shtruar për njësim:

1. Cili është momenti i ushtrimit të së drejtës së ankimit ndaj vendimit të Gjykatës për Hetimet Paraprake për vendosjen, në vijim të kërkesës së prokurorit, të sekuestros provuese, sipas parashikimeve të nenit 212 të KPP dhe cila është Gjykata kompetente për shqyrtimin e ankimit?

Në arsyetimin e tij, lidhur me këtë çështje Kolegji analizoi dispozitat si vijon: Neni 187 (Kuptimi i provës materiale) [..] Neni 208 (Objekti i sekuestrimit) [..] Neni 212 (Kundërshtimi i vendimit të sekuestrimit) [..] Neni 278 (Kompetencat e Gjykatës – gjyqtarit për hetimet paraprake) [..] Neni 301 (Vleftësimi i sekuestros) [..]

Fillimisht, Kolegji çmon të analizojë dhe të sqarojë kuptimin e termit “sekuestro provuese” e ashtuquajtura sekuestro penale. Sekuestroja provuese është mjet tipik i kërkimit të provës në procesin penal. Si e tillë, do të kuptohet ndalimi përkohësisht i disponimit dhe/ose tjetërsimit të sendit, provë materiale apo dokument, i marrë në ruajtje e në dispozicion të organit të akuzës/procedimit. Sekuestroja provuese shfaqet si instrument ligjor që justifikon marrjen në posedim të sendit që shërben për vërtetimin e fakteve penalisht të ndëshkueshëm dhe për këtë i klasifikuar si mjet i kërkimit të provës. Është objekt i sekuestros provuese, sendi provë materiale drejtpërdrejt apo tërthorazi i lidhur me veprën penale, që është i domosdoshëm për vërtetimin e faktit (neni 208 i KPP). Pra, është ai send pa të cilin nuk mund të arrihet në njoftimin mbi ekzistencën e faktit dhe sekuestrimi është mjeti i marrjes së tij. Duke qenë se lidhet me nevoja të të provuarit dhe aspak me raportin e pronësisë, sekuestro provuese bie mbi çdo send, pavarësisht nga personi titullar i pronësisë apo i përdorimit të sendit, por kurdoherë vetëm kur është domosdoshmërisht vërtetues i faktit.

Si mjet tipik i marrjes së provës që realizohet, si rregull, me ndalimin përkohësisht të disponimit dhe/ose tjetërsimit të sendit objekt sekuestrimi, sekuestroja provuese passjell kufizim të disponimit të sendit

dhe për rrjedhojë kufizim të së drejtës së pronësisë, e cila është një e drejtë themelore që gëzon mbrojtje të shumëfishtë, si në planin kushtetues (neni 41 i Kushtetutës), ashtu dhe në atë Konventor, sipas konventave ndërkombëtare në të cilat Republika e Shqipërisë ka aderuar, ose synon të aderojë (neni 1, i protokollit 1, të KEDNJ), [...] **Për këtë është i domosdoshëm garantimi i zhvillimit të një procesi të drejtë, i cili i imponon gjykatës të japë arsyet për të cilat është i nevojshëm ky kufizim i të drejtës së pronësisë.**

Nevoja për të evituar kufizime të pronës private, të cilat nuk janë ngushtësisht të lidhura me qëllimin për të cilin merret masa, duhet të mbizotërojë ndaj arsyes së vendosjes së sekuestros. Nga këtu buron dhe nevoja e veçantë e arsyetimit (motivimit) të vendimit, i cili duhet të argumentojë se provueshmëria e faktit nuk mund të arrihet në mënyrë tjetër, pa u kufizuar e drejta e disponimit të sendit dhe për rrjedhojë të legjitimijë vendosjen e sekuestros. Për rrjedhojë, vetëm përmes arsyetimit të vendimit të sekuestrimit, mund të vendoset një raport i drejtë midis ndërhyrjes së autoriteteve dhe lirive dhe të drejtave themelore, si ajo e pronësisë dhe e iniciativës së lirë, të cilat gëzojnë mbrojtje kushtetuese dhe konventore. (*Vendimi i Gjykatës së Kasacionit të Italisë nr. 18316, datë 2 maj 2019*).

Edhe në jurisprudencën e GJEDNJ është theksuar se nuk mund të konsiderohet i drejtë raporti midis interesave, nëse personi i interesuar i nënshtrohet një sakrifice më të madhe sesa është e nevojshme në të drejtën e tij të pronësisë [...]

Për shkak të nevojave hetimore sekuestroja provuese (penale) vendoset në mënyrë të njëanshme, nga prokurori apo dhe nga Gjykata, gjyqtari për hetimet paraprake mbi kërkesën e këtij të fundit. Në pikën 1, të nenit 208, të KPP parashikohen si subjekte të legjitimuar për vendosjen e sekuestros gjyqtari ose prokurori. Për të garantuar mbrojtjen e të drejtave të subjekteve që preken nga vendosja e sekuestros provuese, ligjvënësi shqiptar imponon detyrimin që gjyqtari ose prokurori të arsyetojnë vendimin për vendosjen e sekuestros, duke dhënë edhe arsyet se përse sendi, objekt sekuestrimi, është i domosdoshëm dhe jo thjesht i nevojshëm për vërtetimin e fakteve. Në pikën 3 të kësaj dispozite, parashikohet që të interesuarit duhet t'i dorëzohet një kopje e vendimit të sekuestrimit.

Në nenin 212 të KPP, të titulluar “Kundërshtimi i vendimit të sekuestrimit”, ligjvënësi, në vijim të garantimit të interesave të personit ndaj të cilit (pasurisë së tij) është vendosur sekuestro e këtij lloji, i cili preket në mënyrë të drejtpërdrejtë nga vendimi i sekuestrimit, ka parashikuar të drejtën e tij për të kundërshtuar, në gjykatë, këtë vendim.

Sipas këtyre parashikimeve, personi i interesuar, i cili nuk lidhet domosdoshmërisht vetëm me personin ndaj të cilit zhvillohen hetimet (mbi bazën e regjistrimit të njoftimit për veprën penale që i atribuuohet këtij të fundit), por mund të jetë çdo person tek i cili ndodhet sendi ose dhe ata persona që kanë të drejtën e kërkimit të tij, mund të paraqesë ankim, në Gjykatë, ndaj vendosjes së kësaj mase të sekuestrës. Nga interpretimi literal i kësaj dispozite, pra i nenit 212 të KPP, Kolegji çmon të evidentojë se, referuar terminologjisë së përdorur nga ligjvënësi, duhet që vendimi i gjykatës ose i prokurorit, për sekuestrimin e sendeve, të jetë ekzekutuar. Ky fakt rezulton shumë qartë nga teksti i paragrafit të parë, të kësaj dispozite, ku ligjvënësi ka përdorur togfjalëshin *“tek i cili janë sekuestruar sendet”*, që mbart në vetvete një veprim tashmë të kryer dhe që është pikërisht ai i sekuestrimit të sendeve. Gjithashtu, po në këtë paragraf, është përdorur togfjalëshi *“ai që ka të drejtën e kërkimit të tyre”*, që gjithashtu, i referohet një personi i cili kërkon, pra pikërisht një send që i takon, por që nuk e ka, për shkak të vendosjes së sekuestrës provuese, në rastin konkret. Pra, kundërshtimi në gjykatë i vendimit të sekuestrimit, nuk mund të bëhet nëse nuk është ekzekutuar sekuestroja provuese mbi sendet. Ky përfundim, që vjen si rrjedhojë e interpretimit literal të pikës 1 të nenit 212, të KPP, është dhe një përfundim logjik për të mos u investuar gjykata për kundërshtimin e vendimeve, të cilat nuk kanë prodhuar efekt.

Përsa i përket të drejtës së ankimit lidhur me *“kundërshtimin e vendimit të sekuestrimit”* prej të pandehurit (të hetuarit), personit *“tek i cili janë sekuestruar sendet”* dhe atij që *“ka të drejtën e kërkimit të tyre”*, sikurse përcaktohet në paragrafin e parë të nenit 212 të KPP, momentit të realizimit të kësaj të drejte, qartazi, me këtë cilësi do të identifikohet momenti kur pala e interesuar merr dijeni për zbatimin e sekuestrës, të caktuar nga gjykata (mbi kërkesën e prokurorit), nga prokurori ose nga policia gjyqësore (në rastet kur kjo e fundit operon sipas përcaktimeve të paragrafit të dytë dhe të tretë të nenit 207 të KPP, duke sekuestruar me iniciativë sende që lidhen me veprën penale për të cilën është regjistruar procedimi penal ose sende që lidhen me një vepër tjetër penale për të cilën procedohet kryesisht). Nëse, nga njëra anë, mund të ndodhë që subjektet e interesuar, e të parashikuar, në paragrafin e parë të nenit 212 të KPP, të vihen menjëherë në dijeni për zbatimin e sekuestrës në kohë reale në momentin e zbatimit të saj dhe, për rrjedhojë, nga ai moment u lind e drejta për të kundërshtuar vendimin e zbatimit të sekuestrës, nga ana tjetër, mund të ndodhë që personat e interesuar, të cilët janë të legjitimuar për paraqitjen e ankimit, të marrin dijeni në një moment të mëvonshëm. Kolegji çmon se momenti i lindjes së të drejtës, në këtë eventualitet të

dytë, nuk mund të përkohë me momentin e zbatimit të sekuestros, por duhet të përkohë me momentin e marrjes dijeni nga titullari i së drejtës për të paraqitur ankim ndaj vendimit të sekuestrimit, sipas parashikimeve të pikës 1, të nenit 212 të KPP. Kolegji çmon se në këtë mënyrë garantohet ushtrimi efektiv i të drejtës së ankimit nga ana e subjekteve të legjitimuar për ta paraqitur atë.

Mbi bazën e këtij arsyetimi konkludohet (konkluzion njësuës) se e drejta e ankimit ndaj vendimit që ka disponuar sekuestrimin e sendeve lind në momentin që të interesuarit i dorëzohet kopja e vendimit të arsyetuar (nga prokurori ose gjykata). Ky moment mund të jetë i njëkohshëm me zbatimin e sekuestrimit ose me momentin që i interesuari merr dijeni për sekuestrimin e një sendi.

Pasi u evidentuan subjektet e legjitimuara për kundërshtimin e vendimit të aplikimit të sekuestros dhe pasi u konkludua mbi momentin në të cilin u lind e drejta këtyre subjekteve për të ushtruar të drejtën e ankimit ndaj vendimit që ka disponuar vendosjen e sekuestros, për të kompletuar të gjithë gamën e parashikimeve të së drejtës së ankimit të parashikuar nga neni 212 i KPP, të ndyshuar me ligjin nr. 35/2017, lind nevoja që të përcaktohet afati për paraqitjen e këtij ankimi në gjykatë dhe cila është gjykata kompetente për shqyrtimin e tij.

Për të konkluduar lidhur me këto aspekte që lidhen me të drejtën e ankimit, është e nevojshme të bëhet një interpretim literal dhe sistematik i dispozitave të KPP. Sikundër u arsyetua më lart, në nenin 208 të KPP parashikohet se disponimi për vendosjen e sekuestros mund të merret nga prokurori ose, në raste të veçanta, nga gjykata me kërkesë të prokurorit. Praktika gjyqësore ka evidentuar se paraqitja në gjykatë e kërkesës së prokurorit për aplikimin e sekuestros provuese, në një kohë që ligjvënësi i ka garantuar mundësinë e aplikimit në mënyrë të drejtpërdrejtë të saj këtij të fundit, aq më tepër kur bëhet fjalë për një nga mjetet më të zakonshme të kërkimit të provës në dispozicion të organit të procedimit, prokurorit, por edhe të policisë gjyqësore në rastin e “verifikimeve të ngutshme”, gjatë fazës së hetimeve paraprake, presupozon inercinë e prokurorit për të proceduar me realizimin e një veprimi të tillë, të gjeneruar prej vlerësimit negativ të tij lidhur me domosdoshmerinë e aplikimit të këtij “instrumenti” procedural dhe, në të njëjtën kohë, insistimin e palës së dëmtuar nga vepra penale pavarësisht kësaj inercie, mosveprimi, në funksion të stimulimit, për të proceduar me aplikimin e sekuestros së këtij lloji. Pra, si rregull, për këtë lloj sekuestroje, të sekuestrimit të “sendeve, provave materiale, të sendeve që lidhen me veprën penale” sipas përcaktimit të paragrafit të

parë, të nenit 208, të KPP prokurori i kërkon gjykatës aplikimin e saj (duke mos e aplikuar vetë, në mënyrë të drejtpërdrejtë) vetëm në rastet e insistimit të palës së dëmtuar, megjithë disaprovimin e tij për të kryer vetë, në mënyrë të drejtpërdrejtë një veprim të tillë.

Në varësi të organit që disponon lidhur me aplikimin e mjetit të kërkimit të provës, sekuestro provuese të parashikuar në nenin 208 të KPP, do të përcaktohet edhe *iteri procedural* (*shtegu procedural*) i paraqitjes së ankimit ndaj këtij disponimi dhe, për pasojë, gjykata kompetente për të trajtuar këtë ankim. Në rastin e aktivizimit të drejtpërdrejtë të prokurorit për të aplikuar masën e sekuestros së sipërcituar, paragrafi i parë i nenit 212 të KPP, që parashikon “kundërshtimin e vendimit të sekuestrimit”, “adreson” ankimin e palëve – të personit nën hetim (pasi për të pandehur, në këtë fazë fillestare të procedimit – të hetimeve paraprake – nuk mund të bëhet fjalë), të personit tek i cili janë sekuestruar sendet apo të kujtdo që ka të drejtën e kërkimit të tyre – natyrshëm, në Gjykatë, duke nënkuptuar - identifikuar – në këtë cilësi “gjyqtarin e hetimeve paraprake” – e cila (i cili) do të rezultojë në kushtet e kompetencës për të gjykuar edhe ankimin e paraqitur nga palët, në rastin e vendosjes së sekuestros (të të njëjtit lloj – provuese), me iniciative, nga oficeri i policisë gjyqësore, gjatë “verifikimeve të ngutshme në vend”, sipas përcaktimit të neneve 300, 301, të KPP, mbas vlefhtësisimit të saj, brenda 48 orëve, nga Prokurori, mbi bazën e parimit, që çdo vendimmarrje e njëanshme e Prokurorit gjatë fazës së hetimeve paraprake, në lëndë të masave të sigurimit personal (masave parasiguruese të “arrestimit në flagrance dhe të ndalimit”) dhe pasuror, por edhe në lëndë të aplikimit të drejtpërdrejtë të mjeteve të kërkimit të provës, sikurse në rastin e sekuestros provuese penale, i nënshtrohet, në mënyrë të pashmangshme, kontrollit juridiksional.

Sakaq, duke iu referuar rastit të aplikimit të sekuestros provuese, indirekt mbi kërkesën e Prokurorit, prej të njëjtës gjykatë, gjyqtarit për hetimet paraprake, *inaudita altera parte* – pa prezencën e palës së interesuar – menjëherë pas marrjes dijeni, prej kësaj pale, lidhur me këtë disponim, që mund të përkojë, sikurse u sipërcitua, me momentin e zbatimit të sekuestros, por edhe me një moment të mëpasshëm, paragrafi i dytë i nenit 212 të KPP parashikon të drejtën e ankimit të palëve, brenda 5 ditëve (prej momentit të marrjes dijeni për vendosjen e sekuestros) në Gjykatën e Apelit.

Për të zgjidhur këtë problematikë, të përcaktimit të gjykatës kompetente për trajtimin e ankimit, ndaj vendimit të gjykatës – gjyqtarit për hetimet paraprake – për vendosjen e sekuestros, në kushtet e inercisë së legjislatorit për të identifikuar qartësisht këtë Gjykatë, Kolegji çmon se në këtë rast do të zbatohen rregullat e përgjithshme, lidhur me gjykatën kompetente për

shqyrtimin e ankimit, sipas të cilave ankimi shqyrtohet nga një gjykatë më e lartë.

Mbi këtë bazë, **Kolegji dedukton konkluzionin se gjykata kompetente për shqyrtimin e ankimit, kur sekuestrimi është disponuar nga gjykata, në vijim të kërkesës së prokurorit, është Gjykata e Apelit. Afati për paraqitjen e ankimit është përcaktuar në pikën 2, të nenit 212 të KPP dhe është 5 ditë nga marrja dijeni.**

Përsa i përket rastit kur sekuestrimi është vendosur nga Prokurori (në mënyrë të drejtpërdrejtë), sikundër u evidentua më lart në këtë vendim, dispozita – neni 212 i KPP – në paragrafin e parë të saj, megjithëse parashikon të drejtën e ankimit në Gjykatë (nga i pandehuri, personi tek ë cili janë sekuestruar sendet, ai që ka të drejten e kërimit të tyre), si dhe detyrimin e gjykatës për të gjykuar çështjen dhe për të disponuar me një vendim të arsyetuar, brenda 10 ditëve, hesht lidhur me modalitetet përkatëse përcaktuese të nisjes së afatit të ankimit si dhe me gjykatën kompetente për shqyrtimin e këtij ankimi, kur objekt i kundërshtimit është vendimi i prokurorit për vendosjen e sekuestros.

Për këtë Kolegji çmon se është e nevojshme të bëhet një një interpretim sistematik i dispozitave të KPP, në mënyrë që të konkludohet mbi zgjidhjen e çështjes së parashtruar për njësim duke identifikuar, natyrshëm, me cilësinë e gjykatës kompetente, për të trajtuar ankimet (si rregull), në fazën e hetimeve paraprake, kundër disponimeve të drejtpërdrejta dhe të “njëanshme” të Prokurorit, Gjykatën – gjyqtarin për hetimet paraprake. Në përputhje me parashikimet e pikës 1, të nenit 278, të KPP, gjatë hetimeve paraprake, për rastet e parashikuara nga ligji, mbi kërkesën e prokurorit, të pandehurit, viktimës dhe palëve private, vendos gjykata – gjyqtari për hetimet paraprake. Ky parashikim ligjor është plotësisht i aplikueshëm në rastin e vendosjes së sekuestros provuese nga Prokurori dhe posaçërisht për kundërshtimin, nga ana e subjekteve të parashikuar në paragrafin e parë të nenit 212 të KPP, të vendimit të Prokurorit për vendosjen e sekuestros provuese. Këto subjekte mund të paraqesin ankim në gjykatën e shkallës së parë (gjyqtari për hetimet paraprake).

Çështja e fundit të cilës duhet t'i jepet përgjigje për të konkluduar plotësisht mbi pyetjen e shtruar për njësim nga Kolegji Penal, ka të bëjë me afatin për paraqitjen e ankimit ndaj vendimit të Prokurorit për vendosjen e sekuestros penale. Edhe në këtë rast, dispozita – neni 212 i KPP – ka ometuar parashikimin e një afati konkret për ankimin e vendimit, ç'ka imponon detyrimin e një interpretimi – nëpërmjet referimit tek dispozitat e ngjashme, në mënyrë të veçantë tek përcaktimi i nenit 301 të këtij Kodi, që parashikon vlerësimin e sekuestros provuese nga Prokurori, kur është

vendosur, në rastet e “verifikimeve të ngutshme”, nga Policia gjyqësore,

Në këtë dispozitë, në paragrafin e dytë të saj, parashikohet e drejta e të pandehurit (të hetuarit), mbrojtësit, e personit të cilit i janë sekuestruar sendet dhe e atij që ka të drejtën e kthimit të tyre, për të ankimuar vendimin e prokurorit, që ka miratuar sekuestron (provuese) të aplikuar me iniciativë nga policia gjyqësore – në kushte emergjence – brenda një afati prej dhjetë ditësh nga dita e njoftimit të vendimit (miratues të prokurorit), në gjykatë.

Kolegji çmon t’i referohet parashikimeve të kësaj dispozite, paragrafit të dytë të nenit 301, të KPP, duke e konsideruar sekuestrimin e aplikuar nga policia gjyqësore, me rastin e “verifikimeve të ngutshme në vend”, të realizuara në konformitet me përcaktimet e nenit 300/2 të këtij Kodi, si situatë analoge me atë të parashikuar nga neni 208 i KPP, kur vendimi i sekuestrimit është disponuar në mënyrë të drejtpërdrejtë nga prokurori, pa “ndërmjetësimin” e gjykatës. Në rastin e vendosjes së sekuestrimit mbi provat materiale dhe sendet që lidhen me veprën penale, legjislatori ka parashikuar se kundër sekuestrimit të realizuar në kushtet e sipërcituara nga policia gjyqësore, të miratuar nga prokurori, mund të bëhet ankim në gjykatë brenda dhjetë ditëve nga (marrja dijani për vendimin e prokurorit) i pandehuri dhe mbrojtësi i tij, nga personi të cilit i janë sekuestruar sendet dhe ai që ka të drejtë t’i kthehen ato. Kolegji, duke pasur në vëmendje natyrën e disponimit, që lidhet me sekuestron provuese, çmon se i njëjti afat 10 ditor do të zbatohet dhe për paraqitjen e ankimit nga subjektet e përcaktuara në pikën 1, të nenit 212 të KPP ndaj vendimit të prokurorit që ka vendosur sekuestron provuese. Në përputhje me përfundimet e arritura më lart në këtë arsyetim të Kolegjit, ky afat do të fillojë nga momenti i marrjes dijani.

[..]

B. Në lidhje me çështjen e dytë të shtruar për njësim:

2. Cilat janë kriteret nga të cilat duhet të niset Gjykata për të lejuar sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike?

Së pari, Kolegji çmon të evidentojë se dispozita ligjore në KPP, që rregullon sekuestrimin e të dhënave kompjuterike, është neni 208/a, i cili parashikon: [..]

Konventa e Budapestit për krimin në fushën e kibernetikës, e ratifikuar me ligjin nr. 8888, datë 25.4.2002, “Për Ratifikimin e Konventës për Krimin në Fushën e Kibernetikës”, ka dhënë këto përkufizime për “të dhënat kompjuterike” dhe “sistemin kompjuterik”:[..]

Zhvillimi i vrullshëm që ka marrë në dekadat e fundit teknologjia e informacionit, nuk mund të mos ndikonte fushën e së drejtës në përgjithësi dhe konkretisht procesin penal. Të dhënat dokumentare (përfshirë ato fotografike e filmike) tashmë nuk janë të materializuara vetëm në format “*hard copy*”, por gjenden edhe në “*format kompjuterik*”. Tanimë provat e domosdoshme për vërtetimin e fakteve penalisht të ndëshkueshme gjenden jo rrallë në formën e të dhënave kompjuterike. Për rrjedhojë, ka lindur domosdoshmëria e ndërhyrjes nga ana e ligjvënësit për të normuar këtë situatë faktike të krijuar. Specifikisht, në lidhje me sekuestron provuese, me ligjin nr. 10054, datë 29.12.2008, është shtuar në KPP neni 208/a, i titulluar “*Sekuestrimi i të dhënave kompjuterike*”.

Sikundër konstatohet, kjo dispozitë është vendosur pas nenit 208 të KPP, që normon rregullat e përgjithshme mbi sekuestron provuese. Kolegji vlerëson se rregullat e përgjithshme të parashikuara në nenin 208 të KPP, përveçse kur në nenin 208/a ka parashikim të posaçëm, do të zbatohen edhe në rastin e sekuestrimit të të dhënave kompjuterike. Kolegji çmon të theksojë se garancitë e analizuar në pjesën e parë arsyetuese të këtij vendimi njësoj, lidhur me nevojën e arsytimit të vendimit në drejtim të domosdoshmërisë së sekuestrimit të të dhënave, duhet të zbatohen edhe në rastin e sekuestrimit të të dhënave kompjuterike. Po kështu janë të zbatueshme dhe përfundimet në të cilat arriti ky Kolegj lidhur me të drejtën e ankimit, të parashikuar në nenin 212 të KPP.

Në tekstin e dispozitës, neni 208/a të KPP, konstatohen edhe disa parashikime ndryshe nga ato të nenit 208 të KPP. Konkretisht, vërehet se ligjvënësi në dispozitën e re të shtuar në vitin 2008, në rastin kur procedohet për krime që lidhen me teknologjinë e informacionit, sekuestrimi i të dhënave kompjuterike do të bëhet me vendim të gjykatës, në vijim të paraqitjes së kërkesës nga ana e prokurorit. Kolegji e lexon parashikimin e përmbajtur në nenin 208/a të KPP, si vullnet të ligjvënësit që sekuestrimi në këto raste të bëhet vetëm me vendim të gjykatës, si një garanci shtesë, por të domosdoshme për të garantuar sekuestrimin e të dhënave kompjuterike nëse përbëjnë të dhëna të domosdoshme për vërtetimin e faktit penal dhe më e rëndësishme është që të sekuestrohen vetëm ato të dhëna që janë të nevojshme për vërtetimin e këtij fakti penalisht të ndëshkueshëm. Ky preokupim i ligjvënësit konsiderohet i arsyeshëm për faktin se të dhënat kompjuterike, objekt i sekuestron, ndryshe nga të dhënat e përfuara nëpërmjet vendosjes së sekuestron mbi sendet e tjera, për shkak të natyrës së tyre të veçantë, është më e vështirë të individualizohet, si dhe, duke qenë se si rregull “depozitohen” në sisteme kompjuterike, në të cilat “parkohen” edhe të dhëna të tjera që mund të mos kenë lidhje me vërtetimin e faktit

penal, ekziston rreziku i ekspozimit të të dhënave të tjera, (që nuk kanë lidhje me faktin penal për të cilin hetohet) marrja e të cilave mund të cenojë liri dhe të drejta të rëndësishme të qytetarëve, të cilat gëzojnë mbrojtje kushtetuese dhe konventore, si liria dhe fshehtësia e korrespondencës ose e çdo mjeti tjetër të komunikimit, nëpërmjet nenit 36 të Kushtetutës, e drejta për respektimin e jetës private dhe familjare, nenit 8 të KEDNJ, apo lirinë e shprehjes, neni 22 i Kushtetutës, të drejtën e informimit, neni 23 i Kushtetutës, të mbrojtura gjithashtu dhe nga neni 10 i KEDNJ. [..]

[..] Kolegji çmon të sjellë në vëmendje jurisprudencën e konsoliduar të GjEDNJ në këtë drejtim, kur Gjykata e Strasburgut, në një sërë vendimesh, është shprehur në mbrojtje të lirisë së shprehjes të parashikuar në nenin 10 të KEDNJ, në mënyrë të veçantë mbrojtjen e sekretit të burimit të gazetarit (*GJEDNJ, Sanoma Uitgevers v. The Netherlands, App. no. 38224/03, 14.9.2010*), si dhe referuar nenit 8 të Konventës, e drejta e respektimit të jetës private dhe familjare [..]

Për sa më sipës, Kolegji çmon të ritheksojë nevojën e vendosjes së një balance të drejtë midis të drejtave të qytetarëve apo profesionistëve, në veçanti gazetarëve profesionistë dhe nevojës për mbrojtjen e rendit dhe parandalimin e krimit. Sikundër ka parashikuar kushtetutbërësi ndërhyrja bëhet vetëm me ligj dhe në përpjesëtim me gjendjen që e ka ndikuar këtë ndërhyrje. Në rastin konkret të sekuestrimit të të dhënave kompjuterike, neni 208/a, që i bashkëngjitet nenit 208 të KPP, përbëjnë parashikimet ligjore për sekuestrimin provues të këtyre të dhënave. Sikundër u evidentua më lart, ligjvënësi ka parashikuar që sekuestrimi i të dhënave kompjuterike të bëhet me vendim gjykate, në vijim të kërkesës së prokurorit. Por cilat janë kriteret, të cilave gjykata duhet t'u përmbahet në vendimarrjen e saj për të lejuar sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike?

Parashikimin e parë në këtë drejtim e ka bërë kushtetutbërësi, në nenin 17 të Kushtetutës, ku është parashikuar se kufizimet e të drejtave, që bëhen përmes ligjit, për një interes publik ose për mbrojtjen e të drejtave të të tjerëve, duhet të jenë në përpjesëtim me të drejtën që e ka diktuar atë. [..]. (*Vendimi nr. 20, datë 11.7.2006, i Gjykatës Kushtetuese §3, fq. 6*).

Gjykata Kushtetuese në mënyrë të vazhdueshme ka mbajtur qëndrimin se parimi i proporcionalitetit nënkupton që ndërhyrja e ligjvënësit për kufizimin e një të drejte ose lirie të caktuar të bëhet me mjete të përshtatshme që i përgjigjen drejt qëllimit që synohet të arrihet. [..] (*shih vendimet nr. 16, datë 1.3.2017, § 33, fq. 18; nr. 1 datë 6.2.2013, § 42, fq. 17; nr. 52, datë 5.12.2012, § 29, fq. 10, të Gjykatës Kushtetuese*).

[..] Kolegji vlerëson se parimet e domosdoshmërisë, përshtatshmërisë

dhe proporcionalitetit duhet të udhëheqin vendimarrjen e gjykatës, qoftë në marrjen e vendimit për sekuestrimin e të dhënave kompjuterike, ashtu edhe në lidhje me parashikimin e modaliteteve konkrete për sekuestrimin e të dhënave kompjuterike.

Lidhur me kriterin e domosdoshmërisë, së pari, sikundër është argumentuar më lart në këtë arsytim njësuës të Kolegjit, rregullat e përgjithshme të parashikuara në nenin 208 të KPP, përveçse kur në nenin 208/a ka parashikim të posaçëm, do të zbatohen edhe në rastin e sekuestrimit të të dhënave kompjuterike. Kështu, duke qenë se sekuestroja provuese është mjet tipik i kërkimit të provës në procesin penal, kjo do të thotë se sekuestrimi edhe në rastin e të dhënave kompjuterike vendoset për provat materiale (kuptimi i të cilave jepet në nenin 187 të KPP) dhe për sendet që lidhen me veprën penale. Për rrjedhojë është e nevojshme të arsyetohet se përse këto të dhëna janë të domosdoshme për vërtetimin e fakteve penalisht të ndëshkueshëm.

Kjo implikon ekzistencën e një fakti penalisht të ndëshkueshëm, pra ekzistencën e një vepre penale, e cila në fazën fillestare të hetimit, dyshohet në mënyrë të arsyeshme se është kryer. [..]

Këtu lind nevoja e arsytimit nga ana e Gjykatës se përse për vërtetimin e kësaj vepre penale është e domosdoshme vendosja e sekuestros mbi të dhënat kompjuterike. Vlen të theksohet, sikundër është parashikuar në nenin 208 të KPP se ligjvënësi ka përdorur termin “domosdoshmëri” dhe jo “nevojë”. Kjo do të thotë se arsytimi i Gjykatës duhet të shtrihet qoftë në drejtim të vërtetimit të lidhjes së të dhënave kompjuterike për të cilat kërkohet sekuestrimi me vërtetimin e faktit penalisht të ndëshkueshëm, por edhe me arsytimin se ky vërtetim mund të bëhet vetëm nëpërmjet sekuestrimit të të dhënave kompjuterike, pa të cilat nuk mund të arrihet në njoftimin mbi ekzistencën e faktit.

Pasi të përmbushet edhe ky kriter, Gjykatës i imponohet detyrimi të përcaktojë cilat janë konkretisht të dhënat ose sistemet kompjuterike që do t'i nënshtrohen sekuestrimit dhe çfarë synohet të provohet nëpërmjet vendosjes së sekuestros mbi këto të dhëna apo sistemet kompjuterike të përcaktuara për t'u sekuestruar. Në këtë përcaktim/veçim të të dhënave dhe të sistemeve kompjuterike, Gjykata duhet të mbajë në konsideratë parimet e domosdoshmërisë në kuptimin se do të përzgjidhen vetëm ato të dhëna të cilat i shërbejnë vërtetimit të faktit dhe pa të cilat nuk mund të arrihet në njoftimin mbi ekzistencën e faktit. Sekuestrimi i të dhënave të tjera, jo të domosdoshme do të konsiderohet si shkelje nga ana e Gjykatës. I njëjti arsytim duhet përdorur edhe për sistemet kompjuterike nëse do të jetë e nevojshme të sekuestrohen. Në përputhje me parimin

e proporcionalitetit dhe të përshtatshmërisë, jo vetëm që duhet të përzgjidhen ato sisteme kompjuterike në të cilat përmbahen të dhënat e veçuara si të domosdoshme dhe jo sisteme të tjera, por ndër këto sisteme kompjuterike, nëse ekziston mundësia e zgjedhjes, do të përzgjidhen ato sisteme kompjuterike, sekuestrimi i të cilave do të cenojë më pak të drejtat e personit të cilit i përkasin sistemet kompjuterike të përcaktuara për t'u sekuestruar. [..]

[..] Së fundmi, por jo më pak e rëndësishmja, në vendimin e Gjykatës nuk duhet të mungojë parashikimi mbi modalitetet për sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike. Edhe në përcaktimin e modaliteteve të sekuestrimit të të dhënave ose pajisjeve kompjuterike, Gjykata duhet të udhëhiqet nga parimi i proporcionalitetit dhe përshtatshmërisë. Mënyra e sekuestrimit të të dhënave ose pajisjeve duhet të jetë e tillë që të sekuestrohen vetëm të dhënat ose sistemet specifiku të përcaktuara në vendimin e Gjykatës. Duhet të mbahet në konsideratë që sekuestrimi i pajisjeve të bëhet në mënyrë të tillë që, personit të cilit do t'i sekuestrohen të dhënat apo pajisjet, të cenohet sa më pak e mundur. Për nxjerrjen e të dhënave mund të sekuestrohen pajisjet, vetëm në rast se është e domosdoshme. Nëse ka disa sisteme apo pajisje alternative që mund të sekuestrohen, duhet të përzgjidhen ato pajisje të cilat cenojnë më pak personin tek i cili sekuestrohen këto të dhëna apo pajisje, duke mbajtur në konsideratë bërjen e kopjeve nga autoritetet, në mënyrë që të shmanget sa më shumë të jetë e mundur procesi i sekuestrimit. Nëse sekuestrimi i pajisjeve është i domosdoshëm, ky të bëhet për aq kohë sa është e nevojshme për marrjen e të dhënave apo bërjen e kopjeve.

[..] Por, në mënyrë të veçantë, për shkak të ndjeshmërisë që paraqet, referuar dhe rastit objekt shqyrtimi, nga i cili Kolegji vlerësoi të kalojë në këtë vendimarrje njësuere, Kolegji çmon të nevojshme të ndalet pak më tepër në rastin kur sekuestrimi i të dhënave ose sistemeve kompjuterike bëhet ndaj gazetarëve profesionistë. Kjo për faktin se liritë dhe të drejtat themelore, të cilat u evidentuan mëlart, duhet të mbrohen në rastin kur është e nevojshme të procedohet me sekuestrimin e të dhënave kompjuterike dhe janë liria e shprehjes, liria dhe fshehtësia e korrespondencës ose e çdo mjete tjetër të komunikimit dhe e drejta për respektimin e jetës private dhe familjare, të cilat mbrohen në të gjitha sistemet demokratike, bëhen më evidente dhe më të ndjeshme në rastin e gazetarëve profesionistë. Jurisprudenca kushtetuese dhe e GJEDNJ është shumë e pasur në këtë drejtim, duke sanksionuar me vendosmëri respektimin e këtyre të drejtave nga autoritetet shtetërore, nënshkruese të KEDNJ.

Sikundër u evidentua në pjesën hyrëse të këtij vendimi, në rastin specifik të gazetarëve profesionistë, sekuestrimi i të dhënave kompjuterike kërkon një vëmendje të veçantë, pasi përbën një rrezik të dukshëm për zbulimin e burimit të informacionit. Lidhur me rëndësinë e ruajtjes së burimit të informacionit, në çështjen *Goodëin v. The United Kindom, App. no. 17488/90, 27.3.1996*, GJEDNJ ka konkluduar se kërkesa e autoriteteve drejtuar gazetarëve për të zbuluar burimin e informacionit përbën shkelje të lirisë së shprehjes. Po ashtu, sipas GJEDNJ, në çështjen *Roemen e Schmit v. Luxembourg, App. no. 51772/99, 25.5.2003*, [..]

Në përputhje me këtë qëndrim të GJEDNJ, Kolegji vlerëson se, sikundër u aryetua më lart, përveç garancive të parashikuara lidhur me sekuestrimin e të dhënave kompjuterike, specifikisht lidhur me sekuestrimin e të dhënave ose sistemeve kompjuterike ndaj gazetarëve profesionistë, Gjykata duhet të lejojë sekuestrimin, pasi të jetë shteruar kërkimi në të gjitha burimet e tjera të mundshme të të dhënave, duke pasur parasysh paragrafin 3 të nenit 159 të KPP, i cili parashikon lidhur me emrat e personave nga të cilët gazetarët profesionistë kanë marrë të dhëna gjatë ushtrimit të profesionit të tyre dhe vetëm kur të dhënat janë të domosdoshme për të provuar veprën penale dhe vërtetësia e këtyre të dhënave mund të dalë vetëm nëpërmjet identifikimit të burimit, Gjykata urdhëron gazetarin që të tregojë burimin e informacionit të tij. Kjo do të thotë se ndërhyrje të tilla, duhet të jenë të mirëargumentuara dhe vetëm në rastet kur e dhëna nuk mund të merret në mënyrë tjetër. [..]

C. Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Kolegji evidenton se subjektet e interesuar, të cilët dispononin të dhënat kompjuterike objekt sekuestrimi të vendimeve të Prokurorisë së Posaçme dhe më pas të GJKKO, kanë kundërshtuar vendimin e kësaj gjykate me të cilin është vendosur sekuestrimi i të dhënave kompjuterike në Gjykatën e Apelit [..].

Sa më sipër, Kolegji vlerëson se në rastin konkret objekt shqyrtimi, në përputhje me parashikimet e shkronjës “d”, të pikës 1, të nenit 420, sipas të [..] duke qenë se vendimet e sekuestrimit nuk janë ekzekutuar, në përputhje dhe me parashikimet e shkronjës “a”, të pikës 1, të nenit 441 të KPP, duhet të vendoset mospranimi i rekursit.

Mendimi i prokurorit jo i detyrueshëm, kur ankimi në apel është bërë nga personi nën hetim: Vendim Njësues Nr.00-2022-1823(332), datë 15.12.2022

Në kushtet kur prokurori i çështjes nuk ka bërë ankim, atëherë ai e ka humbur mjetin procedural në bazë të së cilit mund të ndryshonte vendimmarrja e Gjykatës së Apelit, bazuar në shkaqet e pretenduara prej tij. Vendimmarrja e Gjykatës së Apelit mund të ndryshojë vetëm mbi ankimin e palës tjetër (personit nën hetim) dhe vetëm mbi shkaqet e pretenduara prej tij, ç'ka do të thotë se edhe për këtë fakt mendimi i prokurorit nuk është i detyrueshëm për Gjykatën e Apelit që shqyrton çështjen. Nëse personi nën hetim do të hiqte dorë prej ankimit, Gjykata e Apelit do të vendoste mospranim ankimi sipas nenit 420 të KPP, vendimmarrje kjo që do t'i jepte fund shqyrtimit të çështjes pa një vendim në lidhje me themelin.

Fjalë kyçe: ankim i personit nën hetim, mendim i prokurorit jo i detyrueshëm, humbje e mjetit procedural

Rrethanat e çështjes:

Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Tiranë ka regjistruar procedimin penal për veprën penale “Përshtatja e lokalit për përdorim droge”, të parashikuar nga neni 285/a i K.Penal në ngarkim të të dyshuarit, shtetasit E.C.. Sipas akteve të paraqitura rezultoi se nga ana e forcave të policisë në datën 5.10.2015 është ushtruar kontroll në ambientet e lokalit të natës [...] pasi dyshohej se në ambientet e brendshme të këtij lokali shpërndahej dhe konsumohej lëndë narkotike. [...] është konstatuar se në një nga dhomat e lokalit që shërbente për personelin është gjetur dhe sekuestruar një sasi lënde e cila ka rezultuar me peshë 1.8 gram dhe dyshohet se ishte lëndë narkotike e llojit kokainë. Po kështu dhe në tualetin e lokalit janë gjetur dy pjata në sipërfaqen e të cilave dyshohej se kishte mbetje të lëndëve narkotike e dyshuar e llojit kokainë dhe se këto pjata përdorshin për konsumim lëndë narkotike.

Ndodhur në këto kushte, OPGJ Tiranë kanë bërë arrestimin në flagrancë të personit nën hetim E.C., në cilësinë e njërit nga bashkëpronarët e lokalit ku dyshohet se ishte konsumuar vepra penale e parashikuar nga neni 285/a i K.Penal si dhe kanë kryer veprime të tjera procedurale. Nisur nga rrezikshmëria e veprës penale dhe e personit organi i prokurorisë ka kërkuar vleftësimin si të ligjshëm të arrestit në flagrancë dhe caktimin si masë sigurimi personal atë të “arrestit në burg me afat 40 ditë” të parashikuar nga neni 238 i KPP. [...]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë, [...] ka vendosur vleftësimin si të ligjshëm të arrestit në flagrancë të personin nën hetim E.C.. Caktimin e

masës së sigurimit “arrest në burg me afat 20 ditë”, të parashikuar nga neni 238 i KPP për personin nën hetim [..]

Gjykata e Apelit Tiranë, [..] ka vendosur miratimin e vendimit nr. [..]

Arsyetimi i Kolegjit:

[..] Në lidhje me themelin, Kolegji vlerëson të shprehet në lidhje me çështjen konkrete, e cila nuk ka më aktualitet, pasi referuar shkresës nr. 1384/1 prot., datë 05.03.2020, provohet se shtetasi E.C. është dënuar me vendimin e formës së prerë nr. 1705, datë 26.06.2018, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë, me dënimin alternativ “Pezullimi i ekzekutimit të vendimit penal dhe vënia në provë” për një periudhë 18 muajsh. Në datën 28.02.2020 ky shtetas ka përfunduar vuajtjen e dënimit alternativ.

Nga ana tjetër, duke qenë se nga Kolegji Penal, me vendimin datë 09.03.2016, është vendosur vetëm kalimi i çështjes në seancë gjyqësore, pa u shtruar pyetje për njësim, Kolegji vlerëson të shprehet dhe të arsyetojë në lidhje me çështjen e ligjit që ka vlerë për rastin konkret, pa qenë e nevojshme që kjo të konsiderohet si vendimmarrje njësuere, marrë në konsideratë këtu që vendimet e Kolegjit Penal, njësuere ose jo janë të detyrueshme për gjykatat më të ulëta për qëndrimin e mbajtur për çështje konkrete.

Rezulton se, që nga marrja e vendimit datë 09.03.2016 për unifikim të praktikës gjyqësore, ka pasur ndryshime thelbësore kushtetuese dhe ligjore që prekin drejtëpërdrejtë çështjen penale objekt gjykimi. Sipas këtyre ndryshimeve rezulton se ka qenë vet ligjvënësi që e ka rregulluar situatën në lidhje me ndryshimin e qëndrimit të prokurorit në apel, kur ai nuk ka ushtruar të drejtë ankimi. Gjithashtu, Kolegji konstaton se në lidhje me këtë çështje nuk vërehen praktika të ndryshme midis gjykatave të faktit apo vet Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, shkak që sipas nenit 438 të KPP do të kërkonte vendimmarrje njësuere prej Kolegjit Penal. Për këto arsye dhe për arsyetimin që do të parashtrohet në vijim, Kolegji vlerëson se çështja nuk ka nevojë të rregullohet me vendimmarrje njësuere, për sa kohë është rregulluar vet nga ligjvënësi.

Gjatë fazës së studimit dhe shqyrtimit të kësaj çështje, Kolegji ka vënë re se ligji procedural penal është ndryshuar në mënyrë thelbësore me reformën e miratuar nga ligji nr. 35/2017, datë 30.03.2017, i cili ka ndryshuar një pjesë të konsiderueshme të dispozitave aktuale të KPP. Neni 24/5,6 i KPP, para ndryshimeve të miratuara me ligjin nr. 35/2017, parashikonte se: [..]

Me ndryshimet ligjore të miratuara me ligjin nr. 35/2017, parashikimi i mësipërm është suprimuar, në reflektim edhe të ndryshimeve kushtetuese

të miratuara me ligjin nr. 6/2016, datë 22.7.2016. që parashikojnë se prokuroria është organ i pavarur dhe jo më një organ i centralizuar. [...] Në këtë kuptim, prokurori ka pavarësi profesionale dhe institucionale në ushtrimin e detyrës së tij. Ai ka qëndrimin e tij në lidhje me çështjen dhe vendimmarrja e tij nuk mund të ndryshohet apo shfuqizohet me vendim të një prokurori më të lartë. Me ndryshimet procedurale që ka pësuar neni 24 i KPP nuk ekziston më koncepti i prokurorit më të lartë dhe është suprimuar edhe e drejta e tij për të ndryshuar apo shfuqizuar vendimet e prokurorit që ushtron funksionin pranë një prokurorie të një shkallë **më të ulët**.

Në këto kushte, Kolegji çmon se nuk është më relevante nevoja për njësimin e praktikës gjyqësore për shkak të ndryshimit të situatës kushtetuese dhe asaj ligjore që është ri-konceptuar. Për këtë arsye, Kolegji Penal i investuar me shqyrtimin e kësaj çështjeje vendos të procedojë vetëm me shqyrtimin e rekursit të paraqitur nga ana e prokurorisë duke trajtuar edhe çështjen ligjore që ka rëndësi në situatën konkrete, ndërkohë që ai vlerëson se nuk është e nevojshme që kjo vendimmarrje të konsiderohet si njësuere.

Kolegji vë në dukje se një praktikë të tillë është mbajtur edhe nga Kolegjet e Bashkuara në vendimin nr. 1, datë 26.06.2017 dhe 30.06.2017, në të cilin janë shprehur [...]

Duke i'u rikthyer çështjes konkrete, Kolegji çmon se çështja që shtrohet për diskutim (pa pasur nevojë për njësim praktike) është: ***Kur ankimi ndaj vendimit për caktimin e një mase sigurimi është bërë vetëm nga ana e personit në hetim, a mund të konsiderohet se vendimi i gjykatës së shkallës së parë është i formë së prerë për prokurorin? Nëse po, çfarë roli ka mendimi që paraqet prokurori për gjykatën që shqyrton ankimin?***

Në lidhje me çështjen e parë se, [...] Kolegji vlerëson se është e rëndësishme të merret në vlerësim, së pari, faza procedurale ku ndodhet çështja objekt gjykimi. Në çështjen konkrete jemi në një çështje që i përket fazës së hetimeve paraprake, pasi ankimohet nga personi nën hetim vendimi i gjykatës së shkallës së parë që ka vleftësuar arrestin në flagrancë dhe ka caktuar masë sigurimi “arrest në burg”. Ndaj këtij vendimi prokurori i hetimeve paraprake nuk ka ushtruar ankim, pasi gjykata e shkallës së parë ka miratuar kërkesën e tij. Ankim ka ushtruar vetëm personi nën hetim. Gjykata e Apelit është vënë në lëvizje vetëm me ankimin e personit nën hetim. Ndërsa në apel, prokurori edhe pse nuk ka ushtruar ankim, ka kërkuar nga gjykata ndryshimin e vendimit të gjykatës së shkallës së parë dhe caktimin e një mase më të butë sigurimi, konkretisht masën e sigurimit “detyrim për paraqitje”. Prokurori i apelit ka ndryshuar qëndrimin në raport me atë të prokurorit të shkallës së parë,

duke kërkuar ndryshimin e vendimit të shkallës së parë.

Duke i'u referuar kuadrit ligjor dhe atij kushtetues, Kolegji vlerëson se në kushtet kur nga organi i akuzës nuk është ushtruar ankim, atëherë kjo do të thotë që prokuroria si organ që përfaqëson akuzën ka qenë dakord me vendimin e gjykatës së shkallës së parë. Për më tepër, kjo rezulton logjike edhe për shkak se gjykata e hetimeve paraprake ka miratuar kërkesën e prokurorisë si për vleftësimin e arrestit në flagrancë ashtu edhe për caktimin e masës së sigurimit.

Kolegji vë në dukje se mjeti procedural i parashikuar nga ligjvënësi për të kundërshtuar vendimin e gjykatës së shkallës së parë është ankimi, i cili rregullohet nga neni 407 e vijues i KPP. [...] Kolegji vlerëson se në kushtet kur prokurori nuk ushtron ankim, atëherë ai nuk ka mjet tjetër procedural për të kundërshtuar vendimin e gjykatës së shkallës së parë. Në këtë kuptim, Kolegji vlerëson se vendimi i gjykatës së shkallës së parë që ka disponuar për masën e sigurimit duhet konsideruar si i formës së prerë për prokurorin që nuk ka ushtruar ankim. Ky vendim i shkallës së parë do të ndryshojë vetëm në rast se Gjykata e Apelit, e investuar me ankim të palës tjetër, do ta ndryshojë atë.

Gjykata e Apelit do e shqyrtojë çështjen vetëm bazuar në ankimin e personit nën hetim, për sa kohë mjeti procedural për të investuar Gjykatën e Apelit është ankimi. Gjithashtu për sa kohë gjykata më e lartë e shqyrton çështjen bazuar në shkaqet e ngritura në ankim, sipas nenit 425/1 të KPP [...] atëherë gjykimi në apel do të përqëndrohet në shkaqet e ankimit të ngritura në ankimin e personit nën hetim.

Në lidhje me çështjen e dytë, [...] Kolegji vlerëson se në gjykimin në apel prokurori i apelit ka të drejtë të japë mendimin e tij në lidhje me çështjen, pasi është palë ndërgjyqëse dhe ka të gjitha të drejtat procedurale. Megjithatë, ajo që vlen për diskutim është fakti se çfarë roli ka mendimi i prokurorit në gjykimin në apel. A është ai i tillë që të kushtëzojë vendimmarrjen e Gjykatës së Apelit, në kuptim të parashikimit të nenit 244/3 të KPP [...]

Kolegji vlerëson se mendimi i prokurorit apo ndryshimi i qëndrimit të tij nuk është i detyrueshëm për Gjykatën e Apelit, në drejtim të disponimit në lidhje me çështjen. Kjo logjikë mendimi përforcohet edhe nga faza procedurale ku ndodhet çështja, në fazën e hetimeve paraprake dhe nga fakti se prokurori i hetimit ka ndjekur hetimin dhe i njeh nevojat e sigurimit, ndryshe nga prokurori i apelit që përfaqëson çështjen në apel për shkak të ligjit. Në kushtet kur prokurori i çështjes nuk ka bërë ankim, atëherë ai e ka humbur mjetin procedural në bazë të së cilit mund të ndryshonte vendimmarrja e Gjykatës së Apelit, bazuar në shkaqet e pretenduara prej tij. Vendimmarrja e Gjykatës së Apelit mund të ndryshojë vetëm mbi ankimin

e palës tjetër (personit nën hetim) dhe vetëm mbi shkaqet e pretenduara prej tij, çka do të thotë se edhe për këtë fakt mendimi i prokurorit nuk është i detyrueshëm për Gjykatën e Apelit që shqyrton çështjen.

[..] Në kushtet kur Gjykata e Apelit është investuar me ankimin e personit nën hetim, atëherë objekt shqyrtimi në apel është ankimi i personit nën hetim. Ndryshimi i linjës së qëndrimit nga prokurori i apelit nuk është i detyrueshëm për këtë gjykatë dhe as duhet të kushtëzojë vendimmarrjen në lidhje me çështjen.

Kolegji vlerëson se argument tjetër në favor të këtij përfundimi është fakti se çfarë do të ndodhte nëse personi nën hetim heq dorë nga ankimi? Nëse ky do të hiqte dorë prej ankimit, Gjykata e Apelit do të vendoste mospranim ankimi sipas nenit 420 të KPP, vendimmarrje kjo që do t'i jepte fund shqyrtimit të çështjes pa një vendim në lidhje me themelin. Çështja në apel nuk mund të vazhdonte me mendimin me shkrim të prokurorit për sa kohë nuk përbën mjet procedural që investon gjykatën dhe që vazhdon gjykimin. Bazuar në këto argumente, Kolegji vlerëson se vendimmarrja e Gjykatës së Apelit është e drejtë, prandaj duhet lënë në fuqi.

Prokurori i apelit nuk mund të ndryshojë linjën e qëndrimit të prokurorit të shkallës së parë, prokurorit që është prokuror i hetimit paraprak dhe është ai që ka ndjekur hetimin e çështjes dhe njeh nevojat e sigurimit të çështjes. Nëse ai e bën një gjë të tillë, mendimi i tij nuk është detyrues dhe as kushtëzon vendimmarrjen e Gjykatës së Apelit.

Duke i'u rikthyer çështjes konkrete, Kolegji vlerëson se vendimmarrja e Gjykatës së Apelit është e drejtë prandaj nuk ka shkaqe për cenimin e saj. Gjithashtu, Kolegji çmon se i drejtë është arsyetimi i Gjykatës së Apelit dhe qëndrimi i mbajtur prej saj. [..]

Kolegji vlerëson se Gjykata e Apelit ka arsyetuar drejtë se përse qëndrimi i prokurorit për ndryshimin e masës së sigurimit nuk është i detyrueshëm për Gjykatën e Apelit, për sa kohë ai nuk ka ushtruar ankim ndaj vendimit të gjykatës së shkallës së parë. Mendimi me shkrim i Prokurorit të Apelit i paraqitur gjatë gjykimit, në përmbajtjen e tij nuk mund të njësohet me "mjetin juridik" të ankimit të Prokurorit të Apelit që parashikohet në KPP.

Nga ana tjetër, duke marrë në konsideratë se rekursi është ushtruar ndaj vendimit të Gjykatës së Apelit që ka disponuar mbi masën e sigurimit personal të vendosur ndaj shtetasit E.C., masë siguri që është shuar për shkak se ai është dënuar me vendim gjyqësor të formës së prerë, dënim i vuajtur përfundimisht prej tij, Kolegji vlerëson se çështja konkrete nuk ka më objekt.

Neni 420, pika 1, shkronja "d" i KPP [..] Në këto kushte, Kolegji vlerëson se në lidhje me rekursin duhet të vendoset mospranimi i tij.

VI. Ekzekutimi i dënimit

Parashkrimi i ekzekutimit të vendimit: Vendim Kolegjet e Bashkuara Nr.1, datë 28.10.2022

Fjalë kyçe: parashkrimi i ekzekutimit të vendimit, bashkim dënimi, gjë e gjykuar

Rrethanat e çështjes:

Nga dosja gjyqësore rezulton se, kërkuesi Sh.K., me vendimin nr. 67, datë 22.11.1991, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë, është dënuar me 18 vjet burgim për kryerjen e veprës penale “Vrasje me dashje për motive të dobëta”. [...] Ky vendim ka marrë formë të prerë me vendimin nr. 4, datë 18.01.1992 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë. Kërkuesi pas vuajtjes së një pjese të dënimit, është arratisur nga vendi i vuajtjes së dënimit në Mars të vitit 1997, gjatë trazirave të vitit 1997. Në datën 06.04.2009 i dënuari është arrestuar sërish dhe është vendosur në burgun e Burrelit për vazhdimin e ekzekutimit të dënimit të mbetur.

Në datën 19.02.2013, i dënuari Sh.K. nuk është kthyer në vendin e vuajtjes së dënimit në IEVP Burrel, pas lejes shpërblyese të miratuar nga ky institucion. Me vendimin nr.63, datë 14.10.2013 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Mat kërkuesi është dënuar me 4 vjet burgim për kryerjen e veprës penale “Largim i të burgosurit nga vendi i qëndrimit”. Ndërsa me vendimin nr.96, datë 11.11.2013, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Mat ka vendosur bashkimin e dënimit të mbetur pa vuajtur (5 vjet e 8 muaj) me dënimin e dhënë si pasojë e largimit të kërkuesit (4 vjet), duke e dënuar përfundimisht me 9 vjet e 8 muaj burgim. Ky vendim ka marrë formë të prerë në datën 22.11.2013.

Kërkuesi Sh.K. [...] i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë, me kërkesë me objekt: “Mosekzekutimin e vendimit penal të formës së prerë, duke u përjashtuar nga vuajtja e dënimit për shkak të parashkrimit të ekzekutimit të vendimit nr. 67, datë 22.11.1991 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë. Kërkuesi ka pretenduar se vendimi nr. 67, datë 22.11.1991 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë është parashkruar meqenëse kanë kaluar 20 vjet nga momenti i marrjes formë të prerë të këtij vendimi. Sipas kërkuesit, data e fillimit të afatit të parashkrimit për të dënuarin Sh.K. është data 18.01.1992, kur vendimi ka marrë formë të prerë dhe data e parashkrimit të ekzekutimit të këtij vendimi është data 19.01.2012. Në lidhje me vendimin nr. 96, datë 11.11.2013 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Mat me të cilin është bërë bashkimi i dënimeve, kjo

gjykatë ka gabuar pasi ka bashkuar një dënim të parashkuar që në datën 19.02.2013.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tropojë, [...] ka vendosur rrëzimin e kërkesës. [...]

Gjykata e Apelit Shkodër, [...] ka vendosur lënien në fuqi të vendimit [...]

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, me vendimin nr. 447, datë 05.03.2015, ka vendosur: “Mospranimin e rekursit të paraqitur nga kërkuuesi Sh.K. [...]

Kërkuuesi Sh.K. i është drejtuar Gjykatës Kushtetuese, duke pretenduar se ndaj tij është zhvilluar një proces i parregullt ligjor në të trija shkallët e gjykimit. Gjykata Kushtetuese, me vendimin nr. 84, datë 30.12.2016 ka vendosur: “Pranimin pjesërisht të kërkesës dhe shfuqizimin si antikushtetues të vendimit nr.447, datë 05.03.2015 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë. Dërgimin e çështjes për shqyrtim në Kolegjin Penal të Gjykatës së Lartë. [...]

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, me vendimin e datës 10.06.2022, ka vendosur nisjen e procedurës për ndryshim të vendimit njësuës nr. 7, datë 11.10.2002 të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, sipas të cilit “*Nuk mund të ketë zgjatje të afateve të parashkrimit të ekzekutimit të dënimit për asnjë lloj shkak. Kjo vlen si për rastet kur vendimi i dënimit nuk është vënë fare në ekzekutim, ashtu dhe për rastet kur ky vendim është vënë në ekzekutim dhe pasi i dënuari ka filluar të vuajë dënimin, vuajtja e mëtejshme e tij ndërpritet për çfarëdolloj shkak, sikurse mund të jetë dhe largimi i të dënuarit nga vuajtja e dënimit*”, lidhur me momentin e llogaritjes së afateve të parashkrimit në kushtet kur ekzekutimi i dënimit ka filluar dhe për shkaqe të ndryshme ndërpritet. Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë, duke marrë shkas nga çështja në shqyrtim, ka vlerësuar se çështja duhet të dërgohet në Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë, duke ngritur çështjen e nevojës së ndryshimit të praktikës gjyqësore të njësuar mbi momentin e llogaritjes së afatit të parashkrimit të ekzekutimit të vendimit penal, në rastet kur vuajtja e dënimit ndërpritet për shkak të largimit të të dënuarit nga vendi i vuajtjes së dënimit apo moskthimit të tij në vendin e vuajtjes së dënimit pas lejes.

Për Kolegjin Penal, vendimi njësuës nr. 7/2002, ka tejkalluar kuptimin që vetë ligji i kishte dhënë institutit të parashkrimit, duke u interpretuar si i tillë jo në mënyrë korrekte lidhur me momentin e llogaritjes së afateve të parashkrimit, në kushtet kur ekzekutimi i dënimit ka filluar e për shkaqe të ndryshme ndërpritet. Interpretimi i bërë ligjit penal nga Kolegjet e Bashkuara dhe njësimi i praktikës gjyqësore sipas këtij vendimi barazon si rastin kur ekzekutimi i dënimit nuk ka filluar ashtu dhe atë kur ai ka filluar

dhe është ndërprerë për çfarëdolloj shkak. Sipas këtij vendimi njësoes nuk mund të ketë zgjatje të afateve të parashkrimit të ekzekutimit të dënimit për asnjë lloj shkak. Kjo vlen si për rastet kur vendimi i dënimit nuk është vënë fare në ekzekutim, ashtu dhe për rastet kur ky vendim është vënë në ekzekutim dhe pasi i dënuari ka filluar të vuajë dënimin, vuajtja e mëtejshme e tij ndërpritet për shkak të largimit të të dënuarit nga vendi i vuajtjes së dënimit apo moskthimit të tij në vendin e vuajtjes së dënimit pas lejes, duke konsumuar në këtë mënyrë elementet e një vepre tjetër penale.

Kolegji Penal ka vlerësuar se, nisur nga koha e gjatë e kaluar nga marrja e këtij vendimi, konteksti kohor në të cilin është marrë dhe ndryshimet e vrullshme legjislative të viteve të fundit, kjo praktikë gjyqësore e deritanishme duhet ndryshuar. Në këtë kontekst, Kolegji mban qëndrimin se zbatimi i mëtejshëm nga gjykatat i vendimit njësoes të sipërcituar në këtë formë, nuk është në përputhje me përmbajtjen e nenit 68 të K.Penal, dhe do të sillte rrezik për sigurinë në sistemin penitenciar. Në interpretimin krahasues të normave penale, Kolegji ka konstatuar tashmë se janë tejkaluar disa nga konceptet e vjetra të interpretimit të ngushtë të tyre, duke i dhënë legjislacionit material penal një kuptim më të gjerë e të kohës. Pikërisht për këtë çështje Kolegji Penal ka konstatuar se jurisprudenca e vendeve të tjera të cilat kanë legjislacion penal material të ngjashëm me vendin tonë shkojnë në këtë frymë. Po kështu, Kolegji Penal arsyeton se, praktika njësoese e Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, tashmë ka pranuar konceptin e “ndërprerjes së parashkrimit” edhe në interpretimin e normave materiale penale e procedurale.⁸²

[..]

Arsyetimi i Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë:

Kolegjet e Bashkuara [...] në seancë gjyqësore, në praninë e palëve, pasi morën në shqyrtim argumentet e parashtruara nga relatorët mbi nevojën e ndryshimit të vendimit njësoes penal nr. 7, datë 11.10.2002 të Kolegjeve të Bashkuara si dhe pasi dëgjuan qëndrimin e prokurorit dhe mbrojtjes, vlerësojnë që praktika njësoese e deritanishme nuk duhet të ndryshohet.

[..] Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se parimi i shtetit të së drejtës, i sanksionuar në nenin 4 të Kushtetutës, nënkupton, midis të tjerave, edhe rregullin e vazhdimësisë së jurisprudencës gjyqësore. Edhe jurisprudenca e Gjykatës Kushtetuese ka konsoliduar qëndrimin e saj duke pranuar se,

⁸² Vendimi njësoes i datës 07.04.2022 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, në lidhje me rehabilitimin.

në aspektin kushtetues është e pamundur dhe e palejueshme që doktrina kushtetuese zyrtare të riinterpretohet në një mënyrë të tillë që ndryshon sistemin e vlerave të sanksionuara në Kushtetutë, që mohon pajtueshmërinë e vlerave me njëra-tjetrën, që redukton garancitë mbrojtëse të epërsisë së saj në sistemin juridik, që mohon konceptimin e Kushtetutës si një akt i vetëm dhe sistem harmonik, që redukton garancitë e të drejtave dhe lirive të sanksionuara dhe që ndryshon modelin e ndarjes së pushteteve të rregulluara në Kushtetutë. Çdo ndryshim i “precedentëve të Gjykatës Kushtetuese apo korrigjim i doktrinës kushtetuese zyrtare nuk mund të bëhet mbi bazën e faktorëve të rastit, siç mund të jetë edhe ndryshimi i përbërjes së saj” (*shih më gjerë vendimin e Gjykatës Kushtetuese nr. 21, datë 29.04.2010*).” Sigurimi i vazhdimësisë së jurisprudencës kushtetuese theksohet në vendimin e sipërcituar “përbën një detyrim për Gjykatën, por, nga ana tjetër, në mënyrë të natyrshme jurisprudenca nuk mund të mos i nënshtrohet edhe evoluimit të saj. Nga kjo pikëpamje, ekziston përherë mundësia që jurisprudenca, duke u plotësuar përmes konkluzioneve të reja interpretuese edhe të ndryshohet, por Gjykata thekson se një ndryshim i praktikës mund të realizohet nëse ekzistojnë arsye të forta që do ta justifikojnë një ndërmarrje të tillë dhe vetëm në rastet kur kjo është e paevitueshme, objektivisht e domosdoshme, si dhe kushtetutshmërisht e bazuar dhe e arsyetuar. Duke vendosur në kundërshtim me një praktikë të konsoliduar dhe pa dhënë argumente në lidhje me këtë fakt, Gjykata shmanget nga korniza e rregullave të një procesi të drejtë e të ndershëm, duke i mohuar mbrojtjen gjyqësore kërkuesit në kuptim të asaj se çfarë ky i fundit priste, bazuar në jurisprudencën e vetë Gjykatës”. Një qëndrim i tillë është ritheksuar dhe konsoliduar më tej edhe në vendimet nr. 30, datë 17.06.2010, nr. 21, datë 29.04.2010, nr. 20, datë 01.06.2011 dhe nr. 3 datë 23.01.2014 të Gjykatës Kushtetuese.

Vendimet gjyqësore dhe, për më tepër, vendimet njësuere duhet të ndryshohen vetëm për rrethana të jashtëzakonshme. Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ruajtja e qëndrimeve të mbajtura në vendimet e mëparshme është në interes të stabilitetit, por edhe të legjitimitetit institucional. Nëse praktika gjyqësore e ka zbatuar për një periudhë të gjatë një normë ligjore, referuar një qëndrimi njësuere, padyshim që kjo situatë nuk mund të mos vlerësohet si një rrethanë e rëndësishme për stabilitet jurisprudencial.

Çdo kolegji i Gjykatës së Lartë në fushën që vepron, si dhe Kolegjet e Bashkuara të kësaj gjykate bëjnë njësimin ose ndryshimin e praktikës gjyqësore lidhur me mënyrën e kuptimit e zbatimit të ligjit nëpërmjet rolit të tyre natyror kushtetues, që është ai i shqyrtimit dhe i zgjidhjes së çështjes konkrete. Nëse kolegjet me trupën gjyqësore prej pesë anëtarësh

bëjnë njësimin e praktikës gjyqësore për të orientuar zbatimin unik të ligjit, Kolegjet e Bashkuara ndryshojnë praktikën gjyqësore të njësuar më parë; pra ndryshojnë mënyrën se si është orientuar kuptimi i ligjit nga kolegjet njësuese. Vendimet njësuese ose unifikuese siç njiheshin më parë, kanë fuqi detyruese për të rregulluar mënyrën e zbatimit të ligjit nga gjykatat në çështje të ngjashme, ndërsa vendimet e Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë bëjnë të mundur ndryshimin e kësaj praktike gjyqësore, duke krijuar njëkohësisht një praktikë të re. Duke qënë se vendimet njësuese kanë fuqi detyruese për zbatimin unik të ligjit në çështje të njëjta ose të ngjashme, ndryshimi i kësaj praktike nga Kolegjet e Bashkuara duhet të ndodhë në raste sa më të kufizuara e të diktuar nga nevoja për zgjidhjen e drejtë të çështjes konkrete, e cila nuk është e mundur të zgjidhet në kushtet e përplasjeve të jurisprudencës me interpretimet ligjore të mëparshme të vendimeve njësuese. Pra, qëllimi që justifikon përfshirjen e Kolegjeve të Bashkuara në ndryshim të praktikës gjyqësore njësuese është zgjidhja e çështjes konkrete për shkak të specifikave që ajo paraqet. Janë pikërisht veçoritë e rrethanave të çështjes, që e vendosin kolegjin që inicion ndryshimin e vendimit njësues në pamundësi për një zgjidhje të drejtë të çështjes, për shkak të kufizimit dhe imponimit interpretues që krijon një vendim njësues në fuqi.

Pra, para së gjithash, kolegji iniciues ka detyrimin të arsyetojë pamundësinë e zgjidhjes së çështjes për shkak të kufizimeve të vendimit njësues ekzistues dhe të argumentojnë nevojën për ndryshimin e këtij vendimi, për shkak të arsyeve të rëndësishme që paraqiten në aspektin kushtetues, ligjor, të jurisprudencës ndërkombëtare, apo për çdo rrethanë tjetër thelbësore. Verifikimi i dy kushteve paraprake të sipërcituara, siç është *a)* varësia e çështjes nga ndryshimi i praktikës njësuese dhe *b)* nevoja për ndryshim, janë të karakterit procedural, plotësimi i të cilave i paraprin vlerësimin të mëtejshëm në themel të kërkesës për ndryshim. Vetëm kur Kolegjet e Bashkuara binden për ekzistencën e njëkohshme të këtyre dy kushteve të domosdoshme mund të operojnë me ndryshimin e praktikës njësuese (unifikuese) dhe në varësi të qëndrimit që do të mbajnë do të bëjnë interpretimin e ri të institutit të të drejtës, objekt “ndryshimi-njësimi”. Përndryshe, kur këto kushte “*sine qua non*” nuk plotësohen, atëherë kërkesa për ndryshim të vendimit njësues është e papranueshme.

Duke iu rikthyer çështjes në shqyrtim, Kolegjet e Bashkuara vërejnë se në praktikën gjyqësore nuk është evidentuar ndonjë problematikë, lidhur me (keq)zbatimin e vendimit njësues nr.7, datë 11.10.2002, që të ndikojë domosdoshmërisht në ndryshimin e këtij qëndrimi njësues. Për më tepër, në çështjen objekt gjykimi, gjykatat e kanë pranuar faktin se

afati i parashkrimit të këtij vendimi ka përfunduar por, duke qenë përpara vendimit nr.96, datë 11.11.2013 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Mat, që ka vendosur bashkimin e dënimeve, kanë qenë të detyruara të vendosin rrëzimin e kërkesës së kërkuarit Sh.K..

Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë gjithashtu se, nuk ekziston asnjë mosmarrëveshje mes palëve, në këtë gjykim. Gjatë shqyrtimit gjyqësor në Kolegjin Penal [...], të dy palët si mbrojtja, ashtu dhe prokurori kanë kërkuar shuarjen e dënimit të dhënë për arsye të parashkrimit. Kolegjet e Bashkuara sjellin në vëmendje se pushteti i gjykatave është i kufizuar në shqyrtimin e atyre rasteve që përbëjnë çështje e mosmarrëveshje mes palëve. Një çështje gjyqësore duhet të ketë një mosmarrëveshje aktuale midis palëve, mbi të drejtat e tyre ligjore që konfliktohen në kohën kur paraqitet çështja dhe mënyrat e ndryshme ose të gabuara të interpretimit të ligjit, rrethanë që nuk ekziston në rastin konkret, pasi qëndrimi i tyre është në përputhje me vendimin e Gjykatës Kushtetuese. Në rastin në shqyrtim, Kolegji Penal [...] nuk rezulton të ketë qenë në pamundësi për të zgjidhur çështjen konkrete, që të detyronte nisjen e një procedure për ndryshimin e praktikës njësuere.

Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se çështja objekt gjykimi është zgjidhur nga Gjykata Kushtetuese, e cila me vendimin nr. 84, datë 30.12.2016 ka shfuqizuar si antikushtetues vendimin nr. 447, datë 05.03.2015 të Kolegjit Penal, duke konkluduar për kërkuarin Sh.K. se, *“arsyetimi i gjykatave të faktit e ka vendosur kërkuarin në situatën ku atij i duhet të vuajë një dënim, i cili është parashkuar”*. Pikërisht, në çështjen ndaj kërkuarit, Gjykata Kushtetuese ka konfirmuar parashkrimin e ekzekutimit të vendimit, si dhe shkeljen e të drejtës themelore të individit, duke konkluduar ndër të tjera se [...] Në jurisprudencën kushtetuese (*shih vendimin nr. 20, datë 01.06.2011 të GJK*) është konkluduar se *“Ndikimi i padiskutueshëm i vendimeve të Gjykatës Kushtetuese është i tillë që iu imponon të gjithë organeve shtetërore, duke mos përjashtuar as gjykatat, fuqinë detyruese të arsyetimit të vendimit të saj. [...] (Shih vendimin nr. 5 datë 07.02.2001 të Gjykatës Kushtetuese)”*. [...]

Sikurse u theksua, Kolegjet e Bashkuara zhvillojnë praktikën gjyqësore nëpërmjet funksionit të tyre natyror kushtetues, që është zgjidhja e çështjeve gjyqësore. Vetëm përmes zgjidhjes së çështjeve konkrete ato bëjnë të mundur interpretimin e mënyrës së kuptimit të ligjit. Përderisa çështja objekt gjykimi mund të zgjidhet në interpretim të kuadrit ligjor aktual në fuqi, jurisprudencës së Gjykatës Kushtetuese, si dhe zbatimit të vendimit njësuere nr.7, datë 11.10.2002, atëherë për Kolegjet e Bashkuara mungon lënda, nëpërmjet të cilës të zhvillojnë ose ndryshojnë praktikën

gjyqësore. Për atë kohë sa përpara Kolegjeve të Bashkuara nuk rezultoi të jetë paraqitur një çështje që imponon nevojën për një ndryshim të vendimit njësoj të mëparshëm, atëherë mungon kushti, pa të cilin ndryshimi i praktikës njësoje nuk mund të bëhet.

Përpos sa u arsyetua më sipër, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë gjithashtu se ndryshimi i praktikës njësoje është një situatë që nuk ndodh dhe as nuk duhet të ndodhë në mënyrë të shpeshtë. Përpara marrjes së një vendimi që zgjidh çështjen konkrete, çdo Kolegj i Gjykatës së Lartë mund të ndodhet në pamundësinë e zgjidhjes së çështjes për shkak të mënyrës së formulimit të dispozitës ligjore, ose të ekzistencës së një vendimi njësoj të Kolegjeve të Bashkuara që ka krijuar problematikë në mënyrën e zgjidhjes që jep. Fillimisht, Kolegji do të kërkojë t'i japi zgjidhje çështjes konkrete nëpërmjet një interpretimi pajtues të normës ligjore dhe në pamundësi të zgjidhjes mund të vlerësohet nisja e procedurës për kontrollin e kushtetutshmërisë së normës, nëpërmjet gjykimit incidental. Vetëm në rastin e ekzistencës së një vendimi njësoj që mund të ketë krijuar problematika në zbatim mund të nisë procedura për ndryshimin e vendimit njësoj.

Për të ndryshuar vendimet njësoje të Gjykatës së Lartë, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se nuk mjafton vetëm pasja e një opinioni ndryshe për të, por duhet të ekzistojnë disa rrethana dhe arsye të forta, që siç thotë jurisprudenca kushtetuese, e justifikojnë një ndërmarrje të tillë dhe se nevoja për ndryshimin e jurisprudencës është "*e paevitueshme, objektivist e domosdoshme, si dhe kushtetutshmërisht e bazuar dhe e arsyetuar*". Element esencial në punën e gjykatës është besueshmëria e publikut, e cila çënohet në ato raste kur gjykata ndryshon qëndrimin e saj njësoj, pa një bazë të arsyeshme kushtetueshmërie e ligjshmërie për ndërmarrjen e kësaj iniciative. Është detyrë e Gjykatës së Lartë që nëpërmjet veprimtarisë së saj në njësimin e praktikës gjyqësore dhe kufizimit të mundësisë së ndryshimit të shpeshtë të praktikës së njësoj në të ardhmen të garantojë stabilitet e vazhdimësi, vendimmarrje unike për çështje të njëjta ose të ngjashme, respektim të parimit të sigurisë juridike dhe të parimit të barazisë së palëve para ligjit.

Në rastin në shqyrtim, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se, nuk janë të pranishme rrethana të tilla që ndikojnë për të ndryshuar praktikën gjyqësore të njësoj prej shumë vitesh. Problematika që mund të paraqesin normat ligjore në zgjidhjen e rastit konkret, nuk është e asaj natyre që të përfshijë domosdoshmërisht si mjetin e vetëm, Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë në ndërmarrjen e një procedure të ndryshimit të praktikës gjyqësore, se sa e vetë ligjëvendësit për gjetjen e zgjidhjeve

nëpërmjet ndryshimeve ligjore.

Pikërisht, krijimi dhe zhvillimi i praktikës gjyqësore, nëpërmjet zgjidhjes së çështjeve gjyqësore e dallon Gjykatën e Lartë nga pushteti normativ i ligjvënësit, i cili sa herë vlerëson mospërshtatjen e tij me situatën apo rrethanat e krijuara, ia nënshtron ligjin procedurës parlamentare për ndryshim. Detyrë e Kolegjeve të Bashkuara [...] është të respektojë kufijtë kushtetues të interpretimit gjyqësor të normës juridike, duke mos marrë kompetencat e ligjvënësit, por duke kryer një zhvillim gjyqësor të së drejtës. Nëse ligjvënësi do të vlerësonte problematika për mënyrën e hartimit të nenit 68 të K.Penal, krahasuar me dispozitat e tjera, nenet 66 e 69 të kreut VIII, të titulluar “Shuarja e ndjekjes penale, të dënimeve dhe mosekzekutimi i tyre”, kjo mbetet një çështje e pushtetit që ai ka, me synim shmangien e çdo përplasje apo kontradiksioni mes tyre, gjë e cila del natyrshëm nga kompetenca kushtetuese e Gjykatës së Lartë për njësimin apo ndryshimin e praktikës gjyqësore.

Për sa më sipër, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se, këto argumente janë të mjaftueshme për të konkluduar se, për rastin në shqyrtim, çështja ndaj kërkuesit Sh.K. mund të zgjidhet pa qenë nevoja e investimit të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë për të ndryshuar praktikën njësuere nr. 7, datë 11.10.2002.

Përsa i përket zgjidhjes së çështjes objekt gjykimi, Kolegjet e Bashkuara [...] vlerësojnë se, pretendimi i kërkuesit për mosekzekutimin e vendimit nr. 67 datë 22.11.1991, të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë, për shkak se është parashkruar, është i drejtë dhe i bazuar në ligjin material penal, konkretisht nenin 68 të K.Penal dhe vendimin njësuere nr.7, datë 11.10.2002 të Kolegjeve të Bashkuara.

[..]

Pikërisht, në çështjen ndaj kërkuesit Sh.K., Gjykata Kushtetuese ka konfirmuar parashkrimin e ekzekutimit të vendimit, si dhe shkeljen e të drejtës themelore të individit. Me vendimin nr. 84, datë 30.12.2016, ajo ka shfuqizuar si antikushtetues vendimin nr. 447, datë 05.03.2015 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, duke konkluduar se [..]

Kolegjet e Bashkuara konstatojnë se, edhe pse parimisht gjykatat e faktit e kanë konstatuar të parashkruar ekzekutimin e vendimit nr.67 datë 22.11.1991 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë, kanë mbajtur qëndrimin se, duke qenë përpara faktit që ka një vendim gjykate (vendimi nr. 96 datë 11.11.2013 i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Mat), me të cilin është vendosur bashkimi i dënimeve, duke llogaritur në këtë bashkim edhe pjesën e dënimit të pavuajtur për dënimin e parë, Gjykata e Rrethit

Gjyqësor Mat në vendimin e saj e ka pranuar faktin se ky vendim penal nuk është parashkruar përderisa ajo ka disponuar duke i bashkuar këto dënime. Po kështu, gjykatat e faktit kanë vlerësuar se jemi përpara rastit kur një gjykatë e të njëjtës shkallë si Gjykata e Rrethit Gjyqësor Mat është shprehur në lidhje me këtë çështje edhe pse në mënyrë të nënkuptuar, duke mos e konstatuar të parashkruar këtë vendim penal, përderisa ka bërë bashkimin e dënimeve dhe, në këto kushte, gjykata nuk mund të disponojë për një çështje e cila është zgjidhur me një vendim të një gjykate tjetër të së njëjtës shkallë, vendim i cili ka marrë formë të prerë sepse nuk është ankimuar nga palët, pasi në të kundërt do të cenonte parimin e gjësë së gjykuar.

Në lidhje me faktin nëse i dënuari mund të përfitojë nga parashkrimi i ekzekutimit të dënimit në rastet kur ky dënim është bashkuar me një dënim tjetër, Kolegjet e Bashkuara, vlerësojnë se disponimi i gjykatës për bashkimin e dënimeve nuk mundet të konsiderohet një vendim dënimi. Ky disponim përfaqëson rezultatin e aplikimit të një teknike zbatimi të dënimit në rastet kur ka më shumë se një të tillë. Për këtë arsye ky disponim është i aplikueshëm dhe në rastin kur individit është gjykuar e dënuar në një kohë për dy ose më shumë vepra penale ashtu dhe në rastin kur këto dënime janë dhënë në kohë të ndryshme. Në këtë kuptim, neni 68 i K.Penal, në rastet kur flet për parashkrim të ekzekutimit të dënimit nënkupton dënimin e caktuar si rezultat i gjykimit të një çështje penale të mirëfilltë, ku në përfundim të tij për veprën penale të gjykuar, është akorduar një dënim i caktuar. Si rrjedhim diskutimi mbi parashkrimin merr për bazë datën kur vendimi për dënimin e personit për një vepër penale të caktuar, ka marrë formë të prerë në mënyrë individuale dhe jo mbi bazën e vendimit të formës së prerë që ka bashkuar dy a më shumë vendime. Kjo, pasi ligjvënësi, duke përcaktuar afate të ndryshme për masa të ndryshme dënimesh, e lidh afatin e parashkrimit me dënimin për veprën penale të kryer.

Në lidhje me faktin nëse ndodhemi para “gjësë së gjykuar” në rastin kur në shqyrtimin e kërkesës për bashkim dënimesh nuk është shqyrtuar dhe disponuar për parashkrimin e ekzekutimit të një prej vendimeve, ku qëndrimi i mbajtur nga gjykatat më të ulta, është se fakti që parashkrimi nuk është konstatuar kryesisht nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Mat, në rastin e vendimmarrjes për bashkimin e dënimeve, përbën, në mënyrë të tërthortë, një disponim prej saj edhe për mosparashkrimin e ekzekutimit, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ky arsyetim bie ndesh me kuptimin e drejtë të konceptit “*res judicata*”. Teoria dhe praktika gjyqësore kanë pranuar se do të ndodhemi përpara parimit të “gjësë së gjykuar” nëse janë

të pranishme tre elemente: - personi i njëjtë;- fakti i shqyrtuar i njëjtë; - disponimi i njëjtë. Në rastin konkret konstatohet se edhe pse kërkuesi është i njëjtë, faktet e shqyrtuara dhe disponimet janë të ndryshme.

Sa më sipër, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se kërkimi i kërkuesit Sh.K., për mosekzekutimin e vendimit penal të formës së prerë nr. 67 datë 22.11.1991 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë, për shkak se është parashkruar, është i drejtë dhe si i tillë duhet të pranohet. [..]

Ndërkohë, lidhur me pretendimin e [..] kërkuesit, për parashkrimin e ekzekutimit të vendimit nr. 63, datë 14.10.2013 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Mat, nëpërmjet të cilit shtetasi është dënuar me 4 vite burgim për veprën penale të “Largimit të të burgosurit nga vendi i qëndrimit”, parashikuar nga neni 1/323 i K.Penal, Kolegjet e Bashkuara vlerësojnë se ky pretendim është i pabazuar. Kolegjet e Bashkuara konstatojnë faktin se, kërkuesi, i është drejtuar Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë, duke kërkuar mosekzekutimin e vendimit nr. 67 datë 22.11.1991 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tropojë për shkak të parashkrimit. Për rrjedhojë kërkimi i mbrojtjes për mosekzekutimin e vendimit[.] të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Mat, nuk mund të merret në shqyrtim nga Kolegjet e Bashkuara, për sa kohë që ky kërkim nuk është objekt gjykimi.

VII. Aspekte të tjera të të drejtës penale

Trafikim i qenieve njerëzore: Vendim Njësues Nr.00-2022-1679(217), datë 27.07.2022

Në lidhje me veprën penale të trafikimit, kur personi i dëmtuar është person i rritur me aftësi të kufizuara fizike/mendore, kjo veprë konsiderohet e kryer me ekzistencën e tre elementeve thelbësorë që janë veprimet/format e trafikimit, mjetet e trafikimit/mënyra sesi trafikantët realizojnë qëllimin e tyre dhe qëllimi. Në rastin e trafikimit të personave të rritur, pëlqimi apo vullneti i viktimës për të ushtruar prostitucion apo forma të tjera të shfrytëzimit nuk ndikon në cilësimin e veprës penale për sa kohë rezulton i provuar fakti se është përdorur një nga mjetet e referuara në dispozitën penale konkrete për arritjen e qëllimit.

Fjalë kyçe: trafikim, persona të rritur/mitur, aftësi të kufizuara mendore/fizike, shfrytëzim prostitucioni

Rrethanat e çështjes:

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda (në vijim prokuroria), më datë 24.11.2015, ka paraqitur kërkesë për gjykimin e të pandehurve I. Xh. dhe Xh. Xh., duke ju atribuar kryerjen e veprës penale “Trafikimi i personave të rritur”, të kryer në bashkëpunim, të parashikuar nga neni 110/a/4 i K. Penal. [...]

Drejtoria e Policisë së Qarkut Tiranë ka referuar në prokurori rastin e trafikimit të një personi të rritur, shtetases E. Xh., e cila shfrytëzohej për lypje, duke përfutur nga gjendja e saj fizike dhe mendore, rast ky i publikuar nga emisionit [...] Nga ana e prokurorisë janë kryer veprimet hetimore që ajo ka çmuar të nevojshme, duke arritur në përfundimin se shtetasja E. Xh. është trafikuar me qëllim shfrytëzimin e saj për lypje, nga vëllezërit, të pandehurit I. Xh. dhe Xh. Xh. Në këto rrethana, prokurori ju ka komunikuar, në përfundim të hetimeve, akuzën për kryerjen e veprës penale “Trafikimi i personave të rritur”, parashikuar nga neni 110 / a i KP.

Nga aktet e fashikullit të gjykimit ka rezultuar se shtetasja E. Xh., [...], është motra e dy të pandehurve dhe është me të aftësi të kufizuara fizike dhe mendore. Sipas aktit të ekspertimit psikiatrik-ligjor nr. 235, datë 14.7.2015, të Institutit të Mjekësisë Ligjore, Tiranë, *kjo shtetase prezanton probleme të zhvillimit intelektual dhe prezanton moshë mendore të një 13-14 vjeçareje të paarsimuar.*

Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, [...] ka vendosur deklarinimin fajtor të të pandehurit I. Xh., për kryerjen e veprës penale të: “Keqtrajtimi i të miturit”, e kryer në bashkëpunim, e parashikuar nga neni 124/b paragrafi i dytë, e 25 të K.Penal, [...] dhe dënimin e tij, në bazë të këtyre neneve me 5 (pesë) vjet burgim. Deklarimin fajtor të të pandehurit Xh.Xh., për kryerjen e veprës penale të: “Keqtrajtimi i të miturit”, e kryer në bashkëpunim, e parashikuar nga neni 124/b, paragrafi i dytë, e 25 të K.Penal, [...] dhe dënimin e tij, në bazë të këtyre neneve, me 4 (katër) vjet e 6 (gjashtë) muaj burgim.

[...]

Gjykata e Apelit për Krime të Rënda, [...] ka vendosur **lënien në fuqi të vendimit** [...] të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda Tiranë”.

[...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji [...] Gjatë shqyrtimit të çështjes në dhomë këshillimi, vlerësoi se në rekurset e depozituara si nga prokuroria, ashtu edhe nga të gjykuarit, ngrihen çështje ligjore me rëndësi për njësimin dhe zhvillimin e praktikës

gjqësore, në vështrim të kërkesave të nenit 432 pika "1", shkronja "a" të KPP. Kolegji, nga verifikimi i qëndrimit të mbajtur nga (ish) gjykatat për krime të rënda (shkallë e parë dhe apel) në rastin konkret, në raport me raste të tjera të ngjashme ku janë trajtuar çështje të trafikimit të qenieve njerëzore (referuar këtu edhe qëndrimeve të Kolegjit Penal, veçanërisht qëndrimit unifikues të Kolegjeve të Bashkuara të Gjykatës së Lartë, në vendimin nr. 03/2011), vlerëson se ka qëndrime të ndryshme në lidhje me cilësimin juridik të faktit penal të trafikimit të personave, të rritur apo të mitur. Këto qëndrime janë ndikuar edhe nga vendimi unifikues i lartpërmendur, në **të cilin është dhënë kuptimi i termit "trafikimi", duke theksuar[...]**

Në këto rrethana, Kolegji, mbështetur në nenin 438 të KPP, disponoi për kalimin e çështjes në seancë gjyqësore (me trup gjykues të përbërë nga 5 gjyqtarë), me qëllim njësimin e praktikës gjyqësore në lidhje me çështjet:

1- Cilat janë format e kryerjes së veprës penale të trafikimit të qenieve njerëzore?

2- Veprat penale të parashikuara nga nenet 110/a dhe 128/b të K.Penal, janë vepra penale formale apo materiale?

3- Cili është kuptimi i termit "trafikim" në rastin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe çfarë duhet kuptuar me "trafikim të brendshëm"?

4- Në rast se në kuptimin e termit "trafikim", përfshihet edhe trafikimi i brendshëm i personave të rritur apo të mitur, cilat janë dallimet mes veprave penale "Trafikim i personave të rritur" (neni 110/a i K.Penal) dhe "Trafikim i të miturve" (neni 128/b i K.Penal), me veprat penale "Shfrytëzimi i prostitucionit" (neni 114 i K.Penal) dhe "Keqtrajtimi i të miturit" (neni 124/b i K.Penal)?

5- Si duhet cilësuar fakti i shtytjes së detyrueshme ose jo, për punë apo për lypje e një personi me aftësi të kufizuara mendore apo fizike, kur ky person nuk është në moshë të mitur? A mund të trajtohet në këtë rast personi me aftësi të kufizuara mendore si një person që për nga zhvillimi mendor barazohet me një të mitur?

[...]

i. E drejta/Ligji i zbatuar

[...]Kolegji konstaton se vendimi unifikues nr. 3/2011 ka konkluduar se, *kriter bazë për kuptimin e zbatimin e drejtë të veprave penale të "trafikimit" sipas Kodit tonë Penal është parimi i territorit, i prekjes e përdorimit të tij, me qëllimin e realizimit në rrugë kriminale të përfitimeve, përmes hyrjes ose daljes së paligjshme të personave apo sendeve nga*

territori shqiptar ose kalimit të paligjshëm të tyre nëpërmjet territorit shqiptar. Kolegji shtroi për diskutim nëse në këtë rast konkret ishte e nevojshme inicimi i procedurës së ndryshimit të këtij vendimi unifikues në Kolegje të Bashkuara apo njësimi i praktikës gjyqësore nga Kolegji Penal. Për të arritur në një konkluzion të drejtë në këtë aspekt, Kolegji vlerëson se duhet analizuar fakti i trafikimit të qenieve njerëzore, si në aspektin kushtetues, ashtu edhe në aspektin penal.

Kushtetuta nuk ndalon shprehimisht trafikimin e qenieve njerëzore dhe çdo formë të saj. Kolegji thekson se, nuk ka asnjë dyshim se trafikimi cenon dinjitetin njerëzor dhe liritë themelore të personave që janë viktimë e tij, ndaj nuk ka sesi të shihet si i pajtueshëm me një shoqëri demokratike, as me vlerat e sanksionuara në KEDNJ (*shih GJEDNJ, çështja Rantsev kundër Qipro dhe Ruisë*). [...] Kolegji vë në dukje se me rëndësi për rastet kur trajtohet trafikimi i të miturve është edhe neni 54/3 i Kushtetutës, i cili sanksionon të drejtën e fëmijës për të qenë i mbrojtur nga shfrytëzimi dhe përdorimi për punë, veçanërisht nën moshën minimale lidhur me punën që mund të dëmtojë shëndetin, moralin ose të rrezikojnë jetën a zhvillimin normal të fëmijës.

Kolegji, nisur nga fakti që Shqipëria është palë në KEDNJ, vlerëson se jo vetëm dispozitat e KEDNJ, por edhe jurisprudenca e GJEDNJ, është e detyrueshme për të. [...] GJEDNJ ka argumentuar në disa raste se trafikimi i qenieve njerëzore mbështetet në ushtrimin e disa attributeve të së drejtës së pronësisë, ku qeniet njerëzore trajtohen si mallra që mund të shiten e të blihen, mund t'i nënshtrohen një pune të detyruar, shpeshherë pak apo aspak të paguar. Trafikimi nënkupton një mbikëqyrje të rreptë të veprimtarive të viktimave dhe shpesh, këtyre të fundit ju kufizohet liria e qarkullimit, i nënshtrohen akteve të dhunës apo kërcënimeve, si dhe vendosen në kushte të papërshtatshme jetese dhe pune (*shih GJEDNJ, çështja Rantsev kundër Qipros e Ruisë, paragrafi 272, çështja M. e të tjerë kundër Italisë dhe Bullgarisë, aplikimi nr. 40020/03, datë 31.07.2012*).

Shqipëria ka ratifikuar disa marrëveshje ndërkombëtare që synojnë mbrojtjen e viktimave të trafikimit me qëllim shfrytëzimin e tyre, por në rastin konkret Kolegji vlerëson me rëndësi të evidentojë: [...]

Në zbatim dhe në harmoni me standardet ndërkombëtare, Republika e Shqipërisë ka bërë disa ndryshime në Kodin Penal. Kolegji vlerëson me rëndësi të theksojë se, me ligjin nr. 144, datë 02.05.2013, dispozitat e ligjit material penal mbi trafikimin e qenieve njerëzore, janë ndryshuar thelbësisht (ligj që ka hyrë në fuqi në datë 04.06.2013). [...] Me formulimin e ri të nenit 110/a të K.Penal, trafikimi i femrave është parashikuar si rrethanë cilësuese; është parashikuar shprehimisht “trafikimi i

brendshëm” (neni 110/a i K.Penal parashikon shprehimisht se, trafikimi i personave të rritur mund të kryhet si brenda ashtu edhe jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë), përveç atij jashtë kufijve të Shqipërisë; janë ashpërsuar dënimet për disa rrethana cilësuese. Duhet theksuar se, në nenin 128/b të këtij Kodi, nuk është parashikuar shprehimisht trafikimi i të miturve “si brenda dhe jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë” – pra nuk është referuar edhe në këtë dispozitë trafikimi i brendshëm. Nga ana tjetër, në paragrafin e dytë të nenit 114 (dispozitë kjo që është ndryshuar me ligjin nr. 144/2013) parashikohet se shfrytëzimi për prostitucion i një të mituri dënohet sipas kësaj dispozite, duke mos u kualifikuar si trafikim i të miturve (problematika që do të trajtohen në vijim).

Kolegji evidenton edhe ndryshimet që ka pësuar legjislacioni penal material e procedural, në lidhje me drejtësinë penale për të miturit. Konkretisht, është miratuar me ligjin nr. 37/2017 KDPM. [...]Ky parashtrim u vlerësua me rëndësi nga ana e Kolegjit për të vënë theksin në faktin se, pavarësisht se në KPP apo në KP mungon një dispozitë që të përkufizojë të miturin apo viktimën e mitur në kohën e kryerjes së veprës penale, marrëveshjet ndërkombëtare të detyrueshme për tu zbatuar edhe nga shteti shqiptar, garantojnë mbrojtjen e të drejtave dhe dinjitetin e të miturve, viktimat të trafikimit apo të shfrytëzimit. (*shih vendimin nr. 00-2021-727 (46), datë 21.09.2021 i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Kolegji, në vijim të argumenteve të parashtruara më lart dhe në referim të ligjit/legjislacionit të zbatueshëm, vlerëson se vendimi unifikues nr. 3/2011 nuk gjen zbatim në rastin e veprave penale që lidhen me trafikimin e qenieve njerëzore. *Së pari*, ky vendim unifikues (nr. 3/2011) trajton një çështje penale që lidhet me trafikimin e lëndëve narkotike dhe/ose trafikimin e armëve, të cilat janë vepra penale që përfshihen në kreun VIII, “Krime kundër autoritetit të shtetit”, seksioni III të Kodit Penal, “Vepra penale kundër rendit dhe sigurisë publike”. Ndërkohë, veprat penale që lidhen me trafikimin e qenieve njerëzore përfshihen në kreun II të Kodit Penal, “Krime kundër personit”, konkretisht në seksionin VII “Veprat penale kundër lirisë së personit” (neni 110/a i K.Penal) dhe seksioni IX “Veprat penale kundër fëmijëve, martesës dhe familjes” (neni 128/b i K.Penal). Në rrethanat e sipërcituara, Kolegji vlerëson se nuk mund të vendoset shenja e barazimit dhe të trajtohen në mënyrë të njëjtë veprat penale të sipërcituara, vetëm për shkak të termit “trafikim” në titullin e dispozitës. *Së dyti*, siç u theksua, ligji penal ka pësuar ndryshime me ligjin nr. 144/2013, duke kriminalizuar trafikimin e qenieve njerëzore si brenda ashtu edhe jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë.

Në këto rrethana, Kolegji vlerëson se në rastin konkret, nuk është e nevojshme inicimi i procedurës për ndryshimin e praktikës gjyqësore, pasi vendimi unifikues i referuar nga gjykata e apelit nuk ka lidhje dhe për pasojë, nuk gjen zbatim në rastin konkret, por edhe më gjerë në trajtimin e veprave penale të trafikimit të personave të rritur apo të mitur, duke vijuar me procedurën për njësimin e praktikës gjyqësore.

ii. Standardet ndërkombëtare dhe jurisprudenca e GJEDNJ, në raport me trafikimin e qenieve njerëzore

Kolegji vlerësoi me rëndësi njësimin e praktikës gjyqësore, nisur edhe nga fakti që ligjvënësi ndonëse ka ndryshuar e përafuar me standardet ndërkombëtare nenin 110/a të K.Penal, “Trafikimi i personave të rritur”, nuk ka parashikuar shprehimisht trafikimin e brendshëm edhe në nenin 128/b të K.Penal, “Trafikimi i të miturve”. [...]

GJEDNJ në vendimmarrjet e saj ka theksuar se, në kontekstin e veçantë të trafikimit të qenieve njerëzore, Protokolli i Palermos dhe Konventa kundër Trafikimit (Konventa e Varshavës) përmendin, si njëri ashtu edhe tjetra, domosdoshmërinë e miratimit të një qasjeje globale për të luftuar kundër trafikimit duke vendosur, përveç masave që synojnë të sanksionojnë trafikantët, edhe disa masa për parandalim të trafikimit dhe për mbrojtje të viktimave. [...]

Kolegji vlerëson se konkluzionet e cituara më lart, gjejnë zbatim edhe në rastin konkret, në zbatimin e marrëveshjeve ndërkombëtare ku Shqipëria është palë, duke marrë përsipër edhe interpretimin e ligjit penal në përputhje me to. Ky konstatim lidhet me detyrimin për zbatimin e nenit 128/b të K.Penal në raport me nenin 114 pika ‘2’ të këtij Kodi, në rastet kur viktimi e trafikimit apo e shfrytëzimit është një i/e mitur. Standardet ndërkombëtare dhe konventat e ratifikuara nga Shqipëria, sanksionojnë shprehimisht që pëlqimi i një të mituri për të ushtruar prostitucion nuk merret në konsideratë, duke theksuar se pëlqimi apo pranimi i një të viktime të mitur për të ushtruar prostitucion apo çdo lloj shërbimi a pune tjetër që nuk është në përputhje me zhvillimin e tij, duhet trajtuar si trafikim, pavarësisht faktit nëse ky shfrytëzim i të miturit është realizuar brenda apo jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë (*Ky interpretim i gabuar i ligjit nga gjykatat shqiptare është vënë në dukje edhe në rekomandimet e GRETA për Shqipërinë, që monitoron zbatimin e Konventës së Varshavës në vendet anëtare. Këto konkluzione kanë rëndësi për përgjigjet e pyetjeve të shtruara për njësim në këtë vendim*).

iii. Në lidhje me pyetjen e parë të shtruar për njësim: “Cilat janë format e kryerjes së veprës penale të trafikimit të qenieve njerëzore?”

Në lidhje me këtë çështje, Kolegji gjen me vend të ritheksojë se aktualisht në K.Penal ka dy dispozita që në mënyrë të shprehur kriminalizojnë trafikimin e qenieve njerëzore: trafikimi i personave të rritur/neni 110/a dhe trafikimi i të miturve/neni 128/b. Trajtimi i kësaj çështje u vlerësua me rëndësi nga Kolegji, përsa kohë gjykatat e faktit në vendimmarrjet objekt rekursi kanë argumentuar se, *“rezulton e provuar tej çdo dyshimi të arsyeshëm, që të pandehurit, kanë shtytur dhe përdorur të dëmtuarën, që ajo të lypë, por ky fakt nuk duhet të ngatërrohet me veprën penale të trafikimit të personave të rritur, e cila kërkon si element të parë të domosdoshëm, rekrutimin e personit dhe më pas, heqjen ose kufizimin e lirisë së vullnetit të tij dhe detyrimin e tij që të kryejë, jashtë vullnetit të tij, veprime të caktuara, ku përfshihet edhe lypja.”*

Kolegji vlerëson të gabuar këtë qëndrim të gjykatave të faktit. [...] Kolegji, pikërisht duke ju referuar këtij argumentimi si dhe mënyrës së zgjidhjes së çështjes konkrete, vlerëson me rëndësi trajtimin e formave të kryerjes së veprave penale të trafikimit të personave, të rritur apo të mitur.

Kolegji thekson se trafikimi i personave të rritur apo të mitur është një problem kompleks, pasi format dhe mjetet e realizimit ndryshojnë në funksion të zhvillimit të shoqërisë, të gjendjes ekonomike, sociale apo politike të shteteve të ndryshme. Sot, trafikimi trajtohet si një formë moderne e skllavërisë, nuk është thjesht një dhunim i të drejtave të njeriut, por është edhe një problem i rendit publik, prandaj me rëndësi është edhe evidentimi i formave të ndryshme të shfrytëzimit të individit, të cilat duhen trajtuar si forma të ngjashme me skllavërimin [...]

Kolegji vlerëson me rëndësi në funksion të zbatimit sa më të drejtë të ligjit penal material, në rastet e trafikimit të qenieve njerëzore, të ndalet edhe në një trajtim më të detajuar të elementeve të trafikimit. Konkretisht, përsa i takon “rekrutimit” si një nga format/veprimet e kryera nga subjekti aktiv i veprës penale, Kolegji thekson se ky element nënkupton veprimet aktive/konkrete që kryen i pandehuri për gjetjen në radhë të parë të një personi që mund të nënshtrohet lehtësisht, e lidhur kjo me shkaqe të ndryshme sociale, familjare, ekonomike apo personale. “Rekrutimi synon krijimin e një gjendje varësie mes rekrutuesit dhe të rekrutuarit, ku këto të fundit pasi më parë janë nënshtruar, vendosen në një gjendje varësie, e në vijim ato shfrytëzohen. Nënshtrimi, në të vërtetë, është një pozicion subjektiv pasiv, ku personi i nënshtruar përballet me një aktivitet fuqie

që përkthehet në imponimin e detyrave ose të kushteve jo të favorshme për të. Kjo gjendje nënshtrimi dhe varësie varet nga vullneti i rekrutuesit dhe zakonisht vazhdon sipas atij vullneti.” (*shih vendimi nr. 70, datë 11.05.2017, i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Në këtë pikë, Kolegji thekson se gjykatat dhe prokuroria duhet të kenë në vëmendje që personat që jetojnë në një ambient social apo familjar me probleme ekonomike, financiare, personale apo psikologjike, duhen trajtuar me shumë kujdes, si viktimat të mundshme të trafikimit.

Kolegji thekson se forma të trafikimit janë edhe transportimi dhe transferimi i personit, (të ngjashëm mes tyre), që nënkupton lëvizjen apo zhvendosjen e një personi nga një vend në një vend tjetër. Për të ekzistuar kjo formë e trafikimit, nuk kërkohet domosdoshmërisht që lëvizja apo zhvendosja të ketë si synim kalimin e kufijve të Republikës së Shqipërisë, por mund të realizohet edhe brenda territorit të shtetit shqiptar. Transportimi apo transferimi i personit mund të realizohet me vullnetin e lirë të viktimës, e lidhur kjo me mjetet/mënyrën që përdor i pandehuri, zakonisht duke përfutur nga besimi i viktimës apo për shkak të mashtrimit (veçanërisht mashtrimi për krijimin e një lidhjeje/marrëdhënie intime, që shoqërohet me zhvendosjen në një vend tjetër për një jetë më të mire). Qëllimi i zhvendosjes së viktimës së trafikimit është izolimi i saj, shkëputja e lidhjeve me vendin e saj të origjinës (për shembull me qytetin e lindjes), me personat e saj të afërt apo të familjes, duke e shkëputur nga njerëzit që mund ta ndihmojnë për të shmangur shfrytëzimin.

Për ta evidentuar dallimin mes këtyre dy formave të trafikimit (transportim dhe transferim), Kolegji vlerëson se transportimi i personit përfshihet brenda konceptit të transferimit, që do të thotë se sa herë që kemi transferim të personit kjo shoqërohet edhe me transportim të tij, si brenda dhe jashtë vendit. Një dallim tjetër mes transportimit dhe transferimit të personit, është fakti që tek transferimi i viktimës, subjekti i veprës penale kryen një veprimtari kriminale më të gjatë në kohë, deri sa të arrijë plotësisht zhvendosjen e viktimës nga një shtet/vend në një shtet/vend tjetër. Transportimi i personit zakonisht zgjat disa orë dhe ka si synim thjesht lëvizjen e viktimës, por jo edhe izolimin e saj apo largimin në një vend të panjohur e të huaj për të. Nisur nga natyra e veprës penale të trafikimit të qenieve njerëzore, që zakonisht është një veprimtari kriminale e organizuar, Kolegji thekson se në kryerjen e veprës penale mund të bashkëveprojnë disa persona, ku njëri vepron përmes rekrutimit, një tjetër vepron duke e transportuar apo transferuar nga një vend në një vend tjetër, ku e pret me shumë mundësi personi që më pas do e shfrytëzojë. Pavarësisht se mund të veprojnë në forma të ndryshme, qëllimi i tyre i

përbashkët është shfrytëzimi, ndaj Kolegji thekson se në këtë rast të gjithë bashkëpjesëmarrësit duhet të hetohen apo gjykohen për veprën penale të trafikimit të personit, qoftë ky i rritur apo i mitur.

Dispozita penale konkrete, neni 110/a i K.Penal, parashikon si formë të trafikimit edhe “fshehjen e personit”, që nënkupton mbajtjen e viktimës të izoluar nga ambienti i jashtëm, duke ndërprerë çdo lloj komunikimi të saj me persona të tjerë, kryesisht me familjen ose miqtë dhe të afërmit të saj. Kolegji vlerëson se, në mënyrë që të jemi para kësaj forme të kryerjes së veprës penale të trafikimit të personit, kërkohet që viktimës t’i hiqet liria dhe të mbahet e izoluar jashtë vullnetit të saj, duke i hequr çdo mundësi që ajo të komunikojë me persona të tjerë dhe me botën e jashtme. Nga ana tjetër, “pritja e personit” si një nga format e trafikimit, nënkupton veprimet që kryhen nga ana e subjektit të veprës penale që kanë të bëjnë me strehimin e personit dhe me shoqërimin e tij për në një vend të caktuar, zakonisht banesë, hotel ose në ndonjë vend tjetër. Që të jemi para formës “pritja e personit”, kërkohet detyrimisht që subjekti i veprës penale të kryejë veprime aktive që kanë të bëjnë me pritjen e personit/viktimës, me shoqërimin për në vendin e strehimit dhe të qëndrimit dhe me sigurimin prej tij të kushteve të banimit për viktimën.

Ligji material penal parashikon në nenin 110/a, paragrafi parë, edhe mjetet nëpërmjet të cilave mund të realizohet secila nga format e kryerjes së trafikimit të personit të rritur. Kolegji vë në dukje se mjetet apo mënyra sesi realizohet trafikimi i personave të rritur, kanë si qëllim të krijojnë një lloj kontrolli të subjektit të veprës penale/të pandehurit mbi viktimën e tij. Në rast se i referohemi paragrafit të parë të nenit 110/a, mjetet për realizimin e trafikimit të personave të rritur janë: me anë të kërcënimit; me anë të përdorimit të forcës; me anë të formave të tjera të shtrëngimit; me anë të rrëmbimit; me anë të mashtrimit; me anë të shpërdorimit të detyrës; me anë të përfitimit nga gjendja shoqërore, fizike apo psikike e të dëmtuarit (pozita vulnerabël); me anë të dhënies apo marrjes së pagesave ose përfitimeve për të marrë pëlqimin e personit që kontrollon një person tjetër.

Kolegji, në interpretim të dispozitës penale materiale, vlerëson se mjetet për realizimin e trafikimit të personave mund të grupohen në: a) mjete që kërkojnë ushtrim të dhunës fizike, psikike, rrëmbim apo mënyra të tjera të përdorimit të forcës. Në këto raste, viktimja jo vetëm që izolohet, por ajo vendoset në pamundësi për të lëvizur apo për të vepruar, duke u shoqëruar edhe me heqjen e paligjshme të lirisë së saj (rrëmbimi, dhuna fizike apo psikike, përdhunimi, kërcënimi me jetë, për veten apo familjarët e saj). b) Mjete që realizojnë apo lehtësojnë trafikimin e

personit, nëpërmjet mashtrimit të viktimës apo shpërdorimit të besimit që ajo mund të ketë tek një person. Forma më klasike e mashtrimit, në jurisprudencën shqiptare, është ajo e krijimit të një marrëdhënie intime, duke premtuar martesë apo bashkëjetesë, si dhe një jetë më të mirë. Në disa raste të tjera, mashtrimi realizohet edhe duke i premtuar viktimës shkollim, për punë të ndryshme apo dhe thjesht për një udhëtim jashtë vendit. c) ***Përftimi nga gjendja shoqërore, fizike apo psikike e viktimës, është ajo që instrumentet ndërkombëtare e përkufizojnë si “gjendje vulnerabël” apo “pozita vulnerabël e viktimës”. Instrumentet ndërkombëtarë e përkufizojnë gjendjen/pozitën e vulnerabilitetit si një situatë ku personi nuk ka asnjë alternativë tjetër konkrete ose të pranueshme, përveçse t’i nënshtrohet abuzimit ku është përfshirë [...]***d) Një mjet tjetër është edhe vënia nën kontroll e një personi, duke përdorur mënyra të ndryshme detyrimi si: me anë të një borxhi; me anë të izolimit nga kontakti me persona të njohur apo të afërm; me anë të marrjes së dokumenteve të identifikimit, duke kufizuar lëvizjen e lirë të personit, por mund të ketë edhe mënyra apo mjete të tjera që do ti identifikojë praktika gjyqësore dhe standardet më të mira ndërkombëtare.

Qëllimi, si element i trafikimit të qenieve njerëzore, është shfrytëzimi i viktimës, që është dhe qëllimi final i trafikimit, qëllim ky që shfaqet në disa forma. Ligji penal shqiptar, bazuar në Protokollin e Palermos dhe në Konventën e Varshavës, përcakton disa forma të shfrytëzimit të personit të trafikuar, qoftë ky i mitur apo personi i rritur. Aktet ndërkombëtare të ratifikuar nga Shqipëria, ndonëse nuk japin një përkufizim të termit “shfrytëzim”, theksojnë se shfrytëzimi përfshin *së paku*, shfrytëzimin e prostitucionit ose shërbimet seksuale. Nenet 110/a dhe 128/b të KP parashikojnë si forma apo mënyra të shfrytëzimit të viktimës së trafikimit: **i.** Shfrytëzim seksual, prostitucion apo edhe puna në shtëpi publike; **ii.** Shfrytëzimi i punës ose shërbime të detyruara: kryerja e detyruar e punës nga viktima, e cila nuk do ta bënte atë me vullnet të lirë; krijimi i situatës ku viktima është e detyruar të bëjë një punë që nuk i përket ta bëjë; mbajtja e një personi në robëri për shkak të borxhit; puna apo shërbimet e kryera me mashtrim, shtrëngim, kërcënim dhe dhunë; **iii.** Shfrytëzimi i skllavërisë apo formave të ngjashme me të.

Kolegji vë në dukje se, GJEDNJ në çështjen *Siliadin kundër Francës*, mes të tjerave, ka theksuar [...] Kolegji vlerëson se këto konkluzione duhen mbajtur në konsideratë nga gjykatat në analizën e faktit penal, ku trafikimi duhet konsideruar si një formë e skllavërisë moderne. Viktima e trafikuar konsiderohet si “*pronë*” nga trafikanti, duke ju nënshtuar

çdo lloj urdhri të tij, nuk gëzon asnjë të drejtë njerëzore përfshi dhe lirinë e lëvizjes. Në ligjin penal shqiptar parashikohet si formë shfrytëzimi edhe forma të tjera të ngjashme me skllavërinë. Kolegji në zbatim të standardeve ndërkombëtare dhe në jurisprudencën e GJEDNJ, vlerëson se forma të tilla mund të jenë: mbajtja e viktimës në kushte të tilla, ku persona të tjerë e përdorin për qëllime të ndryshme, përfshi këtu edhe për aktivitete kriminale. Një nga format e shfrytëzimit është edhe rekrutimi i një personi me qëllim transplantimin e organeve apo edhe për eksperimente mjekësore, si një nga format më të rënda të shkeljes së dinjitetit njerëzor dhe integritetit fizik të personi. Forma të tjera shfrytëzimi të pranuar në instrumentet të ndryshme ndërkombëtare janë edhe sjellje të tilla kriminale si: birësimi i paligjshëm, martesat me detyrim, lypja e detyruar [...]

Kolegji thekson se duhet vlerësuar me kujdes pëlqimi dhe vullneti i viktimës për të lëvizur apo për tu zhvendosur me të pandehurin, e më pas edhe pëlqimi i saj për të ushtruar prostitucion apo për të lejuar një formë tjetër shfrytëzimi. Gjykatat dhe prokuroria duhet të ketë në konsideratë se, ky pëlqim apo vullneti i viktimës, nuk sjell asnjë pasojë, kur provohet ekzistenca e një prej mjeteve të trafikimit të qenieve njerëzore (mjetet janë: mashtrimi, rrëmbimi, dhuna, përfitimi nga gjendja shoqërore, fizike apo psikike, e të tjera forma të trajtuar gjerësisht më lart). Ky konkluzion gjen mbështetje edhe në nenin 4 të Konventës së Varshavës, ku parashikohet se: [...]Konventa e Varshavës në nenin 4, shkronja 'a' parashikon se: “[...] Shfrytëzimi do të përfshijë minimalisht shfrytëzimin e prostitucionit të të tjerëve, forma të tjera të shfrytëzimit seksual, punën ose shërbimet e detyruara, skllavërinë apo praktikat e ngjashme me skllavërinë ose heqjen e organeve.. Në raportin shpjegues të Konventës së Këshillit të Evropës/Konventa e Varshavës, “detyrimi” është përcaktuar në kuptimin e gjerë, si ndikim psikik mbi sjelljen e vullnetit të lirë të viktimës e që shkon përtej nxitjes (bindjes) së zakonshme të tjetrit dhe nënkupton shtrëngim të papërbalueshëm psikologjik, forcë fizike ose kërcënim, rrëmbim, mashtrim, shpërdorim të pushtetit ose pozitës vulnerabël apo dhënie të pagesave ose dhënie të përfitimeve, me qëllim të sigurimit të pëlqimit nga personi i cili është nën kontrollin e trafikantit.

Ndërkohë, siç është theksuar edhe më lart, qëndrimi është i ndryshëm në rastin e trafikimit të të miturve, ku mjafton të provohet ekzistenca e njëres prej formave të trafikimit dhe qëllimi i shfrytëzimit (mjetet nuk kërkohet të provohen në këtë rast, për shkak se fëmijët konsiderohen si persona vulnerabël/formë + qëllim). Kolegji çmon

se ka rëndësi të evidentohet që në lidhje me të miturit, Konventa e Varshavës po në nenin 4, shkronja ‘c’ parashikon se[...]Kjo do të thotë se, fakti nëse jemi para trafikimit apo jo, varet nga rezultati/qëllimi final, pavarësisht nëse është arritur shfrytëzimi i të miturit apo jo, por nga ana tjetër, duhet që qëllimi i trafikimit duhet të provohet përtej çdo dyshimi. [...]

iv. Pyetja e dytë e shtruar për njësim është: “Veprat penale të parashikuara nga nenet 110/a dhe 128/b të K.Penal, janë vepra penale formale apo materiale?”

Në lidhje me këtë pyetje, Kolegji nuk ka si qëllim që të bëjë një trajtim teorik të mënyrave sesi doktrina kategorizon veprat penale. Kolegji, në lidhje me këtë çështje, vlerëson të ndalet tek cilësimi i veprave penale të trafikimit të qenieve njerëzore si vepra penale formale apo materiale, duke e lidhur këtë analizë me qëllimin si element të kërkuar nga dispozitat konkrete (neni 110/a dhe neni 128/n i K.Penal). Kolegji vlerëson se veprat penale që ndëshkojnë trafikimin e qenieve njerëzore (persona të rritur apo të mitur), duhen trajtuar si vepra penale formale, domethënë që nuk kërkon ardhjen e ndonjë pasojë kriminale, në mënyrë që ajo të konsiderohet e kryer. Kolegji thekson se mjafton të provohet ekzistenca e *njërës prej formave të trafikimit* (p.sh. rekrutimi ose transportimi ose pritja e të tjera), të paktën ekzistenca e *një prej mjeteve* (p.sh. mashtrimi ose rrëmbimi ose përftimi nga gjendja shoqërore/vulnerabël etj.), *si dhe qëllimi i shfrytëzimit, së paku për prostitucion* – që kryerja e kësaj vepre penale të konsiderohet plotësisht e kryer. Pra, në thelb, ekzistenca e veprës penale është një çështje fakti që duhet provuar e argumentuar rast pas rasti, duke pasur në konsideratë elementet e kësaj figure vepre penale. Me fjalë të tjera, kryerja e veprës penale të trafikimit të qenieve njerëzore, kërkon që të provohet ekzistenca e tre elementeve të sipërcituar, pra krahas formës (njëra është e mjaftueshme), duhet të provohet edhe ekzistenca e mjeteve si dhe qëllimi i shfrytëzimit (në rastin e trafikimit të personave të rritur). Kolegji tërheq edhe një herë vëmendjen në faktin që, pëlqimi dhe vullneti i viktimës nuk sjell asnjë pasojë, kur provohet ekzistenca e një prej mjeteve të trafikimit të qenieve njerëzore. Theksi në këtë rast vendoset tek mjetet/mënyrat e përdorura për të realizuar këtë qëllim – shfrytëzimin e personit. Vetëm trafikimi me qëllim shfrytëzimi, në kushtet e shtrëngimit me forcë apo përmes mashtrimit apo përmes formave të tjerave të ngjashme me skllavërinë etj., është penalisht i dënueshëm (në rastin e trafikimit të personave të rritur).

Kolegji rithekson edhe një herë se, GJEDNJ në jurisprudencën e saj ka theksuar se, shtetet janë të detyruara të marrin masa efektive për ndalimin e skllavërisë dhe robërisë moderne, e cila haset ende edhe në shtetet me traditë demokratike. (...) (*shih çështja Siliadin kundër Francës, kërkesa nr. 73316/01, datë 26/07/2005.*)

Kolegji, në zbatim të standardeve ndërkombëtare dhe në referim të jurisprudencës së GJEDNJ, vlerëson se vepra penale e trafikimit të qenieve njerëzore (trafikim i personave të rritur apo trafikimi i të miturve), do të konsiderohet si plotësisht e kryer kur provohet se subjekti aktiv i veprës penale ka realizuar të paktën rekrutimin e personit të trafikuar/viktimës së trafikimit, ose vetëm transportimin e viktimës, ose vetëm transferimin e saj, ose vetëm fshehjen, ose vetëm pritjen e personit viktimë e trafikimit. Në rastin e personave të rritur duhet provuar që secila nga format e sipërcituara është realizuar përmes përdorimit të njërës nga mjetet (mjafton pra qoftë edhe prania e njërës prej tyre), e konkretisht me anë të mashtrimit apo kërcënimit apo përfitimit nga gjendja shoqërore e tij, si dhe duke vërtetuar edhe qëllimin për trafikimin e viktimës, pavarësisht faktit nëse personi i trafikuar është shfrytëzuar apo jo.

Në çdo rast kur viktimja është e mitur – pëlqimi që jep i mituri për të ushtruar prostitucion apo për të kryer çdo lloj shërbimi tjetër të detyruar (përfshi këtu lypjen apo punën), nuk merret në konsideratë/nuk ka vlerë për efekt të cilësimit të faktit penal si trafikim i të miturit, pavarësisht faktit, nëse është cenuar ose jo vullneti i tij. Ky konkluzion është logjik dhe lidhet me gjendjen vulnerabël të të miturve, për shkak të moshës dhe zhvillimit të tyre. Në akte të ndryshme ndërkombëtare, të miturit/fëmijët konsiderohen si persona veçanërisht vulnerabël [...]

Kolegji vlerëson se, vetëm në rastet kur ligji penal material parashikon rrethana cilësuese, që lidhen me ardhjen e një pasoje konkrete, atëherë vepra penale e trafikimit të qenieve njerëzore do të trajtohet si një vepër penale materiale. Kjo do të thotë se, organi i akuzës në rastin kur i atribuon të pandehurit ekzistencën e një rrethane të tillë cilësuese, duhet të provojë edhe pasojën e ardhur si: dhunën e ushtruar apo keqtrajtimin apo vdekjen e viktimës së trafikimit. Ky element ka rëndësi për cilësimin e saktë të faktit penal, pasi dispozitat penale konkrete parashikojnë disa rrethana cilësuese, ekzistenca e të cilave duhet provuar rast pas rasti. [...]

v. Pyetja e tretë e shtruar për njësim, e lidhur ngushtësisht me sa është trajtuar më lart, është: “Cili është kuptimi i termit “trafikim” në rastin e trafikimit të qenieve njerëzore dhe çfarë duhet kuptuar me “trafikim të brendshëm”?

Kolegji vë në dukje se trafikimi i qenieve njerëzore është një veprë penale që ka si qëllim kryesor jo kalimin e paligjshëm të kufirit apo zhvendosjen e personave nga një vend në një vend tjetër (qoftë edhe brenda territorit të një shteti), por shfrytëzimin e njerëzve së paku për prostitucion ose në çdo lloj forme tjetër shfrytëzimi. Në këtë kontekst, veprat penale që kanë lidhje me trafikimin e qenieve njerëzore mund të kryhen edhe brenda territorit shqiptar, mjafton të provohet qoftë edhe njëri nga këta elemente: rekrutimi, transportimi, transferimi, fshehja, pritja e personave, për qëllime të shfrytëzimit të tyre për prostitucion, punë të detyruar, skllavërim, si dhe formave të tjera të shfrytëzimit, e realizuar kjo nëpërmjet kërcënimit, mashtrimit, përdorimit të forcës, shpërdorimit të detyrës, etj. Pikërisht në një rast të tillë, jemi para asaj që njihet si “trafikimi i brendshëm i qenieve njerëzore”.

Në lidhje me shprehjen “trafikim i brendshëm”, Kolegji evidenton se në rastin e qenieve njerëzore qëllimi i shfrytëzimit të tyre së paku për prostitucion apo në kushte të ngjashme me skllavërinë, është element me rëndësi, që duhet provuar rast pas rasti. Parimi i territorit nuk ka asnjë rëndësi për kualifikimin ligjor të faktit penal, pasi në këtë rast, pra trafikimi i personave qofshin këto të rritur apo të mitur, nuk lidhet domosdoshmërisht me kalimin e kufijve shtetërorë. Trafikimi i qenieve njerëzore nuk ka vetëm natyrë transnacionale. Në rastin kur trajtohet hyrja apo dalja e paligjshme e personave nga ose nëpërmjet territorit shqiptar, jemi para veprës penale të kontrabandimit/trafikimit të migrantëve – siç cilësohet nga protokollin shtesë i Konventës së OKB kundër krimit të organizuar ndërkombëtar [...]. Në raste të tilla, Kolegji vlerëson se zbatohet parimi i territorit, siç është përcaktuar në konkluzionin unifikues të Kolegjeve të Bashkuara në vendimin nr. 3/2011. Kodi Penal shqiptar, në fakt, nuk përdor termin kontrabandimi i personave apo trafikim i migrantëve, por kriminalizon kalimin e paligjshëm të kufirit apo ndihmën për kalimin e paligjshëm të kufijve (*nenet 297 dhe 298 të K.Penal*).

Zhvendosja apo transferimi i viktimës nga një zonë në një tjetër, nga një qytet në një qytet tjetër brenda territorit të Shqipërisë, ka si qëllim izolimin e viktimës për të lehtësuar shfrytëzimin e saj. Kolegji vlerëson se nuk ka asnjë dallim në trajtimin e trafikimit të brendshëm në rastet kur viktima është e rritur apo e mitur. Kolegji vë në dukje se e vetmja gjë që dallon në rastet e trafikimit të brendshëm është territori apo vendi ku do të shfrytëzohet viktima. Përsa i takon elementëve të tjerë, ato janë të pranishëm si në rastin kur viktima trafikohet brenda apo jashtë vendit, qoftë i rritur apo i mitur.

Në rrethanat e parashtruara, Kolegji vlerëson të gabuar referimin e bërë nga Gjykata e Apelit për Krime të Rënda në çështjen konkrete, në

konkluzionet e vendimit unifikues nr. 3/2011. Ky konkluzion bazohet në faktin se pas këtij vendimi unifikues, ligjvënësi ka ndryshuar dispozitat e KP, në lidhje me veprat penale të trafikimit të qenieve njerëzore, konkretisht me ligjin nr. 144/2013, duke parashikuar se trafikimi i personave mund të kryhet si brenda ashtu edhe jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë (ky ligj ka qenë në fuqi në momentin e shqyrtimit të çështjes nga Gjykata e Apelit për Krime të Rënda).

[..]

vi. Pyetja e katërt e shtruar për njësim: “Në rast se në kuptimin e termit trafikim, përfshihet edhe trafikimi i brendshëm i personave të rritur apo të mitur, cilat janë dallimet mes veprave penale “Trafikim i personave të rritur” (neni 110/a i K.Penal) dhe “Trafikim i të miturve” (neni 128/b i K.Penal), me veprat penale “Shfrytëzimi i prostitucionit” (neni 114 i K.Penal) dhe “Keqtrajtimi i të miturit” (neni 124/b i K.Penal)?”

Kolegji, në referim të analizës së elementeve të figurës së veprës penale të trafikimit të qenieve njerëzore vlerëson se dallimi mes trafikimit të personit të rritur dhe shfrytëzimit për prostitucion qëndron në vullnetin e viktimës dhe aftësinë e saj për të kuptuar rëndësinë e veprimeve të kryera. Kolegji vë në dukje se, në këtë rast, duhet trajtuar me kujdes pikërisht elementi i ushtrimit të prostitucionit me vullnet të lirë apo nën kërcënim/ me shtrëngim. [...] Dispozitat e këtij Protokolli vendosin një standard minimal, në lidhje me parandalimin, ndëshkimin dhe mbrojtjen e viktimës së trafikimit, fakt ky që nënkupton se asgjë nuk i ndalon shtetet palë që të marrin masa edhe më të rrepta. Ky dallim apo përfshirja e mjeteve për realizimin e trafikimit, si element i domosdoshëm për cilësimin e faktit si trafikim i qenieve njerëzore, është i qëllimshëm për të mos ndikuar në politikat e brendshme të shteteve palë që kanë legalizuar ushtrimin e prostitucionit.

Kolegji thekson se pranimi apo pëlqimi i një personi për të kryer një punë apo shërbim, qoftë edhe ushtrimi i prostitucionit, duhet vlerësuar rast pas rasti, ku me rëndësi është analiza e fakteve të atribuuar të pandehurit. Analiza në këtë rast duhet të fokusohet në mjetet e përdorura për të kryer këtë veprim nga viktima, duke verifikuar në çdo rast nëse ushtrimi i prostitucionit ka ardhur si rrjedhojë e një mashtrimi, si rrjedhojë e dhunës fizike apo psikike apo si rrjedhojë e veprimeve të tjera shtrënguese të parashikuara shprehimisht në nenin 110/a paragrafi i parë i K.Penal. Mungesa apo në rastin kur nuk provohet ekzistenca e një prej formave

shtrënguese/mjetet për realizimin e trafikimit, atëherë Kolegji vlerëson se duhet analizuar vullneti dhe vetëdija e viktimës për realizimin e veprimit konkret që lidhet me shfrytëzimin për prostitucion.

Me ligjin nr. 144 të vitit 2013, është shfuqizuar neni 114/a i KP që kriminalizonte shfrytëzimin e prostitucionit në rrethana rënduese. Kjo dispozitë kishte sjellë konfuzion në praktikën gjyqësore shqiptare, pasi neni 114/a në thelb parashikonte disa forma të shfrytëzimit që janë pjesë e trafikimit të qenieve njerëzore. Kolegji vlerëson se, dallimi kryesor mes shfrytëzimit të prostitucionit/neni 114 dhe trafikimi i personave të rritur/neni 110/a, kur bëhet për qëllime prostitucioni, është pëlqimi i viktimës/dijenja dhe vullneti i saj i lirë për të ushtruar prostitucion.

Problematika shfaqet më komplekse në rastin e trafikimit të të miturve dhe dallimit të kësaj figure vepre penale nga fakti i shfrytëzimit të një të mituri për prostitucion, parashikuar në paragrafin e dytë të nenit 114 të K.Penal. Kolegji paraprakisht evidenton se, me ligjin nr. 9859, datë 21/01/2008, neni 128/b është ndryshuar, duke u shtuar fjala “shitja”, pas fjalës “rekrutimi”, si një nga format e kryerjes së trafikimit të qenieve njerëzore. Ky ndryshim në përmbajtjen e kësaj dispozite, duke shtuar si një nga format e trafikimit të të miturve edhe shitjen e tyre, erdhi si rezultat i aderimit të Shqipërisë në Protokollin Opsional të Konventës së OKB “Mbi të drejtat e fëmijës”, për shitjen e fëmijëve, prostitucionin dhe pornografinë me fëmijë [...]

Trafikimi i të miturve parashikohet në një dispozitë të veçantë, nga trafikimi i të rriturve, duke parashikuar edhe sanksione më të ashpra. Ligji shqiptar nuk parashikon në mënyrë të shprehur se, “pranimi i një viktime trafikimi të mitur për t’u shfrytëzuar, nuk mund të konsiderohet i vlefshëm”, por kjo rezulton nga mënyra e formulimit, nga përmbajtja e neni 128/b të K.Penal. Në ndryshim nga trafikimi i personave të rritur, në lidhje e veprën penale “Trafikimi i të miturve” Kolegji çmon se duhen nxjerrë në pah dy konkluzione shumë të rëndësishme, që duhen mbajtur në konsideratë nga prokuroria dhe gjykatat. *Së pari*, në rastin e trafikimit të një të mituri mjetet e përdorura (që janë kërcënimi, përdorimi i forcës apo formave të tjera të shtrëngimit, mashtrimi, marrja me forcë, dredhi apo abuzimi me pushtetin ose pozitën vulnerabël, dhënia apo marrja e pagesave ose përfitimeve) për të arritur qëllimin kriminal nuk kanë rëndësi, pra nuk ndikojnë në cilësimin juridik të kësaj vepre penale. E thënë ndryshe, për cilësimin juridik të faktit penal, mjafton të provohet ekzistenca e njëres prej formave të trafikimit (që janë rekrutimi, shitja, transportimi, transferimi, fshehja ose pritja e të miturit), si dhe qëllimi për shfrytëzimin e tij. *Së dyti*, vullneti apo pëlqimi i të miturit viktimë

e trafikimit, në lidhje me shfrytëzimin e synuar, nuk ka asnjë vlerë, pavarësisht rrethanave apo mënyrës në të cilin ai është shfaqur.

Në rastin e trafikimit të të miturve Kolegji konstaton se ka disa problematika, të cilat kanë ndikuar edhe në përcaktimin e një të mituri si viktimë trafikimi: *së pari*, në ndryshim nga dispozita që parashikon trafikimin e personave të rritur, neni që ndëshkon trafikimin e një të mituri nuk përmend fjalët ‘si brenda dhe jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë’ (Neni 128/b i K.Penal, ‘Trafikimi i të miturve’). *Së dyti*, në ligj ka një dispozitë që ndëshkon në mënyrë të posaçme rastin kur një i mitur shtyhet/nxitet për të ushtruar prostitucion, ndërmjetësimi apo marrja e shpërblimit si rrjedhojë e shfrytëzimit të një të mituri për prostitucion, fakte këto që nuk cilësohen si trafikim, por “shfrytëzim prostitucioni” (neni 114, paragrafi i dytë i K.Penal, ‘Shfrytëzimi i prostitucionit’). *Së treti*, “detyrimi, shfrytëzimi, shtytja ose përdorimi i një të mituri për të punuar, për të siguruar të ardhura, për të lypur apo për të kryer veprime që dëmtojnë zhvillimin e tij mendor dhe/ose fizik apo arsimimin e tij”, nuk cilësohet si trafikim por keqtrajtim i të miturit (neni 124 paragrafi i dytë i K.Penal, ‘Keqtrajtimi i të miturit’). *Së katërti*, në K.Penal ka një dispozitë që dënon “kërkesën e qëllimshme ndaj një të rrituri apo fëmije për të shkuar jashtë territorit të Republikës së Shqipërisë, me qëllim detyrimin për të lidhur martesë” (neni 130 paragrafi i dytë i K.Penal, ‘Shtërngimi apo pengimi për të bashkëjetuar ose për të lidhur apo zgjidhur martesë’), fakt ky që nuk cilësohet si trafikim, edhe pse ky detyrim ushtrohet ndaj një të mituri. Madje në këtë rast, ky veprim/fakt cilësohet nga ligjvënësi si kundërvajtje penale.

Duke u rikthyer tek ushtrimi i prostitucionit nga një i/e mitur, Kolegji vë në dukje se neni 114 në paragrafin e dytë parashikon se, “... kur kjo vepër (shfrytëzimi i prostitucionit) kryhet ndaj një të mituri, dënohet ...”. Neni 114 i K.Penal ka parashikuar si vepër penale shfrytëzimin e prostitucionit në mbrojtje të paprekshmërisë së moralit dhe dinjitetit të njeriut. Në paragrafin e parë të kësaj dispozite janë parashikuar format e kryerjes së kësaj vepre penale: shtytja, ndërmjetësimi ose marrja shpërblim për ushtrimin e prostitucionit, ndërkohë që në paragrafin e dytë të tij janë parashikuar rrethanat që e bëjnë këtë vepër të cilësuar. Një nga këto rrethana cilësuese është kur kjo vepër penale kryhet ndaj një të mituri. Pavarësisht, parashikimit në ligj si rrethanë cilësuese kryerjen e kësaj vepre penale ndaj një të mituri, Kolegji ka konstatuar se shpeshherë gjykatat e faktit argumentojnë se viktima ndonëse e mitur, me dëshirën dhe vullnetin e saj të lirë ka pranuar të ushtrojë prostitucion për shkak të gjendjes së vështirë ekonomike e familjare, pa u shtyrë nga askush

(rast ky i trajtuar në vendimin nr. 00-2021-727 (46), datë 21.09.2021, të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë). Kolegji çmon se ky argumentim është jo ligjor. Personat që kanë shfrytëzuar një person/viktimë të mitur për prostitucion apo në çdo formë tjetër shfrytëzimi, kanë përfituar nga gjendja e saj vulnerabël, që vjen për shkak të moshës dhe/apo të gjendjes së vështirë familjare, ekonomike e sociale të saj. Gjendja vulnerabël e të miturit/miturës krijon një situatë të favorshme për rekrutimin me qëllim shfrytëzimin e tij/saj për prostitucion apo forma të tjera shfrytëzimi, përfshi këtu edhe punë e detyruar apo lypjen, nga personat e përfshirë sipas rastit konkret.

Dallimi ndërmjet paragrafit të dytë të nenit 114 dhe nenit 128/b të K.Penal qëndron në përmbajtjen e tyre: së pari, mënyrat/format e realizimit të këtyre dy veprave penale janë të ndryshme; së dyti, në rastin e trafikimit të të miturve qëllimi i shfrytëzimit është më i gjerë sesa shfrytëzimi për prostitucion. Por, Kolegji vlerëson se edhe nëse kemi shtytje apo ndërmjetësim apo marrje shpërblimi për shfrytëzimin e një të mituri për prostitucion, fakti duhet trajtuar si trafikimi i të miturit sipas nenit 128/b të K.Penal. Ky konkluzion bazohet në instrumentet ndërkombëtare të ratifikuara edhe nga vendi ynë, pjesë e legjislacionit të brendshëm dhe të detyrueshme për të zbatuar nga jurisprudenca shqiptare.

Instrumentet ndërkombëtare përcaktojnë edhe se, “lypja e detyruar” duhet kuptuar si një formë e punës apo shërbimeve të detyruara, siç përcaktohet në Konventën nr. 29, e vitit 1930, të ONP. Kuptimi i punës së detyruar apo me dhunë jepet në nenin 2 të Konventës nr. 29/1930 të ONP (ILO) [...] Në analizë të përmbajtjes së nenit 128/b të K.Penal, “Trafikimi i të miturve”, Kolegji vlerëson se subjekti aktiv mund të jetë jo vetëm i përgjithshëm, por edhe një subjekt i posaçëm – personi që ka për detyrë të kujdeset për të miturin. Ky konkluzion gjen mbështetje në parashikimin e “shitjes të të miturit” si një formë e trafikimit të tyre, që është një veprim i cili mund të realizohet edhe nga prindi, motra, vëllai, gjyshi, gjyshja, kujdestari ligjor. Në këtë pikë, Kolegji Penal thekson se, pasojat për të miturin mund të jenë të rënda në të dy rastet, duke dëmtuar zhvillimin fizik e psikologjik të tij. Kolegji vlerëson se edhe neni 124/b paragrafi i dytë në fakt është një formë e trafikimit të të miturve, referuar instrumenteve ndërkombëtare të ratifikuara nga Shqipëria. Në këtë vështrim, gjykatat duhet të tregojnë kujdesin e duhur për të arritur në konkluzione të sakta në lidhje me këtë fakt, ku në rastin e trafikimit të të miturit duhen analizuar format e trafikimit dhe qëllimi i shfrytëzimit, elemente që dallojnë nga ato të parashikuara në rastin e keqtrajtimit të të miturit.

Edhe jurisprudenca e GJEDNJ ka cilësuar si trafikim të qenieve

njerëzore, e për rrjedhojë brenda veprimit të nenit 4 të Konventës, edhe rastin kur një person shfrytëzohet për punë të detyruar apo dhe lypje, duke i trajtuar si shërbime të detyruara të ngjashme me skllavërinë. GJEDNJ në interpretimin e termit “*punë e detyruar ose me dhunë*”, është bazuar pikërisht tek kuptimi që i është dhënë këtij termi nga Organizata Ndërkombëtare e Punës (ONP/ILO) në Konventën nr. 29 të vitit 1930. [...] Kolegji vlerëson se, në çdo rast kur identifikohet një fëmijë/i mitur që shfrytëzohet për punë apo për lypje, gjykatat duhet të analizojnë më kujdes rrethanat e faktit, si dhe nëse subjekti aktiv është një i afërm, një person që duhet të kujdeset për të miturin apo një person i tretë. Kur subjekti aktiv është një person që duhet të kujdeset për të miturin, (prindi, motra, vëllai, gjyshi, gjyshja, kujdestari ligjor ose çdo person që është i detyruar të kujdeset për të), gjykatat duhet të mos përjashtojnë se ky fakt mund të përbëjë edhe trafikim, por kjo duhet vlerësuar me shumë kujdes rast pas rasti, duke analizuar të gjitha elementet e veprës penale në fjalë (të analizuar më lart në pyetjen e parë e shtruar për njësim).

Në kuptimin e parashikimeve të Protokollit të Palermos, termi “shfrytëzim” përfshin përdorimin e një fëmije për qëllime përftimi. Në të drejtën ndërkombëtare dhe interpretimet e konventave të OKB dhe të ONP/ILO hasen ende debate dhe paqartësi në lidhje me kategorizimin e punës së palejueshme të fëmijës për lypje, si formë e rëndë e punës së fëmijës apo trafikim. ONP/ILO vë theksin tek elementi i “transferimit” dhe shfrytëzimi nga palë të treta (jo prindërit) për të identifikuar veprën e trafikimit të fëmijës. ONP/ILO sqaron se “trafikimi i fëmijës” kryhet nëpërmjet zhvendosjes dhe pikërisht ky element bën dallimin nëse ndodhemi para “shfrytëzimit të fëmijës për punë” apo “trafikimit të fëmijës”. Sipas ONP/ILO shfrytëzimi i fëmijës nga palë të treta është elementi i dytë thelbësor për klasifikimin e trafikimit. Duke kujtuar përkufizimin e punës së detyruar sipas Konventës nr. 29 të ONP/ILO si “*punë apo shërbim e kryer nga personi si formë dënimi apo për të cilën personi nuk ka ofruar veten vullnetarisht*”, Kolegji rithekson se të provuarit e vullnetit të fëmijës është pothuajse e pamundur, veçanërisht në situatat ku fëmija detyrohet nga vetë prindërit.

Kolegji, në lidhje me rastet e trafikimit të të miturve, vlerëson me rëndësi edhe trajtimin e çështjes V.C.L. dhe A.N. kundër Mbretërisë së Bashkuar (*shih V.C.L. e A.N. kundër Mbretërisë së Bashkuar, aplikimi nr. 77587/12 dhe nr. 74603/12, datë 16.02.2021*). [...] (*Po aty, çështja V.C.L. e A.N. kundër Mbretërisë së Bashkuar, aplikimi nr. 77587/12 dhe nr. 74603/12, datë 16.02.2021*).

[...]

vii. Pyetja e pestë e shtruar për njësim është: “Si duhet cilësuar fakti i shtytjes së detyrueshme ose jo për punë apo për lypje të një personi me aftësi të kufizuara mendore apo fizike, kur ky person nuk është në moshë të mitur? A mund të trajtohet në këtë rast personi me aftësi të kufizuara mendore si një person që për nga zhvillimi mendor barazohet me një të mitur?”

Në radhë të parë, Kolegji thekson se ligji penal material nuk sqaron kuptimin e shprehjeve “punë e detyruar” apo “lypja e detyruar” apo “shërbime të tjera të detyruara”. Kolegji edhe në këtë rast, referon në jurisprudencën e GJEDNJ, duke theksuar se në raste të tilla (puna apo lypja e detyruar), duhet vlerësuar me kujdes kompromisi apo pëlqimi i mundshëm i viktimës për të kryer një punë të tillë. Në këto raste, Kolegji rithekson se vullneti/pëlqimi i një personi që të vlerësohet i vlefshëm (element ky që përjashton përgjegjësinë e subjektit përsa i takon verifikimit të elementeve të trafikimit të qenieve njerëzore), duhet të jetë i plotë dhe i pandryshueshëm. Kjo do të thotë që ky pëlqim të mos ndryshohet me kalimin e kohës, pra të jetë i qëndrueshëm në të gjitha fazat e kryerjes së punës, e mbi të gjitha se personi që ka pranuar të kryejë një punë të caktuar në kushtet e përcaktuara nga “punëdhënësi”, duhet të jetë në gjendje të kuptojë rëndësinë e veprimeve dhe të pasojave që atij mund t’i vijnë. Element me rëndësi që duhet verifikuar rast pas rasti, është edhe mundësia e punëmarrësit për tu larguar dhe për të mos punuar më në këtë punë, e lidhur kjo me mundësinë e tij për të lëvizur, pa kushte apo kërcënime të çdo natyre.

Në këtë analizë merr rëndësi kuptimi i termit “person vulnerabël”. Kolegji vë në dukje se në legjislacionin shqiptar, kuptimi i shprehjes “person vulnerabël” është parashikuar shprehimisht në ligjin nr. 79/2021 “Për të huajt”. Ndërkohë, K.Penal referon si një nga mjetet e përdorura për trafikimin e një personi të rritur, përfitimin nga gjendja shoqërore, fizike apo psikike e një personi. Në interpretim të Kolegjit, për të identifikuar gjendjen vulnerabël të një personi, ligjzbatuesit duhet të kenë në konsideratë përkufizimin që neni 3, pika 31 e ligjit për të huajt, jep për termin “persona vulnerabël” - [...] Kjo do të thotë se në çdo rast, gjykatat duhet të analizojnë me kujdes situatën në të cilin ndodhet personi që po shfrytëzohet, arsyet që e kanë nxitur për të ushtruar një punë të caktuar apo për të ushtruar prostitucion (si rasti më i shpeshtë i ndeshur në praktikën gjyqësore), duhet analizuar gjendja dhe mënyra sesi personi që po e shfrytëzon apo që e ka shtyrë viktimën për të ushtruar një aktivitet të caktuar apo të kundraligjshëm, ka rënë në kontakt me viktimën, për të saktësuar pikërisht vullnetin e kësaj viktime, nëse ajo ka

qenë e vetëdijshme për të kuptuar pasojat dhe nëse ka qenë e lirë për të vendosur nisur nga rrethanat në të cilat është gjendur. Kolegji vlerëson se kjo analizë është e nevojshme në rastin kur viktimja e trafikimit është person i rritur, por në rastin e viktimës së mitur, kjo analizë nuk kërkohet. Fakti që viktimja është e mitur mjafton për të konkluduar se ai apo ajo nuk ka aftësinë apo zhvillimin e duhur intelektual për të kuptuar rëndësinë e veprimeve që po kryen dhe aq më pak, për të kuptuar pasojat që mund të vijnë. Është kjo arsyeja që në rastin e trafikimit të një mituri, mjafton të provohet ekzistenca e njëres prej formave apo veprimeve të parashikuara në dispozitë dhe qëllimi i shfrytëzimit të viktimës së mitur.

GJEDNJ në vendimet e saj ka marrë në analizë shprehjen “punë e detyruar ose e detyrueshme” duke referuar tek Konventa e ILO/ONP nr. 29: [...] Me qëllim për të sqaruar nocionin “punë” në kuptimin e nenit 4 § 2 të Konventës, GJEDNJ ka saktësuar se jo çdo punë që i kërkohet një individit nën kërcënimin e një “dënimi” përbën medoemos një “punë të detyruar ose të detyrueshme” të ndaluar nga kjo dispozitë. Duhet të merren parasysh në fakt, veçanërisht, natyra dhe vëllimi i veprimtarisë në fjalë. Këto rrethana japin mundësi që të bëhet dallimi i një “punë të detyruar” nga çfarë u përket punëve që mund të kërkohen në mënyrë të arsyeshme në emër të ndihmës së ndërsjellë familjare ose të bashkëjetesës (*Shih çështjen Van der Mussele kundër Belgjikës, datë 23.11.1983; Si dhe çështja C.N. dhe V.K. kundër Francës, aplikimi nr. 67724/09, datë 11.10.2012*).

[...] Ky konkluzion është i rëndësishëm dhe mbështet atë që është theksuar edhe më lart nga Kolegji, asnjë pëlqim nuk ka rëndësi kur ekzistojnë mjetet që kanë ndikuar në vullnetin apo në perceptimin e viktimës së trafikimit (pra mashtrimi, kërcënim, dhuna fizike apo psikologjike, përfitimi nga pozita shoqërore apo gjendja vulnerabël, e të tjera forma që janë analizuar në pyetjen e parë të shtruar për njësim).

Kolegji duke ritheksuar edhe një herë, rëndësinë që ka në një çështje gjyqësore vlerësimi i dakordësisë apo pëlqimi i mundshëm i viktimës për të kryer një punë të caktuar (përjashtim bën rasti i të miturit), çmon se duhen evidentuar disa elemente të punës apo shërbimit të detyruar. Këto elemente duhen vlerësuar rast pas rasti për të arritur në konkluzionin nëse fakti duhet cilësuar si trafikim i qenieve njerëzore [...] (a) natyra dhe shkalla e mashtrimit apo e shtrëngimit të përdorur për të nxitur një person që të punojë në një punë të caktuar; (b) natyra dhe shkalla e shfrytëzimit të mëvonshëm, pas mbërritjes në vendin e punës; (c) kushtet e vendit të punës, së bashku me metodat dhe mënyrat e kontrollit gjatë punës, me synimin që individët të qëndrojnë të bllokuar brenda vendit të punës apo

organizatës/shoqërisë ku punon; (d) niveli dhe shtrirja e të drejtave të individit gjatë punës, gjendja apo pozitat e tyre vulnerabël; (e) shkalla e lëndimeve fizike, psikike ose financiare që pëson një individ gjatë punës së tij; (f) Natyra dhe shtrirja e përfitimeve financiare apo përfitimeve të tjera të punëdhënësit, si dhe numri i personave të shfrytëzuar prej tij.

Kolegji vlerëson se kuptimi që instrumentet ndërkombëtare i japin skllavërisë apo punës së detyruar, mund të shërbejnë si pikënisje për interpretimin e formave të ndryshme të shfrytëzimit edhe të personave me aftësi të kufizuara. Në rastin e një viktime veçanërisht vulnerabël, ligji shqiptar parashikon një dënim më të lartë kur viktima është e gjinisë femërore apo e mitur. Por, ligji penal material shqiptar nuk parashikon ndonjë dispozitë të veçantë kur viktima është një person i paaftë/i papërgjegjshëm apo për shkak të gjendjes shëndetësore. Në legjislacionin shqiptar përkufizimin e termit “person vulnerabël”, siç është thekuar më lart, është parashikuar në ligjin për të huajt, ku në kategorinë e personave vulnerabël përfshihen edhe personat me aftësi të kufizuara.

Me ligjin nr. 108/2012, Shqipëria ka ratifikuar edhe Konventën e OKB “Për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara”. [...]Në këtë vështrim, Kolegji vlerëson se shtytja, përdorimi apo shfrytëzimi për të lypur apo çdo lloj shfrytëzimi tjetër (sipas dispozitave mbi trafikimin e qenieve njerëzore) i një personi me probleme të shëndetit mendor ose/dhe me aftësi të kufizuara, duhet trajtuar si një nga format e trafikimit të qenieve njerëzore, nëse vërtetohen elementet e veprës penale (sipas rastit, trafikim i personave të rritur apo trafikimi i të miturit, në varësi të kriterit moshë). Në rastin e personave me aftësi të kufizuara apo me probleme të shëndetit mendor, shfrytëzuesi përfiton nga gjendja fizike dhe psikike e viktimës në këtë rast, që është një nga mjetet e parashikuara në nenin 110/a të K.Penal (kur personi është i rritur/madhër). Kolegji më lart ka theksuar se, mjafton të provohet njëra nga format/veprimet e kryerjes së veprës penale, mjeti dhe qëllimi i shfrytëzimit, që vepra penale të konsiderohet e kryer. Kolegji vlerëson se gjendja fizike a mendore e një personi, duhet të jetë e tillë që ai nuk është një gjendje apo nuk është i aftë që të kujdeset për veten e tij, e si rrjedhojë e kësaj gjendje kërkohet prania dhe kujdesi i një personi tjetër. Kjo gjendje bën që personi me aftësi të kufizuar apo me probleme të shëndetit mendor, të jetë në një pozitë të pambrojtur dhe të cenueshëm (vulnerabël). Në interpretim të Kolegjit, shfaqja e vullnetit apo pranimi nga një person me aftësi të kufizuara apo me problem të shëndetit mendor, për të lypur apo për të bërë një punë a shërbim tjetër të detyruar, përsa kohë shfrytëzohet gjendja fizike apo psikike e tij/saj për të arritur këtë pëlqim apo pranim, nuk ndikon në cilësimin e faktit penal si

trafikim i qenieve njerëzore. Në lidhje me veprimet apo format e kryerjes së kësaj vepre penale, Kolegji rithekson se mjafton të provohet njëra prej tyre: rekrutimi ose transportimi, ose transferimi ose fshehja ose pritja e personit viktimë të trafikimit, ndaj në këtë drejtim Kolegji vlerëson të gabuar qëndrimin e Gjykatës së Apelit për Krime të Rënda, që ekzistencën e trafikimit të personave të rritur apo të mitur, e lidh me ekzistencën e të gjitha formave të sipërcituara (arsyetimi i gjykatës së apelit në këtë rast lidhet me faktin se, viktima është motra e të pandehurve, e si rrjedhojë mungon veprimi i rekrutimit, si dhe nuk provohet që viktimës ti jetë hequr apo kufizuar vullneti, duke u detyruar të lypë jashtë vullnetit të saj).

[..]

Përfundimisht, në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete, Kolegji çmon se rekursi i paraqitur nga prokuroria dhe të gjykuarit përmban shkaqe nga ato që parashikon neni 432 i KPP dhe si të tillë duhet të pranohen. Kolegji vlerëson se gjykatat kanë bërë një analizë të përciptë të rrethanave të faktit, duke arritur në konkluzione dhe zbatim të gabuar të ligjit penal material. Kjo çështje duhet kthyer për rishqyrtim në gjykatën e apelit, si gjykatë fakti dhe ligji. Kolegji vlerëson se ky kthim diktohet nga nevoja për rivlerësimin e fakteve dhe provave/akteve të marra në këtë proces penal, të cilat duhen verifikuar në raport me të drejtën/ligjin e zbatueshëm në rastin konkret. Në rigjykimin e çështjes, gjykata e apelit duhet të ketë në konsideratë konkluzionet dhe analizën e Kolegjit në këtë vendim njëses. Referuar akuzës së atribuar të gjykuarve, “Trafikimi i personave të rritur”, parashikuar nga neni 110/a i K.Penal, si dhe në referim të neneve 74 dhe 75/a të KPP, kjo çështje aktualisht i përket juridiksionit të përgjithshëm (gjykatave të rrethit gjyqësor), ndaj çështja duhet dërguar për rigjykim pranë Gjykatës së Apelit Tiranë.

Organizatë kriminale dhe grup i strukturuar kriminal (dënim i shtuar/vepër penale më vete): Vendim Njësues 00-2024-2155(107), datë 24.04.2024

1) Neni 334, ndonëse është një dispozitë e Kodit Penal, në raport me nenin 28, paragrafët 5 e 6 të këtij Kodi, nuk është një vepër penale më vete, por një dënim që i shtohet dënimit të caktuar nga gjykata për veprën penale konkrete të kryer nga organizatori apo pjesëmarrësi në një organizatë kriminale ose në një grup të strukturuar kriminal.

Veprat penale të parashikuara në nenet 333 dhe 333/a të Kodit Penal janë vepra penale formale, që nënkupton se personi dënohet për

kryerjen e këtyre veprave (në formën e krijimit, organizimit, drejtimit apo pjesëmarrjes), pavarësisht nëse kryen apo jo ndonjë vepër penale konkrete.

2) Zbatimi i nenit 334 të Kodit Penal në raport me nenet 333 dhe 333/a të këtij Kodi, nuk cenon parimin e mosgjykimit dy herë për të njëjtin fakt penal (sipas nenit 7 të KPP), pasi neni 334 është një dënim i shtuar vetëm kur pjesëtarët e organizatës kriminale apo grupit të strukturuar kriminal kryejnë një vepër penale konkrete.

Veprat penale “Organizatë Kriminale”/“Grupi i strukturuar kriminal” kryhen në formën e krijimit, organizimit, drejtimit apo pjesëmarrjes dhe cilësohen nga Kodi Penal si vepra penale më vete. Kodi Penal ndëshkon jo vetëm kryerjen e veprave penale konkrete në kuadër të një organizate kriminale apo grupi të strukturuar kriminal, por edhe vetë krijimin, organizimin, drejtimin apo pjesëmarrjen në një organizatë kriminale apo grup të strukturuar kriminal, parashikuar si vepra penale më vete, sipas neneve 333 dhe 333/a të Kodit Penal.

3) Neni 334 i Kodit Penal nuk është një dispozitë që zbatohet veçmas (nuk është vepër penale), por është dënimi i shtuar që shoqëron dispozitën penale e cila parashikon figurën e veprës penale konkrete të kryer nga organizata kriminale ose grupi i strukturuar kriminal.

Fjalë kyçe: organizata kriminale, grup i strukturuar kriminal, vepër penale autonome, mosgjykimi dy herë për të njëjtin fakt penal

Rrethanat e çështjes:

[...] Gjykatat e faktit, në gjykimin e çështjes me procedurën e gjykimit të shkurtuar, kanë pranuar këto rrethana të çështjes: Në datë 21.09.2016, në afërsi të banesës së të pandehurit S.B., u gjetën dhe u sekuestruan me cilësinë e provës materiale 35 kg., e 0.30 gram bimë narkotike e llojit *Cannabis sativa*. Në datë 22.09.2016, [...] Në datë 16.10.2016, në fshati Vinjoll, në dy parcela, u gjetën të kultivuara dhe u asgjësuan 70 bimë narkotike *Cannabis sativa*. [...] Bimët narkotike të llojit *Cannabis*, të kultivuara, të konstatuara në gjendje të mbjellë në parcela ose në procesin e tharjes së tyre në zonën e Malit të Trollës, fshati Vinjoll, Kurbin, janë rezultat i organizimit në një formë të veçantë bashkëpunimi të të pandehurve të këtij gjykimi [...]

Të dhënat e përfutuara nga provat e këtij gjykimi me procedurën e një gjykimi të shkurtuar janë pasqyruar si vijon: Deklarimet e shtetasve [...] dhe të pandehurve [...] të marra gjatë hetimeve paraprake me cilësinë

e personit nën hetim ose të pandehur, akte të përfshira në fashikullin këtij gjykimi, për shkak të gjykimit të posaçëm, atij të shkurtuar të tij; procesverbalet e këqyrjes së vendit të ngjarjes, shoqëruar nga tabela fotografike, që pasqyrojnë këqyrjen e vendit të ngjarjes në [...] prova të tjera materiale, me interes për çështjen janë gjetur po në tavolinën e improvizuar konkretisht një copëz fletë në të cilën është shënuar numri i telefonit celular 0696270114 dhe ambalazhet e paketimit të dy kartave telefonike të kompanisë Vodafone me nr. 0696139203 (që i përket të pandehurit [...]) dhe tjetra (e dëmtuar) së cilës i lexohen numrat 35402..., procesverbale të transkriptimit të përgjimeve telefonike që dokumentojnë komunikimet ndërmjet të pandehurve, të lidhura këto me veprime të tjera procedurale të kryera dhe provat e përfuara ndërmjet tyre, si raportet e vëzhgimeve policore, procesverbalet e kontrollit të vendeve të ngjarjes, provat materiale (sasi e përzgjedhur e bimëve të mbjella) dhe aktet e ekspertimit biokimik të tyre nga të cilët, sipas akteve të ekspertimit, ka rezultuar bimë narkotike *Cannabis sativa*.

Gjykata e Shkallës së Parë për Krime të Rënda, me vendimin [...], ka vendosur:

“Deklarimin fajtor [...]”

Gjykata e Apelit për Krime të Rënda, Tiranë, me vendimin [...] ka vendosur: “Ndryshimin e vendimit [...] të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda Tiranë si më poshtë:

Deklarimin fajtor të [...] për kryerjen e veprës penale të “Kultivimit të bimëve narkotike” të kryer në bashkëpunim në kuadër të grupit të strukturuar kriminal të parashikuar nga nenet 28/4 dhe 284/1 të KP e në bazë dhe të nenit 334/1 të KP [...] Pushimin e akuzës për të pandehurin [...] për kryerjen e veprës penale të “Grupit të strukturuar kriminal” të parashikuar nga neni 333/a/1 të KP. [...]

Lënien në fuqi të vendimit [...] të Gjykatës për Krime të Rënda Tiranë për pjesët e tjera të tij”. [...]

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji [...] vlerësoi se në rekurset e depozituara si nga prokuroria, ashtu edhe nga të gjykuarit, ngrihen çështje ligjore me rëndësi për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore, në vështrim të kërkesave të nenit 432 pika “1”, shkronja “a” të KPP. Kolegji, nga verifikimi i qëndrimit të mbajtur nga (ish) gjykatat për krime të rënda (shkallë e parë dhe apel) në rastin konkret, në raport me raste të tjera të ngjashme ku janë trajtuar çështje të zbatimit të dispozitave penale materiale, konkretisht nenet 333, 333/a dhe

334 të KP (referuar këtu edhe qëndrimeve të Kolegjit Penal), konstaton se ka qëndrime të ndryshme në praktikën gjyqësore. Konkretisht, në disa vendime Kolegji Penal ka çmuar të drejtë qëndrimin e Gjykatës së Apelit [...] që ka disponuar për prishjen dhe pushimin e çështjes penale për veprën penale “Grupi i strukturuar kriminal” sipas nenit 333/a të KP, duke argumentuar se krijimi apo pjesëmarrja në një grup të strukturuar kriminal sipas përcaktimeve të neneve 28.a dhe 333/a të KP, përthithet nga aplikimi i nenit 334/1 i këtij Kodi (*shih vendimin nr. 00-2013-1741 (315), datë 22.11.2012; vendimin nr. 00-2022-1619 (331), datë 15.12.2022 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Në raste të tjera, Kolegji ka mbështetur vendimmarrjet e gjykatave për krime të rënda (shkallë e parë ose apel), ku është disponuar për deklarimin fajtor të gjykuarve si për veprën penale të parashikuar nga neni 333/a i KP, ashtu edhe për zbatimin e nenit 334 të këtij Kodi si shtesë dënimi kur vepra penale konkrete është kryer në kuadër të kësaj formë të veçantë bashkëpunimi. Në këto raste, gjykata e faktit dhe Kolegji Penal kanë argumentuar se, vepra penale e krijimit apo pjesëmarrjes në grupin e strukturuar kriminal e parashikuar nga neni 333/a i KP, konkurren me veprat e tjera të kryera nga ana e grupit të strukturuar dhe nuk përthithet nga këto vepra (*shih vendimin nr. 00-2013-1550 (200), datë 12.06.2013; vendimin nr. 00-2023-102, datë 19.01.2023; vendimin nr. 00-2023-201 (42), datë 02.02.2023 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

[...] Në këto rrethana dhe referuar shkaqeve të parashtruar nga palët në rekursat respektive, Kolegji identifikoi dhe vlerësoi me rëndësi të njësojë praktikën gjyqësore në lidhje me çështjet:

1. *Si duhet të trajtohet neni 334 i KP në raport me nenin 28, paragrafët 5 dhe 6 të KP?*
2. *A konkurrojnë nenet 333, 333/a me nenin 334 të KP, në referim të parimit të mosgjyqimit dy herë për të njëjtin fakt penal (neni 7 i KPP)?*
3. *Neni 334, a mund të zbatohet veçmas si vepër penale autonome, apo shoqëron dispozitën konkrete penale që parashikon faktin që cilësohet si vepër penale, e kryer në kuadër të organizatës kriminale ose grupit të strukturuar kriminal?*

Qëndrimet njësuere të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë

[...] Kolegji, në përgjigje të pyetjeve të shtruarra për njësim, në kushtet e një lidhje organike dhe shkakësore ndërmjet tyre, në rend kronologjik me njëra-tjetrën, vlerëson të analizojë në tërësi argumentet ligjorë, praktikën jurisprudenciale vendase dhe të huaj, si dhe vështrimet doktrinare që mundësojnë konkludimin mbi kuptimin e duhur të formës së veçantë të

bashkëpunimit penal; përgjegjësinë penale që ngarkon ligji penal për këtë formë bashkëpunimi sipas neneve 28 (5)(6) dhe 333, 333/a të KP; natyrën e nenit 334 të KP në raport krahasimor me elementet që duhet të përmbajë një veprë penale për t'u konsideruar e tillë. Ky trajtim/argumentin në vlerësimin e Kolegjit njëherësh nxjerr përgjigjet për tre çështjet e shtruarra për njësim, pasi natyra e dispozitës që përmban neni 334 i KP dikton konkluzionin mbi konkurrueshmërinë e saj me nenet 333 dhe 333/a dhe, si rrjedhojë, edhe autonominë ose jo të saj në relacion me dispozitën konkrete penale që parashikon faktin që cilësohet si veprë penale, e kryer në kuadër të organizatës kriminale ose grupit të strukturuar kriminal.

Historiku i rregullimit normativ mbi bashkëpunimin e posaçëm kriminal

[...] Që në versionin e parë origjinal të KP të vitit 1995, krimi i organizuar është konsideruar si një nga format e bashkëpunimit të kryerjes së krimit dhe është renditur në kapitullin IV të KP (bashkëpunimi i personave për kryerjen e veprës penale) dhe nuk ka ndryshuar pozicionin edhe pas ndryshimeve të vitit 2004 dhe 2007 që i janë bërë nenit 28 të KP (“Krimi i organizuar”). Në vitin 1995 vihet re një qasje shumë e përgjithshme ndaj përcaktimit të krimit të organizuar dhe neni 28 bën vetëm dy kategorizime të formave të manifestimit të tij në “bandë të armatosur” dhe “organizatë kriminale”, sikurse është referuar më sipër. Sipas KP të vitit 1995, që në këtë aspekt nuk ka pësuar ndryshim edhe sot, format e bashkëpunimit në kryerjen e krimit ndahen në: a) forma të përgjithshme (nenet 25-27), dhe b) forma të veçanta, ku përfshihet banda e armatosur dhe organizata kriminale. Veçantia e këtyre dy formave të krimit të organizuar dallonte nga bashkëpunimi i përgjithshëm i formave të tjera të kryerjes së krimit nga 4 elemente të cilët ishin: 1) numri i pjesëmarrësve, 2) shkalla e organizimit, 3) qëndrueshmëria dhe 4) kryerja e një numri veprash penale së bashku. Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë në jurisprudencën e tij vazhdimisht ka arsyetuar që, kur provohet se bashkëpunimi nuk ka qenë rastësor dhe ka tejkaluar marrëveshjen e thjeshtë, duke arritur kështu në një nivel organizimi strukturor që shkon në ngritjen e strukturave vendimmarrëse dhe ekzekutuese në nivel hierarkik, kjo është e mjaftueshme për të konkluduar për ekzistencën në parim të bashkëpunimit të veçantë (*shih vendimin nr. 00-2014-1935 (175), datë 16.07.2014 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*).

Ndryshimi më i rëndësishëm ligjor në lidhje me nenin 28 vjen me ligjin nr. 7895, datë 16.09.2004. Ky amendim i këtij neni reflekton ratifikimin

e Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Krimit të Organizuar Ndërkombëtar të vitit 2000 dhe 3 Protokollit e saj shoqëruese, e cila u ratifikua nga shteti shqiptar me ligjin nr. 8920 datë 11.07.2002 [...]

Referuar ndryshimeve të vitit 2004 si më sipër është cituar dhe versioni aktual i KP, në ndryshim nga varianti origjinal i nenit 28 të vitit 1995, “banda e armatosur” njësohet si kategori me një strukturë të re organizative siç është “Grupi i strukturuar kriminal”. Të dyja këto grupe kriminale konsiderohen si forma të veçanta bashkëpunimi dhe ndryshimi thelbësor midis tyre është se “banda e armatosur” dallon nga “grupi i strukturuar kriminal” nga përdorimi i mjeteve luftarake për të kryer krime kundër pavarësisë së rendit kushtetues; krimet që cenojnë marrëdhëniet me shtetet e tjera si dhe aktet terroriste (Pjesa Posaçme, krerët V; VI dhe VII), (*shih vendimin nr. 48, datë 24.02.2014 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë*). Në interpretimet e saj gjykata ka bërë një dallim të qartë midis “organizatës kriminale”, “grupit të strukturuar kriminal” dhe “bandës së armatosur”. Në *vendimin nr. 48, datë, 24.02.2014*, Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë e nënvizon këtë dallim si të rëndësishëm duke cilësuar [...]

Legjislacioni dhe standardet gjyqësore ndërkombëtare

Raporti ndërmjet pjesëmarrjes në një organizatë kriminale/grup të strukturuar kriminal dhe kryerjes së veprave në kuadër të saj/tij, përbën një nga çështjet më komplekse në fushën e të drejtës penale edhe në të drejtën evropiane e më gjerë, duke nxitur debate të gjera teorike dhe qasje të ndryshme ligjore në juridiksione të ndryshme. Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë kanë trajtuar konceptin e “konkurrimit të veprave penale” kur një person shkel më shumë se një herë ligjin penal, si dhe në konceptin e ndryshëm të “konkurrimit të normave penale”. Në këtë rastin e fundit, në pamje të parë (*prima facie*), një veprim a mosveprim që përbën vepër penale, duket sikur klasifikohet dhe përfshihet nën fushën e zbatimit të më shumë se një norme penale inkriminuese (norma që parashikon vepër penale), por që në fakt, vetëm një është norma penale që do të gjejë zbatim. Për këtë arsye, konkurrimi quhet vetëm në dukje, pra, në aparençë dhe është i ndryshëm nga konkurrimi real. Kjo për shkakun se, në thelb, është i “njëjti fakt”, është e njëjta shkelje dhe cenohet vetëm njëherë e njëjta marrëdhënie juridike. Për të sqaruar nëse ka konflikt në dukje të normave penale apo konkurrim real veprash penale, rëndësi ka të përcaktohet se cilat janë kriteret dhe parimet që shërbejnë për cilësimin e saktë ligjor të normës penale të zbatueshme në rastin konkret dhe mënyrën si vepron këto kriteret (*shih vendimin unifikues nr. 3/2015 të*

Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë). Në këtë vendim njësuës, Kolegjet e Bashkuara, duke u mbështetur edhe në trajtimet doktrinare, kanë theksuar se në rastin e konkurrimit aparent (në dukje) të normave penale, për shkak se kemi të bëjmë me një shkelje të vetme, zbatohet vetëm një normë penale. Ndërsa, në rast të konkurrimit efektiv (real) të veprave penale, kemi bashkim veprash penale dhe rëndim të masës së dënimit, pasi kemi të bëjmë me më shumë se një shkelje të normës që përbën vepër penale. Teoria e “konkurrimit real” mbështet idenë se veprat penale të kryera nga anëtarët e një grupi të strukturuar kriminal apo organizatës kriminale janë të pavarura nga pjesëmarrja në grup dhe duhet të trajtohen si veprime të veçanta. Kjo teori nënvizon se çdo akt i kryer është një krim i veçantë dhe duhet ndëshkuar si i tillë. Referuar figurave qendrore në të drejtën penale gjermane, si ndër mbështetësit kryesorë të kësaj teorie⁸³, theksohet rëndësia e përgjegjësisë individuale për çdo akt të veçantë kriminal. Një vështrim tjetër doktrinar⁸⁴ sugjeron se ndarja e përgjegjësisë për çdo krim të kryer është thelbësore për të siguruar drejtësi.

Në këtë kontekst, Kolegji vlerëson se pjesëmarrja në një organizatë kriminale/grup të strukturuar kriminal dhe kryerja e veprave konkrete përbëjnë veprime të ndryshme që ndëshkohen veçmas. Praktika gjyqësore shqiptare (një pjesë e konsoliduar e saj) ka pranuar se, veprat penale “Organizata kriminale” dhe “Grup i strukturuar kriminal” janë secila një vepër penale formale, që nënkupton se i pandehuri dënohet për kryerjen e këtyre veprave penale, pavarësisht nëse kryen apo jo ndonjë vepër penale konkrete, në funksion të organizatës kriminale apo të grupit të strukturuar. Në lidhje me përgjegjësinë penale të të pandehurit për këtë fakt penal (krijim apo pjesëmarrje në organizatë kriminale apo grup të strukturuar kriminal) duhet saktësuar momenti kur fillon kjo vepër penale, duke u dalluar nga momenti kur fillon kryerja e një vepre të caktuar/konkrete (fillimi i aktivitetit kriminal) në kuadrin e organizatës kriminale apo grupit të strukturuar kriminal. Ligji material penal parashikon shprehimisht, që kur pjesëtarët e një organizate kriminale apo grupi të strukturuar, qofshin këta organizatorët apo pjesëmarrës të thjeshtë, kryejnë vepra penale në kuadrin e këtij grupi, në funksion të qëllimit për të cilin ai

⁸³ Hans-Heinrich Jescheck, The General Principles of International Criminal Law Set Out in Nuremberg, as Mirrored in the ICC Statute, *Journal of International Criminal Justice*, Volume 2, Issue 1, March 2004, Pages 38–55, <https://doi.org/10.1093/jicj/2.1.38>

⁸⁴ Claus Roxin, (Gerhard Werle, Boris Burghardt, Introductory Note, *Journal of International Criminal Justice*, Volume 9, Issue 1, March 2011, Pages 191–205, <https://doi.org/10.1093/jicj/mqq083>)

është krijuar (referuar aktivitetit kriminal), atëherë zbatohen sanksionet e parashikuara në nenin 334 të KP. Por, në vlerësimin e Kolegjit kjo nuk mund ta përjashtojë të pandehurin nga përgjegjësia penale për krijimin apo organizimin apo drejtimin apo pjesëmarrjen në një organizatë kriminale apo grup të strukturuar kriminal, përderisa vetë ligji penal përcakton secilën nga këto forma të tij, si penalisht të dënueshme. Dënimi për këtë veprë penale lidhet me kohën para se të fillojë aktiviteti kriminal i organizatës apo i grupit, me kryerjen e veprave konkrete për të cilat ky grup i strukturuar është krijuar – pra i përkon fazës para fillimit të aktivitetit të grupit/kur ai krijohet për një qëllim të caktuar kriminal. Në vlerësimin dhe në interpretimin e Kolegjit, është kjo arsyeja që ligjvënësi e ka parashikuar këtë veprë penale më vete⁸⁵.

[...] Parimi *ne bis in idem* është parashikuar në nenin 34 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, neni 6 i KP dhe neni 7 i KPP. Gjithashtu, këtë parim e gjejmë të sanksionuar edhe në disa instrumente ndërkombëtare të ratifikuara edhe nga vendi ynë, [...]

Në të gjitha këto shtete, legjislacioni penal trajton pjesëmarrjen apo krijimin e organizatave kriminale/grup i strukturuar kriminal si vepra penale të ndara nga veprat që mund të kryhen në kuadrin e pjesëmarrjes në këto organizata. Kjo do të thotë se një individ mund të ndëshkohet për pjesëmarrjen në një organizatë kriminale ose në grup të strukturuar kriminal, por njëkohësisht ai dënohet edhe për veprat specifike të kryera nga kjo organizatë. Në këtë mënyrë, ligjet në këto shtete evropiane lejojnë që të ndëshkohen të dyja veprat në mënyrë të pavarur duke i dhënë rëndësi të veçantë luftës kundër kriminalitetit të organizuar. Kolegji vëren se ashtu siç parashikohet në legjislacionin penal shqiptar, edhe sipas këtyre legjislacioneve, dënimi për pjesëmarrje në një organizatë kriminale/grup të strukturuar kriminal mund të ndodhë edhe pa u dënuar për veprat penale specifike të kryera në kuadër të pjesëmarrjes në këtë organizatë apo grup të strukturuar kriminal. Kjo do të thotë që pjesëmarrja në organizatën kriminale dhe kryerja e veprave konkrete trajtohen si veprime të pavarura dhe ndëshkohen si të tilla. Pjesëmarrja në një organizatë kriminale mund të përfshijë një gamë të gjerë aktivitetesh që kontribuojnë në funksionimin ose mbështetjen e organizatës, pa përfshirë domosdoshmërisht kryerjen e

⁸⁵ Në referim të këtij konkluzioni, citohet edhe vendimi nr. 200, datë 12/06/2013 të Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, ku, mes të tjerave, është argumentuar, për praktikën tashmë të konsoliduar në lidhje me formën e veçantë të bashkëpunimit: “*Vepra penale e krijimit dhe pjesëmarrjes në grupin e strukturuar kriminal parashikuar nga neni 333/a i KP, konkurron me veprat e tjera të kryera nga ana e grupit të strukturuar kriminal dhe nuk përthithet nga këto vepra*”.

një veprë penale konkrete nga ana e pjesëmarrësit.

Në thelb, Kolegji vlerëson se krijimi *apo* organizimi *apo* drejtimi *apo* pjesëmarrja, pra vetë ekzistenca e një organizate kriminale/grupi të strukturuar kriminal paraqet rrezikshmëri dhe vë në rrezik rendin publik, pavarësisht nëse janë kryer apo jo vepra penale në kuadër të kësaj organizate apo grupi kriminal. Edhe më lart është theksuar se, nenet 333 dhe 333/a të KP janë vepra penale formale, përmes të cilëve ligjvënësi ka parashikuar si penalisht të dënueshme edhe vetëm krijimin apo pjesëmarrjen në një organizate kriminale ose grup të strukturuar kriminal. Nga ana tjetër, kur anëtarët e një organizate kriminale apo grupi të strukturuar kriminal në përmbushje të qëllimit për të cilin ato janë organizuar, kryerjen edhe vepra të ndryshme penale, ligji penal parashikon shtimin e dënimit pikërisht për këtë fakt, sanksionuar në nenin 334 të KP.

Analiza e ligjit penal shqiptar në raport me Grupin e Strukturuar Kriminal dhe Organizatën Kriminale

Kolegjet e Bashkuara të Gjykatës së Lartë në vendimin unifikues nr. 4, datë 15.07.2011, kanë identifikuar se kur një fakt penal do të cilësohet i kryer në bashkëpunim, [...] Praktika gjyqësore ka mbajtur qëndrimin se mungesa e njërit prej 4 elementeve rrëzon ekzistencën e “bashkëpunimit” dhe në këtë qëndrim Kolegjet Penale të Apelit dhe të Gjykatës së Lartë kanë qenë konstante dhe kanë arsyetuar ngushtësisht të provuarit e “bashkëpunëtorëve” dhe “kontributit” të tyre në marrëveshje.

Në nenin 28 të KP, në paragrafin 4 të tij, jepet kuptimi i grupit të strukturuar kriminal, duke përcaktuar elementet e veçantë që e dallojnë këtë formë të posaçme nga bashkëpunimi i thjeshtë. Ky përkufizim është në unison me sa parashikon Konventa e Kombeve të Bashkuara [...] Pra, ligji penal pranon se kjo formë e veçantë bashkëpunimi ka një lloj organizimi dhe strukturimi minimal (nuk është në nivel të zhvilluar). Pasja e një strukture dhe organizimi minimal për kryerjen e veprës penale, në këtë formë të veçantë bashkëpunimi e dallon atë nga bashkëpunimi i thjeshtë. ç) Grupi i strukturuar kriminal, si formë e veçantë bashkëpunimi, duke qenë se kërkon një organizim dhe strukturim të caktuar minimal, nënkupton që midis anëtarëve të grupit, të ekzistojë një ndarje minimale edhe e detyrave, që bëhet për të arritur qëllimin e përbashkët për të cilin ato kanë rënë dakord – kryerjen e veprës apo veprave penale.

[...] Kolegji thekson se, në rastet kur verifikohet një anëtarësi e qëndrueshme, ndarje e detyrave ku secili e ka qartë rolin e tij, ku ekziston gjithmonë një drejtues dhe një ose disa persona të tjerë që zbatojnë urdhrat

e tij, kjo është karakteristikë e organizatës kriminale, si forma më e lartë e bashkëpunimit të veçantë. Në rastin e grupit të strukturuar kriminal është e domosdoshme që të ekzistojë gjithmonë një ndarje minimale detyrash, në kuptimin që mund dhe duhet të ketë një organizator, si dhe një ose disa persona të tjerë që të veprojnë si ekzekutorë, shtytës apo ndihmës. Kolegji vëren se, edhe në verifikimin e ekzistencës së organizatës kriminale sipas ndryshimeve të vitit 2017, gjykatat kanë ndjekur të njëjtën logjikë të interpretimit të veçorive të kësaj forme bashkëpunimi të veçantë sipas të cilës duhet që të gjitha kushtet e parashikuara në nenin 28 për organizatën kriminale të jenë të provuara njëkohësisht. Në praktikën e tij, Kolegji Penal e ka veçuar organizatën kriminale nga grupi strukturuar kriminal vetëm nga qëndrueshmëria e lidhjes midis anëtarëve të grupimit kriminal, i cili organizohet për të kryer një numër të papërcaktuar veprash penale, pa përcaktuar në mënyrë shteruese konceptin “lidhje e qëndrueshme”⁸⁶, por mjaftohet duke cilësuar se qëndrueshmëria duhet të vazhdojë edhe pas kryerjes së një apo disa veprave penale.

Në lidhje me nenin 334 të KP, në radhë të parë Kolegji vë në dukje se kjo dispozitë nuk përfshin të gjitha format e bashkëpunimit të posaçëm penal. Nga leximi i nenit 334 të KP në lidhje me nenin 28 të tij, del se vetëm kryerja e veprave penale në kuadër të organizatës kriminale dhe të grupit të strukturuar kriminal, mundet të legjitimojë gjykatën e posaçme të zbatojë shtesën e dënimit me burgim, sipas rasteve të parashikuara në këtë dispozitë. Ndërkohë që nuk ka një limit maksimum të shtesës së gjobës me një të tretën e masës së caktuar të saj si dënim penal për një vepër penale konkrete, dispozita parashikon për dënimin me burgim se shtesa e dënimit nuk duhet të kalojë maksimumin e dënimit me burgim. Kjo dispozitë parashikon shtesën e një dënimi të caktuar duke u përshkallëzuar kjo shtesë në varësi të dispozitës penale konkrete për të cilën pjesëtari i një grupi të strukturuar kriminal apo organizatës kriminale, gjendet fajtor. Konkretisht, shtesa e dënimit në përgjithësi është me pesë vite burgim apo me një të tretën shtesë të masës së caktuar të gjobës. Ndërsa, kur

⁸⁶ Vendimi i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë nr. 175, datë 16.07.2014, sipas të cilit “Ndryshimi midis organizatës kriminale si formë e bashkëpunimit të qëndrueshëm dhe bashkëpunimit të thjeshtë qëndron në faktin se në rastin e organizatës kriminale kërkohet një lidhje e qëndrueshme mes anëtarëve të organizatës të cilët janë organizuar me qëllim kryerjen e një numri të papërcaktuar veprash penale. Në rastin e bashkëpunimit, dy ose më shumë persona kryejnë së bashku një ose disa vepra penale; lidhja mes bashkëpunëtorëve ka një qëllim të caktuar, e cila lidhet me kryerjen e disa veprave penale të programuara, konsumimi i të cilave do t'i sjellë fundin edhe bashkëpunimit mes bashkëpunëtorëve.”.

dispozita penale konkrete parashikon dënimin me burgim apo burgim të përjetshëm, i pandehuri duhet dënuar me 25 vite burgim ose burgim të përjetshëm; kur dispozita penale parashikon vetëm dënimi, edhe dënimi që do të caktohet është pikërisht burgimi i përjetshëm.

Ligji material penal parashikon shprehimisht që kur pjesëtarët e një grupi të strukturuar, qofshin këto organizatorët apo pjesëmarrës të thjeshtë, kryejnë vepra penale në kuadrin e këtij grupi – në funksion të qëllimit për të cilin ai është krijuar, atëherë zbatohen sanksionet e parashikuara në nenin 334 të KP. Sanksioni i parashikuar në nenin 334 të KP, tregon shkallën më të lartë të rrezikshmërisë së një veprë penale konkrete, kur ajo kryhet në një formë të cilësuar/të veçantë bashkëpunimi. Praktika gjyqësore dominuese ka pranuar se në raste të tilla, të pandehurit janë cilësuar fajtorë për dispozitën penale konkrete referuar faktit penal, por pa u cilësuar kjo dispozitë sipas rrethanës së bashkëpunimit, në rastin kur neni e parashikon një rrethanë të tillë cilësuese. Kjo pasi në këtë rast, vepra është verifikuar e kryer në një formë të veçantë bashkëpunimi (pra jo në bashkëpunim të thjeshtë siç parashikohet në shumë prej dispozitave penale konkrete), e si rrjedhojë do të zbatohet sanksioni/dënimi i përcaktuar në nenin 334 të KP. Një interpretim i ndryshëm do të cenonte parimin “*ne bis in idem*”, pasi i pandehuri do të dënohej për rrethanën e cilësuar të bashkëpunimit, edhe sipas parashikimit që bën dispozita penale konkrete – në rastin konkret neni 284, paragrafi i dytë i KP, por edhe për rrethanën e bashkëpunimit të posaçëm sipas nenit 334 të këtij Kodi. Në këtë vështrim, Kolegji vlerëson të drejtë qëndrimin e mbajtur nga gjykata e shkallës së parë, e cila për të shmangur dënimin dy herë të të gjykuarve në këtë proces penal për rrethanën e ‘bashkëpunimit’, i ka deklaruar ato fajtorë për veprën penale të “Kultivimit të bimëve narkotike”, sipas paragrafit të parë të nenit 284 të KP, duke i shtuar sanksionin e parashikuar në paragrafin e parë të nenit 334 të këtij Kodi, “Kryerja e veprave penale nga organizata kriminale dhe grupi i strukturuar kriminal”.

Kolegji vlerëson se për të dhënë një qëndrim të njëzuar duhet të ndalemi në analizën e natyrës së nenit 334 të KP. Ky nen nuk përmban veprë penale të veçantë, si një veprim apo mosveprim shoqëror, individual apo në grup, që passjell ngarkimin me përgjegjësi penale. Pra, kjo dispozitë, ndonëse është vendosur në pjesën e posaçme të KP, nuk është një normë tipike penale që përshkruan një veprim a mosveprim, një shkelje të ligjit që sanksionohet me një dënim. Kodi Penal shqiptar nuk parashikon një përkufizim të nocionit “veprë penale”, por doktrina dhe jurisprudenca ka pranuar se veprat penale parashikojnë një sjellje, veprim apo mosveprim në kundërshtim me ligjin (kundërligjshmëria), që kryhet me faj (në format përkatëse të fajit) dhe

ka si pasojë një sanksion/dënim (dënueshmëria). Nga një interpretim semantik i përmbajtjes së nenit 334 të KP nuk del se kjo dispozitë përmban përshkrim të ndonjë sjellje apo veprimi/mosveprimi të kundërligjshëm si pjesë të saj. Kjo dispozitë jo vetëm nuk përshkruan elemente konkretë të një figure të veçantë vepre penale, por referon në dispozita të tjera penale, që kryhen nga pjesëtarët e organizatës kriminale apo grupit të strukturuar kriminal. Në këtë dispozitë parashikohet vetëm pjesa e sanksionit, që vjen si rrjedhojë e një rrethane cilësuese, duke referuar në vepra të tjera penale, të kryera në një nga dy format e veçanta të bashkëpunimit, të parashikuara shprehimisht nga ky nen. Ky ndërtim i dispozitës është dukshëm i ndryshëm nga dispozitat penale që përmbajnë vepra penale të posaçme, me të cilët ka të përbashkët vetëm elementin “sanksion”, duke e bërë këtë dispozitë si një normë që rregullon mënyrën e caktimit të dënimit.

Drejtimin, organizimin, financimin dhe pjesëmarrjen në organizatën kriminale, organizatën terroriste dhe grupin e strukturuar kriminal, ligjvënësi e ka parashikuar si vepër penale formale dhe latente, duke e dënuar si krim me sanksionet përkatëse (shih nenin 234/a, 234/b, 284/a, 333 dhe 333/a të KP). Njëkohësisht, për kryerjen e veprave penale në kuadër të këtyre formave të posaçme të bashkëpunimit, ka parashikuar një shtesë dënimi me burgim 5 vite dhe me gjobë në masën një të tretën, sipas nenit 334 të KP. Kjo do të thotë se individi i përgjegjshëm para ligjit penal, që kryen vepër penale si pjesë e organizatës kriminale, organizatës terroriste dhe grupit të strukturuar kriminal, dënohet fillimisht si pjesëtar i këtyre formave të posaçme bashkëpunimi, qoftë për krijimin, drejtimin apo edhe vetëm pjesëmarrjen në to. Ligjvënësi ka parashikuar më tej, se kur pjesëtarët e një organizate kriminale apo grupi të strukturuar kriminal, kryejnë edhe veprat penale për të cilat janë organizuar në këto forma të veçanta bashkëpunimi, do të dënohen sipas dispozitave penale konkrete. Shtesa e dënimit të parashikuar në nenin 334 nuk do të thotë se të pandehurit/të gjykuarit po dënohen dy herë për të njëjtin fakt penal apo rrethanë, referuar bashkëpunimit, pasi në këtë rast të dytë verifikimi i bashkëpunimit lidhet me kryerjen e veprës penale konkrete që tregon një rrezikshmëri me të lartë të autorit të saj, në raport me krijimin apo vetëm pjesëmarrjen në një organizatë kriminale apo grupit të strukturuar kriminal. Siç u theksua edhe më lart, ajo që shmang cenimin e mosdënimit dy herë për të njëjtin fakt është që zbatimi i dispozitës penale konkrete nuk lidhet me rrethanën cilësuese të bashkëpunimit të thjeshtë, që në shumicën e rasteve është pjesë e normës penale.

Kolegji, në rrethanat e parashtruara, referuar edhe konkluzioneve të vendimit unifikues nr. 3, datë 02.11.2015, mbi kriteret e konkurrimit dhe

përthithjes së veprave penale ndërmjet tyre (cituat më lart), vlerëson se, në funksion të çështjeve të shtruara për njësim, midis neneve 333, 333/a dhe 334 të KP mund të diskutohet vetëm konkurrimi i normave penale (konkurrim aparent/në dukje). Kolegji arrin në këtë konkluzion pasi në konkurrimin e normave penale e njëjta marrëdhënie juridike e mbrojtur, pra e njëjta “lëndë” duket sikur rregullohet, në pamje të parë nga një pluralitet normash. Konkretisht “lënda” është krijimi, organizimi, drejtimi, pjesëmarrja në organizatën kriminale dhe grupin e strukturuar kriminal, si dhe kryerja e veprave penale në kuadrin e këtyre të fundit. Me premisën se me konkurrim “në dukje” të normave penale do të kuptohet dukuria në bazë të së cilës një fakt që përbën vepër penale, në kuptimin e tij si një episod historik, pra një ngjarje historike, duket sikur klasifikohet “njëkohësisht” si shkelje e më shumë se një dispozite ligjore penale, nevojitet analiza dhe interpretimi sistematik dhe literal i neneve 333, 333/a dhe 334 të KP, me qëllim shmangien e cenimit të parimit themelor të ndalimit të gjykit apo dënimit dy herë për të njëjtën fakt/vepër penale (*ne bis in idem*).

Referuar parimeve doktrinare si dhe jurisprudenciale, konkretisht, i) parimi i specialitetit (*lex specialis derogat legi generali*), ii) parimi i subsidiaritetit (*lex primaria derogat legi subsidiariae*), iii) parimi i përthithjes (*lex consumens derogat legi consumptae*), nuk rezulton që nenet 333, 333/a dhe 334 të KP të përjashtojnë njëri-tjetrin nëpërmjet përthithjes në zbatimin njëherësh të tyre, në eventualitetin e kryerjes së veprave penale në kuadër të organizatës kriminale dhe grupit të strukturuar kriminal. Krahasimisht me njëra-tjetrën, dispozitat në këto nene nuk kanë raporte përparësie dhe asnjëra prej tyre nuk duket se përbën normë të posaçme në raport me tjetrën. Asnjë prej këtyre dispozitave nuk përmban elementet e plotë të tjetrës, si dhe asnjë prej tyre nuk është nënbashkësi e elementeve të tjetrës. Krijimi, organizimi, drejtimi dhe pjesëmarrja në organizata kriminale dhe grup të strukturuar kriminal nuk përmban *a priori* elementin e kryerjes së veprave nga autori, ndërsa, anasjelltas, kryerja e veprave penale në kuadër të organizatës kriminale dhe grupit të strukturuar kriminal, si rrjedhojë logjike, nënkupton së paku pjesëmarrjen në këto të fundit të autorit. Zbatimi i nenit 334 i KP, si një dispozitë që parashikon vetëm sanksion/shtim dënimi, kur verifikohet rrethana e kryerjes së veprës penale nga organizata kriminale apo grupi i strukturuar kriminal (sic zbatohet edhe neni 25 i KP në rastet e bashkëpunimit të thjeshtë), nuk mund të konsiderohet normë e posaçme penale që të mund të përthithë në zbatim nenet 333 dhe 333/a të KP (dispozita penale këto që parashikojnë si penalisht të dënueshme veprimin e krijimit, organizimit

ose drejtimit apo pjesëmarrjes në një organizatë kriminale apo grup të strukturuar kriminal). Referuar parimit të subsidiaritetit, Kolegji çmon se ndërmjet normave/nenet 333, 333/a dhe 334 të KP nuk ekziston raporti hierarkik, pasi asnjëra prej tyre nuk përbën normë kryesore që të mund të “zhvlerësojë” nevojën e zbatimit të tjetrës, në funksion të zbatimit të parimit të ligjshmërisë. Raporti i ndërveprimit në këtë rast, mund të konsiderohet si një raport autonom, ku njëra normë (neni 333 dhe 333/a) mund të zbatohet më vete, në raport me normën tjetër (nenin 334). Kjo e dyta, zbatohet vetëm kur verifikohet kryerja e një vepre penale konkrete, si një rrethanë që rëndon masën e dënimit, *ipso lege*.

Kolegji, nisur nga analiza krahasuese e argumentet sa më sipër u përmendën për natyrën e parashikimeve ligjore të neneve 28, 333, 333/a, 334 të KP, vlerëson se në funksion të një interpretimi të njësuar të instituteve penale të bashkëpunimit të veçantë dhe të përgjegjësisë penale të bashkëpunëtorëve në kryerjen e veprave penale në kuadër të grupit të strukturuar kriminal dhe të organizatës kriminale, secila dispozitë ndjek një qëllim të caktuar, duke plotësuar njëra tjetrën në penalizimin e bashkëpunimit të veçantë kriminal. Dispozita e përgjithshme e nenit 28 të KP ka si qëllim parashikimin e të gjitha formave të bashkëpunimit të veçantë si organizata kriminale, organizata terroriste, banda e armatosur dhe grupi i strukturuar kriminal; ndërsa dispozitat e posaçme, nenet 333, 333/a të KP, parashikojnë si vepra penale krijimin, organizimin ose drejtimin apo pjesëmarrjen në organizatën kriminale ose në grupin e strukturuar kriminal. Nga ana tjetër, neni 334 i KP, ndonëse është një dispozitë materiale dhe në pjesën e posaçme të KP, në raport me nenin 28, paragrafët 5 e 6 të këtij Kodi, nuk është një vepër penale më vete, por një dënim që i shtohet dënimit të caktuar nga gjykata për veprën penale konkrete të kryer nga organizatori apo pjesëmarrësi në një organizatë kriminale ose në një grup të strukturuar kriminal, një dispozitë që ka si qëllim pikërisht mënyrën e caktimit të dënimit për veprat penale të kryera në formën e grupit të strukturuar kriminal e të organizatës kriminale.

Zbatimi i nenit 334 të KP, në raport me nenet 333 dhe 333/a të këtij Kodi, nuk cenon parimin e mosgjykimit dy herë për të njëjtin fakt penal (sipas nenit 7 të KPP), pasi neni 334 i KP është një dënim i shtuar vetëm kur pjesëtarët e organizatës kriminale apo grupit të strukturuar kriminal kryejnë një vepër penale konkrete në të tre format e bashkëveprimit si atë para kryerjes së veprës penale “*concursum anteceds*”, në momentin e kryerjes së veprës penale “*concursum consomitans*”, ashtu dhe pas kryerjes së veprës penale “*concursum subsequens*”. Kolegji vlerëson se, veprat penale “Organizatë kriminale” (neni 333 i KP) dhe “Grupi i strukturuar kriminal”

(neni 333/a i KP), kryhen në formën e krijimit, organizmit, drejtimit apo pjesëmarrjes dhe cilësohen nga KP si vepra penale më vete, formale, që ndëshkojnë veprimet *delicta preparata*. Nëpërmjet këtyre rregullimeve, KP ndëshkon jo vetëm kryerjen e veprave penale konkrete në kuadër të një organizate kriminale apo grupi të strukturuar kriminal, por edhe vetë krijimin, organizimin, drejtimin apo pjesëmarrjen në një organizatë kriminale apo grup të strukturuar kriminal, duke adaptuar ndëshkimin e dyfishtë, parashikuar si vepra penale më vete, sipas neneve 333 dhe 333/a të KP. Neni 334 i KP nuk është një dispozitë që zbatohet veçmas (nuk është vepër penale), por është dënimi i shtuar që shoqëron dispozitën penale e cila parashikon figurën e veprës penale konkrete të kryer nga organizata kriminale ose grupi i strukturuar kriminal.

[...]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

Mbajtur në konsideratë konkluzionet njësuere të arritura si më sipër, ballafaqimin e tyre me rrethanat faktike dhe ligjore të çështjes konkrete në këtë gjykim, Kolegji vlerëson se Gjykata e Apelit për Krime të Rënda, në vendimmarrjen e saj, nuk ka zbatuar drejt ligjin material penal, konkretisht nenet 28/5/6, 333, 333/a, dhe 334 të KP, ndaj vendimi nr. 60, datë 12.06.2018, i kësaj gjykate, çmohet prej këtij Kolegji se duhet ndryshuar pjesërisht si i pabazuar në ligj. Ndërsa, sa i përket vendimmarrjes nr. 29, datë 16.03.2018, të Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, Kolegji e çmon atë, të marrë në zbatim të drejtë të ligjit material penal.

Kolegji çmon të theksojë se qëllimi dhe nevoja për këtë vendim njësuere, në vetvete nuk është domosdoshmëria për shtimin e masës së dënimit sipas përcaktimeve të nenit 334 të KP, ndaj të pandehurve të deklaruar fajtor për kryerjen e veprave penale të parashikuara nga nenet 333 dhe 333/a të këtij Kodi, për më tepër (*a fortiori*) për të pandehurit në këtë gjykim, por është njësimi i praktikës gjyqësore në drejtim të zbatimit të drejtë dhe të njëtrajtshëm të ligjit penal. Prandaj, duke mbajtur në vëmendje sa më sipër, si dhe mungesën e kohezionit/aktualitetit (*kohën e gjatë të kaluar*), ndërmjet datës (16.03.2018) së vendimmarrjes së Gjykatës së Shkallës së Parë për Krime të Rënda, deri aktualisht, në shqyrtimin e rekurseve të paraqitura nga të pandehurit dhe marrjen e këtij vendimi njësuere, Kolegji vlerëson për ndryshimin "*in melius*", lehtësimin e masës së dënimit të caktuar nga gjykata e shkallës së parë, ndaj secilit prej të pandehurve në këtë gjykim, gjendja juridike e të cilit ndikohet nga kjo sentencë njësuere (*rregull gjyqësor*).

Kolegji vlerëson të drejtë konkluzionet e gjykatës së shkallës së parë, që ka çmuar e vlerësuar provat në harmoni me njëra tjetrën, sipas nenit 152 e

405 e vijues të KPP (referuar gjendjes së akteve të fashikullit të hetimeve për shkak të procedimit me gjykim të shkurtuar). Tërësia e provave të marra e të verifikuara në këtë gjykim, provojnë tej çdo dyshimi të arsyeshëm fajësinë e secilit prej të gjykuarve në raport me faktin penal të atribuuar – kultivimin e bimëve narkotike, në kuadër të grupit të strukturuar kriminal. [...]

Përsëritja e shqyrtimit gjyqësor në apel kur i pandehuri është deklaruar i pafajshëm: Vendim Njësues Nr. 00-2024-2162(275), datë 06.11.2024

Parashikimi i nenit 427, pika 4, të Kodit të Procedurës Penale nuk e detyron gjykatën e apelit që në çdo rast kur apelohe vendimi i pafajësisë, të përsërisë shqyrtimin gjyqësor. Kur gjykata vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, e vlerëson këtë disponim në raport me nevojën e verifikimit të fakteve ose provave të çështjes në gjykim, nëse në apel janë ngritur çështje të vlerësimit të gabuar të provave nga gjykata e shkallës së parë. Vendimmarrja e gjykatës së apelit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor kushtëzohet nga kërkimi i prokurorit në apel për vlerësim të gabuar të provave nga gjykata e shkallës së parë, por kur gjykata e apelit e çmon të domosdoshme, mund të marrë prova të tjera edhe kryesisht, me qëllim garantimin e kontrollit efektiv rishikues.

Gjatë gjykimit në shkallë të dytë, në përputhje me nenin 427, pika 4 të Kodit të Procedurës Penale, gjykata ka detyrimin të përsërisë shqyrtimin gjyqësor duke marrë provat deklarative që janë të nevojshme në drejtim të përcaktimit të fajësisë ose pafajësisë së të pandehurit.

Nëse çështja është gjykuar në shkallë të parë me procedurën e gjykimit të shkurtuar, parashikimi i nenit 427, pika 4 të Kodit të Procedurës Penale nuk e pengon gjykatën e apelit të përsërisë shqyrtimin gjyqësor edhe përmes marrjes së provave të reja. Të pandehurit i takon e drejta e përfitimit të uljes së një të tretës së dënimit, në rast të dhënies së vendimit të fajësisë nga ana e gjykatës së apelit.

Fjalë kyçe: apelim i vendimit të pafajësisë, përsëritja e shqyrtimit gjyqësor, marrja e provave të reja

Rrethanat e çështjes:

[...] Me datë 17.06.2004 me anë të vendimit nr.31777 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë është marrë vendimi për regjistrimin si person juridik të shoqërisë tregtare pa ofertë publike “Emanuel Gas” SHA me aksioner [...] Prokuroria në kërkesën e paraqitur për gjykim ka pretenduar,

se i pandehuri Gj.L. ka kryer veprën penale të parashikuar nga neni 164 i KP, për shkak se nuk ka paguar qiranë sipas kontratës së lidhur ndërmjet palëve; nuk ka mbajtur mbledhje të rregullt vjetore; ka ndryshuar termat e kontratës së kredisë së lidhur me BKT SHA në vitin 2005 pa miratimin e shoqërisë i ka dhënë hua shoqërive të treta etj, ku pa analizuar në mënyrë konkrete veprimet, por duke u bazuar kryesisht vetëm tek akti i ekspertimit ka vlerësuar se shtetasi Gj.L. në cilësinë e drejtorit të shoqërisë ka shpërdoruar kompetencat e njohura me statut e me ligj, duke dëmtuar interesat e shoqërisë për interesa të tij.

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lezhë me anë të vendimit nr.134, datë 25.07.2013 ka vendosur të deklarojë fajtor të pandehurin Gj.L. për kryerjen e veprës penale të parashikuar nga neni 164 i KP. Kundër këtij vendimi është bërë ankim në Gjykatën e Apelit Shkodër, e cila me anë të vendimit nr.68, datë 17.02.2014 ka vendosur prishjen e vendimit të mësipërm të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lezhë dhe dërgimin e çështjes për rigjykim me tjetër trup gjykues. Në këtë vendim Gjykata e Apelit Shkodër ndër të tjera ka arsyetuar se gjykata në asnjë vend nuk ka arsyetuar se cila ka qenë mospërmbushja e rregullt e detyrës nga ana e të pandehurit dhe dëmi efektiv që i ka ardhur shoqërisë nga veprimtaria e paligjshme e të pandehurit.

Pasi çështja është kthyer për rigjykim, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lezhë ka caktuar një ekspert kontabël, dhe në përfundim të ekspertimit, pasi është njohur me konkluzionet e ekspertimit (siç rezultoi nga vendimi i Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lezhë), prokuroria në bazë të nenit 377 të KPP ka kërkuar kalimin e akteve pranë saj. Në bazë të kësaj kërkesë, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lezhë me anë të vendimit nr.284, datë 30.06.2015 ka vendosur kalimin e akteve Prokurorisë së Rrethit Gjyqësor Lezhë. Ky vendim ka marrë formë të prerë me datë 10.07.2015 pa u ankimuar nga palët.

Pasi ka tërhequr aktet, organi i akuzës ka kryer disa veprime hetimore dhe kryesisht është përqendruar në kryerjen e një ekspertimi kontabël, duke e mbështetur edhe akuzën në këtë ekspertim. [...]

Gjykata e Rrethit Gjyqësor Lezhë, me vendimin nr. 194, datë 19.06.2017 ka vendosur: *“Deklarimin e pafajshëm të të pandehurit Gj.L. për kryerjen e veprës penale “Shpërdorimi i kompetencave” parashikuar nga neni 164 i KP. [...]”*.

Gjykata e Apelit Shkodër, me vendimin nr. 110, datë 30.07.2020 ka vendosur: *“Ndryshimin e vendimit nr.194, datë 19.06.2017 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Lezhë. Deklarimin fajtor të të pandehurit Gj.L. për kryerjen e veprës penale “Shpërdorim i kompetencave” parashikuar nga*

neni 164 i KP. Dënimin e të pandehurit me 300.000 (treqind mijë) lekë gjobë. [...]”

Arsyetimi i Kolegjit:

Kolegji [...] pasi shqyrtoi dhe analizoi llojin e çështjes penale në gjykim, shkaqet e ngritura në rekurs, shqyrtoi vendimet e gjykatave, duke konstatuar se në rekurs [...] ngrihen shkaqe që lidhen me zbatimin e ligjit procedural të një rëndësie themelore për njësimin dhe zhvillimin e praktikës gjyqësore, paraqiten pretendime për shkelje procedurale gjatë gjykimit të çështjes pranë gjykatës së apelit, në zbatimin e nenit 427 të KPP “përsëritja e shqyrtimit gjyqësor”, dhe në veçanti për zbatimin e pikës 4 të nenit 427 të KPP, në lidhje me detyrimin e gjykatës së apelit për të përsëritur shqyrtimin gjyqësor, kur i pandehuri është deklaruar i pafajshëm, e në pamundësinë që kjo gjykatë të vendosë për deklarimin fajtor vetëm mbi vlerësimin ndryshe të provave të marra në gjykimin e shkallës së parë. Gjithashtu konstatohet se vendimi i Gjykatës së Apelit ka trajtuar disa nga çështjet që lidhen me zbatimin e paragrafit 4 të nenit 427 të KPP, që lidhen me interpretimin e termit “Përsëritje e shqyrtimit gjyqësor”, masën e përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor, kuptimin e vlerësimit të gabuar të provës e mundësinë e përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor në gjykimin në apel pa kërkesë të prokurorit.

Kolegji konstatoi, se për çështje të zbatimit të nenit 427/4 të KPP ka praktika të ndryshme nga ana e gjykatave të apeleve, si dhe kuptime të ndryshme në lidhje me praktikën e Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë, konkretisht në lidhje me zbatimin e pikës 4 të nenit 427 të KPP, nëse përmbajtja e këtij rregullimi e detyron gjykatën e apelit, që në çdo rast kur apelohej vendimi i pafajësisë të përsërisë shqyrtimin gjyqësor tërësisht apo pjesërisht, nëse vendimi për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, kushtëzohet nga shkaqet e paraqitura në apel nga prokurori, e se cilat prova mund të merren gjatë gjykimit në apel në rast të përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor, sipas pikës 4 të nenit 427 të KPP, si dhe në rast se çështja është gjykuar në shkallë të parë me procedurën e gjykimit të shkurtuar, a duhet të zbatohet parashikimi i pikës 4 të nenit 427 të KPP në lidhje me përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor dhe marrjen e provave të reja dhe a ruhet përfitimi nga gjykimi i shkurtuar.

[...] Kolegji vlerësoi të njësojë praktikën gjyqësore lidhur me zbatimin e nenit 427/4 të KPP, pas ndryshimeve ligjore që ka pësuar kjo dispozitë, me hyrjen në fuqi të ligjit nr.35/2017, datë 30.03.2017, duke shtruar për njësim çështjet si vijon:

1. Zbatimi i pikës 4 të nenit 427 të KPP, a e detyron gjykatën e apelit, që në çdo rast kur apelohej vendimi i pafajësisë të përsërisë shqyrtimin

gjqësor (tërësisht apo pjesërisht)?

1.1 Vendimi për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, a kushtëzohet nga shkaqet e paraqitura në apel nga prokurori ?

2. Cilat prova mund të merren gjatë gjykimit në apel në rast të përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor, sipas pikës 4 të nenit 427 të KPP?

3. Në rast se çështja është gjykuar në shkallë të parë me procedurën e gjykimit të shkurtuar, a duhet të zbatohet parashikimi i pikës 4 të nenit 427 të KPP në lidhje me përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor dhe marrjen e provave të reja dhe a ruhet përfitimi nga gjykimi i shkurtuar?

[...]

Vlerësimi i Kolegjit Penal të Gjykatës së Lartë

Kolegji thekson se mosrëndimi i pozitës së të pandehurit së bashku me parimin e gjykimit nga një gjykatë e paanshme, parimin e prezumimit të pafajësisë, të drejtën e mbrojtjes, aksesin në gjykim e të drejtën për t'u dëgjuar e marrë provat e kërkuara, barazia e armëve në procesin gjyqësor penal, dhe e drejta e ankimit janë elementet thelbësorë të procesit të drejtë gjyqësor në kuptim të nenit 30, 31, 42, 43 të Kushtetutës⁸⁷ dhe nenit 6 të KEDNJ e duhet të trajtohen si kushte të domosdoshme e kumulative për garantimin e pozitës së të pandehurit në procesin gjyqësor penal. [...]

Në dispozitat tona procedurale që parashikojë ankimin në apel, janë sanksionuar këto parime që garantojnë paanësisë e gjykatës në rastin vetëm të ankimit të të pandehurit por me mundësinë që gjykata e apelit të shqyrtojë ankimin edhe mbi motive të tjera, të cilat ngrihen kryesisht nga gjykata ose nga palët por që mund të prekin edhe palët e tjera kur nuk lidhen me motive ngushtësisht personale. Në funksion të garantimit të pozitës së të pandehurit e së drejtës për t'u mbrojtur e paraqitur prova në gjykimin në shkallë të dytë, Kodi parashikon mundësinë e përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor në apel, nëpërmjet rimarrjes së provave të lejuara gjatë shqyrtimit në shkallë të parë, ose marrjen e provave të reja nëpërmjet përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor me kërkesë të palëve apo edhe kryesisht nga gjykata e apelit. [...]

E drejta e ankimit ndaj vendimit gjyqësor dhe e drejta për t'u dëgjuar në gjykimin në apel sanksionohet nga parimet e përgjithshme të së drejtës së ankimit. E drejta e ankimit i është njohur të pandehurit, prokurorit, viktimës akuzuese, paditësit civil dhe të paditurit civil. [...] Pikërisht me këtë fazë të shqyrtimit të ankimit në apel është i lidhur dhe zbatimi i

⁸⁷ Kushdo quhet i pafajshëm përderisa nuk i është provuar fajësia me vendim gjyqësor të formës së prerë.

parimit të mosrëndimit të pozitës së të pandehurit. Parimi i mosrëndimit të pozitës së të pandehurit (*reformation in peius*) në mënyrë të veçantë ofron garancinë juridike për pozitën e të pandehurit ndaj vendimit të pafajësisë. Shfajësimi i të akuzuarit nga akuzat gjatë një gjykimi objektiv, të plotë e të paanshëm është pasojë e zbatimit të parimit të prezumimit të pafajësisë. [...] Parimi i prezumimit të pafajësisë nuk mund të zbatohet i veçuar nga ai i mosrëndimit të pozitës së të pandehurit gjatë gjykimit të çështjes penale mbi ankimin e palëve. Nevoja për harmonizimin e këtyre parimeve është marrë parasysh në ndryshimet e bëra në KPP në vitin 2017, duke synuar përmirësimin e pozitës së të pandehurit gjatë hetimit e gjykimit të procedimit penal. Vendimi i pafajësisë është një nga format e disponimit që gjykata e shkallës së parë mund të japë në përfundim të gjykimit sipas parashikimeve të nenit 388 të KPP⁸⁸. Vendimi i pafajësisë garanton zbatimin e parimit të prezumimit të pafajësisë, si një nga parimet themelore të procedimit si dhe atë të paanshmërisë së gjykatës. Gjykimi me paanshmëri e një çështje gjyqësore penale kërkon që zgjidhja përfundimtare e çështjes në gjykim, të jetë rrjedhojë e analizës tërësore dhe përfundimtare të çështjes, bazuar në provat e shqyrtuara në ligj dhe në bindjen e brendshme që krijon gjyqtari pas kësaj analize.

[...] 36. Përmbajtja e nenit 427 të KPP ka pësuar ndryshime, që nga koha e miratimit të KPP (*ligji nr. 7905, datë 21.03.1995*). [...] Ndërhyrja dhe ndryshimi në thelb i përmbajtjes së paragrafit 4 të nenit 427 të KPP, u kushtëzua nga detyrimi i respektimit të standardeve të vendosura nga GJEDNJ, ku në disa vendime të saj ka sanksionuar detyrimin e gjykatës së apelit për të përsëritur shqyrtimin gjyqësor, kur vendimi i shkallës së parë që ka deklaruar të pafajshëm të pandehurin, ndryshon në apel *in peius*, pra përkeqëson pozitën e të pandehurit.⁸⁹

[...] Kolegji në nevojën e gjykimin njësoj ka konstatuar se nga ana e gjykatave të apelit ka patur interpretime të ndryshme në lidhje me natyrën e detyrimit procedural të kësaj gjykate në funksion të riçeljes së shqyrtimit gjyqësor, nëse ky detyrim është absolut, nëse riçelja i

⁸⁸ “Gjykata merr vendim pafajësie kur: a) fakti nuk ekziston ose nuk provohet se ekziston; b) fakti nuk parashikohet nga ligji si veprë penale; ç) vepra penale është kryer nga një person që nuk mund të akuzohet ose të dënohet; d) nuk provohet që i pandehuri e ka kryer veprën që akuzohet; e) fakti është kryer në prani të një shkakut të përligjur ose të një shkakut padënueshmërie, si dhe kur ekziston dyshimi për qënien e tyre.”

⁸⁹ GJEDNJ “Dan kundër Moldavisë”, aplikimi nr. 8999/07, vendimi i datës 5.10.2011; “Hannu kundër Rumanisë”, aplikimi nr. 10890/04, vendimi i datës 4.9.2013, Di Martino dhe Molinari v. Italy” nr. 16459/15 datë 25 mars 2021.

referohet shqyrtimit gjyqësor në tërësinë e tij apo provave që çmohen prej gjykatës, e në vijim mënyrës së zbatimit të kësaj dispozite. Kjo në mënyrë të veçantë në zbatimin e pikës 4 të nenit 427 të KPP, si në rastet kur gjykimi është zhvilluar në ritin procedural të gjykimit të zakonshëm ashtu edhe në rastet kur gjykimi në shkallë të parë është konceptuar sipas ritit të gjykimit të shkurtuar.

Kolegji Penal i Gjykatës së Lartë në praktikën e tij mbi çështje të zbatimit të nenit 427 të KPP, e ka vënë theksin tek arsyeja e normës së re të krijuar me ndryshimet procedurale të vitit 2017, në nevojën e respektimit të parimit të mosrëndimit të pozitës së të pandehurit. [...]

Në vështrim, e interpretim krahasimor, Kolegji vlerëson se është e nevojshme të bazohet edhe në jurisprudencën dhe praktikën gjyqësore të vendit të legjislacionit procedural burimor tonin, atë procedural italian. Jurisprudenca dhe praktika gjyqësore italiane në lidhje me rishqyrtimin gjyqësor në gjykatën e apelit (*ndryshim vendim pafajësie të gjykatës së shkallës së parë*) ka reflektuar e ndjekur interpretimin jurisprudencial të GJEDNJ, në lidhje me respektimin e këtij parimi, kryesisht në rastet e përballjeve të legjislacionit italian me kontrollin e GJEDNJ.

[...]

Në lidhje me çështjen e parë të shtruar për njësim:

1. Zbatimi i pikës 4 të nenit 427 të KPP, a e detyron gjykatën e apelit, që në çdo rast kur apelohe vendimi i pafajësisë të përsërisë shqyrtimin gjyqësor (tërësisht apo pjesërisht)?

[...]

Normimi procedural i paragrafit 4 të nenit 427 të KPP, në reflektim të frymës së jurisprudencës së GJEDNJ, u referohet parimeve të përgjithshme mbi të cilat funksionon gjykimi penal në të dy shkallët e gjykimit, në shkallë të parë dhe në apel, natyrën e gjykimit në fakt ku përfshihet dhe gjykimi në apel, dhe mundësinë që gjykata të ketë hapësirën e nevojshme për vlerësim objektiv e me paanësi, në bazë të bindjes së saj të brendshme të të gjitha pretendimeve e provave të nevojshme. *Ratio legis* e normës është ajo që procesi i ankimimit shihet nga ligjvënësi si një natyrë “kontrolluese”, duke kuptuar plotësimin e marrjes së provave gjatë gjykimit në shkallë të parë dhe garanci për vendimin e pafajësisë së dhënë gjatë gjykimit në këtë shkallë.

Gjykimi në shkallë të dytë, në dallim nga gjykimi në shkallë të parë, kryesisht zhvillohet mbi ato akte që janë administruar dhe i janë nënshtruar shqyrtimit gjyqësor në shkallë të parë. Ky gjykim ka për qëllim të vlerësojë bazueshmërinë në ligj dhe në prova të vendimit të gjykatës së shkallës së

parë, prandaj si rregull ai kontrollon mënyrën se si janë vlerësuar provat dhe se si është interpretuar e zbatuar ligji në shkallë të parë. Gjykimi në apel ka një funksion kontrollues mbi vendimmarrjen e gjykatës së shkallës së parë, duke shqyrtuar pretendimet e ankuesve mbi gabimet në fakt apo në ligj, në lidhje me vendimin e apeluar.

Rregullat procedurale që ndiqen në shkallë të parë, janë të zbatueshme në apel, për aq sa ato mund të përputhen me natyrën e gjykimit në apel, objekt shqyrtimi i të cilës është vendimi i apeluar. Në këtë vështrim, përsëritja e shqyrtimit gjyqësor në apel shfaqet si një përjashtim, i lidhur me rastet kur gjyqtari në apel vlerëson se hetimi gjyqësor në shkallë të parë ka të meta që lidhen me procesin e të provuarit. Gjatë gjykimit në apel, gjykata mund të marrë prova të reja ose t'ia nënshtrojë debatit gjyqësor provat e marra në gjykimin në shkallë të parë, duke përsëritur shqyrtimin gjyqësor, duke riçelur pjesërisht ose plotësisht shqyrtimin gjyqësor në shkallë të dytë. Vetë dispozita që parashikon këtë rregull titullohet "*Përsëritja e shqyrtimit gjyqësor*" dhe ka si qëllim të normojë mënyrën sesi mund të përsëritet shqyrtimi gjyqësor gjatë gjykimit në shkallë të dytë.

Dispozita përkatëse e cila parashikon përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor në apel është neni 427 i KPP, ndërsa ajo që lidhet specifikisht me detyrimin për përsëritjen e këtij shqyrtimi në rast se i pandehuri është deklaruar i pafajshëm në gjykimin në shkallë të parë është pika 4 e tij, ndryshuar në vitin 2017.

Kolegji evidenton faktin se, neni 427 i KPP është dispozita analoge e nenit 603 të Kodit të Procedurës Penale të Republikës së Italisë (në vijim KPPI). [...]

Nisur nga ky interpretim i bërë nga Gjykata Kushtetuese, Kolegji në praktikën e tij gjyqësore, lidhur me mënyrën e zbatimit të kësaj dispozite, në vendimin nr. 00-2021-898, datë 25.11.2021, ka vlerësuar se fjalía e fundit e pikës 4 të nenit 427 të KPP, *nuk detyron gjykatën e apelit që në çdo rast të apelit nga ana e prokurorit të vendimit të pafajësisë, të përsërisë shqyrtimin gjyqësor në mënyrë që të shqyrtojë apelin dhe të disponojë me vendim mbi të. Riçelja e shqyrtimit gjyqësor në këto raste mbetet sërish kompetencë diskreacionale e gjykatës së apelit.*

Kolegji është mbështetur kryesisht në jurisprudencën e GJEDNJ dhe asaj Kushtetuese. Kolegji ka theksuar se rol ka edhe natyra e provave të administruara në funksion të provueshmërisë së pafajësisë së të pandehurit. Kështu mund të ketë raste që procesi gjyqësor të jetë zhvilluar vetëm me material provues shkresor. Në këto raste nuk ka kuptim dhe asnjë dobi juridike për asnjë nga palët dhe për gjykatën që të përsëritet shqyrtimi

gjyqësor sipas pikës 4 të nenit 427 të KPP. Gjithashtu duhet të mbahet parasysh se mund të ketë raste në të cilat vendimi i pafajësisë është bazuar në prova me dëshmitarë dhe se dëshmitarët mund të kenë ndërruar jetë apo nuk gjenden në gjykimin në apel. Në këto raste kuptohet se është e pamundur objektivisht të përsëritet shqyrtimi gjyqësor për të shqyrtuar apelin e prokurorit, kundër vendimit të pafajësisë së gjykatës së shkallës së parë. Gjithashtu mund të ketë raste kur pyetja e një dëshmitari në gjykimin në apel mund të çojë në cenimin potencial të së drejtës së tij kushtetuese dhe konventore për t'u mos vetëinkriminuar. Në këto raste sërish përsëritja e shqyrtimit gjyqësor mund të rezultojë kushtetutshmërisht dhe ligjërisht e pamundur për t'u realizuar efektivisht në gjykimin në apel. [...]

Sipas dispozitave tona procedurale, roli i gjykatës së apelit është ai kontrollues në raport me vendimmarrjen e gjykatave të shkallës së parë dhe ky kontroll lidhet si me zbatimin e drejtë të normave procedurale, në lidhje me respektimin e garancive procedurale, me hetimin gjyqësor, me mënyrën e administrimit dhe vlerësimit të provave, ashtu edhe me zbatimin e drejtë të ligjit material, në lidhje me zgjidhjen perfundimtare të procedimit penal, fajësinë e të pandehurit si dhe cilësimin juridik të veprës penale, apo pafajësinë e tij, gjithnjë bazuar në analizën e provave të marra dhe administruara në gjykim. Ky shqyrtim duhet të bazohet brenda kufijve të përcaktuar në nenin 425 të KPP. Gjykimi në apel ruan tiparet e gjykimit në fakt e të shqyrtimit në themel të pretendimeve të palëve duke u mbështetur në materialin procedural e provues të marrë gjatë gjykimit në shkallë të parë.

[...]

Nga analiza e këtyre termave rezulton se ligjvënësi nuk bën fjalë për “*përsëritje tërësisht të shqyrtimit gjyqësor*” dhe aq më tepër për një detyrim të tillë ndaj gjykatës. Vetë parashikimi i rimarrjes së provave të lejuara në shqyrtimin gjyqësor të shkallës së parë, marrja e provave të reja, do të thotë se shqyrtimi gjyqësor mund të përsëritet pjesërisht ose në mënyrë të plotë. Përsëritja e hetimit gjyqësor në mënyrë të plotë do të thotë hetim gjyqësor nga e para. Kjo dispozitë nuk e përjashton dhe as nuk e ndalon përsëritjen e pjeshme të shqyrtimit gjyqësor. Përkundrazi vetë parashikimi i rishqyrtimit të provave të marra në shqyrtimin gjyqësor në gjykatën e shkallës së parë, marrja e provave të reja, apo atyre që kanë dalë pas shqyrtimit gjyqësor në shkallë të parë, në thelb në vetvete është formë e përsëritjes së pjeshme të shqyrtimit gjyqësor.

Në nenin 427/1 të KPP bëhet fjalë për rastin kur njëra palë kërkon rimarrjen e provave të lejuara në shqyrtimin gjyqësor të shkallës së parë. Pra nuk bëhet fjalë për rimarrjen e të gjitha provave të lejuara në shqyrtimin gjyqësor në shkallë të parë e nuk ndodhemi përpara një detyrimi për të

rimarrë të gjitha provat që janë lejuar të merren në gjykatën e shkallës së parë. Rimarrja e disa provave që janë lejuar të merren në gjykatën e shkallës së parë nuk e cenon hetimin gjyqësor, dhe as nuk është veprim në kundërshtim me këtë dispozitë për aq kohë që kjo dispozitë nuk shprehet në mënyrë taksative për të gjitha provat e marra në gjykimin në shkallë të parë. Nga analiza e kësaj dispozite rezulton se, nëse ankuesi kundër vendimit të një gjykate më të ulët në një gjykatë më të lartë, kërkon rimarrjen e provave të lejuara në shqyrtimin gjyqësor të shkallës së parë ose marrjen e provave të reja, gjykata mund të vendosë sipas diskrecionit të vet nëqoftëse çmon se në gjendjen që janë provat çështja nuk mund të zgjidhet.

Ndryshe është rasti i shkronjës “ç” të nenit 425 të KPP, parashikim ligjor ky i cili detyron gjykatën e apelit, që në rast kualifikimi ndryshe dhe më të rëndë të veprës penale, të riçelë shqyrtimin gjyqësor dhe të zbatojë procedurën e posaçme të parashikuar në nenin 375 të KPP. Përmbajtja e dispozitës rezulton se është në diskrecion të gjykatës së apelit të vendosë, rast pas rasti, nëse ka vend për pranimin ose jo të kërkesës për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor. Jo vetëm kaq, por edhe në rast se gjykata vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, kjo nuk çon apriori në ndryshimin e vendimit të shkallës së parë dhe deklarimin fajtor të të pandehurit, pasi gjykata e apelit, në përfundim të gjykimit, ka detyrimin të zbatojë një nga rastet e nenit 428 të KPP, në lidhje me llojin e vendimmarjes.

Nga mënyra se si është formuluar neni 427 i KPP, gjykata nuk detyrohet që të përsërisë shqyrtimin gjyqësor në çdo rast dhe kjo është një çështje që ngelet në diskrecionin e saj, si dhe ajo nuk detyrohet të vendosë ndryshimin e vendimit të gjykatës së shkallës së parë apo deklarimin fajtor të të pandehurit edhe në rast se vendos pranimin e kërkesës për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor. Deklarimi i fajësisë së të pandehurit apo individualizimi i veprave dhe dënimeve penale janë në diskrecion të gjykatës, e cila duke shqyrtuar të gjitha elementet juridike të veprës penale, shkallën e fajit dhe pasojat e ardhura nga vepra penale, gjatë shqyrtimit të çështjes cakton llojin dhe masën e dënimit.

[...]

Kolegji vlerëson se në kontekst të interpretimit të paragrafit 4 të nenit 427 të KPP, duhet të përdorim të njëjtën logjikë, se qëllimi i fjalisë së fundit të pikës 4 të nenit 427 të KPP, nuk ka qenë që ta detyrojë gjykatën e apelit që në çdo rast të apelimin nga ana e prokurorit të vendimit të pafajësisë, të përsërisë shqyrtimin gjyqësor në mënyrë që të shqyrtojë apelin dhe të disponojë me vendim mbi të. Edhe duke mbajtur parasysh mundësinë e vendimmarjes së gjykatës së apelit në gjykimin e zakonshëm, në atë që

parashikon neni 428 i KPP, konkludohet se vendimmarrjet e gjykatës së apelit në procesin penal, janë të tilla që përjashtojnë apriori përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor në çdo rast. Në këtë kuptim vlerësohet dhe arrihet në konkluzionin se riçelja e shqyrtimit gjyqësor në këto raste mbetet sërisht kompetencë diskrecionale e gjykatës së apelit, edhe sipas rregullimit të ri, pas ndryshimit të nenit 427 të KPP, në vitin 2017.

Kolegji vlerëson se, pika 4 e nenit 427 të KPP, nuk mund të kuptohet dhe nuk mund të zbatohet në atë mënyrë që të konkludohet se në çdo rast të ndryshimit të vendimit të pafajësisë në gjykimin në apel do të duhet të realizohet detyrimisht një përsëritje e plotë e shqyrtimit gjyqësor. Masa e përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor rast pas rasti do të duhet të vlerësohet nga ana e gjykatës rishikuese të faktit që është gjykata e apelit. Mund të ketë raste kur ndryshimi i vendimit të pafajësisë vjen jo si pasojë e faktit apo të provave në fashikullin e gjykimit të formësuar në shkallë të parë, por për shkaqe ekskluzivisht ligjore dhe çështje të interpretimit ligjor të instituteve të ndryshme penale, materiale dhe procedurale. Në këto raste nuk është e nevojshme që të përsëritet shqyrtimi gjyqësor për të përcaktuar ekzistencën apo jo të faktit penal. Mund të ketë raste që procesi gjyqësor të jetë zhvilluar vetëm me material provues shkresor, apo thënë ndryshe të vetmet materiale provuese të përdorura në gjykim për të provuar ekzistencën e faktit dhe fajësinë e autorit të jenë provat e ngrira dhe dokumentare. Në këto raste nuk ka nevojë për asnjë nga palët dhe për gjykatën që të përsëritet shqyrtimi gjyqësor sipas pikës 4 të nenit 427 të KPP.

Kolegji sjell në vëmendje se nuk do të ketë nevojë që të zbatohet pika 4 e nenit 427 të KPP atëherë kur dëshmitari që prokuroria kërkon të dëgjohet dhe të administrohet si provë nuk vlerësohet nga gjykata se ka rëndësi në përcaktimin e fajësisë apo pafajësisë së të pandehurit. Kjo do të thotë se nëse dëshmitari ka dhënë dëshmi indirekte, ka dhënë në dëshmi vlerësimet subjektive të tij, opinione apo edhe kur të dhënat nga dëshmia rrëzohen nga provat e tjera të administruara në fashikullin e gjykimit apo të hetimit, atëherë nuk ka arsye që gjykata e apelit të zbatojë detyrimisht pikën 4 të nenit 427 të KPP. Marrja e kësaj prove në gjykimin në apel në këto raste nuk do të kishte rëndësi mbi faktet e çështjes dhe mbi rrethanat tashmë të provuara në gjykim. Për rrjedhojë Kolegji konkludon se, pika 4 e nenit 427 të KPP nuk do të zbatohet në rastet kur dëshmia apo prova e re nuk ka rëndësi provuese në faktet dhe rrethanat e çështjes dhe kur vlerësohet nga gjykata se nuk është e rëndësishme në raport me provat e tjera të administruara.

Kur gjykata vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, e vlerëson këtë disponim në raport me nevojën e verifikimit të fakteve ose provave të

çështjes në gjykim, nëse në apel janë ngritur çështje të vlerësimit të gabuar të provave nga gjykata e shkallës së parë. Në çdo rast gjykata është e detyruar që ta përsërisë shqyrtimin gjyqësor, nëse nga ana e prokurorit është argumentuar në ankim se vlerësimi i provave nga gjykata e shkallës së parë është i gabuar, duke specifikuar provën konkrete që kërkohet të merret nga gjykata e apelit dhe të verifikohet në debat gjyqësor.

Kriteri i marrjes së vendimit duhet të interpretohet në kuptimin që prova e kërkuar për tu marrë ose që duhet të merret të jetë vendimtare, e do të konsiderohet e tillë kur ka të bëjë me një element i cili, në bazë të vendimit të shkallës së parë, ka përcaktuar ose madje ka kontribuar vetëm në përcaktimin e një rezultati i cili, nëse hiqet nga tërësia e materialit provues, mund të dalë potencialisht i aftë për të ndikuar në rezultatin e vendimit të ankimuar. Provat vendimtare verbale përbëjnë gjithashtu prova që megjithëse gjykohen nga gjyqtari i shkallës së parë me pak ose aspak vlerë, të jenë të rëndësishme për ankuesin, vetëm ose bashkë me prova të tjera, që ndikojnë në vendimarrje.

Gjykata e apelit në marrjen e vendimit të ndërmjetëm për përsëritjen e shqyrtimit vlerëson këtë kërkim si pjesë e apelit dhe argumenton nëse plotësohen kushtet për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor duke u nisur nga shqyrtimi i pretendimit për vlerësim të gabuar të provës/provave dhe nëse kjo është e rëndësishme e vendimtare për disponimin përfundimtar të kësaj gjykate. Ndryshimi i vendimit të pafajësisë bëhet vetëm mbi bazën e një arsytimi të qartë, të plotë që shpjegon në mënyrë specifike paqëndrueshmërinë në nivel logjik dhe ligjor të argumenteve më të rëndësishme të vendimit të gjyqtarit të shkallës së parë. Kjo kalon përmes një verifikimi të thellë analizues e kritik në kohë dhe që rezulton në një arsyetim të ndryshëm, të plotë dhe më bindës, i cili, duke u mbivendosur në përgjithësi me arsyet e vendimit të shkallës së parë, bazohet në rezultatet e ndryshme të arritura dhe vlerën më të madhe ose të ndryshme që i jepet secilit element prove që është pjesë e procesit të të provuarit.

Detyrimi i gjyqtarit të apelit për të proceduar qoftë edhe kryesisht, me rimarrjen e provave bëhet kur është e nevojshme një vlerësim i ndryshëm i besueshmërisë së një prove që konsiderohet e rëndësishme dhe përcaktuese për qëllimin e vendimit të ndryshëm nga ai i pafajësisë. Fizionomia e provës vendimtare i referohet idesë se vendimi i gjyqtarit të apelit të bazohet në një vlerësim të ndryshëm të provës që ka nevojë të dëgjohet, në mënyrë verbale e të drejtpërdrejtë në gjykim, merret drejtpërdrejt, të diskutohet, të kundërshtohet, kjo edhe në mundësinë që kjo provë e marrë në këtë mënyrë të konfirmojë dhe pafajësinë.

[...] Në përmbajtje të nenit 427 të KPP, nuk përmendet lloji i provave, e ligji ynë nuk bën diferencë mes natyrës së provave. Në këtë kontekst interpretimi, duhet bërë dallimi me natyrën e ndryshme të një kategorie provash që emërtohen si prova të gjalla apo deklarative, natyrë që lidhet me fizionominë e drejtpërdrejtë të provës si e tillë ose me karakterin deklarativ të saj që vjen nga një burim tjetër i provës. Këtu mund të citojmë dallimin që praktika gjyqësore italiane ka bërë në çështjen “*Dasgupta*”,⁹⁰ në konceptin e provës deklarative në mes të dëshmitarit dhe ekspertit apo konsulentit teknik. Natyra e deklaratave të ekspertëve dhe konsulentëve teknik do ti bënte ato të ngjashme me burimin e dëshmisë dhe rrjedhimisht me konceptin e provës deklarative.

Në gjykimin e çështjes prej gjykatës së apelit, kjo e fundit që mban përgjegjësinë për të vendosur mbi fajësinë apo pafajësinë e të akuzuarve, duhet që të jetë në gjendje të dëgjojë në mënyrë të drejtpërdrejtë dëshmitarët në funksion të vlerësimit të besueshmërisë së tyre, përsa kohë që ky vlerësim përbën një detyrim kompleks, i cili normalisht nuk mund të konsiderohet i realizuar me një lexim të thjeshtë të deklaratimeve të tyre.

Sa i përket masës së përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor, nga sa më lart u arsyetua, arrihet në konkluzionin se në parim riçelja e shqyrtimit gjyqësor, sipas pikës 4 të nenit 427 të KPP, është një përsëritje e pjesshme në raport me provën që duhet marrë. Është e pjesshme normalisht sepse nevoja për përsëritje dhe rimarrje të provave lidhet ekskluzivisht vetëm me ato prova të cilat janë vendimtare për ndryshimin e vlerësimit dhe që janë formësuar në gjykim si të tilla, natyra e të cilave do të trajtohet më poshtë në pikat e tjera të këtij vendimi. Por gjykata e Apelit nuk ka pengesë ligjore që të bëjë një përsëritje tërësore të shqyrtimit gjyqësor nëse e vlerëson të nevojshme se për arritjen e një vendimi ndryshe nga shkalla e parë, shqyrtimi gjyqësor duhet përsëritur në tërësi.

Në funksion të pyetjes së shtruar për njësim, referuar interpretimit sistematik dhe teleologjik të nenit 427/4 të KPP, e qëllimit të krijimit të kësaj norme, me standardet e vendosura nga GJEDNJ, si dhe jurisprudencës së Gjykatës së Kasacionit të Italisë dhe përmbajtjes homologe të dispozitës, neni 603 (3) të KPP italian në interpretim krahasues, Kolegji arrin në konkluzionin se ankimi ndaj vendimit të pafajësisë, sipas nenit 427/4 të KPP nuk ngarkon gjykatën e apelit me detyrimin absolut të përsëritjes së

⁹⁰ Vendimi nr. 27620 datë 28.04.2016 i Gjykatës së Kasacionit në Itali, vendim mbi çështjen *Dasgupta*.

shqyrtimit gjyqësor sa herë paraqitet ankimi nga prokuroria ndaj vendimit të pafajësisë ose në çdo rast kur kërkohet përsëritja në ankimin e prokurorit. Është në vlerësimin e gjykatës së apelit të vendosë, rast pas rasti, nëse ka vend për pranimin ose jo të kërkesës për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor. Edhe në rast se gjykata vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, kjo nuk çon apriori në ndryshimin e vendimit të shkallës së parë dhe deklarimin fajtor të të pandehurit, pasi gjykata e apelit, në përfundim të gjykimit, ka detyrimin të zbatojë një nga rastet e nenit 428 të KPP, në lidhje me llojin e vendimmarjes. Gjykata e apelit nuk detyrohet të vendosë ndryshimin e vendimit të gjykatës së shkallës së parë apo deklarimin fajtor të të pandehurit edhe në rast se vendos pranimin e kërkesës për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor.

Nisur dhe nga interpretimi që jurisprudenca kushtetuese i ka bërë kufijve të pavarësisë së gjykatës në gjykimin në apel, riçelja e shqyrtimit gjyqësor në këto raste është kompetencë diskrecionare e gjykatës së apelit, e cila përsërit shqyrtimin gjyqësor në raport me nevojën e verifikimit të fakteve ose provave të çështjes në gjykim, nëse në apel janë ngritur çështje të vlerësimit të gabuar të provave. Rrjedhimisht, përsëritja e shqyrtimit gjyqësor është e pjesshme në raport me nevojën e marrjes në mënyrë të drejtpërdrejtë të provave nga gjykata e apelit, dhe që duhet të verifikohen gjatë gjykimit në shkallë të dytë.

Si konkluzion logjik i arsyetimit të mësipërm, Kolegji arrin në përfundimin se parashikimi i nenit 427, pika 4, i KPP, nuk e detyron gjykatën e apelit që në çdo rast kur apelohej vendimi i pafajësisë, të përsërisë shqyrtimin gjyqësor. Gjykata është e detyruar që ta përsërisë shqyrtimin gjyqësor, vetëm nëse nga ana e prokurorit është argumentuar në ankim se vlerësimi i provave nga gjykata e shkallës së parë është i gabuar, duke u specifikuar prova konkrete e kërkuar, marrja e saj në mënyrë të drejtpërdrejtë nga gjykata e apelit, verifikimi i saj në debat gjyqësor e kontradiktoritet, e nëse argumenton se kjo provë është vendimtare në vlerësimin në raport me provat e tjera.

[..]

Në lidhje me nënçështjen e pyetjes së parë të shtruar për njësim:

Vendimi për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, a kushtëzohet nga shkaqet e paraqitura në apel nga prokurori ?

[...] Kufijtë e shqyrtimit të çështjes në apel, karakterizohen nga zbatimi i parimit *'tantum devolutum quantum appellatum'*, duke u kuptuar se *në rishikim disponohet për aq sa kërkohet*. Kjo do të thotë se brenda funksionit natyral të saj, gjykata e apelit si gjykatë ligji dhe fakti, shqyrton apelin e paraqitur në respektim të shkaqeve të ngritura

në ankim. Apeluesi duhet të ketë evidentuar qartë në apelin e tij shkaqet për të cilat po kundërshtohet vendimi i gjykatës së shkallës së parë. Ky parim nuk vepron në ato raste kur ligji ka garantuar rolin aktiv të gjykatës së apelit, në drejtim të sigurimit të procesit të rregullt ligjor, kur ajo duhet të aktivizohet kryesisht si një gjykatë ligji rishikuese e nivelit të dytë.

[...] Qëndrimi i Kolegjit Penal për këtë çështje të së drejtës ka qenë konstant. [...]

Në funksion të pyetjes së shtruar për njësim, në vijim edhe të qëndrimeve të mëparshme, Kolegji vlerëson se paragrafi 3 i nenit 427 të KPP, që parashikon përjashtimin nga rregulli i përgjithshëm i përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor në Gjykatën e Apelit, me kërkesë të palëve, nuk mund të interpretohet i veçuar nga paragrafi i parë i kësaj dispozite që parashikon rregullin e përgjithshëm. Në ndryshim nga paragrafët e mësipërm, Kolegji vlerëson se paragrafi 4 i nenit 427 nuk mund të interpretohet i lidhur me paragrafin 3 të nenit 427, pasi paragrafi 4 ndryshe nga paragrafët 1 dhe 3, parashikon rastin kur apelohe vendimi i pafajësisë. Në këtë rast, Kolegji vlerëson se, vendimmarrja e gjykatës së apelit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor do të kushtëzohet nga kërkitimi i prokurorit në apel/ankim për vlerësim të gabuar të provave nga gjykata e shkallës së parë, por nëse gjykata e apelit e çmon të domosdoshme, mund të marrë prova të tjera edhe kryesisht, përveç atyre të kërkuara nga ana e prokurorit në ankim, me qëllim garantimin e kontrollit efektiv rishikues. [...] Shqyrtimi i ankimit në apel kushtëzohet nga garancia e mosrëndimit të pozitës së të pandehurit⁹¹, por me mundësinë që gjykata e apelit të shqyrtojë ankimin edhe mbi motive të tjera, të cilat ngrihen kryesisht nga gjykata⁹² ose nga palët por që mund të prekin edhe palët e tjera kur nuk lidhen me motive ngushtësisht personale⁹³. Kjo në funksion të garantimit të pozitës së të pandehurit e së drejtës për t'u mbrojtur e paraqitur prova në gjykimin në shkallë të dytë.

⁹¹ Neni 425/3 i KPP “Kur apelues është vetëm i pandehuri, gjykata nuk mund të caktojë një dënim më të rëndë, të zbatojë masë sigurimi më të rëndë, t'i japë pafajësisë një shkak më të favorshëm nga ai i vendimit të apeluar dhe as t'i japë faktit një cilësim juridik më të rëndë”.

⁹² Neni 425/1 i KPP “Gjykata e apelit e shqyrton çështjen brenda shkaqeve të ngritura në ankim. Për çështje të ligjit që duhet të shqyrtohen kryesisht, si dhe për shkaqet e ngritura në ankim që nuk bazohen në motive personale, gjykata e apelit shqyrton edhe pjesën që u takon të bashkëtëpandehurve që nuk kanë bërë apel.

⁹³ Neni 416/1 i KPP “Ankimi i bërë nga një i pandehur, kur nuk bazohet vetëm në motive personale, vlen edhe për të pandehurit e tjerë”.

Nisur nga procedura e gjykimit të çështjes në shkallë të parë, këtu duhen evidentuar dy situata procedurale: (i) Së pari, situata kur, gjykimi në shkallë të parë është bërë me procedurën e posaçme të gjykimit të shkurtuar, në përfundim të të cilit i pandehuri është deklaruar i pafajshëm. (ii) Së dyti, situata kur, gjykimi në shkallë të parë është bërë me procedurën e gjykimit të zakonshëm, në përfundim të të cilit i pandehuri është deklaruar i pafajshëm. Kolegji vlerëson se, në të dy rastet e cituara më sipër, është e nevojshme që, nga ana e prokurorit, në rastet kur është kërkuar prej tij përsëritja e shqyrtimit gjyqësor, ose edhe nga vetë gjykata e apelit, në rastet kur, përsëritja e shqyrtimit gjyqësor bëhet me iniciativën e saj (*ex officio*), duhet të arsyetohet në mënyrë shteruese fakti se, përse është e nevojshme përsëritja e shqyrtimit gjyqësor, në kuptimin që, duhen marrë prova të reja që kanë dalë pas dhënies së vendimit të gjykatës së shkallës së parë, duhen marrë në shqyrtim prova të cilat janë refuzuar nga gjykata e shkallës së parë, apo është e nevojshme zhvillimi i debatit gjyqësor të kryqëzuar midis palëve, sipas parimit të kontradiktoritetit, ku të përcaktohet fuqia provuese dhe vërtetësia e çdo prove, pa i dhënë asnjërës prej tyre vlerë të paracaktuar.

Gjykata është e detyruar që ta përsërisë shqyrtimin gjyqësor, vetëm nëse nga ana e prokurorit është argumentuar në ankim se vlerësimi i provave nga gjykata e shkallës së parë është i gabuar, duke u specifikuar prova konkrete e kërkuar, marrja e saj në mënyrë të drejtpërdrejtë nga gjykata e apelit, verifikimi i saj në debat gjyqësor e kontradiktoritet, e nëse argumenton se kjo provë është vendimtare në vlerësimin në raport me provat e tjera. Siç konkludoi Kolegji më sipër, me qëndrimin njësuës, parashikimi i nenit 427, pika 4, të KPP nuk e detyron gjykatën e apelit që në çdo rast kur apelohej vendimi i pafajësisë, të përsërisë shqyrtimin gjyqësor. Kur gjykata vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, e vlerëson këtë disponim në raport me nevojën e verifikimit të fakteve ose provave të çështjes në gjykim, nëse në apel janë ngritur çështje të vlerësimit të gabuar të provave nga gjykata e shkallës së parë.

Prandaj në ankim duhet të argumentohet pretendimi për vlerësim të gabuar të provës/provave në marrjen e vendimit nga gjykata e shkallës së parë, dhe nevoja e marrjes së kësaj prove/provave gjatë gjykimit në shkallë të dytë. Gjithashtu, duhet të argumentohet pse kjo provë/prova është/janë vendimtare për të provuar faktet mbi të cilat bazohet akuza në gjykimin në shkallë të dytë dhe përse është e nevojshme që të përsëritet shqyrtimi gjyqësor në nevojën e dëgjimit të provës në mënyrë të drejtpërdrejtë nga gjykata e apelit.

Vlerësimi i gabuar i provave nënkupton vlerësimin e tyre në kundërshtim

me parimet e vlerësimit të lirë të provave sipas nenit 152 të KPP⁹⁴ dhe kriterëve të vlerësimit të tyre. [...] Ky është momenti i vlerësimit të provave një nga një, në mënyrë analitike, në raport me njëra-tjetrën. Çmuarja e vlerësimi, bëhet mbi bazën e asaj çka rezultojnë gjatë marrjes e shqyrtimit të tyre gjatë fazës së shqyrtimit gjyqësor. [...] Parimet bazë mbi të cilat zhvillohet ky proces janë se çdo provë i nënshtrohet shqyrtimit dhe nuk ka vlerë të paracaktuar, e gjykata i çmon provat sipas bindjes së formuar pas shqyrtimit të tyre në tërësi. Këto dy parime përbëjnë të ashtuquajturin vlerësim të lirë të provave që do të thotë se procesi i çmuarjes së provave i trajton provat në mënyrë të barabartë duke mos i dhënë asnjërës vlerë të paracaktuar. Gjithashtu ky proces i çmuarjes kryhet në bazë të bindjes së brendshme të gjyqtarit pasi ka shqyrtuar provat në tërësi.

[...] Kuptimi i normativizimit apo ligjësimit në vlerësimin e provës nënkupton një kriter metodik që në mënyrë të saktë e kryen vetëm debati gjyqësor e kontradiktoriteti në gjykim si dhe rregullat formale në marrjen e përdorimit të plotë të një të dhëne, e aftë të arsyetojë vendimin gjyqësor. Vlen të nënvizojmë këtu normat e përcaktuara nga neni 151, mbi ndalimin e përdorimit të provave të marra në mënyrë të paligjshme, parimet e vlerësimit të lirë të provave e mbi të cilat gjyqtarët duhet të bazojnë arsyetimin e vendimit sipas nenit 380 të KPP, pra veç ato që janë verifikuar në shqyrtimin gjyqësor. [...]

Prokurori duhet të kundërshtojë në ankim rrëzimin e akuzave duke pretenduar se nga ana e Gjykatës së Shkallës së Parë është bërë një vlerësim i gabuar i provave të cilat nëse do ishin vlerësuar në kontradiktoritet e debat gjyqësor do të sillnin një rezultat tjetër duke u konsideruar të tilla vetëm provat e gjalla ose deklarative, prova të cilat kanë nevojë për verifikim gjatë përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor në apel, në kontradiktoritet, në debat gjyqësor sipas “kontrollit të kryqëzuar” të provave siç janë pyetja e dëshmitarëve, ballafaqimi, pyetja e të pandehurit, dëshmia dhe pyetja e ekspertit etj.

Standardi i të provuarit përtej dyshimit të arsyeshëm sjell si nevojë përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor me disa nga llojet e provave për të cilat ka nevojë verifikimi për një vlerësim ndryshe që mund të sjellë konfirmimin e

⁹⁴ 1. Asnjë provë nuk ka vlerë të paracaktuar nga ligji. Gjykata, pas shqyrtimit të provave në tërësi, çmon vërtetësinë dhe fuqinë provuese të tyre, duke argumentuar arsyet ku është mbështetur për të krijuar bindjen e saj. 2. Ekzistenca e një fakti nuk mund të nxirret nga indicjet përveçse kur këto janë të rëndësishme, të sakta dhe në përputhje me njëra-tjetrën. 3. Deklarimet e bëra nga bashkëpandehuri në të njëjtën vepër penale ose nga personi i marrë si i pandehur në një procedim që lidhet me të, vlerësohen në unitet me provat e tjera që konfirmojnë vërtetësinë e tyre.

pafajësisë ose të akuzës e të fajësisë së rrëzuar në shkallë të parë. Kjo është në përputhje me parimin e marrjes së provës në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe nga gjyqtari i apelit, duke patur gjithnjë referim në nenin 6 paragrafi 3, shkronja “d” e KEDNJ, dhe mënyrën e interpretimit nga GJEDNJ.

Gjyqtari i apelit vijon me marrjen e provave në mënyrë të drejtpërdrejtë përpara se të arrijë në konkluzionin se është siguruar vlera e provës që mbështet fajësinë e të pandehurit, mbi ato prova që janë konsideruar vendimtare në vendimin e pafajësisë në shkallë të parë. Kjo frymë interpretimi me qëllim respektimin e *reformation in pejus* është zhvilluar nga jurisprudenca e GJEDNJ duke fituar një rëndësi të veçantë në vendimin *Dan kundër Moldavisë*⁹⁵ por edhe më herët⁹⁶, se konfirmimi i përgjegjësisë në gjykimin në apel, i të akuzuarit që ka marrë pafajësi gjatë gjykimit në shkallë të parë duhet të bëhet në një mënyrë që të ofrojë më shumë garanci për të akuzuarin.

Detyrimi për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor ekziston vetëm nëse gjyqtari synon të ndryshojë gjykimin mbi bindjen e brendshme mbi provën që është konsideruar vendimtare në vendimin e gjyqtarit në shkallë të parë. Pranimi i provave të reja të kërkuara në ankim, është i kushtëzuar nga dy momente me rëndësi : *së pari*, kërkitimi i provave të reja duhet të argumentohet në raport me verifikimin e provave të marra gjatë ripërsëritjes së shqyrtimit gjyqësor në apel, duke vënë në dukje rëndësinë e tyre në raport me vërtetësinë e provës së marrë dhe objektit të provuarit. *Së dyti*, prova e re që kërkohet duhet të jetë vendimtare dhe thelbësore për procesin e të provuarit, nuk duhet të jetë një provë e kërkuar më herët e për të cilën gjykata ka disponuar duke e përfshirë ose jo në fashikullin e gjykimit.

Për sa më sipër, Kolegji arrin në konkluzionin se, në rastin e apelit të vendimit të pafajësisë, prokurori në aktin e apelit duhet të kërkojë marrjen e provave në mënyrë të drejtpërdrejtë nëpërmjet përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor nga gjykata e apelit, kur pretendon se vlerësimi ndryshe i tyre gjatë gjykimit në shkallë të dytë, mund të çojë në një rezultat tjetër që mund të konfirmojë faktet e përgjegjësinë penale të pretenduar. Prokurori duhet t'i përmendë në mënyrë të shprehur këto prova në aktin e ankimit, duke i cituar shprehimisht ato.

Vendimmarrja e gjykatës së apelit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor kushtëzohet nga **kërkimi i prokurorit në apel për vlerësim të gabuar**

⁹⁵ Vendimi i Dhomës së Madhe të GJEDNJ, i datës 05.11.2011.

⁹⁶ Çështja Bricmont kundër Belgjikës, 07.07.1989, çështja Constănescu kundër Rumanisë, 27.06.2000, çështja Destrehem kundër Francës 18.05.2004, çështja Garda Ruiz kundër Spanjës, 21.01.2006, çështja Manolachi kundër Rumanisë, 05.03.2013, çështja Fluera kundër Rumanisë 04.09.2013.

të provave nga gjykata e shkallës së parë, pasi vendimmarrja për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor duhet të bëhet mbi këtë kërkim. Megjithatë kjo nuk e pengon gjykatën e apelit, e cila kur e çmon të domosdoshme, me qëllim garantimin e kontrollit efektiv rishikues, mund të marrë prova të tjera përveç atyre të kërkuara nga ana e prokurorit.

[..]

Në lidhje me çështjen e dytë të shtruar për njësim:

2. Cilat prova mund të merren gjatë gjykimit në apel në rast të përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor, sipas pikës 4 të nenit 427 të KPP?

Kufijtë e shqyrtimit të çështjes në apel gjatë përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor përcaktojnë dhellogjin e provave që mund të merren. [...] Në marrjen e provave gjykata, si rregull, udhëhiqet nga parimi i pandërmjetësisë. Sipas këtij parimi gjykata e merr dijeninë për faktet dhe rrethanat drejtpërdrejt nga burimi i tyre. Nëse ky parim është rregull për gjykimin në shkallë të parë, ai kthehet në përjashtim për sa i përket gjykimit në apel. Gjykimi në apel përgjithësisht bazohet në provat e formuara dhe të grumbulluara në gjykimin në shkallë të parë. Megjithatë, në raste të caktuara, kur gjykata e apelit duhet të ripërcaktojë vlefshmërinë dhe fuqinë e tyre provuese, ajo përsërit shqyrtimin gjyqësor, duke i rimarrë këto prova.

Provat verbale, në dallim nga ato shkresore, formësohen gjatë gjykimit. Për të parat vërtetësia dhe fuqia e tyre provuese testohet gjatë debatit gjyqësor, ndërsa të dytat i kanë të paracaktuara këto dy karakteristika. Për këtë shkak, vlerësimi i provave shkresore mund të bëhet në çdo fazë dhe shkallë të procedimit dhe kjo nuk varet nga nënshtrimi i tyre ndaj debatit gjyqësor. Të vetmet prova të cilat mund të ndryshojnë me kalimin e kohës dhe që përcaktimi i vërtetësisë e fuqisë së tyre provuese varet nga faktorë të ndryshëm objektivë dhe subjektivë, janë provat e gjalla, ose provat verbale. [...] Qëllimi i përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor është që t'i japë mundësinë të pandehurit që të mbrohet e të debatojë mbi provat të cilat në gjykimin në shkallë të dytë mund të marrin një vlerësim tjetër. [...]

Nga interpretimi literal i nenit 427/4 të KPP, rezulton se gjykata e apelit detyrohet të përsërisë shqyrtimin gjyqësor në çdo situatë, në të cilën i pandehuri deklorohet fajtor për herë të parë nga gjykata e apelit, pa bërë dallim midis llojeve të provave. Neni 427/4 nuk parashikon në mënyrë të shprehur kufijtë e përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor, lidhur me llojet e provave, për të cilat gjykata e apelit është e detyruar të përsërisë shqyrtimin gjyqësor. Në dallim nga parashikimi i legjislacionit italian, që sanksionon në mënyrë të shprehur përsëritjen e shqyrtimit për provat

verbale, legjislatori ynë nuk ka specifikuar prova konkrete. Dispozita ka parashikuar në mënyrë taksative përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, në çdo situatë, në të cilën mund të deklarohet për herë të parë fajtor i pandehuri, duke mos bërë një dallim midis llojeve të provave. Mungesa e këtij specifikimi mund të konsiderohet një *ometim* legjislativ. [...]

Vlerësimi i besueshmërisë së një dëshmitari është një veprimtari komplekse që, normalisht, nuk mund të kryhet thjesht duke lexuar përmbajtjen e deklaratave të këtij të fundit, siç raportohet në procesverbalin e seancave dëgjimore në shkallë të parë. Është karakteristikë e sistemit tonë procedural që ka zgjedhur modelin akuzator të gjykimit penal, bazuar në marrjen e provës në gjykim, e në mënyrë të drejtpërdrejtë nga gjykata e konkretisht të pyetjes së dëshmitarit, pyetjes së bashkëtëpandehurit, të pandehurit në një procedim të lidhur ose bashkëipandehuri në të njëjtin procedim. Kjo bazohet në vlerësimin e provave deklarative të konsideruara vendimtare në gjykimin në shkallë të parë. [...]

Aktet shkresore, procesverbalet ruajnë përmbajtjen dhe fuqinë provuese në gjykimin në fakt e vlerësimi ndryshe i tyre nuk kushtëzohet nga procedura e marrjes së tyre si provë që është e njëjtë si në gjykimin e shkurtuar ashtu dhe atë të zakonshëm. Ndërsa provat e tilla si, dëshmitë, deklaratimet e bashkëtëpandehurve, ballafaqimet, pyetjet dhe ripyetjet e ekspertit, mund të ndryshojnë referuar procedurës së gjykimit apo mënyrës së marrjes së tyre. Ato për nga natyra mund të ndryshojnë jo vetëm me kalimin e kohës por edhe nga momenti procedural i procedimit e shkalla e gjykimit, prandaj konsiderohen si prova të gjalla nga momenti që janë fiksuar në procesverbalet e shkruara në momentin e parë. Fuqia provuese e tyre ndikohet nga faktorët objektivë dhe subjektivë. Prandaj dhe detyrimi për të përsëritur shqyrtimin gjyqësor në apel vlen vetëm për prova të tilla të cilat kanë një ndikim të drejtpërdrejtë në përcaktimin e fajësisë së të pandehurit.

[...] Në gjykimin e çështjes prej gjykatës së apelit, kjo e fundit që mban përgjegjësinë për të vendosur mbi fajësinë apo pafajësinë e të akuzuarve duhet që të jetë në gjendje të dëgjojë në mënyrë të drejtpërdrejtë dëshmitarët në funksion të vlerësimit të besueshmërisë së tyre, përse kohë që ky vlerësim përbën një detyrim kompleks, i cili normalisht nuk mund të konsiderohet i realizuar me një lexim të thjeshtë të deklaratimeve të tyre. Në kuptim të aftësisë së provës për të ofruar të dhëna e besueshmëri mbi faktin e pretenduar, deklarimi në formë të shkruar e të lexuar nuk ofron të njëjtën saktësi si dëgjimi i provës në mënyrë të drejtpërdrejtë prandaj dhe vlerësimi mund të jetë i ndryshëm pikërisht për shkak të mënyrës së marrjes së provës.

[...] Për sa i përket të dhënave që përftohen nga “*prova e gjallë*” dëshmia në seancë gjyqësore, dhe vlerësimin e saj si provë, legjislacioni ynë procedural sanksionin të njëjtin kuptim e vlerësim të provës “logjike”. [...]

Gjykata e Apelit kur vlerëson se vendimi i pafajësisë duhet ndryshuar ka detyrimin që të bëjë një arsyetim të fortë dhe të tregojë në mënyrë specifike paqëndrueshmërinë në nivel logjik dhe ligjor të argumenteve më të rëndësishëm të vendimit të gjyqtarit të shkallës së parë. Kjo kalon përmes një verifikimi të thellë analizues e kritik në kohë dhe që rezulton në një arsyetim të ndryshëm, të plotë dhe më bindës, i cili, duke u mbivendosur në përgjithësi me arsyet e vendimit të shkallës së parë, bazohet në rezultatet e ndryshme të arritura dhe vlerën më të madhe ose të ndryshme që i jepet secilit element prove që është pjesë e procesit të të provuarit.

Ndryshimi i vendimit të pafajësisë në apel, duhet të ketë forcë më të madhe bindëse, që të eliminojë çdo dyshim të arsyeshëm për përgjegjësinë e të akuzuarit e të konfirmojë standardin e provës tej dyshimit të arsyeshëm, në rast të prishjes së vendimit të gjyqtarit të shkallës së parë. Gjyqtari i apelit ka detyrimin të ripërsërisë provat e gjalla apo deklarative përpara se të ndryshojë vendimin e pafajësisë të shkallës së parë, kjo si në rastin e ankimit të paraqitur nga prokurori ashtu edhe nga pala private subjekt në gjykim.

Kriteri i marrjes së vendimit duhet të interpretohet në kuptimin që prova që do merret nga apeli (*prova e gjallë/deklarative*) është vendimtare kur ka të bëjë me një element i cili, në bazë të vendimit të shkallës së parë, është vlerësuar si moskonfirmues i fakteve mbi të cilat bazohet fajësia, e nëse vlerësohet në tërësinë e materialit provues, mund të marrë një vlerë provuese për të ndikuar në rezultatin e vendimit të ankimuar. Provat vendimtare verbale përbëjnë gjithashtu prova që megjithëse gjykohen nga gjyqtari i shkallës së parë me pak ose aspak vlerë, të jenë të rëndësishme për ankuesin vetëm ose bashkë me prova të tjera që ndikojnë në vendimarrje. Si e tillë është prova me dëshmitarë, ballafaqimi mes dëshmitarve, pyetje e të pandehurit, pyetje e bashkëtëpandehurit apo e të pandehurit në një procedim të lidhur, pyetja e ekspertit ose e palës private.

Gjykata e apelit duhet të argumentojë në mënyrë të përpiktë, sipas detyrimit të nenit 383 shkronja “ç”, me rregullat e përcaktuara në nenin 152 të KPP, paqëndrueshmërinë në nivel logjik dhe ligjor të argumentave më të rëndësishme mbi të cilat është dhënë vlerësimi i provës në gjykimin në shkallë të parë dhe përse gjatë marrjes së saj në gjykimin në apel kjo provë merr një vlerë tjetër. Gjykata e apelit duhet të argumentojë përse kjo provë është vendimtare për vlerën e përgjegjësisë në raport me provat e tjera.

Karakteristikë e sistemit procedural është zgjedhja e modelit akuzator

të gjykimit penal, bazuar në marrjen e provës në gjykim e në mënyrë të drejtpërdrejtë nga gjykata. Kjo bazohet në vlerësimin e provave deklarative të konsideruara vendimtare në gjykimin në shkallë të parë. Në rastin e dëshmisë vlerësohet se kërkesa e prokurorit duhet të bazohet në mënyrë specifike në nevojën e verifikimit të besueshmërisë së dëshmitarit në kuadër të një vlerësimi të ndryshëm mbi bazën e të cilit është motivuar dhe ankimi sipas nenit 422 të KPP. Megjithatë, detyrimi nuk shtrihet në dëshmitë, përmbajtja e të cilave është e padiskutueshme, por në lidhje me të cilat thirret një vlerësim i ndryshëm i elementeve konfirmuese; në lidhje me dëshmi të tilla, rishqyrtimi lihet në gjykim të gjyqtarit, i cili mund ta ushtrojë atë në përputhje me rregullat e përcaktuara në nenin 425 të KPP.

Kolegji vlerëson dhe konkludon se riçelja e shqyrtimit gjyqësor në apel do të mbetet e nevojshme për t'u kryer vetëm në rastin e diktuar nga vlerësimi ndryshe i provave "deklarative". Kjo do të thotë se kjo mënyrë e të proceduarit në gjykimin rishikues në apel do të jetë e nevojshme që të realizohet vetëm kur fajësia/pafajësia e të pandehurit mbështetet kryesisht në provat me natyrë deklarative, të tilla si, dëshmia, deklaramet e bashkëtepandehurve, ballafaqimet, pyetjet apo ripyetjet e drejtpërdrejta të ekspertit.

Në vlerësimin si më lart, Kolegji mban parasysh arsyen juridike të krijimit të një rregulli të tillë në gjykimin penal rishikues. Në këtë drejtim, Kolegji vlerëson dhe konkludon se riçelja e shqyrtimit gjyqësor në apel do të mbetet e nevojshme për t'u kryer vetëm në rastin e diktuar nga vlerësimi ndryshe i provave të gjalla e deklarative. Për të konkluduar në këtë mënyrë Kolegji ka në vëmendje formulimin simotër të dispozitës analoge italiane, konkretisht nenin 603, pika 3-bis e KPPI. Kjo dispozitë formulon rregullin se, në rastin e apelit të prokurorit ndaj një vendimi pafajësie për shkaqë të vlerësimit të provave deklarative, gjykata e apelit vendos përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor.

Në funksion të pyetjes së shtruar për njësim, Kolegji vlerëson se provat që mund të merren gjatë përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor në gjykatën e apelit duhet të jenë prova vendimtare e thelbësore për përcaktimin e fajësisë ose pafajësisë së të pandehurit dhe të afta për të ndryshuar bindjen e gjyqtarit në lidhje me përmbushjen e funksionit themelor të dhënies së drejtësisë. Në kuptim të nenit 427/4 të KPP, si dhe praktikës së sipërcituar, Kolegji vlerëson se detyrimi i përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor gjatë gjykimit të çështjes në gjykatën e apelit, lind vetëm në rastin kur pafajësia ose fajësia e të pandehurit determinohet në procesin gjyqësor penal nga shqyrtimi i provave deklarative, si dëshmitë, deklaramet e bashkëtepandehurve, ballafaqimet, pyetjet dhe ripyetjet e ekspertit.

[..]

Në lidhje me çështjen e tretë të shtruar për njësim:

3. Në rast se çështja është gjykuar në shkallë të parë me procedurën e gjykimit të shkurtuar, a duhet të zbatohet parashikimi i pikës 4 të nenit 427 të KPP në lidhje me përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor dhe marrjen e provave të reja dhe a ruhet përfitimi nga gjykimi i shkurtuar ?

[...] Gjykimi i shkurtuar mund të zhvillohet vetëm mbi kërkesën e të pandehurit dhe vetëm atëherë kur gjykata çmon se çështja mund të zgjidhet në gjendjen që janë aktet. Tashmë jurisprudenca e konsoliduar gjyqësore është e qartë se ky rit i posaçëm gjykimi është parashikuar në ligj dhe aplikohet në ato raste kur marrja, dëgjimi dhe administrimi i provave sipas ritit normal të gjykimit, është formal, pasi palët nuk kanë kontestime mbi mënyren e marrjes së tyre, mbi vlefshmërinë dhe përdorshmërinë e akteve procedurale dhe provave dhe për efekt të ekonomisë gjyqësore, shmanget procedura normale e shqyrtimit gjyqësor. Këtij gjykimi, në dallim nga gjykimi i zakonshëm, i mungon faza e marrjes së provave dhe kërkesat lidhur me pavlefshmërinë e tyre. Si përfitim të kësaj ekonomie gjyqësore, ligji ka parashikuar uljen e dënimit për të pandehurin me 1/3, në rast se në përfundim të shqyrtimit gjyqësor ai deklarohet fajtor.

[...]

Në thelb të qëndrimit mbi ruajtjen e përfitimit të uljes së dënimit në gjykatën e apelit, pas përfitimit të pafajësisë me anë të gjykimit të shkurtuar në shkallë të parë, qëndron argumenti se përmes gjykimit të shkurtuar i pandehuri dakordëson “*një marrëveshje*” me autoritetin publik përmes së cilës ai pranon të heqë dorë nga disa të drejta procedurale në këmbim të uljes së dënimit përfundimtar në masën e 1/3 së tij (*eventualisht nëse do të ketë vendim dënimi*).

[...]

Lidhur me të drejtën e riçeljes së shqyrtimit gjyqësor në apel, kur gjykata e shkallës së parë ka proceduar me gjykim të shkurtuar duke dhënë vendim pafajësie për të pandehurin, janë mbajtur qëndrime dhe nga Kolegji, qëndrime të cilat konstatohet se janë në të njëjtën linjë parimore me jurisprudencën e sipërcituar. [...] Verifikimi i provës vendimtare është një kusht thelbësor i saktësisë dhe plotësisë të arsyetimit për vlerësimin e provave, veçanërisht kur motivimi duhet të jetë i një standardi më të lartë të argumentimit për ndryshimin e një vendimi fajësie që është ai i tej dyshimit të arsyeshëm i lidhur drejtpërdrejt me parimin e prezumimit të pafajësisë. Nga këndvështrimi i të akuzuarit, mosmarrja e provës deklarative, shmanget një kontroll efektiv të argumenteve nga debati

i drejtpërdrejtë mbi provën mbi të cilën është bazuar akuza, prandaj përsëritja e shqyrtimit gjyqësor është e nevojshme sipas paragrafit të 4 të nenit 427 të KPP, nëse ankimi i prokurorit bazohet në vlerësimin e gabuar të provës që mund të merret drejtpërdrejt në gjykim e në debat gjyqësor e kontradiktoritet. Referimi është në procedurën e gjykimit të zakonshëm për provat që merren në mënyrë të drejtpërdrejtë në debat gjyqësor gjatë seancës gjyqësore. Në rastin e gjykimit të shkurtuar gjyqtari i apelit duhet të zbatojë marrjen e provës deklarative në procesin e të provuarit, pasi ato janë vlerësuar vetëm në bazë të dokumenteve sipas procedurës së gjykimit të shkurtuar, neni 403 e vijues i KPP.

Në analizë të jurisprudencës së cituar më lart, në funksion të pyetjes së shtruar për njësim, Kolegji vlerëson se neni 427/4 i KPP⁹⁷, përsëritja e shqyrtimit gjyqësor, aplikohet si në rastet kur gjykimi në shkallë të parë është bërë me gjykimin e zakonshëm ashtu edhe në rastin kur gjykimi ka vijuar me gjykimin e shkurtuar, pasi natyra e gjykimit në shkallë të parë nuk dikton vendimmarrjen e gjykatës së apelit për përsëritjen e shqyrtimit gjyqësor, në rastet kur prej saj çmohet e nevojshme riçelja e shqyrtimit gjyqësor, qoftë edhe përmes marrjes së provave të reja.

Kolegji vlerëson se kjo dispozitë është njëlloj e zbatueshme edhe në rastin e shqyrtimit në apel të një çështje penale e cila është përmbyllur me vendim pafajësie përgjatë gjykimit të zakonshëm dhe përgjatë gjykimit të shkurtuar, duke konkuduar se zbatimi i kësaj dispozite në gjykimin në apel nuk lidhet dhe nuk mund të kushtëzohet nga riti procedural me të cilin është zhvilluar gjykimi në gjykatën me juridiksion fillestar.

Në këtë linjë arsyetimi, Kolegji, në zbatim të interpretimit krahasues të legjislacionit të ngjashëm procedural penal me atë burimor, e nën lupën e verifikimit të standardit kushtetues, parimeve të procesit të rregullt ligjor e atij të sigurisë juridike, ka në vëmendje edhe jurisprudencën e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Italisë, të mbajtur në një rast të kontestimit përmes kontrollit incidental nga gjykata *a quo* mbi zbatimin e pikës 3-*bis* të nenit 603 të KPP në gjykimin e shkurtuar, konkretisht simotra italiane e rregullimit ligjor të pikës 4 të nenit 427 të KPP shqiptar. [...]

Kolegji vlerëson se në këto raste mundësia e ndryshimit të vendimit të pafajësisë dhe dhënia e një vendimi dënimi në gjykimin në apel nuk passjell humbjen e të drejtës së të pandehurit për uljen e dënimit për shkak të

⁹⁷ Neni 427 paragrafi 4 i KPP, “4. Kur i pandehuri është deklaruar i pafajshëm, gjykata e apelit nuk mund ta deklarojë atë fajtor vetëm mbi bazën e vlerësimit të ndryshëm të provave të marra në gjykimin në shkallë të parë. Në këtë rast gjykata e apelit përsërit shqyrtimin gjyqësor.”

zbatimit të gjykimit të shkurtuar në gjykimin fillestar, pasi kjo e drejtë e tij lidhet me ligjshmërinë e dënimit sipas nenit 29 të Kushtetutës dhe nenit 7 të KEDNJ⁹⁸. Ulja e dënimit për shkak të zhvillimit të gjykimit të shkurtuar është një e drejtë e të pandehurit që rrjedh prej ligjit procedural por që ka elementin material të përcaktimit të masës së dënimit dhe bën pjesë në konceptin e dënimit që duhet të formësohet dhe individualizohet në çdo rast sipas ligjit me të gjitha elementët e tij. Në këto raste gabimi i organeve shtetërore në ritin e gjykimit dhe në gjykim nuk mund të justifikojë dënimin pa ligj të të pandehurit dhe nuk mund të dëmtojë kurrsesi pozitën juridike të tij (*in peius*).

Në këtë konkluzion ka arritur edhe Gjykata Kushtetuese, jurisprudencë e cila ka theksuar se përcaktimi konkret i dënimit është i rivlerësueshëm nga gjykata e apelit, dhe nëse kjo gjykatë vlerëson se është i pajustificueshëm refuzimi i gjykimit të shkurtuar, duhet të aplikojë dënim të reduktuar, edhe pse procedura e ndjekur nuk ka qenë ajo e gjykimit të shkurtuar⁹⁹. Jurisprudenca kushtetuese në këtë rast duhet kuptuar në mënyrë të tillë që të detyron të konkludohet edhe në të kundërt po njëlloj, që do të thotë se, edhe në rastet kur gjykata e shkallës së parë ka proceduar me gjykim të shkurtuar dhe ka konkluduar në pafajësinë e të pandehurit, gjykimi rishikues sipas ritit të zakonshëm në gjykatën e apelit mbi bazën e apelit të prokurorit nuk mund dhe nuk duhet të ndikojë në përcaktimin e dënimit penal të të pandehurit, duke mos i hequr dot atij në këtë mënyrë një të tretën e dënimit penal. [...]

Lidhur me aplikimin e uljes së dënimit, Kolegji vlerëson se duhet të mbahen në konsideratë standardet në jurisprudencën e GJEDNJ në çështjen *Scoppola kundër Italisë*¹⁰⁰ [...]

Në këtë mënyrë, duke mbajtur parasysh gjithçka u soll në vëmendje më lart, Kolegji vlerëson se në shqyrtimin e apelit të prokurorit kundër vendimit të pafajësisë, pavarësisht se gjykimi në shkallë të parë është zhvilluar sipas ritit të posaçëm të gjykimit të shkurtuar, nevoja e shqyrtimit të apelit kundër vendimit të pafajësisë është e tillë që bën të domosdoshme marrjen e një/më shumë provave në mënyrë të drejtpërdrejtë nga gjykata e shkallës së dytë, duke përsëritur shqyrtimin gjyqësor, tashmë në këtë shkallë sipas rregullave të gjykimit të zakonshëm. Shqyrtimi gjyqësor në këtë rast fokusohet vetëm në marrjen e një prove e cila duhet të merret në

⁹⁸ GJEDNJ “Scoppola v. Italy no.2”, Ap. no. 10249/03, vendimi i Dhomës së Madhe të GJEDNJ datë 17.09.2009.

⁹⁹ Vendimi nr. 21 datë 16.04.2012 i Gjykatës Kushtetuese.

¹⁰⁰ “Ankimi nr. 10249/03” Vendimi i Dhomës së Madhe i GJEDNJ i datës 17 shtator 2009.

mënyrë të drejtpërdrejtë pasi është vendimtare për përfundimin e gjykimit në këtë shkallë.

Nevoja për marrjen e provave të reja në apel ose detyrimi i gjykatës së apelit për të ndrequr gabimet gjyqësore të gjykatës së shkallës së parë, brenda kompetencave të saj rishikuese si gjykatë ligji dhe fakti, të cilat kanë diktuar nevojën e zhvillimit të gjykimit në shkallë të dytë përmes riçeljes së shqyrtimit gjyqësor, nuk mund të cenojnë të drejtat procedurale të fituara nga i pandehuri për uljen e 1/3 së dënimit, dhe se një interpretim i ndryshëm i ligjit penal do të ishte jo proporcional për shkak të rëndimit *in pejus të pozitës së të pandehurit dhe cenimit të parimit të sigurisë juridike*.

Kolegji vlerëson se interpretimi në këtë mënyrë i nenit 427 paragrafi 4 i KPP, nuk cenon karakteristikat e gjykimit të shkurtuar gjatë të cilit nuk kemi shqyrtim gjyqësor, ndërkohë që në këtë nen parashikohet mundësia e përsëritjes së shqyrtimit gjyqësor. Në mënyrën sesi Kolegji arsyetoi më sipër, shqyrtimi gjyqësor është pikërisht ajo pjesë e gjykimit në apel që konsiston në nevojën për marrje në mënyrë të drejtpërdrejtë të një prove në procedurën e gjykimit të zakonshëm. Detyrimi për një gjykim të drejtë e një vendim të bazuar në prova tejkalon kufizimin procedural për shkak të natyrës së veçantë të gjykimit të shkurtuar dhe garanton një gjykim objektiv.

Si përfundim, Kolegji arrin në konkluzionin se, zbatimi i gjykimit të shkurtuar në shkallë të parë, nuk e pengon gjykatën e apelit të përsërisë shqyrtimin gjyqësor, qoftë edhe përmes marrjes së provave të reja, ku në rast se gjykata e apelit ndryshon vendimin e pafajësisë, të pandehurit i ruhet dhe i takon e drejta e përfitimit të uljes së një të tretës së dënimit.

[..]

Në lidhje me zgjidhjen e çështjes konkrete

[...] Kolegji vlerëson se përsëritja e pjeseshme e shqyrtimit gjyqësor nga ana e gjykatës së apelit, nuk sjell zbatim të gabuar të nenit 427/4 të KPP. Për rrjedhojë, Kolegji vlerëson se gjykata e apelit nuk e ka deklaruar fajtor të gjykuar mbi bazën e vlerësimit të ndryshëm të provave.

Lidhur me pretendimin e të gjykuarit se prokurori nuk ka parashtruar shkaqe në ankimin e ushtruar pranë gjykatës së apelit, Kolegji konstaton se ky pretendim është marrë në shqyrtim nga gjykata e apelit, e cila ka argumentuar kërkimet e prokurorit në mjetin procedural ankim. [...]

Sa më sipër, Kolegji vlerëson se në rastin konkret objekt shqyrtimi, në përputhje me parashikimet e shkronjës “e”, të pikës 1, të nenit 441, të KPP, duhet të vendoset lënia në fuqi e vendimit nr. 110, datë 30.07.2020 të Gjykatës së Apelit Shkodër.

SUMMARY OF UNIFYING DECISIONS OF THE SUPREME COURT (2021-2024)

TABLE OF CONTENTS OF JUDICIAL PRINCIPLES OF THE DECISIONS

PART ONE: ADMINISTRATIVE CHAMBER

I. Competence	575
1. Distinction between administrative and private contracts:	
Unifying Decision No. 00-2023-3628 (302), dated 22.09.2023	575
2. Pre-graduate public education teacher status:	
Unifying Decision No. 00-2023-3406(258), dated 07.07.2023	576
II. Jurisdiction	576
3. Jurisdiction on judicial challenging the of the decision of the Medical Commission for Determining the Ability to Work of Disabled Persons (MCDAWDP):	
Unifying Decision No. 00-2021-1317, dated 22.07.2021	576
III. Right of Appeal/Cassation	577
4. Reinstatement within the time limit:	
Unifying Decision No.00-2023-4279(259), dated 07.07.2023	577
5. Limitation of the right of appeal (recourse) on disputes over the nullity of the executive title and/or the opposition to enforcement actions:	
Unifying Decision No. 00-2023-5688(409), dated 23.11.2023	578
6. The right of recourse/cassation against “final and binding” decisions:	
Unifying Decision No. 00-2025-1483 (1), dated 13.01.2025	578
IV. Compensation claims for non-contractual damages:	579
7. The relationship between an action challenging the illegality of an administrative act or the omission of a	

**public authority and an action for compensation
of non-contractual damage:**

Unifying Decision No. 00-2024-1494(154), dated 15.04.2024.....579

V. Labour disputes580

**8. Obtaining of police ranks by State Police officers
through a competitive evaluation process and
not through judicial proceedings.**

Unifying Decision No. 00-2021-1215, dated 15.07.2021580

9. The right to reinstatement in office for the State Police employees:580

Unifying Decision no. 00-2024-5431 (435), dated 23.10.2024580

B. PART TWO: CIVIL CHAMBER

I. Competence581

**10. Ex officio determination of territorial jurisdiction in
non-contentious proceedings (without adversarial parties):**

Unifying Decision 00-2024-3759(90), dated 29.02.2024581

II. Right to Appeal/Cassation/ Review of the decision581

11. Time-limit for appeal against enforcement actions:

Unifying Decision No. 00-2022-4586(392), dated 26.10.2022.....581

12. Review of final decisions when based on forged documents:

Unifying Decision of the Joint Chambers of the Supreme
Court No. 1, dated 16.12.2022581

III. Contracts582

13. Guarantee contract:

Unifying Decision no. 00-2023-4411(106), dated 02.03.2023582

14. The electricity bill as an executive title:

Unifying Decision no. 00-2024-5438(191), dated 18.04.2024583

IV. Property rights disputes583

15. Ownership acquisition through acquisitive prescription with title:

Unifying Decision No. 00-2022-4596(393), dated 26.10.2022.....583

V. Labour disputes	584
16. Notice period in termination of employment contracts of indefinite duration:	
Unifying Civil Decision No. 00-2023-5686(724) dated 12.12.2023	584

C. PART THREE: CRIMINAL CHAMBER

I. Competence	585
17. The competence of the Special Court of First Instance for Corruption and Organised Crime (GJKKO) for all criminal charges filed against a specific subject:	
Unifying Decision No. 00-2021-712 (23), dated 27.07.2021	585
18. Security measures imposed by a non-competent court:	
Unifying Decision No. 00-2021-1120(55), dated 13.10.2021	585
19. Rehabilitation of a convicted person:	
Unifying Decision No. 00-2022-1036(114), dated 07.04.2022	586
20. Territorial jurisdiction for the adjudication of disputes in the execution phase of the decision:	
Unifying Decision No. 00-2023-470(4), dated 12.01.2023	587
21. The assignement of a medical measure:	
Unifying Decision No. 00-2023-2241(312), dated 16.11.2023	587
II. The preliminary hearing judge	588
22. Detention periods consumed during the preliminary hearing:	
Unifying Decision No. 00-2021-1134(62), dated 01.11.2021	588
III. Reinstatement of time limits:	589
23. Trial in absentia	
Decision of the Joint Chambers of the Supreme Court No. 1, dated 01.08.2022	589
IV. Abbreviated/ Summary trial	589
24. Criminal offenses providing life sentence :	
Unified Decision 00-2024-2161(167), dated 04/07/2024	589

V. Security measures	590
25. Seizure of computer data:	
Unifying Decision No. 00-2021-1135(147), dated 23.12.2021	590
26. The prosecutor's opinion is not binding, when the appeal is filed by the person under investigation:	
Unifying Decision No. 00-2022-1823(332), dated 15.12.2022.....	592
VI. Execution of judgment	592
27. Statute of limitations for the execution of the decision:	
Decision of the United Chambers of the Supreme Court No. 1, dated 28.10.2022	592
VII. Other aspects of criminal law	593
28. Human trafficking:	
Unifying Decision No. 00-2022-1679(217), dated 27.07.2022.....	593
29. Criminal organisation and structured criminal group (enhanced punishment/separate criminal offense):	
Unifying Decision No. 00-2024-2155(107), dated 24.04.2024.....	593
30. Retrial on appeal when the defendant has been declared not guilty:	
Unifying Decision No. 00-2024-2162(275), dated 06.11.2024.....	594

PART ONE: ADMINISTRATIVE CHAMBER

I. Competence

1. Distinction between administrative and private contracts: Unifying Decision No. 00-2023-3628 (302), dated 22.09.2023

Firstly: A contract shall be considered administrative when, in addition to the participation of a public entity as a contracting party (organic criterion), the creation, modification, or termination of a specific legal relationship occurs as a result of the application of public law norms (material criterion), serving the delivery of a public service and the realization of a public interest. Consequently, it is the legal nature of the relationship (the legal basis of the dispute in the proceedings) that determines the competent court.

Secondly: The main elements that determine the classification of a contract as administrative include:

- 1) the public interest function served by the contract, which constitutes its *causa* (legal purpose);
- 2) limitations on contractual freedom;
- 3) the superior position of the public authority, in the sense of restricting the other party's freedom to negotiate certain contractual terms, which are governed by public law;
- 4) the specific nature of the contract, particularly the public body's right to unilaterally terminate the contract in the absence of mutual agreement for its amendment or termination, subject to compensation for damages caused to the private party.

Thirdly: In an administrative contract, the parties are engaged in a legal relationship shaped by the principle of the exercise of sovereign authority, whereby the public authority acts on the basis of public law norms. A contract qualifies as administrative when, despite containing elements governed by private law, the predominant legal framework governing it is public law.

In fourth: The distinction between public (administrative) and private (civil) contracts, for the purpose of determining subject-matter jurisdiction, is not made through a literal reading of the contract, but through an

analysis of the substance of its content and the nature of the dispute. The object, purpose, and the legal norms governing the legal relationship must be clearly identified by both the parties and in the court's assessment and conclusion on the matter.

The privatization contract of state-owned housing, as regulated by Law No. 7652, dated 23.12.1992, "*On the Privatization of State-Owned Housing*", and Law No. 9321, dated 25.11.2004, "*On the Privatization of Housing and Buildings Converted into Housing*", bears the elements of an administrative contract. However, in determining the competent court to adjudicate a dispute involving such a privatization contract, it is the legal nature of the dispute and the specific claims of the parties that are decisive. If a party challenges the administrative contract on the grounds that it violates public law norms and seeks the reversion of the property to the public body, then the dispute falls under the jurisdiction of the administrative court. Conversely, if a third party, who is not a signatory to the contract, seeks recognition of ownership or co-ownership of the privatized apartment from the other party to the contract—based on the aforementioned laws—then, even if the claim indirectly contests the validity of the privatization contract, the dispute is civil in nature, and its adjudication falls under the jurisdiction of the civil court.

Keywords: administrative contract, public body, the privatization contract of state-owned housing

2. Pre-graduate public education teacher status:

Unifying Decision No. 00-2023-3406(258), dated 07.07.2023

The competent courts for adjudicating disputes arising from employment contracts of teachers within the pre-graduate public education system in the Republic of Albania are the administrative courts.

Keywords: competent administrative court, teacher, public pre-graduate education system, specialized law

II. Jurisdiction

3. Jurisdiction on judicial challenging the of the decision of the Medical Commission for Determining the Ability to Work of Disabled Persons (MCDAWDP):

Unifying Decision No. 00-2021-1317, dated 22.07.2021

Law no. 7703/1993, as amended in 2011, does not fully comply with the standards established by the European Court of Human Rights in the judgment *Dauti v. Albania*, nor with the constitutional standards concerning the independence and irremovability of the members of the Superior MCDAWDP, as required under Article 6 of the European Convention on Human Rights (ECHR) and Article 42 of the Constitution of the Republic of Albania. Accordingly, it is concluded that the MCDAWDP, as organized under this law, does not qualify as a *quasi-judicial* body. Given its failure to meet this essential criterion, decisions of the Superior MCDAWDP are not subject to judicial review and cannot be legally defined as unchallengeable administrative acts.

Article 39/1, point 3 of Law no. 7703/1993, in the part stating that: “...Decisions of the MCDAWDP are final,”

is in contradiction with the judgment of the European Court of Human Rights in *Dauti v. Albania*. Consequently, this provision is deemed unenforceable to the extent that the legal framework governing the MCDAWDP fails to establish it as a quasi-judicial body.

In cases where a decision of the MCDAWDP is challenged, the judgment of the ECtHR in *Dauti v. Albania* shall be directly applicable, along with the general constitutional and legal provisions that guarantee judicial oversight of administrative acts.

Keywords: *Judicial jurisdiction, MCDAWDP, quasi-judicial, direct implementation of ECtHR judgment.*

III. Right of Appeal/Cassation

4. Reinstatement within the time limit:

Unifying Decision No.00-2023-4279(259), dated 07.07.2023

In accordance with Articles 152 and 458 of the Code of Civil Procedure (CCP), in all administrative proceedings involving a request for reinstatement of a lapsed appeal time-limit, the applicant is obligated to submit, together with the request, the procedural act of the appeal for which such reinstatement is sought.

Keywords: *restoration within the appeal time-limit, procedural act of appeal*

5. Limitation of the right of appeal (recourse) on disputes over the nullity of the executive title and/or the opposition to enforcement actions:

Unifying Decision No. 00-2023-5688(409), dated 23.11.2023

Pursuant to Articles 45 and 56 of Law No. 49/2012, as amended, in lawsuits concerning the “nullity of the executive title” for titles listed under points “a”, “b”, “c”, and “ç” of these articles, as well as in appeals against the actions of the bailiff regarding the enforcement of such titles, the right to appeal or recourse against the final decisions of the administrative court is limited in accordance with the restrictions established by the legislator in these provisions.

Keywords: Limitation of the right of appeal/recourse, nullity of the executive title, opposition to bailiff’s actions

6. The right of recourse/cassation against “final and binding” decisions:

Unifying Decision No. 00-2025-1483 (1), dated 13.01.2025

The right of access to a court, as a non-absolute right, may be subject to limitations, provided that its essential content is not impaired.

Restrictions on the right to recourse, whether arising from statutory provisions or from the unification or evolution of judicial practice, are consistent with Article 17 of the Constitution and with Law No. 49/2012, where such measures are deemed necessary, proportionate, and pursue a legitimate aim in the public interest. Such restrictions must serve to protect the rights and freedoms of others and maintain a reasonable balance between the means employed and the objective sought.

In reference to the provisions of Law No. 115/2016, “*On the Governing Bodies of the Justice System*”, which relate to the public interest in the timely establishment and effective functioning of constitutional institutions—as well as to the principles of legal certainty and the sound administration of justice—the phrase “the decision is final and binding” constitutes a limitation on the parties’ right to recourse.

Keywords: limitation of the right of recourse, final and binding decision.

IV. Compensation claims for non-contractual damages:

7. The relationship between an action challenging the illegality of an administrative act or the omission of a public authority and an action for compensation of non-contractual damage: Unifying Decision No. 00-2024-1494(154), dated 15.04.2024

When the illegality of the action or the omission of a public body is the determining cause of a violation that has directly resulted in specific harm to a subject, the timely filing of a lawsuit to review the illegality of the administrative action or omission has substantive significance for the outcome of the administrative trial, specifically in relation to the admissibility or rejection of the claim for non-contractual damages. However, this does not affect the calculation of the time limit for filing the lawsuit, as provided by Law no. 42/2012.

In cases where a subject suffers specific harm as a result of a lawful act or omission of a public body (strict liability cases), or where the claim regarding unlawfulness is based on the absolute nullity of the administrative act, the lawsuit for compensation of non-contractual damage may be filed within three (3) years from the date on which the injured party became aware, or should reasonably have become aware, of both the existence of the harm and the identity of the responsible public body.

Only in cases where it is absolutely impossible, due to specific circumstances, to clearly identify the public body responsible for the harm, and where criminal proceedings have been initiated for the event preventing the injured party from independently establishing the relevant facts to bring a claim for non-contractual damages—or in cases where a special law explicitly requires a preliminary adjudication of the claim on the illegality of the administrative act or omission alleged to have caused the damage—the initiation and computation of the time limit for filing a claim for compensation shall be dependent on the conclusion of those preliminary issues by a final court decision.

Keywords: compensation for non-contractual damage, objection to the legality of the administrative action or omission, interdependent claim

V. Labour disputes

8. Obtaining of police ranks by State Police officers through a competitive evaluation process and not through judicial proceedings.

Unifying Decision No. 00-2021-1215, dated 15.07.2021

The process of obtaining police ranks, from the level of “Deputy Commissioner” to that of “First Director,” must necessarily be subject to a competitive evaluation procedure, in accordance with Articles 50–60 of Law no. 108/2014 “*On the State Police*”.

The mere fulfillment of formal criteria for promotion—such as seniority in the previous rank and/or effective performance of duties corresponding to the rank claimed—does not entitle a State Police officer to judicially obtain the rank without first undergoing a competitive evaluation process conducted by the Promotion Commission.

9. The right to reinstatement in office for the State Police employees: Unifying Decision no. 00-2024-5431 (435), dated 23.10.2024

The legal status of State Police employees, as established by the entry into force of Law no. 108/2014, recognizes the right of State Police employees to seek judicial remedies for reinstatement to their position in cases where the dismissal or release from duty is found to be unlawful or invalid.

Keywords: civil servant, State Police employee, right to reinstatement

B. PART TWO: CIVIL CHAMBER

I. Competence

10. Ex officio determination of territorial jurisdiction in non-contentious proceedings (without adversarial parties): Unifying Decision 00-2024-3759(90), dated 29.02.2024

Article 61 of the Code of Civil Procedure is also applicable in non-contentious proceedings (non-adversarial or gratuitous nature).

Keywords: non-contentious proceedings, ex officio determination of lack of territorial jurisdiction

II. Right to Appeal/Cassation/ Review of the decision

11. Time-limit for appeal against enforcement actions: Unifying Decision No. 00-2022-4586(392), dated 26.10.2022

Article 610 of the Code of Civil Procedure (CCP) provides for a special appeal, to be filed within five (5) days, against the decision of the first instance court ruling on objections to enforcement actions undertaken by the bailiff.

The special appeal under Article 610 CCP serves as the procedural remedy to challenge both the decision to suspend enforcement actions and the decision that definitively adjudicates objections to enforcement.

Keywords: objection to enforcement actions, special appeal

12. Review of final decisions when based on forged documents: Unifying Decision of the Joint Chambers of the Supreme Court No. 1, dated 16.12.2022

According to Article 494/a of the Code of Civil Procedure (CCP), four cumulative conditions must be met for a final court decision to be subject to review: 1) the emergence of new circumstances or evidence; 2) such

new circumstances or evidence must have existed at the time of trial but were unknown—and could not reasonably have been known—either by the party or by the court, not only due to the actions of the opposing party but also for any other reason not attributable to the fault of the party seeking to rely on such evidence or circumstances; 3) the evidence must not have been presented or admitted during the original proceedings; 4) the new circumstances or evidence must be essential to the resolution of the case.

Article 495 of the CCP clearly sets out the requirements for a review request under Article 494/ç, particularly in cases where it is alleged that the judgment was based on falsified documents. This provision leaves no room for ambiguity: a request for review under points “b”, “c”, and “ç” of Article 494 must be accompanied by a final court decision that affirms the basis for reopening the case. Such reopening cannot rely merely on suspicions that the documents were falsified, but must be supported by a high degree of certainty, demonstrating the falsification in an indisputable manner.

Keywords: Review of final decision, falsified documents.

III. Contracts

13. Guarantee contract:

Unifying Decision no. 00-2023-4411(106), dated 02.03.2023

First Issue for unification - For instruments that contain monetary obligations and qualify as executive titles under Article 510 of the Code of Civil Procedure (CCP), the creditor’s request for the issuance of an execution order is legally equivalent, in terms of its effects, to a lawsuit filed under Article 600 of the CCP.

However, for the enforcement of the execution order, the request submitted to the bailiff is governed by the procedural rules set out in Article 113 of the Code of Civil Procedure, and as such, is subject to a separate time limit distinct from the one provided in Article 600.

Second Issue for unification - Pursuant to Articles 597, 598, 599, and 600 of the Civil Code, a guarantor (surety) has the right to request the annulment of the guarantee by filing a lawsuit, or may raise objections in legal proceedings where they are summoned as a defendant in response to a plaintiff’s claim for fulfillment of the obligation.

In cases where the act in question constitutes an executive title, the

procedural mechanism available to the guarantor for seeking the termination of the guarantee is the lawsuit for “invalidity of the title”, as provided in Article 609 of the Code of Civil Procedure.

Third Issue for unification- The six (6) month time period prescribed in Article 600 of the Code of Civil Procedure pertains to the expiration of the right to use a procedural mechanism (lawsuit) for the realization of a right, not to the loss of the underlying subjective right itself. Therefore, this period constitutes a statutory limitation period, not a preclusive period.

Fourth Issue for unification - A guarantee contract produces its legal effects from the moment of its conclusion, and the legal positions of the debtor and guarantor become equivalent at the point the obligation becomes enforceable. At that point, the creditor, as a general rule, may initiate enforcement against both the debtor and the guarantor. Pursuant to Articles 589, 590, and 591 of the Civil Code, the legal status of the guarantor and the debtor is equated only with regard to: 1) the portion of the obligation each must fulfill, 2) the sequence of enforcement, and 3) the division of the obligation among multiple guarantors, as agreed upon in the guarantee contract.

Key words: guarantee contract, guarantee termination, joint and several liability

14. The electricity bill as an executive title:

Unifying Decision no. 00-2024-5438(191), dated 18.04.2024

The electricity bill, insofar as it reflects the invoiced amount for economic damage by the electricity distribution company—pursuant to Law no. 9072, dated 22.05.2003 “*On the Electricity Sector*,” as amended by Law no. 10362, dated 16.12.2010, and Law no. 43/2015 “*On the Electricity Sector*,” along with the relevant sub-legal acts issued by ERE for the implementation of each respective law—constitutes an executive title.

Keywords: executive title, electricity bill, economic damage

IV. Property rights disputes

15. Ownership acquisition through acquisitive prescription with title:

Unifying Decision No. 00-2022-4596(393), dated 26.10.2022

The term “legal act aimed at transferring ownership,” as used in Article 168 of the Civil Code (CC), must be interpreted exclusively in reference to legal acts as defined in Article 79 of the Civil Code, thereby excluding from its scope any other type of title that results in the acquisition of a property right.

As a general rule, violations that, within the scope of Article 168, lead to the relative invalidity of a legal act are excluded from its application.

Moreover, not every violation of the law that results in absolute invalidity of a legal act falls under the notion of an act “prohibited by law” within the meaning of Article 168 of the Civil Code.

This concept encompasses only those acts that are absolutely null due to their contradiction with a mandatory or prohibitive legal norm intended to protect the public interest, in accordance with the criteria set out in Articles 92 and 677 of the Civil Code.

Keywords: legal act for the transfer of ownership, absolute/relative invalidity, act prohibited by law.

V. Labour disputes

16. Notice period in termination of employment contracts of indefinite duration:

Unifying Civil Decision No. 00-2023-5686(724) dated 12.12.2023

The notice period, in the context of the termination of an open-ended employment contract by the employer, is not considered fulfilled within the meaning of Articles 141 and 143 of the Labor Code when the employer pays the employee in advance, by way of compensation, the equivalent amount of wages corresponding to that period.

Such compensation does not substitute for, nor does it extinguish, the employer’s legal obligation to maintain the employment relationship until the end of the notice period—regardless of the employer’s right, under Article 129 of the Labor Code, not to require the employee to perform work during this time.

Keywords: termination of employment contract, indefinite duration, notice period, advance compensation

C. PART THREE: CRIMINAL CHAMBER

I. Competence

17. The competence of the Special Court of First Instance for Corruption and Organised Crime (GJKKO) for all criminal charges filed against a specific subject:

Unifying Decision No. 00-2021-712 (23), dated 27.07.2021

The Special Court Against Corruption and Organised Crime has jurisdiction to adjudicate all criminal charges brought against a specific subject, as defined in Article 75/a of the Code of Criminal Procedure (CCP).

This jurisdiction extends to cases where the prosecution represents the state in the proceedings, as well as to criminal charges initiated by a victim-accuser against a specific subject, pursuant to Article 59 of the Code of Criminal Procedure.

Keywords: special subject, defamation, public/private prosecution, accusing victim.

18. Security measures imposed by a non-competent court:

Unifying Decision No. 00-2021-1120(55), dated 13.10.2021

Article 88 of the Code of Criminal Procedure (CCP) applies to both personal security measures and property security measures.

The court that issues the security measure is not necessarily the same as the court that later declares a lack of competence.

However, the provisions of Article 88 CCP concerning security measures ordered by a non-competent court do not apply in cases where the lack of competence is declared by the prosecution and the case files are forwarded to the competent prosecution office, pursuant to Article 84/1 of the CCP.

Keywords: personal and property security measures, non-competent court, declaration of non-competence by the prosecution

**19. Rehabilitation of a convicted person:
Unifying Decision No. 00-2022-1036(114), dated 07.04.2022**

I. The process of entering, recording, and removing data from the Judicial Status Register by the Judicial Status Office, in accordance with Articles 481–485 of the Code of Criminal Procedure (CCP), does not form part of the enforcement phase of the criminal judgment.

II. The competence of the Judicial Status Office with regard to maintaining and processing data, providing information, or responding to potential claims concerning the accuracy of information contained in the Judicial Status Register falls within the jurisdiction of the administrative courts.

III. When a person claims to fulfill the legal conditions to benefit from rehabilitation, as provided under Article 69 of the Criminal Code, but is unable to exercise this right due to a refusal by the Judicial Status Office, the competent court to resolve this dispute is the criminal court of the judicial district that rendered the conviction decision against the applicant seeking rehabilitation. If there are multiple court decisions against the applicant, the competent court shall be the one that issued the most recent decision.

IV. The commission of another criminal offense during the period before the rehabilitation deadline under Article 69 of the Criminal Code has been met, constitutes a barrier to the convicted person's entitlement to benefit from rehabilitation at the conclusion of the original period.

For the purposes of Article 69, the commission of another offense is deemed to have occurred only if confirmed by a final court decision.

V. However, the commission of another offense during the rehabilitation period does not permanently exclude the individual from the right to benefit from rehabilitation. Instead, it results in the restarting of the rehabilitation period, beginning from the date the new sentence is fully served.

If the convicted individual is sentenced by a final decision for another criminal offense during the rehabilitation period, then, upon serving the sentence for the new offense, the rehabilitation periods for the respective offenses will begin to run concurrently, with the longest applicable period being considered for the purposes of rehabilitation.

Keywords: rehabilitation of convicted persons, probation, judicial status register, competent court.

20. Territorial jurisdiction for the adjudication of disputes in the execution phase of the decision:**Unifying Decision No. 00-2023-470(4), dated 12.01.2023**

In the event of a dispute over territorial jurisdiction between the court where the convicted person has filed the application and the court in whose territory the convicted person is located at the time of the examination of the case—concerning the trial of criminal matters in the execution phase of the court decision—territorial competence lies with the court where the application was initially filed.

Keywords: execution phase of criminal decision, territorial jurisdiction.

21. The assignement of a medical measure:**Unifying Decision No. 00-2023-2241(312), dated 16.11.2023**

When there is suspicion that a criminal offense has been committed by a person who is presumed to be legally non-responsible, the prosecution may not decide not to initiate criminal proceedings without first registering the case; instead, further investigations must be conducted.

At the conclusion of the preliminary investigation, in cases involving criminal contraventions, the prosecutor, pursuant to Article 328, paragraph 1, letter “ç” of the Code of Criminal Procedure, shall decide to dismiss the criminal case against the legally non-responsible person to whom the offense is attributed, if it is determined that no medical measure should be imposed, in accordance with Article 46 of the Criminal Code.

At the conclusion of the preliminary investigation in criminal cases (crimes), the prosecutor, based on the same legal provision, shall request the preliminary hearing judge to dismiss the criminal case against the legally non-responsible person, if no medical measure is warranted under Article 46 of the Criminal Code.

In both cases—whether for contraventions or crimes—when it is determined that a medical measure should be imposed under Article 46 of the Criminal Code, the prosecutor shall request the preliminary hearing judge to refer the case for trial for the purpose of imposing such a measure.

The court competent to impose medical measures, pursuant to Article 46 of the Criminal Code and Article 46 of the Code of Criminal Procedure, is the trial court hearing the case on the merits.

The preliminary hearing judge, upon determining that the investigation is complete, shall, pursuant to Article 332/dh, letter “a” of the Code of Criminal Procedure, approve the prosecutor’s request and refer the case for trial for the imposition of a medical measure against the non-responsible person to whom the offense is attributed. The trial court, at the conclusion of the judicial review, shall decide: to dismiss the criminal case, pursuant to Articles 387, paragraph 1, and 328, paragraph 1, letter “ç” of the Code of Criminal Procedure, and to impose a medical measure under Article 46 of the Criminal Code, provided that the following are established: 1) the existence of the criminal act; 2) the commission of the act by the person in question; 3) the legal non-responsibility of the person at the time of the offense; 4) and the social danger posed by the non-responsible person.

Keywords: legally non-responsible person, medical measure, trial court.

II. The preliminary hearing judge

22. Detention periods consumed during the preliminary hearing:

Unifying Decision No. 00-2021-1134(62), dated 01.11.2021

1. The detention period spent during the preliminary hearing is considered to belong to the preliminary investigation phase when the preliminary hearing judge deliberates on: the completion of investigations, pursuant to Article 332/c of the Code of Criminal Procedure (CCP); and/or the return of the case file to the prosecutor for correction or clarification of the charges, under Article 332/d, point 3 of the CCP.

2. The detention period spent during the preliminary hearing is deemed to belong to the trial phase when the preliminary hearing judge issues a decision:

- a) to accept the prosecutor’s request and refer the case for trial;
- b) to continue the trial before the same court, when the parties have submitted an agreement on the circumstances of guilt and the proposed sentence;
- c) to continue the trial before the same court, when the defendant has requested a summary trial;
- d) to dismiss the charge or the case, or to declare lack of jurisdiction

and refer the case to the competent court, in the instances provided by law, pursuant to Article 332/dh, letters “ç” and “d” of the CCP.

Keywords: detention period, referral for trial, preliminary hearing judge

III. Reinstatement of time limits:

23. Trial in absentia

Decision of the Joint Chambers of the Supreme Court No. 1, dated 01.08.2022

A person tried in absentia, when it is established that they did not receive notification of the sentencing judgment, has the right to request reinstatement of the appeal within the prescribed time limit, regardless of whether the case was reviewed by the higher courts on the basis of an appeal filed by a co-defendant.

The court reviewing the request for reinstatement within the time limit shall formally assess whether the grounds raised in the appeal by the person tried in absentia coincide with the non-personal grounds previously examined by the higher courts in the context of the co-defendant’s appeal.

The court must grant the request for reinstatement of the right to appeal submitted by a person tried in absentia who did not previously file an appeal, if they raise new or different grounds from those already addressed by the higher court in the decision issued in response to the co-defendant’s appeal concerning non-personal issues.

Keywords: reinstatement, trial in absentia, co-defendant.

IV. Abbreviated/ Summary trial

24. Criminal offenses providing life sentence :

Unified Decision 00-2024-2161(167), dated 04/07/2024

1. The prohibition set out in Article 403, paragraph 2, of the Code of Criminal Procedure also applies to defendants against whom the imposition of a life imprisonment sentence is prohibited under criminal law.

2. When the charge concerns a criminal offense punishable by life imprisonment, but the offense is considered to have remained at the stage of attempt, the summary trial procedure does not apply.

3. If, at the conclusion of an ordinary trial, the courts reclassify the legal qualification of the act to a criminal offense that does not carry a life sentence, they must apply Article 406/1 of the Code of Criminal Procedure with regard to sentencing, even if:

the initial charge concerned a criminal offense punishable by life imprisonment, and

the preliminary hearing judge had referred the defendant to trial on the basis of that charge.

This conclusion holds, provided the following conditions are met:

a. The defendant has submitted a request for a summary trial, in accordance with Article 403, paragraph 1, of the Code of Criminal Procedure, accompanied by a request to reclassify the offense to one that does not carry a life imprisonment sentence.

b. The case is considered resolvable in the current state of the case file, also taking into account Article 405, paragraph 7, of the Code of Criminal Procedure.

Keywords: minor, aggravated murder, intentional homicide, life imprisonment, attempted crime, summary trial, preliminary hearing judge, current state of the acts.

V. Security measures

25. Seizure of computer data:

Unifying Decision No. 00-2021-1135(147), dated 23.12.2021

The right to appeal a decision ordering the seizure of items arises at the moment the interested party is served with a copy of the reasoned decision, either by the prosecutor or the court. This moment may coincide with the execution of the seizure or with the moment the interested party becomes aware of the seizure of the item. When the seizure is ordered by the prosecutor, the competent court to review the appeal is the Court of First Instance (Preliminary Hearing Judge), pursuant to Article 212, paragraph 1, of the Code of Criminal Procedure (CCP). The deadline for filing the appeal is 10 days, given the nature of the order as relating to the seizure of evidence, with reference to Article 301, paragraph 2, of the CCP.

When the seizure is ordered by the court upon the request of the prosecutor, the Court of Appeal is competent to examine the appeal, in accordance with Article 212, paragraph 2, of the CCP. Before granting the seizure, the court must verify the general conditions under Article 208 of the CCP:

The seizure must concern material evidence, including in the case of computer data, within the meaning of Article 187 of the CCP, or items related to the criminal offense.

For items related to the offense, the court must justify that the items are necessary for verifying the facts of the case.

The court must identify the criminal offense that is reasonably suspected to have been committed. The court must justify the necessity of seizing computer data or systems for resolving the case. The court must specify which data or computer systems are to be seized, and what the seizure is intended to prove. This determination must adhere to the principles of proportionality and necessity, allowing seizure only if and to the extent strictly required for the purposes of the investigation and only for the necessary duration.

The court must establish and justify the manner of execution of the seizure. The seizure must be limited strictly to the data or systems explicitly identified in the court's decision. Equipment may be seized only for the purpose of data extraction, and only if and for as long as necessary to obtain or copy the data.

Additionally, in the seizure of data or computer systems belonging to professional journalists, the court may authorize seizure only after all alternative sources of data have been exhausted, pursuant to Article 159, paragraph 3, of the CCP.

Such interventions must be clearly justified, and permitted only when the data cannot be obtained from its original source. In such exceptional cases, the court must: 1) specify the exact data to be seized, 2) explain why the data is essential for resolving the case (under Article 211/2 of the CCP), 3) and justify why the seizure cannot be carried out by other means.

In all cases, the court must ensure that it does not compromise the journalist's relationship with their source, and must avoid disclosure of the source, particularly when the veracity of the data can be verified through alternative means.

Keywords: evidence collection tool, seizure of evidence, appeal deadline, proportionality.

26. The prosecutor's opinion is not binding, when the appeal is filed by the person under investigation:**Unifying Decision No. 00-2022-1823(332), dated 15.12.2022**

In circumstances where the prosecutor has not filed an appeal, they forfeit the procedural remedy through which the Court of Appeal's decision could be altered based on the grounds raised by the prosecution.

In such cases, the Court of Appeal may amend the decision only upon the appeal of the other party (the person under investigation) and solely based on the grounds presented by that party. This also implies that the prosecutor's opinion is not binding on the Court of Appeal when it hears the case.

If the person under investigation withdraws the appeal, the Court of Appeal shall issue a decision to reject the appeal, pursuant to Article 420 of the Code of Criminal Procedure, thereby concluding the appellate proceedings without addressing the merits of the case.

Keywords: appeal by the person under investigation, non-binding opinion of the prosecutor, forfeiture of procedural remedy.

VI. Execution of judgment**27. Statute of limitations for the execution of the decision:****Decision of the United Chambers of the Supreme Court No. 1, dated 28.10.2022**

The Joint Chambers of the Supreme Court, after reviewing the necessity of amending Unifying Decision no. 7, dated 11.10.2002, which held that:

“There can be no extension of the limitation periods for the execution of a sentence for any reason whatsoever (...),” considered that the interpretation of the law under this decision equates the situation where the execution of the sentence has not yet begun with the one where it has begun but has been interrupted for any reason. Nonetheless, the Joint Chambers concluded that the current unifying judicial practice should not be changed, as any issues that the legal provisions may raise in this specific case must be resolved by the legislature through statutory amendments.

They emphasized that the matter does not rise to the level that would justify the Joint Chambers initiating a procedure for altering judicial practice. Such a procedure must be an objective adjudication with *erga omnes*

effect, inseparably linked to the public interest and aimed at ensuring legal certainty.

With regard to resolving the case, the Court held that the assessment of prescription is based on the date when the conviction decision for the specific criminal offense became final with respect to the individual, and not on the basis of a final decision that consolidated two or more judgments.

Keywords: statute of limitations for the execution of the decision, consolidating the sentence, adjudicated matter.

VII. Other aspects of criminal law

28. Human trafficking:

Unifying Decision No. 00-2022-1679(217), dated 27.07.2022

In cases involving the criminal offense of trafficking, when the victim is an adult with physical or mental disabilities, the offense is considered to be committed upon the existence of three essential elements:

- 1) the acts or forms of trafficking, 2) the means used to carry out the trafficking (i.e., the methods or coercive tactics employed by the trafficker), and 3) the purpose (typically exploitation, including prostitution).

In the context of trafficking of adults, the consent or willingness of the victim to engage in prostitution or other forms of exploitation does not alter the legal classification of the offense, provided it is established that one of the means enumerated in the relevant criminal provision was used to achieve the exploitative purpose.

Keywords: trafficking, adults/minors, physical/mental disabilities, exploitation of prostitution.

29. Criminal organisation and structured criminal group (enhanced punishment/separate criminal offense):

Unifying Decision No. 00-2024-2155(107), dated 24.04.2024

1) Article 334 of the Criminal Code, although part of the Criminal Code, is not an autonomous criminal offense in relation to Article 28, paragraphs 5 and 6, but rather constitutes an additional punishment imposed by the court in conjunction with the sentence for the specific criminal offense

committed by an organizer or participant in a criminal organization or structured criminal group.

The offenses defined under Articles 333 and 333/a of the Criminal Code are classified as formal criminal offenses, meaning that a person is criminally liable for their commission (in the form of establishment, organization, leadership, or participation) regardless of whether or not they have committed a specific criminal act in furtherance of the group's purpose.

2) The application of Article 334 of the Criminal Code in connection with Articles 333 and 333/a does not violate the principle of *ne bis in idem* (non bis in idem / non-trial twice for the same criminal act), as provided in Article 7 of the Code of Criminal Procedure, since Article 334 is not an independent offense but an enhanced penalty applied only when a member of a criminal organization or structured criminal group has also committed a specific criminal offense.

The offenses of "Criminal Organization" and "Structured Criminal Group" are distinct offenses under the Criminal Code and are committed through acts of creation, organization, leadership, or participation.

The Code criminalizes not only specific offenses committed within such a group, but also the very act of creating, organizing, leading, or participating in the group itself, as provided under Articles 333 and 333/a.

3) Therefore, Article 334 is not a standalone provision; it does not constitute a separate criminal offense, but rather functions as an aggravating provision that adds a supplementary penalty to the underlying offense when committed in the framework of a criminal organization or structured criminal group.

Keywords: criminal organization, structured criminal group, autonomous criminal offense, ne bis in idem, additional penalty.

30. Retrial on appeal when the defendant has been declared not guilty:

Unifying Decision No. 00-2024-2162(275), dated 06.11.2024

The provision of Article 427, paragraph 4, of the Code of Criminal Procedure does not impose an obligation on the appellate court to repeat the judicial review in every case where an acquittal is appealed.

When the court decides to repeat the judicial review, it assesses this decision in relation to the necessity of verifying the facts or evidence of the

case, particularly when the appeal raises claims of erroneous evaluation of the evidence by the court of first instance.

The appellate court's decision to repeat the judicial review is conditioned by the prosecutor's request in the appeal, alleging errors in the assessment of evidence. However, when the appellate court deems it necessary, it may also admit additional evidence *ex officio*, in order to ensure an effective review process.

During appellate proceedings, and in accordance with Article 427, paragraph 4, of the Code of Criminal Procedure, the court is obligated to repeat the trial by obtaining declaratory evidence that is essential for determining the defendant's guilt or innocence.

If the case was tried at first instance under the summary trial procedure, Article 427, paragraph 4 does not preclude the appellate court from repeating the trial by admitting new evidence.

In such cases, the defendant remains entitled to a one-third reduction of the sentence if the appellate court issues a conviction.

Keywords: appeal of acquittal, retrial, admission of new evidence

Ky botim u prodhua me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian dhe të Këshillit të Evropës. Përmbajtja e tij është përgjegjësi vetëm e autorit. Pikëpamjet e shprehura këtu nuk mund të konsiderohen në asnjë mënyrë se pasqyrojnë opinionin zyrtar të Bashkimit Evropian apo të Këshillit të Evropës.

Bashkëfinancuar nga
Bashkimi Evropian

BASHKIMI EVROPIAN

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bashkëfinancuar dhe zbatuar
nga Këshilli i Evropës

GJYKATA E LARTË
E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË